

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA UNIVERSITÉ DE PARIS 1 – PANTHÉON SORBONNE

Facultat de Filosofia i Lletres
Departament d'Història Moderna i Contemporània

Institut d'Histoire de la Révolution Française

TESI DOCTORAL

per obtenir el grau de

**DOCTOR PER LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA I PER
L'UNIVERSITÉ DE PARIS 1 – PANTHÉON SORBONNE**

Disciplina : Història

presentada i sostinguda públicament per

Maria Betlem Castellà i Pujols

El 28 de novembre de 2008 a Bellaterra

REVOLUCIÓ, PODER I INFORMACIÓ

El control de la informació a les Assemblees parlamentàries durant la Revolució francesa (1789-1795)

Vol. 1

Directors de tesi:

Lluís Roura i Aulinas i Jean-Clément Martin

Jurat :

Josep Fontana
Alberto Gil Novales,
Jean-Clément Martin,
Lluís Roura i Aulinas,
Xavier Rousseaux
Pierre Serna

Als meus pares que van saltar el balcó i no van caure
Al meu germà que no va tenir por i va pujar
A la meva iaia que combat cada dia per no deixar-nos
Als meus iaies que ja no hi són però sempre hi són
En fi, als de casa, la meva vida

AGRAÏMENTS

A en Lluís Roura i Aulinas per ser el meu MESTRE, per haver-me acompanyat sempre en aquest llarg viatge, per haver-me format, per haver-me ensenyat a treballar amb rigor i amb exigència, pels seus judicis, pels seus comentaris sempre pertinents, per les seves correccions sempre valuoses, per haver confiat en el meu criteri quan encara mai ningú ho havia fet, per haver apostat sempre per aquesta tesi doctoral i per la seva gran, gran, paciència. A en Jean-Clément Martin per dir-me sempre tot allò que no vull sentir, tant pel que fa a la recerca com a la vida mateixa, així com també, per haver-me incitat a mirar els objectes des de mil punts de vista, per haver fet de l'Institut un centre obert a la reflexió i per haver dit en un moment determinat: les pedres per a construir la Revolució francesa són per a tots les mateixes... (magnífica reflexió, com tantes d'altres que fa). A l'Elisabeth Liris per totes les converses que hem tingut en el porxo de casa seva, a l'Institut, de camí cap a Luxembourg, per haver apostat per les meves recerques des de ja un temps i per haver-me ajudat a resoldre tots els dubtes que se'm passaven pel cap, per la seva amicitat, la seva entrega i el seu afecte. A la Françoise Brunel per haver-me confirmat que el comitè de peticions i de correspondència era important. A en Jean-Luc Chappey, a en Bernard Gainot i a en Pierre Serna per haver pogut discutir amb ells de les meves recerques. A en Claude Mazauric, a en Timothy Tackett i a en José Varela Ortega pel mateix. A l'Anne Simonin per haver-me ajudat a acabar aquesta tesi doctoral. A en Ricardo García Cárcel per haver-me iniciat en el món de la recerca de la mà dels Fullets Bonsoms, així com també per haver-me animat en les meves recerques. A en Joan Serrallonga per haver-me entusiasmat pels moviments socials i la història de França i per haver-me fet sempre costat. A en Bernat Hernández per haver-me dit que el meu DEA pecava, en alguns moments, de subjectivitat (el comentari no em va agradar gens però tenia raó i espero que aquest cop la tesi doctoral no pequi del mateix) i a l'Irene Castells per haver-me apassionat per la Revolució francesa.

A la meva mare i al meu pare per tot, però sobretot, per donar-me ales per volar. A en Jaume, a la Marta, a la iaia, a la meva tieta Genoveva, a en Ramón, a la tieta Aurora, a la Falgàs i a en Juan Carlos, a la Maria Àngels i a en Miquel, a la Fina i a en Jordi, a en Sergi i a en Jordi, a la Montse... en fi... als meus, per tots els seus bons desitjos...

A la Jasmina i a en Ricardo perquè a París són la meva altra família, i a la Marie Dominique Oriou per haver-me obert les portes de l'Institut de bat a bat i haver-se preocupat sempre per mi.

A en Miguel per mil complicitats, per hores i hores de conversa, de rialles, de teatre, d'emocions. A la Montse pel seu suport incondicional, per la seva amicitat i per hores i hores de confidències al Caffé di Roma. A la Maria per tantes i tantes coses... per tantes i tantes converses, per tantes i tantes reflexions... (¿Te'n recordes del primer dia de camí cap al Franprix...?) i per Edmund Burke. A la Carol per dir-me sempre el que pensa i per l'Anselmo, pel seu pare, per la seva mare i pel seu germà, per totes les converses magnífiques que he tingut amb ells. A en Ion per l'índex, les gràfiques, la portada, els annexes... els ànims... i les

hores de Risk... però sobretot, per ser-hi... perquè puc comptar amb ell. A la Montse i a l'Emma per compartir amb mi mil aventures i peripècies. A l'Emmanuel pels seus suggeriments, pels seus consells i sobretot per la seva ajuda. A la Berta per les seves correccions, per la seva entrega i per les seves paraules mesurades. A l'Elena i a en Nacho per tot el seu afecte immens i per l'Inès, la meva nineta, la meva rialla, el meu aire fresc. A la Isa i a la Núria per totes les converses i complicitats que hem tingut, per totes les hores de « Funambule », « Butte aux Cailles », Rugby, en fi... per totes les anades i vingudes per París. A l'Elvira per tots els bons moments que hem passat juntes d'ençà de compartir replà a la Casa de Suècia. A l'Emma Guerrero per aparèixer un dia a la sala d'informàtica del Colegio de España... i per haver compartit amb mi tantes i tantes bones estones. A la Leti Barbero pel seu somriure, per haver-me recolzat en aquests últims mesos i per les hores de « Batuka » i de « Doctor Who » (inoblidables, de ben segur). A la Rocío per la seva complicitat... i per les nostres jornades d'estudi en el Colegio de España... i perquè no ens calen les paraules... A la Leti Fontana per cavalcar pel món mirant de fer el bé... pels ànims, pels mitjons de la iaia i... pel parmigliano. A la Núria per una amistat que no té preu i per en Ramón i per la Mar.... que aviat ens vindrà a veure. A l'Olga per les hores de gimnàstica però, sobretot, per les rialles... A l'Arantxa, a la Katia, a l'Ana, a la Mari Cruz i a la Nissrin per tots els ànims que m'han donat i per tots els bons moments que hem passat juntes. A l'Edurne per tots aquests anys de gran complicitat i pel seu suport. A en José i a la Silvia pels sandwichs (ningú els fa millor que ells) i per la felicitat que em provoquen quan els veig junts. A l'Alex per tants i tants bons moments passats a París, per totes les bones converses que hem mantingut per telèfon, per totes les vegades que ha tocat el piano mentre somniava desperta en els sofàs vells dels Colegio de España... en fi... per les papallones. A en Ramon per haver-me descobert la lluna aquests últims mesos. A en Joan Tafalla per haver-me dit un dia: No hi ha més cec que qui no vol veure-hi, i l'endemà em vaig despertar. Als meus camarades de Risk: en Francisco, la Rossy, en Javi, en José, la Susana, l'Eloy, l'Andrés i en Pau, per totes les hores divertides que hem passat tirant els daus i movent les tropes, i també pels ànims que m'han donat durant tot aquest últim any de tesi doctoral. A la Maria Narbona, a la Rocío Cañadas, a en Tomàs i a en Dani per tots els bons moments passats a la cuina gran del segon pis. A la Laura per la seva tendresa, pels passejos per París i per les xistorres. A la Cristina per les converses que hem mantingut pedalant en el gimnàs del Colegio de España, i com no, pel seu suport. A l'Ariadna i a en Jordi per totes les trobades a Barcelona i per fer-me sempre costat. A l'Olga, a en Jordi, a la Núria i a en Guifré per tots els vespres divertits i pel seu afecte. A en Tomás pels munts de jocs que ens ha descobert i pel seu suport aquestes últimes setmanes. A la Esti, a en Pablo López, a en José Maria, a en Pablo Fuentenebro, a la Mariví, a en Josué, a en Diego, a en Gerardo, a en Borja, a en Patricio, a en Nacho, a l'Eduardo i a l'Elisa (i a tots aquells que ara no em ve el nom al cap) per tots els bons moments passats a la cuina gran del segon pis i al saló de residents... A la Núria Torras per la seva simpatia, per la seva atenció cap a mi, per les galetes.... i pels ànims. A l'Andrés per un magnífic concert de Bruce Springsteen. A la Mònica i a en Fred per un grapat de bons moments i per la seva nineta. A la Riho Hayakawa i a en Yoichi Uriu per totes les converses que hem mantingut sobre la Revolució francesa, pels passejos per Tòquio, però sobretot, per la seva amistat i els seus ànims. A en Yamagishi Takuro i a en Toshiyasu Yokofujita per haver-me descobert els boscos de bambú i per les moltes rialles que vam deixar a Kamakura. A en Nobuyoshi Kojima, a en Tomoyuki Zen, a en Shinado Kobayashi i a la Chie Kawaguchi per totes

les xerrades que vam tenir asseguts a terra. A en Philippe Münch, a l'Alain Cohen, a l'Alain Lautrette, a en Christian Schneider, a l'Antoine Broussy i a en Vladimir López per totes les discussions mantingudes sobre la Revolució francesa i pel seu suport. A en Yoshiaki Omi i a en Masataka Tanaka per descobrir-me la col·lecció de Michel Bernstein. A en Monsieur Lahousine Bouraba per milers de Bonjour Mademoiselle!!!! i per haver-me animat sempre, per la seva simpatia, la seva amabilitat i la seva estima. A en Jesús Martínez per apostar per aquesta tesi doctoral des d'un bon començament, fins i tot, quan alguns deien que no tenia cap interès, i per haver-me escoltat a formular totes les hipòtesis. A en Marco Antonio Espinosa i a l'Adolfo Gallego per tots els seus ànims nocturns i per la seva complicitat. A en Francisco Sapiña i a en José Loureda per obrir-me sempre totes les portes i per la seva simpatia. A la Mari Carmen Osés per preocupar-se per mi tot aquest temps. A la Stéphanie Mignot per totes les vegades que m'ha recolzat en les conferències que he donat al Colegio de España i per aquells anys de converses enmig de cocktails privats. A la Maïte Banquet i a la Ghizlane Achour per rebre'm sempre al Colegio de España amb un somriure. A en Ramón Solé per haver-me donat la possibilitat un dia d'entrar al Colegio de España i d'escriure uns quants capítols bonics tant de la meua vida com d'aquesta tesi doctoral.

Aquesta tesi doctoral s'ha beneficiat de les següents

BEQUES

Beca FPU del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte
(Abril 2001 – Marzo 2005)

Beques per estades per a la recerca fóra de Catalunya AGAUR – Generalitat de Catalunya
(Abril – Octubre 2005)

Beca de "la Caixa" en col·laboració amb el govern francès (Ministère des Affaires Étrangères)
(Octubre 2005 – juliol 2006)

BECA MAEC-AECI –Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación
(Agosto 2006 – Junio 2007)

Empezar por el principio...

Autoritarias, paralizantes, circulares, a veces elípticas, las frases de efecto, también jocosamente llamadas pepitas de oro, son una plaga maligna de las peores que pueden asolar el mundo. Decimos a los confusos, Conócete a ti mismo, como si conocerse a uno mismo no fuese la quinta y más dificultosa operación de las aritméticas humanas, decimos a los abúlicos, Querer es poder, como si las realidades atroces del mundo no se divirtiesen invirtiendo todos los días la posición relativa de los verbos, decimos a los indecisos, Empezar por el principio, como si ese principio fuese la punta siempre visible de un hilo mal enrollado del que basta tirar y seguir tirando para llegar a la otra punta, la del final, y como si, entre la primera y la segunda, hubiésemos tenido en las manos un hilo liso y continuo del que no ha sido preciso deshacer nudos ni desenredar marañas, cosa imposible en la vida de los ovillos y, si otra frase de efecto es permitida, en los ovillos de la vida. Marta dijo al padre, Empecemos por el principio, y parecía que sólo faltaba que uno y otro se sentaran delante del tablero para modelar muñecos con unos dedos súbitamente ágiles y exactos, con la antigua habilidad recuperada de una larga letargia. Puro engaño de inocentes y desprevenidos, el principio nunca ha sido la punta nítida y precisa de un hilo, el principio es un proceso lentísimo, demorado, que exige tiempo y paciencia para percibir en qué dirección quiere ir, que tatea el camino como un ciego, el principio es sólo el principio, lo hecho vale tanto como nada.

José Saramago, La Caverna (p. 90-91)

INTRODUCCIÓ

La redacció d'aquesta tesi doctoral és fruit d'un compte enrere, dels últims mesos d'estança a París, dels últims dies. El contingut d'aquesta tesi doctoral és, en canvi, fruit d'una llarga meditació, d'hores i d'hores de pensar, d'arxiu, de lectura de debat parlamentari, de barrinar mètodes per aconseguir entendre les coses, d'alegria per intuir que anàvem pel bon camí i de desànim per pensar que no hi arribaríem mai. Arribar a on? A comprendre, a observar si aquells que tenien el control de la informació tenien el poder.

Arribar fins aquí no ha estat fàcil i no perquè el camí hagi estat complicat o difícil sinó perquè no trobàvem el camí. No trobàvem el principi. Sabíem o millor dit intuïem un camí, que aquells que controlaven la correspondència devien ser importants, però no sabíem qui gestionava les cartes que arribaven cada dia en cada una de les Assemblees parlamentàries, ni tampoc quins comitès o despatxos s'encarregaven d'aquesta tasca. A més a més, caminàvem a les fosques. Cap article sobre el comitè de rapports, cap treball sobre el comitè de peticions, cap menció sobre el comitè de peticions i de correspondència, res, ni entrades en els diccionaris, ni res de res. Fosc i només fosc.

De fet, vam començar treballant els representants en missió i la informació que aquests enviaven a la Convenció Nacional i la informació que aquests rebien, i vam seguir aquesta pista fins que en Jean-Clément Martin va sentenciar que sobre els representants en missió potser no podríem aportar gaire més del que ja s'havia escrit, del que ja s'estava escrivint, i de cop i volta, ens vam trobar reestructurant la tesi, i focalitzant-la més amb el control de la informació que amb els representants en missió. D'aquí s'escau que la tesina (el DEA, el treball de M2 francès) estigui consagrada als representants en missió i que la tesi doctoral ho estigui al control de la informació. D'aquí s'escau també que moltes de les lectures fetes sobre els representants en missió i algunes de les reflexions que aleshores vam fer no estiguin incloses en aquesta tesi doctoral, així com també, que gran part dels llibres i articles que vam llegir aleshores no formin part de la bibliografia d'aquest treball. I és que, aquesta tesi doctoral malauradament no ha recollit les recerques del DEA, sí l'experiència d'haver-lo elaborat però no la majoria de reflexions que hi vam deixar.

Per tant, tot i que ja fa anys i anys que vam acabar la llicenciatura, aquesta tesi no va començar-se realment fins a l'any 2004. Fins el moment en que ens vam decidir a fer una tesi, una veritable tesi, és a dir, a obrir una línia de recerca pròpia. Perquè aquesta tesi no és una mica més de llum sobre un aspecte ja treballat, o una mica més de quelcom que ja s'ha fet, aquesta tesi doctoral és una línia de recerca pròpia, amb els seus més i amb els seus menys, amb la seva metodologia criticable, amb la seva redacció sovint confosa i reiterativa, i amb la seves lectures historiogràfiques, potser, insuficients, però és una línia de recerca pròpia que desitja donar els seus fruits, que creiem que en les pàgines que se segueixen, dóna ja molt de si, sobretot, perquè ens convida a replantejar-nos moltes coses sobre el Terror, el poder dels comitès, els jacobins, els representants en missió, la separació de poders, la teoria de les circumstàncies, Lluís XVI, en fi... tot.

Aquesta tesi doctoral s'estructura en tres parts del tot desiguals. La primera part, amb vuit capítols que ens detallen amb força precisió l'activitat del comitè de rapports i del comitè de recerques, el control d'aquests sobre la informació, i les lluites entre el poder legislatiu i el poder executiu per la gestió de l'ordre i de la tranquil·litat pública. La segona part, amb quatre capítols, més generals, sobre com n'era d'important controlar la correspondència que arribava al cos legislatiu, sobre el poder del president, sobre el poder d'alguns despatxos, comitès i comissions de l'Assemblea Legislativa i sobre les lluites pel control de la correspondència sota la Convenció Nacional. La tercera part i última, amb tres capítols, un dedicat a la historiografia i els altres dos a la metodologia emprada. Tres capítols per posar en evidència la importància d'aquest treball, els fruits que dóna, les interpretacions que obliga a repensar i els mètodes que proposa per avançar.

Resumint, aquesta és una tesi doctoral estructurada en tres parts desiguals, treballades desigualment que busca posar-nos de manifest que aquells que controlaven la correspondència més important que arribava sota les Assemblees parlamentàries tenien el poder, doncs, controlaven el debat parlamentari, regulant què havien de conèixer els diputats i què no. Així com també, és una tesi que busca mostrar-nos les lluites pel poder entorn d'uns comitès i d'unes comissions, entorn d'uns despatxos i d'uns càrrecs, com ara, la presidència de l'Assemblea, que controlaven, que filtraven, la major part de correspondència que arribava al cos legislatiu.

Finalment, aquesta tesi és una tesi inacabada, un esbós, un punt i seguit. Aquesta tesi s'ha de continuar. Aquesta tesi només és una primera batuda. El treball que hem fet no s'acaba avui, el treball que hem fet tot just comença.

París, 1 d'octubre de 2008

Primera part
Asamblea Nacional Constituent
(1789-1791)

PRIMER CAPÍTOL: ELS DESORDRES I EL COMITÈ DE RAPPORTS

1.) *La natura dels desordres*

En el moment en que el procés revolucionari es va iniciar hi havia desordres arreu de França. L'encariment del preu del pa, la fam, els baixos salaris, l'atur, el cobrament d'impostos, la por, la desconfiança i, en alguns moments, forts desitjos de venjança contra aquells que se'ls considerava responsables de la misèria, els van originar. I els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent van haver de fer-hi front.

Misèria

La misèria va provocar la majoria de desordres. Els mercats eren buits, les collites no eren bones, el poc gra que hi havia era car, els salaris eren baixos, la indústria no remuntava, l'atur era important i els impostos eren insuportables. I a sobre, els productors i els negociants, amb el consentiment de l'administració, retenien el gra o l'exportaven per vendre'l a un preu més alt i les mesures de Jacques Necker per pal·liar la crisi no tenien efecte. Necker, ministre de Lluís XVI, havia suspès l'exportació de gra, havia comprat blat a l'estranger, havia donat primes a la importació, havia establert l'obligació de vendre el gra en els mercats i havia ordenat recomptes i requisicions¹, però, l'administració preferia no restringir massa la llibertat de comerç. I en aquest context de misèria, els desordres van tenir lloc i els que tenien fam però no podien comprar res, perquè no hi havia res i perquè no tenien diners, van recuperar les pràctiques insurgents de la guerra de les farines i els combois de gra van ser aturats i el gra requisat i taxat².

Por

La por va provocar també molts desordres. Els que no tenien res, ni aliment ni treball, temien morir de gana, i els que tenien alguna cosa, temien les reaccions dels que no tenien res, i s'armaven i s'organitzaven per fer front a enemics sovint imaginaris i a colles de bandits que els rumors deien que els hi volien prendre tot: els béns, la vida. Per altra banda, els que havien recolzat al Tercer Estat temien les represàlies dels altres ordres i els que s'havien alçat en contra dels senyors temien les represàlies d'aquests, i això perquè sabien bé que les revoltes i els motins no tenien mai un final feliç³. I molts, molts, temien la venjança de l'emigració que abandonava les seves propietats i la reacció de les monarquies estrangeres que tenien els seus

¹ Georges LEFEBVRE, *La Grande Peur de 1789*, Paris, Société d'édition d'enseignement supérieur, 1932, p. 27-28.

² Cynthia A. BOUTON, « L' « économie morale » et la guerre des farines de 1775 », *La guerre du blé au XVIIIe siècle. La critique populaire contre le libéralisme économique au XVIIIe siècle*, Paris, Éditions de la Passion, 1988, p. 93-110.

³ Georges Lefebvre va escriure : « Si le peuple savait mal son histoire, il en avait une notion légendaire ; s'il avait conservé, le vague souvenir des « brigands », il n'avait pas pu oublier non plus que chaque révolte des jacques, croquants, va-nu-pieds et autres pauvres gens contre les seigneurs avait été noyée de sang. De même que le peuple du faubourg Saint-Antoine frémissait de crainte et de colère dans l'ombre de la Bastille, de même le paysan apercevait à l'horizon du château qui, depuis le fond des âges, avait ordinairement inspiré à ses ancêtres plus d'effroi encore que de haine », Georges LEFEBVRE, *La Grande Peur de 1789, op. cit.*, p. 110.

l·ligams amb la monarquia⁴ i les represàlies del monarca que gens partidari de les determinacions del Tercer Estat va destituir a Necker el 12 de juliol de 1789 i va encerclar de tropes la capital. Volia el rei massacrar-los a tots? Més d'un s'ho va témer i l'assalt a la Bastilla el 14 de juliol de 1789 es va produir.

Desconfiança / Venjança

La poca confiança que molts tenien en l'administració i/o en la justícia imperant, més el voler d'alguns de venjar-se de les miserables condicions a les quals es trobaven sotmesos va provocar també nombrosos desordres. I alguns dels acusats de provocar la misèria o de burlar-se de les penúries d'una part important de la població se les van tenir amb la justícia dels indignats. Alguns van ser saquejats, altres van ser relaxats amb efígie, altres van haver de fugir i altres van ser penjats. Jean-Baptiste-Réveillon, per exemple, propietari d'una manufactura al barri de Saint-Antoine, i Henriot, un fabricant de pólvora, van ser relaxats amb efígie enmig d'una gran revolta que va acabar amb morts, arrestos i dos revoltats penjats. I això perquè se'ls va acusar de dir que els obrers podien viure molt bé amb el sou que se'ls pagava⁵. D'altres, en canvi, no van tenir la mateixa sort i van saldar amb la vida els seus delictes o els rumors que sobre ells circulaven. A Saint-Germain-en-Laye un tal Thomassin va ser decapitat acusat d'acaparar el gra⁶, a Poissy, un tal Sauvage va ser penjat acusat del mateix⁷, i a París, Joseph-François Foulon i el seu gendre Berthier de Sauvigny, intendent de París, també van ser penjats. Al primer se'l va acusar d'haver dit: « si cette canaille n'a pas de pain, qu'elle mange du foin » i d'haver-li estat confiada la direcció de l'exèrcit agrupat entorn de París, i al segon, de no voler proveir la capital de gra i de voler dirigir les tropes vers París després de l'assalt de la Bastilla⁸.

⁴ Recordem que Carles IV de Borbó governava Espanya, la filla petita de Felip V estava casada amb Víctor Amadeu III de Sardènia, i dues de les seves filles estaven casades amb dos germans de Lluís XVI. Maria Josefina Lluïsa estava casada amb el comte de Provença, futur Lluís XVIII i Maria Teresa amb el comte d'Artois, futur Carles IX. Per altra banda, Ferran I de Borbó, fill de Carles III, governava Sicília i Nàpols, Josep II d'Habsburg-Lorena, germà de Maria Antonieta, era l'Emperador del Sacre Imperi Romà Germànic, i Leopold II, germà també de Maria Antonieta, era l'elector de Colònia i el marit de Maria Lluïsa d'Espanya, filla de Carles III.

⁵ Raymonde MONNIER, « Réveillon, Jean-Baptiste », Albert SOBOUL, *Dictionnaire historique de la Révolution française*, (sous la direction de Jean-René Suratteau et François Gendron), Paris, Presses Universitaires de France, 1989, p. 904 i George RUDÉ, *La foule dans la révolution française*, Paris, François Maspero, 1982, p- 50-60.

⁶ *Archives parlementaires des Chambres françaises de 1787 a 1860, recueil complet des débats législatifs et politiques des chambres françaises*, première série (1787 à 1799), Paris, Paul Dupont, 1875, t. 8, p. 249-251.

⁷ Id., p. 247-248.

⁸ Michel Biard ha dedicat un capítol del seu darrer treball al perquè de l'execució de Joseph-François Foulon i de Berthier de Sauvigny el dia 22 de juliol de 1789: Michel BIARD, *Les lilliputiens de la centralisation. Des intendants aux préfets: les hésitations d'un « modèle français »*, Seysell, Champ Valon, 2007, p. 125-170.

2.) *L'Assemblea al corrent dels desordres*

Davant de semblants desordres l'Assemblea Nacional Constituent va començar a rebre cartes d'arreu per a informar-la del que passava i les diputacions van començar a personar-se a Versalles per explicar-ho personalment. Tots, França, volien una resposta de l'Assemblea i un saber què fer davant del que passava. La gran por aviat es desencadenaria i l'ordre no s'assegurava enlloc.

La correspondència

L'Assemblea Nacional Constituent des dels seus inicis va rebre un munt de correspondència. Els particulars, els cossos administratius, judicials i militars del regne, les corporacions, les societats populars i els clubs s'hi van adreçar des d'un bon començament. Tots volien fer-li arribar els seus punts de vista, les seves opinions, les seves queixes, els seus dubtes, els seus desacords, les seves pors, així com també felicitar-la pels seus treballs i animar-la en la seva tasca de redactar una constitució. I això, d'ençà de la convocatòria dels Estats Generals el 5 de maig de 1789, quan molts van decidir adreçar-se al poder legislatiu en lloc d'adreçar-se al Rei tal i com havien fet sempre⁹.

A l'agost de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent havia rebut més de 623 cartes, memòries i peticions. D'aquestes, 152 feien referència als desordres que es donaven arreu de França mentre que 70 tenien a veure amb matèria eclesiàstica, 53 amb matèria financera, 45 amb l'antic règim, més concretament, amb els drets feudals, i 44 només tenien a veure amb la redacció de la constitució¹⁰. Els « commettants » volien fer-se sentir a l'Assemblea i d'aquí les cartes que li adreçaven ja fos a través de correus, d'aquells que havien escollit com a diputats o mitjançant diputacions. (Veure la gràfica número 1)

[\(Veure l'annex núm. 1\)](#)

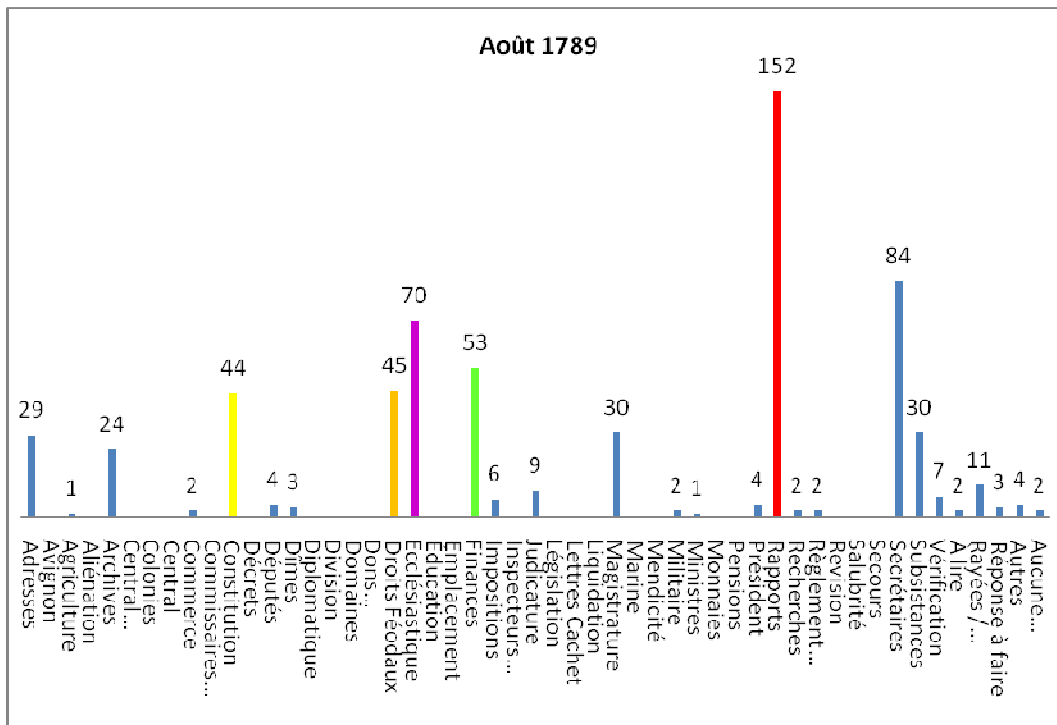
Les diputacions

Els particulars, els cossos administratius, judicials i militars del regne, les corporacions, les societats populars i els clubs que van voler assegurar-se que els seus punts de vista, les seves opinions, les seves queixes, els seus dubtes, els seus desacords, les seves pors o les seves felicitacions serien realment escoltades per l'Assemblea Nacional Constituent, van enviar a Versalles diputacions per a personar-se al cos legislatiu i per a llegir-li allò que havien escrit, les seves peticions, memòries o adreces. I això, perquè el destí de una carta era incert, no totes les cartes que l'Assemblea rebia li eren llegides, mentre que una diputació més tard o més d'hora, solia fer-se sentir. A més a més, una carta podia quedar-se sense resposta, era una més entre moltes altres, però una diputació normalment aconseguia l'atenció de l'Assemblea, i més si s'adreçava a ella per avisar-la d'algun desordre i a l'espera de mesures concretes per a restablir la tranquil·litat pública.

⁹ Paul SAMUEL, *Du droit de pétition sous la Révolution*, Paris, V. Giard & E. Brière, 1909, p. 14.

¹⁰ Veure l'annex número 1 i concretament l'apartat "Agost 1789". En aquest annex es pot veure per cada dia del mes d'agost de 1789 quantes cartes va rebre cada comitè.

Gràfica núm. 1

3.) *L'Assemblea enfront dels desordres*

Les primeres mesures

Els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent van intentar donar resposta, en un primer moment, a totes les cartes que els hi arribaven i a totes les diputacions que se'ls hi adreçaven. I quan aquestes van començar a evocar els desordres que es donaven arreu, aleshores, els diputats van començar a prendre mesures per restaurar l'ordre públic. Mesures que havien de ser preses pel rei i no per l'Assemblea perquè l'ordre públic era una competència del poder executiu i no del poder legislatiu.

L'endemà mateix de l'assalt de la Bastilla, el secretari de l'Assemblea Nacional Constituent, Trophime-Gérard comte de Lally-Tolendal, va llegir una proclama a l'Hôtel de Ville amb la intenció de restaurar l'ordre públic i assegurar el procés revolucionari. Els revoltats no es refiaven del rei, i qui ho sap, si de l'Assemblea. I els diputats mitjançant la proclama van intentar obtenir la confiança del poble de París, assegurant-li que l'Assemblea volia preservar-lo dels mals que l'afligien, i que el rei havia estat seduït, però que l'Assemblea li havia explicat la veritat de les coses i aquest s'havia postrat davant del cos legislatiu i havia decidit retirar les tropes que encerclaven la ciutat¹¹.

La teoria de la seducció, el rei ha estat seduït, per justificar les accions no constitucionals, no pro-revolució, de Lluís XVI començava a funcionar l'endemà mateix de l'assalt de la Bastilla, i l'Assemblea Nacional Constituent i les futures Assemblees, l'emprarien sempre que el poble perdés la confiança amb el seu rei.

Durant els primers dies d'Assemblea Nacional Constituent, els diputats per restaurar l'ordre públic van fer quelcom més que una proclama. I el dia 18 de juliol de 1789, a part de deslliurar a dos húsars acusats de mals propòsits de les mans d'uns revoltats, van decidir d'enviar alguns homòlegs seus —Armand-Gaston Camus i el bisbe de Chartes, Jean-Baptiste-Joseph de Lubersac entre d'altres— a Saint Germain en Laye i a Poissy per apaivagar els desordres¹², i van inaugurar amb aquesta mesura tota una pràctica que sota la Convenció Nacional s'estendrà

¹¹ La proclama llegida per Lally-Tolendal a l'Hôtel de Ville deia el següent: « Si quelque chose nous console au milieu de l'affliction publique, c'est l'espérance de vous préserver des malheurs qui vous menaçaient. On avait séduit votre bon Roi, on avait empoisonné son cœur du venin de la calomnie, on lui avait fait redouter cette nation qu'il a l'honneur et le bonheur de commander. Nous lui avons été dévoiler la vérité : son cœur a gémi, il est venu se jeter au milieu de nous ; il s'est lié à nous, c'est-à-dire à vous ; il nous a demandé des conseils, c'est-à-dire, les vôtres, nous l'avons porté en triomphe, et il le méritait. Il nous a dit que les troupes étrangères allaient se retirer, et nous avons eu le plaisir inexprimable de les voir s'éloigner. Le peuple a fait entendre sa voix pour combler le Roi de bénédictions ; toutes les rues retentissent de cris d'allégresse. Il nous reste une prière à vous adresser : nous venons vous apporter la paix de la part du Roi et de l'Assemblée nationale. Vous êtes généreux, vous êtes Français. Vous aimez vos femmes, vos enfants, la patrie ; il n'y a plus de mauvais citoyens parmi vous ; tout est calme, tout est paisible. Nous avons admiré l'ordre de votre police, de vos distributions, le plan votre défense ; mais maintenant la paix doit renaître parmi nous, et je finis en vous adressant, au nom de l'Assemblée nationale, les paroles de confiance que le souverain a déposées dans le sein de l'Assemblée : Je me fie à vous. C'est là notre vœu ; il exprime tout ce que nous sentons. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 240.

¹² Id., t. 8, p. 247-248.

enormement: la pràctica d'enviar diputats, representants en missió, en un indret per a restaurar l'ordre perdut.

De les primeres mesures a les mesures generals

El 18 de juliol de 1789 uns quants diputats van demanar a l'Assemblea Nacional Constituent d'ocupar-se dels desordres, i això perquè la major part d'informació que rebien en feia menció, i perquè no podien passar-se els dies resolent els desordres cas per cas. Calia una mesura general. I aleshores, les propostes per a restablir l'ordre públic es van succeir, tot i que no se'n va adoptar cap.

Louis-Simon Martineau va demanar la creació de milícies burgeses, mentre que altres diputats van demanar l'enviament de tropes arreu, a les ciutats i a les ruralies. Constantin-François-Chassebeuf de Volney va oposar-se a l'enviament de tropes mentre que altres companys seus com Isaac-René-Guy Le Chapelier, François-Nicolas-Léonard Buzot, Adam-Philippe Custine i Joseph-François de Malide, bisbe de Montpellier, van sostenir el projecte de les milícies burgeses, les futures guàrdies nacionals¹³.

El 20 de juliol de 1789 una nova proposta per aturar els desordres va ser feta a l'Assemblea. Lally-Tolendal va plantejar d'adoptar una proclama. Una proclama per a subordinar els francesos al rei i a l'Assemblea, per aturar la venjança que de sí mateix es feia el poble i per afavorir arreu la creació de milícies burgeses. Una proclama que, en essència, proposava el següent: que tots aquells que no respectessin el rei, l'Assemblea i la llei fossin considerats "ciutadans dolents"; que totes les persones acusades i arrestades en moments de revolta fossin lliurades a un jutge, i que els ajuntaments rebessin el vist-i-plau de l'Assemblea per a crear milícies burgeses, això sí, tenint cura de la seva composició, més valien els "burgesos rics" que els "ciutadans pobres" capaços de revoltar-se¹⁴.

¹³ Id., t. 8. p. 248.

¹⁴ La proposta de Lally-Tolendal deia el següent: « L'Assemblée nationale considérant que, depuis le premier instant où elle s'est formée, elle a fait ce qu'elle a pu, ce qu'elle a dû pour lui mériter la confiance des peuples ; qu'elle a déjà établi les premiers fondements sur lesquels reposent la félicité publique et la régénération de l'Etat : que le Roi a dû obtenir pareillement la confiance de ses fidèles sujets ; qu'il les a invités non-seulement à réclamer leurs droits, mais que, sur la demande de l'Assemblée, il a encore écarté tous les sujets qui pourraient lui porter ombrage ; qu'il a éloigné les troupes, banni les conseillers dont la présence était un objet d'inquiétude et d'alarme pour la nation, rappelé ceux dont elle sollicitait le retour ; qu'il est venu au milieu de la nation, avec l'abandon d'un père, lui demander des secours pour sauver l'Etat ; qu'il s'est confondu avec les représentants de la nation ; Que, dans ce concert entre le chef et les représentants, et après la réunion de tous les ordres, l'Assemblée va s'occuper sans relâche du grand travail de la constitution ; que les troubles nouveaux qui pourraient souvenir ne pourraient qu'y être contraires ; Que tout citoyen doit frémir aux mots de troubles qui toujours entraînent des proscriptions arbitraires, la désertion des villes, l'émigration du royaume, la division des familles, enfin tous les renversements de l'ordre social ; L'Assemblée nationale a invité et invite tous les Français à la paix, à l'amour de l'ordre, au respect des lois, à la confiance qu'ils doivent avoir dans leurs représentants, à la fidélité dans le souverain. Déclare que quiconque se porterait à enfreindre tous ces devoirs sera regardé comme un mauvais citoyen ; Déclare que tout homme soupçonné, accusé, arrêté, doit être remis dans les mains du juge naturel qui doit le réclamer ; Déclare enfin, en attendant l'organisation qui pourra être fixée pour les municipalités, qu'elle les autorise à former des milices bourgeoises, en leur recommandant d'apporter la plus sévère attention à cette formation, et de n'admettre que ceux qui sont incapables de nuire à la patrie et capables de la défendre. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 252-253.

La proclama de Lally-Tolendal va generar polèmica d'immediat i no va ser adoptada per l'Assemblea Nacional Constituent. Per alguns, la creació de milícies burgeses concernia al poder executiu, per a d'altres, com Maximilien-François-Isidore Robespierre o Buzot, la nova proclama atacava directament el dret a la insurrecció. Titllava de rebels els patriotes i considerava il·legals accions del tot legals, com ara alçar-se en armes en contra d'una conjuració per a perdre la nació. A més a més, d'aprovar-se la proclama un nou 14 de juliol seria impensable, deixaria l'Assemblea al descobert i el procés revolucionari no tindria protecció davant d'un despotisme revifat, i el nou govern semblaria imitar els governs despòtics que castigaven com a tirants a tots aquells que empraven els drets de la natura —en aquest cas, el dret a la resistència a l'opressió— per a defensar la seva vida, els seus béns i la seva llibertat¹⁵.

Tres dies més tard, el 23 de juliol de 1789, els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent van tornar a discutir què fer davant dels desordres. I aquest cop, perquè Joseph-François Foulon i el seu gendre Berthier de Sauvigny, intendent de París, van ser penjats el dia abans per decisió popular i perquè el sector monàrquic de l'Assemblea, Lally-Tolendal, Pierre-Victor Malouet i Louis-Marthe Gouy d'Arsy al capdavant, volia l'adopció de la proclama feta per Lally-Tolendal, la subordinació davant dels desordres, sostreure de les mans dels revoltats aquells que eren acusats pel poble dels seus mals i mesures per a protegir-se¹⁶. Segons, Gouy d'Arsy circulava una llista de proscrius i en aquesta molts membres de l'Assemblea hi eren en nombre¹⁷.

Davant d'això, de la necessitat de sostreure de les espirals de venjança aquells que el poble designava com a culpables i de no deliberar novament sobre la proclama de Lally-Tolendal, algunes mesures van ser proposades. Pierre-Louis Prieur, per exemple, va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent de perseguir per ella mateixa els culpables de les misèries del

¹⁵ El discurs de Buzot va ser el següent: « Le devoir d'un citoyen est d'exposer son opinion telle qu'elle est dans son cœur, avec la franchise et le courage qui doivent le mettre au-dessus de toutes les censures. L'on a vivement applaudi à la motion de M. de Lally-Tolendal; je l'ai écoutée dans le silence de la réflexion, et je n'ai pas été entraîné par l'exemple. Il propose de déclarer mauvais citoyen et rebelle, tout homme armé indistinctement. Devons-nous donc oublier le généreux courage des Parisiens qui, en prenant les armes, nous ont rendus la liberté, ont expulsé les ministres, ont fait taire l'intrigue, ont dirigé les pas du Roi dans cette Assemblée ? Hier, nous applaudissons à leur grandeur d'âme, à leur héroïsme ; aujourd'hui nous les appellerons des rebelles ; nous les punirons d'avoir sauvé la patrie ; nous leur ferons regretter les éloges que notre reconnaissance leur aura prodigués ? Mais ce n'est pas tout encore : qui nous répondra que le despotisme ne puisse renaître auprès de nous ? quel sera même le garant de son entière destruction ? Et si un jour il rappelait ses forces pour nous terrasser, quels seraient les citoyens qui s'armeraient à temps pour la cause de la patrie ? Quels seraient les hommes courageux qui oseraient, pour défendre l'Etat, braver l'opinion publique et se dévouer à l'ignominie, triste partage d'un rebelle ? L'on nous propose de consacrer la maxime la plus impie des gouvernements despotiques : ils ne se soutiennent que par la force et qu'en punissant comme factieux tout homme qui, usant des droits de la nature, défend sa vie, ses biens et sa liberté. Est-ce à nous à devenir de vils instruments de la tyrannie, de consacrer ses injustices et la violation des droits de la nature ? Et si tel était cependant notre aveuglement, aurions-nous encore le droit de nous plaindre de l'esclavage dans lequel nous gémirions ? », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 254.

¹⁶ *Id.*, t. 8, p. 265-266.

¹⁷ En referència a la llista de proscrius, Gouy d'Arsy va dir el següent: « Je n'entends pas ici vous effrayer ; mais, Messieurs, je dois vous dire ce que je sais ; il existe une liste de proscrius : soixante personnes y sont couchées, et plusieurs des honorables membres de cette Assemblée sont du nombre. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 265.

poble¹⁸; Camus, el marquès Stanislas-Jean Boufflers i Volney van proposar-li en canvi la creació d'un tribunal capaç de reordenar la situació¹⁹, mentre que Antoine-Pierre-Joseph-Marie Barnave, membre del famós Triumvirat, va proposar-li una mesura més general: la creació d'una justícia legal per a jutjar els crims d'Estat, la creació de milícies burgeses i l'organització dels ajuntaments²⁰.

Tanmateix, la proposta de crear un tribunal es va sentir doblement a l'Assemblea. Un diputat enviat pels districtes de París es va personar a Versalles per a demanar-li a l'Assemblea que acceptés la creació d'un tribunal. D'un tribunal format per seixanta jutges, un per cada un dels districtes, per a procedir en contra dels acusats mitjançant una instrucció pública²¹. I això perquè el dia abans, els electors de París, amb el rerefons de la mort de Joseph-François Foullon i del seu gendre Berthier de Sauvigny, intendent de París, havien adoptat un decret pel qual establien que els acusats de crims de "lèse-nation" serien conduïts a la presó de l'Abadia de Saint-Germain a l'espera que l'Assemblea Nacional Constituent decidís quin tribunal havia de jutjar-los.

El 23 de juliol de 1789 el tribunal demanat per a protegir de les espirals de venjança aquells que el poble designava com a culpables no va ser creat. El sector monàrquic de l'Assemblea no hi estava conforme. François-Henri comte de Virieu, per exemple, més uns quants altres diputats s'hi van oposar. Consideraven que per reanimar la pau no calia crear comissions tiràniques sinó posar en funcionament les lleis, els magistrats i el poder executiu i donar-los-hi l'energia i l'activitat que els desordres els hi havien manllevat, així com també, adoptar la proclama de Lally-Tolendal²².

Finalment, com a mesura general per apaivagar els desordres, els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent es van decidir per fer una proclama. Això sí, ben allunyada de la polèmica proposta de Lally-Tolendal, àmpliament recolzada pel sector monàrquic²³. La majoria de diputats de l'Assemblea Nacional Constituent només buscaven sostreure de les mans dels revoltats aquells que el poble designava com a culpables i jutjar-los segons la llei. I per aquesta

¹⁸ Camus va dir el següent a l'Assemblea: « Je voudrais que non-seulement l'Assemblée assurât le peuple de pouvoir tirer vengeance des coupables, mais qu'elle les poursuivit elle-même. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 265.

¹⁹ *Id.*, t. 8, p. 266.

²⁰ Barnave va intervenir en l'Assemblea per a dir el següent: « Il ne faut pas se laisser trop alarmer par les orages inséparables des mouvements d'une révolution. L'objet principal est de faire la constitution et d'assurer une justice légale pour les crimes d'État ; alors le peuple s'apaisera et rentrera lui-même dans l'ordre. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 266.

²¹ *Id.*, t. 8, p. 266.

²² *Id.*, t. 8, p. 266.

²³ Sobre la significació de la proclama presentada per Lally-Tolendal el 20 de juliol de 1789 i aquella adoptada per l'Assemblea Nacional Constituent el 23 de juliol de 1789, Georges Carrot n'ha dit el següent: « Ils ne réussirent pourtant pas à se mettre d'accord sur le texte d'une proclamation rédigée le 20 juillet 1789 par Mounier, Lally-Tollendal et Dupont de Nemours, engageant les municipalités à former les milices bourgeoises, mais recommandant de n'y admettre « que ceux qui sont incapables de nuire à la Patrie ». Déjà un clivage se dessinait entre les libéraux qui estimaient que la Révolution était sur le point d'atteindre ses objectifs, et les députés plus extrémistes du club breton qui craignaient de stériliser un dynamisme populaire jugé utile. On ne vota donc, le 23 juillet 1789, qu'une déclaration anodine invitant les Français « à la paix, au maintien de l'ordre et de la tranquillité publique, à la confiance, au respect pour les lois ». Georges CARROT, *Révolution et maintien de l'ordre, 1789-1799*, Édition SPM, Paris, 1995, p. 80-81.

raó i perquè no tenien cap interès en castigar les insurreccions populars que garantien el procés revolucionari, en la proclama que l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar finalment, només es van declarar tres coses : que tots aquells que tenien parcel·les de poder i eren responsables del malestar popular havien de ser acusats i castigats, però només havien de ser-ho per la llei; que els crims de « lèse-nation » havien de ser perseguits, però només havien de ser-ho per l'Assemblea, i que l'Assemblea indicaria en la nova constitució que estava discutint quin tribunal seria el responsable de processar els culpables d'aquests crims, tenint en compte la llei i després d'una instrucció pública²⁴.

De les mesures generals a la gestió dels desordres

A finals de juliol de 1789 la gran por va tenir lloc i els desordres es van multiplicar arreu. Molts llocs van armar-se davant de la vinguda de bandits (que no van arribar mai) i altres, davant de l'arribada d'exèrcits (que tampoc van arribar mai). En alguns indrets es va témer el complot aristocràtic i en altres, la pèrdua de les collites, i arreu la gent es va mobilitzar, va armar-se i va demanar ajuda²⁵.

Els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent es van trobar ben aviat desbordats per aquesta situació, per l'allau de cartes que van rebre i pel gran nombre de diputacions que se'ls hi van adreçar a l'espera d'una resposta. I el 27 de juliol de 1789 Volney va acabar proposant-li a l'Assemblea la creació d'un comitè per a gestionar la informació relativa als desordres, aquella que provenia de l'administració i de la policia²⁶. Volney es queixava que, des de feia dies, els diputats no feien altre cosa que ocupar-se dels desordres, i que de continuar per

²⁴ L'Assemblea Nacional Constituent va declarar el següent: « L'Assemblée nationale, [...] Déclare quant aux dépositaires du pouvoir qui auraient causé ou causeraient par leurs crimes, les malheurs du peuple, qu'ils doivent être accusés, convaincus et punis, mais qu'ils ne doivent l'être que par la loi, et qu'elle doit les tenir sous sa sauvegarde, jusqu'à ce qu'elle ait prononcé sur leur sort ; que la poursuite des crimes de lèse-nation appartient aux représentants de la nation ; que l'Assemblée, dans la constitution dont elle s'occupe sans relâche, indiquera le tribunal devant lequel sera traduite toute personne accusée de ces sortes de crimes, pour être jugée suivant la loi et après une instruction publique ; Et sera présente déclaration imprimée et envoyée, par tous les députés, à tous leurs commettants respectifs. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 267.

²⁵ Georges LEFEBVRE ha escrit el següent sobre la gran por: « On commence par sonner le tocsin qui ne tarde pas à planer, des heures et des heures, sur des cantons entiers. Les femmes, se voyant déjà violées, puis massacrées avec leurs enfants, au milieu du village en flammes, pleurent et se lamentent, s'enfuient dans les bois ou de long des chemins, avec quelques provisions et des hardes ramassées au hasard. Plus d'une fois, les hommes les suivent après avoir enterré ce qu'ils ont de plus précieux et lâché les bestiaux dans la campagne. Mais, ordinairement, soit respect humain, soit réel courage, soit enfin par crainte de l'autorité traditionnelle, ils s'assemblent à l'appel du syndic, du curé ou du seigneur. Alors commencent les préparatifs de défense, sous la direction du seigneur lui-même ou d'un ancien militaire. On s'arme comme on peut ; on place des sentinelles ; on barricade l'entrée du village ou le pont ; on envoie des détachements à la découverte. La nuit venue, des patrouilles circulent et tout le monde reste sur le qui-vive. Dans les villes, c'est une vraie mobilisation et on pourrait se croire dans une place assiégée ; il faut réquisitionner les vivres, rassembler la poudre et les munitions, réparer les remparts et mettre l'artillerie en position. », Georges LEFEBVRE, *La Grande Peur de 1789, op. cit.*, p. 183-184.

²⁶ Volney va proposar-li el següent a l'Assemblea: « Vous avez dû observer que depuis huit jours ne nous occupons point des affaires de l'Etat. Pendant trois jours on s'est occupé du tumulte de Paris ; après, de celui de Saint-Germain ; enfin, de la proclamation. Il me semble que pour ne pas nous transformer ici en lieutenants de police du royaume, pour ne pas nous jeter dans un dédale immense, il convient d'établir un comité auquel seront renvoyées toutes les affaires d'administration et de police. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 279.

aquell mateix camí acabarien tots esdevenint lloctinents de policia. Tanmateix, l'Assemblea no es va pronunciar davant de la proposta de Volney i només Boufflers ho va fer per a presentar una moció. Una moció per a comunicar als ajuntaments que l'Assemblea Nacional Constituent era incompetent per a tractar els afers que tenien a veure amb l'administració i amb la policia²⁷.

L'endemà però, els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent van discutir a fons la proposta de Volney. I això perquè l'Assemblea desbordada per l'allau de queixes i reclamacions que rebia va plantejar-se de rebre només aquelles que podien ser-li d'interès i d'enviar la resta a un comitè²⁸, i perquè Volney va reprendre la seva proposta i va presentar una moció demanant la creació d'un comitè de trenta membres per a gestionar la informació relativa a l'administració i a la policia, i per a donar-ne compte a l'Assemblea si així ho considerava²⁹.

De fet, Volney va recordar-li a l'Assemblea Nacional Constituent que havia de redactar una constitució i que no podia ocupar-se, per una qüestió de temps, de tots els afers que li arribaven. Volney era del parer que l'Assemblea necessitava l'ajut d'un comitè per adreçar-li els afers relatius a l'administració i a la policia³⁰, i que l'Assemblea no podia analitzar per ella mateixa i en detall tot el que li arribava a fi de desmantellar possibles complots. El cert és, que la por al complot aristocràtic sobrevolava l'Assemblea, però Volney creia que d'haver-hi un

²⁷ Id., p. 279.

²⁸ L'Assemblea Nacional Constituent es va plantejar el següent: « L'Assemblée ne jugeant pas praticable de se livrer à l'examen des plaintes et réclamations contenues dans les différentes lettres, mémoires et requêtes, qui portent toutes sur des objets particuliers, a paru disposée à prendre incessamment les mesures convenables pour se faire rendre compte de ceux qui peuvent mériter son attention. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 292.

²⁹ La moció de Volney va ser la següent: « L'Assemblée nationale, attendu les distractions et les retards qu'apportent aux travaux de l'Assemblée et à l'œuvre important de la constitution les affaires de détail, qui se multiplient de jour en jour, arrête qu'il sera fixé un comité pour y être renvoyé tous les cas de police et d'administration, et qu'il en sera fait ensuite rapport à l'Assemblée, s'il y a lieu. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 292.

³⁰ El discurs de Volney per a defensar la seva moció va ser el següent: « L'objet de la motion que j'ai eu l'honneur de vous mettre hier sous les yeux étant d'économiser votre temps, je me bornerai à la discussion très-rapide qu'elle exige. Il n'y a personne de nous qui sente que si, sur les moindres objets, il faut toujours délibérer en masse de douze cents personnes, jamais nous ne remplissons le but que nous nous sommes proposé en nous rendant ici. Ma motion me paraît donc indispensable pour remédier à cet abus. Je ne suis ici que le porteur d'un vœu général ; l'utilité en est évidente. Vous en avez vous-mêmes reconnu, Messieurs, la nécessité, en formant différents comités, et surtout le comité de vérification ; permettez-moi de vous proposer pour exemple. Vous avez remarqué que, s'il fallait vous entretenir tous de chaque rapport, la vérification des pouvoirs serait interminable, et, pour abrégé, vous avez nommé un comité chargé de vous faire le rapport. Je sais bien que plusieurs personnes ont soutenu le contraire ; mais soutenir un pareil paradoxe, c'est dire qu'un table de matières est plus longue que le livre. En établissant le comité que je vous propose, vous serez maîtres de vous faire donner des détails nécessaires à votre religion ; si la matière n'est que légère, alors vous renverrez au comité. Je suppose une lettre écrite à M. le président, il vous en fait part ; si elle annonce de grands intérêts, vous vous en constituerez juges ; si elle ne présente qu'un objet peu digne de vos moments, vous la renverrez au comité. Si vous n'adoptiez pas le moyen que je vous propose, vous seriez toujours exposés à la multitude de lettres, de requêtes et d'avis, qui nous enlèveront tous nos moments. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 292.

complot, l'Assemblea acabaria sabent-ho, que els bons ciutadans s'adreçarien a ella per a comunicar-li-ho³¹.

La moció de Volney, però, no va agradar a tothom. I això perquè la informació relativa a l'administració i a la policia era competència del poder executiu. Pierre-Samuel Dupont de Nemours va ser un dels diputats que va oposar-se a la proposta de Volney³², i juntament amb ell, Charles-Alexis-Pierre Brulart, Marquès de Sillery, que va proposar de nou la moció de Boufflers³³.

Com que l'Assemblea Nacional Constituent només tenia com a tasca principal l'elaboració de la constitució i no l'administració del regne, ni la policia, alguns diputats van intentar mitigar la interferència que el poder legislatiu faria sobre el poder executiu de crear-se finalment el comitè. Un diputat va proposar de no dir en la moció que el comitè rebria els afers concernents a l'administració i a la policia, sinó de dir que el comitè rebria els afers que no tenien a veure amb la constitució³⁴; mentre que un altre diputat, nomenat Charles-François Bouche, va proposar de decretar que el comitè enviés al poder executiu allò que li semblés de la seva competència³⁵.

La primera proposta no va ser massa discutida, però la segona sí ho va ser. Jean-Louis-Claude Emmercy va opinar que el futur comitè no podia tenir la facultat d'enviar al poder executiu les demandes o les peticions fetes a l'Assemblea Nacional Constituent, i que de poder fer-ho, de tenir aquesta facultat, el comitè adquiriria una influència important, i fins i tot, perillosa. Emmercy era del parer que el comitè només devia examinar i donar compte a l'Assemblea d'allò que rebia i que l'Assemblea era la única a prendre decisions sobre el contingut de les informacions que rebia³⁶.

En realitat, la creació d'un comitè per a gestionar la informació relativa als desordres posava problemes a l'Assemblea Nacional Constituent. I no només perquè aquest comitè podia interferir en el poder executiu sinó perquè podia adquirir una influència important. I en aquest sentit, alguns diputats es van pronunciar per a la no creació d'aquest comitè. Adam-Philippe, comte de Custine, per exemple, volia que l'Assemblea fos la única a ocupar-se de tot allò que li

³¹ En referència als complots, Volney va dir el següent: « Qu'importe les communications qui existent entre Trianon et le château de Versailles ? qu'importe tous les complots qui existent encore contre nous ? S'ils sont réels, il y aura toujours assez de bons citoyens pour nous en faire part ; s'ils ne sont qu'enfantés par la peur, faut-il qu'ils deviennent notre seule préoccupation ? Placés sur le haut de la pyramide des intérêts, ce n'est pas à nous d'examiner les pierres et les angles qui la composent ; le bien général, la constitution, voilà notre travail ; hâtons-nous de le consommer. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 292.

³² *Id.*, p. 293.

³³ *Id.*, p. 293.

³⁴ *Id.*, p. 292.

³⁵ *Id.*, p. 292.

³⁶ Els Arxius Parlamentaris diuen el següent de la intervenció d'Emmercy: « M. Emmercy combat l'amendement de M. Bouche. Il dit qu'il ne faut pas laisser au comité la faculté de déterminer les cas du renvoi au ministre, des demandes et pétitions à l'Assemblée ; que ce serait accorder au comité une influence qui pourrait devenir dangereuse, dont il serait facile d'abuser ; que ses seules fonctions devaient se borner à examiner, à rendre compte, et que le droit de décider devait appartenir à l'Assemblée seule. Il a proposé ensuite quelques changements dans les termes de la motion. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 293.

arribava i que, de no tenir temps per a fer-ho, es reunís en sessions extraordinàries³⁷, mentre que, Louis-Marie-Guillaume era més del parer de distribuir la informació entre els diferents « bureaux », per tal que cada un d'ells fes un informe quan li pertoqués d'allò que havia rebut³⁸.

De la gestió dels desordres a la creació del comitè de rapports

El 28 de juliol de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar finalment la moció de Volney, retocada arran de les intervencions d'uns i altres³⁹, i el comitè de rapports, el comitè encarregat de gestionar la informació relativa als desordres, es va crear, no sense alguna discussió més. (Veure el requadre número 1)⁴⁰

Si el número de diputats no va posar massa problemes (l'Assemblea va decidir que trenta membres formarien part d'aquest comitè) sí en va posar qui havia de figurar-hi i si els diputats havien de ser escollits d'entre cada un dels « bureaux »⁴¹ en que es dividia l'Assemblea Nacional Constituent o d'entre cada una de les generalitats en que es dividia el regne de França⁴². El comitè de rapports havia de rebre la informació relativa als desordres que hi havia arreu, i alguns diputats creien que la informació seria millor tractada per diputats originaris de

³⁷ Id., p. 293.

³⁸ Id., p. 293.

³⁹ L'Assemblea va adoptar la següent moció: « Etablir un comité des rapports, auquel seront renvoyés tous les mémoires, plaintes et adresses... pour en faire le rapport à l'Assemblée, s'il y a lieu », Id., p. 292

⁴⁰ Mitjançant el requadre número 1 intentem mostrar com el comitè de rapports a través de gestionar la informació relativa a l'administració i a la policia va exercir de filtre sobre aquesta informació. I com arran de la proposta de Volney aquesta informació no va adreçar-se directament a l'Assemblea Nacional Constituent.

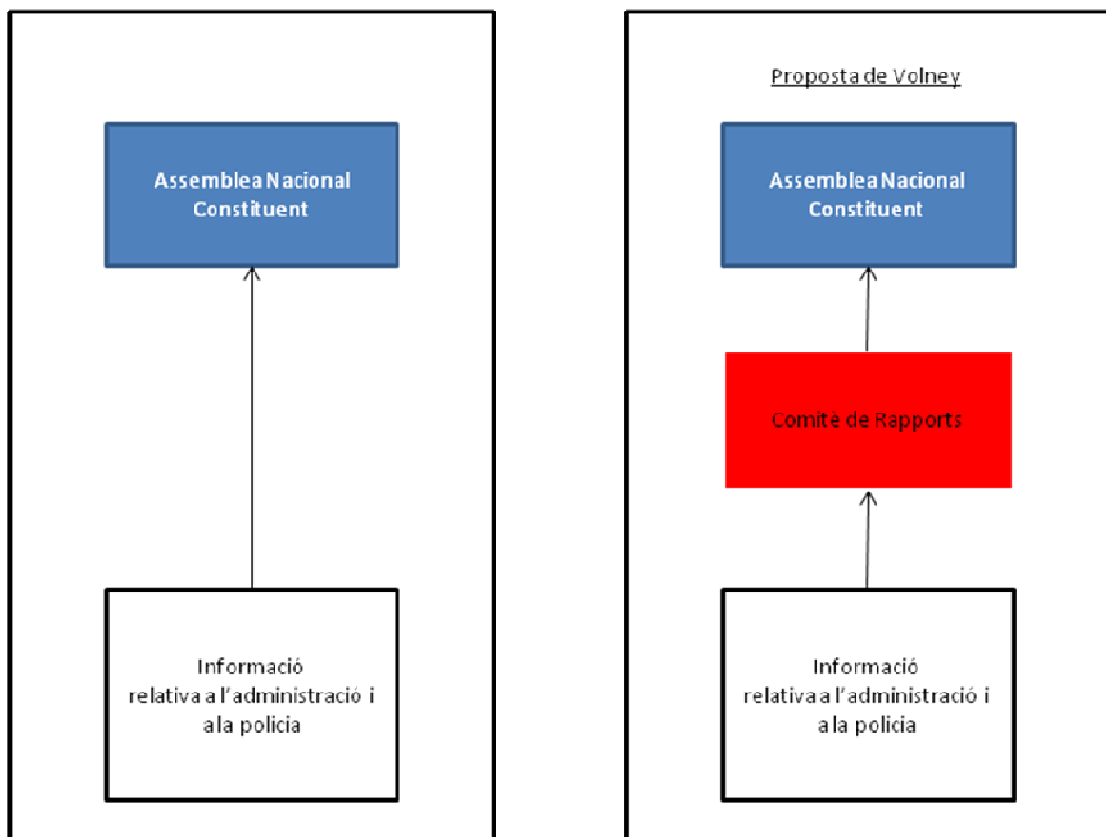
⁴¹ Els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent per tal de treballar en petits grups les diferents qüestions que es plantejaven a l'Assemblea, es van organitzar en « Bureaux », en despatxos. L'Assemblea va organitzar-se en 30 despatxos, i cada un dels diputats va passar a formar part d'un despatx. La composició dels « Bureaux » es va fer seguint el següent decret de l'Assemblea Nacional Constituent adoptat el dia 2 de juliol de 1789: « L'Assemblée arrête que ces bureaux seront formés, sans délai, au nombre de trente, composés de quarante membres chacun, complets ou non complets ; qu'ils seront formés en suivant la liste imprimée des bailliages par ordre alphabétique, sans distinction entre les députés, le premier de la liste, le trente et unième, le soixante et unième, et ainsi de suite, entrant dans le premier bureau ; le second de la liste, le trente-deuxième, le soixante-deuxième entrant dans le second bureau, et pareillement pour tous les autres bureaux et pour tous les membres de l'Assemblée ; que ces bureaux auront uniquement pour objet de s'instruire et de consulter sur les matières qui leur seront présentées, et qui seront portées ensuite à l'Assemblée nationale, pour y être discutées et décidées, que le bureaux seront chargés et refundus tous les mois. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 181.

⁴² Una generalitat és una circumscripció financera i administrativa. En un començament estava sotmesa a la jurisdicció d'una oficina de finances, després, va estar sota la jurisdicció dels intendants. De l'intendent de justícia, policia i finances. A finals de l'Antic Règim, França comptava amb 26 generalitats. Aquestes generalitats s'encarregaven de cobrar els impostos. Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, « Généralité », *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques*, Paris, Ellipses éditions, (deuxième édition), 2007, p. 296. Per altra banda, un intendent era un agent del govern en les províncies. El seu títol exacte era: « Intendant de justice, police et finances, commissaire départi pour l'exécution des ordres de Sa Majesté en la généralité de... ». L'intendent a finals de l'Antic Règim vetllava els afers de les generalitats: els afers lligats a la justícia, a la policia i a les finances d'aquestes administracions. Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, « Intendant de province », *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques, op. cit.*, p. 318.

l'indret on els conflictes es donaven. És a dir, que millor que el comitè estigués format per diputats de cada generalitat que no per diputats escollits d'entre cada un dels « bureaux ». Escollir els diputats d'entre els « bureaux » podia suposar que no tot el conjunt de les generalitats estiguessin representades, així com també, que una tendència política acabés acaparant el comitè.

El dilema de si un diputat ho és de tal o tal altre lloc o un diputat sigui d'on sigui és diputat de tot França semblava trobar-se damunt la taula. Al final, però, l'Assemblea va decidir que els membres del comitè de rapports serien escollits d'entre els « bureaux » i que els informes d'aquest comitè es farien en les sessions extraordinàries que tenien lloc a la tarda, un cop els diputats s'havien reunit en els « bureaux » per a discutir més tranquil·lament el debat parlamentari.

Requadre núm. 1

SEGON CAPÍTOL: EL COMITÈ DE RAPPORTS

1.) Quina informació rep?

El comitè de rapports va rebre els afers que tenien a veure amb els desordres, amb l'administració i amb la policia, però també tots els afers que no concernien a cap altre comitè, i les peticions, les demandes, les memòries i les adreces de tots aquells que volien fer arribar a l'Assemblea Nacional Constituent, els seus punts de vista, les seves opinions, les seves queixes, els seus dubtes, els seus desacords, les seves pors o les seves felicitacions. I això, perquè només uns dies després d'haver-se creat aquest comitè, els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent es van trobar desbordats per l'allau de diputacions que volien adreçar-se al cos legislatiu.

Les diputacions

L'1 d'agost de 1789 els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent es van posar a discutir sobre què fer amb les diputacions. I això, perquè uns quants diputats es van queixar de l'abundant presència d'aquestes a l'Assemblea, i del temps preciós que li hi feien perdre. Si escoltaven les diputacions i les acceptaven en nombre aleshores no tenien temps per a deliberar la nova Constitució¹.

Els primers diputats a intervenir en el debat van ser del parer de restringir la presència de diputacions a l'Assemblea Nacional Constituent. Louis-Jean-Henri Darnaudat va proposar a l'Assemblea de no rebre'n cap², Michel-Louis-Etienne Regnault de Saint-Jean d'Angely va proposar-li de dedicar una sessió extraordinària a rebre i escoltar les diputacions de les ciutats³, mentre que Alexis-François Pison du Galland va proposar-li de convidar a tothom (pobles, ciutats, ajuntaments, cossos administratius, judicials i militars del regne i ciutadans) a adreçar-s'hi per escrit⁴. I la resposta, davant d'això, dels de més a l'esquerra del president no es va fer esperar.

Jérôme Pétion de Villeneuve i Honoré-Gabriel-Riquetti, comte de Mirabeau, van intervenir en la discussió per a defensar la presència de diputacions a l'Assemblea. I això, perquè eren del parer que calia rebre-les i escoltar-les a totes, i perquè, segons Mirabeau, els diputats no

¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 315.

² La proposta d'Arnaudat va ser la següent: « Arnaudat propose que dorénavant il n'en soit plus reçu, pour que l'Assemblée puisse s'occuper constamment et sans nulle distraction de la régénération du royaume », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 315.

³ La proposta de Regnault va ser la següent: « Regnault propose une séance extraordinaire destinée à recevoir et entendre les députations des villes. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 315.

⁴ La proposta de Pison de Galland va ser la següent: « Pison du Galland fait la motion qu'attendu l'importance des objets dont l'Assemblée doit s'occuper, et qui ne lui permettent pas de s'en distraire, il soit arrêté que, passé le 8 de ce mois, il ne sera plus reçu de députation ; et que les villes, les bourgs, municipalités, autres corps et citoyens seront invités à donner à l'Assemblée connaissance de leurs affaires et pétitions par mémoires. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 315.

podien rebutjar l'opinió, les consultes i les comunicacions dels seus « commettants », de fet, no podien ni tan sols desitjar-ho⁵.

Tanmateix, la majoria de diputats semblaven disposats a no escoltar-les totes i una nova intervenció per a restringir-les va tenir lloc. Antoine-Balthazar-Joseph d'André va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent de rebre només dos cops per setmana les diputacions que volien felicitar-la i d'enviar les altres al comitè de rapports⁶.

Al final, l'Assemblea Nacional Constituent es va decantar per la proposta de Pison du Galland, tot tenint en compte la proposta d'André, i va decidir que convidaria a tothom a adreçar-se a ella a través del seu comitè de rapports⁷, i això, malgrat la intervenció de Buzot per a recordar-li que sense els parisencs l'Assemblea no existiria i que per deferència a ells aquesta devia rebre'ls i escoltar-los a tots⁸.

Les diputacions de París

Un cop els parisencs van tenir de nou sota control el forner, la fornera i l'aprenent de forner, és a dir, el rei, la reina i la seva descendència establint-nos a les Tulleries i foragitant-los de Versalles, d'aquell palau magnífic que els allunyava dels motins populars i els permetia sense riscos reprimir-los, els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent van començar a adoptar de nou mesures per tal de no trobar-se sota el control de les diputacions. I això, perquè un cop el monarca arribat a París, a l'Assemblea no li quedava altre remei que abandonar Versalles i dirigir-se a la capital.

El 15 d'octubre de 1789 Armand-Désiré-Vignerot-Duplessis-Richelieu, duc d'Aiguillon, presentint que, un cop instal·lada l'Assemblea Nacional Constituent a París, les diputacions s'hi adreçarien en massa fent-li perdre un temps preciós, va proposar al cos legislatiu, en el seu últim dia de convocatòria a Versalles, d'acceptar dues mesures: la primera, de rebre només les diputacions provinents de la Comuna de París; la segona, de crear un comitè de vint membres, deu dels quals havien de ser de la diputació de París, per a rebre les peticions, les memòries,

⁵ Mirabeau va ressenyar el següent: « Quant à la proposition de ne plus admettre les députations des provinces, j'espère qu'elle ne peut pas même être mis en question. Nous n'avons pas plus le droit que le désir de refuser les avis, les consultations, les communications de nos commettants, et s'il pouvait s'élever dans notre sein de telles prétentions, l'opinion publique les aurait bientôt mises à leur place. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 315.

⁶ La proposta d'André va ser la següent: « Je distingue deux députations ; les unes qui sont des députations d'honneur, soit pour adhérer aux arrêtés, soit pour porter à l'Assemblée des témoignages de respect ; les autres des députations d'affaires. Les premières, je propose de les recevoir deux fois par semaine, mais de renvoyer absolument les secondes au comité des rapports. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 315.

⁷ L'Assemblea Nacional Constituent va adoptar la següent decisió: « L'Assemblée nationale, attendu l'importance des ses travaux qui exigent tous ses moments, a arrêté que les députations présentes seront admises ainsi que celles qui se présenteront jusqu'au 8 du présent mois seulement ; en conséquence, elle invite les bourgs, villes et villages, les municipalités et autres corps, à lui donner connaissance de leurs vœux et des affaires qu'ils croiront devoir lui communiquer, par la voie du comité des rapports, qui en réfèrera à l'Assemblée. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 316.

⁸ *Id.*, t. 8, p. 316.

les demandes i les adreces de les diputacions que representaven les corporacions, les comunitats, les reunions de ciutadans o els particulars de la ciutat⁹.

Amb dita proposta, i per la proposta que temps abans s'havia fet sobre la composició del comitè de rapports, semblava evident que per a molts diputats la informació era millor gestionada per a diputats coneixedors de l'indret que no pas per a diputats que no en tenien cap mena de referència.

Però, Barnave va intervenir en la discussió i va dir que el comitè de rapports podia substituir el comitè proposat pel duc d'Aiguillon¹⁰, és a dir, que el comitè de rapports podia ser l'encarregat de rebre les peticions, les memòries, les demandes i les adreces de les diputacions que representaven les corporacions, les comunitats, les reunions de ciutadans o els particulars de la ciutat.

Les propostes del duc d'Aiguillon van generar certa confusió. Alguns diputats van creure que el duc d'Aiguillon volia beneficiar París en detriment de la resta de ciutats. És a dir, que volia rebre les diputacions de la ciutat de París, del seu ajuntament, però no les altres, no les dels altres ajuntaments. I això, perquè l'1 d'agost de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent havia decidit no rebre cap diputació.

El duc d'Aiguillon però, va explicar als seus homòlegs que, malgrat el decret adoptat a l'agost de 1789, l'Assemblea continuava rebent diputacions i que l'únic que pretenia amb la seves propostes era excloure del cos legislatiu les diputacions de les corporacions, de les comunitats o de les agregacions de ciutadans.

Ben explicades per part del duc d'Aiguillon les seves propostes i la seva intencionalitat, l'Assemblea Nacional Constituent va acceptar-les tot tenint en compte l'opinió de Barnave. I el comitè de rapports va passar a ser el responsable de rebre les peticions, les memòries, les demandes i les adreces de les corporacions, de les comunitats, de les reunions de ciutadans i dels particulars de la ciutat¹¹.

⁹ El discurs del Duc d'Aiguillon amb les seves propostes fou el següent : « Vous allez à Paris vous réunir au Roi, pour achever l'ouvrage important que vous dictent votre patriotisme et vos lumières. Rien ne doit vous détourner un instant de cet objet et cependant, au milieu d'un peuple satisfait de posséder l'Assemblée nationale dans les murs de la capitale, ne craignez-vous pas que l'empressement de tous les corps, de toutes les réunions de citoyens, de particuliers même, ne vous enlèvent chaque jour des instants précieux ? Ne craignez-vous pas que leurs demandes, leurs plaintes, qu'ils viendront en foule vous adresser, ne vous dérobent un temps qui doit être consacré au bonheur de tout le royaume ? D'après ces considérations je crois que l'Assemblée nationale devrait interdire de recevoir à la barre toute députation quelconque des habitants de Paris si ce n'est celle des représentants de la commune de Paris. Il est cependant nécessaire d'accueillir les demandes, les plaintes des citoyens, et cette loi de justice est trop bien gravée dans vos cœurs, Messieurs, pour que je me permette de vous la répéter. Il faut donc, ce me semble, que l'Assemblée nomme un comité de vingt membres, dont dix de la députation de Paris, pour recevoir les adresses, les demandes, les plaintes et toutes affaires quelconques des corps, communautés, réunions de citoyens et particuliers de la capitale, excepté la commune dont les députations seront toujours reçues à la barre de l'Assemblée nationale. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 453.

¹⁰ *Id.*, t. 9, p. 453.

¹¹ L'Assemblea Nacional Constituent va adoptar el següent decret: « L'Assemblée nationale, constamment occupée de ses travaux importants, et ne voulant perdre aucun instant pour achever

Les diputacions i l'Assemblea Nacional Constituent

Les mesures que es van adoptar per a restringir la presència de les diputacions a l'Assemblea Nacional Constituent tenien a veure, sense dubte, amb una qüestió de temps, però probablement també, amb la interferència i/o influència que les diputacions exercien sobre el debat parlamentari i amb la necessitat de definir per part dels diputats quin diàleg i/o quina relació volien mantenir amb la nació.

Des de l'inici de la Revolució les associacions s'havien format lliurement i sense autorització del monarca, la gent es reunia sempre que volia, discutia obertament sobre el vaivé polític i buscava comunicar-se amb el poder legislatiu ja fos mitjançant la correspondència o enviant diputacions. Arreu, les societats populars i els clubs proliferaven i adreçaven diputacions a l'Assemblea Nacional Constituent per tal de donar-li consells, comunicar-li els seus punts de vista, comentar-li algunes de les mesures que adoptava o felicitar-la pels seus treballs¹². Per altra banda, les assemblees electorals de les municipalitats que s'havien creat per a redactar els quaderns de queixes continuaven convocades i enviaven diputacions, en rebien, deliberaven i adoptaven decrets, i amb el temps, aquestes es van convertir en assemblees permanents i van acabar usurpant els poders dels ajuntaments i vigilant els diputats que havien escollit per a la convocatòria dels Estats Generals¹³. I a París, les assemblees electorals s'havien convertit en un contrapoder de la municipalitat i es feien sentir sovint a l'Assemblea. El 13 d'abril de 1789 la ciutat havia estat dividida en seixanta districtes i aquests continuaven reunits després de la convocatòria dels Estats generals, convertint-se en un centre important d'agitació política. El reglament del 13 d'abril de 1789 els havia conferit competències que pertanyien a l'administració i a la policia, i això els havia donat una gran influència, un poder del tot important¹⁴.

Els diputats de més a l'esquerra del president de l'Assemblea Nacional Constituent, com Pétion, Buzot o Mirabeau, veien bé la interferència i/o influència de les diputacions sobre el debat parlamentari i acceptaven bé que la gent, els cossos administratius, judicials i militars del regne, els ajuntaments, les corporacions, les societats populars, els clubs i les assemblees electorals es fessin sentir a l'Assemblea.

De fet, defensaven la presència d'aquestes a la « barre », i no eren partidaris de restringir-les. I això, perquè consideraven que els diputats eren mandataris i estaven sota el control i la vigilància dels « commettants » que eren aquells que els havien escollit. I en la seva lògica, els mandataris es devien als « commettants » i havien de tenir en compte els seus consells i les seves opinions, i en cap cas, els mandataris havien de manar i fer i desfer al seu gust, i els « commettants » havien d'obeir. Per els de més a l'esquerra del president, la nació no podia

l'œuvre si désirée de la félicité publique, décrète : Qu'il n'y aura de députation de Paris admise à la barre que celle des représentants de la commune de cette ville ; et quant aux adresses, demandes, plaintes, qui pourraient être présentées à l'Assemblée nationale par des corps, communautés ou réunions de citoyens, sous quelque titre que ce soit, et particuliers de Paris, elles seront portées au comité des rapports, qui en rendra compte à l'Assemblée nationale. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 453.

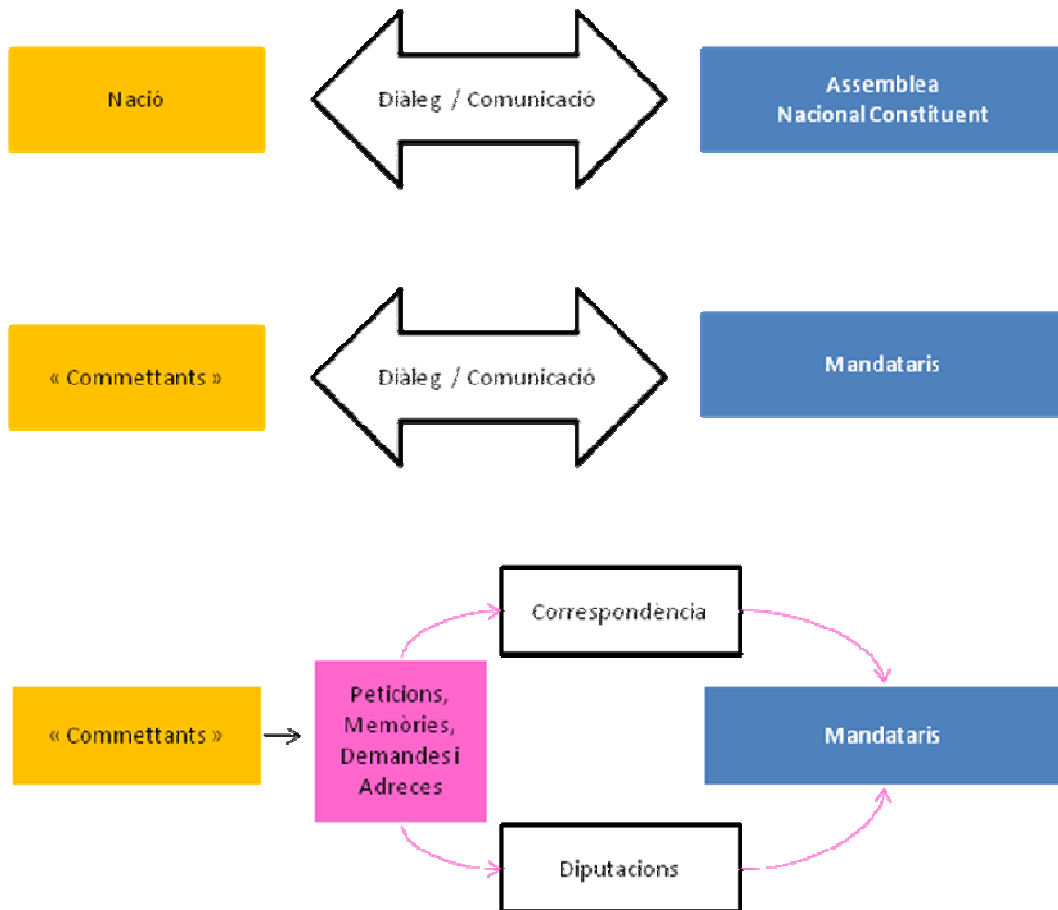
¹² Paul SAMUEL, *Du droit de pétition sous la Révolution, op. cit.*, p. 14.

¹³ Paul SAMUEL, *Du droit de pétition sous la Révolution, op. cit.*, p. 20.

¹⁴ Paul SAMUEL, *Du droit de pétition sous la Révolution, op. cit.*, p. 28.

trobar-se al servei dels mandataris. Eren els mandataris els que devien trobar-se al servei de la nació. (Veure el requadre número 1)¹⁵

Requadre núm. 1

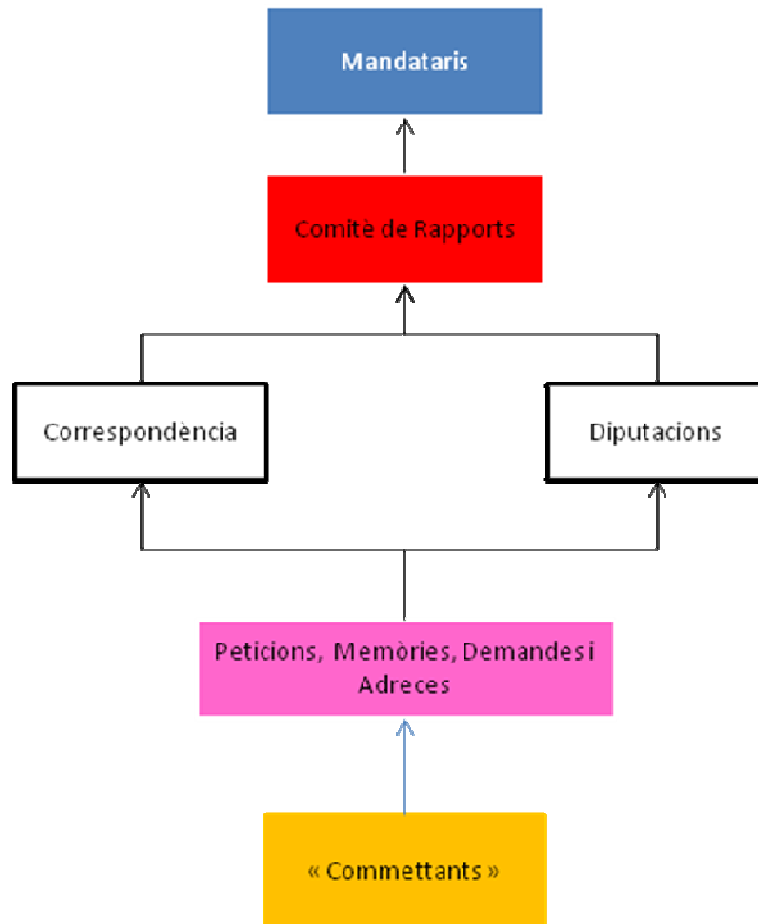

Nogensmenys, per les restriccions que es van fer a les diputacions, l'1 d'agost i el 15 d'octubre de 1789, i per l'interès del duc d'Aiguillon de només deixar escoltar a l'Assemblea les diputacions de la comuna de París, i no les altres, no les dels districtes, ni les de les societats populars, ni les dels clubs; i per la proposta que temps abans d'André havia fet de només escoltar les diputacions que felicitaven a l'Assemblea, semblava del tot evident que una part important de l'Assemblea Nacional Constituent no estava del tot d'acord amb la lògica dels diputats de més a l'esquerra del President. I això, perquè enviant les diputacions al comitè de rapports, o millor dit, adreçant a tothom al comitè de rapports, i enviant a aquest comitè les

¹⁵ Mitjançant el requadre número 1 intentem mostrar com els diputats de l'esquerra del president de l'Assemblea Nacional Constituent pensaven el diàleg / la comunicació amb la nació, amb els « commettants ». Segons aquests diputats els mandataris havien de rebre les peticions, les memòries, les demandes i les adreces dels « commettants ». Aquestes podien arribar a l'Assemblea via correspondència o via diputacions. Si arribaven a través de correus els diputats volien que fossin llegides a l'Assemblea, si arribaven a través de les diputacions volien escoltar aquestes diputacions, encarregades de llegir les peticions, les memòries, les demandes i les adreces d'aquells que les havien escrit.

peticions, les demandes, les memòries i les adreces que la nació enviava a l'Assemblea, el diàleg que l'esquerra proposava entre mandataris i « commettants » quedava del tot interromput i la veu de la nació del tot silenciada, només s'escoltaria darrera de les portes del comitè de rapports. (Veure el requadre número 2)¹⁶

Requadre núm. 2

Les diputacions i el comitè de rapports

El comitè de rapports, controlant la informació relativa als desordres, més les peticions, les memòries, les demandes i les adreces de tots aquells que volien adreçar-se a l'Assemblea Nacional Constituent, va acabar gestionant la informació més important que arribava al cos legislatiu i va acabar intervenint tant sobre l'ordre públic com sobre el debat parlamentari. I això, perquè controlava totes les manifestacions de la nació, totes les alteracions que es donaven a l'ORDRE, tots els anhels, tots els desitjos. El comitè de rapports era el que sabia, en

¹⁶ Mitjançant el requadre número 2 intentem mostrar com el comitè de rapports, controlant les peticions, les memòries, les demandes i les adreces, tant les que arribaven a través de correus com les que arribaven via diputacions, va fer de filtre entre la nació i l'Assemblea Nacional Constituent, entre els « commettants » i els mandataris.

cada moment, què passava arreu i què es volia arreu, i tant podia decidir de comunicar-li ho a l'Assemblea com decidir que no.

2.) *Quanta informació rep?*

El comitè de rapports va rebre molta informació, molts dossiers. I això, perquè va rebre tant els afers relatius als desordres com els afers que no concernien a un comitè en particular, com ara les peticions, les demandes i les adreces de tots aquells que volien adreçar-se a l'Assemblea Nacional Constituent.

Els afers registrats

Dels 45132 dossiers que el « Bureau des Renvois » va enregistrar i distribuir entre els diferents comitès entre l'agost de 1789 i l'agost de 1791, el comitè de rapports en va rebre 7796¹⁷. És a dir, el 17,27% de tots els dossiers que van arribar a l'Assemblea Nacional Constituent. I el comitè de rapports va ser el comitè que més dossiers va rebre després del comitè de constitució que, pel mateix període, en va rebre 9289, és a dir, 1493 dossiers més. (Veure la gràfica número 1).

(Veure l'annex núm. 1)

De l'agost de 1789 fins el desembre d'aquell mateix any, el comitè de rapports va ser el comitè que més dossiers va rebre. Molts més que el comitè de constitució. Però cap al gener de 1790 el comitè de constitució va començar a rebre més afers que el comitè de rapports, i així va ser sempre a l'excepció dels mesos d'estiu. El comitè de rapports durant els mesos d'estiu de 1790 i de 1791 va rebre més dossiers que el comitè de constitució. I això, perquè pels vols de l'estiu de 1790 van haver-hi desordres importants a Nîmes i a Montauban, va haver-hi l'alçament d'Avinyó a favor de l'annexió amb França, la primera concentració contrarevolucionària en el camp de Jalès i la matança dels suïssos a Châteauevieux (Nancy). I per l'estiu de 1791, va haver-hi la fugida del rei, la matança del Camp de Mart i la repressió del moviment democràtic. (Veure la gràfica número 2)

Els afers no enregistrats

Els comitè de rapports, però, va rebre molt més que 7796 dossiers. I això, perquè els ministres, els comitès de l'Assemblea i els diputats s'hi van adreçar personalment i li van lliurar directament alguns dossiers i perquè la correspondència que anava adreçada al seu nom no era oberta ni enregistrada pel « Bureau des renvois ».

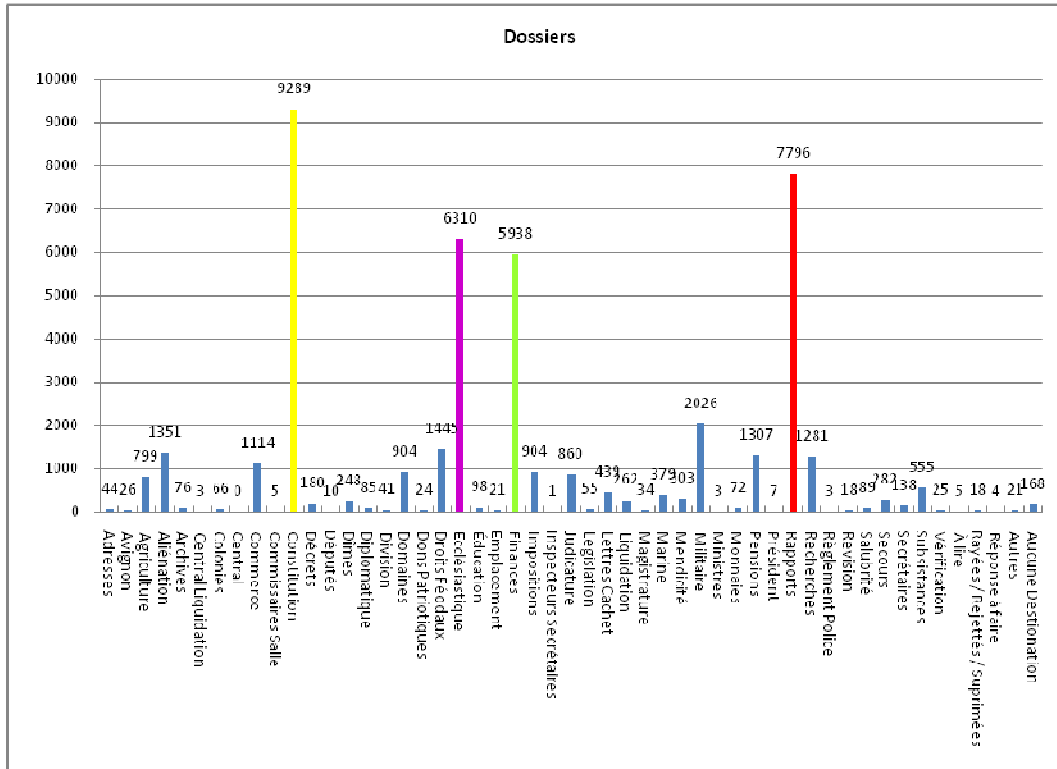
La correspondència que anava adreçada al seu nom li era directament lliurada, i ningú, a part del propi comitè de rapports, en coneixia el contingut. De fet, totes les cartes que anaven adreçades a un comitè o a un diputat en particular no eren obertes, ni llegides, ni enregistrades pel « Bureau des Renvois », i escapaven al control del president de l'Assemblea Nacional Constituent¹⁸.

¹⁷ Veure l'annex número 1. En aquest annex es pot veure mes a mes el total de dossiers que el « Bureau des renvois » va adreçar al comitè de rapports.

¹⁸ Sabem que l'Assemblea Nacional Constituent només controlava les cartes que li eren adreçades directament per aquest fragment dels Arxius Parlamentaris en data 7 de juliol de 1789: « Il a été remis sur le bureau un grand nombre de paquets, adressés les uns aux membres de l'Assemblée nationale individuellement, les autres aux Etats généraux en corps ; quelques-uns aux ordres en particulier ; et la

Els que sabien molt bé a qui adreçar-se i els que volien que els seus afers fossin tractats per un diputat o comitè en particular, no adreçaven mai les seves cartes a l'Assemblea Nacional Constituent o al president. Les adreçaven directament a aquells que volien que en tinguessin constància.

Gràfica núm. 1

Quantitat i qualitat

El comitè de rapports va gestionar quantitativament molta informació, i qualitativament, la informació més important que arribava al cos legislatiu, i això va conferir-li molta importància, molta influència.

Tanta importància, tanta influència que Renault, membre del comitè de rapports, va atrevir-se a proposar-li a l'Assemblea Nacional Constituent, l'1 d'agost de 1789, davant dels molts treballs que aquesta havia de dur a terme, que anomenés el president de l'Assemblea o el comitè de rapports el responsable de decidir quins afers se li donaven a conèixer de tots aquells que li arribaven¹⁹, és a dir, que anomenés el president de l'Assemblea o el comitè de

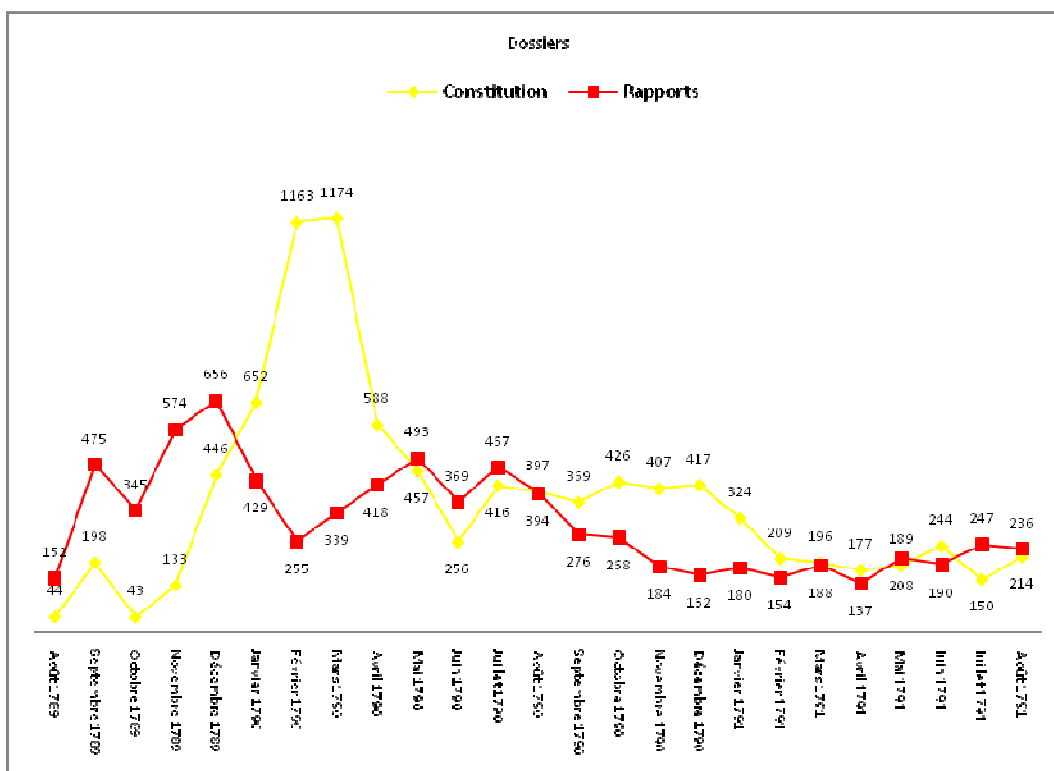
distribution s'en est fait conformément à leurs suscriptions respectives, le secrétariat restant dépositaire de ceux qui étaient adressés aux États généraux. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, p. 8, p. 199.

¹⁹ Regnaud, membre del comitè de rapports, va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent el següent: « Toutes les séances du matin seront exclusivement destinées à la constitution, quelques affaires qui puissent être présentées, quelque intéressantes qu'elles soient, sauf cependant, si M. le président et le comité des rapports le jugent nécessaire, à en accorder de particulières ; arrêté en outre qu'aucun membre de l'Assemblée ne pourra aller sans une mission spéciale, dans aucun district, pour en faire ensuite le rapport. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 315.

rapports el responsable de decidir què es discutia i què no a l'Assemblea, i això, perquè tant el president de l'Assemblea com el comitè de rapports eren probablement els únics que en sabien prou per orquestrar el debat parlamentari.

El comitè de rapports, evidentment, estava al corrent de tot el que passava arreu i de tot el que es volia, mentre que el president de l'Assemblea Nacional Constituent estava al corrent de tot, i això, perquè gestionava a través del « Bureau des Renvois » i del « Bureau de correspondance » tota la correspondència que rebia el cos legislatiu, i sota la seva vigilància, s'obrien les cartes, es llegien per primera vegada i es distribuïen entre els diferents comitès de l'Assemblea.

Gràfica núm. 2

3.) *Competències que s'incrementen*

Informar

El comitè de rapports havia de donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent de la informació que rebia, que era molta i era important, però només havia de fer-ho si així ho considerava, de manera que, no estava obligat a detallar-li tot el que rebia, ni tampoc a fer-li un informe de tot el que gestionava.

En realitat, el comitè de rapports havia de separar el gra de la palla, els afers “més” importants dels afers “menys” importants, i l'Assemblea Nacional Constituent havia de treballar sobre allò que el comitè de rapports considerava “més” rellevant, i prendre una mesura al respecte o emetre una opinió.

Només aquesta tasca de destriar el gra de la palla i d'informar a l'Assemblea Nacional Constituent d'allò que considerava “més” rellevant era ja de per si molt important, perquè el comitè de rapports, en funció del seu parer, podia determinar què era important i què no ho era i què donava a conèixer i què no a l'Assemblea, graduant en tot moment el debat parlamentari.

I també, en funció de com redactava l'informe, de l'orientació que li donava i de com el presentava al conjunt de diputats de l'Assemblea Nacional Constituent, el comitè de rapports podia determinar les mesures i les opinions d'aquests. En funció de la ideologia del comitè de rapports o de la ideologia del membre responsable de treballar l'afer i redactar l'informe, un afer podia presentar-se d'una manera o d'una altre, i l'Assemblea adoptar unes o altres conclusions.

Proposar mesures

El comitè de rapports, però, va anar més enllà de separar el gra de la palla i d'informar a l'Assemblea Nacional Constituent dels afers que considerava “més” importants. El comitè de rapports es va dedicar des d'un bon començament a proposar a l'Assemblea mesures i decrets per a donar resposta a alguns dels afers que li arribaven. De manera que, sense haver-li estat atorgada aquesta competència, tot i que tampoc li havia estat negada, el comitè de rapports va començar a pensar i a discutir mesures i decrets que, en un principi, havien de ser pensats i discutits per tot el cos legislatiu²⁰.

I de fet, l'Assemblea Nacional Constituent va acceptar la majoria de vegades les mesures i els decrets que aquest comitè va proposar-li, i això, perquè aquest comitè controlava tota la informació relativa a l'afer que es presentava a l'Assemblea i perquè l'Assemblea desconeixia els detalls de l'afer. L'Assemblea podia exigir-los, però, normalment, no ho feia. I la raó de no fer-ho era evident. L'Assemblea no tenia temps per a qüestionar, de dalt a baix, els informes que aquest comitè, o altres comitès, podien fer-li. De fer-ho, no hauria tingut temps de

²⁰ André Castaldo també sosté el mateix: « Très vite, les comités ne se sont pas contentés de rapporter sur les divers objets qui leur étaient confiés. Etudiant un domaine particulier, en connaissant bientôt les données précises et les difficultés, ils ont, d'eux-mêmes, demandé à présenter des projets de décret à l'Assemblée : aucun député ne le leur a jamais reproché. », André CASTALDO, *Les méthodes de travail de la Constituante*, Paris, Presses Universitaires de France, 1989, p. 230.

redactar la constitució, i de tenir temps, no hauria creat mai comitès per a facilitar-li els seus treballs²¹.

Reenviar els dossiers

El comitè de rapports no va gestionar sempre tots els dossiers que li van arribar, ni va guardar-se per a ell mateix totes les informacions que contenien. Algunes vegades, els va reenviar a altres que podien gestionar-los molt millor o que considerava que eren de la seva competència o que devien tenir-ne coneixement. I així, alguns dels afers que li van arribar van acabar a mans dels ministres, d'altres comitès, d'algunes autoritats de departament o de districte o de la policia. I això, sense que l'Assemblea Nacional Constituent en sabés alguna cosa. (Veure la fotografia número 1)²²

Fotografia núm. 1 (Registre D*XL42)

El comitè de rapports, en realitat, va acabar fent allò que Emmery no volia que fes per evitar que el comitè acabés tenint un poder massa important, i és enviar el que considerava al poder executiu, i això, a l'esquena de l'Assemblea Nacional Constituent.

²¹ André Castaldo menciona que els comitès aconseguïen imposar els seus punts de vista a l'Assemblea Nacional Constituent: « En effet, les relations entre la Constituante et les comités ne se définissent pas uniquement par des rapports juridiques. S'il est certain que l'Assemblée tranche en dernier ressort et si, en théorie, elle nomme les membres des comités —jusqu'au moment où elle y renonce, ce qui est fort important—, une analyse plus politique montre que les comités ont les moyens d'amener peu ou prou l'Assemblée à se ranger à leurs opinions et donc, en définitive, d'imposer leurs solutions. Ce fait, nettement perceptible sous la Constituante, apparaît en pleine lumière sous la Convention, mais il procède, dans les deux assemblées, de la nature révolutionnaire de celles-ci. », André CASTALDO, *Les méthodes de travail de la Constituante*, op. cit., p. 234.

²² En aquesta fotografia es pot llegir el següent: « Affaire de M. Perard de Montreuil. Le comité des rapports de l'Assemblée nationale, Monsieur, sur l'examen de votre demande a été d'avis de la renvoyer au comité des finances. »

Emmery era de l'esquerra del president de l'Assemblea i va ser membre del comitè de rapports del 5 d'octubre al 18 de novembre de 1789²³ i durant les discussions que van donar lloc al comitè de rapports va assenyalar que aquest comitè només havia d'examinar i de donar compte a l'Assemblea d'allò que li arribava, però no reenviar, per pròpia iniciativa, els afers que considerava al poder executiu. Per a Emmery l'Assemblea era la única competent per a fer-ho²⁴. (Veure la fotografia número 2)²⁵

El 26 de desembre de 1789 François-Pierre Blin —com Emmery, de l'esquerra del president de l'Assemblea i membre del comitè de rapports del 5 d'octubre al 18 de novembre de 1789²⁶—, va proposar-li a l'Assemblea Nacional Constituent de prohibir als comitès d'enviar els dossiers directament al poder executiu sense el seu consentiment²⁷. Però l'Assemblea no va adoptar la moció i va continuar quedant al marge de molts afers.

Per altra banda, quan el comitè de rapports reenviava alguns afers a les autoritats administratives —per exemple, de departament— perquè gestionessin alguna que altra demanda, aleshores, negava als ciutadans que havien fet la demanda la intervenció de l'Assemblea Nacional Constituent en la solució dels seus afers. Els ciutadans s'adreçaven a l'Assemblea a l'espera que aquesta es pronunciés sobre alguna cosa, però l'Assemblea passava la demanda al comitè de rapports, i el comitè de rapports, si així ho considerava, al departament d'on provenia la demanda perquè aquest resolgués un afer que en principi havia estat adreçat a l'Assemblea perquè fos aquesta i no cap altre qui el resolgués²⁸.

Procurar-se informació

El comitè de rapports, per tal de gestionar millor els afers que rebia i per tal de millor informar a l'Assemblea Nacional Constituent dels afers que considerava “més” importants, es va procurar informació.

L'Assemblea Nacional Constituent no li havia atorgat aquesta competència, però tampoc li havia negat, i el comitè de rapports va escriure a ministres, a altres comitès, a autoritats de departament o de districte, un cop reorganitzada França en departaments o a la pròpia policia,

²³ Veure l'annex número 2 sobre el personal del comitè de rapports.

²⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 293.

²⁵ En aquesta fotografia es pot llegir el següent: « Affaire de Monsieur Moizant. Mgr le Garde des Sceaux. J'ai l'honneur de vous envoyer Monseigneur une affaire d'après la décision du comité des rapports. Je suis avec respect Monseigneur votre & C. »

²⁶ Veure l'annex número 2 sobre el personal del comitè de rapports.

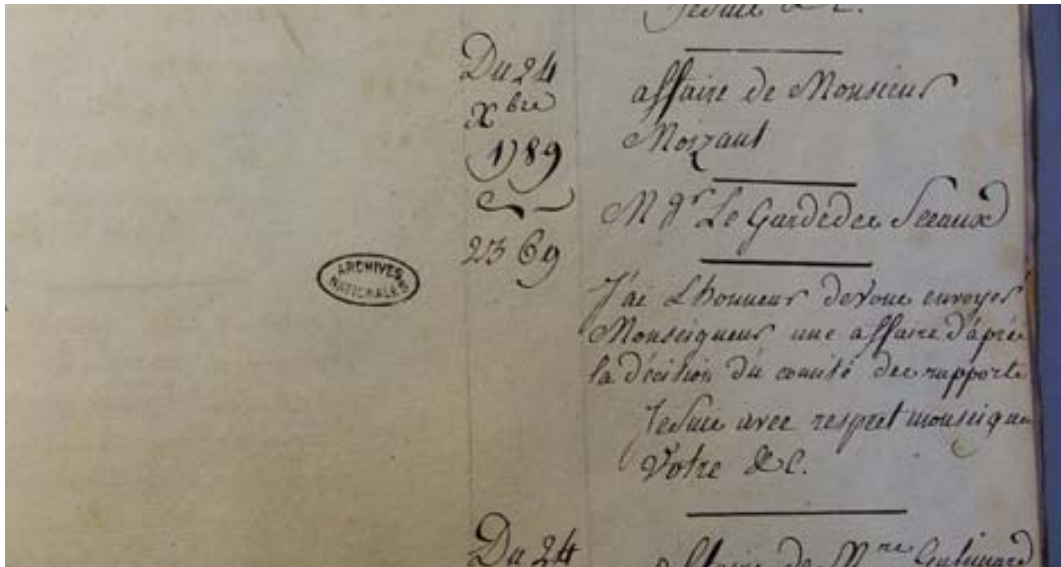
²⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 24.

²⁸ El dia 9 de setembre de 1790, per exemple, el comitè de rapports va adreçar-li al Departament dels Hautes-Pyrénées una demanda feta per la comunitat d'[Arrar]: « J'ai l'honneur de vous faire passer, Messieurs, d'après l'avis du comité des rapports de l'Assemblée Nationale une adresse qui lui a été présentée par la communauté d' [Arrar] pour sur les éclaircissements que vous prendrez relativement a leur demande y statuer ce qu'on car appartiendra. Je suis & C. », Registre D*XL75 de la subsérie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la série D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

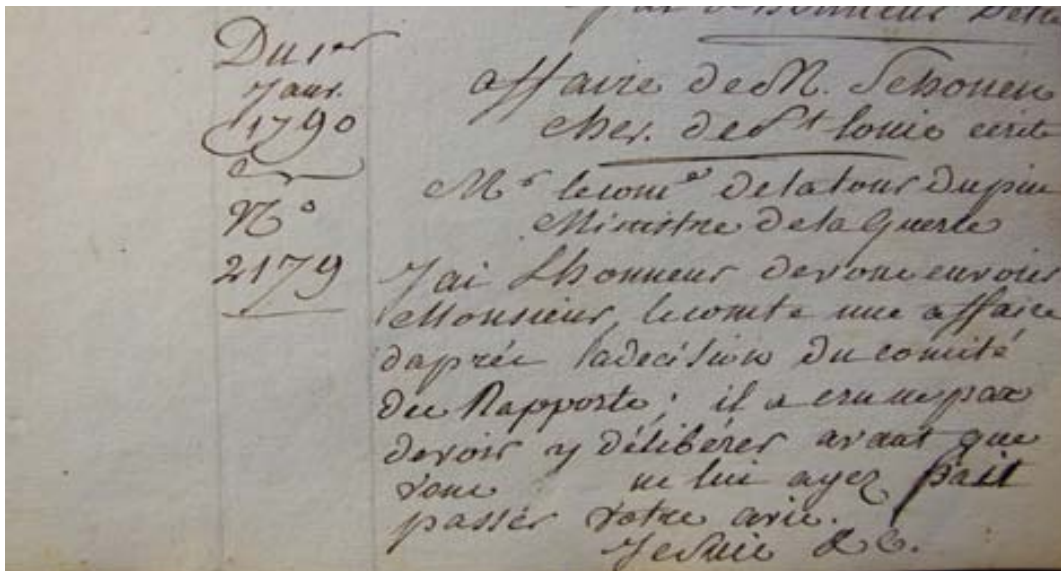
o a qui va considerar, per a demanar informació o obtenir un altre punt de vista. (Veure la fotografia número 3)²⁹

I per tant, més enllà de rebre informació, se'n va procurar i va acabar estant informat de tot allò que volia.

Fotografia núm. 2 (Registre D*XL42)

Fotografia núm. 3 (Registre D*XL42)

²⁹ En aquesta fotografia es pot llegir el següent: « Affaire de M. Sehonon. Chevalier de Saint Louis. Monsieur le comte de la Tour du Pin, Ministre de la guerre. J'ai l'honneur de vous envoyer Monsieur le Comte une affaire d'après la décision du comité des rapports, il a cru ne pas devoir y délibérer avant que vous ne lui ayez fait passer votre avis. Je suis & C. »

Il n'y a pas lieu à délibérer !

El comitè de rapports va decidir també per pròpia iniciativa, i probablement per agilitzar els seus treballs, que hi havia afers que no havien de ser discutits. I moltes vegades, va escriure a aquells que s'adreçaven a l'Assemblea Nacional Constituent per a dir-los que sobre el contingut del seu escrit no hi havia res a dir.

L'Assemblea Nacional Constituent no li havia atorgat aquesta competència tan important, la de decidir que sobre un afer no hi havia res a dir, la de descartar certs afers, però tampoc li havia negat. I el comitè de rapports en va fer ús sovint, i molts afers van ser descartats pel propi comitè i mai van ser coneguts per la pròpia Assemblea. A no ser que, poc convençuts per la resposta del comitè de rapports, els autors de l'escrit s'adrecessin de nou al cos legislatiu. (Veure la fotografia número 4)³⁰

Donar l'opinió

El comitè de rapports no només va dedicar-se a destriar el gra de la palla, a informar a l'Assemblea Nacional Constituent d'allò que considerava "més" important i a no comunicar-li algun afer si no volia, a reenviar els dossiers a qui considerava, a procurar-se informació sempre que volia i a decidir sobre quins afers no calia discutir, sinó que també va dedicar-se a donar la seva opinió a aquells que se li adreçaven, a dissipar dubtes i a resoldre per ell mateix molts dels afers que li arribaven.

El 5 de febrer de 1790 Henri-Baptiste Grégoire va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent d'autoritzar el comitè de rapports a donar la seva opinió sobre els afers que li arribaven sense consultar-la prèviament. Els afers s'acumulaven en aquest comitè, n'havia rebut més de 5000 des de l'agost de 1789³¹, i Grégoire, que n'era el president, creia que l'opinió del comitè de rapports podia tranquil·litzar a tots aquells que s'adreçaven al cos legislatiu a l'espera d'una resposta³².

Sense massa discutir-la, l'Assemblea Nacional Constituent va acceptar la proposta de Grégoire i el comitè de rapports va aconseguir allò que el comitè de constitució no havia aconseguit dies abans, quan Pierre François Gossin li havia demanat a l'Assemblea, el 29 de gener de 1790, de permetre al comitè de constitució de pronunciar-se sobre algunes qüestions que li arribaven i d'interpretar la llei davant dels dubtes que les municipalitats podien tenir a l'hora d'aplicar-

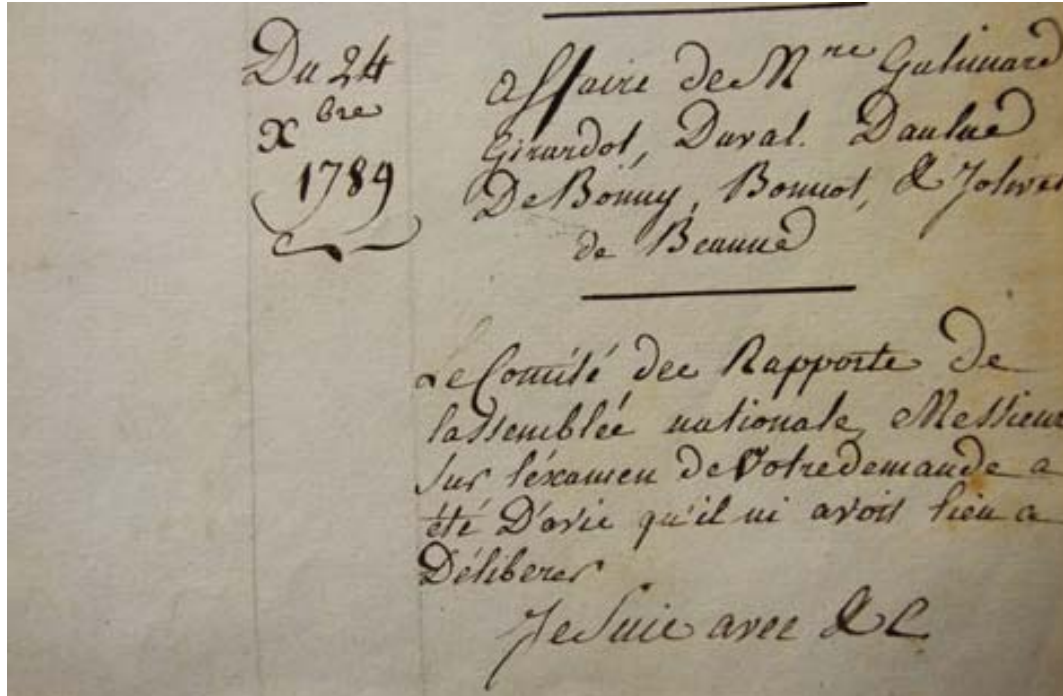
³⁰ En aquesta fotografia es pot llegir el següent: « Affaire de Messieurs [Galunard], Girardot, Duval, [Danlue], [De Bonny], [Bonnot] & Jolivet de [Beaune]. Le comité des rapports de l'Assemblée nationale, Messieurs, sur l'examen de votre demande a été d'avis qu'il n'y avait lieu à délibérer. Je suis avec & C. ».

³¹ Grégoire parla de més de cinc mil afers rebuts pel comitè de rapports, però segons els registres del « Bureau des renvois » el comitè de rapports només n'havia rebut de l'agost de 1789 al 5 de febrer de 1790, 2696. És possible que una part dels afers rebuts pel comitè de rapports no passessin per les mans del « Bureau des renvois ». (Per les xifres, veure l'annex número 1)

³² Grégoire va proposar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Le comité des rapports a reçu plus de cinq mille requêtes, deux mille cinq cents sont déjà déblayées ; la plupart de celles sur lesquelles il faut encore statuer doivent être renvoyées ou aux départements, ou aux tribunaux ; d'autres exigent l'interprétation de quelques décrets ; presque toutes demandent des réponses qui pourraient tranquilliser beaucoup de communautés ou calmer un grand nombre de personnes souffrantes. Le comité désirerait être autorisé, non à donner des décisions, mais des avis. », *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 11, p. 437.

la³³. Aleshores, Joseph-Dominique Garat havia denunciat que la cessió d'aquesta competència al comitè de constitució podia generar un principi d'aristocràcia dins del propi cos legislatiu³⁴ i l'Assemblea havia estat del parer de no acordar-li aquesta facultat al comitè de constitució.

Fotografia núm. 4 (Registre D*XL42)

El 5 de febrer de 1790, però, ningú es va pronunciar en contra de la proposta de Grégoire i l'Assemblea Nacional Constituent va ser ja d'un altre parer i va acabar acceptant que tant el comitè de rapports, com el comitè de constitució —que va aprofitar la intervenció de Grégoire per a reivindicar de nou per a si mateix la mateixa competència³⁵— com tots els seus altres comitès, donessin la seva opinió sobre els afers que rebien sense ella tenir-ne constància. I això, malgrat l'existència d'un decret, aprovat per ella mateixa el 28 de desembre de 1789, establint exactament el contrari, és a dir, prohibint als seus comitès de donar la seva opinió sense consultar-la prèviament³⁶.

³³ De la proposta de Gossin, els Arxius Parlamentaris citen el següent: « Gossin, rapporteur, observe que les archives du comité de constitution sont surchargées de lettres par lesquelles plusieurs municipalités demandent l'interprétation de différents décrets de l'Assemblée Nationale ; il propose que le comité de constitution soit autorisé à répondre à ces lettres, et à faire l'application de la loi aux différentes questions, pour épargner à l'Assemblée une perte de temps considérable », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 375.

³⁴ Garat va intervenir en la discussió per a comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « L'interprétation des lois n'appartient qu'au seul législateur. La cession de ce droit au comité serait un commencement d'aristocratie dans l'Assemblée législative », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 375.

³⁵ *Id.*, t. 11, p. 437.

³⁶ El 28 de desembre de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar el següent decret: « Aucun des comités de l'Assemblée nationale ne pourra rendre public son avis, mais il sera tenu (dans tous les cas) de consulter l'Assemblée qui, seule, pourra arrêter le parti qu'il conviendra de prendre. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 24.

De fet, la única condició que l'Assemblea Nacional Constituent va posar per a transferir als seus comitès tan important competència va ser la d'obligar-los, abans de donar la seva opinió, a consultar els diputats de la zona d'on l'afer es dirimia³⁷. I això, perquè, des de feia temps, rondava la idea en el bell mig de l'Assemblea que per a resoldre un afer calia conèixer l'opinió dels diputats de la zona.

Solucionar els afers

El comitè de rapports va resoldre per ell mateix molts dels afers que se li van adreçar, i això perquè només va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent uns 182 informes dels 7796 dossiers que va rebre de la mà del "Bureau des renvois" i perquè l'Assemblea el va autoritzar a emetre la seva opinió, i a partir d'aquí, aconsellava, desaconsellava, suggeria, proposava, felicitava i renyava³⁸.

(Veure l'annex núm. 3)

De fet, el comitè de rapports només va adreçar-se a l'Assemblea Nacional Constituent si aquesta li havia passat un cas a l'espera d'un informe o davant d'un afer que adquiria o podia adquirir dimensions considerables i el comitè necessitava del seu vist-i-plau per adoptar mesures, algunes vegades, extraordinàries.

En realitat, el comitè de rapports sempre que va poder, va provar d'ajustar per ell mateix els desajustaments que el procés revolucionari provocava sobre la societat francesa. I això perquè era l'únic que els coneixia bé. Ell era qui rebia les peticions, les memòries, les demandes i les adreces i la informació relativa als desordres. Ell era l'únic que sabia què no anava bé, en cada moment, i què calia ajustar.

³⁷ L'Assemblea Nacional Constituent va acceptar el següent decret: « Le comité des rapports et les autres comités sont autorisés à donner des avis et des éclaircissements aux personnes qui leur en demandent, sans être obligés d'en référer auparavant à l'Assemblée nationale, mais seulement après en avoir conféré avec les députés des départements, et de concert avec eux. », *Archives Parlementaires*, *op. cit.*, t. 11, p. 437.

³⁸ La carta següent ens mostra bé com el comitè de rapports intentava solucionar per ell mateix tots els conflictes que podien donar-se: « Le Comité des Rapports a examiné MM votre délibération du 25 septembre et le projet d'adresse qui y est joint il a vu avec peine que votre première adresse conçue dans des vues patriotiques avait excité une sorte de dénonciation contre vous et les Municipalités de votre ressort dans ce moment où tous les bons citoyens doivent se réunir pour le maintien et l'affermissement de la Constitution, le Comité avait espéré que la lettre qu'il avait adressé à vous et à la Municipalité de Lons le Saulier aurait fait cesser toute réclamation et que l'union et la bonne intelligence en serait rétablie entre vous et eux ; mais de nouvelles réclamations ont été formées de nouvelles Municipalités ont envoyées des adresses relatives à cet objet et le comité ne doit pas vous dissimuler qu'il eut été à désiré que quelques expressions contentant dans votre première adresse eussent été plus modérées et ce n'est pas sans fondement que la délicatesse des Municipalités en a été alarmée. Votre projet de nouvelle adresse et que vous avez conçu dans l'intention de faire cesser toutes les plaintes n'a pas paru au comité pouvoir remplir ce but nécessaire. », Registre D*XL45 (Registre de correspondència del comitè de rapports, del 24 de desembre de 1789 al 23 de novembre de 1792), p. 187-188, de la subsèrie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la sèrie D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

4.) Com gestiona la informació que rep?

El comitè de rapports va rebre la correspondència, els dossiers que li pertocaven o bé per decisió de l'Assemblea Nacional Constituent, o bé per decisió del « Bureau des Renvois », el despatx que distribuïa tota la correspondència que arribava a l'Assemblea Nacional Constituent i que es trobava sota la direcció del president de l'Assemblea. La majoria de vegades, el comitè de rapports va rebre la correspondència, els dossiers, per decisió d'aquest despatx i molt poques vegades per decisió de l'Assemblea. I això perquè l'Assemblea no distribuïa la correspondència, els dossiers, que li arribaven. En realitat, l'Assemblea només rebia la correspondència que el « Bureau des Renvois » o el « Bureau de Correspondance » amb el president al capdavant decidia de donar-li a conèixer abans d'adreçar-la a un o altre comitè.

El comitè de rapports un cop rebia la correspondència, els dossiers, en el seu local procedia a registrar-la. I per a registrar-la i gestionar-la comptava amb l'ajuda de set « secrétaires-commis » que treballaven sota les ordres dels diputats que havien estat escollits membres d'aquest comitè per l'Assemblea Nacional Constituent. A l'agost de 1791 els « secrétaires-commis » del comitè de rapports eren aquests: Vaillant, Hussenet, Garnier, Chaulay, Dupuis, Chachoin i Richard³⁹.

Quan els dossiers arribaven al comitè de rapports eren recollits per un « secrétaire-commis ». A l'agost de 1791 era un tal Garnier qui feia aquesta feina⁴⁰. El « secrétaire-commis » que els recollia els ordenava alfabèticament i els enregistrava en un registre que nosaltres anomenem registre alfabètic⁴¹, tenint en compte el nom del titular del dossier. Si el dossier era escrit per un individu s'enregistrava tenint en compte el nom de l'individu, si el dossier era escrit per un cos administratiu s'enregistrava tenint en compte la població del cos administratiu. (Veure la fotografia número 5).

Un cop els dossiers eren enregistrats en el registre alfabètic, eren lliurats a un altre « secrétaire-commis ». Aquest « secrétaire-commis » procedia a llegir-los i a enregistrar-los en un altre registre. A l'agost de 1791 era un tal Vaillant qui feia aquesta feina⁴². En aquest segon registre que nosaltres anomenem de distribució⁴³ tot i que podria dir-se de decisió s'anotava el següent: en la primera columna s'anotava el nom del « rapporteur », és a dir, el nom del responsable de llegir el dossier i de presentar les conclusions de la seva lectura davant del comitè de rapports i la data en que li era lliurat el dossier; en la segona columna s'anotava la data en que s'enregistrava el dossier i el número que aquest rebia; en la tercera columna s'anotava un breu resum del contingut del dossier; en la quarta columna s'anotava la data en que el « rapporteur » presentava les seves conclusions al comitè de rapports; en la cinquena

³⁹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 30, p. 18.

⁴⁰ *Id.*, t. 30, p. 18.

⁴¹ Els registres alfabètics del comitè de rapports són els següents: D*XL65 i D*XL66 de la de la de la de la subsèrie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la sèrie D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

⁴² *Id.*, t. 30, p. 18.

⁴³ Els registres de distribució del comitè de rapports són els següents: D*XL58, D*XL59, D*XL60 i D*XL61 de la de la de la de la subsèrie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la sèrie D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

columna s'annotava la decisió que havia adoptat el comitè de rapports sobre les conclusions donades pel « rapporteur » i en la sisena columna s'annotava la data en que el dossier sortia del comitè de rapports, és a dir, si s'enviava el dossier a un altre comitè s'annotava la data en que el dossier sortia del comitè de rapports per ser adreçat a un altre comitè. (Veure les fotografies número 6 i número 7).

Fotografia núm. 5: Registre Alfabètic D*XL65

Du 1er	285 Octogone	1er Ab.	Du 11	215	Annuaire	Ab.
Du 2	286	Octogone	2er Ab.	216	Annuaire	Ab.
	287	Octogone	3er Ab.	217	Annuaire	Ab.
	288	Octogone	4er Ab.	218	Annuaire	Ab.
Du 3	289	Octogone	5er Ab.	219	Annuaire	Ab.
	290	Octogone	6er Ab.	220	Annuaire	Ab.
	291	Octogone	7er Ab.	221	Annuaire	Ab.
	292	Octogone	8er Ab.	222	Annuaire	Ab.
	293	Octogone	9er Ab.	223	Annuaire	Ab.
Du 4	294	Octogone	10er Ab.	224	Annuaire	Ab.
	295	Octogone	11er Ab.	225	Annuaire	Ab.
Du 5	296	Octogone	12er Ab.	226	Annuaire	Ab.
	297	Octogone	13er Ab.	227	Annuaire	Ab.
	298	Octogone	14er Ab.	228	Annuaire	Ab.
	299	Octogone	15er Ab.	229	Annuaire	Ab.
Du 6	300	Octogone	16er Ab.	230	Annuaire	Ab.
	301	Octogone	17er Ab.	231	Annuaire	Ab.
	302	Octogone	18er Ab.	232	Annuaire	Ab.
	303	Octogone	19er Ab.	233	Annuaire	Ab.
Du 7	304	Octogone	20er Ab.	234	Annuaire	Ab.
	305	Octogone	21er Ab.	235	Annuaire	Ab.
	306	Octogone	22er Ab.	236	Annuaire	Ab.
Du 8	307	Octogone	23er Ab.	237	Annuaire	Ab.
	308	Octogone	24er Ab.	238	Annuaire	Ab.
Du 9	309	Octogone	25er Ab.	239	Annuaire	Ab.
	310	Octogone	26er Ab.	240	Annuaire	Ab.
Du 10	311	Octogone	27er Ab.	241	Annuaire	Ab.
Du 11	312	Octogone	28er Ab.	242	Annuaire	Ab.
Du 12	313	Octogone	29er Ab.	243	Annuaire	Ab.
Du 13	314	Octogone	30er Ab.	244	Annuaire	Ab.
Du 14	315	Octogone	31er Ab.	245	Annuaire	Ab.
Du 15	316	Octogone	32er Ab.	246	Annuaire	Ab.
Du 16	317	Octogone	33er Ab.	247	Annuaire	Ab.
Du 17	318	Octogone	34er Ab.	248	Annuaire	Ab.
Du 18	319	Octogone	35er Ab.	249	Annuaire	Ab.
Du 19	320	Octogone	36er Ab.	250	Annuaire	Ab.
Du 20	321	Octogone	37er Ab.	251	Annuaire	Ab.
Du 21	322	Octogone	38er Ab.	252	Annuaire	Ab.
Du 22	323	Octogone	39er Ab.	253	Annuaire	Ab.
Du 23	324	Octogone	40er Ab.	254	Annuaire	Ab.
Du 24	325	Octogone	41er Ab.	255	Annuaire	Ab.
Du 25	326	Octogone	42er Ab.	256	Annuaire	Ab.
Du 26	327	Octogone	43er Ab.	257	Annuaire	Ab.
Du 27	328	Octogone	44er Ab.	258	Annuaire	Ab.
Du 28	329	Octogone	45er Ab.	259	Annuaire	Ab.
Du 29	330	Octogone	46er Ab.	260	Annuaire	Ab.
Du 30	331	Octogone	47er Ab.	261	Annuaire	Ab.
Du 31	332	Octogone	48er Ab.	262	Annuaire	Ab.
Du 32	333	Octogone	49er Ab.	263	Annuaire	Ab.
Du 33	334	Octogone	50er Ab.	264	Annuaire	Ab.
Du 34	335	Octogone	51er Ab.	265	Annuaire	Ab.
Du 35	336	Octogone	52er Ab.	266	Annuaire	Ab.
Du 36	337	Octogone	53er Ab.	267	Annuaire	Ab.
Du 37	338	Octogone	54er Ab.	268	Annuaire	Ab.
Du 38	339	Octogone	55er Ab.	269	Annuaire	Ab.
Du 39	340	Octogone	56er Ab.	270	Annuaire	Ab.
Du 40	341	Octogone	57er Ab.	271	Annuaire	Ab.
Du 41	342	Octogone	58er Ab.	272	Annuaire	Ab.
Du 42	343	Octogone	59er Ab.	273	Annuaire	Ab.
Du 43	344	Octogone	60er Ab.	274	Annuaire	Ab.
Du 44	345	Octogone	61er Ab.	275	Annuaire	Ab.
Du 45	346	Octogone	62er Ab.	276	Annuaire	Ab.
Du 46	347	Octogone	63er Ab.	277	Annuaire	Ab.
Du 47	348	Octogone	64er Ab.	278	Annuaire	Ab.
Du 48	349	Octogone	65er Ab.	279	Annuaire	Ab.
Du 49	350	Octogone	66er Ab.	280	Annuaire	Ab.
Du 50	351	Octogone	67er Ab.	281	Annuaire	Ab.
Du 51	352	Octogone	68er Ab.	282	Annuaire	Ab.
Du 52	353	Octogone	69er Ab.	283	Annuaire	Ab.
Du 53	354	Octogone	70er Ab.	284	Annuaire	Ab.
Du 54	355	Octogone	71er Ab.	285	Annuaire	Ab.
Du 55	356	Octogone	72er Ab.	286	Annuaire	Ab.
Du 56	357	Octogone	73er Ab.	287	Annuaire	Ab.
Du 57	358	Octogone	74er Ab.	288	Annuaire	Ab.
Du 58	359	Octogone	75er Ab.	289	Annuaire	Ab.
Du 59	360	Octogone	76er Ab.	290	Annuaire	Ab.
Du 60	361	Octogone	77er Ab.	291	Annuaire	Ab.
Du 61	362	Octogone	78er Ab.	292	Annuaire	Ab.
Du 62	363	Octogone	79er Ab.	293	Annuaire	Ab.
Du 63	364	Octogone	80er Ab.	294	Annuaire	Ab.
Du 64	365	Octogone	81er Ab.	295	Annuaire	Ab.
Du 65	366	Octogone	82er Ab.	296	Annuaire	Ab.
Du 66	367	Octogone	83er Ab.	297	Annuaire	Ab.
Du 67	368	Octogone	84er Ab.	298	Annuaire	Ab.
Du 68	369	Octogone	85er Ab.	299	Annuaire	Ab.
Du 69	370	Octogone	86er Ab.	300	Annuaire	Ab.
Du 70	371	Octogone	87er Ab.	301	Annuaire	Ab.
Du 71	372	Octogone	88er Ab.	302	Annuaire	Ab.
Du 72	373	Octogone	89er Ab.	303	Annuaire	Ab.
Du 73	374	Octogone	90er Ab.	304	Annuaire	Ab.
Du 74	375	Octogone	91er Ab.	305	Annuaire	Ab.
Du 75	376	Octogone	92er Ab.	306	Annuaire	Ab.
Du 76	377	Octogone	93er Ab.	307	Annuaire	Ab.
Du 77	378	Octogone	94er Ab.	308	Annuaire	Ab.
Du 78	379	Octogone	95er Ab.	309	Annuaire	Ab.
Du 79	380	Octogone	96er Ab.	310	Annuaire	Ab.
Du 80	381	Octogone	97er Ab.	311	Annuaire	Ab.
Du 81	382	Octogone	98er Ab.	312	Annuaire	Ab.
Du 82	383	Octogone	99er Ab.	313	Annuaire	Ab.
Du 83	384	Octogone	100er Ab.	314	Annuaire	Ab.

Fotografia núm. 6: Pàgina Esquerre del Registre de Distribució D*XL58 (primera, segona i tercera columnes del Registre)

<p>Memorandum N.º 1000 de la Comissió de 16. abril 1790</p>	<p>1790 9. abril N.º 1004.</p>	<p>Memorandum de Mr. Juvénal de la Comissió d'Affaires de l'Intérieur a 9. abril 1790. Mr. de la Harpe, Comissari de la Comissió d'Intérieur, el Va. Memorial de Mr. de la Harpe</p>
<p>Mr. de la Harpe de la Comissió de 17. abril 1790</p>	<p>1790 17. abril</p>	<p>Memorandum de Mr. de la Harpe, Comissari de la Comissió d'Intérieur a 17. abril 1790.</p>
<p>Mr. de la Harpe de la Comissió de 17. abril 1790</p>	<p>1790 17. abril</p>	<p>Memorandum de Mr. de la Harpe, Comissari de la Comissió d'Intérieur a 17. abril 1790.</p>

Fotografia núm. 7: Pàgina Dreta del Registre de Distribució D*XL58 (quarta, cinquena i sisena columnes del Registre)

<p>Memorandum de 17 avril 1790.</p>	<p>Memorandum de Mr. de la Harpe, Comissari de la Comissió d'Intérieur a 17. abril 1790. Mr. de la Harpe, Comissari de la Comissió d'Intérieur, el Va. Memorial de Mr. de la Harpe</p>	<p>17. abril 1790</p>
<p>Memorandum de 17 avril 1790.</p>	<p>Memorandum de Mr. de la Harpe, Comissari de la Comissió d'Intérieur a 17. abril 1790.</p>	<p>17. abril 1790</p>
<p>Memorandum de 17 avril 1790.</p>	<p>Memorandum de Mr. de la Harpe, Comissari de la Comissió d'Intérieur a 17. abril 1790.</p>	<p>17. abril 1790</p>

Les conclusions a les quals havia arribat el « rapporteur » de la lectura del dossier, i les propostes que aquest podia fer sobre el contingut del dossier, només tenien validesa si el comitè de rapports les aprovava. Els « rapporteurs » no podien presentar cap de les seves conclusions o propostes a l'Assemblea Nacional Constituent sense el vist-i-plau del comitè de rapports.

Nogensmenys, els « rapporteurs » podien influir molt en la decisió final del comitè sobre el destí del dossier. En funció de la seva tendència política o de la seva manera de pensar el dossier podia ser jutjat d'una manera o d'una altra i presentat al comitè de rapports des d'una determinada perspectiva. I això és important perquè el comitè de rapports va rebre la informació relativa als desordres, una informació enormement important que quan passava directament per l'Assemblea Nacional Constituent i no pel comitè de rapports generava sempre discussions entre els diputats, perquè no tots es pronunciaven de la mateixa manera. La solució per la fi dels desordres, per exemple, no va ser per a tots els membres del cos legislatiu la mateixa. Recordem que alguns volien impulsar els tribunals ja existents, altres volien crear tribunals nous, altres volien enviar les tropes, altres fomentar les milícies burgeses, altres volien fer una proclama o bé implicar a l'Assemblea en la persecució dels culpables dels crims de « lèse-nation » per evitar les espirals de venjança. Per tant, era important la decisió del president del comitè de rapports sobre quin dossier havia de rebre cada un dels diputats que composaven el comitè, i també, que tots els membres del comitè de rapports es reunissin en el comitè en el moment d'adoptar les conclusions dels « rapporteurs ».

Quan el comitè de rapports es reunia, escoltava les conclusions i les propostes dels « rapporteurs » i adoptava les decisions i les anotava en el registre de distribució. Normalment, el comitè intentava resoldre tots els afers que li arribaven, i en aquest sentit, o bé prenia d'immediat una decisió, o bé reenviava els dossiers amb instruccions, algunes vegades precises, a aquells que podien acabar de gestionar-los, o bé es procurava més informació sobre el contingut del dossier per prendre una millor decisió, o bé decidia que l'afet no era de la seva competència, o bé que no hi havia res a dir, o bé opinava que calia informar a l'Assemblea i aleshores era l'Assemblea la responsable d'adoptar una decisió.

Per a gestionar tot això, reenviar els dossiers i escriure a aquells que podien proporcionar-li més informació, el comitè de rapports comptava amb els seus « secrétaires-commis ». A l'agost de 1791 un tal Hussenet i un tal Dupuis s'encarregaven de reenviar els dossiers així com també les opinions i les decisions del comitè⁴⁴. Mentre que un tal Chachoin⁴⁵ s'encarregava d'enregistrar les cartes que el comitè enviava als departaments i als districtes⁴⁶, i un tal Chaulay⁴⁷ s'encarregava d'enregistrar les cartes adreçades pel comitè als tribunals, als

⁴⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 30, p. 18.

⁴⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 30, p. 18.

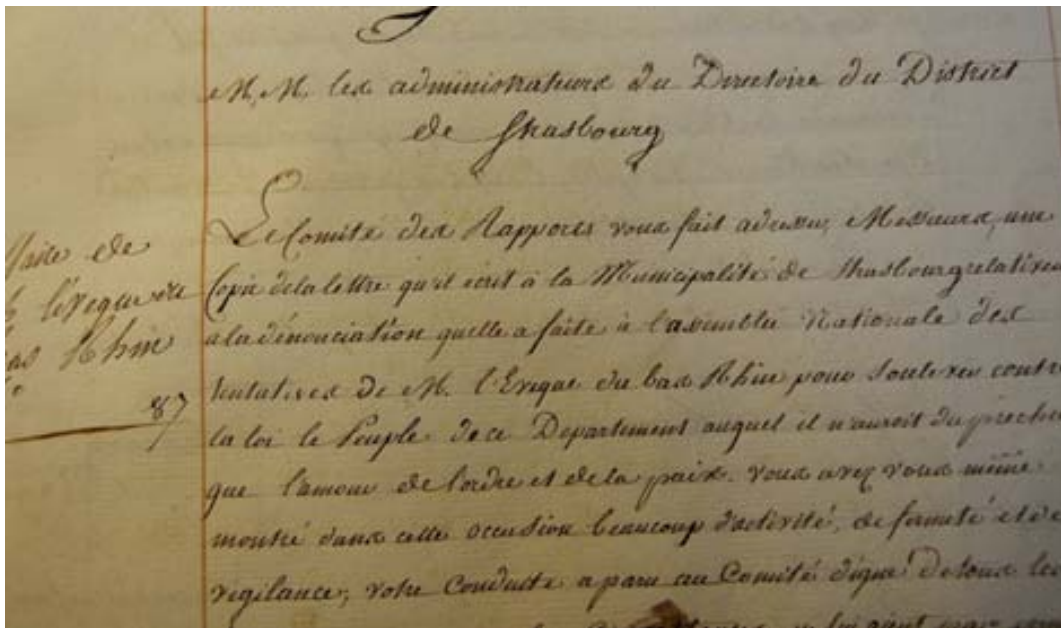
⁴⁶ El registre del comitè de rapports que dona detall de les cartes enviades pel comitè de rapports als departaments i als districtes és el següent: Registre D*XL75 de la de la subsèrie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la sèrie D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

⁴⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 30, p. 18.

ministres, a les municipalitats, a les guàrdies nacionals i als particulars que d'arreu de França s'adreçaven a l'Assemblea⁴⁸. (Veure les fotografies número 8 i número 9)⁴⁹

Finalment i per a localitzar ràpidament els dossiers que els comitè de rapports rebia i gestionava, el comitè de rapports realitzava unes taules alfabètiques⁵⁰, i en aquestes hi enregistrava el nom del titular del dossier i el número que el registre de distribució li havia assignat al dossier. (Veure la fotografia número 10)

Fotografia núm. 8: Registre D*XL75 de cartes enviades als Departaments i als districtes pel comitè de rapports

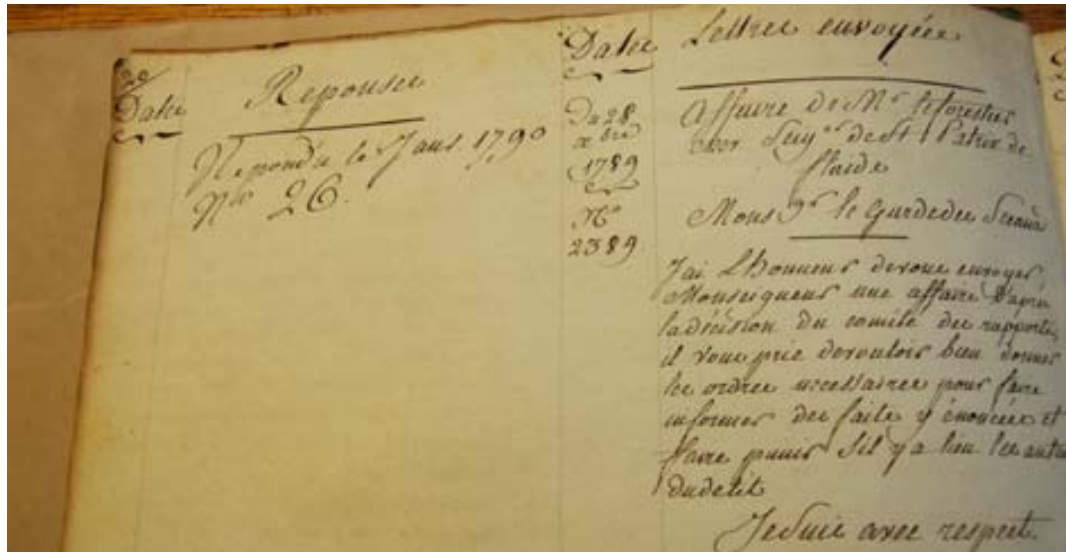

⁴⁸ Els registres del comitè de rapports que donen detall de les cartes enviades pel comitè de rapports als tribunals, als ministres, a les municipalitats, a les guàrdies nacionals i als particulars d'arreu de França són els següents: Registre D*XL42, D*XL43, D*XL44, D*XL45, D*XL46 i D*XL47 de la de la subsèrie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la sèrie D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

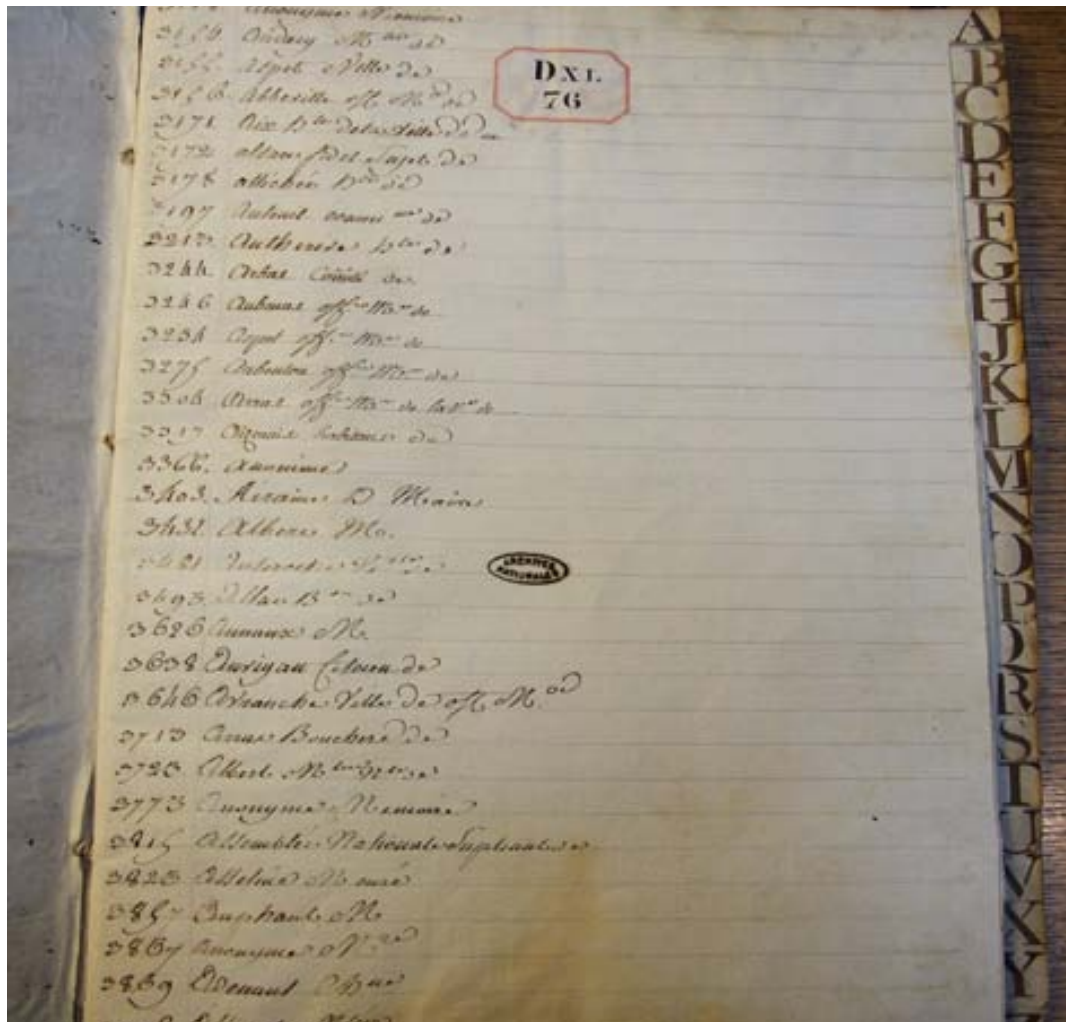
⁴⁹ En la fotografia número 8 es pot llegir el següent: « M.M. les administrateurs du Directoire du district de Strasbourg. Le comité des rapports vous fait adresse, Messieurs, une copie de la lettre qu'il a écrit à la municipalité de Strasbourg relativement à la dénonciation qu'elle a fait à l'Assemblée nationale des tentatives de M. l'évêque du Bas Rhin pour soulever contre la loi le peuple de ce département auquel il n'aurait du précieux que l'amour de l'ordre et de la paix. Vous avez-vous-même montré dans cette occasion beaucoup d'activité, de fermeté et de vigilance, votre conduite a paru au comité digne de tous les [...] ». En la fotografia número 9 es pot llegir el següent: « Affaire de Mr. Le Forestier, Chevalier, Seigneur de Saint Patrix de Flaide. Monseigneur le Garde des Sceaux, J'ai l'honneur de vous envoyer, Monseigneur, une affaire d'après la décision du comité des rapports, il vous prie de vouloir bien donner les ordres nécessaires pour faire informer des faits y énoncés et faire punir s'il y a lieu les auteurs du délit. Je suis avec respect. »

⁵⁰ Els registres que contenen les taules alfabètiques del comitè de rapports són els següents: D*XL76, D*XL78 i D*XL79 de la de la subsèrie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la sèrie D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

Fotografia núm. 9: Registre D*XL42 de cartes enviades als tribunals, als ministres, a les municipalitats, a les guàrdies nacionals i als particulars d'arreu de França

Fotografia núm. 10: Taula Alfabètica D*XL76

TERCER CAPÍTOL: LA POR AL COMLOT I EL COMITÈ DE RECERQUES

1.) *Respectar o no respectar el secret de la correspondència*

El 25 de juliol de 1789 una discussió important va tenir lloc a l'Assemblea Nacional Constituent. Els diputats van posar-se a discutir si l'Assemblea tenia dret o no a llegir la correspondència privada d'aquells que podien semblar-li sospitosos, així com també, si podia negar-se a procurar-se informació sobre les circumstàncies presents, és a dir, sobre tot allò que podia amenaçar el procés revolucionari.

Obrir les cartes

Els diputats es van posar a discutir sobre el secret de la correspondència i la necessitat de procurar-se informació arran d'una intervenció del president de l'Assemblea Nacional Constituent, François-Alexandre-Frédéric de la Rochefoucauld-Liancourt, que va explicar al cos legislatiu que havia rebut, de la mà d'un membre de la Comuna de París, tres cartes obertes i una carta tancada adreçades al germà del rei, el comte d'Artois, i que havia decidit de no llegir-les per a respectar-ne el seu secret i que les havia retornat a la Comuna de París perquè considerava que l'Assemblea no volia ni podia involucrar-se en qüestions que pertanyien a la policia de París i als seus districtes¹. I això, malgrat el comte d'Artois havia emigrat dos dies després de l'assalt de la Bastilla.

La decisió del duc de Liancourt no va ploure a tothom i la discussió sobre si l'Assemblea Nacional Constituent podia procurar-se o no informació relativa a les circumstàncies presents va iniciar-se. Uns quants diputats van defensar la inviolabilitat de la correspondència mentre que uns quants d'altres van considerar que les cartes escrites per sospitosos i adreçades a sospitosos podien ser obertes i llegides, perquè França, l'interès general, esperava de l'Assemblea la seva protecció, arran de les intrigues i els possibles complots que podien donar-se.

En aquest sentit, tres intervencions van tenir lloc a l'Assemblea Nacional Constituent per exigir la creació d'un dipòsit de cartes per a ser presentades al cos legislatiu quan aquest ho considerés oportú.

De l'obertura de les cartes a la creació d'un dipòsit

El diputat Erard-Louis-Guy, comte de Chastenay Lanty, futur membre del comitè de rapports², va ser el primer a proposar la creació d'un dipòsit per a les cartes relatives als possibles complots: « Je demande que toutes les lettres interceptées, depuis les troubles, à Paris ou dans les provinces, soient remises dans un dépôt sûr, pour être présentées à l'Assemblée nationale quand elle le jugera convenable. »³

¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 273.

² Edna-Hindie LEMAY, *Dictionnaire des Constituants, 1789-1791*, Paris, Universitas, 1991, t. 1, p. 198.

³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 273.

La segona intervenció a proposar el mateix va ser la d'un membre de la Comuna de París que va proposar de retenir en un dels despatxos de la Comuna tots els papers relatius a les circumstàncies presents per tal de donar-los a conèixer a l'Assemblea Nacional Constituent⁴. I això perquè opinava que l'Assemblea devia vetllar per l'interès general i estar a l'aguait dels possibles complots que buscaven perdre el procés revolucionari⁵.

Finalment, la tercera intervenció a pronunciar-se per a la creació d'un dipòsit ja va ser la de Louis-Marthe Gouy d'Arsy que va proposar el següent decret : « L'Assemblée nationale, prenant en considération les événements actuels, a arrêté et arrête : que tous les papiers relatifs aux circonstances doivent être mis en dépôt, et communiqués, quand le cas l'exigera, à l'Assemblée nationale. »⁶

La inviolabilitat de les cartes

La reacció davant d'aquestes propostes no es va fer esperar i aquells que defensaven la inviolabilitat de la correspondència van intervenir en la discussió. Armand-Gaston Camus ho va fer per a defensar les cartes com una propietat a respectar⁷, mentre que Adrien-Jean-François Duport⁸ i Honoré-Gabriel-Riqueti, comte de Mirabeau, ho van fer per a titllar d'inquisició l'obertura de la correspondència sota qualsevol pretext⁹. De fet, Mirabeau, va posar fins i tot

⁴ Un membre de la Comuna de París de qui no en sabem el nom va proposar: « Je conclue à ce que tous les papiers relatifs aux circonstances présentes soient communiqués à l'Assemblée nationale ; qu'ils soient déposés dans un de nos bureaux, qui en rendra compte à l'Assemblée. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 273.

⁵ El mateix membre de la Comuna de París de qui no en sabem el nom va dir: « Messieurs, tout l'univers a les yeux ouverts sur nous, et la France attend et a le droit d'attendre de la sagesse de l'Assemblée qu'elle sera en garde contre tout ce qui pourrait préjudicier à la chose publique, et nuire et préjudicier à la liberté. Il est de la dernière importance d'être en garde contre tout ce qui pourrait tendre à la moindre chose contre l'intérêt général. L'expérience nous a convaincus de ce que nous avons à craindre des complots et des menées sourdes de ces hommes qui croient encore, même à présent, que des usages, des droits établis contre toute justice et toute raison, doivent avoir leur plein et entier effet, parce qu'on compte des siècles depuis l'établissement et la vigueur de ces usages. Craignez, Messieurs, craignez que les préjugés, les calomnies ne cherchent encore à vous confondre et à vous abattre, et que les auteurs des complots formés contre nous, pour se venger de notre prévoyance, ne cherchent encore de nouveaux moyens pour triompher de nous. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 273.

⁶ Id., p. 274.

⁷ Camus va assenyalar: « Je regarde une lettre cachetée comme une propriété commune entre celui qui l'envoie et celui qui doit la recevoir, ou qui déjà l'a reçue, et l'on ne peut, sans aller ouvertement contre les droits les plus sacrés, se porter à rompre les sceaux des lettres. » *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 274.

⁸ Duport va comentar: « Rien n'est plus funeste et plus préjudiciable à l'ordre de la société, que le droit de pouvoir violer sous quelque prétexte que ce soit, l'inviolabilité du secret des postes (...) Il est indigne d'une nation qui aime la justice, et qui se pique de loyauté et de franchise, d'exercer une telle inquisition » *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 274.

⁹ Mirabeau va dir: « Est-ce à un peuple qui veut devenir libre à emprunter les maximes et les procédés de la tyrannie ? peut-il lui convenir de blesser la morale, après avoir été longtemps victime de ceux qui la violèrent ? Que ces politiques vulgaires qui font passer avant la justice ce que, dans leurs étroites combinaisons, ils osent appeler l'utilité publique ; que ces politiques nous disent du moins quel intérêt peut colorer cette violation de la probité nationale. Qu'apprendrons-nous par la honteuse inquisition des lettres ? de viles et sales intrigues, des anecdotes scandaleuses, de méprisables frivolités. » *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 274.

en dubte l'efectivitat de l'obertura de les cartes per a desmentallar possibles complots¹⁰ i va reflexionar extensament sobre l'opinió que de França es tindria arreu, en saber-se que, sota el fals pretext de la seguretat pública, el dret dels ciutadans a la propietat de les seves cartes no era respectat¹¹.

“Violació”, “Tirania”, “Inquisició”, “Fals pretext”, “Respecte al secret” i “Propietat” van ser els mots més emprats per aquells que eren contraris a l'obertura de les cartes, mentre que, “Divisió”, “Tempesta”, “Calúmia”, “Complot”, “Intriga”, “Estat de Guerra” i “Llibertat” van ser els més emprats per aquells que eren favorables tant a l'obertura de les cartes com a la creació d'un dipòsit de papers relatius a les circumstàncies presents.

Finalment, la llarga intervenció de Mirabeau va cloure la discussió del 25 de juliol de 1789 oberta pel president de l'Assemblea Nacional Constituent i animada per les intervencions de Gouy d'Arsy que demanava un dipòsit per a la informació relativa als complots i a les intrigues, parlava en termes d'estat de guerra quan defensava l'obertura de les cartes i opinava que era necessari conèixer els enemics: « Dans un état de guerre, il est permis de décacheter les lettres ; et dans ces temps de fermentation et d'orages, de calomnies et de menées, nous pouvons nous regarder et nous sommes vraiment dans un état de guerre. Nous avons donc le plus grand intérêt de connaître les auteurs de nos maux ; et pour pouvoir parvenir à cette connaissance, il faut nécessairement employer les mêmes moyens qu'on emploie à la guerre ; l'on doit être autorisé à intercepter et à décacheter tous paquets, lettres, adresses, venant de pays ou des personnes suspectes, et on doit regarder comme telles toutes personnes en fuite. Il est essentiel, il est de la première importance, que le peuple sache les ennemis qu'il a à combattre, et plus essentiel encore de faire connaître à ce même peuple que nous nous occupons de tout ce qui peut l'intéresser. »¹²

¹⁰ Mirabeau va comentar: « Croit-on que les complots circulent par les courriers ordinaires ? croit-on même que les nouvelles politiques de quelque importance passent par cette voie ? Quelle grande ambassade, quel homme chargé d'une négociation délicate ne correspond pas directement, et ne sait pas échapper à l'espionnage de la poste aux lettres ? C'est donc sans aucune utilité qu'on violerait les secrets des familles, le commerce des absents, les confidences de l'amitié, la confiance entre les hommes. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 274.

¹¹ Mirabeau va assenyalar: « Un procédé si coupable n'aurait pas même une excuse, et l'on dirait de nous dans l'Europe : en France, sous le prétexte de la sûreté publique, on prive les citoyens de tout droit de propriété sur les lettres qui sont les productions du cœur et le trésor de la confiance. Ce dernier asile de la liberté a été impunément violé par ceux mêmes que la nation avait délégués pour assurer tous ses droits. Ils ont décidé par le fait, que les plus secrètes communications de l'âme, les conjectures les plus hasardées de l'esprit, les émotions d'une colère, souvent mal fondée, les erreurs souvent redressées le moment d'après, pouvaient être transformées en dépositions contre des tiers ; que le citoyen, l'ami, le fils, le père, deviendraient ainsi les juges les uns des autres, sans le savoir ; qu'ils pourront périr un jour l'un par l'autre ; car l'Assemblée nationale a déclaré qu'elle ferait servir de base à ses jugements des communications équivoques et surprises, qu'elle n'a pu se procurer que par un crime. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 274-275.

¹² Id., p. 274.

2.) *La por al complot aristocràtic*

A finals de juliol de 1789, alguns diputats de l'Assemblea Nacional Constituent tenien por a un complot per a perdre el procés revolucionari. I això, perquè el 20 de juny de 1789 no quedava massa lluny, ni tampoc el 23 d'aquell mateix mes quan el rei havia volgut dispersar mitjançant la força els diputats que havien jurat, tres dies abans, unir-se i no dissoldre'ls fins a donar una constitució per a França. De fet, ni el 14 de juliol de 1789 quedava tan lluny quan va iniciar-se la discussió sobre què fer amb les cartes adreçades al comte d'Artois. Només feia onze dies que la capital havia assaltat la presó de la Bastilla després que Lluís XVI encerclés París de tropes i destituís a Necker del seu ministeri, en un intent frustrat d'aturar el procés revolucionari.

La por a un complot aristocràtic planejava doncs sobre l'Assemblea Nacional Constituent. Per alguns diputats la submissió del monarca al cos legislatiu no era sincera, així com tampoc, l'adhesió d'alguns homòlegs seus de la noblesa, de manera que calia atorgar al cos legislatiu la capacitat de procurar-se totes aquelles informacions que podien donar-li llum sobre les circumstàncies presents i els seus enemics, i més si aquestes tenien a veure amb el germà del rei, el comte d'Artois, que alimentava pors i fantasmes des de la convocatòria dels Estats Generals.

El comte d'Artois

Sota els Estats Generals es deia que el comte d'Artois volia retirar-se a Espanya per tal d'envair França si no aconseguia reduir-los¹³, que planejava reunir-se amb els prínceps de Condé i de Lambesc i amb el mariscal de Breuil per portar a terme la invasió de França mitjançant les tropes estrangeres¹⁴ i que dels seus estables en sortien les mines que havien de minar-los¹⁵. I sota l'Assemblea Nacional Constituent, es deia que volia la pèrdua del cos legislatiu juntament amb la reina i altres prínceps, la casa de Polignac i altres grans del regne¹⁶. El comte d'Artois no era favorable al procés revolucionari i sota la seva influència i la de Maria Antonieta també, Lluís XVI havia encerclat París de tropes estrangeres i havia destituït el 12 de juliol de 1789 a Necker del seu ministeri¹⁷.

Per tant, quan els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent es van posar a discutir sobre si l'Assemblea tenia dret o no a llegir les cartes adreçades al comte d'Artois, i en general, totes aquelles cartes que podien procurar-li una informació privilegiada sobre els autors dels possibles complots, els diputats devien estar al corrent de tots els rumors que sobre el comte d'Artois circulaven.

¹³ Georges LEFEBVRE, *La Grande Peur de 1789*, op. cit., p. 70.

¹⁴ Georges LEFEBVRE, *La Grande Peur de 1789*, op. cit., p. 75.

¹⁵ Georges LEFEBVRE, *La Grande Peur de 1789*, op. cit., p. 72.

¹⁶ Georges LEFEBVRE, *La Grande Peur de 1789*, op. cit., p. 108.

¹⁷ François GENDRON, « Louis XVI », *Dictionnaire historique de la Révolution française*, Paris, Presses Universitaires de France, 1989, p. 686.

Rumors que, certs o no, van acabar provocant, sota la gran por, més d'una alarma i això perquè més d'un indret va imaginar-se el comte d'Artois encapçalant les tropes estrangeres per posar fi al procés revolucionari¹⁸.

¹⁸ Michel VOVELLE, *Nueva historia de la Francia Contemporánea. La caída de la Monarquía 1787-1792*, Barcelona, Editorial Ariel, 1979, p. 139.

3.) *L'Assemblea enfront dels complots*

El 27 de juliol de 1789 les discussions del dia 25 van reprendre. El president de l'Assemblea Nacional Constituent va comunicar al cos legislatiu que li havia comentat a l'alcalde de París que potser l'Assemblea li demanaria les cartes que li havia retornat i les reaccions a aquesta intervenció no es van fer esperar.

Mentre que un diputat de la noblesa va dir que la discussió no devia reprendre perquè era un acte de violació al secret de la correspondència, un altre diputat de qui no en sabem el nom i Maximilien-François-Marie-Isidore-Joseph Robespierre van defensar el dret de l'Assemblea a procurar-se informació¹⁹. I això, perquè, segons ells, l'Assemblea havia de trobar-se al corrent d'aquelles peces que podien donar-li llum sobre les possibles conspiracions que buscaven perdre-la, i perquè segons Robespierre la salut del poble era la llei suprema: « La question consiste donc, [...], à savoir si l'Assemblée peut et doit refuser des pièces qui lui sont indiquées pour l'intérêt de la Nation. Si dans les Institutions sociales, la suprême loi est le salut du peuple, ne devez-vous pas venger et punir les attentats commis contre la liberté et la sûreté de ses représentants : vous devez chercher tous les moyens de découvrir et non de rejeter des pièces, qui, selon les vraisemblances, sont relatives à cet objet, cependant vous êtes arrêtés par des scrupules sur l'inviolabilité des lettres. Oui, sans doute, ce secret est inviolable mais si cette règle a jamais des exceptions, c'est sans doute lorsque le salut de la Nation est compromis, nous commettants, il est vrai, nous ont recommandé ce respect, mais ils ont voulu qu'auparavant nous veillions à la liberté du peuple et cette objection doit disparaître devant ce mandat sacré et solennel. »²⁰

Després d'aquesta intervenció de Robespierre la discussió sobre què fer amb les cartes del comte d'Artois es va acabar. I això perquè Stanislas-Marie-Adelaïde comte de Clermont-Tonnerre va dir que calia trobar les causes dels desordres actuals i va denunciar la inacció dels tribunals²¹, i perquè Constantin-François-Chassebeuf de Volney va presentar ja la seva proposta per a crear el comitè de rapports.

De la creació d'un dipòsit a la creació d'un comitè

El 28 de juliol de 1789 després d'aprovar-se la creació del comitè de rapports per tal de rebre aquest comitè la informació que sobre els desordres arribava a l'Assemblea Nacional Constituent, els diputats van continuar discutint sobre la necessitat de crear un dipòsit per a la informació relacionada amb els complots. I la discussió va començar arran d'una proposta de

¹⁹ Un diputat de qui no en sabem el nom va dir: « L'orage est encore sur nos têtes, [...] ; les dangers augmentent tous les jours. Doit-on prendre des ménagements avec des individus qui ont tramé la perte de la nation ? Tous les fléaux nous poursuivent et nous menacent ; et ils amèneront, si l'on ne prend toutes les précautions nécessaires, la dissolution de l'Assemblée nationale. Je conclu donc qu'il faut que le paquet soit renvoyé à l'Assemblée nationale », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 279.

²⁰ Maximilien ROBESPIERRE, *Œuvres de Maximilien Robespierre*, Paris, Phénix Éditions, 2000, t. 6, p. 45.

²¹ Clermont-Tonnerre va assenyalar: « De tous ces papiers il n'y a que la lettre lacérée dont on pourra tirer quelque induction. Occupons-nous d'objets plus essentiels : examinons les causes des désordres actuels. Les tribunaux nous envoient des députations, nous font-ils pour coopérer au bien public, et remettre tout dans l'ordre ? Ils gardent le silence ! Que ce silence est coupable, que ce silence est alarmant ! », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 279.

Duport de crear una comissió de quatre persones per tal de recollir les informacions sobre possibles conspiracions²².

Duport volia protegir, igual que Robespierre, la salut de França de tot complot i opinava que calia recollir perilloses i necessàries informacions²³, així com també que l'Assemblea Nacional Constituent havia de ser un ull vigilant, un ull vigilant obert de tots costats: « Vous me dispenserez ici de toute discussion : mettons la plus grande activité ; que l'œil de notre surveillance soit ouvert de tous côtés »²⁴.

Molts diputats van estar d'acord amb la proposta de Duport, tot i que no del tot amb el nombre de diputats que havien de configurar aquesta comissió. Alguns tenien por que no acabés tenint massa poder ja que es procuraria informacions molt importants. Ara bé, no tots els diputats van recolzar la proposta de Duport. N'hi va haver un que va demanar, com altres vegades s'havia fet, la creació d'un tribunal provisional²⁵.

Jean-François Rewbell va ser un dels primers a defensar la proposta de Duport. Estava convençut que la situació de França no era bona i que aquesta estava amenaçada²⁶, i deia que si, per la proclama, els diputats s'havien compromès a perseguir els crims de « lèse-nation », aleshores no podien deixar escapar els papers que podien desemascarar els possibles complots i que per tant, s'havia de crear un dipòsit per tal que l'Assemblea pogués obtenir-ne informació quan volgués²⁷.

²² Duport va proposar: « L'Assemblée nationale, considérant tous les maux qui nous environnent, a arrêté et arrête qu'il sera établi une commission de quatre personnes, qui seront chargées spécialement d'entendre le rapport et les indices sur l'affaire de Brest et autres semblables », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 293.

²³ Duport va argumentar: « Messieurs, je partage, avec les autres membres de l'Assemblée le désir qu'ils manifestent de s'occuper promptement de la constitution, et présenterai bientôt mes idées sur ce point. Mais les nouvelles qui nous viennent chaque jour des provinces nous pressent de délibérer. Les événements désastreux du Soissonnais et le complot de Brest, rendraient notre silence coupable. Les destins de la France nous sont confiés : elle attend de nous salut ; nous lui devons compte des moyens que nous emploierons... On trame de complots contre la chose publique, nous ne devons pas en douter. Il ne doit pas être question de renvoi devant les tribunaux : vous me dispenserez d'entrer dans aucune discussion ; il faut acquérir d'affreuses et d'indispensables connaissances. C'est là ce qui doit nous occuper. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 293.

²⁴ Id., t. 8, p. 293.

²⁵ Id., t. 8, p. 293.

²⁶ Rewbell va comentar: « Mes efforts pour l'éloignement des troupes, l'alarme et l'effroi qu'elles nous inspiraient, vous faisiez croire que la nation était en danger, que vous aviez tout à craindre dans le temple même de la liberté ; que des mains forcenées... je me tais ; mais hélas ! croyez-vous être dans une position moins critique aujourd'hui ? et moi je dis et je soutiens que nos malheurs ont augmenté. Que d'indices, que de preuves de ce que j'avance ! le port de Brest menacé, nos moissons perdues, les brigands répandus sur la surface de France ? Qui les a appelés ? Je ne veux faire aucune application ; mais il existe un principal moteur. Vous l'avez nommé alors, et votre prudence vous a fait devenir ses associés. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 293.

²⁷ Rewbell va dir: « Ces papiers saisis sur M. de Castelnau me rappellent qu'il en existait d'autres. Le 14, la frayeur et l'horreur s'emparèrent de vos âmes, et vous fites alors la proclamation que l'instruction du crime de lèse-nation appartiendrait à ses représentants. Pourquoi donc aujourd'hui cette facilité à laisser échapper des papiers qui peuvent vous conduire à l'indice des trames horribles dont nous avons pensé être les victimes ? On doit déposer ces papiers, pour en tirer au besoin les éclaircissements nécessaires ; on doit en dresser procès-verbal, et c'est à des commissaires choisis parmi vous à qui vous devez confier ce dépôt. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 293-294.

Però Rewbell va anar més enllà de la proposta de Duport i va defensar de nou l'obertura de les cartes. Això sí, emprant els mateixos mots que Duport: la salut de França i la necessitat de tenir uns ulls ben vigilants: « En vain prétexterait-on ici l'inviolabilité des lettres. Eh ! de qui sont-elles ces lettres ? de ces hommes dénoncés par la voix publique. Cette inviolabilité peut-elle entrer en compensation avec le salut de la patrie ? Quoi donc ! le secret des lettres de personnes suspectes est-il plus sacré que le salut commun ? [...] Assurons-nous, interceptons leur correspondance, et portons partout des yeux si pénétrants et si actifs, que nous réduisons les restes de la cabale à rester dans une inaction craintive. »²⁸

El segon a intervenir en la discussió ja va ser Gouy d'Arcy que va recolzar, matisar i ampliar tant la proposta de Duport com la de Rewbell. Gouy d'Arcy volia que enlloc de quatre fossin sis els diputats a compondre aquesta comissió, que aquests diputats anessin de poble en poble recollint totes les queixes contra aquells que perseguien i pertorbaven la nació, per tal de descobrir els culpables, recollir les proves dels seus delictes i elaborar informes per a l'Assemblea Nacional Constituent, que els diputats que formessin part de la comissió no fossin coneguts per a la resta de diputats de l'Assemblea i que només ho fossin per a l'alcalde de París, Jean-Sylvain de Bailly, i el comandant de la seva milícia, Marie-Joseph-Paul-Yves-Roch Gilbert-Motier marquès de La Fayette, a qui serien adreçades totes les cartes interceptades, aquelles que eren escrites per sospitosos o dirigides a sospitosos²⁹.

Respostes en contra la creació del comitè

Stanislas-Jean Boufflers que ja havia protestat per la creació del comitè de rapports, ja que observava una interferència del legislatiu sobre l'executiu, va mostrar-se en contra de l'obertura de les cartes, i també de la idea que se sostenia per part d'alguns diputats, concretament per part de Gouy d'Arcy, que la situació política era semblant a una situació de guerra, i en aquest sentit es demanava: « L'on nous dit que ces lettres ont été saisies par le droit de la guerre ; mais où est la guerre ? contre qui faisons-nous ? où sont nos ennemis ? »³⁰ I tot això per acabar dient que no calia perseguir els culpables ja que n'hi havia prou en tenir-los allunyats: « Ne cherchons pas les coupables ; félicitons-nous de les avoir éloignés, d'avoir purgé la France de leur présence. Laissons-les s'agiter au loin et lancer des traits qui ne peuvent parvenir jusqu'à nous ; ne songeons qu'à la félicité publique ; abandonnons le salut de la France au patriotisme ; assurons-le par de saintes lois, et ne les violons pas au moment même de les publier. »³¹

François-Henri comte de Virieu va ser el següent a intervenir i ho va fer per protestar de nou en contra de la creació d'un tribunal provisional, així com també, en contra de la creació de la

²⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 293-294.

²⁹ Gouy d'Arcy va proposar: « L'Assemblée nationale, présumant que les malheurs qui affligent le royaume ne proviennent que des complots externes et internes ; qu'il est de la sûreté de l'Etat, qui est la loi suprême, de chercher les moyens qui peuvent procurer la connaissance des auteurs dont les complots ne sont que trop certains : arrête que tous ceux qui saisiront des lettres adressées à des personnes en fuite ou sous la garde de la justice, seront autorisés à les déposer à l'Hôtel de Ville de Paris, dans les mains de M. le maire ou du commandant de la milice de Paris, auxquels seuls se feront connaître les membres du comité », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 294.

³⁰ *Id.*, t. 8, p. 294.

³¹ *Id.*, t. 8, p. 295.

comissió³². Va defensar la separació de poders i va rebutjar la proposta d'establir una comissió, d'una comissió que li semblava un retrat viu de la inquisició. Va dir que de fer-se una comissió no podia ser secreta sinó que havia de ser pública, i que de fer-se un tribunal, aquest només podia ser provisional, i que de ser-ho no seria un tribunal sinó una comissió, a semblança d'aquelles que adoptaven els ministres per a condemnar els seus enemics, arbitrària i menyspreable. En definitiva que, per a no reunir en el cos legislatiu tots els poders, no es podia crear cap comissió, cap comitè de recerques.

La creació del comitè de recerques

El 28 de juliol de 1789 va ser Isaac-René-Guy Le Chapelier qui va posar en ordre totes les intervencions que van donar-se arran de la proposta de Duport³³. I va ser ell qui va aclarir que allò que es proposava no era ni un tribunal provisional ni tampoc la violació del secret de la correspondència. Le Chapelier va defensar la proposa de Duport de crear un comitè per a rebre les informacions relatives a les persones sospitoses i va condemnar la proposta de Rewbell d'interceptar les cartes: « Il me semble que jusqu'ici l'on n'a pas saisi le véritable point de la motion : l'on s'écarte, l'on parle de tribunal, de la violation du secret. Ce ne sont pas les objets qui vous sont proposés. De quoi s'agit-il donc ? de former un comité pour recevoir les informations sur des personnes suspectes, de tous les citoyens qui, répandus dans toutes les provinces, voudront donner des détails. Ces preuves seront remises ensuite à un tribunal compétent. Quant à l'ouverture des paquets, je m'attache aux principes de la morale et du droit public. La violation d'un secret est un crime, et la sûreté publique ne peut exiger un sacrifice de la vertu ; cessons donc de témoigner nos craintes pour une motion qui ne peut alarmer notre conscience, qui s'accorde avec nos scrupules et l'intérêt de la patrie. Point de tribunal, point d'interception de lettres ; nos registres ne doivent pas être souillés par des pareilles décisions. »³⁴

Acabada la intervenció de Le Chapelier i després de vives discussions, els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent van acceptar finalment la creació d'un comitè de recerques per a rebre les informacions relatives a les persones sospitoses. I un cop això decidit ja només els va caldre discutir sobre quants diputats havien de configurar aquest nou comitè. Per a uns quants diputats, quatre eren suficients, mentre que per a uns quants altres, no. I al final, es va acordar que seria format per dotze membres escollits d'entre l'Assemblea, sense distinció

³² Virieu va dir: « On nous propose d'ériger un tribunal qui prononcera sur le sort des coupables ; on nous propose d'établir une espèce d'inquisition secrète pour dévoiler les crimes. Une république fameuse a eu des inquisiteurs pareils ; leur jugement frappait comme l'éclair. Le sang a coulé avec profusion, et les vengeances étaient plutôt le signal qui dirigeait la glaive du bourreau que l'ordre de la justice. Je demande si la France doit avoir un pareil régime ? si, parmi ses habitants, dont la douceur e l'aménité forment le principal caractère, on doit élever un pareil monument ? Si la liberté était bannie de la terre, elle trouverait un asile dans notre patrie. Comment peut-on demander un établissement aussi révoltant, immoler des hommes qui ne pourront se faire entendre, qui ne pourront se défendre ? Voilà de ces principes qui répugnent à l'honneur, à la délicatesse, à l'humanité ; nous venons les détruire et non pas les consacrer. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 295.

³³ Segons el contingut dels Arxius Parlamentaris el comitè de recerques va ser creat arran de la proposta de Duport, i no arran de la proposta d'André tal i com diu Pierre CAILLET en la seva obra dedicada al comitè de recerques. Pierre CAILLET, *Les Français en 1789. D'après les papiers du Comité des Recherches de l'Assemblée Constituante (1789-1791)*, Paris, Éditions du CNRS, 1991, p. 20.

³⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 295.

d'ordres, i que es procediria a escollir-los de la mateixa manera que es feia amb els secretaris i que aquests serien renovats cada mes i que el comitè seria permanent.

QUART CAPÍTOL: EL COMITÈ DE RECERQUES

1.) *De rebre informació a procurar-se-la*

El comitè de recerques va ser creat per a rebre les informacions relatives a les persones sospitoses, com un dipòsit d'informació. Però aviat, les seves competències es van veure ampliades. I més enllà de rebre informació, va treballar per procurar-se'n. És a dir, que no va quedar-se a l'espera de rebre la informació relativa als possibles autors de complots sinó que va anar a la recerca d'aquesta informació. D'aquí s'escau, per exemple, que acabés anomenant-se, a partir del 25 d'agost de 1789, comitè de recerques, quan de bon començament es deia: comitè d'informació, comitè d'instrucció, comitè dels dotze o comitè de seguretat¹.

Rebre informació

Tot i que ben aviat el comitè de recerques va començar a procurar-se informació sobre els possibles autors de complots i a augmentar les seves competències, sempre va ser per a l'Assemblea Nacional Constituent un dipòsit d'informació a on aquesta podia adreçar-s'hi per a saber si sobre alguna persona pesava alguna acusació o si era aquesta sospitosa d'alguna cosa.

En aquest sentit, el 6 d'agost de 1789, per exemple, el president de l'Assemblea va demanar al comitè dels dotze —futur comitè de recerques— si alguna acusació pesava sobre el duc de La Vauguyon i el comitè dels dotze va informar-li i assegurar-li que no hi havia cap prova contra ell². El duc de la Vauguyon havia estat ministre d'afers exteriors en el ministeri de les cent hores creat per Lluís XVI després de destituir a Jacques Necker del seu ministeri el 12 de juliol de 1789³.

Procurar-se informació

El comitè de recerques va dedicar-se, doncs, a buscar els autors dels possibles complots que podien donar-se i a ser, per a mantenir l'ordre públic, un ull vigilant obert de totes parts, recollint informacions, tal i com volien Adrien-Jean-François Duport i Jean-François Rewbell en els seus discursos del 28 de juliol de 1789 i tal com va acordar l'Assemblea Nacional Constituent uns dies més tard.

El 22 d'agost de 1789 Rewbell va demanar a l'Assemblea Nacional Constituent autorització per procurar-se informacions sobre « *Le Patriote français* » de Jacques-Pierre Brissot de Warville i l'Assemblea va recordar-li que no calia demanar-li autorització per a procurar-se informacions,

¹ Pierre CAILLET, *Les Français en 1789. D'après les papiers du Comité des Recherches de l'Assemblée Constituante (1789-1791)*, op cit., p. 20-21.

² *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 8, p. 357.

³ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI*, Paris, Perrin, 2005, p. 679.

per tal de descobrir possibles complots en contra de la nació, ja que procurar-se-les formava part del seu treball⁴.

⁴ Els Arxius Parlamentaris ens donen detall del següent: « M. Rewbell a ajouté que le comité n'avait pas voulu se déterminer à demander la représentation de ces papiers, et d'autres relatifs aux mêmes faits, sans les ordres exprès de l'Assemblée nationale. Il a décidé qu'il n'y avait pas lieu de délibérer, attendu que le comité est suffisamment autorisé pour remplir l'objet de son institution », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 474.

2.) De qui va procurar-se informació?

El comitè de recerques però, no només va tenir en el punt de mira a tots aquells que va considerar que es trobaven darrera d'un complot, sinó també a tots aquells que va considerar que atemptaven contra l'ordre públic, la nació, l'Assemblea Nacional Constituent i el Rei. A saber aquells que pertorbaven la tranquil·litat pública i el dret sagrat de la propietat, aquells que atemptaven contra les persones i la lliure circulació del gra, aquells que afavorien l'exportació, aquells altres que mitjançant insinuacions pèrfides encaminaven a la "bona gent" a violències contràries als "bons principis", o publicaven falsos decrets i redactaven falsos reglaments, o disposaven al poble a no pagar els impostos, i també, aquells capellans i rectors que rebutjaven llegir en veu alta i clara els decrets de l'Assemblea, aquells eclesiàstics que es negaven a jurar fidelitat a la nació, a la llei i al rei, i a mantenir la Constitució, i aquells que opinaven i escrivien, segons el seu parer, arguments del tot "incendiàries" contraris als decrets del cos legislatiu.

L'Assemblea Nacional Constituent va valer-se del comitè de recerques per a imposar un cert ORDRE, el seu, el que establia en un moment determinat, i per fer valer els seus decrets, per donar-los-hi molta més força. En aquest sentit, el 5 d'octubre de 1789, veient com els seus dos decrets sobre la lliure circulació del gra no eren aplicats, el del 29 d'agost i el del 18 de setembre, va establir que el comitè de recerques faria instrucció sobre tots aquells individus que atemptessin o volguessin atemptar contra la lliure circulació del gra o afavorissin l'exportació d'aquest cap a l'estranger⁵.

De fet, el comitè de recerques tant va servir a l'Assemblea Nacional Constituent per imposar millor els seus decrets com per a fer prevaler les seves opinions. I des d'un bon principi, aquest comitè va estar a l'aguait de totes aquelles opinions, dites oralment o escrites, que contràries a les idees de la majoria de l'Assemblea o dels decrets que aquesta havia adoptat, podien provocar un desordre o alterar la tranquil·litat pública. I en aquest sentit, el comitè de recerques va presentar sovint a l'Assemblea els autors de discursos incendiàries o d'escrits del tot contrarevolucionaris⁶. I tant va fer recerques sobre l'autor de "l'Ami du Peuple", Jean-Paul

⁵ L'Assemblea Nacional Constituent va decretar el següent el dia 5 d'octubre de 1789: « L'Assemblée nationale, instruite que plusieurs particuliers, et même quelques municipalités s'opposent à l'exécution des décrets des 29 août et 18 septembre derniers, au préjudice d'autres municipalités et de l'intérêt général du royaume, a décrété et décrète que toutes les municipalités du royaume seront tenus d'exécuter et faire exécuter les décrets des 29 août et 18 septembre derniers, à peine contre les contrevenants d'être déclarés perturbateurs de l'ordre public : en conséquence, autorise toutes personnes, et notamment celles qui sont chargées de commissions de leurs municipalités pour acheter des grains et farines, à réclamer le secours du pouvoir exécutif, et la force militaire pour procurer liberté et sûreté dans les marchés, et pour faciliter le transport des blés et farines achetés, à la charge de faire préalablement constater le refus et les contraventions par le premier officier public sur ce requis ; ordonne que le comité des recherches sera tenu de faire toutes les informations nécessaires contre les auteurs, fauteurs, complices, adhérents et instigateurs, de quelque état et condition qu'ils puissent être, qui ont apporté ou apporteront quelque obstacle à la libre circulation des grains dans l'intérieur du royaume, ou qui favoriseraient l'exportation à l'étranger, pour, sur le rapport qui en sera fait à l'Assemblée nationale, être statué ce qu'il appartiendra. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 348.

⁶ El 22 d'agost de 1789 Rewbell, membre del comitè de recerques, va presentar els seus dubtes sobre el diari « *Le Patriote français* » de Jacques-Pierre Brissot de Warville : « M. Rewbell, au nom du comité des douze, a mis sur le bureau le n°21 d'une feuille intitulée : le *Patriote Français*, journal libre, impartial et national, par une société des citoyens, et dirigée par J.-P. Brissot de Warville, imprimé chez le veuve

Marat⁷, per exemple, com sobre els catòlics de la municipalitat de Nimes, que van fer una deliberació contrària —segons el punt de vista d'aquest comitè— al rei i als decrets de l'Assemblea⁸.

Per altra banda, el comitè de recerques també va dedicar-se a buscar els autors dels desordres que es donaven a França. I això perquè el comitè de rapports, encarregat de gestionar els desordres, i l'Assemblea Nacional Constituent el feien sovint responsable de buscar els autors dels desordres que es donaven.

En realitat, el comitè de recerques va treballar sempre per a descobrir els enemics del procés revolucionari. I això ho sabem de segur per una intervenció feta a l'Assemblea Nacional Constituent el 15 d'abril de 1790. Quan un membre del cos legislatiu va contestar a Julien Palasne de Champeaux —que va reconèixer, en nom del comitè de recerques, que no coneixia els autors d'uns escrits infames— que l'obligació d'aquest comitè era precisament de descobrir-los, i que de no fer aquesta feina potser caldria anomenar-lo "el comitè sense recerques"⁹.

Hérissant. Il a dit qu'un passage de la page 4 de cette feuille, commençant par ces mots : « On distribue ici », et finissant par les mots : « le faire enterrer », avait paru mériter l'attention de l'Assemblée nationale sous deux point de vue : 1° parce que pouvant exciter de la fermentation, il paraissait essentiel de vérifier si l'original de l'ordre dont cet écrit fait mention existe en effet ; 2° parce que la demande qui serait faite de cet original pouvait conduire à demander en même temps la représentation des autres papiers de la Bastille, pour vérifier si l'on y trouverait point de traces de complots contre la nation. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 474.

⁷ Albert MÉTIN, « Les origines du comité de sûreté générale de la Convention Nationale », *La Révolution française. Revue d'histoire moderne et contemporaine*, t. 29, janvier-juin 1895, p. 267.

⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 229-230.

⁹ *Id.*, t. 13, p. 70.

3.) *Quanta informació rep?*

El comitè de recerques va rebre molta informació, molta correspondència. Principalment, cartes, memòries, denúncies, actes d'arrestos, còpies de sumaris, deliberacions i informes diversos. I la majoria d'aquesta correspondència donava detall dels autors de possibles trames sedicioses i complots en contra de l'ordre públic, així com també, dels instigadors d'alguns dels desordres que es donaven a França, principalment relacionats amb la crisi de subsistències i amb els decrets sobre la constitució civil del clergat¹⁰.

Els afers registrats

Dels 45132 dossiers que el « Bureau des Renvois » va enregistrar i distribuir entre els diferents comitès, entre l'agost de 1789 i l'agost de 1791, el comitè de recerques només en va rebre 1281. És a dir, el 2,84% de tots els dossiers adreçats a l'Assemblea Nacional Constituent i enregistrats pel « Bureau des Renvois ».

Per tant, el comitè de recerques va rebre menys dossiers enregistrats que el comitè eclesiàstic (6310), el comitè de finances (5938), el comitè militar (2026), el comitè de drets feudals (1445), el comitè d'alienació (1351) i el comitè de pensions (1307). I molts menys, evidentment, que el comitè de constitució (9289) i el comitè de rapports (7796). (Veure la gràfica número 1 del segon capítol). De fet, el comitè de recerques no només va rebre menys dossiers que molts d'altres comitès sinó que més de la meitat dels que va rebre, el 54,88 %, els va rebre compartits. És a dir, que no li van ser adreçats en exclusivitat. (Veure la gràfica número 1)¹¹

En realitat, el comitè de recerques va rebre molts dossiers compartits amb el comitè de rapports, el comitè responsable de gestionar els desordres que es donaven arreu de França. I això, perquè aquests dos comitès formaven un tàndem perfecte per a assegurar l'ordre públic. Mentre el comitè de rapports gestionava els desordres, el comitè de recerques en buscava els autors.

Per altra banda, el comitè de recerques va rebre molts dossiers relatius a les subsistències. I això arran del decret del 5 d'octubre de 1789 que el va autoritzar a prendre coneixement de tots aquells que posaven traves a la lliure circulació de gra i afavorien l'exportació¹², i al fet que

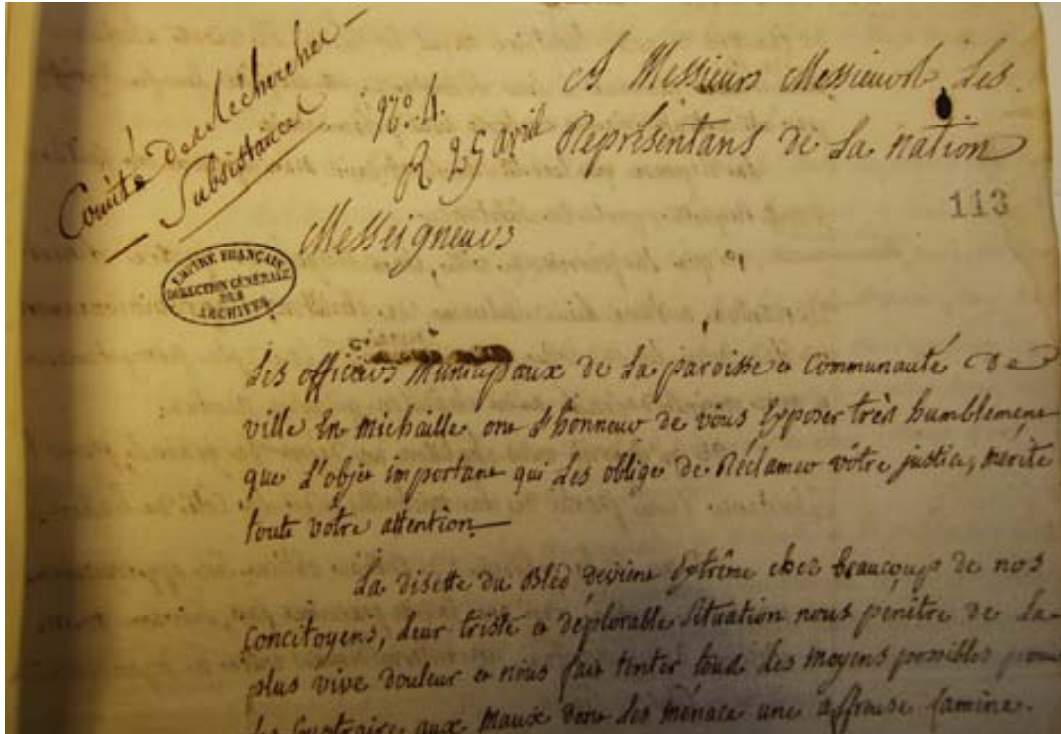
¹⁰ Albert MÉTIN, « Les origines du comité de sûreté générale de la Convention Nationale », *op. cit.*, p. 266; Jean FAVIER (dir.), *Les Archives Nationales. État général des fonds*, Paris, Archives Nationales, 1978, t. 2, p. 82-83; i Pierre CAILLET (dir.), *Comité des recherches de l'Assemblée nationale : 1789-1791. Inventaire analytique de la sous-série DXXXIX bis*, Paris, Archives Nationales, 1993, 938 p.

¹¹ En aquesta gràfica número 1 dedicada al comitè de recerques podem veure com un 35,36% del total de dossiers que va rebre els va rebre ell tot sol, com un 38,19% del total de dossiers que va rebre els va rebre conjuntament amb un altre comitè (normalment, amb el comitè de rapports, però algunes vegades, els va rebre amb el comitè de subsistències), com un 26,01% del total de dossiers que va rebre els va rebre conjuntament amb dos altres comitès (o bé els va rebre conjuntament amb el comitè de rapports i el comitè de subsistències, o bé els va rebre conjuntament amb el comitè de rapports i el comitè eclesiàstic), i finalment, com un 0,44% del total de dossiers que va rebre els va rebre conjuntament amb tres altres comitès.

¹² El 5 d'octubre de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent va decretar el següent: « Ordonne que le comité des recherches sera tenu de faire toutes les informations nécessaires contre les auteurs, fauteurs, complices, adhérent et instigateurs de quelque état et condition qu'ils puissent être, qui ont

el 13 d'octubre de 1789 el comitè de subsistències va ser suprimit¹³ i la correspondència que anava adreçada a aquest comitè va ser adreçada al comitè de recerques. (Veure la fotografia número 1)¹⁴

Fotografia núm. 1: (Sèrie DXXIX bis dels Arxius Nacionals)

A partir del mes de novembre de 1789 el comitè de recerques va començar a rebre correspondència relativa a les subsistències i a partir del maig de 1790 va començar a compartir-la amb el comitè de rapports, i això arran d'alguns desordres que es donaven

apporté ou apporteraient quelque obstacle à la libre circulation des grains dans l'intérieur du royaume, ou qui favoriseraient l'exportation à l'étranger, pour, sur le rapport qui en sera fait à l'Assemblée nationale, être statué ce qu'il appartiendra. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 347-348.

¹³ El 13 d'octubre de 1789 Edmond-Louis-Alexis Dubois de Crancé i François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou van demanar la supressió del comitè de subsistències, i Jean-Louis-Claude Emmery, membre del comitè de rapports, va recolzar la demanda. Els Arxius Parlamentaris ens mencionen el següent: « Emmery dénonce les agents du pouvoir exécutif qui sont chargés de surveiller l'exécution des décrets de l'Assemblée ; il demande qu'il leur soit ordonné de les exécuter avec exactitude, et adopte la proposition de supprimer le comité de subsistances, comme le seul moyen d'ôter aux ministres les prétextes dont ils pourraient couvrir leur négligence. Cette motion importante pour le peuple, et qui tient à l'existence politique du royaume et à celle de l'Assemblée, est très-peu controversée, et le comité des subsistances est supprimé. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 440.

¹⁴ En aquesta fotografia número 1 es pot llegir el següent: « Messieurs. Les officiers municipaux de la paroisse communauté de ville en Michaille ont l'honneur de vous exposer très humblement que l'objet important qui les oblige de réclamer votre justice, mérite toute votre attention. La disette du blé devient extrême chez beaucoup de nos concitoyens, leur triste et déplorable situation nous pénètre de la plus vive douleur et nous fait tenter tous les moyens possibles pour les soustraire aux maux dont les menace une affreuse famine. ».

relatiu a la lliure circulació de gra i a l'exportació d'aquest vers l'estranger. (Veure la gràfica número 2)¹⁵

Per altra banda, el comitè de recerques va rebre també molts dossiers conjuntament amb el comitè eclesiàstic i el comitè de rapports. Sobretot, arran del "cisma" religiós que hi hagué a França a partir del mes de novembre de 1790¹⁶, quan molts eclesiàstics van negar-se de nou a jurar fidelitat a la nació, a la llei i al rei, i a vetllar pel manteniment de la constitució que mica en mica definia l'Assemblea Nacional Constituent¹⁷, i van començar a ser perseguits com pertorbadors de l'ordre públic. Un decret aprovat per l'Assemblea el 27 de novembre de 1790 i presentat pel comitè eclesiàstic, el comitè de rapports, el comitè d'alienació i el comitè de recerques establia que els eclesiàstics no juramentats serien considerats pertorbadors de l'ordre públic i castigats com a tals¹⁸. (Veure la gràfica número 3)¹⁹

¹⁵ En aquesta gràfica número 2 dedicada al comitè de subsistències podem veure com durant els primers mesos el comitè de subsistències va rebre ell tot sol la correspondència, i com després del mes de novembre, un cop el comitè de subsistències va ser suprimit, la correspondència etiquetada sota la rúbrica "subsistències" va ser adreçada al comitè de recerques (subsistències + 1 comitè), i com després de maig de 1790, aquesta va ser adreçada a la secció "subsistències" del comitè de recerques i al comitè de rapports (subsistències + 2 comitès).

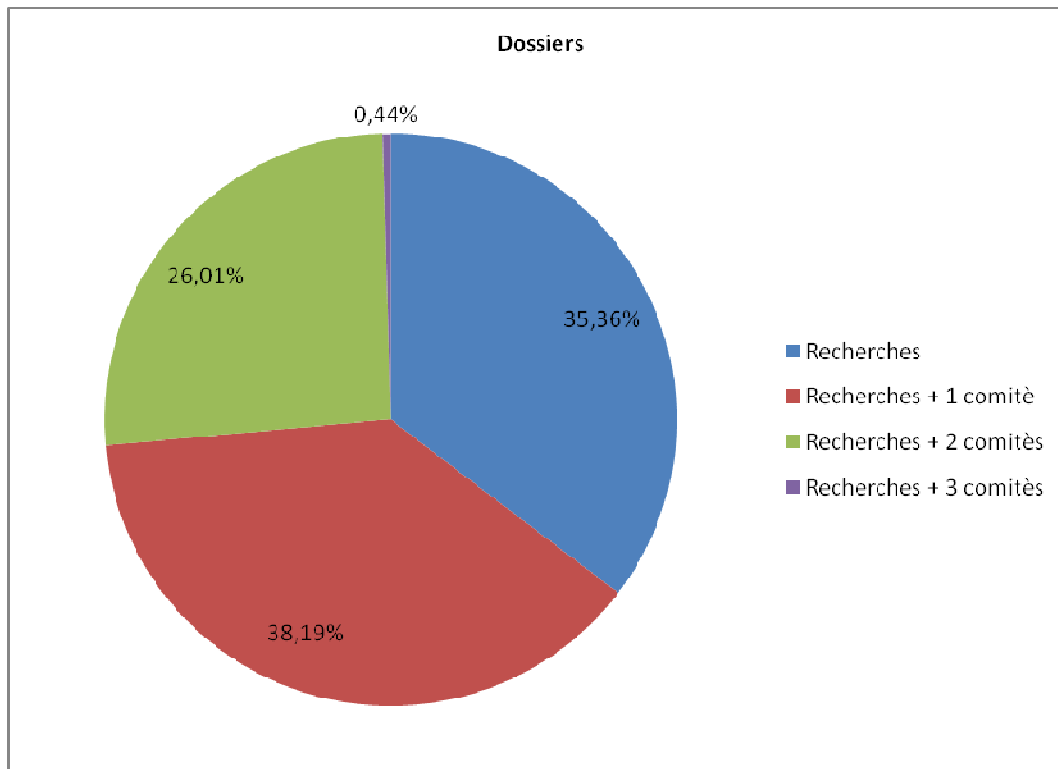
¹⁶ Serge Bianchi parla de cisma religiós en referència a la ruptura que hi hagué entre eclesiàstics juramentats i eclesiàstics no juraments a partir del mes de novembre de 1790. Serge BIANCHI, « Constitution civile du clergé », *Dictionnaire historique de la Révolution française*, (sous la direction de Jean-René Suratteau et François Gendron), Paris, Presses Universitaires de France, 1989, p. 281.

¹⁷ El dia 12 de juliol de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent, en el seu decret sobre la Constitució Civil del Clergat, va decretar el següent: « Art. 21. Avant que la cérémonie de la consécration commence, l'élu prêtera, en présence des officiers municipaux, du peuple et du clergé, le serment solennel de veiller avec soin sur les fidèles du diocèse qui lui est confié, d'être fidèle à la nation, à la loi et au roi, et de maintenir de tout son pouvoir la Constitution décrétée par l'Assemblée nationale, et acceptée par le roi. » [...]. « Art. 38. Les curés, élus et institués, prêteront le même serment que les évêques dans leur église, un jour de dimanche, avant la messe paroissiale, en présence des officiers municipaux du lieu, du peuple et du clergé : jusque-là ils ne pourront faire aucunes fonctions curiales. », *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 17, p. 58.

¹⁸ El 27 de novembre de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar el següent en referència als eclesiàstics no juraments i aquells que juramentats no respectessin el jurament: « Art. 5. Ceux desdits évêques, ci-devant archevêques, curés, et autres ecclésiastiques fonctionnaires publics qui n'auront pas prêté, dans les délais déterminés, le serment qui leur est respectivement prescrit, seront réputés avoir renoncé à leur office, et il sera pourvu à leur remplacement comme en cas de vacance par démission [...]. Art. 6. Dans le cas où lesdits évêques, ci-devant archevêques, curés et autres ecclésiastiques fonctionnaires publics, après avoir prêté leur serment respectif, viendraient à y manquer, soit en refusant d'obéir aux décrets de l'Assemblée nationale, acceptés ou sanctionnés par le roi, soit en formant ou en excitant des oppositions à leur exécution, ils seront poursuivis dans les tribunaux de district, comme rebelles à la loi, et punis par la privation de leur traitement, et en outre, déclarés déchus des droits de citoyens actifs, incapables d'aucune fonction publique : en conséquence, il sera pourvu à leur remplacement à la forme dudit décret du 12 juillet dernier, sauf plus grandes peines, s'il y échet, suivant l'exigence et la gravité des cas. Art. 7. Ceux desdits évêques, ci-devant archevêques, curés et autres ecclésiastiques fonctionnaires publics conservés en fonction, et refusant de prêter leur serment respectif, ainsi que ceux qui ont été supprimés, ensemble les membres des corps ecclésiastiques séculiers également supprimés, qui s'immisceraient dans aucune de leurs fonctions publiques, ou dans celles qu'ils exerçaient en corps, seront poursuivis comme perturbateurs de l'ordre public, et punis des mêmes peines que ci-dessus. Art. 8. Seront de même, poursuivis comme perturbateurs de l'ordre public, et punis suivant la rigueur des lois, toutes personnes ecclésiastiques ou laïques qui se coaliseraient pour combiner un refus d'obéir aux décrets de l'Assemblée nationale, acceptés ou sanctionnés par le roi, ou

De fet, a partir del mes de novembre de 1790 el comitè de recerques va rebre molta més correspondència concernent als desordres religiosos que als desordres que tenien a veure amb les subsistències. Si mirem les gràfiques número 5 i número 6 veurem que a partir del mes de novembre de 1790 la correspondència que arriba al comitè de subsistències es gairebé nul·la, mentre que la correspondència que arriba al comitè eclesiàstic i que es compartida amb altres comitès (precisament, amb el comitè de rapports i amb el comitè de recerques) s'incrementa a partir del mes de novembre de 1790. Moment en que es dona la fractura entre eclesiàstics juramentats i eclesiàstics no juramentats i els desordres arran d'això s'incrementen. (Veure les gràfiques número 2 i número 3)

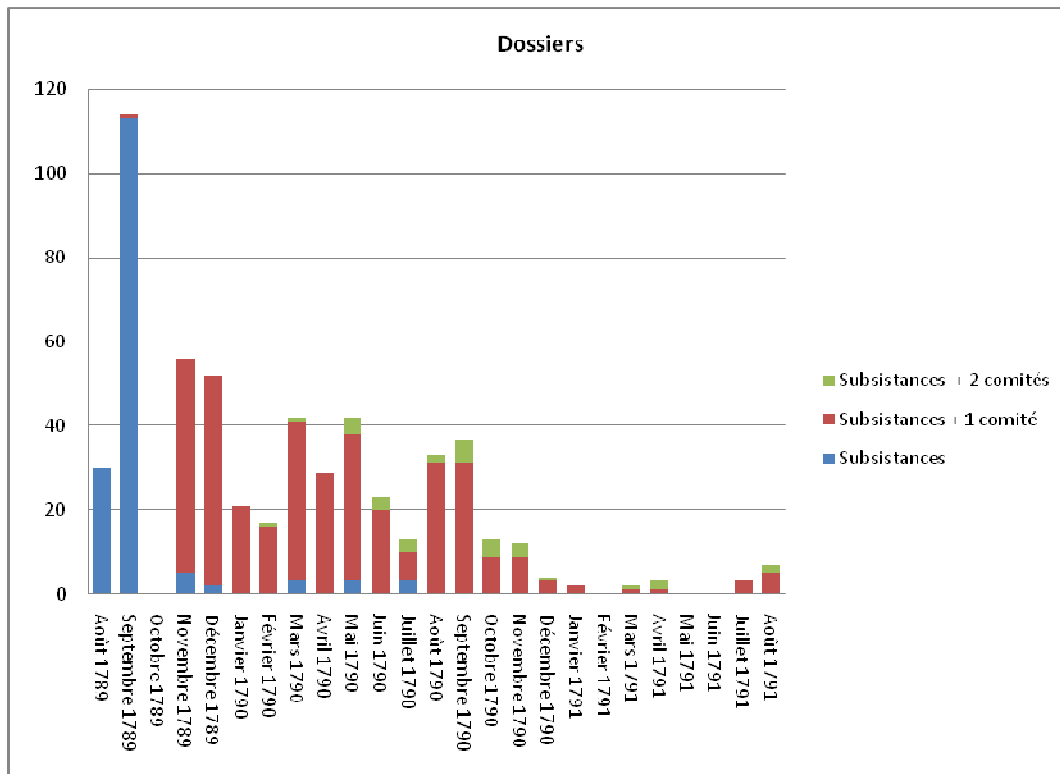
Gràfica núm. 1

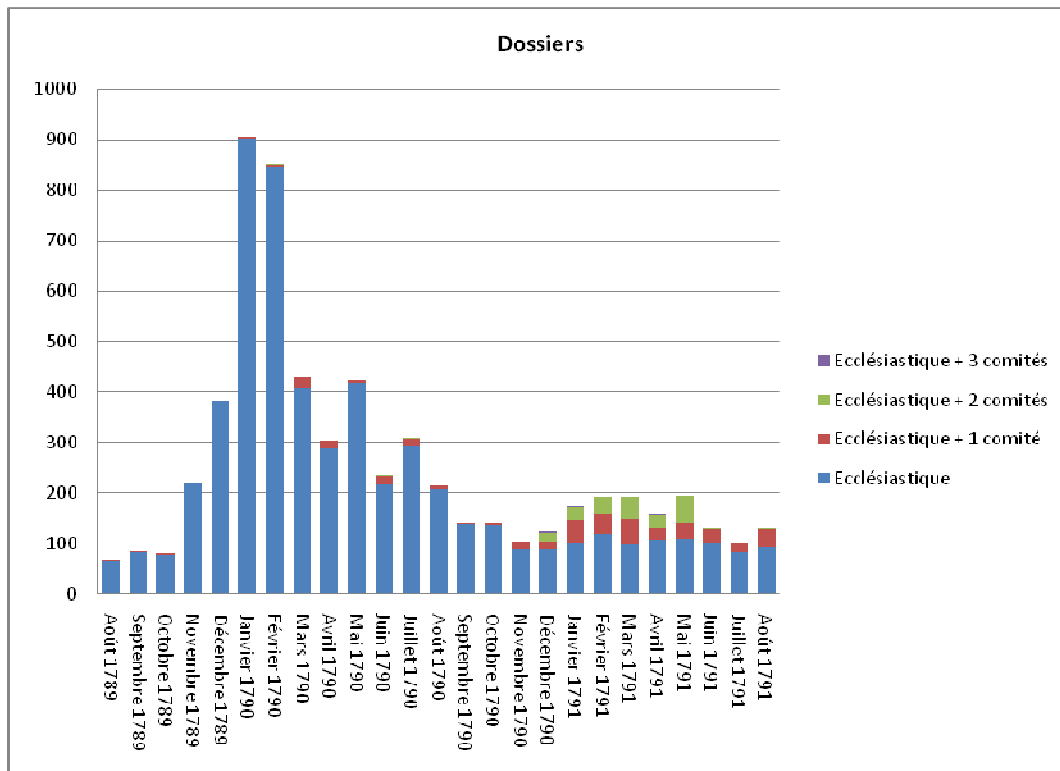
pour former ou pour exciter des oppositions à leur exécution. » *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 80.

¹⁹ En aquesta gràfica número 3 podem veure quanta correspondència va rebre el comitè eclesiàstic tot sol (ecclésiastique), quanta la va rebre conjuntament amb un altre comitè (ecclésiastique + 1 comité), quanta amb dos altres comitès (ecclésiastique + 2 comité), i quanta amb tres altres comitès (ecclésiastique + 3 comité). I també podem veure en aquesta gràfica la molta correspondència que va rebre durant els mesos de gener i febrer de 1790, arran del decret del 2 de novembre de 1789 que posava els béns del clergat a la disposició de la nació, i també com a partir del mes de desembre de 1790 i fins el maig de 1791 va compartir molta informació amb el comitè de rapports i amb el comitè de recerques (ecclésiastique + 2 comité), arran del decret del 27 de novembre de 1790 que obligava als eclesiàstics a fer el jurament.

Gràfica núm. 2

Gràfica núm. 3

Els afers no registrats

El comitè de recerques no va rebre molts dossiers enregistrats, només en va rebre 1281 dels 45132 que el « Bureau des Renvois » va gestionar, però sí que va rebre molta correspondència que no va ser enregistrada. És a dir, moltes cartes que només van ser conegudes per ell, perquè no van ser mai obertes (ni llegides) ni pel « Bureau des Renvois » ni pel president de l'Assemblea Nacional Constituent, responsable d'aquest despatx i de la correspondència que arribava al cos legislatiu.

La informació rebuda pel comitè de recerques, relativa als possibles autors de complots i de desordres, era tan delicada, tan important, que la majoria de vegades només a ell anava adreçada, i sent així, no era oberta (ni llegida) ni pel « Bureau des Renvois » ni pel president de l'Assemblea Nacional Constituent. En aquest sentit, les cartes que la policia de París li enviava, i les cartes que el comitè de recerques de París li adreçava no solien ser obertes ni pel « Bureau des Renvois » ni pel president de l'Assemblea, i això perquè tant la policia de París com el comitè de recerques de la capital les adreçaven personalment al president del comitè de recerques o al comitè de recerques en general. (Veure les fotografies número 2 i número 3)²⁰

Fotografia núm. 2 (Sèrie DXXIX bis dels Arxius Nacionals)

²⁰ En la fotografia número 2 es pot llegir el següent: « Assemblée des représentants de la Commune de Paris. Comité de Police. Monsieur le président du comité des recherches à l'Assemblée nationale. Nous avons reçu au comité de police de l'hôtel de Ville de Paris la lettre que vous avez envoyée pour qu'on prît des renseignements relatifs à des manœuvres perverses dont il importe infiniment de découvrir la trame. Nous n'avons jusqu'à ce moment que des indications très légères. ». En la fotografia número 3 es pot llegir el següent: «Municipalité de Paris. Comité des Recherches. Suivant l'avis de mes collègues, Monsieur le Président, j'ai l'honneur de vous adresser la Déclaration ci-incluse. Le déclarant nous a répété que le plus dangereux comme le plus véhément des personnages Bretons qui y sont nommés, c'est l'abbé Somer. Je remets ces avis à votre prudence, en vous assurant de mon respect. Au comité le 12 mai 1791. Lohier. »

De fet, era tan important la correspondència que arribava al comitè de recerques que fins i tot el 17 de novembre de 1791 el comitè de recerques per preservar-ne el seu secret, i la seva no difusió, va decretar el següent: « Ce jourdhuy dix sept novembre mil sept-cent quatre vingt dix, le comité a arrêté que les lettres et paquets adressés audit comité ne seront ouverts que par le président, vice-président et secrétaire, et a défendue au secrétaire-commis de donner communication d'aucune pièce a d'autres qu'aux membres du comité, sans une délibération expresse qui l'y autorise. »²¹

Per altra banda, una part important de la correspondència que va arribar al comitè de recerques hi va arribar perquè el comitè de rapports la hi va adreçar. Molts dels dossiers que existeixen, avui dia, en les caixes dels Arxius Nacionals pertanyents al comitè de recerques (sèrie DXXIX bis), provenen del comitè de rapports que, arran de gestionar els desordres, va gestionar molta correspondència i va enviar al comitè de recerques allò que va semblar-li del seu interès. (Veure la fotografia número 4)²²

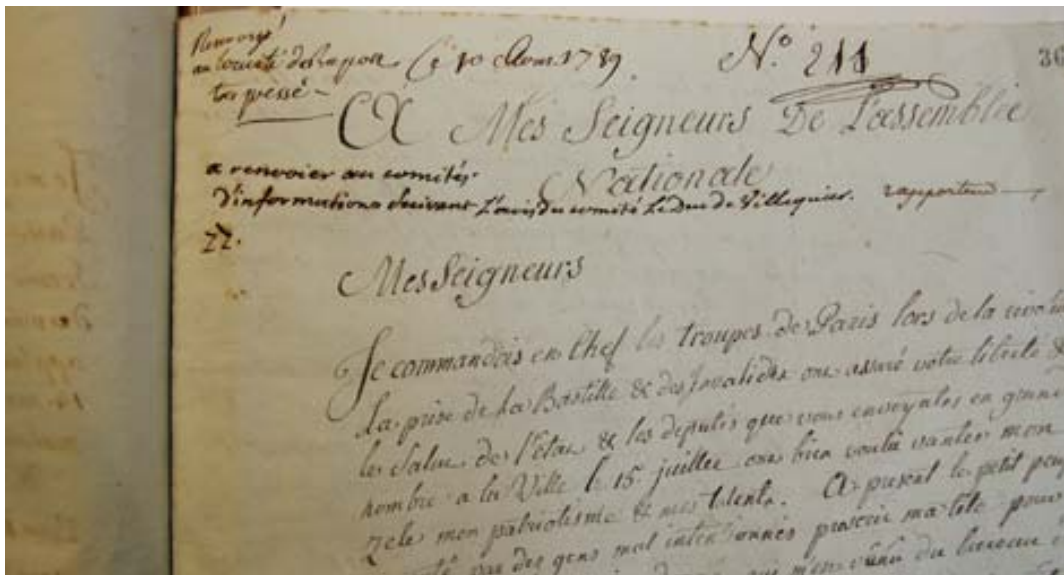
Fotografia núm. 3 (Sèrie DXXIX bis dels Arxius Nacionals)

²¹ Archives Nationales, Série D. Missions des Représentants et comités des Assemblées, Sous-série DXXIX bis. Comité des Recherches, caixa núm. 33, dossier núm. L339, peça núm. 14.

²² En la fotografia número 4 es pot llegir a dalt i a l'esquerra la següent indicació: « Renvoyé au comité des Rapports très pressé. », i a sota d'aquesta indicació: « A renvoyer au comité d'informations suivant l'avis du comité, le duc de Villequier, rapporteur. ». Per aquestes indicacions sabem que és una carta enviada pel comitè de rapports al comitè de recerques.

Fotografia núm. 4 (Sèrie DXXIX bis dels Arxius Nacionals)

Afers registrats / Afers no registrats

Per saber si una carta del comitè de recerques va ser enregistrada o no pel « Bureau des renvois », i per tant, coneguda per aquest i possiblement pel president de l'Assemblea Nacional Constituent, només cal mirar la part superior esquerra de la carta. Si a la part superior esquerra de la carta i trobem l'anotació "comitè de recerques" i a la part superior centre o dreta de la mateixa i trobem una data i un número, aleshores sabem que la carta va passar per les mans del « Bureau des renvois », i probablement també, per les mans del president de l'Assemblea. I això perquè el « Bureau des renvois » o el president de l'Assemblea anotaven el dia en que arribava la carta (data), el número d'entrada (número) i el comitè a qui anava destinada (en aquest cas, comitè de recerques). (Veure la fotografia número 5)

Fotografia núm. 5 (Sèrie DXXIX bis dels Arxius Nacionals)

Per altra banda, per saber si una carta del comitè de recerques va arribar-li directament, sense passar pel filtre del « Bureau des renvois » o del president de l'Assemblea Nacional Constituent, només cal veure si la carta presenta les anotacions anteriors: data, número i nom del comitè. Si la carta no presenta aquestes anotacions, aleshores significa que la carta va passar directament al comitè de recerques sense ser oberta (ni llegida) prèviament ni pel « Bureau des renvois » ni pel president de l'Assemblea. (Veure les fotografies número 2 i número 3)

4.) *Competències que s'incrementen*

Recercar les proves

El comitè de recerques no va limitar-se a rebre i a procurar-se informació per a saber qui eren els autors dels possibles complots que podien donar-se o els responsables dels desordres que tenien lloc. El comitè de recerques va treballar per a recollir les proves incriminatòries suficients com per enviar el possible autor del complot o del desordre a un tribunal o, en cas de crim de « lèse-nation », al tribunal responsable de jutjar aquests crims: en un primer moment, el tribunal de Châtelet, i en un segon moment, el tribunal d'Orleans. I això perquè, en el moment de la seva creació, es va dir que la informació recollida per aquest comitè s'adreçaria als tribunals competents.

En aquest sentit, amb l'objectiu de recollir les proves incriminatòries suficients per adreçar-les a l'Assemblea Nacional Constituent, responsable de decidir si el dossier havia de ser enviat o no a un tribunal, el comitè de recerques va dedicar-se sovint a escriure a tots aquells que podien procurar-li les informacions necessàries sobre aquells que li semblaven culpables i a interrogar i prendre declaració a tots aquells altres que podien semblar-li sospitosos d'alguna cosa o testimonis d'un afer²³.

Recordem que el dia 23 de juliol de 1789, l'endemà de la mort de Joseph-François Foullon i del seu gendre Berthier de Sauvigny, l'Assemblea havia decidit que seria ella la única responsable de perseguir els crims de « lèse-nation ».

Analitzar els sumaris

El comitè de recerques no només va treballar per obtenir proves incriminatòries sobre els responsables d'un possible complot o d'un desordre, sinó que també ho va fer per analitzar els sumaris que els tribunals feien, i molt precisament el tribunal de Châtelet, sobre els autors de crims de « lèse-nation ».

El 7 de novembre de 1789 el comitè de recerques va establir en el seu pla de treball la vigilància dels sumaris relatius als delictes nacionals a mans del tribunal de Châtelet o d'altres tribunals. I això com a treball a fer després d'obrir i enregistrar la correspondència que rebia, redactar els informes per a l'Assemblea Nacional Constituent, gestionar la correspondència (escriure cartes i respondre-les), analitzar els papers que provenien de l'alcaldia de París i més precisament del seu comitè de policia o del seu comitè de recerques, i abans d'inventariar els

²³ Coneixem aquesta manera de procedir del comitè de recerques per una carta que va ser adreçada per un tal abat Perrotin al president de l'Assemblea: « Monsieur le Président, mes réclamations pourraient paraître importunes à l'Assemblée, si la justice de ma cause était moins évidente ; je ne réclame que l'exécution de vos décrets. Vous avez ordonné que le comité des recherches remettrait au procureur du roi toutes les pièces relatives à mon affaire : elles ont été remises, dix-sept témoins ont été entendus, le procès allait être jugé, lorsque le comité des recherches a annoncé qu'il avait de nouveaux témoins à faire entendre et de nouvelles pièces à produire : en vain ont-elles été réclamées, elles n'ont point encore été produites. Je prie l'Assemblée de vouloir bien ordonner que le comité des recherches remettra, dans le jour, les nouvelles pièces relatives à mon affaire, et qu'il lui soit enjoint de ne se mêler aucunement d'une affaire qui ne peut être instruite en même temps par deux tribunaux, sans blesser à la fois la justice et l'humanité. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 19, p. 247.

dossiers que des de juliol de 1789 rebia en els seus despatxos, provinents molts d'ells del « Bureau des renvois »²⁴.

De fet, el 21 de novembre de 1789, davant dels molts treballs que el comitè de recerques duia a terme, un membre del cos legislatiu va proposar d'ajuntar-hi quatre comissaris per encarregar-los de vetllar els sumaris que es feien en el tribunal de Chatêlet. La proposta, però, no va ser acceptada. I això perquè Aimable-Gilbert Dufraisse du Cheix i Adrien-Cyprien Duquesnoy van demanar la supressió del comitè²⁵. Volien retirar-li les competències i la capacitat de procurar-se informacions sense donar-ne compte a l'Assemblea Nacional Constituent.

Analitzar les peticions dels presoners

El comitè de recerques no només es va dedicar a analitzar els sumaris dels tribunals relatius als delictes nacionals, als crims de « lèse-nation », sinó que també es va dedicar a analitzar algunes peticions dels “presoners polítics”²⁶. I això perquè el « Bureau des renvois » li va adreçar aquest tipus de peticions, donat el fet que es dedicava a buscar —i a empresonar també, per pròpia iniciativa— els responsables dels possibles complots que podien donar-se o dels desordres que es donaven.

Proposar mesures

El comitè de recerques, com tots els altres comitès, va anar més enllà de presentar informes a l'Assemblea Nacional Constituent sobre aquells que li semblaven culpables d'haver provocat o de poder provocar algun desordre, o d'haver estat darrera d'alguna conspiració. El comitè de recerques es va dedicar, com tots els altres comitès, a pensar i proposar mesures per tal de facilitar-li els treballs a l'Assemblea i, en el seu cas particular, per a gestionar millor la caça i captura dels autors de crims contraris a la nació, a la llei i al rei.

El comitè de recerques va personar-se sovint a l'Assemblea Nacional Constituent per obtenir autorització per procurar-se algunes informacions més, com ara interrogar algun sospitós o portar a declarar davant del cos legislatiu a suposats culpables²⁷; així com també, per demanar-li que es personés davant del rei per instar-lo a procurar-se informacions sobre els autors d'algun fet²⁸, o per ordenar-li de posar en activitat els tribunals, per tal de perseguir i

²⁴ Pierre CAILLET, *Les Français en 1789. D'après les papiers du Comité des Recherches de l'Assemblée Constituante (1789-1791)*, op. cit., p. 22.

²⁵ *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 10, p. 169-170.

²⁶ Albert MÉTIN, « Les origines du comité de sûreté générale de la Convention Nationale », op. cit., p. 269. Albert Métin parla de presos polítics en el seu article. I amb aquest nom probablement es refereix a tots aquells individus que van ser acusats de crim en contra de la nació, la llei i el rei. És a dir, aquells individus que van ser acusats de crims de « lèse-nation ».

²⁷ Veure l'informe de Pierre-Nicolas de Haraneder, vicomte de Macaye del dia 15 de juny de 1790 i veure també la petició de Jean-Georges-Charles Voidel del dia 3 d'agost de 1790. *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 16, p. 229-232 i t. 17, p. 585.

²⁸ En aquest sentit, el 3 d'agost de 1790 el comitè de recerques va demanar-li a l'Assemblea que es personés davant del rei perquè aquest aconseguís informacions sobre un escrit que aconsellava no pagar els drets feudals: « L'Assemblée nationale, sur la dénonciation, faite par son comité des recherches, d'un imprimé intitulé : Réponse des officiers municipaux de paroisses des campagnes du Gâtinais, à messieurs les administrateurs du département du Loiret, concernant les droits féodaux,

castigar amb tota l'autoritat de la llei aquells que s'oposaven als decrets de l'Assemblea i als drets sagrats de la propietat²⁹.

És clar que, el comitè de recerques va proposar sovint informes que van anar més enllà de demanar mesures per obtenir més informació, o per perseguir millor els culpables de crims contraris a la nació, a la llei i al rei. El comitè de recerques, per la informació que va gestionar, per l'estudi dels sumaris que va fer i per les peticions dels "presos polítics" que va rebre, va proposar sovint informes a l'Assemblea Nacional Constituent que tant sol·licitaven adreçar a un possible culpable davant d'un tribunal, normalment el tribunal de Châtelet³⁰ i més tard, el tribunal d'Orleans, com demanar la posada en llibertat d'alguns individus acusats de crims contraris a la nació, a la llei i al rei, interferint així amb el poder judicial³¹.

L'Assemblea Nacional Constituent podia adreçar un individu al poder judicial per a ser jutjat, però no podia alliberar algú que havia estat empresonat. Aquesta era una competència del poder judicial. I de fet, el 19 d'agost de 1790 davant d'una proposta del comitè de recerques d'alliberar a dos presoners, alguns diputats del cos legislatiu van recordar a l'Assemblea que el

imprimé qui tend à empêcher le payement des champarts et à exciter des insurrections dangereuses, a décrété que son président se retirera sans délai par devers le roi, pour supplier Sa Majesté de donner les ordres les plus pressants aux officiers du bailliage de Nemours, d'informer contre les auteurs de cet écrit, circonstances et dépendances, même de se transporter hors de leur ressort, si le cas le requiert. » *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 578.

²⁹ En aquest sentit, el 3 d'agost de 1790 el comitè de recerques va proposar-li el següent decret a l'Assemblea Nacional Constituent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu son comité des recherches, décrète que son président se retirera, dans le jour, vers le roi, pour prier sa Majesté de donner les ordres les plus précis et les plus prompts, pour que, dans toute l'entendu du royaume, et, en particulier, dans le département du Loiret, les tribunaux poursuivent et punissent, avec toute la sévérité des lois, tous ceux qui, au mépris des décrets de l'Assemblée nationale et des droits sacrés de la propriété s'opposent de quelque manière que ce soit, et par violences, voies de fait, menaces ou autrement, au payement de dîmes de cette année, et des droits de champart ou agriers, et autres droits ci-devant seigneuriaux qui n'ont pas été supprimés sans indemnité, ainsi que des rentes ou censives en nature ou en argent jusqu'au rachat ; que sa Majesté sera également priée de donner des ordres pour que les municipalités fassent détruire toutes les marques extérieures d'insurrection et de sédition, de quelque nature qu'elle soient. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 580.

³⁰ El 15 d'abril de 1790 Palasne de Champeaux va presentar el següent decret a l'Assemblea: Eh bien! Nous avons découvert un coupable et c'est M. l'évêque de Blois. Ce prélat, mécontent de la révolution actuelle, ne cache pas ses sentiments. Sous prétexte d'éclairer un ecclésiastique qu'il suppose l'avoir consulté, il s'élève contre les décrets de l'Assemblée nationale, blâme le serment civique, et cherche à le rendre nul ; ailleurs, il annonce que les moins qui quitteront leurs maisons ne pourront plus dire la messe dans son diocèse ; qu'il défendra de les recevoir à confesse, excepté *un articulo mortis*. (...) Le comité des recherches pense que les paroles de M. l'évêque de Blois sont coupables, et il vous propose de les déférer, par un décret, au procureur du roi au Châtelet. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 13, p. 70.

³¹ El 19 d'agost de 1790 el comitè de recerques va demanar la llibertat de dos individus acusats d'haver participat en els desordres que van haver-hi en el regiment de Lorraine. Els dos individus van sostenir que no hi havien participat i el comitè de recerques després d'haver analitzat totes les peces que va rebre d'uns i d'altres va proposar el següent decret a l'Assemblea Nacional Constituent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu son comité des recherches, décrète que son président se retirera devers le roi pour prier Sa Majesté de donner des ordres pour que les nommés Isambert et Cauchaux, détenus dans les prisons du Châtelet, en vertu de son décret du 21 mai dernier, soient remis en liberté. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 160.

poder legislatiu no podia alliberar, i que competia al tribunal de Châtelet deixar en llibertat els presoners³².

Mesos més tard, però, el 21 de maig de 1791, el comitè de recerques va aconseguir fer passar un decret pel qual es donava la llibertat a uns quants individus acusats de crims « lèse-nation »³³. I en aquest dia ningú va tenir en compte que la llibertat dels individus competia al poder judicial i no al poder legislatiu.

Arrestar / Alliberar

El comitè de recerques, però, va anar molt més lluny que proposar informes a l'Assemblea Nacional Constituent sobre si enviar algú al tribunal de Châtelet per a ser jutjat o donar la llibertat a algú. El comitè de recerques va decidir moltes vegades i sense consultar al cos legislatiu de fer arrestar alguns individus sospitosos, empresonar-los, interrogar-los i prendre'ls-hi declaració. Així com també, alliberar-los, per pròpia iniciativa, si veia que no hi havia proves en contra d'ells.

L'Assemblea Nacional Constituent no l'havia autoritzat mai a fer això, però tampoc l'havia desautoritzat a fer-ho, i el comitè de recerques es va atribuir unes competències del tot importants que no van ser mai desconegudes per part dels altres diputats i comitès del cos legislatiu.

De fet, el 25 d'octubre de 1790 el diputat Louis marquès de Foucauld de Lardimalie, enfadat amb les arrestos que feien els comitès de recerques nacionals i veient que el comitè de recerques no era suprimit, va demanar amb ironia que potser caldria donar-li al comitè de recerques una mica més de poder, i a part de donar-li el poder de fer arrestar la gent, se li podria donar aquell altre de commutar les penes: « Puisque nous ne pouvons parvenir à

³² Jean-Claude-Alexis-Joseph Perdry va intervenir en aquest sentit per dir el següent: « Lorsque l'Assemblée a institué le Châtelet pour connaître les crimes de lèse-nation, elle n'a pas entendu se réserver le droit d'élargissement provisoire, parce qu'autrement elle aurait prétendu renfermer dans son sein le pouvoir législatif et le pouvoir judiciaire. » El diputat Michel-Louis-Etienne Regnaud (de Saint-Jean d'Angély) el va recolzar en els seus arguments: « Tout ce qui touche à la discipline militaire demande de grands ménagements. D'ailleurs, c'est au Châtelet à élargir les accusés, si, après information, il ne se trouve aucune charge contre eux. J'appuie la question préalable ». *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 160.

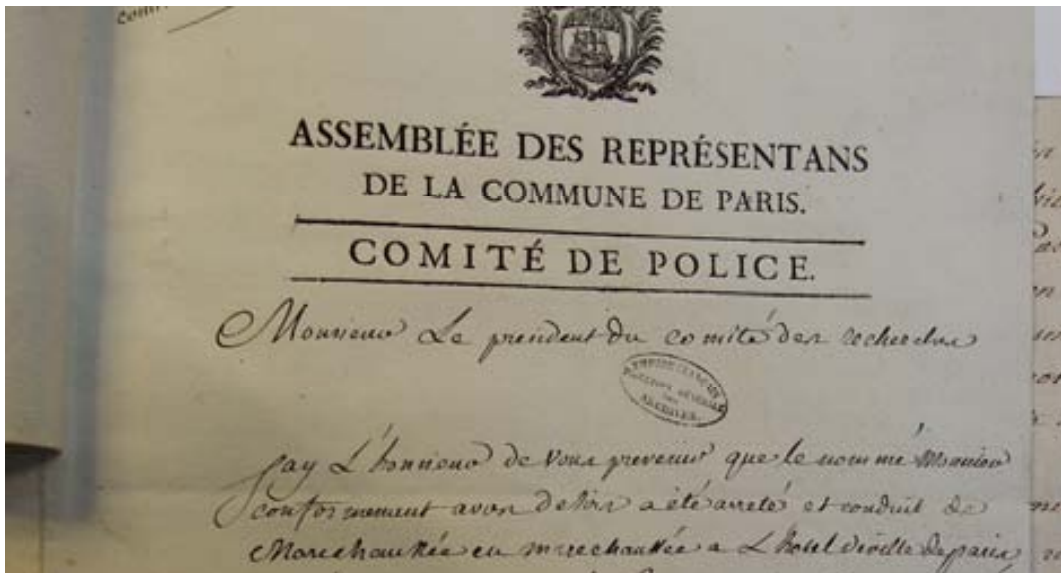
³³ El 21 de maig de 1791 l'Assemblea Nacional Constituent va acceptar el següent decret del comitè de recerques: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu le rapport qui lui a été fait par son comité des recherches, en exécution du décret du 15 janvier dernier, des procédures instruites à Aix, Toulon et Marseille, pour crime de lèse-nation, déclare qu'il n'y a pas lieu à accusation contre les sieurs Lambarine, Lieutaud, Ocur, Chalier, Fontane, Amphouse, dit Parroy, Camoin, Bourillon, Beyres, Foessier, Bilat, Augustin, Granet, Anglès père et fils, Copet, Moutte, Valeix, Brossard, Lambertye, Duvernine, Corvisart, Latour, Toponat, Dyprès, Savignac, Brulard, Richard, Mignard, Darbaud, Amielh, de Gneyde, Ribot, Martelly, Duveyrier, Mazenod, Eyssautier, Lamarre, Dubreuil, Chambon, Armand, Brunel et Geoffroy; Décrète, en conséquence, que les procédures instruites sur les plaintes des accusateurs publics d'Aix, Marseille et Toulon, seront regardées comme non-avenues; et que ceux d'entre les ci-dessus dénommés qui sont prisonniers, seront relaxés des prisons où ils sont détenus et remis en liberté. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 25, p. 285.

détruire le comité des recherches, je demande qu'on augmente ses droits, et qu'à celui de faire arrêter, on ajoute celui d'absoudre. »³⁴

D'immediat, Jean-Georges-Charles Voidel, president del comitè de recerques, va intervenir en el debat parlamentari, i no per sortir a la defensa del seu comitè ni per dir que el comitè de recerques no arrestava, sinó per a dir que el comitè de recerques era dirigit per l'esperit el més pur i més infatigable: « Je ne monte pas à cette tribune pour excuser le comité des recherches ; il n'a jamais été dirigé dans sa conduite que par le zèle le plus pur et le plus infatigable. »³⁵

Per altra banda, si es consulten les caixes del comitè de recerques en els Arxius Nacionals es poden localitzar encara testimonis escrits dels arrestos que el comitè de recerques ordenava. I no només després de la fugida del rei el 20 de juny de 1791 sinó molt abans: quan la policia de París i el comitè de recerques de la ciutat executaven els arrestos seguint les seves directives. (Veure les fotografies número 6 i número 7)³⁶

Fotografia núm. 6 (Sèrie DXXIX bis dels Arxius Nacionals)

En realitat, era tan clar per alguns membres del cos legislatiu que el comitè de recerques arrestava i alliberava per pròpia iniciativa que el dia 10 de febrer de 1791 el diputat Claude-Jean-Antoine, marquès d'Ambly, va intervenir en la sessió parlamentària per exposar que li

³⁴ Archives Parlementaires, op. cit., t. 20, p. 37.

³⁵ Id., t. 20, p. 37.

³⁶ En la fotografia número 6 es pot llegir el següent: « Monsieur le président du comité des recherches. J'ai l'honneur de vous prévenir que le nommé Mounier conformément à vos désirs a été arrêté et conduit de maréchaussée en maréchaussée à l'hôtel de Ville à Paris », i en la fotografia número 7: « Le comité à l'honneur de prévenir Messieurs au comité des recherches de l'Assemblée Nationale que M. le Chevalier de Bonne sera déposé ce soir, d'après vos ordres, dans les prisons de l'Abbaye Saint-Germain, ainsi que le nommé Meys son domestique. ».

havia demanat al president del comitè de recerques l'alliberació d'una monja i que aquest no ho havia fet, tot i haver-li promès que escriuria per tal de fer-ho³⁷.

Fotografia núm. 7 (Sèrie DXXIX bis dels Arxius Nacionals)

El president del comitè de recerques, Voidel, va intervenir aleshores per a dir que no havia tingut temps de fer-ho, però que tenia la intenció d'examinar el cas i que creia que el comitè de recerques no tindria cap inconvenient en escriure per demanar la llibertat de la monja que havia estat arrestada per distribuir uns falsos escrits del Papa³⁸. L'Assemblea Nacional Constituent va exigir aleshores que el comitè de recerques fes un informe sobre aquest afer, i no va discutir en cap moment el fet que el comitè de recerques amb una sola carta pogués alliberar algú. I això perquè, segons sembla, el comitè de recerques va analitzar molts sumaris,

³⁷ El marquès d'Ambly va intervenir en l'Assemblea per a dir el següent: « Je suis fâché de vous faire perdre vos moments ; mais je suis obligé de réclamer justice pour une malheureuse religieuse qu'on a mise en prison (Rires). J'ai fait, pour obtenir son élargissement, toutes les démarches qu'un honnête homme peut faire vis-à-vis d'un honnête homme. Je me suis adressé à M. Voidel ; je l'ai prié d'écrire pour faire mettre cette religieuse en liberté. Il me l'a promis en me regardant sinistrement. Je l'ai remercié ; et il m'a répondu : Vous voyez bien que je ne suis pas si noir qu'on le dit (Rires). Quand un collègue député, quand un homme manque à sa parole, que puis-je demander ? M. Voidel n'a pas écrit ; Mme de Mauclerc, chanoinesse de Meaux, est toujours en prison. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 111-112.

³⁸ La resposta de Voidel a la intervenció del marquès d'Ambly va ser la següent: « M. d'Ambly m'a communiqué une lettre que je crois être un de ses amis, qui fait une longue narration de l'événement arrive à Mme de Mauclerc, en effet arrêtée pour avoir distribué de prétendus brefs du pape. J'ai dit à M. d'Ambly, plus gaiement que sinistrement, qu'un bref du pape, répandu par une ci-devant chanoinesse, ne me paraissait pas une affaire très grave ; que la première fois que j'irais au comité, j'examinerais cette affaire, et que je croyais que le comité se déterminerait à écrire pour qu'on lui rendît sa liberté. Voilà, Messieurs, ce qui s'est passé. Je suis dans ce moment au bureau où la confiance de l'Assemblée m'a placé. Je ne sais pas faire deux choses à la fois ; et en conséquence je n'ai point été depuis au comité. Je tiendrai parole à M. d'Ambly la première fois que j'irai. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 111-112.

i molts interrogatoris, i quan s'assegurava que els detinguts no eren culpables, els alliberava de la presó³⁹.

³⁹ Albert MÉTIN, « Les origines du comité de sûreté générale de la Convention Nationale », *op. cit.*, p. 269-270.

5.) *D'on prové la informació?*

El comitè de recerques va rebre molta informació provinent de l'administració —a partir del 26 febrer de 1790, dels municipis, districtes i departaments— i dels tribunals per donar compte o notícia d'aquells que eren culpables d'un desordre o de poder provocar-lo, o d'un possible complot. En aquest sentit, va rebre molta informació provinent de la municipalitat de París i del seu alcalde.

Però també, el comitè de recerques va rebre molta informació provinent de les denúncies que solien fer-se, del comitè de recerques de París, del comitè de policia de la capital i de les moltes societats d'amics de la Constitució que hi havia per tot França. I també, de pràctiques no del tot "clares" com ara l'obertura de la correspondència o l'obtenció d'informació mitjançant l'ús d'espies.

Denúncies

Una part de la informació que va rebre el comitè de recerques provenia de les denúncies que la gent i/o l'administració li feien arribar.

El comitè de recerques des d'un bon començament va buscar mobilitzar a tothom per tal d'aconseguir informació sobre els autors dels desordres o dels possibles complots, i tant va demanar al rei que aconseguís certa informació o mobilitzés els tribunals per a localitzar i castigar els possibles autors dels desordres i dels complots, com va incitar a la gent i a l'administració a denunciar.

De fet, en alguns dels seus decrets, acceptats per l'Assemblea Nacional Constituent, va demanar a la gent i a les municipalitats, als cossos administratius i als tribunals de denunciar aquells que s'oposaven a la nació, a la llei i al rei. En un informe del dia 2 de juny de 1790, redactat conjuntament amb el comitè de constitució, va demanar a la "bona gent" de denunciar tots aquells que excitaven el poble a violències en contra de les propietats, la vida d'alguns ciutadans, la percepció d'impostos o la lliure circulació del gra, així com també, a denunciar tots aquells que escrivien falsos reglaments o falsos decrets⁴⁰. Per altra banda, en un

⁴⁰ Els articles pels quals el comitè de recerques conjuntament amb el comitè de constitució incita a denunciar són els següents: « Art. 1er. Tous ceux qui excitent le peuple des villes ou des campagnes à des voies de fait et violences contre les propriétés, possessions et clôtures des héritages, la vie et la sûreté des citoyens, la perception des impôts, la liberté de vente et de circulation des denrées et subsistances, sont déclarés ennemis de la Constitution, des travaux de l'Assemblée nationale, de la nation et du roi ; il est enjoint à tous les honnêtes gens d'en faire la dénonciation aux municipalités, aux administrations de département, et à l'Assemblée nationale. « Art. 2. Tous ceux qui excitent le peuple à entreprendre sur le pouvoir législatif des représentants de la nation, en proposant des règlements quelconques sur le prix des denrées, la police champêtre, l'évaluation des dommages, le prix et la durée des baux, et les droits sacrés de la propriété, et autres matières, sont également déclarés ennemis de la Constitution, et il est enjoint de les dénoncer : tous règlements semblables sont déclarés nuls et de nul effet. « Art. 3. Tous ceux qui se prévaudront d'aucuns prétendus décrets de l'Assemblée nationale, non revêtus des formes prescrites par la Constitution, et non publiés par les officiers qui sont chargés de cette fonction, sont déclarés ennemis de la Constitution, de la nation et du roi ; il est enjoint de les dénoncer, et ils seront punis comme perturbateurs du repos public, aux termes de l'article premier du décret du 23 février dernier. [...] Art. 8. Tous les citoyens, quel que soit leur état et profession, les laboureurs, fermiers et métayers, les commerçants et marchands de grains et subsistances, toute propriété et toute possession actuelle sont places sous la sauvegarde et protection de la loi, de la Constitution et du roi, et de

informe del dia 4 d'abril de 1791, redactat conjuntament amb el comitè de rapports, el comitè militar, el comitè eclesiàstic i el comitè diplomàtic, va demanar de denunciar tots aquells bisbes, capellans i eclesiàstics que es neguessin a jurar fidelitat a la nació, a la llei i al rei, que no respectessin el jurament un cop haver-lo fet o que s'oposessin als decrets del cos legislatiu⁴¹.

Obertura de la correspondència

L'Assemblea Nacional Constituent durant la discussió que va donar lloc a la creació del comitè de recerques va decidir que les cartes no podien ser obertes i el comitè de recerques en més d'una ocasió va mostrar-se ferm a aquest principi i va reprovar a aquells que ho feien⁴². El 10 d'agost de 1790, per exemple, el comitè de recerques va desaprovar la conducta de la municipalitat de Saint-Auban que va obrir un paquet adreçat a M. d'Ogny, intendent general de correus, així com unes cartes adreçades al ministre d'afers estrangers espanyol i als ministres de la Cort de Madrid⁴³.

l'Assemblée nationale, sans préjudice, soit des actions que chacun pourra porter devant les tribunaux, soit des précautions que les corps municipaux ou administratifs prendront pour assurer, d'une manière paisible, la subsistance du peuple. Tous ceux qui contreviendront au présent article seront reconnus et dénoncés par les honnêtes gens, comme des ennemis de la Constitution et des travaux de l'Assemblée nationale, de la nation et du roi. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 41-42.

⁴¹ L'article pel qual el comitè de recerques incita a denunciar conjuntament amb el comitè de rapports, el comitè eclesiàstic, el comitè militar i el comitè diplomàtic, és el següent: « L'Assemblée nationale charge les municipalités et les corps administratifs de dénoncer, et les tribunaux de district de poursuivre diligemment toutes personnes ecclésiastiques ou laïques qui se trouveront dans le cas prévus par les articles 6, 7 et 8 du décret rendu le 27 novembre dernier, relativement à la prestation de serment des fonctionnaires publics ecclésiastiques, et que les peines portées auxdits articles, et nomment la privation de leurs traitements, leur seront appliquées ; ordonne qu'après l'information et le décret, les tribunaux enverront à l'Assemblée nationale un copie de la procédure, pour être statué par elle sur les cas dont le jugement devra être attribué à la haute cour nationale établie à Orléans. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 553.

⁴² En referència al respecte de la correspondència per part de l'Assemblea Nacional Constituent i el comitè de recerques, Pierre Caillet ens diu el següent: « Ces violations, constamment dénoncées par les responsables de la poste aux lettres, étaient même, [...] condamnés du bout des lèvres par l'Assemblée, ainsi que par le comité des recherches dont nous trouvons, dans le registre d'enregistrement DXXIX bis*1, sous la cote d'origine XX 92, à la date du 12 janvier 1791, après une brève analyse de procès-verbaux, concernant la saisie, dans les bureau d'Aix, de Marseille et de Lyon, envoyés par l'administration de postes, la mention : « Le comité a écrit aux municipalités avec injonction de se conformer aux décrets sur l'inviolabilité des lettres ». Sans commentaire. », Pierre CAILLET, *Les Français en 1789. D'après les papiers du Comité des Recherches de l'Assemblée Constituante (1789-1791), op. cit.*, p. 183.

⁴³ El 10 d'agost de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar el següent decret presentat pel comitè de recerques reprovant l'obertura de la correspondència: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu le rapport de son comité des recherches, considérant que le secret des lettres est inviolable, et que, sous aucun prétexte, il ne peut y être porté atteinte, ni par les individus, ni par les corps, décrète : « Qu'elle impute la conduite de la municipalité de Saint-Auban pour avoir ouvert un paquet adressé à M. D'Ogny, intendant général des postes, et plus encore, pour avoir ouvert ceux adressées au ministre des affaires étrangères et aux ministres de la cour de Madrid. Elle charge son Président de se retirer devers le roi, pour le prier de donner les ordres nécessaires, afin que le courrier porteur de ces paquets soit mis en liberté, et pour que le ministre du roi soit chargé de témoigner à M. l'ambassadeur d'Espagne les regrets de l'Assemblée de l'ouverture de ses paquets. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 696.

Tanmateix, i malgrat l'Assemblea Nacional Constituent va decidir que les cartes no podien ser obertes i el comitè de recerques va reiterar-ho en alguna ocasió, algunes cartes van ser obertes.

Les autoritats administratives d'alguns indrets les obrien i les adreçaven o bé al cos legislatiu o bé al comitè de recerques. I de fet, el comitè de recerques va aprofitar fins i tot el contingut de les informacions d'algunes d'aquestes cartes obertes per adreçar certs individus a la presó per a ser jutjats⁴⁴. I això, a l'octubre de 1790, mesos abans de la fugida del rei que va comportar que en molts indrets les cartes fossin obertes a la recerca de possibles conspiradors en contra del procés revolucionari.

Per altra banda, els emigrats no tenien cap dubte que el comitè de recerques no respectava el secret de la correspondència, o dit d'altra manera, que rebia cartes obertes. La marquesa de Raigecourt n'ha deixat el seu testimoni i en una carta escrita per aquesta al seu marit, emigrat a Treves, a Alemanya, escrita el 9 de novembre de 1790, deia el següent: « lorsqu'elles passeront par la France, elles iront au comité de recherches et, par l'Allemagne, je serai des siècles a les recevoir », mentre que, en una altra carta, escrita l'11 de desembre de 1790, comentava: « Au reste le comité des recherches les lira sans peine, je n'en ai point chiffré ». Finalment, en una altra carta escrita el 2 de gener de 1791 mencionava: « Je ne sais si mes lettres sont arrêtées quelque part ; quoiqu'elles passent par l'Allemagne, elles sont, dit-on, ouvertes et on assure que l'Assemblée a des émissaires dans ces différents postes. J'avoue que j'ai de la peine à le croire, ainsi ne te gêne pas trop »⁴⁵.

Espies

Una part de la informació que va rebre el comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent la va rebre a través dels espies que tenia⁴⁶. El comitè de recerques tenia homes pagats al seu servei per a procurar-se informacions, i no tant sols al bell mig de París, sinó també arreu de França.

El comitè de recerques va enviar homes a l'estranger per obtenir detalls dels moviments del príncep de Condé i del príncep de Hohenloue, organitzats militarment en contra del procés

⁴⁴ Per un informe de Jean-Georges-Charles Voidel a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 26 d'octubre de 1790 sabem que el comitè de recerques acceptava les informacions que es donaven en les cartes interceptades per tal d'atrapar els culpables dels possibles complots: « Dans le même temps, une lettre adressée à M. de Bussi fut interceptée. L'auteur de cette lettre écrivait qu'il s'était heureusement sauvé de Lyon, où on le traitait de contre-révolutionnaire. Il conseillait à M. de Bussi de partir bien vite, et disait qu'il le verrait à Chambéry. Il paraît que ce même homme a été arrêté au Pont-de-Beauvoisin, avec un domestique de la maison de Condé. Ce particulier a déclaré se nommer Borrie et être natif de Valence. Tous ces détails ont paru au comité des recherches mériter quelque considération, et il m'a chargé de vous proposer de faire transférer les prisonniers à l'Abbaye et de faire apporter les effets et papiers saisis, pour être ensuite ordonné ce qu'il appartiendra. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 46.

⁴⁵ Pierre CAILLET, *Les Français en 1789. D'après les papiers du Comité des Recherches de l'Assemblée Constituante (1789-1791)*, *op. cit.*, p. 184.

⁴⁶ Pierre CAILLET, *Les Français en 1789. D'après les papiers du Comité des Recherches de l'Assemblée Constituante (1789-1791)*, *op. cit.*, p. 172-176 i Albert MÉTIN, « Les origines du comité de sûreté générale de la Convention Nationale », *op. cit.*, p. 267.

revolucionari, va fer espionar Jean-Paul Marat i la seva impremta durant molt de temps⁴⁷, i també les reunions d'algunes societats. Va fer escoltar converses privades i vigilar de ben a prop alguns homes que li semblaven sospitosos.

De fet, aquesta pràctica d'emprar espies per a procurar-se informacions li va valer al comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent més d'una reclamació. I això perquè els espies no van dubtar mai en adreçar-se al comitè per fer-se pagar els deutes que la missió encomanada els hi havia provocat. En aquest sentit, cal destacar les reclamacions que Goisset, Beguer i Michaud feren en 1791 per fer-se pagar les despeses de la seva missió a l'estranger, donades les resistències del comitè de recerques de pagar-los-hi la poca informació aportada arran del viatge⁴⁸.

Per acabar, per la documentació existent en els Arxius Nacionals, sabem els noms d'alguns dels espies del comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent: Goisset, Bequet, Michaud, Le Blanc i Drouet. Així com també, algunes de les seves missions. Goisset i Bequet per exemple, van espionar la impremta de Marat, i juntament amb Michaud van ser enviats en missió a les fronteres. Le Blanc i Drouet en canvi van dedicar-se a espionar les deliberacions d'algunes societats⁴⁹.

⁴⁷ Una de les cartes que donen detall de com s'espia a Jean-Paul Marat és la següent: « D'après les renseignements pris sur le lieu où s'imprime la feuille qui a pour titre l'ami du peuple, et signée Marat, il paraît très certain que c'est dans une chambre au 3ème étage sur la derrière maison occupée par la 8e Jean Maitresse Marechal, place Maubert en face de la rue 3 portes. Tous les jours à cinq heures du soir on voit s'introduire un particulier vêtu d'une redingote blanche avec un chapeau rond et peu de temps après qu'il est entré la presse qui a été vu dans la susdite chambre est mise en ouvre, ou travaille jusqu'à trois heures du matin. A cette heure un quidam sort de la dit chambre avec un sac rempli de papiers et prend chaque jour un chemin différent pour porter et déposer son sac rue gilles [...] chez la F. Meunier, chez qui se fait la vente des feuilles. Le quidam vendeur se nomme Nobiot. Ils sont trois ouvriers restants habituellement dans la dit chambre et occupés à la susdit presse. Il arrive fréquemment que l'auteur que l'on soupçonne d'être celui qui ne vient qu'à onze heures du soir, y passe les nuits pour suivre son ouvrage. », *Archives Nationales, Série D. Missions des Représentants et comités des Assemblées, Sous-série DXXIX bis. Comité des Recherches*, caixa núm. 34, dossier núm. L349, peça núm. 31. Albert Métin també ens menciona en el seu article que els espies del comitè de recerques van vigilar a Jean-Paul Marat. Albert MÉTIN, « Les origines du comité de sûreté générale de la Convention Nationale », *op. cit.*, p. 267.

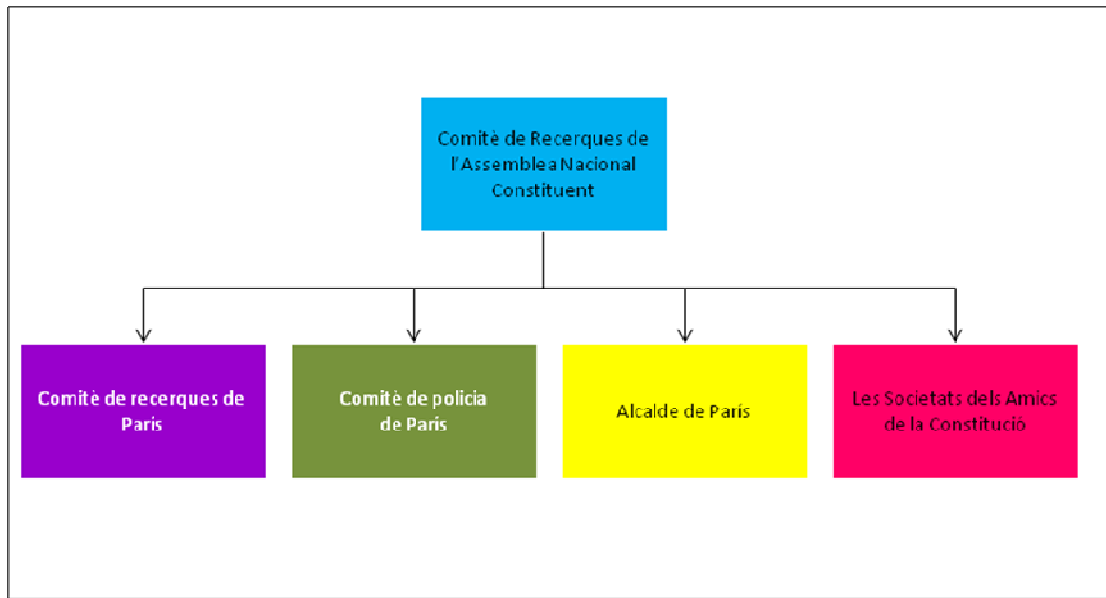
⁴⁸ Per la reclamació següent, i per d'altres cartes que hi ha en els Arxius Nacionals, sabem que Goisset, Bequet i Michaud van ser espies a les ordres del comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent: « A Messieurs du comité des recherches de l'Assemblée Nationale. Représentent Goisset, Bequet et Michaud. Qu'ils ont lieu d'être surpris que le comité n'aie aucun égard à la situation allarmante dans laquelle leur voyage les a plongés, puisque c'est par ses ordres qu'ils ont quitté la capitale pour servir utilement la cause publique. On ne supposera sans doute par que les exposants ont hasardé à leurs jours perdus, leurs états et leurs ressources pour leur plaisir. D'après cela ils doivent compter sur la justice du comité pour l'indemnité qui leur est raisonnablement due et pour le payement des dettes qui ont été forcés de contracter par la raison que le comité les laissés près de trois mois sans daigner même accuser la réception de leurs lettres, quoique renfermant des renseignements de la dernière importance. [...] », *Archives Nationales, Série D. Missions des Représentants et comités des Assemblées, Sous-série DXXIX bis. Comité des Recherches*, caixa núm. 32, dossier núm. L329, peça núm. 21.

⁴⁹ Per la següent carta adreçada al comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent tenim constància d'algunes de les missions dels espies: « Depuis le mercredi jusqu'à jeudi matin les sieurs Goisset et Beguer ont constamment suivie et fréquenté la rue de Savoie ou s'imprimer encore la feuille de l'ami du peuple, tandis que les sieurs Le Blanc et Drouet ont cherché à s'introduire dans les

6.) *Els informadors: uns aliats perfectes*

El comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent per a localitzar aquells que desajustaven o volien desajustar l'ORDRE definit pel cos legislatiu va comptar amb l'ajuda del comitè de recerques de París, el comitè de policia d'aquesta ciutat, el seu alcalde i les Societats dels Amics de la Constitució. (Veure el requadre número 1)

Requadre núm. 1

El comitè de recerques de París

Una part de la informació que va rebre el comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent la va rebre de la part del comitè de recerques de París. I això perquè aquest comitè de la capital feia, a escala més petita, lo mateix que el comitè del cos legislatiu: buscar els autors dels desordres i dels possibles complots que podien donar-se, rebre denúncies, procurar-se informació, buscar proves incriminatòries, interrogar els possibles sospitosos, fer-los arrestar (a vegades per ordre del comitè de recerques de l'Assemblea) i fer-los alliberar o mantenir-los a la presó segons les proves que localitzava⁵⁰.

El comitè de recerques de París va ser creat el dia 21 d'octubre de 1789. El mateix dia que un forner anomenat Denis François va ser penjat per acaparador enmig d'un gran desordre. L'Assemblea va decidir proclamar aleshores la llei marcial, mentre que l'ajuntament de París va decidir de crear un comitè de recerques a semblança del comitè de recerques del cos legislatiu.

assemblées qui se tiennent aux grands augustins.» *Archives Nationales, Série D. Missions des Représentants et comités des Assemblées, Sous-série DXXIX bis. Comité des Recherches*, caixa núm. 32, dossier núm. L329, peça núm. 47.

⁵⁰ Momcilo MARKOVIC, *Répression et ordre public à Paris, 1789-1793*, Mémoire de DEA, sous la direction de Jean-Clément Martin, Université Paris 1, 2007.

Aquest comitè nou comitè de recerques va estar compost per Pierre-Louis Agier, Pierre-Louis Lacretelle, Alexandre-César Perron, Nicolas Oudart, Jean-Philippe Garran de Coulon i Jacques-Pierre-Brissot de Warville⁵¹.

La municipalitat de París semblava imitar d'aquesta manera els passos que havia donat l'Assemblea Nacional Constituent tres mesos abans davant de l'execució de Joseph-François Foullon i del seu gendre Berthier de Sauvigny. Quan va adoptar una proclama mitjançant la qual es comprometia a perseguir els culpables de crims de « lèse-nation » per tal d'evitar la venjança que de si mateix es feia el poble, i va crear, uns dies més tard, dos comitès per assegurar l'ordre públic: el comitè de rapports i el comitè de recerques, el primer per a gestionar els desordres que es donaven, i el segon per a localitzar els autors dels possibles complots que podien donar-se.

L'alcalde de París

Una part de la informació que va rebre el comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent la va rebre de la mà de l'alcalde de París, Jean-Sylvain Bailly. D'aquest tot sol, o d'aquest acompanyat per membres del comitè de policia de la municipalitat, com ara, un tal Jally i un tal Perron.

El 13 d'octubre de 1789, per exemple, el president de l'Assemblea Nacional Constituent va anunciar a la cambra de diputats que la comuna de París havia enviat al comitè de recerques un paquet amb cartes de molt d'interès. La comuna de París volia que el comitè de recerques s'hi pronunciés a poder ser abans del vespre i el president del cos legislatiu va donar-ne compte a la cambra de diputats⁵². Potser, en no haver-se renovat el comitè de recerques el 3 d'octubre de 1789, el president de l'Assemblea, responsable del « Bureau des renvois », volia obtenir el vist-i-plau del cos legislatiu per adreçar aquest paquet al comitè de recerques en funcions. Un comitè de recerques que no estava dominat per la Societat d'Amics de la Constitució.

L'alcalde de París a part d'adreçar informacions al comitè de recerques, buscava també posar fi als desordres que es donaven. I això perquè tan aviat els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent s'adreçaven a ell, com ell als diputats de l'Assemblea. El 21 d'octubre de 1789, per exemple, Augustin-Félix-Elisabeth Barrin de Galissonière va demanar al cos legislatiu que l'alcalde de París reprimís els desordres que es donaven juntament amb Marie-Joseph-Paul-Yves-Roch-Gilbert marquès de La Fayette⁵³, i el 29 d'octubre d'aquell mateix any, va ser l'alcalde de París qui va demanar a l'Assemblea que adoptés mesures exemplars per tal de reprimir els desordres que tenien lloc entorn dels ciutadans que es dedicaven a la provisió dels mercats⁵⁴.

⁵¹ Momcilo MARKOVIC, *Répression et ordre public à Paris, 1789-1793, op. cit.*, p. 105.

⁵² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 440.

⁵³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 474.

⁵⁴ El 29 d'octubre de 1789 l'alcalde de París va intervenir en l'Assemblea Nacional Constituent per a dir el següent: « Le sieur Planter, habitant de cette ville, chargé des approvisionnements de Paris, a été saisi par le peuple, qui a voulu le prendre. La corde a cassé deux fois ; ce citoyen n'est pas mort, et l'on s'efforce en ce moment à le soustraire aux fureurs de la populace. Des troupes vont être envoyées à son secours ; mais elles ne peuvent arriver qu'à cinq heures. Une lettre de l'Assemblée pourrait rétablir le

L'alcalde de París va passar al comitè de recerques molta informació. Principalment, relacionada amb aquells que eren sospitosos d'alguna cosa. I en aquest sentit, tan va passar-li, per exemple, informacions sobre la gent que es dirigia cap a les fronteres, com informacions sobre Jean-Paul Marat i el seu diari « l'Ami du peuple », com informacions sobre el palau de les Tulleries unes setmanes abans de la fugida del rei. I això perquè l'alcalde de París seguia totes les directrius del comitè de recerques i li procurava totes les informacions que aquest comitè li demanava o que ell considerava oportú de comunicar-li per tal de facilitar-li la descoberta de possibles sospitosos⁵⁵.

En realitat, l'alcalde de París per assegurar l'ordre públic va obeir sempre les directives donades pel comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent⁵⁶. I no només aquestes, sinó també aquelles que li van arribar de la part del cos legislatiu. I de fet, obeir aquestes últimes li van costar la vida. El 17 de juliol de 1791, l'Assemblea va ordenar-li d'assegurar l'ordre públic, posant en pràctica tots els mitjans que la llei li permetia, i aleshores, l'alcalde va declarar la llei marcial sobre una multitud de gent que protestava per la fugida del rei i la matança del camp de Mart va tenir lloc. L'11 de novembre de 1793 el van considerar culpable d'haver apaivagat la veu del poble en el camp de Mart i l'endemà el van executar, tot i que Bailly, aleshores ex-alcalde de París, va insistir que no havia fet altre cosa que obeir les ordres del cos legislatiu⁵⁷.

El comitè de policia de la ciutat de París

Una part de la informació que va rebre el comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent la va rebre de part del comitè de policia de la ciutat de París, a les ordres de l'alcalde de la ciutat. I això perquè aquest comitè li adreçava informació sobre possibles trames

calme et sauver le sieur Planter. Il ne s'agit pas seulement de garantir la vie de citoyen, il faut encore ordonner une punition exemplaire pour réprimer des fureurs qui s'étendent sur tous les approvisionneurs. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 597.

⁵⁵ El 20 de maig de 1791 l'alcalde de París va escriure al comitè de recerques per tal de donar-li coneixement dels següents fets: « Nous avons l'honneur de vous envoyer Monsieur un rapport de l'adjudant du Bataillon de Saint Laurent qui vient de nous être adressé par M. La Colombe adjudant major général de la garde nationale. Le rapport vous apprendra, que dix particuliers sont partis par la route de Metz pour aller en Allemagne rejoindre l'armée du prince de Condé peut-être penserez-vous qu'il serait utile de les faire arrêter sur la route et de les faire interroger, quelques soient Monsieur les précautions que votre prudence vous suggérera, nous avons pensé qu'il était de nôtre devoir de ne pas vous laisser ignorer des détails capables de conduire à une découverte importante. » *Archives Nationales, Série D. Missions des Représentants et comités des Assemblées, Sous-série DXXIX bis. Comité des Recherches*, caixa núm. 33, dossier núm. L343, peça núm. 11.

⁵⁶ Per una carta del dia 29 de gener de 1791 sabem que l'alcalde de París obeïa totes les ordres del comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent: « Nous avons reçu la lettre que vous nous avez fait l'honneur de nous écrire relativement à la réquisition que vous nous aviez adressée pour faire rechercher et arrêter l'auteur d'une feuille incendiaire signée Marat. Vous me demandez de vous renvoyer cette réquisition, cela ne nous est pas possible, parce que nous en avons donné des expéditions, mais si vous voulez en restreindre ou en étendre l'effet et l'exécution, vous êtes les maîtres, Messieurs, et nous modifierons les ordres que vous avons donnés en conséquence des vôtres. », *Archives Nationales, Série D. Missions des Représentants et comités des Assemblées, Sous-série DXXIX bis. Comité des Recherches*, caixa núm. 33, dossier núm. L339, peça núm. 21.

⁵⁷ François GENDRON, « BAILLY Jean Sylvain », *Dictionnaire historique de la Révolution française, op. cit.*, p. 67-68.

conspiradores⁵⁸, i sobre els arrestos i els interrogatoris que ordenava seguint les seves directives⁵⁹.

La policia de París treballava per prevenir els delictes, restablir l'ordre públic d'immediat i atrapar i arrestar a la gent⁶⁰, amb l'objectiu de vetllar per la seguretat de les persones, protegir les propietats i mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública. Però també, treballava per assegurar el procés revolucionari mantenint l'ordre públic necessari per tal d'assegurar dit procés⁶¹.

El comitè de policia de la ciutat de París va seguir sempre les directives del comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent, i això, malgrat dependre del poder executiu, del rei i dels ministres del rei, donat que el manteniment de l'ordre i la tranquil·litat pública eren una competència del poder executiu i no del legislatiu⁶².

Les Societats Amics de la Constitució

Una part de la informació que va rebre el comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent en les setmanes següents a la fugida del rei, la va rebre de part dels comitès de vigilància que les municipalitats i/ o les Societats d'Amics de la Constitució van crear arran de la fugida del monarca⁶³, per tal de vetllar sobre possibles complots, vigilar i fer arrestar els

⁵⁸ Per una carta localitzada en els Arxius Nacionals, del dia 2 de setembre de 1789, sabem que el comitè de policia de la comuna de París ajudava al comitè de recerques a procurar-se informació: « Monsieur le président du comité des recherches à l'Assemblée nationale. Nous avons reçu au comité de police de l'hôtel de ville de Paris la lettre que vous avez envoyée pour qu'on prît des renseignements relatifs à manœuvres perverses dont il importe infiniment de découvrir la trame. Nous n'avons jusqu'à ce moment que des indications très légères mais elles peuvent nous mettre sur la voie et nous les suivrons avec zèle. Il ne vous serait pas inutile de savoir comment cette lettre adressée à un membre de l'Assemblée nationale est parvenue au comité des recherches. Nous sommes avec respect, Monsieur le président. », *Archives Nationales, Série D. Missions des Représentants et comités des Assemblées, Sous-série DXXIX bis. Comité des Recherches*, caixa núm. 1, dossier núm. L3, peça núm. 15.

⁵⁹ Per una altra carta localitzada en els Arxius Nacionals, del dia 19 de setembre de 1789, sabem que el comitè de policia de la comuna de París arrestava a gent seguint les ordres del comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent: « Monsieur le président du comité des recherches. J'ai l'honneur de vous prévenir que le nommé Mounier conformément à vos désirs a été arrêté et conduit de maréchaussée en maréchaussée à l'hôtel de Ville à Paris, à l'instant de leur arrivé, la cavalerie de maréchaussées amenant le prisonnier, et un autre, se sont divisés, au moment où l'on deux s'est rendu au bureau de police pour en donner avis, une affluence de peuple a favorisé involontairement la fuite du susdit Monnier. Le comité a pris en conséquence les mesures les plus promptes pour parvenir à découvrir la retraite de Mounier, il a cru de la sagesse de faire mettre les deux cavaliers de maréchaussée en la prison de l'abbaye, et d'en donner avis a Monsieur de Saint Priest, aussi que le susdit Mounier sera arrêté de nouveau. », *Archives Nationales, Série D. Missions des Représentants et comités des Assemblées, Sous-série DXXIX bis. Comité des Recherches*, caixa núm. 1, dossier núm. L3, peça núm. 22.

⁶⁰ Paolo NAPOLI, *Naissance de la police moderne. Pouvoir, normes, société*, Paris, Éditions La Découverte, 2003, p. 203.

⁶¹ Paolo Napoli a escrit el següent: « Le problème de la police est à l'ordre du jour des débats parlementaires au cours de la Révolution. Dans une situation d'urgence politique, le contrôle de l'ordre public interne est fondamental pour le succès du processus en cours. », Paolo NAPOLI, *Naissance de la police moderne. Pouvoir, normes, société, op. cit.*, p. 185.

⁶² Jean-Jacques CLÈRE, « Police générale », *Dictionnaire historique de la Révolution française, op. cit.*, p. 849.

⁶³ Albert MÉTIN, « Les origines du comité de sûreté générale de la Convention Nationale », *op. cit.*, p. 264.

possibles sospitosos, i requisar i obrir les cartes i els paquets d'aquells que consideraven contraris a la llei, a la nació i al rei.

Per algunes de les cartes localitzades en els Arxius Nacionals sabem que la municipalitat d'Estrasburg, per exemple, havia creat un comitè de vigilància, i que les Societats dels Amics de la Constitució de la ciutat de Metz i de la ciutat de Poitiers havien fet exactament el mateix⁶⁴. I això, per a coordinar, probablement millor, unes pràctiques que venien fent-se des de feia temps: la de localitzar els autors de desordres i de possibles complots, i informar al comitè de recerques de les informacions obtingudes⁶⁵.

Des dels inicis del procés revolucionari, el comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent va rebre informacions relacionades amb els possibles autors de desordres i de complots, tant per part de les municipalitats com per part de les Societats dels Amics de la Constitució.

⁶⁴ *Archives Nationales, Série D. Missions des Représentants et comités des Assemblées, Sous-série DXXIX bis. Comité des Recherches*, carta del comitè de vigilància d'Estrasburg, caixa núm. 34, dossier núm. L349, peça núm. 4 ; carta del comitè de vigilància de la Societat d'Amics de la Constitució de Metz, caixa núm. 34, dossier núm. L351, peces núm. 42 i 43; carta del comitè de vigilància de la Societat d'Amics de la Constitució de Poitiers, caixa núm. 34, dossier núm. L351 peça núm. 11.

⁶⁵ En Timothy Tackett ha escrit que un dels objectius de la Societat dels Amics de la Constitució era combatre els complots i les activitats contrarevolucionàries: « A la différence du manifeste que Malouet avait rédigé à l'intention des impartiaux, les grandes lignes de l'orientation politique du club des Jacobins sont remarquablement vagues –sans doute parce qu'une certaine imprécision était essentielle pour rassembler des hommes des tendances politiques aussi diverses. Barnave finira par formuler seulement trois principes généraux. Le premier –fondamental vu le nom officiel adopté par la société– est que les membres doivent s'engager à respecter la nouvelle constitution. Le deuxième est qu'ils doivent défendre l'égalité politique de tous les hommes –soulignant ainsi l'opposition du club à la création du double système de citoyens « actifs » et « passifs ». Le troisième est que la société s'emploiera à combattre tous les complots et autres activités contre-révolutionnaires. », Timothy TACKETT, *Par la volonté du peuple. Comment les députés de 1789 sont devenus révolutionnaires*, Paris, Albin Michel, 1997, p. 240-241.

CINQUÈ CAPÍTOL : EL PERSONAL DEL COMITÈ DE RAPPORTS I DEL COMITÈ DE RECERQUES

1.) *El personal del comitè de rapports*

Qui va ser membre del comitè de rapports del 30 de juliol de 1789 al 30 de setembre de 1791? Quins varen ser els diputats que van rebre la informació més important que arribava a l'Assemblea Nacional Constituent, aquella informació relativa a l'administració i a la policia, però també, les peticions, les demandes, les memòries i les adreces de tots aquells que volien fer-se sentir en el cos legislatiu? Qui van ser aquells que es corresponien amb el poder executiu i amb les administracions a l'esquena de l'Assemblea per tal de gestionar els desordres?

En definitiva, qui van ser aquells que van tenir a les seves mans, mitjançant el control de la informació més important, tant la gestió de l'ordre públic com la direcció del debat parlamentari?

La tendència política

Del 30 de juliol de 1789 al 30 de setembre de 1791, 133 diputats van formar part en algun moment del comitè de rapports. I d'aquests 133 diputats, 8 eren de l'« esquerra », 64 de l'« esquerra feuillant », 25 de la « majoria », 2 de la « minoria », 28 de la « dreta » i 6 van tenir un « rol desapercebut ». (Veure la gràfica número 1)

[\(Veure l'annex número 2 \)](#)

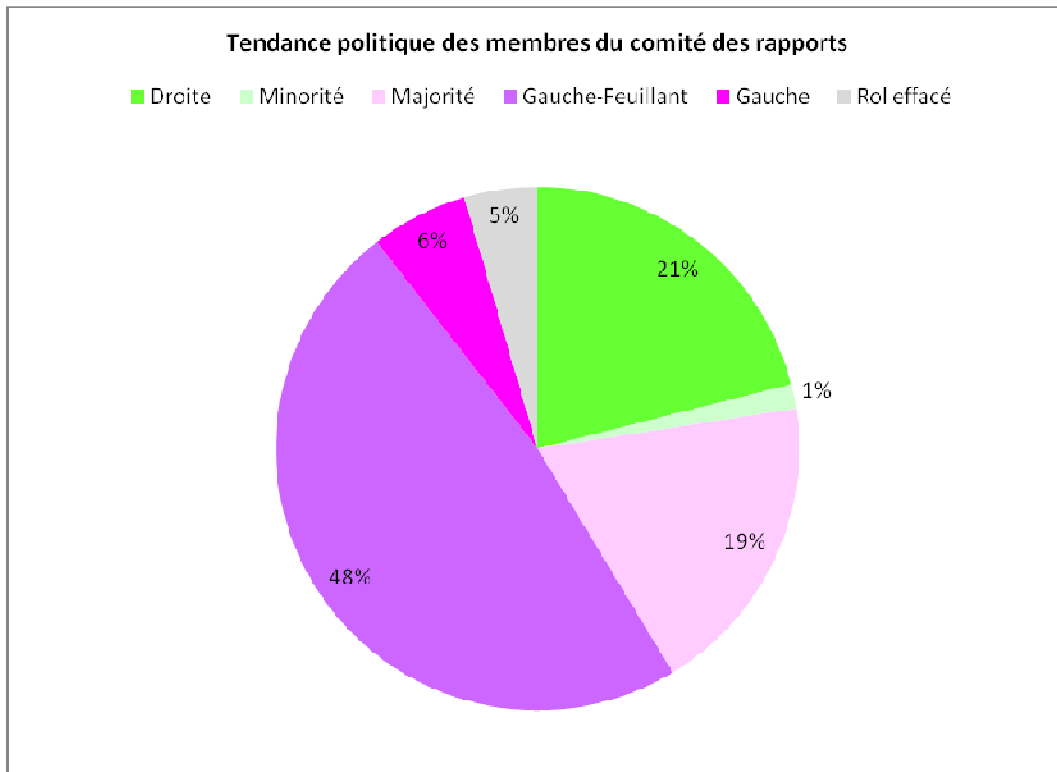
Per tant, tenint en compte algunes de les divisions que s'han fet de l'Assemblea Nacional Constituent, per Alphonse François Aulard¹, Michel Vovelle² o Jean-Clément Martin³, per exemple, tindriem que 8 diputats van ser propers als demòcrates, 64 diputats van balancejar-se entre els demòcrates i el Triumvirat, 25 diputats ho van fer entre el Triumvirat i Marie-Joseph-Paul-Roch-Yves-Gilbert du Motier, marquès de La Fayette, 2 diputats ho van fer entre La Fayette i la dreta, mentre que 28 diputats ho van fer entre la dreta més moderada de Malouet a la més radical de Jean-Jacques Duval d'Eprémesnil i d'André-Boniface-Louis Riquetti, vescomte de Mirabeau, dit també, Mirabeau-Tonneau, germà petit del cèlebre comte de Mirabeau.

¹ Alphonse-François AULARD, *Les orateurs de la Révolution*, Paris, Edouard Cornély et Cie éditeurs, 1905, p. 63-64

² Michel VOVELLE, *Nueva historia de la Francia Contemporánea. La caída de la Monarquía 1787-1792*, op. cit., p. 152-153.

³ Jean-Clément MARTIN, *La Révolution française, 1789-1799, une histoire socio-politique*, Paris, Belin, 2004, p. 92.

Gràfica núm. 1

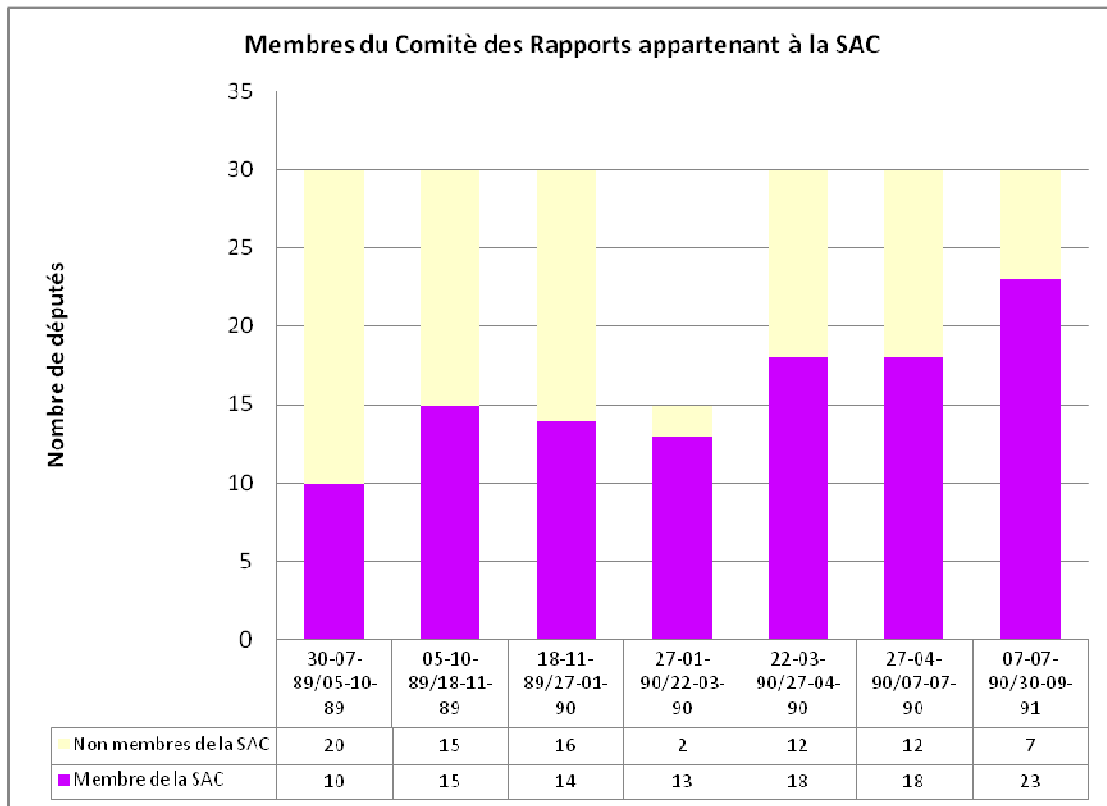

La Societat dels Amics de la Constitució

Dels 133 diputats que van compondre el comitè de rapports del 30 de juliol de 1789 al 30 de setembre de 1791, 72 diputats van ser membres de la Societat dels Amics de la Constitució, de manera que, més de la meitat dels membres d'aquest comitè (el 54,13% dels diputats) van ser jacobins.

Durant els primers cinc mesos de vida del comitè de rapports, els jacobins no van ser majoritaris en aquest comitè, però a partir del gener de 1790 ja van començar a ser-ho. De gener a març de 1790 de 15 diputats que composaven el comitè de rapports, 13 eren jacobins, és a dir, gairebé tots ho eren. De març a juliol del mateix any, de 30 diputats que formaven part del comitè de rapports, 18 eren jacobins, i de juliol de 1790 a setembre de 1791, dels 30 membres que van compondre aquest comitè, 23 eren jacobins, és a dir, gairebé la immensa majoria. (Veure la gràfica número 2)

Gràfica núm. 2

Els membres del comitè de rapports

Els diputats que van formar part del comitè de rapports van ser sovint diputats de renom. I això perquè molts d'ells eren oradors destacats de l'Assemblea Nacional Constituent, com ara: Bon-Albert Briois de Beaumetz, Jean-Baptiste-Charles Chabroud, Joseph Comte Defermon des Chapelières, Jean-Louis-Claude Emmercy, Jean-François Gaultier de Biauzat, Pierre-François Gossin, Louis-Michel Lepeletier de Saint Fargeau, Pierre-Louis Prieur, Louis-Pierre-Joseph Prugnon, Michel-Louis-Etienne Comte Regnault de Saint-Jean d'Angely o Jean-Baptiste Comte Treillard⁴.

I molts d'altres, eren oradors habituals de l'Assemblea Nacional Constituent, com ara: Charles-Jean-Marie Alquier, Alexandre-François-Marie vescomte de Beauharnais, Georges Bergasse-Larizoule, François-Pierre Blin, Pierre-Paul-Alexandre Bouchotte, Charles-Louis-Victor Broglie, Louis-Alexandre-Félix-Nolasque des Balbes de Berton, marquis de Crillon, Louis-Jean-Henri Darnaudat, Ange-Marie d'Eymar, Jean-François Goupilleau, Baptiste-Henri Comte Grégoire, Louis-Marie Guillaume, Joseph-Ignace Guillotin, Pierre Hébrard de Fau, Pierre-Joseph Lachèze-Muriel, Jean-Louis Lapoule, Marc-David Lavie, Gabriel Males, François-Xavier-Marc-Antoine duc de Montesquiou-Fezensac, Mathieu-Jean-Félicité duc de Montmorency-Laval, Jean-Joseph Mougins-Roquefort, François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, Marc-Etienne Comte

⁴ Edna-Hindie LEMAY, *Dictionnaire des Constituants, 1789-1791, op. cit.*, t. 2, p. 996-997.

Populus, Claude-Ambroise Régnier, Pierre-Ignace Regnaud d'Epercy, Jean-Baptiste Salle, Antoine-Louis-Claude Desttut Tracy i Pierre-Jacques Vieillard⁵.

De fet, dels 133 diputats que van formar part del comitè de rapports, 37 van ser oradors de renom de l'Assemblea Nacional Constituent, és a dir, més d'una quart part dels diputats d'aquest comitè, el 27,82% del total.

(Veure l'annex número 3)

Per altra banda, gairebé la meitat dels diputats que van compondre el comitè de rapports van ser, en un moment o altre, secretaris de l'Assemblea Nacional Constituent, per ser exactes, un 44,36 % del total de diputats. A destacar, per exemple: François-Paul-Nicolas Anthoine, François Armand, Etienne-Catherine Baillot, Jean-Marie Bion, Stanislas-Jean Marquis de Boufflers, Jean-Pierre Boulle, Antoine Bourdon, Louis-Etienne Brevet de Beaujour, Antoine Castelanet, Etienne Chaillon, Charles Cochon de Lapparent, Louis-Jacques-Hippolyte Corroller du Moustoir, Gabriel Hyacinthe Couppé de Kervennou, Claude-Charles Delacour d'Ambezieux, Pierre-Suzanne Deschamps, Jean-Félix Faydel, Antoine Grenot, Jean-Louis Henry de Longueve, Jean-Antoine Huot, Jean-Paul-Marie-Anne Latyl, Eustache Livre, Jean-Antoine-Teissier Marguerittes, Marie-André Merle, Julien-François Palasne de Champeaux, François Pougeard-Dulimbert, Gabriel-Joseph-Xavier Ricard de Sealt, Honoré-Joseph Royer, Antoine-Christophe Salicetti, Guillaume-Anne Salomon de la Saugerie o Pierre-Vincent Varin de Brunelière entre altres⁶.

I de fet, dels 133 diputats que van compondre el comitè de rapports, 10 van ser també, en un moment o altre, presidents de l'Assemblea Nacional Constituent, a part de secretaris en algunes ocasions, com ara: Beauharnais, Briois de Beaumetz, Broglie, Chabroud, Defermon des Chapelières, Emmery, Grégoire, Lepeletier Saint Fargeau, Montesquiou-Fezensac o Treilhard. I fins i tot, alguns d'ells, van ser presidents de l'Assemblea dues vegades, com ara Beauharnais o Emmery⁷.

⁵ Id., p. 996-997.

⁶ Id., p. 951-952.

⁷ Id., p. 951-952.

2.) *El personal del comitè de recerques*

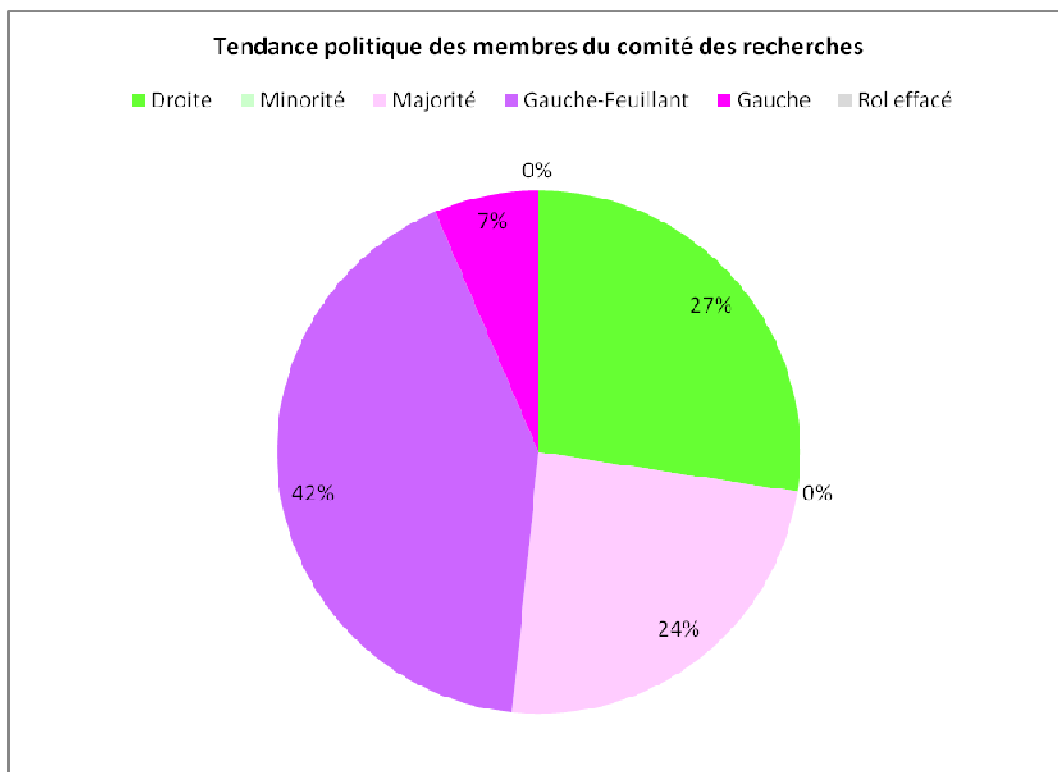
Qui va ser membre del comitè de recerques del 30 de juliol de 1789 al 18 juliol de 1791? Quins varen ser els diputats que van dedicar-se a buscar els autors dels desordres i dels possibles complots, i van tenir contactes amb l'alcalde París, amb la policia de la capital i amb el comitè de recerques de la ciutat? Qui van ser aquells que rebien denúncies i donaven ordres per arrestar la gent i interrogar-la? Aquells que rebien cartes obertes i enviaven espies arreu per procurar-se informacions?

En definitiva, qui van ser aquells que van ajudar al comitè de rapports a assegurar l'ordre públic mitjançant la caça i captura dels autors de desordres i de possibles complots en contra de la nació, la llei i el rei ?

La tendència política

Del 30 de juliol de 1789 al 18 de juliol de 1791, 62 diputats van formar part en algun moment del comitè de recerques. I d'aquests 62 diputats, 4 eren de l' « esquerra », 26 de l' « esquerra feuillant », 15 de la « majoria » i 17 de la « dreta ». (Veure la gràfica número 3)

Gràfica núm. 3

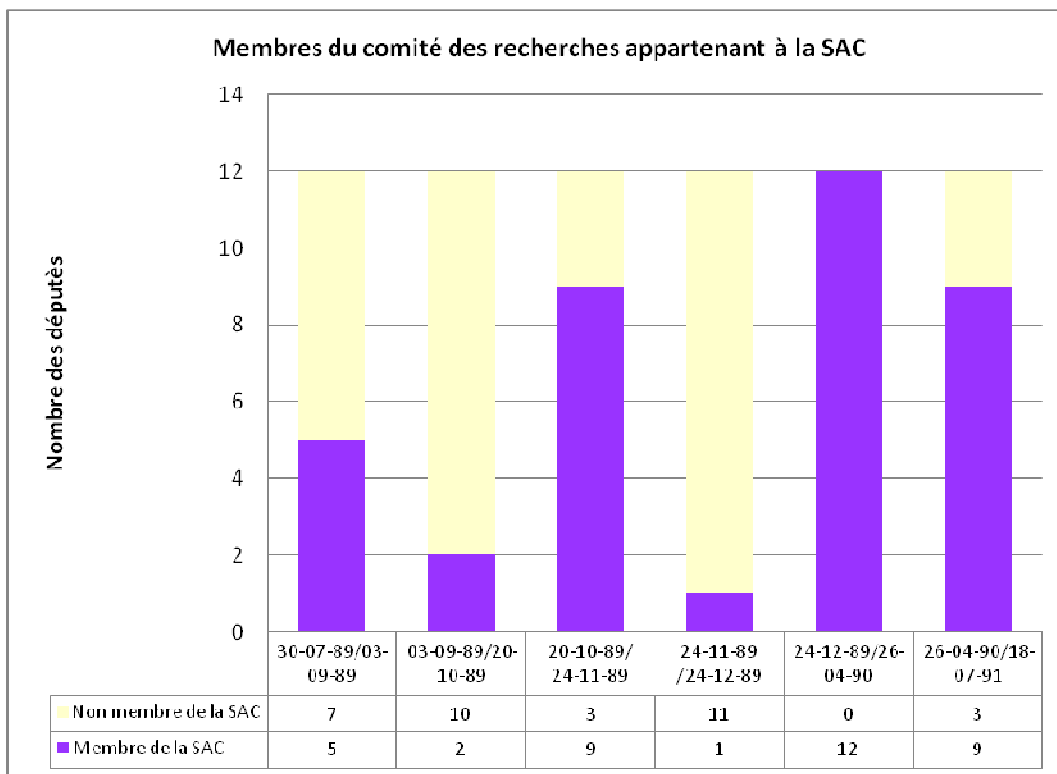
Per tant, 4 diputats van ser propers als demòcrates, 26 diputats van balancejar-se entre els demòcrates i el Triumvirat, 15 diputats ho van fer entre el Triumvirat i el marquès de La Fayette, i 17 diputats entre la dreta més moderada de Malouet a la més radical d'Eprémesnil i del vescomte de Mirabeau.

(Veure l'annex número 2)

La Societat dels Amics de la Constitució

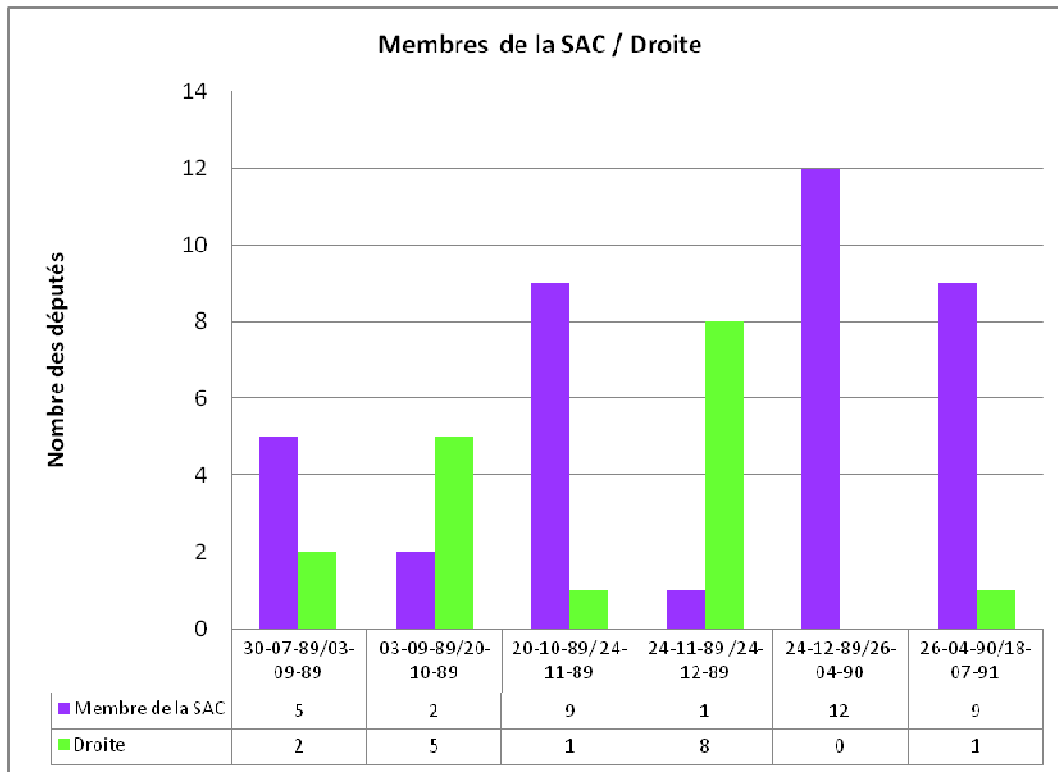
Dels 62 diputats que van compondre el comitè de recerques del 30 de juliol de 1789 al 18 juliol de 1791, 30 diputats van ser membres de la Societat dels Amics de la Constitució, de manera que, gairebé la meitat dels membres d'aquest comitè (el 48,39% dels diputats) van ser jacobins. (Veure la gràfica número 4)

Gràfica núm. 4

Tanmateix, tot i que gairebé la meitat dels diputats que van compondre aquest comitè van ser jacobins, aquests no van controlar sempre el comitè. Durant els primers mesos de l'existència del comitè de recerques, els jacobins van trobar-se en alguns moments en minoria dins del comitè. I això, perquè els diputats de la dreta acaparaven aquest comitè, que tant podia servir per a perseguir els possibles complots en contra de la nació, de la llei i del rei, com tots aquells que s'oposaven a l'antic règim, perquè en oposar-s'hi, provocaven també desordres, o tots aquells que frenaven la lliure circulació de gra, o que es feien venjança a si mateixos, ajusticiant aquells que consideraven que atemptaven en contra de la nació. (Veure la gràfica número 5)

Gràfica núm. 5

El primer comitè de recerques no va tenir molts diputats de dreta (només 2 de 12) però en el segon comitè de recerques, gairebé la meitat dels membres d'aquest comitè ho eren (5 de 12). I de fet, es possible que aquests diputats de dreta dominessin el comitè de recerques i es dediquessin a perseguir bé els autors dels desordres relacionats amb les subsistències i la lliure circulació del gra.

En fi, el comitè de recerques del mes de setembre / octubre de 1789 a mans de diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea no va durar massa. De fet, el dia abans de l'execució de Denis François aquest comitè va ser renovat de dalt a baix, i no només perquè els diputats que van entrar-hi ja van ser uns altres sinó perquè els diputats que van entrar-hi van ser majoritàriament jacobins, 9 de 12.

Tanmateix, el domini jacobí sobre el comitè de recerques no va durar massa, i el 24 de novembre de 1789 els diputats de dreta van aconseguir fer-se de nou amb el comitè de recerques. De 12 diputats que tenia el comitè de recerques, 8 van ser diputats de dreta. És clar que, aquest cop, el domini de la dreta tampoc va durar massa, i els jacobins, en la següent renovació del comitè, es van fer de nou amb la majoria de les places. Aquest cop dels 12 diputats que composaven el comitè, 12 van ser jacobins. I per tant, cap membre del comitè va ser de la dreta. A partir d'aquí, el comitè de recerques ja no es va renovar fins al cap de quatre mesos, i quan va ser renovat, els jacobins van aconseguir imposar-se de nou, 9 diputats de 12 van ser jacobins.

Els membres del comitè de recerques

Els diputats que van formar part del comitè de recerques van ser, sense cap mena de dubte, diputats de molt renom. Molts intervenien gairebé diàriament a l'Assemblea Nacional Constituent i d'altres hi participaven sovint. De fet, gairebé la meitat dels membres del comitè de recerques van ser oradors destacats de l'Assemblea. Per ser exactes, un 45,16% dels membres d'aquest comitè.

(Veure l'annex número 3)

D'entre els oradors que van parlar gairebé sempre a l'Assemblea Nacional Constituent i que van formar part del comitè de recerques, entre el 30 de juliol de 1789 i el 18 de juliol de 1791, cal destacar: Antoine-Balthazar-Joseph André, Charles-François Bouche, Armand-Gaston Camus, Adrien-Jean-François Duport, Emmery, Louis marquis de Foucauld Lardimalie, Emmanuel-Marie-Michel-Philippe Freteau de Saint-Just, Gaultier de Biauzat, Guillaume-François-Charles Goupil de Prefelne, Louis-Alexandre duc de La Rochefoucauld d'Enville, Charles-Malo-François comte Lameth, Jérôme Pétion de Villeneuve, Jean-François Rewbell, François-Denis Tronchet i François-Henri comte de Virieu⁸.

Per altra banda, d'entre els oradors que van parlar sovint a l'Assemblea Nacional Constituent cal destacar: Alquier, Louis-Guislain Bouteville du Metz, François-Nicolas-Léonard Buzot, Charles-Antoine comte Chasset, Jean-Louis Gouttes, Lachèze-Muriel, Noël-Joseph Madier de Montjau, Charles-Alexis-Pierre Brulart de Genlis comte de Sillery, Joseph-Golven Tuault de la Bouvrie, Vieillard i Jean-Georges-Charles Voidel⁹.

En percentatges, el comitè de recerques va tenir molts més diputats de renom que el comitè de rapports. Però el comitè de rapports tenia 30 membres enlloc de 12 i gairebé triplicava el comitè de recerques en número de diputats.

De fet, molts membres del comitè de recerques van ser també membres del comitè de rapports, com ara: Alquier, Pierre-Marie Athanase Babey, Cochon de Lapparent, Henry de Longueve, Pierre-Mathieu Joubert, Lachèze-Muriel, Pierre-Nicolas-Haraneder Macaye, Palasne de Champeaux, Gui-Félix comte de Pardieu, Jean-François-Pierre Poulain de Corbion, Michel-Louis Rousselet, Salomon de la Saugerie, Charles Turpin, Vieillard i Sylvain Yvernault. Per ser exactes, una mica més d'un quart dels diputats del comitè de recerques, un 27,41%, van formar part en algun moment del comitè de rapports¹⁰.

Per altra banda, gairebé la meitat dels diputats que van formar del comitè de recerques, el 45,16 % del total, o bé van ser presidents de l'Assemblea Nacional Constituent o bé van ser secretaris.

André, Camus, Chasset, Duport, Emmery, Freteau de Saint-Just, Pétion, Rewbell i Tronchet van ser en algun moment presidents de l'Assemblea Nacional Constituent, i alguns d'ells, fins i tot, dues i tres vegades, com ara André, Emmery i Freteau de Saint-Just. Mentre que Alquier,

⁸ Id., p. 996-997.

⁹ Id., p. 996-997.

¹⁰ Veure l'annex número 3 i l'annex número 4 d'aquesta tesi doctoral.

Babey, Bouche, Bouteville du Metz, Buzot, Cochon de Lapparent, Gaultier de Biauzat, Goupil de Prefelne, Charles-Claude-Christophe Gourdan, Henry de Longueve, Augustin-Bernard-François Le Goazee de Kervelegan, Lachèze-Muriel, Palasne de Champeaux, Antoine-Christophe Salicetti, Salomon de la Saugerie, Sillery, Hugues-François Verchere de Reffye, Vieillard i Voidel van ser en un moment o altre, entre juliol de 1789 i setembre de 1791, secretaris de l'Assemblea¹¹.

¹¹ Edna-Hindie LEMAY, *Dictionnaire des Constituants, 1789-1791*, op. cit., p. 951-952.

3.) Les renovacions

El comitè de rapports va ser el comitè més renovat de tots els que hi hagué sota l'Assemblea Nacional Constituent. Aquest comitè va ser renovat 6 vegades, seguit del comitè de recerques que va ser renovat 5 vegades i del comitè de constitució i del comitè de salubritat que van ser renovats un cop. (Veure la taula número 1)¹²

Taula núm. 1

Número de renovacions de cada comitè	
Comité d'agriculture et de commerce	0
Comité d'aliénation des domaines nationaux	0
Comité des assignats	0
Comité d'Avignon	0
Comité central	0
Comité des colonies	0
Comité de constitution	1
Comité des décrets	0
Comité des dimes	0
Comité diplomatique	0
Comité des domaines	0
Comité des douze	0
Comité ecclésiastique	0
Comité d'emplacement (section du comité de constitution)	0
Comité de l'extraordinaire (section du comité des finances)	0
Comité féodal	0
Comité des finances	0
Comité de l'imposition ou des contributions publiques	0
Comité de judicature	0
Comité de législation criminelle	0
Comité des lettres de cachet	0
Comité de liquidation	0
Comité central de liquidation	0
Comité de la marine	0
Comité de mendicité	0
Comité militaire	0
Comité des monnaies	0
Comité des pensions	0
Comité des rapports	6
Comité des recherches	5
Comité de rédaction	0
Comité de rédaction du règlement de police	0
Comité de règlement	0
Comité de révision	0

¹² Aquesta taula l'hem feta a partir d'unes dades aportades pels Arxius Parlamentaris. *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 32, p. 545-570.

Número de renovacions de cada comitè	
Comité de salubrité	1
Comité des subsistances	0
Comité de vérification	0

La majoria de comitès de l'Assemblea Nacional Constituent no van ser renovats. De fet, només es renovaven aquells diputats que o bé dimitien o bé morien. I la composició dels comitès només canviava quan per algun decret de l'Assemblea nous diputats passaven a formar part dels comitès.

El comitè de rapports i el comitè de recerques, per tant, van ser comitès molt renovats, malgrat no es van renovar cada mes com així s'havia decidit. El comitè de rapports es va renovar 6 vegades però d'haver-se renovat quan li tocava s'hauria hagut de renovar 26 vegades. Per altra banda, el comitè de recerques només es va renovar 5 vegades però d'haver-se renovat quan li tocava s'hauria hagut de renovar 26 vegades. Les mateixes que el comitè de rapports.

Molt probablement el comitè de rapports i el comitè de recerques van ser els comitès més renovats de l'Assemblea Nacional Constituent perquè van ser també els comitès més importants d'aquest cos legislatiu¹³. I això perquè mentre el comitè de rapports s'encarregava d'ajustar els desajustaments que es produïen arreu de França, el comitè de recerques es dedicava a buscar per a castigar aquells que provocaven o volien provocar alguns que altres desajustaments.

Per altra banda, les renovacions dels comitès van ser sovint desitjades. Sobretot, la renovació del comitè de recerques. Un dels comitès més disputats entre diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent i diputats jacobins.

Tanmateix, les no renovacions també van ser desitjades i això perquè en el moment de renovar-se un comitè, molt afers podien quedar endarrerits, a part, de que podien sortir del comitè diputats que ja estaven familiaritzats amb les matèries del comitè¹⁴. El dia 21 de

¹³ En referència a la importància del comitè de rapports i a les seves renovacions, André Castaldo ha escrit el següent: « Le comité, fort de trente membres élus le 30 juillet, verra ceux-ci renouvelés le 5 octobre, puis le 18 novembre 1789. Un décret du 20 janvier 1790 réduit le nombre des commissaires à quinze et décide aussi qu'ils seront désormais désignés directement par l'Assemblée et non plus par les bureaux : le renouvellement du 27 janvier se conforme à ce texte. Un autre décret du 14 mars suivant porte à nouveau l'effectif à trente membres et est exécutoire sur-le-champ ; il exige aussi que le renouvellement du comité s'opère par moitié tous les mois, ce qui est observé les 26 avril et 7 juin 1790. Passé cette dernière date, les membres ne seront plus soumis à renouvellement. Le 9 février, il avait été demandé, que le comité des rapports semblait être bien dangereux aux yeux de certains députés. », André CASTALDO, *Les méthodes de travail de la Constituante*, op. cit., p. 226.

¹⁴ En referència als inconvenients que podien donar-se alhora de renovar els comitès, André Castaldo ha escrit el següent: « Le nombre des comités est très élevé : on en compte environ trente-cinq. Ce nombre élevé explique en partie la difficulté d'un renouvellement mensuel des députés qui y siègent ; quelques comités ont été renouvelés jusqu'au milieu de l'année 1790, mais d'autres ont cessé de l'être beaucoup

novembre de 1791, per citar un exemple, es va demanar la no renovació del comitè de recerques, però aquesta no es va aconseguir.

« M. La Ville-Leroux propose qu'il soit décrété de continuer dans leurs fonctions les membres du comité des recherches.

« M. Couppé appuie la motion sur la nécessité de conserver des connaissances acquises sur plusieurs affaires importantes, dont de nouveaux commissaires ne pourraient s'occuper qu'avec lenteur, suite nécessaire du changement. (*On rit dans une partie de la salle.*) Vous riez, Messieurs, a dit l'orateur, mais on répond difficilement quand on a peur : *qui male agit, odit lucem.*

« M. le marquis de Foucauld-Lardimalie. Parlez français, cela vaudra mieux. »¹⁵

plus tôt. De plus, et sans doute surtout, les députés ayant acquis une spécialisation à l'intérieur des comités, l'inconvénient qu'ils ne soient pas éventuellement réélus explique aussi l'abandon des renouvellements. », així com també : « De plus, l'absence de renouvellement des membres conduit à une spécialisation accrue de ces derniers, spécialisation qui, à son tour, fait obstacle à la refonte mensuelle. En bref, on peut considérer que, passé l'été 1789, l'Assemblée s'est démultipliée en un certain nombre de comités, dont le nombre n'augmentera pas beaucoup par la suite ; s'il reste entendu qu'en principe seule l'Assemblée générale règle les dossiers, ces comités préparent le travail, essentiellement en présentant des rapports et des projets de décrets. », André CASTALDO, *Les méthodes de travail de la Constituante, op. cit.*, p. 209 i 214.

¹⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 169.

4.) *L'esquerra-feuillant*

El 16 de juliol de 1789 uns quants membres de la Societat dels Amics de la Constitució van redactar una petició demanant l'acusació de Lluís XVI i la seva destitució, en resposta a un decret aprovat el dia 15 de juliol de 1791 que el considerava innocent després de la seva fugida el 20 de juny de 1791¹⁶.

El decret del 15 de juliol de 1791 havia estat elaborat pel comitè de rapports, acompanyat pel comitè de recerques, el comitè militar, el comitè diplomàtic, el comitè de constitució, el comitè de revisió i el comitè de jurisprudència criminal¹⁷. I això, perquè el comitè responsable de fer l'informe sobre la fugida del rei, el comitè de rapports, havia demanat que tres comitès li fossin adjuntats per tal d'elaborar el mencionat informe. Òbviament, arran de la seva rellevància.

El comitè de rapports tenia la responsabilitat de redactar l'informe sobre la fugida del rei perquè des del juliol de 1789 s'encarregava de gestionar l'ordre públic i perquè des del 20 de juny de 1791 havia agafat les regnes del govern, juntament amb el comitè de recerques, el seu aliat, que des del juliol de 1789 buscava els autors de tots els desordres que es donaven o podien donar-se.

El decret del 15 de juliol de 1791 va sortir principalment dels despatxos del comitè de rapports, tot i que va ser redactat en nom de molts d'altres comitès. I de fet, va ser un membre del comitè de rapports, François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, el mateix que va demanar que tres comitès s'adjuntessin al comitè de rapports per fer l'informe, el responsable de llegir les conclusions sobre la fugida del rei, i de presentar a l'Assemblea Nacional Constituent el decret que el declarava innocent¹⁸.

La petició redactada per uns quants membres de la Societat dels Amics de la Constitució el dia 16 de juliol de 1789 posava en entredit les conclusions del comitè de rapports, i també les conclusions del comitè de recerques, que l'Assemblea Nacional Constituent havia annexionat al comitè de rapports. I posant en entredit les conclusions del comitè de rapports i les conclusions del comitè de recerques —a part de les conclusions del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de constitució, del comitè de revisió i del comitè de jurisprudència criminal— posava en entredit el treball de molts membres de la Societat dels Amics de la Constitució en aquests comitès.

Tant el comitè de rapports com el comitè de recerques eren majoritàriament controlats per jacobins. Sobretot, després de la primavera / estiu de 1790 quan els dos comitès ja no van ser renovats mai més.

¹⁶ Marcel DORIGNY, « Feuillants (Société des Amis de la Constitution séante aux Feuillants, dite Club des Feuillants », *Dictionnaire historique de la Révolution française, op. cit.*, p. 451-452.

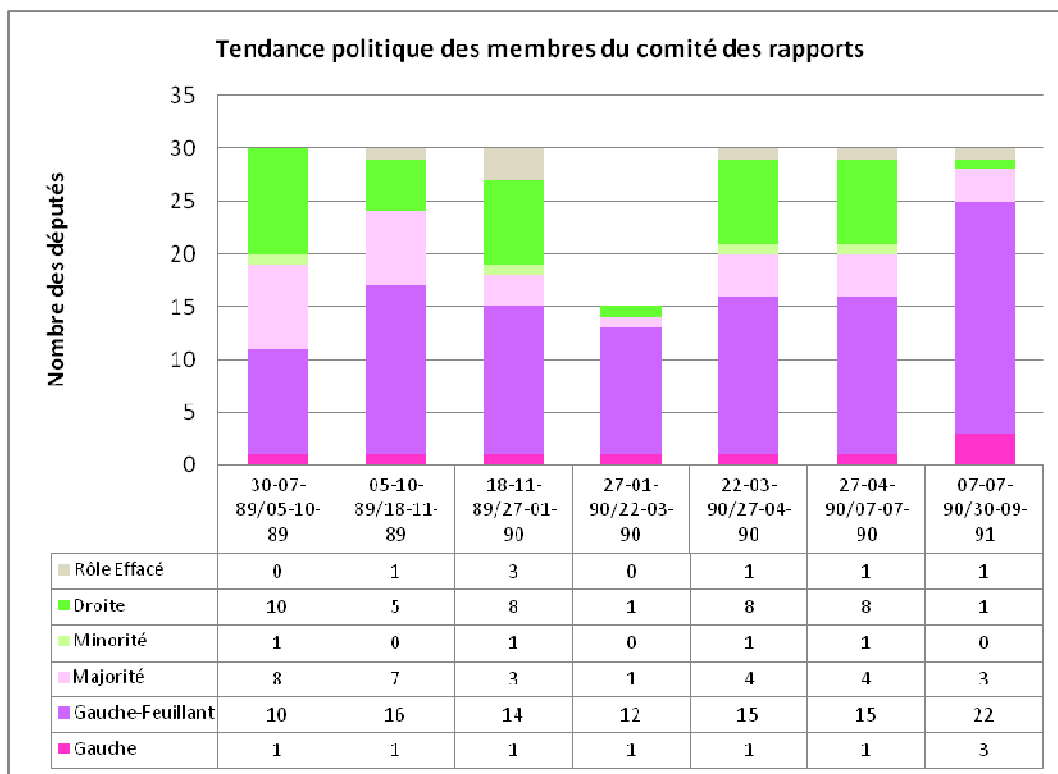
¹⁷ « Rapport des comités militaire, diplomatique, de Constitution, de révision, de jurisprudence criminelle, des rapports et des recherches sur les événements relatifs à l'évasion du roi et de la famille royale », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 230-242, p. 331-336.

¹⁸ « Rapport des comités militaire, diplomatique, de Constitution, de révision, de jurisprudence criminelle, des rapports et des recherches sur les événements relatifs à l'évasion du roi et de la famille royale », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 230-242, p. 331-336.

La creació de la Societat dels Amics de la Constitució establerta a la casa dels Feuillants el dia 16 de juliol de 1791, podria ser perfectament una resposta dels jacobins que formaven part dels comitès a la petició feta per una part dels jacobins de la Societat en contra del decret del 15 de juliol de 1791.

De fet, si mirem la composició dels comitès de rapports i de recerques veurem que la majoria de jacobins que van formar part d'aquests comitès van crear la Societat dels Amics de la Constitució establerta a la casa dels Feuillants (Esquerra Feuillants / Gauche-Feuillant). I això, molt probablement, perquè varen ser qüestionats per una part important de companys seus de la Societat dels Amics de la Constitució el dia 16 de juliol de 1791. (Veure les gràfiques número 6 i 7)

Gràfica núm. 6

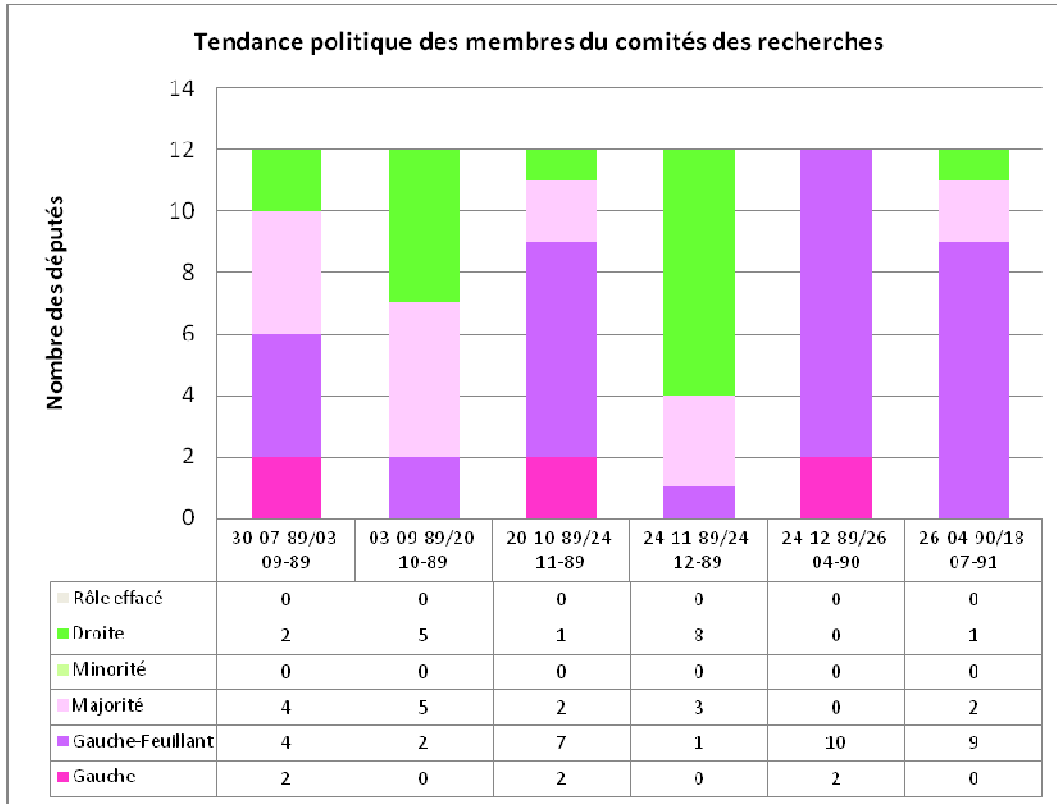
Sense anar massa lluny, Anthoine i Salle, els dos secretaris de la Societat dels Amics de la Constitució que varen ocupar-se d'elaborar la llista dels nous membres que composaven la nova Societat dels Amics de la Constitució establerta a la casa dels Feuillants, eren membres del comitè de rapports¹⁹. I eren membres d'aquest comitè des del 7 de juliol de 1790. I no només això, sinó que eren membres actius d'aquest comitè. Anthoine va arribar a presentar sis

¹⁹ « Acte de séparation de la Société des Amis de la Constitution séante aux Feuillants d'avec celle des Jacobins, daté du 16 juillet 1791, et commençant par ces mots : Les membres de l'Assemblée nationale... (...) », Paris, Imprimerie Nationale, S. d. in-8e pièce. (La cota d'aquest document consultable a la Biblioteca Nacional de França en format microfiches és la següent: MFICHE 8-LB40-797)

informes a l'Assemblea Nacional Constituent en nom del comitè de rapports i Salle va arribar a presentar-ne tres.

(Veure l'annex número 4)

Gràfica núm. 7

De fet, tenint en compte que els dos secretaris de la Societat dels Amics de la Constitució eren membres del comitè de rapports, i que la majoria de jacobins del comitè de rapports i del comitè de recerques van fundar la nova Societat dels Amics de la Constitució, resulta lògic que aquests s'emparessin del despatx de la correspondència de la Societat, així com també del *Journal des Amis de la Constitution*²⁰. I això, perquè sabien prou bé la importància de la correspondència, o millor dit, de la seva gestió. El comitè de rapports controlava des de juliol de 1789 la correspondència més important que arribava a l'Assemblea, i el comitè de recerques des de la seva creació treballava per procurar-se tota la informació relativa als autors dels desordres i dels possibles complots. A més a més, les filials de la Societat dels Amics de la Constitució mantenien correspondència des de feia temps amb el comitè de rapports i amb el comitè de recerques, i això perquè aquests dos comitès treballaven per a mantenir l'ordre públic.

Si acceptem la possibilitat que la nova Societat dels Amics de la Constitució va ser la resposta dels autors del decret del 15 de juliol de 1791 a la petició escrita per una part dels membres de

²⁰ Marcel DORIGNY, « Feuillants (Société des Amis de la Constitution séante aux Feuillants, dite Club des Feuillants », *op. cit.*, p. 451-452.

la Societat qüestionant aquest decret, entendrem perfectament perquè en un bon començament homes de l'esquerra com Grégoire (membre del comitè de rapports), Barère, Kervelegan (membre del comitè de recerques) o Lanjuinais van formar part de la nova Societat dels Amics de la Constitució assegurada en els Feuillants, i també entendrem perquè aquests van acabar deixant la Societat a la fi de l'Assemblea Nacional Constituent. El punt comú entre aquests homes era el seu treball en els comitès, i molt probablement, la redacció de l'informe del 15 juliol de 1791 i la gestió i el manteniment de l'ordre públic.

La mateixa explicació podria donar-se pel que fa a les societats afiliades. En un començament unes 400 societats van passar a mantenir correspondència amb la nova Societat dels Amics de la Constitució²¹, però quan l'Assemblea Nacional Constituent va arribar a la seva fi, poques societats van continuar amb contacte amb la nova Societat. I això probablement pel fet que el punt en comú entre elles i la nova Societat era la gestió i el manteniment de l'ordre públic i el fet que des de feia temps aquestes mantenien correspondència amb els comitès que treballaven per a restaurar la tranquil·litat pública, és a dir, amb el comitè de rapports i amb el comitè de recerques formats majoritàriament per jacobins que van fundar la nova Societat dels Amics de la Constitució.

De fet, després de la fugida del rei, algunes de les Societats dels Amics de la Constitució havien creat comitès de vigilància en el seu si, i això per fer a escala més petita, i a vegades amb més descontrol, algunes de les tasques que feia el comitè de recerques de l'Assemblea, amb qui mantenien cert contacte.

La nova Societat dels Amics de la Constitució va néixer de les mans d'aquells que treballaven per a mantenir l'ordre públic, i quan aquests van deixar de treballar-hi, la nova Societat dels Amics de la Constitució va morir en un cert sentit.

²¹ Marcel DORIGNY, « Feuillants (Société des Amis de la Constitution séante aux Feuillants, dite Club des Feuillants », *op. cit.*, p. 452.

SISÈ CAPÍTOL: EL COMITÈ DE RAPPORTS I LA GESTIÓ DE L'ORDRE PÚBLIC

1.) *El comitè de rapports*

Del juliol de 1789 al setembre de 1791 el comitè de rapports es va dedicar a ajustar els desajustaments que es donaven, tant de la part del vell sistema, com de la part del nou sistema.

Els desordres que es donaven arreu de França i les peticions, les demandes, les memòries i les adreces que arribaven a l'Assemblea Nacional Constituent donaven compte dels desajustaments que hi havien. Donaven compte de tot allò que generava malestar, de tot allò que es volia.

Els desordres posaven en evidència allò que no anava bé de manera directa, a vegades, violenta, espontània. Les peticions, les demandes, les memòries i les adreces ho feien per la via escrita. L'acció —els desordres— es feia sentir sempre a l'Assemblea Nacional Constituent, la paraula —les peticions, les demandes, les memòries i les adreces— no sempre. El president, el « Bureau des renvois » i el comitè de rapports solien decidir, pel control que exercien sobre aquestes, quines deixaven sentir.

Recordem aquí que Regnault va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent, l'1 d'agost de 1789, davant dels molts treballs que aquesta havia de dur a terme, anomenés el president de l'Assemblea o el comitè de rapports el responsable de decidir quins afers se li donaven a conèixer de tots aquells que li arribaven, i això perquè tant el president de l'Assemblea com el comitè de rapports eren els únics que en sabien prou com per orquestrar el debat parlamentari¹.

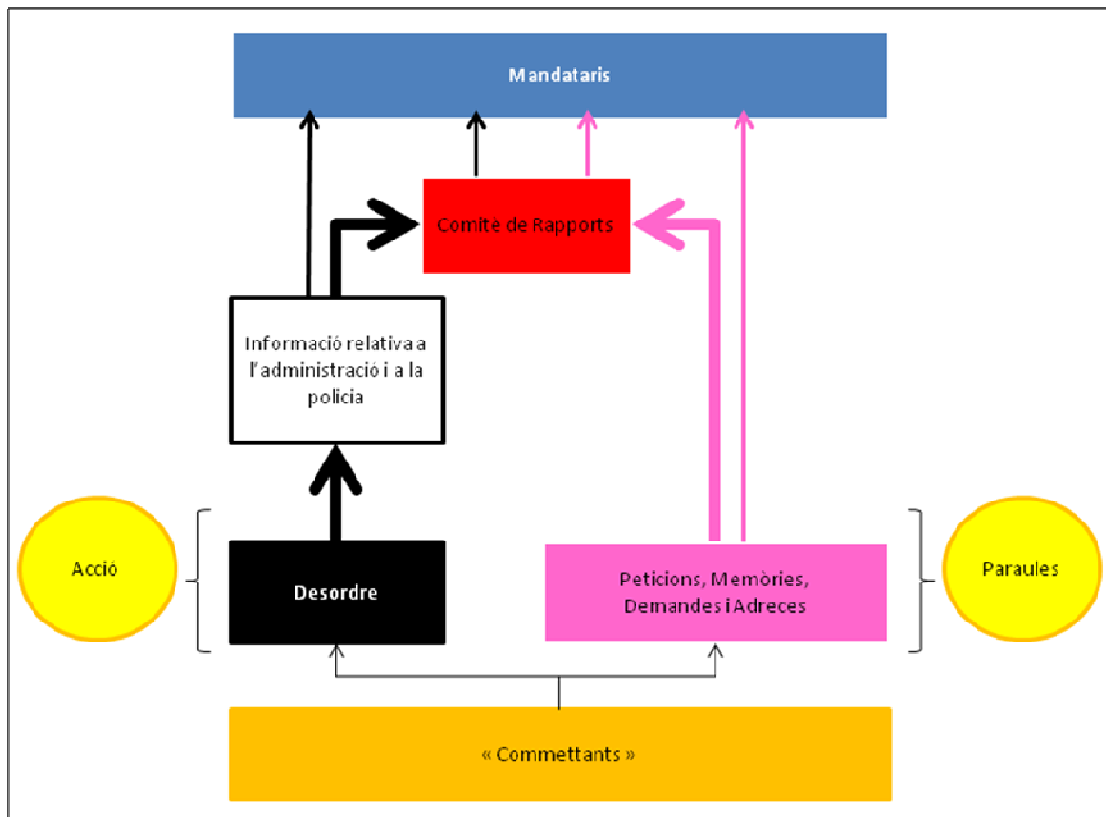
Per tant, del juliol de 1789 al setembre de 1791, el comitè de rapports va encarregar-se, per tota la informació que va gestionar, d'ajustar tot allò que els desordres d'una banda, i les peticions, les demandes, les memòries i les adreces de l'altre, li deixaven clar que no s'ajustava. I així, quan es presentava davant de l'Assemblea Nacional Constituent analitzava les causes dels desajustaments —sovint, dels desordres— i proposava mesures per a posar-hi remei. I quan es quedava treballant en els seus despatxos maldava per ajustar-ho tot i per apaivagar els desordres. Es procurava informacions, s'escrivia amb els ministres i amb els altres comitès de l'Assemblea, passava dades al comitè de recerques per atrapar els autors dels desordres i donava instruccions a les administracions de la zona per tal de prevenir i erradicar els incidents.

I si el desordre era massa gran i no tenia temps per ocupar-se'n, el comitè de rapports decidia proposar a la cambra de diputats la creació d'un altre comitè per tal de fer la feina que ell, amb els seus trenta membres de diputats i els seus set « secretaris-commis », no podia portar a terme, i si el desajustament no era massa considerable adoptava ell mateix les decisions sense consultar-les al cos legislatiu. I tot això perquè gestionava tant la informació que li donava

¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 315.

compte dels desordres, la que provenia de l'administració i de la policia, com les peticions, les demandes, les memòries i les adreces dels « commettants ». (Veure el requadre número 1)²

Requadre núm. 1

² Mitjançant el requadre número 4 volem explicar que el comitè de rapports gestionava les dues maneres per les quals els « commettants » solien expressar-se: l'acció i la paraula. Si ho feien a través d'un desordre, d'una insurrecció, el comitè de rapports en rebia la informació. Si escrivien una petició, una memòria, una demanda o una adreça solia ser gestionada pel comitè de rapports. També volem explicar en aquest requadre que algunes vegades la informació arribava directament a l'Assemblea Nacional Constituent.

2.) *Els petits desajustaments*

El comitè de rapports va resoldre per ell mateix molts dels afers que li van arribar. I això perquè dels 7796 dossiers enregistrats que va rebre de la mà del « Bureau des Renvois », entre juliol de 1789 i setembre de 1791, només va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent 182 informes.

(Veure l'annex número 5)

Si l'afer que arribava al comitè de rapports era molt important, aquest comitè el donava a conèixer d'immediat a l'Assemblea Nacional Constituent³; si l'afer no era massa important, i podia ser gestionat i resolt sense l'ajut de l'Assemblea, el comitè de rapports el gestionava directament⁴. I això perquè aquest comitè s'havia procurat algunes de les competències necessàries per a fer-ho: mantenir correspondència amb els ministres i els comitès, procurar-se informacions, donar la seva opinió, etc.,.

En aquest sentit, per a gestionar i resoldre els petits desajustaments que es donaven, el comitè de rapports tant s'escribia amb les autoritats administratives de l'indret de l'aldarull per tal de manifestar la seva opinió i concloure l'afer, com contactava amb els ministres o amb els comitès que podien ajudar-lo a sufocar l'incident, com es concertava amb els diputats de la zona per tal de valorar quines mesures podien ser les més adients per tal de posar fi al

³ Per alguns informes presentats a l'Assemblea Nacional Constituent sabem que el comitè de rapports comunicava a l'Assemblea allò que li semblava el més important. El dia 8 d'agost de 1789, Étienne Lolier va comentar-li el següent a l'Assemblea: «Messieurs, vos moments sont précieux, il n'est pas juste de vous en faire perdre ; le bureau est pénétré de cette vérité, mais cependant il est de circonstances désastreuses que nous sommes forcés de mettre sous vos yeux. » *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 372. Per altra banda, el 13 de desembre de 1790, Pierre-Jacques Vieillard va interrompre a l'Assemblea per a donar compte d'un afer que considerava important: « Le comité des rapports vous prie d'interrompre la discussion sur les offices, afin qu'il puisse vous rendre compte immédiatement de troubles survenus dans le département du Lot. », i Vieillard va afegir: « Je suis chargé de vous rendre compte d'une affaire apportée ce matin à votre comité des rapports par un courrier extraordinaire des administrateurs du département du Lot. Votre comité a pensé qu'il suffirait de vous lire l'adresse de ces administrateurs », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 456.

⁴ En una carta enviada al departament de la Seine-Inférieure el dia 11 d'octubre de 1790 podem llegir com el comitè de rapports va intentar resoldre un afer per ell mateix: « Le comité des Rapports, autorisé par les décrets de l'Assemblée Nationale, me charge, Messieurs, de recommander à vos soins MM Forbes et [Tunebul] de Londres. Ces négociants ont fourni dans le cours de l'année dernière des blés et des farines à la Municipalité de Dieppe dont les habitants se trouvaient dans la plus grande détresse. Les étrangers créanciers pour cet objet de formes considérables en ont jusqu'à ce moment réclamé inutilement les paiements. Ils se sont adressés aux tribunaux qui leur ont refusé justice, ils ont formé leurs répétitions aux anciens officiers de Municipaux et a ceux qui composant aujourd'hui ce corps, mais ni les uns ni les autres ne leur ont accordé la satisfaction que le service essentiel qu'ils ont rendu à la ville de Dieppe doit leur donner lieu d'espérer. Le Comité a pensé qu'au lieu de porter la pétition de ces Négociants à l'Assemblée Nationale, il doit s'en reposer entièrement sur vous du soin de faire rendre justice à ces étrangers et leur procureur promptement le paiement d'une dette aussi légitime et dont la reconnaissance seule faisait un devoir sacré. Les contestations survenues entre la nouvelle et l'ancienne municipalité ne peuvent servir de prétexte aux détails qu'éprouvent les Sr. Forbes et [Cournebul] et l'honneur de tous les citoyens de Dieppe, leur intérêt même est intéressé au remboursement de cette somme. », Registre D*XL75 de la de la subsérie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la série D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

conflicte⁵. I això perquè, el 5 de febrer de 1790, l'Assemblea Nacional Constituent l'havia autoritzat a donar la seva opinió sobre els afers que li arribaven sense consultar-la prèviament, amb l'única condició de reunir-se amb els diputats de la zona⁶.

Per altra banda, i arran de la seva importància, i del fet que resolía per ell mateix molts dels afers que es donaven, el comitè de rapports va veure com algunes autoritats administratives del lloc on es dirimia un afer o un desordre s'adreçaven a ell directament en lloc de d'adreçar-se al cos legislatiu, i això per agilitzar i concertar millor les mesures que calia prendre per a resoldre el conflicte⁷.

De fet, si el comitè de rapports podia gestionar per ell mateix l'afer, s'estalviava de redactar un informe, proposar-hi una mesura, adreçar-se a l'Assemblea Nacional Constituent, obtenir de la

⁵ Per un informe presentat per Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 20 de gener de 1791 sabem que el comitè de rapports contactava amb els diputats de la zona d'on hi havia el conflicte: « Messieurs, c'est au nom du comité des rapports et de toute la députation d'Alsace, que je suis chargé de vous rappeler sommairement quelques événements qui ont occasionné une fermentation dangereuse dans les départements du Haut et du Bas-Rhin, et surtout à Colmar. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 352 ; i també ho sabem, per un informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea el dia 14 de febrer de 1791: « Il a été fait lecture ce matin dans vos comités, par quelques membres de la députation de Bretagne, de différentes lettres qui confirment la vérité de celle-ci, et qui annoncent qu'il y a encore quelques assemblées de paysans, à la tête desquelles sont les nobles et les prêtres », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 178 ; i també per un informe presentat per Charles-Jean-Marie Alquier, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea el dia 19 de març de 1791: « D'après les renseignements donnés à vos comités par les députés du département du Nord, nous avons cru, Messieurs, devoir insister sur la nécessité pressante d'opposer enfin des mesures de fermeté aux moyens perfides qu'on emploie pour troubler l'ordre dans le royaume. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 213.

⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 437.

⁷ Mitjançant un informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 17 de gener de 1791 podem apreciar dues coses: la primera, com els oficials municipals del lloc on hi havia el conflicte s'adreçaven al comitè de rapports, la segona, com el comitè de rapports gestionava els desordres per ell mateix i s'adreçava a l'Assemblea Nacional Constituent quan tenia necessitat d'obtenir una mesura que, per ell tot sol, no podia adoptar: « Le département, voyant qu'il était impossible de mettre à l'exécution vos décrets sans user de la force publique, et connaissant l'insuffisance de la municipalité qui n'osait pas même prendre le parti de cette compagnie et la défendre, le département a cru devoir requérir une force publique considérable capable d'arrêter les entreprises de quelques factieux dans la ville de Brie-Comte-Robert. Cependant, persuadé comme vous que les moyens de modération et de douceur sont ceux que des officiers publics peuvent employer avec le plus grand succès, il a envoyé une députation au comité des rapports, le 12 janvier, pour lui communiquer les différents projets qu'ils avaient formés et en même temps lui demander quelles étaient les mesures qu'il croirait les plus convenables de prendre. Le comité des rapports, après avoir entendu une députation de la garde nationale, était convenu à peu près de ceci : c'était que la compagnie dite de *bon Dieu*, d'après les termes de votre décret, ne pouvait plus conserver une existence légale, que, depuis la publication, elle était dissoute, et qu'on ne pouvait la récréer sous aucun prétexte, mais que son drapeau n'ayant point été suspendu comme vous l'aviez ordonné, et cela par la violence, le département, serait invité à le faire transporter dans l'église principale de Brie-Comte-Robert, sans avoir besoin, à cet effet, ni de la garde nationale, ni de cette compagnie. En conséquence, le département a envoyé le drapeau par deux membres du district avec six soldats de la garde nationale de Melun. Cette mesure, qui paraissait concilier toutes les parties, a cependant éprouvé de la part des habitants, une résistance telle, qu'il est impossible que vous ne la réprimiez pas. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 291.

part d'aquesta un dia per a presentar l'informe i convèncer a la cambra de diputats d'adoptar la mesura proposada⁸.

Aquesta manera de procedir comportava dos avantatges: primer avantatge, l'Assemblea Nacional Constituent no perdia el temps fent-se llegir un informe i adoptant les conclusions del comitè, la majoria de vegades, l'Assemblea adoptava el punt de vista del comitè, i segon avantatge, el conflicte era gestionat més ràpidament. Tanmateix, aquesta manera de procedir comportava també un inconvenient: els diputats del comitè de rapports estaven al corrent de tot allò que succeïa a França però no la resta de diputats del cos legislatiu que no formaven part del comitè de rapports.

Per altra banda, si el comitè de rapports no aconseguia resoldre l'aldarull, aleshores aquest comitè s'adreçava a l'Assemblea Nacional Constituent. I això perquè, per a resoldre certs afers, calien algunes vegades mesures que el comitè de rapports no podia proposar per ell tot sol, i necessitava el vist-i-plau del cos legislatiu. Per exemple, si calia enviar tropes a la zona on hi havia els desordres, perquè les guàrdies nacionals de l'indret no bastaven per apaivagar el conflicte, calia convèncer a l'Assemblea perquè s'adrecés al rei per tal d'instar-lo a enviar les tropes. Aleshores, calia elaborar un informe, explicar a la resta de diputats el desordre i convèncer-los de la mesura.

Així mateix, el comitè de rapports s'adreçava a l'Assemblea Nacional Constituent si les autoritats administratives no li feien cas en les mesures que els hi proposava⁹, i aleshores calia

⁸ Per un informe presentat per François-Antoine Morin a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 12 d'abril de 1791 sabem que el comitè de rapports intentava resoldre per ell mateix els conflictes i no adreçar-se al cos legislatiu. I sabem també com el comitè de rapports donava instruccions per tal de gestionar-ho tot. Ho sabem per una carta transcrita en aquest informe. La carta diu el següent: « Le comité des rapports autorisé par les décrets de l'Assemblée nationale, Messieurs, ayant pris connaissance des réclamations faites par la municipalité de Saint-Chinian, contre vos arrêtés des 6, 20 octobre et 23 novembre derniers, a pensé, Messieurs, que vous n'étiez point autorisés à connaître, moins encore à statuer sur l'organisation des gardes nationales de Saint-Chinian, qui avait été fixée par le règlement du conseil général de la commune, en date du 19 août. Il est persuadé que, si cette affaire était soumise à la décision de l'Assemblée nationale, le règlement serait maintenu, et vos arrêtés, notamment celui du 23, seraient annulés. Le comité a différé de rapporter cette affaire, parce qu'il a pensé que vous adopteriez les mesures que les députés de Montpellier eux-mêmes ont proposé comme un remplacement au décret qu'on a voulu vous épargner. La fermentation qui règne à Saint-Chinian doit vous engager, au moment où vous recevrez cette lettre, à prendre un arrêté par lequel vous déclarerez que vous retirez ceux que vous avez rendus le 20 octobre et le 23 novembre. Il faudrait ensuite que vous donnassiez une connaissance légale de ce nouvel arrêté au conseil général de la commune, pour qu'elle puisse l'opposer à ceux qui ont provoqué vos précédents arrêtés, et qui s'en servant aujourd'hui pour troubler l'ordre qui règne dans la garde nationale. Le comité vous exhorte encore à remplir incessamment ces mesures, et à l'instruire du bon effet qu'elles ne manqueront pas de produire. Vous jugerez aisément que cette affaire ne peut être terminée que par un rapport à l'Assemblée nationale, ou par les moyens qui vous sont indiqués. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 732.

⁹ Per un informe presentat per Claude-Ambroise Regnier, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 28 d'agost de 1790, sabem que el comitè de rapports va provar de resoldre per carta un conflicte, però que la municipalitat no li va fer cas: « M. Quillard a fait connaître à la municipalité de Monton, en Angoumois, le décret qui porte que les fermiers des biens ecclésiastiques jouiront de leurs baux. La municipalité a refusé l'exécution de ce décret, et a mis aux enchères les biens dont M. Quillard était fermier. Deux lettres à ce sujet ont été successivement écrites à la municipalité, l'une par le comité ecclésiastique, l'autre par ce même comité et par celui des rapports. La municipalité de Monton n'y a eu aucun égard ; les enchères ont été continuées : cette municipalité s'est portée à des

la intervenció de l'Assemblea per tal de fer-les aplicar. I això perquè malgrat la importància d'aquest comitè, aquest no solia imposar-se sempre malgrat gestionar l'ordre públic a través del poder legislatiu.

voies de fait contre M. Quillard ; elle a saisi ses récoltes. Ce citoyen s'est déterminé a venir lui-même solliciter votre justice, et il a appris qu'on menaçait de brûler les bâtiments de sa ferme. Le comité a pensé qu'il était nécessaire de réprimer ces excès ; il vous propose en conséquence un projet de décret conçu en ces termes : (...) », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 386.

3.) *El director de l'orquestra*

El comitè de rapports per tal de gestionar l'ordre públic i ajustar tant els petits desajustaments com els grans desajustaments —autònomament o amb l'ajuda de l'Assemblea Nacional Constituent— va intentar coordinar el poder legislatiu, el poder executiu i el poder judicial. I això perquè era ell, d'entre tots els comitès que hi havia a l'Assemblea, el comitè probablement el més important, aquell que orquestrava tots els elements per aconseguir que l'« ORDRE » que establia el cos legislatiu s'apliqués arreu de França.

El comitè de rapports era, per dir-ho de manera poètica, el director d'una orquestra. L'Assemblea Nacional Constituent composava una peça —feia les lleis i definia a través d'aquestes quin « ORDRE » volia per a França— i el comitè de rapports vetllava perquè tots els instruments que havien de fer sonar la peça la fessin sonar en condicions. De fet, era el director de l'orquestra perquè era l'únic capaç de sentir tots els desafinaments que es donaven, tots els desajustaments petits o grans que es produïen a França. I això perquè controlava quantitativament molta correspondència, molta informació, i qualitativament la més rellevant.

Però de fet, el comitè de rapports era tan important perquè no només gestionava la correspondència més rellevant que arribava al cos legislatiu i gestionava la majoria de desajustaments que es donaven per ell mateix i sense donar-ne compte a l'Assemblea Nacional Constituent, sinó perquè també ell era el responsable de gestionar els afers més delicats que podien donar-se a França, com ara els fets del 5 i 6 d'octubre de 1789¹⁰, la fugida del rei el 20 de juny de 1791¹¹, els afers en els quals alguns diputats de l'Assemblea van trobar-se implicats o les causes obertes en contra d'aquests, o alguns afers que concernien a expedients criminals o a crims de « lèse-nation ».

Quan Jacques-Antoine-Marie de Cazalès, diputat per la noblesa, va ser arrestat el 18 d'agost de 1789 va ser el comitè de rapports qui va fer l'informe¹²; quan François de Neufchâteau, suplent del Tercer Estat¹³, va ser arrestat el dia 24 d'agost de 1789 va ser també el comitè de rapports

¹⁰ Informe presentat per Jean-Baptiste-Charles Chabroud, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 1 d'octubre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 19, p. 338.

¹¹ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 24 de juny de 1791, en nom del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 483; informe presentat per Muguet de Nanthou a l'Assemblea el dia 25 de juny de 1791, en nom del comitè de rapports i del comitè de recerques, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 521; informe presentat per Muguet de Nanthou a l'Assemblea el dia 1 de juliol de 1791 en nom del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 617; segon informe presentat per Muguet de Nanthou a l'Assemblea el dia 1 de juliol de 1791 en nom del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 617; informe presentat per Muguet de Nanthou a l'Assemblea el dia 13 de juliol de 1791, en nom del comitè de rapports, del comitè de recerques, del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de revisió i del comitè de jurisprudència criminal, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 231.

¹² Informe presentat per Michel-Louis-Étienne Comte Regnault de Saint-Jean d'Angely, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 18 d'agost de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 455.

¹³ Armand BRETTE, *Les constituants. Liste des députés et des suppléants élus à l'Assemblée Constituante de 1789*, Paris, Société de l'histoire de la Révolution française, 1897, p. 223.

qui va fer l'informe¹⁴; quan Pierre-Joseph, comte de Toulouse-Lautrec, diputat per la noblesa, va ser detingut i empresonat el 18 de juny de 1790 va ser el comitè de rapports qui va fer l'informe final¹⁵ i quan Louis-René-Édouard, príncep de Rohan, cardenal i arquebisbe d'Estrasbourg, diputat pel clergat, va ser acusat d'alçar els departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin i d'excitar revoltes en contra de les lleis constitucionals de l'Estat i enviat al tribunal de l'Alta Cort d'Orléans, el 4 d'abril de 1791, va ser Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, el responsable de fer la lectura d'aquest informe elaborat pel comitè de rapports juntament amb el comitè de recerques, el comitè diplomàtic, el comitè eclesiàstic i el comitè militar¹⁶. Finalment, quan el cardenal Dominique de La Rochefoucauld, diputat pel clergat, va ser culpats d'infringir les lleis i de refusar donar el jurament, el 18 de juny de 1791 va ser el comitè de rapports qui va presentar l'informe a l'Assemblea per tal de decidir si hi havia o no acusació en contra d'ell¹⁷.

En realitat, el comitè de rapports no estava especialment encarregat d'analitzar els expedients oberts en contra d'alguns diputats de l'Assemblea Nacional Constituent, ni tampoc sobre tots els afers més rellevants que es donaven en el cos legislatiu, però quan hi havia dubtes sobre alguna cosa important, sobre un afer rellevant, solia ser el comitè de rapports el comitè responsable d'analitzar el cas i de presentar un informe amb les seves conclusions al cos legislatiu.

D'aquí s'escau, per exemple, que s'encarregués de presentar els informes sobre els afers més rellevants que afectaven al poder executiu, és a dir, a Lluís XVI —els fets del 5 i 6 d'octubre de 1789 i la seva fugida el 20 de juny de 1791— les detencions i les acusacions fetes en contra d'alguns diputats de l'Assemblea, algunes denúncies fetes a antics ministres¹⁸, així com també que s'encarregués d'analitzar alguns expedients criminals, sobretot, si venien de la part del tribunal de Chatêlet¹⁹ o no estava clar el tribunal que havia de gestionar-los²⁰ o si el delicte pel

¹⁴ Informe presentat per Michel-Louis-Etienne Comte Regnault de Saint-Jean d'Angely, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 24 d'agost de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 485.

¹⁵ Informe presentat per Pierre-Vincent Varin de Bruneliere, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 11 d'agost de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 727.

¹⁶ Informe presentat per Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 4 d'abril de 1791 en nom del comitè de recerques, del comitè diplomàtic, del comitè eclesiàstic, del comitè militar i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 547-554.

¹⁷ Informe presentat per Pierre-Vincent Varin de Bruneliere, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 18 de juny de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 320-330.

¹⁸ El 20 d'abril de 1790 una denúncia feta en contra del ministre de la marina va ser enviada al comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 15, p. 285. Per altra banda, l'1 de març de 1791 el comitè de rapports va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent una denúncia feta en contra d'alguns exministres i d'alguns agents del poder executiu per un tal Fournier, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 589.

¹⁹ Informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 14 d'agost de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 50, i informe presentat per Marie-André Merle, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea el dia 30 d'octubre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 141.

²⁰ Informe presentat per Louis-Etienne Brevet de Beaujour, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 7 de març de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 12, p. 62-

qual s'havia de jutjar un individu era o no un crim de « lèse-nation »²¹ i competia al tribunal de Chatêlet en un primer moment i/o al tribunal de l'Alta Cort d'Orléans en un segon moment de jutjar-lo, o si tal o tal altre individu —o administració— devia continuar empresonat o ser alliberat²².

De fet, el comitè de rapports era tan important que fins i tot, en una ocasió —qui ho sap si en alguna més— l'Assemblea Nacional Constituent li va encarregar d'aprofundir un informe fet per uns altres comitès, concretament, l'informe sobre la detenció del diputat Toulouse-Lautrec. Aquest afer havia estat gestionat pel comitè de constitució i pel comitè de recerques, però l'Assemblea va decidir que volia més detalls i que el comitè de rapports seria l'encarregat de proporcionar-los. I amb aquesta decisió, l'Assemblea va passar un informe gestionat per dos comitès al comitè de rapports²³. I tot això, perquè el comitè de rapports era probablement el comitè fort del cos legislatiu.

63, informe presentat per Pierre-Louis Prieur, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea el dia 27 d'octubre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 46, i informe presentat per Claude-Ambroise Régnier, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea el dia 10 de febrer de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 81.

²¹ Informe presentat per François-Pierre Blin, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 25 de novembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 250-251, informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 20 d'agost de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 598, segon informe presentat per Vieillard a l'Assemblea el dia 20 d'agost de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 598, informe presentat per Claude-Antoine Leleu de la Ville aux Bois, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 27 d'agost de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 761, i informe presentat per Pierre-Vincent Varin de Bruneliere, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 30 d'agost de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 30, p. 80-81.

²² Informe presentat per Jean-Louis Henry de Longuève, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 8 de juny de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 149, informe presentat per Claude-Ambroise Régnier, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea el dia 30 d'octubre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 143, informe presentat per François-Paul-Nicolas Anthoine, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea el dia 9 de novembre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 343; informe presentat per Charles-Jean-Marie Alquier, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea el dia 19 de març de 1791, en nom del comitè militar, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 211-219; i informe presentat per Claude-Antoine Leleu de la Ville aux Bois, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea el dia 27 d'agost de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 761

²³ En el informe presentat per Pierre-Vincent Varin de Bruneliere, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 11 d'agost de 1790 es pot llegir el següent: « C'est dans cet état des choses, Messieurs, que vous vous déterminâtes à charger vos comités de Constitution et des recherches de vous présenter un projet de loi, qui est celle du 26 juin, dont je vous ai rappelé la disposition. Cette loi termine ainsi: « Et en conséquence, regardant comme non avenu le décret prononcé, le 17 de ce mois, contre M. de Lautrec, lui enjoint de venir rendre compte de sa conduite à l'Assemblée nationale qui, après l'avoir entendu et avoir examiné l'instruction commencé, laquelle pourra être continuée nonobstant la liberté rendue à M. de Lautrec, décidera s'il y a lieu à l'accusation; et, dans le cas où l'accusation devrait être suivie, désignera le tribunal. » M. de Lautrec, Messieurs, s'est empressé de se présenter devant vous: vous n'avez pas sans doute oublié ce qu'il vous a dit. C'est alors aussi, que s'agissant d'approfondir et de déterminer la nature de cette affaire, vous la renvoyâtes à votre comité des rapports. C'est en son nom, Messieurs, que je vais vous rendre compte des derniers résultats que présente son instruction continuée devant la municipalité.», *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 727.

4.) *Uns fàcils aliats: els comitès*

Per tal de gestionar els desordres que es donaven a França de la millor manera possible, el comitè de rapports va treballar algunes vegades al costat d'altres comitès. Va treballar molt sovint al costat del comitè de recerques, però també va treballar al costat d'altres comitès, com ara, el comitè de subsistències, el comitè eclesiàstic, el comitè militar, el comitè diplomàtic i el comitè de constitució. I de fet, alguns dels informes que va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent els va presentar al costat d'aquests comitès. I això perquè l'ajudaven alhora de gestionar els desordres.

El comitè de recerques

El comitè de recerques va ser el gran aliat del comitè de rapports. Tots dos junts van rebre molta informació, molta correspondència, van elaborar alguns dels informes més importants que van donar-se a l'Assemblea Nacional Constituent, van intentar apaivagar alguns dels desordres que es donaven i van formar fins el mes de juliol de 1791 un tàndem perfecte. Mentre que el comitè de rapports es dedicava a gestionar la fi dels desordres i a pensar les mesures per tal de fer-ho, el comitè de recerques es dedicava a buscar-ne els autors per tal de adreçar-los a un tribunal. Aleshores, aquest recolliria les proves, les estudiaria i processaria als inculpats de considerar-los culpables.

El treball que van fer plegats en els seus comitès es va veure reflectit en alguns dels informes que el comitè de rapports va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent. I això perquè dels 182 informes que aquest comitè va presentar, 18 els va presentar conjuntament amb el comitè de recerques, és a dir, el 9,89% de tots els informes que va presentar entre juliol de 1789 i setembre de 1791.

El comitè de recerques va participar en tots aquells informes en els quals es demanava cercar i fer instrucció sobre els autors dels desordres, tant fossin aquests desordres provocats per la lliure circulació del gra (per exemple, a Douai, hi hagueren incidents en voler desembarcar el gra d'un vaixell²⁴), com per una insurrecció militar (informe sobre la insurrecció de Nancy²⁵) com per motius religiosos, més precisament, per enfrontaments entre catòlics i protestants (informe sobre els esdeveniments ocorreguts a Nimes²⁶), com per desordres provocats per oficials municipals contrarevolucionaris, cas de les autoritats administratives dels departaments de l'Haut-Rhin i del Bas Rhin²⁷, i més precisament de la municipalitat de Colmar²⁸.

²⁴ Informe presentat per Charles-Jean-Marie Alquier, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 19 de març de 1791 en nom del comitè militar, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 211.

²⁵ Informe presentat per Jean-Louis-Claude Emmery, membre del comitè militar, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 16 d'agost de 1790 en nom del comitè militar, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 93.

²⁶ Informe presentat per Charles-Jean-Marie Alquier, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 17 de febrer de 1791 en nom del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 299.

²⁷ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 11 de febrer de 1791 en nom del comitè de constitució, del

El cert és que el comitè de recerques va estar al costat del comitè de rapports en tots aquells informes que concernien els autors dels desordres, ja fos per a localitzar-los, ja fos per a dictaminar si el crim comès per aquests era o no un crim de « lèse-nation »²⁹, ja fos per a donar compte d'alguns arrestos³⁰, ja fos per a dir que de no entrar a França Louis-Joseph de Bourdon Condé seria considerat rebel amb l'afegit que tots aquells que s'hi adrecessin serien perseguits i castigats³¹, ja fos per animar a les autoritats administratives a denunciar els eclesiàstics que no volien fer el jurament³² o per denunciar directament alguns bisbes no juramentats autors d'alguns desordres³³.

Finalment, el comitè de recerques va acompanyar al comitè de rapports en tots aquells informes que havien de donar compte d'aquells que havien afavorit la fugida del rei³⁴, així com també, va acompanyar-lo en la redacció d'un informe pel qual calia localitzar tots aquells que provocaven desordres d'ençà del dia 15 de juliol de 1791, quan es va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent l'informe que exculpava a Lluís XVI de la seva fugida el 20 de juny de 1791³⁵.

comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 133.

²⁸ Informe presentat per Jean-Baptiste Salle, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 31 de maig de 1791 en nom del comitè diplomàtic, del comitè militar, del comitè eclesiàstic, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 672.

²⁹ Informe presentat per Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 2 de març de 1791 en nom del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 639, i informe presentat per Claude-Antoine Leleu de la Ville aux Bois, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 27 d'agost de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 761.

³⁰ Informe presentat pel comitè de rapports i el comitè de recerques a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 14 de setembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 641.

³¹ Informe presentat per Jean-Xavier Bureaux de Pusy, membre del comitè militar, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 13 de juny de 1791 en nom del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de recerques, del comitè de rapports i del comitè de constitució, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 149-150.

³² Informe presentat per Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 4 d'abril de 1791 en nom del comitè diplomàtic, del comitè militar, del comitè eclesiàstic, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 547.

³³ Informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 14 de febrer de 1791 en nom del comitè eclesiàstic, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 179.

³⁴ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 24 de juny de 1791 en nom del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 483; informe presentat per Muguët de Nanthou a l'Assemblea el dia 25 de juny de 1791 en nom del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 521; informe presentat per Muguët de Nanthou a l'Assemblea el dia 13 de juliol de 1791, en nom del comitè de constitució, del comitè de revisió, del comitè de jurisprudència criminal, del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 231.

³⁵ Informe presentat per Jean-Baptiste Salle, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 22 de juliol de 1791 en nom del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 526.

El comitè de subsistències

El comitè de subsistències com a tal —com a comitè de subsistències, pròpiament— va tenir pocs contactes amb el comitè de rapports. Tanmateix, quan les competències d'aquest comitè van passar al comitè de recerques i el comitè de subsistències va ser suprimit, aleshores, els contactes entre el comitè de rapports i la secció subsistències del comitè de recerques van incrementar-se.

El comitè de subsistències va ser creat el dia 19 de juny de 1789, dos dies després d'haver decidit el tercer estat constituir-se en Assemblea Nacional, el mateix dia en que el clergat va decidir unir-se al tercer estat i l'Assemblea va crear els seus primers quatre comitès per portar endavant alguns dels molts treballs que havia de dur a terme³⁶, i un dia abans de que Lluís XVI, davant dels avenços de l'Assemblea Nacional, es decidís per tancar la sala de reunions d'aquesta provocant amb dita mesura el jurament del joc de pilota i la consolidació de l'Assemblea Nacional. A partir del 20 de juny de 1789 la sobirania passava del rei a l'Assemblea³⁷.

El comitè de subsistències va ser creat per a cercar les causes i els remeis de l'escassetat de gra i durant els primers temps del procés revolucionari va presentar algunes mesures per tal de pal·liar-ne els seus efectes³⁸.

El 4 de juliol de 1789 el comitè de subsistències va proposar a l'Assemblea Nacional instaurar la lliure circulació del gra, proveir d'aliments aquelles zones que podien patir-ne l'escassetat i donar ajudes a aquells que no podien comprar-ne³⁹. I el 6 de juliol de 1789 Trophime-Gérard Lally-Tollendal, a partir de les propostes del comitè de subsistències, va proposar a l'Assemblea Nacional un projecte de decret per tal de prohibir de l'exportació de gra i defensar la lliure

³⁶ Els Arxius Parlamentaris ens diuen que l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar el dia 19 de juny de 1789 el següent decret: « Il sera formé quatre comités : le premier, sous le titre de comité de subsistances, s'occupera de la recherche des causes et des remèdes de la disette des grains qui afflige le peuple dans plusieurs provinces. Le second sous le titre de comité de vérification et contentieux sera chargé de l'examen et du rapport à l'Assemblée des pouvoirs qui restent à vérifier, et de toutes les difficultés relatives. Le troisième sous le titre du comité de rédaction s'occupera de la rédaction des motifs de la délibération du 17, et des divers mémoires et adresses qui seront ordonnées par l'Assemblée. Le quatrième, sous le titre de comité de règlement, s'occupera des règlements nécessaires pour l'ordre et l'expédition des affaires de l'Assemblée. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 135-136.

³⁷ François GENDRON, « Jeu de Paume (Serment du) », *Dictionnaire historique de la Révolution française, op. cit.*, p. 599-600.

³⁸ Pierre-Samuel Dupont de Nemours va assenyalar el perquè de l'existència del comitè de subsistències en una intervenció a l'Assemblea Nacional el dia 4 de juliol de 1789: « Le comité que vous avez établi pour s'occuper de la cherté des grains et des moyens de faciliter la subsistance du peuple s'est livré avec le zèle que vous avez droit d'attendre de ses membres au travail que vous lui avez imposé. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 190.

³⁹ Pierre-Samuel Dupont de Nemours va proposar el següent a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 4 de juliol de 1789: « Vos commissaires n'ont négligé l'examen d'aucune des considérations qu'ils pouvaient avoir à mettre sous vos yeux, et ils ont conclu que vous ne pouviez, dans ce moment, avoir que trois choses à faire : 1° Favoriser la circulation de province à province, et de canton à canton dans l'intérieur du royaume ; 2° Porter des secours ou denrées dans les lieux où elles peuvent manquer réellement ; 3° Répandre des salaires et même des aumônes dans ceux où la denrée ne manque pas, mais où les moyens du peuple sont insuffisants pour se la procurer. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 193.

circulació d'aquest. Amb l'afegit, d'encarregar al comitè de subsistències, d'ocupar-se per ell mateix de procurar arreu l'abundància d'aliments, de restaurar l'ordre públic i de buscar i de castigar els abusos invocant l'autoritat de l'Assemblea Nacional⁴⁰.

El 6 de juliol de 1789 el comitè de rapports i el comitè de recerques, encarregats del manteniment de l'ordre públic, encara no havien estat creats i el comitè de subsistències va ser proposat per a tenir aquesta competència a les seves mans.

El 22 d'agost de 1789 el comitè de subsistències va presentar un nou decret a l'Assemblea Nacional, aquest cop, Assemblea Nacional Constituent, en relació a la lliure circulació del gra i a l'exportació d'aquest. I això perquè les anteriors mesures proposades no havien estat adoptades. En aquest nou decret, el comitè de subsistències proposava la lliure circulació del gra i condemnava l'exportació d'aquest cap a l'estranger, però també, proposava la intervenció de les milícies burgeses, de la gendarmeria i de les tropes en totes aquelles situacions en que no pogués assegurar-se el contingut del decret⁴¹.

El comitè de subsistències adoptava el mateix criteri que el comitè de rapports en el seu informe del 5 d'agost de 1789. És a dir, demanava l'ús de la força per a reprimir els desordres que es donaven⁴².

El 29 d'agost de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent va acceptar les dues primeres propostes del comitè de subsistències però no la darrera. I per tant, es va acceptar prohibir l'exportació de gra vers l'estranger i declarar la lliure circulació d'aquest, però no l'ús de la força armada per assegurar a arreu la lliure circulació del gra i la no exportació d'aquest vers l'estranger⁴³.

El 5 de setembre de 1789, però, donat que els desordres no tenien fi i que el decret del 29 d'agost no s'aplicava arreu, el comitè de subsistències va fer de portaveu de dos diputats de la comuna de París per tal de comentar a l'Assemblea Nacional Constituent la necessitat d'emprar l'ús de la força per tal de fer imposar el decret del 29 d'agost de 1789⁴⁴. Però aquesta

⁴⁰ Trophime-Gérard Lally-Tolendal va proposar el següent a l'Assemblea Nacional Constituent en el decret que va presentar el dia 6 de juliol de 1789: « Et, en attendant, le comité de subsistances ne cessera de s'occuper des moyens de procurer l'abondance, de rétablir l'ordre, et de rechercher et réprimer les abus, en invoquant toutes les fois qu'il sera nécessaire la décision et l'autorité de l'Assemblée nationale. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 190.

⁴¹ Informe presentat per un membre del comitè de subsistències a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 22 d'agost de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 474.

⁴² Informe presentat per Louis-Emmanuel-Henri-Alexandre de Launay comte d'Antraigues en nom del comitè de rapports a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 5 d'agost de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 351.

⁴³ Decret relatiu a la lliure circulació de gra adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent el dia 29 d'agost de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 511. (Veure l'annex número 8)

⁴⁴ Intervenció d'un diputat del comitè de subsistències a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 5 de setembre de 1789: « Un membre du comité des subsistances a fait rapport d'un arrêté de la commune de Paris, en date du 2 de ce mois, présenté par MM Charpentier et Bourdon de la Grosnière, députés de cette commune, qui, craignant pour ses subsistances, prie l'Assemblée pouvoir aux moyens de lui assurer. Il a été exposé que les moyens dépendaient de l'exécution du décret pris par l'Assemblée, le 29 août dernier, pour la libre circulation des grains et farines dans les royaume ; mais cette circulation étant empêchée par l'inquiétude ou étaient encore les habitants des villes du district de manquer de subsistances pour eux-mêmes, et par la crainte qui retenait les fermiers d'exposer leurs personnes en se

no va pronunciar-se. I sis dies més tard, el comitè de rapports va començar a recolzar la postura del comitè de subsistències.

El comitè de rapports volia que aquells que s'oposessin a la lliure circulació del gra fossin perseguits com a pertorbadors⁴⁵, i el dia 15 de setembre, Jean-Louis-Claude Emmery, futur membre del comitè de rapports, va presentar un projecte de decret, consensuat amb el comitè de subsistències, per a aprofundir el decret del 29 d'agost de 1789⁴⁶.

El 18 de setembre de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar un nou decret. I en aquest van quedar recollides les propostes d'Emmery consensuades amb el comitè de subsistències⁴⁷. Comitè que va veure mica en mica les seves competències trepitjades pel comitè de rapports que gestionava tots els desordres, incloent-hi aquells que es donaven arran de la lliure circulació del gra i de l'exportació d'aquest vers l'estranger, i que pensava les mesures per tal d'erradicar-los. De fet, fins a la creació del comitè de rapports, el comitè de subsistències s'havia encarregat d'alguns dels desordres que es donaven arran de l'escassetat d'aliments⁴⁸.

El 3 d'octubre de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent va demanar al comitè de subsistències la redacció d'una instrucció simple per tal de donar a conèixer arreu els decrets de l'Assemblea. I això, arran d'una intervenció del comitè de rapports donant detall d'alguns dels desordres que es donaven⁴⁹. I el 5 d'octubre de 1789 el cos legislatiu va reafirmar el seu

transportant à Paris il n'y avait que deux partis à prendre pour assurer l'exécution du décret : l'un d'y employer la force, l'autre, de mettre les habitants des villes voisines hors d'intérêt, en assurant la fourniture de leurs marchés. Sur quoi le comité a proposé de s'en rapporter provisoirement au pouvoir exécutif. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 587.

⁴⁵ El comitè de rapports va presentar el dia 11 de setembre de 1789 un projecte de decret que venia a dir el següent: « L'on s'est occupé d'un projet d'arrêté présenté par le comité des rapports sur les grains. Cet arrêté a été trouvé très-obscur. Il porte, 1° que ceux qui transporteront des grains à trois lieues de la frontière du royaume seront tenus de faire de déclarations aux municipalités du lieu dont ils partiront, et en présenteront une copie aux municipalités des lieux où ils arriveront, sous peine de saisie et confiscation ; 2° que les étrangers qui auront fait des entrepôts en France seront obligés de se conformer aux lois des entrepôts ; 3° Fait défense de s'opposer à la circulation sous peine d'être poursuivis comme perturbateurs. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 609.

⁴⁶ Segons els Arxius Parlamentaris, Jean-Louis-Claude Emmery va presentar el següent projecte el dia 15 de setembre de 1789: « Emmery, membre de l'Assemblée, a fait ensuite la lecture d'un nouveau projet d'arrêté relatif au commerce des grains, qu'il a dit avoir soumis au comité de subsistances qui l'avait adopté. Ce projet contenait six articles, portant principalement sur les gênes du commerce intérieur, et l'exportation à l'étranger, assujettissant seulement à des formalités le commerce intérieur voisin des frontières, prononçant confiscation sur les contrevenants, au profit des dénonciateurs et des hôpitaux, laissant cependant la liberté d'exporter à ceux qui auront constaté qu'ils ont importé. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 645.

⁴⁷ Decret relatiu a la lliure circulació de gra aprovat per l'Assemblea Nacional Constituent el dia 18 de setembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 41 (Veure l'annex número 8)

⁴⁸ El 21 d'agost de 1789 un membre del comitè de subsistències va fer el següent informe: « Enfin, sur le rapport fait par un membre du comité de subsistances, d'un attroupement qui a eu lieu aujourd'hui à Versailles, par suite duquel le prix du sel a été baissé à six sous, l'Assemblée continue la délibération, et charge M. le président de prendre les renseignements relatifs, et d'en communiquer avec le pouvoir exécutif. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 467.

⁴⁹ El 3 d'octubre de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent va decretar el següent: « L'Assemblée nationale a arrêté que le comité des subsistances rédigerá une instruction simple et claire, mise à la portée du peuple, et dans laquelle il développera les vraies principes sur les subsistances, les motifs des

desig de fer aplicar els decrets del 29 d'agost i del 18 de setembre i va encarregar al comitè de recerques de perseguir els responsables d'aquests desordres⁵⁰. Davant de tot això, i mica en mica, el comitè de subsistències va anar deixant de tenir sentit. El comitè de rapports s'encarregava de tots els desordres —incloent-hi els desordres arran de la lliure circulació del gra i de l'exportació d'aquest vers l'estranger— i de pensar les mesures per tal d'eradicar-los i el comitè de recerques de perseguir els autors que els provocaven. Per tant, per què mantenir vigent el comitè de subsistències?

El 13 d'octubre de 1789 Edmond-Louis-Alexis Dubois de Crancé i François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou van demanar la supressió del comitè de subsistències al·legant que era poc útil, i Jean-Louis-Claude Emmercy, membre del comitè de rapports, els va recolzar i l'Assemblea Nacional Constituent va dissoldre el comitè⁵¹ i va passar al comitè de recerques, sense declarar-ho obertament, totes les correspondències que el comitè de subsistències rebia fins aleshores⁵².

Va ser aleshores, a partir de l'octubre - novembre de 1789, un cop el comitè de subsistències va passar a ser una secció del comitè de recerques, quan el comitè de rapports va començar a mantenir contactes freqüents amb aquesta nova secció i va començar a presentar a l'Assemblea Nacional Constituent els projectes de decret relatius a l'exportació de gra, és a dir, en relació a unes matèries que havien competit des del 19 de juny de 1789 al comitè de subsistències⁵³.

El comitè eclesiàstic

El comitè eclesiàstic va col·laborar també amb el comitè de rapports i amb el comitè de recerques. I en cap moment va ser "absorbit" per aquests tal i com va passar amb el comitè de subsistències.

El comitè eclesiàstic va rebre molta informació conjuntament amb el comitè de rapports i amb el comitè de recerques, sobretot, arran dels desordres produïts pel decret del 27 de novembre de 1790. (Veure la gràfica número 3 del capítol 4)

Segons els termes d'aquest decret, redactat entre els membres del comitè de recerques, del comitè de rapports, del comitè eclesiàstic i del comitè d'alienació dels dominis nacionals, els

décrets de l'Assemblée, et le danger des moyens que le peuple a jusqu'à présent employés pour se procurer des grains et des farines. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 339.

⁵⁰ Decret del 5 d'octubre de 1789 relatiu als dos decrets aprovats per l'Assemblea Nacional Constituent el dia 29 d'agost i 18 de setembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 347-348.

⁵¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 441.

⁵² André Castaldo que ha treballat una mica els comitès de l'Assemblea Nacional Constituent no menciona en la seva petita rúbrica dedicada al comitè de subsistències que aquest comitè després de ser abolit el 13 d'octubre de 1789 es va convertir en una secció del comitè de recerques, André CASTALDO, *Les méthodes de travail de la Constituante, op. cit.*, p. 221.

⁵³ Informe presentat per Pierre Hébrard de Fau a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 4 de desembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 365, informe presentat per Hébrard a l'Assemblea el dia 10 de desembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 499, informe presentat per Pierre-Ignace Regnaud d'Epercy a l'Assemblea el dia 14 de gener de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 185, informe presentat per Regnaud d'Epercy a l'Assemblea el dia 21 de gener de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 277.

eclesiàstics havien de jurar fidelitat a la nació, a la llei i al rei si volien continuar en els seus càrrecs. De negar-se a fer el jurament serien substituïts per d'altres eclesiàstics que l'haguessin fet i de fer el jurament i no complir-lo serien perseguits pels tribunals, com rebels a la llei i castigats, a part de perdre els drets de ciutadà actiu i de ser considerats incapaços de portar a terme qualsevol funció pública⁵⁴.

El comitè eclesiàstic va ser creat el 12 d'agost de 1789 per preparar els treballs relatius al clergat i va ser compost inicialment per quinze membres, la majoria d'ells especialitzats en matèria jurídica, especialment, en dret canònic⁵⁵. Però, vers el febrer de 1790, quinze membres li van ser annexionats arran dels molts treballs que havia de dur a terme, com ara la redacció de la Constitució civil del clergat i l'administració d'aquests béns, els treballs preparatoris relatius a la venda dels béns eclesiàstics i la liquidació del deute i l'examen de les memòries que li eren adreçades i la redacció dels informes corresponents⁵⁶. I això últim, perquè el « Bureau des renvois » li va enviar molts dossiers, per ser exactes, uns 6310, és a dir, el 13,98 % de tots els dossiers que va enregistrar i va reenviar aquest despatx des del juliol de 1789 al setembre de 1791. De fet, el comitè eclesiàstic va ser el comitè que més correspondència va rebre enregistrada després del comitè de constitució (9289 dossiers) i del comitè de rapports (7796 dossiers). (Veure la gràfica número 1 del capítol 2).

El comitè eclesiàstic es va encarregar també d'examinar, al costat d'altres comitès, totes les qüestions referents al delme⁵⁷ i també al costat del comitè d'alienació totes les qüestions relatives a la venda dels béns eclesiàstics, més concretament, a la venda del mobiliari eclesiàstic: les biblioteques, les pintures, les escultures, les medalles i altres monuments històrics⁵⁸. L'Assemblea Nacional Constituent tenia interès a preservar el patrimoni històric i cultural⁵⁹. Per altra banda, el comitè eclesiàstic va participar també en els treballs del comitè de savis creat el 3 de novembre de 1790 per recercar els monuments relatius a la literatura, les ciències i les arts⁶⁰.

Més enllà d'aquests treballs, però, el comitè eclesiàstic va participar, al costat del comitè de rapports, molt principalment, i del comitè de recerques, en el manteniment de l'ordre públic. I

⁵⁴ Projecte de decret dels comitès reunits de rapports, d'alienació dels dominis nacionals, de recerques i eclesiàstic relatiu a les protestes de diversos bisbes i capítols del regne sobre la Constitució civil del clergat. Projecte presentat a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 27 de novembre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 75-81.

⁵⁵ Jérôme TISSOT-DUPONT, « Le comité ecclésiastique de l'Assemblée Nationale Constituante (1789-1791) De *L'Histoire apologétique* par Durand de Maillane à la Recherche Moderne », *Revue d'Histoire de l'Église de France*, 2004, t. 90, p. 430.

⁵⁶ Id., p. 437.

⁵⁷ Id., p. 440.

⁵⁸ Id., p. 441.

⁵⁹ El 13 d'octubre de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent va decretar el següent en un informe presentat per Lebrun, membre del comitè de finances: « [L'Assemblée] charge les directoires des départements de faire dresser l'état et de veiller, par tous les moyens qui seront en leur pouvoir, à la conservation des monuments des églises et maisons devenus domaines nationaux, qui se trouvent dans l'étendue de leur soumission. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 19, p. 588-589, Jérôme TISSOT-DUPONT, « Le comité ecclésiastique de l'Assemblée Nationale Constituante (1789-1791) De *L'Histoire apologétique* par Durand de Maillane à la Recherche Moderne », *op. cit.*, p. 442.

⁶⁰ Jérôme TISSOT-DUPONT, « Le comité ecclésiastique de l'Assemblée Nationale Constituante (1789-1791) De *L'Histoire apologétique* par Durand de Maillane à la Recherche Moderne », *op. cit.*, p. 444.

això perquè va rebre algunes cartes relatives als desordres que es donaven arran de l'obligació que tenien els eclesiàstics de fer el jurament si volien continuar en els seus càrrecs⁶¹ —en aquestes cartes se li demanava que enviés algunes guàrdies nacionals o l'exèrcit per a restablir la tranquil·litat pública⁶²— i va col·laborar en la redacció d'alguns dels informes que el comitè de rapports va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent entre el 27 de novembre de 1790 i el 31 de maig de 1791, concretament, en cinc, comptant l'informe sobre l'obligació de fer el jurament.

El 14 de febrer de 1791 el comitè eclesiàstic va col·laborar en un informe redactat pels comitès de rapports i de recerques sobre els desordres que es donaven en el departament de Morbihan. Segons les autoritats d'aquest departament, pocs eclesiàstics feien el jurament i, en molts llocs, la gent s'oposava a que aquests el fessin, pel que sembla, creien que els seus fills no serien batejats i que de morir no rebrien els sants sagraments⁶³.

El 4 d'abril de 1791 el comitè eclesiàstic va participar en un altre informe per a assegurar l'ordre públic. Aquest cop relatiu al cardenal de Rohan, membre de l'Assemblea Nacional Constituent, i acusat de voler alçar els departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin en contra de les lleis constitucionals de l'Estat. Aquest informe va ser redactat conjuntament entre el comitè de rapports, el comitè de recerques, el comitè eclesiàstic, el comitè diplomàtic i el comitè militar⁶⁴.

El 7 d'abril de 1791 però, el comitè eclesiàstic va col·laborar en la redacció d'un informe sobre l'hospital dels « Quatre-vingts ». Aquest cop l'informe no estava relacionat amb l'ordre públic, sinó amb unes reclamacions fetes, algunes d'aquestes en contra del cardenal de Rohan, tres dies abans enviat a l'Alta Cort Nacional. En la redacció d'aquest informe s'hi van veure implicats a part del comitè eclesiàstic i el comitè de rapports, el comitè d'alienació i el comitè de mendicitat⁶⁵.

⁶¹ El comitè eclesiàstic va rebre una carta de les autoritats del departament del Jura que deia el següent: « Les ennemis de la Constitution, les prêtres réfractaires, continuent leurs manœuvres. Les ecclésiastiques constitutionnels sont menacés, insultés ; on n'épargne pas même les fonctionnaires publics. Les procédures instruites contre ces réfractaires, loin de les intimider, les enhardissent, le mal deviendra à son comble si l'on ne prend pas des moyens vigoureux », i una altra de la regió de l'Alsàcia que deia el que segueix: « Ils cherchent à répandre la corruption dans les campagnes, les curés surtout, que la loi a privés de leur fonctions, usent de l'empire qu'ils ont conservé sur une partie des habitants de leurs paroisses. », Jérôme TISSOT-DUPONT, « Le comité ecclésiastique de l'Assemblée Nationale Constituante (1789-1791) De *L'Histoire apologétique* par Durand de Maillane à la Recherche Moderne », *op. cit.*, p. 450.

⁶² *Id.*, p. 450.

⁶³ Informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 14 de febrer de 1791, en nom del comitè eclesiàstic, de recerques i de rapports, *Archives Parlementaires*, *op. cit.*, t. 23, p. 175.

⁶⁴ Informe presentat per Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 4 d'abril de 1791, en nom del comitè de recerques, del comitè diplomàtic, del comitè eclesiàstic, del comitè militar i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires*, *op. cit.*, t. 24, p. 547-554.

⁶⁵ Informe presentat per Marie-André Merle, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 7 d'abril de 1791 en nom del comitè eclesiàstic, del comitè d'alienació, del comitè de mendicitat i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires*, *op. cit.*, t. 24, p. 635.

Finalment, el 31 de maig de 1791 el comitè eclesiàstic va participar en un nou informe sobre els desordres que es donaven en els departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin, concretament, en la municipalitat de Colmar, arran del jurament eclesiàstic. En aquest informe el comitè eclesiàstic acompanyava el comitè de rapports, el comitè de recerques, el comitè diplomàtic i el comitè militar⁶⁶.

El comitè militar

El comitè militar va col·laborar també amb el comitè de rapports. I això perquè alguns dels desordres importants que va haver de gestionar aquest darrer comitè concernien els regiments i les tropes. El comitè militar mantenia correspondència i contacte amb els ministres i els generals, amb els oficials de l'exèrcit i amb els departaments i amb els cossos municipals i les guàrdies nacionals, i estava al corrent de tot allò que competia els afers pròpiament militars.

El comitè militar va ser creat l'1 d'octubre de 1789 per estudiar les qüestions relatives a l'organització de l'exèrcit. Aquest comitè va començar a col·laborar amb el comitè de rapports arran de la insurrecció del regiment de Nancy, quan uns quants soldats van insurreccionar-se pel retard de la paga. A partir d'aquí, el comitè militar va començar a rebre correspondència conjuntament amb el comitè de rapports i el comitè de recerques i va participar en 9 informes que el comitè de rapports va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent entre el 14 d'agost de 1790 i el 13 de juliol de 1791. (Veure la gràfica número 1)⁶⁷.

El 16 d'agost de 1790 el comitè militar va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent l'informe que conjuntament amb el comitè de rapports i el comitè de recerques havia fet sobre la insurrecció de Nancy⁶⁸. En aquest informe els tres comitès reunits van proposar a l'Assemblea de reprimir per la força la insurrecció de les tropes i de castigar els revoltats per crims de « lèse-nation ». L'Assemblea va acceptar la proposta presentada per Jean-Louis-Claude Emmerly, membre del comitè militar, i quinze dies més tard, el general François Bouillé, emparat pel decret aprovat per l'Assemblea, va reprimir militarment la insurrecció⁶⁹. 110

⁶⁶ Informe presentat per Jean-Baptiste Salle, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el 31 de maig de 1791, en nom del comitè diplomàtic, del comitè militar, del comitè eclesiàstic, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 672.

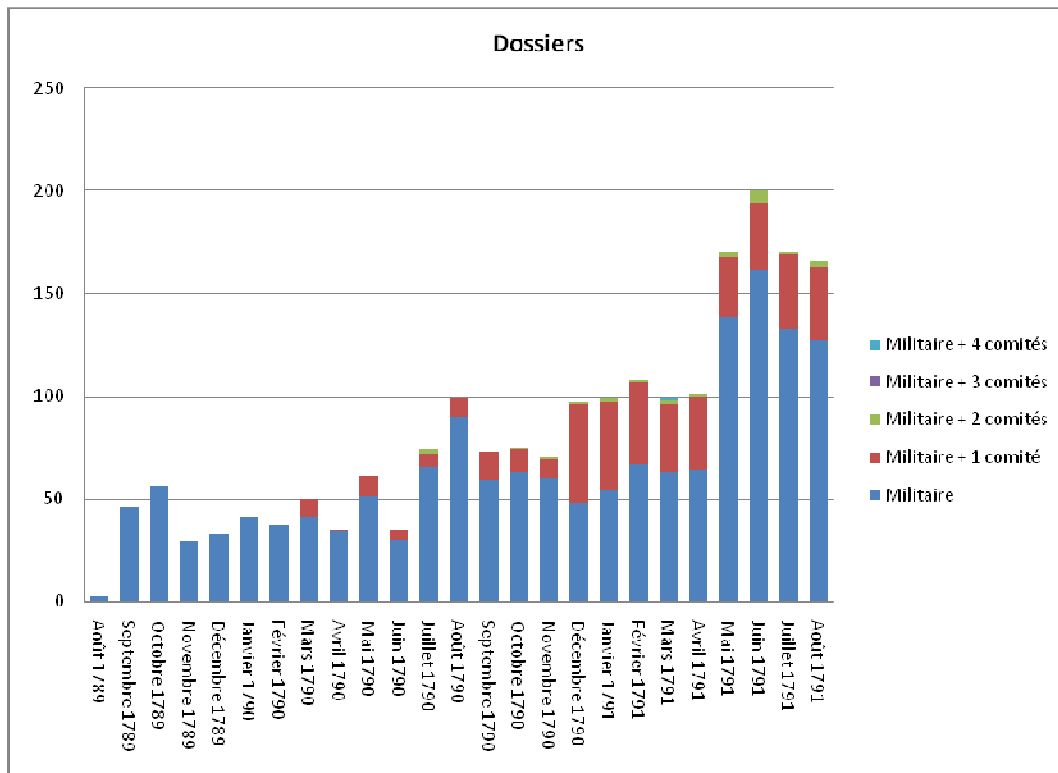
⁶⁷ En aquesta gràfica número 1 podem veure quanta correspondència va rebre el comitè militar tot sol (militaire), quanta la va rebre conjuntament amb un altre comitè (militaire + 1 comités), quanta amb dos altres comitès (militaire + 2 comités), quanta amb tres altres comitès (militaire + 3 comités) i quanta amb quatre altres comitès (militaire + 4 comités). En aquesta gràfica també podem veure com el comitè militar rep cada vegada més correspondència. I això molt probablement pels moviments de tropes enemigues properes a França.

⁶⁸ Informe presentat per Jean-Louis-Claude Emmerly, membre del comitè militar, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 16 d'agost de 1791, en nom del comitè de recerques, del comitè de rapports i del comitè militar, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 92-93. (Veure l'annex núm. 8)

⁶⁹ Carta escrita per François-Claude-Amour de Bouillé el dia 30 d'agost de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 287-288. (Veure l'annex núm. 8)

insurgents van morir en el moment de la repressió, 22 van ser penjats després de l'amotinament i 41 van ser enviats a les galeres⁷⁰.

Gràfica núm. 1

El 20 d'octubre de 1790 el comitè militar va treballar novament amb el comitè de rapports. Aquest cop per a donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent dels insults que li havien proferit uns oficials beguts del regiment de Royal-Liégeois a Belfort. Els comitès els van considerar culpables de crims de « lèse-nation » i van demanar al rei que donés les ordres necessàries per tal de fer-los arrestar per a ser processats pels tribunals⁷¹.

Un mes més tard, el 20 de novembre de 1790, el comitè militar va acompanyar el comitè de rapports i el comitè de constitució en un afer relatiu a dues companyies militars de la vila de Troyes. La municipalitat les volia annexonar a les guàrdies nacionals i aquestes s'hi oposaven. El departament les recolzava però la municipalitat persistia en annexonar-les. I aleshores, el comitè de rapports, acompanyat pel comitè de constitució i pel comitè militar, va intervenir. I

⁷⁰ Jean-Clément MARTIN, *La Révolution française, 1789-1799. Une histoire socio-politique*, op. cit., p. 100.

⁷¹ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 30 d'octubre de 1790, *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 20, p. 136.

en un informe presentat a l'Assemblea Nacional Constituent va decretar que no serien annexionades⁷².

El 6 de desembre de 1790 el comitè militar va col·laborar novament amb el comitè de rapports i el comitè de recerques per presentar un balanç dels fets ocorreguts a Nancy el dia 31 d'agost de 1790 i un projecte de decret pel qual es demanava a l'Assemblea Nacional Constituent de suspendre totes les instruccions que s'havien iniciat per a castigar els insurgents de crims de « lèse-nation » així com també, el seu acord per adreçar-se al rei per a indemnitzar els soldats despatxats i acordar el perdó als quaranta-un soldats enviats a les galeres per un període de trenta anys⁷³.

Per altra banda, el comitè militar també va participar al costat del comitè de rapports, i d'altres comitès, en els informes que van fer-se per a gestionar els desordres que es donaven en els departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin i a l'entorn de la municipalitat de Colmar. L'11 de febrer de 1791 el comitè militar va participar en un d'aquests informes perquè es va decidir dissoldre una companyia de granaders i es va demanar als ciutadans que la composaven de reunir-se a les guàrdies nacionals i perquè se li va proposar al rei d'enviar una força militar suficient per assegurar aquests territoris de frontera⁷⁴. El 4 d'abril de 1791 el comitè militar hi va col·laborar de nou, perquè sota la influència del cardenal de Rohan s'organitzaven petits exèrcits i es feien lleves per a recolzar els prínceps contraris al procés revolucionari⁷⁵. I el 23 d'abril de 1791 va tornar a col·laborar-hi perquè els soldats favorables al procés revolucionari de la zona és queixaven de la municipalitat de Colmar i de les autoritats dels departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin, i això perquè no prenen mesures davant dels desordres que es donaven, tant per la negativa d'alguns eclesiàstics a fer el jurament com per les emigracions que hi havien, com pels moviments de tropes, poc favorables a la Revolució, que es donaven en la zona⁷⁶.

El 19 de març de 1791 el comitè militar va col·laborar amb el comitè de rapports i amb el comitè de recerques en un informe relatiu a un desordre que va tenir lloc a Douai arran de l'embarcament de gra i de la nominació d'un nou bisbe. El comitè militar va col·laborar-hi

⁷² Informe presentat per Jean-Paul-Marie-Anne Latyl, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 20 de novembre de 1790, en nom del comitè de constitució, del comitè militar i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 547-548.

⁷³ Informe presentat per Charles-Alexis-Brûlard de Genis Sillery, membre del comitè de recerques, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 6 de desembre de 1790, en nom del comitè militar, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 271-298.

⁷⁴ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 11 de febrer de 1791, en nom del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de constitució, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 133-136.

⁷⁵ Informe presentat per Charles-Louis-Victor príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 4 d'abril de 1791, en nom del comitè de recerques, del comitè diplomàtic, del comitè eclesiàstic, del comitè militar i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 547-554.

⁷⁶ Informe presentat per Jean-Baptiste Salle, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 31 de maig de 1791, en nom del comitè diplomàtic, del comitè militar, del comitè eclesiàstic, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 672-676.

perquè es va acusar a la municipalitat de no voler declarar la llei marcial, dubtant de la bona intel·ligència de les guàrdies nacionals i de les tropes de línia per a posar a fi als desordres que es donaven⁷⁷.

El 13 de juny de 1791 el comitè militar va presentar un informe a l'Assemblea Nacional Constituent que exigia fer jurament de fidelitat a la llei i al rei a tots els funcionaris i militars del regne. I en aquest informe el comitè militar va trobar-se acompanyat pel comitè de rapports, el comitè de recerques, el comitè de constitució i el comitè diplomàtic. A part, en aquest informe, s'instava a Louis-Joseph de Bourdon-Condé o bé a entrar a França, o bé a quedar-se fora d'aquesta. I de quedar-se a fora, perdria el drets dinàstics i seria declarat rebel⁷⁸.

Finalment, el comitè militar va participar en l'informe sobre la fugida del rei presentat a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 13 de juliol de 1791 i adoptat per aquesta dos dies després. I això perquè Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports responsable de la redacció d'aquest informe, va demanar a l'Assemblea que li permetés annexionar-se tres comitès per a redactar-lo: el comitè militar, el comitè de constitució i el comitè de legislació criminal⁷⁹.

Arran d'aquest informe, el comitè militar es va trobar de nou confrontat a les actituds i a les actuacions del general Bouillé que, encara no un any abans, havia reprimat la insurrecció de Nancy i vers el juliol de 1791 era considerat l'alt responsable de la fugida de la família reial el 20 de juny de 1791.

El comitè diplomàtic

El comitè diplomàtic va treballar també al costat del comitè de rapports. Sobretot, en aquells desordres que es donaven prop de la frontera. Va participar en l'informe presentat a l'Assemblea Nacional Constituent l'11 de febrer de 1791 sobre els problemes que hi havia en els departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin⁸⁰, va col·laborar en el informe que es va fer sobre el cardenal de Rohan el 4 d'abril de 1791⁸¹ i també en aquell altre en el que es feia

⁷⁷ Informe presentat per Charles-Jean-Marie Alquier, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 19 de març de 1791, en nom del comitè militar, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 211-219.

⁷⁸ Informe presentat per Jean-Xavier Bureaux de Pusy, membre del comitè militar, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 13 de juny de 1791, en nom del comitè de constitució, del comitè diplomàtic, del comitè de recerques, del comitè de rapports i del comitè militar, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 148-150.

⁷⁹ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 13 de juliol de 1791, en nom del comitè de militar, del comitè diplomàtic, del comitè de constitució, del comitè de revisió, del comitè de jurisprudència criminal, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 231-242.

⁸⁰ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 11 de febrer de 1791, en nom del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de constitució, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 133- 136.

⁸¹ Informe presentat per Charles-Louis-Victor príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 4 d'abril de 1791, en nom del comitè de recerques, del comitè diplomàtic, del comitè eclesiàstic, del comitè militar i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 547-554.

menció dels desordres donats a Colmar el 31 de maig de 1791⁸². Va col·laborar en l'informe pel qual s'obligava als funcionaris públics i als militars a jurar fidelitat a la nació i al rei el 13 de juny de 1791⁸³ i va participar finalment en l'informe que donava compte de la fugida del rei el 13 de juliol de 1791⁸⁴.

El comitè diplomàtic va ser creat el 29 de juliol de 1790 després d'una proposta de decret de Jean-Louis-Claude Emmercy, antic membre del comitè de rapports i del comitè de recerques. Aquest comitè va ser compost de sis membres i va encarregar-se de prendre coneixement de tots els tractats existents entre França i les potències estrangeres, per tal d'observar quins acords i compromisos eren vigents i donar-ne compte a l'Assemblea quan aquesta així ho considerés⁸⁵.

El comitè diplomàtic va ser un dels comitès que no rebia gairebé mai cap dossier de la part del « Bureau des renvois ». Del setembre de 1790 al setembre de 1791 només va rebre 85 dossiers de part d'aquest despatx, és a dir, menys d'un 0,2% de tota la correspondència enregistrada i distribuïda. I això, molt probablement, perquè la informació que rebia li era adreçada directament i no era oberta pel « Bureau des renvois ». El comitè diplomàtic funcionava, possiblement, de la mateixa manera que el comitè de recerques, és a dir, que la majoria d'informació que rebia era confidencial i no era ni oberta ni llegida pel « Bureau des renvois ». (Veure la gràfica número 2)⁸⁶

Malgrat la poca informació enregistrada que va rebre el comitè diplomàtic, aquest comitè va recolzar el comitè de rapports en tots els informes que va elaborar relatius als desordres que es donaven en territori fronterer. Probablement, per si en algun moment es desencadenava un conflicte bèl·lic entre França i les potències estrangeres.

⁸² Informe presentat per Jean-Baptiste Salle, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 31 de maig de 1791, en nom del comitè diplomàtic, del comitè militar, del comitè eclesialístic, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 672-676.

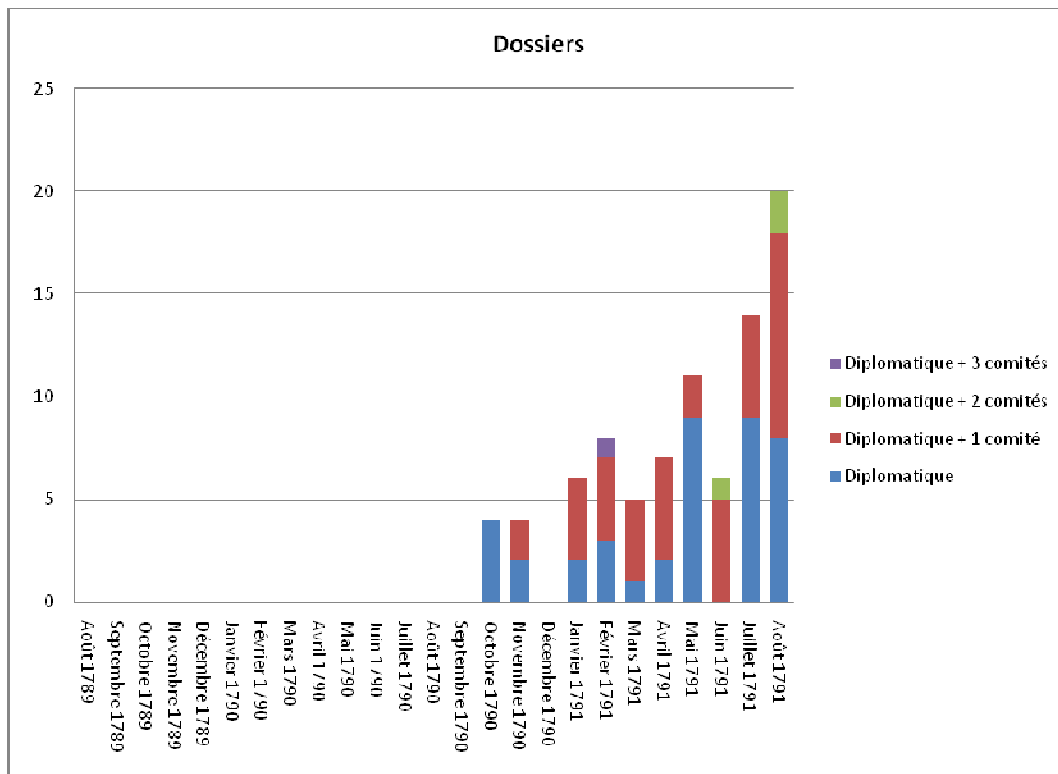
⁸³ Informe presentat per Jean-Xavier Bureaux de Pusy, membre del comitè militar, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 13 de juny de 1791, en nom del comitè de constitució, del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 148-150.

⁸⁴ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 13 de juliol de 1791, en nom del comitè de militar, del comitè diplomàtic, del comitè de constitució, del comitè de revisió, del comitè de jurisprudència criminal, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 231-242.

⁸⁵ El dia 29 de juliol de 1790 Jean-Louis-Claude Emmercy va proposar el següent decret a l'Assemblea Nacional Constituent: « Il sera nommé un comité de six membres, chargé de prendre connaissance des traités existants entre la France et les puissances étrangères, et des engagements respectifs qui en résultent, pour en rendre compte à l'Assemblée au moment où le demandera. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 399.

⁸⁶ En aquesta gràfica número 2 podem veure quanta correspondència va rebre el comitè diplomàtic tot sol (diplomatie), quanta correspondència la va rebre conjuntament amb un altre comitè (diplomatie + 1 comité), quanta la va rebre amb dos altres comitès (diplomatie + 2 comités), quanta la va rebre amb tres altres comitès (diplomatie + 3 comités). En aquesta gràfica també podem observar que el comitè diplomàtic va rebre molt poca correspondència enregistrada, que una part considerable de la correspondència que va rebre la va compartir amb d'altres comitès i que la majoria de dossiers que li van ser adreçats li van arribar en els darrers mesos de l'Assemblea Nacional Constituent.

Gràfica núm. 2

El comitè de constitució

El comitè de constitució va recolzar també el comitè de rapports en alguns dels seus informes; en aquells que majoritàriament feien menció a problemes que es donaven entorn de l'administració, de les autoritats administratives del regne. Problemes que tenien a veure amb la destitució d'algunes d'aquestes, però també amb la nominació d'alguns individus per a certes places públiques.

El 20 de novembre de 1790 el comitè de constitució va col·laborar, juntament amb el comitè de rapports i el comitè militar, en un informe pel qual es castigava a la municipalitat de Troyes per desobediència. Aquesta volia annexonar dues companyies, una de granaders i una altra de caçadors, a les guàrdies nacionals de la ciutat a pesar de la resistència d'aquestes a ser annexonades i de la desaprovació d'aquesta decisió per part de les autoritats administratives del departament⁸⁷.

El 20 de gener de 1791 el comitè de constitució va participar en un altre informe presentat pel comitè de rapports a l'Assemblea Nacional Constituent. Aquest cop l'informe concernia el nomenament d'un antic membre d'un directori de departament al càrrec de jutge. Un decret de l'Assemblea establia que aquells que fossin membres d'un directori o procuradors generals síndics d'un departament o procuradors síndics d'un districte no podien concórrer a les places

⁸⁷ Informe presentat per Jean-Paul-Marie-Anne Latyl, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 20 de novembre de 1790, en nom del comitè de constitució, del comitè militar i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 547-548.

de jutge. I en aquest informe el comitè de rapports, recolzat pel comitè de constitució, va considerar que el nomenament no era viable⁸⁸.

L'11 de febrer de 1791 el comitè de constitució va col·laborar amb el comitè de rapports, el comitè de recerques, el comitè diplomàtic i el comitè militar, en el seu informe sobre els desordres donats en els departaments del Haut-Rhin i del Bas-Rhin i això, molt probablement, perquè en aquest informe es va decidir suspendre les autoritats administratives d'aquest departament⁸⁹.

El 13 de juny de 1791 el comitè de constitució va participar també en l'informe pel qual s'obligava als funcionaris públics i als militars a jurar fidelitat a la nació i al rei⁹⁰. I el 16 de juny de 1791 va tornar a col·laborar amb el comitè de rapports per tal de decidir si era o no vàlida una elecció que s'havia fet per una plaça de membre d'un tribunal de cassació⁹¹. Finalment, el 13 de juliol de 1791 el comitè de constitució va participar en l'informe que donava compte de la fugida del rei⁹², i això perquè Muguet de Nanthou va demanar a l'Assemblea Nacional Constituent que el comitè de constitució l'acompanyés en la redacció d'aquest informe tan important⁹³.

El comitè de constitució va ser creat el 6 de juliol de 1789 i tenia per a tasca principal gestionar tots els afers relatius a la nova constitució del regne. I per aquest motiu, molt probablement, va ser el comitè que més dossiers va rebre entre juliol de 1789 i setembre de 1791. De fet, en va rebre 9289, és a dir, el 20,59% de tots els dossiers que el « Bureau des renvois » va enregistrar i distribuir.

⁸⁸ Informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 20 de gener de 1790, en nom dels comitès de constitució i de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 351.

⁸⁹ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 11 de febrer de 1791, en nom del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de constitució, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 133-136.

⁹⁰ Informe presentat per Jean-Xavier Bureaux de Pusy, membre del comitè militar, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 13 de juny de 1791, en nom del comitè de constitució, del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 148-150.

⁹¹ Informe presentat per François-Antoine Morin, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 16 de juny de 1791, en nom del comitè de constitució i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 283.

⁹² Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 13 de juliol de 1791, en nom del comitè de militar, del comitè diplomàtic, del comitè de constitució, del comitè de revisió, del comitè de jurisprudència criminal, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 231-242

⁹³ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 1 de juliol de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 617-618.

5.) *Uns aliats difícils: els ministres*

El comitè de rapports no només va estar en contacte amb els comitès per tal de gestionar els desordres i la informació que rebia o amb les autoritats administratives del regne, sinó que també va estar amb contacte amb els ministres de Lluís XVI. El comitè de rapports, de la mateixa manera que adreçava cartes als comitès perquè considerava que els hi competien o a les autoritats administratives perquè valorava que els hi calia conèixer o gestionar tal o tal altre afer o desordre⁹⁴, procedia de la mateixa manera amb els ministres: els hi enviava tot allò que estimava convenient.

I el mateix passava pel que feia a procurar-se informacions. El comitè de rapports no només es comunicava amb altres comitès per tal d'obtenir informacions o amb les autoritats administratives del regne, sinó que també es concertava amb els ministres per procurar-se informació d'allò que li convenia saber.

Però no només això; el comitè de rapports també donava "ordres" als ministres, o dit d'altra manera donava "instruccions". Instruccions que més valia que es complissin perquè el comitè de rapports tenia l'Assemblea Nacional Constituent al darrera. El comitè de rapports donava "instruccions" als ministres⁹⁵ de la mateixa manera que les donava a les autoritats administratives⁹⁶.

⁹⁴ El comitè de rapports va enviar al departament de la Seine-et-Marne, el dia 4 de febrer de 1791, per a la gestió d'un desordre, alguns dossiers que havia rebut: « M.M. les administrateurs du département de Seine-et-Marne. J'ai l'honneur de vous faire passer, Messieurs, d'après l'avis du comité des rapports de l'Assemblée Nationale un mémoire et autre pièces jointes, qui lui ont été adressés par les officiers municipaux de Cérilly district des Maux. Il paraît par ces pièces que cet endroit est menacé de quelques désordres. Le comité vous invite pour les prévenir. Vous voudrez bien accuser au comité la réception des pièces. Je suis &. » Registre D*XL75 de la subsérie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la sèrie D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

⁹⁵ Per exemple, el 24 de desembre de 1789 el comitè de rapports va escriure a Jacques Necker per indicar-li algunes ordres que havia de donar: « «Affaire des habitants corps communauté de St. Julien. Monsieur Necker. J'ai l'honneur de vous envoyer Monsieur une affaire d'après la décision du comité des rapports. Il vous prie de vouloir bien donner les ordres nécessaires pour que le délit dont il s'agit soit constaté et poursuivi par devant les juges qui en doivent connaître. Je suis & C. » i el dia 4 de gener de 1790 el va escriure pel mateix, per a comunicar-li unes altres "ordres" que havia de donar: « Affaire de Charles de la Vigne a Hannpee en Picardie. M. Necker ministre de finances. J'ai l'honneur de vous envoyer Monsieur une affaire d'après l'avis du comité des rapports, il vous prie de vouloir bien donner les ordres nécessaires à l'effet de faire rendre au plaignant la justice qui lui est due et conformément aux Décrets de l'Assemblée sur la libre circulation des grains. Je suis & C. ». Registre D*XL42 de la subsérie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la sèrie D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

⁹⁶ El comitè de rapports va escriure la següent carta en que es pot el pes de les "ordres" del comitè de rapports: « Le Comité de Rapports autorisé par les décrets de l'Assemblée Nationale me charge MM de vous prévenir qu'il lui a été adressé des plaintes des désordres qui se commettent journellement dans le lieu de Pusy; les excès qui ont eu lieu à Anson seront poursuivis et d'après l'information qui est commencé les vraies coupables seront reconnues et sévèrement punis le comité ne doit pas vous dissimuler MM que vous êtes personnellement responsables des délits qui pourraient se commettre dans votre Municipalité si vous n'employez tous les moyens que la loi à remis en vos mains pour les prévenir et les arrêter, si quelques citoyens ont des plaintes a former ils doivent s'adresser aux tribunaux qui sont chargés de leur rendre justice et ses juges élus par eux ont droit à toute leur

El comitè de rapports va estar en contacte amb tots els ministres, però molt especialment amb un, de la mateixa manera que també va estar al costat de molts comitès però només amb un va formar un tàndem perfecte: el comitè de recerques. El comitè de rapports va tenir contactes amb tots els ministres, com ara, el ministre de la guerra o el ministre de les finances, però només amb un va tenir un especial contacte: el Garde des Sceaux, el futur ministre de la justícia.

Si el comitè de rapports va enviar molta informació al comitè de recerques perquè aquest localitzés els autors dels desordres i poder-los així adreçar a la justícia, el comitè de rapports va tenir molta relació i va enviar molta correspondència al Garde des Sceaux que justament va tenir sota la seva vigilància els tribunals del regne. De fet, molta de la correspondència que reenviava el comitè de rapports, la reenviava al Garde des Sceaux, amb qui va mantenir una correspondència molt regular. I això, malgrat alguns diputats s'oposessin a la comunicació d'aquest comitè amb el poder executiu, perquè de fer-ho adquiria una influència massa important.

El Garde des Sceaux

El Garde des Sceaux—futur ministre de la justícia— tenia molta importància dins de l'àmbit del poder executiu. I això perquè tenia a les seves mans, quan el canceller queia malalt, en desgràcia o es jubilava, els segells que havien de validar els decrets i les competències de la Cancelleria. El Cancellier només perdia el seu càrrec en el moment de la seva mort o per dimissió voluntària o per prevaricació.

El canceller tenia a les seves mans tres competències enormement importants: tenia el control dels segells de França i la direcció de la justícia i de la Llibreria. El canceller no posava el segells en una acta fins haver-la revisat, i per tant, no només segellava les actes o els decrets del rei, sinó que també els revisava i podia adreçar-se al rei per proposar-li algunes modificacions al text que li havia sotmès. És clar que, en cas de conflicte, la voluntat del rei prevalia i en cas d'enfrontament, el rei podia retirar-li el control dels segells, i aleshores aquest perdia tot el seu poder⁹⁷.

confiance ; mais il n'est aucune circonstance qui puisse permettre et excuser des voies de fait, tout les citoyens toutes les propriétés sont sous la sauve garde de la loi, votre devoir vous oblige à protéger les uns et les autres et à les garantir de toute violence ; et quoique tous les citoyens sont égaux devant la loi cependant vous ne pouvez pas vous dissimuler que vous devez veillez encore plus spécialement sur la propriété des citoyens absents surtout de ceux dont l'absence a pour cause une mission publique, ainsi le comité doit vous prévenir que si quelques violences avaient lieu contre les propriétés de M. de Pusy vous en seriez encore plus sévèrement responsables ; le Comité espère MM que vous profiterez de l'avis que je suis chargé de vous donner et que vous vous conformerez exactement aux décrets de l'Assemblée Nationale dont la première et la plus ardent des « ? » est de voir la tranquillité rétablie. ». M. De Pusy no només era diputat de l'Assemblea Nacional Constituent, sinó que també era membre del comitè de militar i en nom d'aquest comitè va presentar un informe a l'Assemblea el dia 13 de juny de 1791, Registre D*XL45, p. 301-303, de la subsèrie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la sèrie D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

⁹⁷ Albert RIGAUDIERE, *Histoire du droit et des Institutions*, Deug 1ère année, Fascicule 3, Paris, Les cours de Droit, 1993, p. 350.

Per altra banda, el canceller controlava tot el personal de la justícia, presidia les sessions del Consell d'Estat privat del rei on es dirimien afers judicials i administratius —futura Cort de Cassació o Consell d'Estat—⁹⁸, i a on el rei no assistia mai, i podia presidir tots els tribunals i corts del regne. A més a més, el canceller podia parlar també en nom del rei davant dels Estats Generals⁹⁹.

Finalment, el canceller tenia sota el seu control la llibreria, és a dir, el dret de censurar les obres que es publicaven, i no només això; també tenia sota control la vigilància de les Universitats¹⁰⁰.

El 1774 Lluís XVI va destituir el canceller René Nicolas de Maupeau i en no poder-lo reemplaçar fins a la seva mort va nomenar diferents Gardes des Sceaux. En total quatre: Armand Thomas Hue de Miromesnil (14 d'agost de 1774 – 8 d'abril de 1787), Chrétien François de Lamoignon de Basville (8 d'abril de 1787 – 14 de setembre de 1788), Charles-Louis-François de Paule de Barentin (17 setembre de 1788 – 3 d'agost de 1789) i Jérôme Champion de Cicé (4 d'agost de 1789 – 21 de novembre de 1790)¹⁰¹.

Aquests quatre Gardes des Sceaux van tenir a les seves mans les competències de la Cancelleria. I sota l'Assemblea Nacional Constituent va ser Jérôme Champion de Cicé l'encarregat de posar el segell als decrets de l'Assemblea, promulgar i fer executar les actes del cos legislatiu que no havien de ser sancionades pel rei i enviar les lleis als cossos administratius i als tribunals del regne¹⁰². I un cop va ser destituït, Marguerite-Louis-François Duport-Dutertre, ministre de la justícia, va tenir les mateixes competències.

Lluís XVI i el Garde des Sceaux en un primer moment, i el ministre de la justícia en un segon moment, tenien sobre els decrets de l'Assemblea Nacional Constituent un poder molt important. Lluís XVI podia no sancionar-los¹⁰³ i el Garde des Sceaux / ministre de la justícia

⁹⁸ Id., p. 357.

⁹⁹ Id., p. 350.

¹⁰⁰ Id., p. 350.

¹⁰¹ Id., p. 593.

¹⁰² La Constitució de 1791 diu el següent respecte la promulgació de les lleis: « Titre III. Des pouvoirs publics. Chapitre IV. De l'exercice du pouvoir exécutif. Section I. De la promulgation des lois. Article 1. Le pouvoir exécutif est chargé de faire sceller les lois du sceau de l'État et de les faire promulguer. Il est chargé également de faire promulguer et exécuter les actes du Corps législatif qui n'ont pas besoin de la sanction du roi. Article 2. Il sera fait deux expéditions originales de chaque loi, toutes deux signées du roi, contresignées par le ministre de la justice, et scellées du sceau de l'État. L'une restera déposée aux archives du sceau, et l'autre sera remise aux archives du Corps législatif. Article 3. La promulgation sera ainsi conçue : « N. (le nom du roi) par la grâce de Dieu et par la loi constitutionnelle de l'État, roi des Français, à tous présents et à venir, salut. L'Assemblée nationale a décrété, et nous voulons et ordonnons ce qui suit : (La copie littérale du décret sera insérée sans aucun changement.) Mandons et ordonnons à tous les corps administratifs et tribunaux, que les présentes ils fassent consigner dans leurs registres, lire, publier et afficher dans leurs départements et ressorts respectifs, et exécuter comme loi du royaume. En foi de quoi, nous avons signé ces présentes, auxquelles nous avons fait apposer le sceau de l'État. » Article 5. Le pouvoir exécutif est tenu d'envoyer les lois aux corps administratifs et aux tribunaux, de faire certifier cet envoi, et d'en justifier au Corps législatif. Article 6. Le pouvoir exécutif ne peut faire aucune loi, même provisoire, mais seulement des proclamations conformes aux lois, pour en ordonner ou en rappeler l'exécution. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 32, p. 537.

¹⁰³ Sobre la sanció dels decrets pel rei, la Constitució de 1791 establia el següent: « Titre III. Des pouvoirs publics. Chapitre III. De l'exercice du pouvoir législatif. Section III. De la sanction royale. Article 1. Les

podia retardar posar els segells, o també, podia retardar no enviar-los als cossos administratius i als tribunals. I un i altre podien posar obstacles a l'establiment de l' "ORDRE" desitjat per l'Assemblea.

L'Assemblea Nacional Constituent podia fer els decrets, però si el rei no els sancionava i el Garde des Sceaux / ministre de la justícia no hi posava els segells i els enviava arreu, concretament als cossos administratius i als tribunals, ningú sabia què feia l'Assemblea i què decidia. Realment, perquè arreu de França hi hagués consciència de l'obra d'aquesta i dels seus treballs i perquè el procés revolucionari anés endavant, calia que el Garde des Sceaux / ministre de la justícia fes el seu treball. De no fer-lo podia realment posar en dificultats l'obra de l'Assemblea.

Per altra banda, el control dels tribunals li donava al Garde des Sceaux / ministre de la justícia un poder enorme. I això perquè del bon exercici de la justícia en depenia el procés revolucionari. Els tribunals jugaven un paper fonamental i els diputats ho sabien. De fet, des dels inicis del procés revolucionari, una part de l'Assemblea Nacional Constituent reivindicava la creació d'un nou tribunal per tal de jutjar tots aquells individus que el poble designava com a culpables i sostreure'ls així de la venjança popular.

Els tribunals eren una peça clau dins del procés revolucionari perquè d'ells en depenia l'obertura dels expedients en contra d'aquells que es resistien a la llei i/o la infringien i la persecució i el càstig dels culpables, dels autors dels desordres, així com també que els ciutadans deixessin de fer-se justícia per ells mateixos i confiessin amb l'aparell judicial per a castigar aquells que eren culpables d'alguna cosa.

Per tant, el Garde des Sceaux / ministre de la justícia tenia a les seves mans dues competències enormement importants per tal de mantenir l'ordre públic: el fet de segellar les lleis i enviar-les, és a dir, la capacitat de difondre-les, i el control dels tribunals (els organismes que havien

décrets du Corps législatif sont présentés au roi qui peut leur refuser son consentement. Article 2. Dans le cas où le roi refuse son consentement, ce refus n'est que suspensif. Lorsque les deux législatures qui suivront celle qui aura présenté le décret auront successivement représenté le même décret dans les mêmes termes, le roi sera censé avoir donné la sanction. Article 3. Le consentement du roi est exprimé sur chaque décret par cette formule signée du roi : *Le roi consent et fera exécuter*. Le refus suspensif est exprimé par celle-ci : *Le roi examinera*. Article 4. Le roi est tenu d'exprimer son consentement ou son refus sur chaque décret dans le 2 mois de la présentation. Article 5. Tout décret auquel le roi a refusé son consentement ne peut lui être représenté par la même législature. Article 6. Les décrets sanctionnés par le roi, et ceux qui lui auront été présentés par trois législatures consécutives, ont force de loi, et portent le nom et l'intitulé des lois. Article 7. Seront néanmoins exécutés comme lois, sans être sujets à la sanction, les actes du Corps législatif concernant sa constitution en assemblée délibérante ; Sa police intérieure et celle qu'il pourra exercer dans l'enceinte extérieure qu'il aura déterminée ; La vérification des pouvoirs de ses membres présents, la convocation des assemblées primaires en retard ; L'exercice de la police constitutionnelle sur les administrateurs et sur les officiers municipaux ; Les questions soit d'éligibilité, soit de validité des élections. Ne sont pareillement sujets à la sanction les actes relatifs à la responsabilité des ministres, ni les décrets portant qu'il y a lieu à accusation. Article 8. Les décrets du Corps législatif concernant l'établissement, la prorogation et la perception des contributions publiques porteront le nom et l'intitulé des lois. Ils seront promulgués et exécutés sans être sujets à la sanction, si ce n'est pour les dispositions qui établiraient des peines autres que des amendes et contraintes pécuniaires. Ces décrets ne pourront être rendus qu'après l'observation des formalités prescrites par les articles 4, 5, 6, 7, 8 et 9 de la section II du présent chapitre, et le Corps législatif ne pourra y insérer aucunes dispositions étrangères à leur objet. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 32, p. 535-536.

de castigar tots aquells que es posaven en contra de la llei i/o provocaven els desordres que alteraven l'ordre públic).

De fet, els discursos del Garde des Sceaux / ministre de la justícia a l'Assemblea Nacional Constituent tenien a veure amb l'ordre públic i amb el manteniment d'aquest. I això probablement perquè el Garde des Sceaux / ministre de la justícia representava dins del poder executiu el mateix que representava el comitè de rapports, acompanyat del comitè de recerques, dins del poder legislatiu: el responsable de vetllar pel manteniment de l'ordre i la tranquil·litat pública.

Jérôme Champion de Cicé

Jérôme Champion de Cicé va ser Garde des Sceaux del 4 d'agost de 1789 al 20 de novembre de 1790 i durant el seu càrrec va ser reiteradament acusat de no donar a conèixer els decrets de l'Assemblea.

De fet, només dos mesos més tard de la seva nominació a Garde des Sceaux, el 4 d'octubre de 1789, Barnave ja va denunciar-lo¹⁰⁴ i el 5 d'octubre centenars de dones van dirigir-se cap a Versalles per a forçar el rei a adoptar la declaració de drets de l'home i del ciutadà i dinou articles de la constitució.

El 21 d'octubre de 1789 el Garde des Sceaux va haver de presentar-se ja davant de l'Assemblea Nacional Constituent per a explicar el perquè de la no sanció dels decrets i de la no difusió d'aquests. Per una part de l'Assemblea, la qüestió de la sanció i la difusió dels decrets era una qüestió altament important perquè els desordres es desencadenaven per la desconeixença dels decrets del cos legislatiu¹⁰⁵. El Garde des Sceaux ni els segellava ni els enviava arreu i afavoria, amb aquesta actitud, la difusió de falsos decrets que circulaven en absència dels bons decrets adoptats per l'Assemblea. Pel que sembla, Champion de Cicé examinava amb lupa els decrets i les seves formes i en retardava si podia la sanció, així com també la seva difusió¹⁰⁶.

Per l'agost de 1790 el Garde des Sceaux va ser de nou criticat per una part de l'Assemblea Nacional Constituent. Aquest cop per la no sanció, per part del rei, de la Constitució Civil del Clergat¹⁰⁷. El Garde des Sceaux agilitzava els decrets que estimava però no aquells que ell i el

¹⁰⁴ Léon LEVY-SCHNEIDER, *L'application du Concordat par un prélat d'Ancien Régime. Mgr. Champion de Cicé. Archevêque d'Aix et d'Arles (1802-1810)*, Paris, F. Rieder et Cie Éditeurs, 1921, p. 48.

¹⁰⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 81.

¹⁰⁶ Léon Levy-Schneider a escrit el següent de Champion de Cicé: « Une fois garde des sceaux, le monarchien qu'était M. de Cicé se transforme en monarchiste. Il paraît avoir été un des agents les plus actifs de la politique adoptée en août par la Cour, et qui consistait dans l'alliance des monarchiens et des absolutistes, au profit des absolutistes, pour enrayer la marche de la Révolution. Nul dans le ministère ne pratique avec autant de constance, pour annuler les volontés de la Constituante, la tactique des attermoiements, des intrigues et des subterfuges. Il se montre le plus fécond en arguties, le plus retors de chicaneaux, pour empêcher les actes de l'Assemblée d'acquiescer force de loi, et les lois qu'il n'a pu empêcher de naître il en entrave savamment l'application. », Léon LEVY-SCHNEIDER, *L'application du Concordat par un prélat d'Ancien Régime. Mgr. Champion de Cicé. Archevêque d'Aix et d'Arles (1802-1810)*, op. cit., p. 46.

¹⁰⁷ El 19 d'agost de 1790 Charles-François Bouche va demanar la promulgació del decret relatiu a la Constitució Civil del Clergat, i això perquè encara no havia estat sancionat pel rei, malgrat haver-lo adoptat l'Assemblea Nacional Constituent el dia 12 de juliol de 1790. Bouche va intervenir a l'Assemblea

rei rebutjaven. Els decrets relatius al restabliment de la tranquil·litat pública, per exemple, van ser sovint ràpidament sancionats¹⁰⁸.

Tanmateix amb la sanció de la Constitució Civil del Clergat per part del rei el 24 d'agost de 1790, les crítiques al Garde des Sceaux no van disminuir. Tot el contrari, van augmentar. Se l'acusava d'endarrerir la publicació dels decrets i l'enviament d'aquests arreu del regne, als cossos administratius i als tribunals, però també de no fer executar els decrets essencials, d'alterar-ne el contingut —recordem que el canceller podia revisar-los— i d'escollir a contrarevolucionaris per a ser enviats com a comissaris en els departaments, proveïts d'instruccions malsanes¹⁰⁹.

El 12 i el 20 d'octubre de 1790, a l'Assemblea Nacional Constituent, les crítiques en contra dels ministres i el Garde des Sceaux es van renovar. I el 10 de novembre de 1790, les seccions de París van demanar la caiguda de tres ministres —Jérôme Champion de Cicé, Garde des Sceaux, Jean-Frédéric de La Tour du Pin, ministre de la guerra i François-Emmanuel Guignard de Saint-Priest, ministre de l'interior— i deu dies més tard, el 20 de novembre de 1790 Champion de Cicé va deixar el càrrec¹¹⁰.

El comitè de rapports

El comitè de rapports va estar freqüentment en contacte amb el Garde des Sceaux / ministre de la justícia i no precisament per a pressionar-lo per a sancionar els decrets adoptats per l'Assemblea Nacional Constituent, o perquè quan aquest intervenia en el cos legislatiu ho feia per a parlar dels desordres i de la conveniència de restaurar l'ordre públic¹¹¹. El comitè de rapports va estar en contacte amb el Garde des Sceaux / ministre de la justícia perquè aquest controlava els tribunals i el comitè de rapports necessitava que els tribunals funcionessin bé —és a dir, que castiguessin aquells que s'oposessin als decrets de l'Assemblea i fessin justícia aquells que la mereixien— per tal de fer mantenir i/o garantir l'"ORDRE" que establia l'Assemblea.

per a dir el següent: « M. le garde des sceaux a répondu à M. le président au sujet de la publication des décrets sur la constitution civile du clergé et de la fabrication des armes, qui ne sont ni imprimés, ni sanctionnés. M. le garde des sceaux annonce que le décret sur la fabrication des armes s'exécute et que le ministre de la guerre se concerte à ce sujet avec le comité militaire ; il dit que le décret sur la constitution civile du clergé exige des ménagements préalables qui produisent des délais. On prétend que le roi a écrit en cour de Rome pour obtenir un bref de sécularisation afin de tranquilliser les consciences timorées. L'intention de l'Assemblée en rendant ses décrets, est qu'ils soient exécutés ; en conséquence, je demande que, sans s'arrêter à ces délais, la proclamation soit ordonnée. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 160.

¹⁰⁸ El projecte de decret relatiu al restabliment de la tranquil·litat pública del 21 d'octubre de 1789 va ser sancionat pel rei l'endemà mateix. *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 476. Per altra banda, el projecte de decret relatiu al restabliment de la tranquil·litat pública del 9 de febrer de 1790 va ser sancionat pel rei el dia 16 de febrer de 1790, és a dir, només cinc dies després d'haver-se adoptat. *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 613.

¹⁰⁹ Léon LEVY-SCHNEIDER, *L'application du Concordat par un prélat d'Ancien Régime. Mgr. Champion de Cicé. Archevêque d'Aix et d'Arles (1802-1810)*, *op. cit.*, p. 62.

¹¹⁰ *Id.*, p. 63.

¹¹¹ Intervenció de Jérôme Champion de Cicé a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 7 d'agost de 1789 sobre els desordres, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 361, i intervenció del mateix a l'Assemblea el dia 16 de gener de 1790 sobre els desordres i la llei marcial, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 223.

El comitè de rapports rebia les peticions, les memòries, les demandes i les adreces dels « commettants » i en molts d'aquests escrits se li demanava la intervenció de l'Assemblea per a la reparació d'un greuge o senzillament justícia. I no només això, el comitè de rapports encarregat de gestionar els desordres, buscava sempre la implicació del tribunals a l'hora de perseguir i castigar els culpables dels desordres i necessitava que aquests actuessin per tal de fer mantenir l'ordre públic.

De fet, el comitè de rapports gestionava les reclamacions de justícia: les escrites i les que es produïen de manera violenta, espontània. Les peticions, les memòries, les demandes i les adreces eren algunes vegades reclamacions de justícia, reclamacions escrites; mentre que els desordres eren reclamacions de justícia, fetes per l'acció i no mitjançant el domini de l'escriptura. Domini no disponible per a tothom a finals del segle XVIII on els índexs d'analfabetisme eren considerablement alts. A més a més, qui d'aquells que no sabien llegir ni escriure podien pagar-se algú per a redactar una petició? O algú, per fer-se ressò de les reivindicacions i adreçar-les directament a l'Assemblea? És més, quants dels que sabien llegir i escriure compartien els seus mals?

Potser, arran de tot això, s'entén perquè l'Assemblea Nacional Constituent va establir en la seva llei marcial que abans de disparar, per tal de posar fi a un desordre, es proposaria a la gent amotinada d'adreçar la seva petició a l'Assemblea. L'article 5 de la llei marcial adoptada el 21 d'octubre de 1789 deia el següent: « Il sera demandé par un des officiers municipaux aux personnes attroupés, quelle est la cause de leur réunion et le grief dont elles demandent le redressement ; elles seront autorisées à nommer six d'entre elles pour exposer leur réclamation et présenter leur pétition, et tenues de se séparer sur-le-champ et de se retirer paisiblement. »¹¹²

El comitè de rapports va escriure's freqüentment amb el Garde des Sceaux / ministre de la justícia i ho va fer tant per demanar-li —ordenar-li, per què no?— que s'informés de certs fets i castigés els autors dels delictes¹¹³, com perquè vetllés sobre els tribunals perquè col·laboressin en procurar-se informacions i en castigar els autors dels desordres segons la llei¹¹⁴, com perquè donés les ordres necessàries per a gestionar certs afers, alguns d'ells, d'una

¹¹² Decret del 21 d'octubre de 1789 adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent. *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 475.

¹¹³ El 28 de desembre de 1789 el comitè de rapports va escriure al Garde des Sceaux la següent carta: « Affaire de Mr. Le Forestier. Chevalier. Seigneur de Saint Patrix de Flaide. Monseigneur le Garde des Sceaux. J'ai l'honneur de vous envoyer, Monseigneur, une affaire d'après la décision du comité des rapports, il vous prie de vouloir bien donner les ordres nécessaires pour faire informer des faits y énoncés et faire punir s'il y a lieu les auteurs du délit. Je suis avec respect. », Registre D*XL42 de la subsèrie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la sèrie D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

¹¹⁴ El comitè de rapports va escriure aquesta altra carta al Garde des Sceaux: « Le comité des rapports autorisé par les décrets de l'Assemblée nationale me charge Monsieur de vous adresser différentes pièces qu'il a reçu des administrateurs du département des Pyrénées Orientales, les principales chefs de l'insurrection ont été arrêtées leur punition est nécessaire pour assurer l'exécution de la loi et intimider les séditieux. Le Comité à peine que la poursuite des coupables ne pouvait concerner que le pouvoir exécutif et il se repose entièrement sur votre zèle pour provoquer la surveillance et l'activité des tribunaux. », Registre D*XL45, p. 365, de la subsèrie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la sèrie D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

certa manera¹¹⁵. És a dir, algunes vegades, el comitè de rapports va indicar al Garde des Sceaux / ministre de la justícia quina era la seva opinió sobre tal o tal altre afer que li enviava, probablement, perquè fos gestionat tenint en compte la seva voluntat¹¹⁶.

El comitè de rapports s'adreçava directament al Garde des Sceaux / ministre de la justícia i a l'esquena de l'Assemblea Nacional Constituent per a demanar-li "petites" coses. Quan el comitè de rapports havia de demanar-ne una d'important que no competia exactament al poder legislatiu de demanar-la, com ara, l'alliberament d'un empresonat¹¹⁷, la commutació d'una pena¹¹⁸ o el trasllat d'uns presoners d'una presó a una altre¹¹⁹, aleshores, el comitè de rapports s'adreçava al cos legislatiu mitjançant un informe. I a través d'aquest informe solia convidar o bé al Garde des Sceaux / ministre de la justícia a fer tal o tal altre cosa, o bé al president de l'Assemblea a reunir-se amb el rei, a l'espera que aquest acceptés portar

¹¹⁵ El 24 de desembre de 1789 el comitè de rapports va escriure el següent al Garde des Sceaux: « Affaire de M. Margenthier. Monseigneur le Garde des Sceaux. J'ai l'honneur de vous envoyer, Monseigneur, une affaire d'après la décision du comité des rapports il vous prie de procurer le plutôt possible au Sr. Margenthier l'expédition en forme de l'arrêt du Conseil que vous avez dit avoir été rendu, sa Majesté y étant le 30 août dernier et dans le cas ou cet arrêt n'aurait pas été prononcé le comité vous prie instamment de rendre au Sr. Margenthier dans le délai le plus court possible la justice qui lui est due. Je suis & C. », i el dia 28 de desembre de 1789, per exemple, li va escriure el següent: « Affaire de Monsieur de Gomeret. Monseigneur le Garde des Sceaux. J'ai l'honneur de vous envoyer Monseigneur, une affaire d'après la décision du comité des rapports, il vous prie de vouloir bien donner les ordres nécessaires au lieutenant général de Dijon pour qu'il procède le plutôt possible au jugement qui est en instance par devant son tribunal entre la Dame Larme Veuve Gomeret et Monsieur Barruyer, conseiller au Parlement de Dijon. Je suis avec respect Monseigneur & C. », Registre D*XL42 de la subsérie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la série D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

¹¹⁶ El dia 28 de desembre de 1789, per exemple, el comitè de rapports va escriure el següent al Garde des Sceaux, tot donant-li la seva opinió: « Affaire de Monsieur Largueze. Monseigneur le Garde des Sceaux. J'ai l'honneur de vous envoyer Monseigneur une affaire d'après l'avis du comité des rapports lequel d'après le décret de l'Assemblée Nationale du 22 septembre dernier renvoie Seigneur Largueze au pouvoir exécutif pour obtenir un tribunal d'attribution sur refaire a votre prudence. Le comité ne voit aucun inconvénient a accorder la demande du Seigneur Largueze. Je suis & C. », Registre D*XL42 de la subsérie DXL. *Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances*, de la série D *Missions des Représentants du peuple en mission et comités des Assemblées*, dels Arxius Nacionals de França.

¹¹⁷ En un Informe de Pierre-Jacques Vieillard, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 31 de maig de 1790, es proposava el següent: « [L'Assemblée nationale, après avoir entendu son comité des rapports] Ordonne que le président se retirera, dans le jour, par devers le roi, pour le supplier de donner les ordres nécessaires pour faire remettre lesdits officiers en liberté. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 1, i en un altre informe, aquest cop presentat per François-Paul-Nicolas Anthoine, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 9 de novembre de 1790, es proposava el que segueix: « L'Assemblée nationale ordonne que son président se retirera incessamment par devers le roi, pour le prier de donner les ordres nécessaires afin que la liberté soit rendue à M. de Mesle, capitaine au régiment des chasseurs de Flandres. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 343.

¹¹⁸ Segons els Arxius parlamentaris, el dia 28 d'agost de 1789 Jean-Antoine-Teissier Marguerittes, membre del comitè de rapports, es va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent per a demanar el següent: « M. le baron de Marguerites fait un rapport pour engager l'Assemblée à charger son président de faire quelques démarches auprès de M. le garde des Sceaux, pour obtenir la commutation de peine de quelques particuliers condamnés pour émeute, à raison des grains, dans la ville de Bagnols. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 507.

¹¹⁹ Informe de Jean-François Goupilleau, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 8 de desembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 427.

endavant la voluntat de l'Assemblea. Normalment, el cos legislatiu s'adreçava al rei quan volia que algú empresonat fos alliberat.

Per altra banda, el comitè de rapports aprofitava algunes vegades la redacció d'algun informe que presentava a l'Assemblea Nacional Constituent per a proposar al Garde des Sceaux / ministre de la justícia de procurar-se informacions per adreçar-les al cos legislatiu¹²⁰ o per demanar als tribunals que busquessin i castiguessin els autors dels desordres¹²¹. El comitè de rapports intentava que el Garde des Sceaux / ministre de la justícia i els tribunals col·laboressin en el manteniment de l'ordre públic, perseguint i castigant els autors dels desordres.

I de fet, en el decret del 10 d'agost de 1789 sobre el manteniment de la tranquil·litat pública ja es va establir quin havia de ser el rol a jugar pels tribunals en la gestió dels desordres. Aquests havien de fer els sumaris d'aquells que se'ls suposava culpables dels desordres i adreçar-los a l'Assemblea Nacional Constituent per tal que aquesta pogués trobar les causes dels desordres i valorar si calia castigar als autors d'aquests aldarulls amb penes exemplars per tal d'evitar-ne de nous¹²².

¹²⁰ En el informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 22 d'agost de 1791 es proposava el següent: « Le ministre de la justice donnera les ordres les plus prompts pour qu'il soit incessamment informé par le tribunal de Bayeux des faits dénoncés à l'accusateur public par la municipalité de ladite ville, et que la procédure soit instruite sans délai. Le ministre informera l'Assemblée de jour à autre, de l'état de ces procédures. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 621.

¹²¹ En el informe que va presentar Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 13 de juliol de 1790 es proposava el següent: « Votre comité des rapports, estimant que vos décrets doivent être rigoureusement exécutés partout, vous propose : 1º de supplier le roi d'envoyer des troupes de ligne pour prêter main-forte aux gardes nationales ; 2º de charger le tribunal de Melun d'informer contre ceux qui feraient résistance et de juger en dernier ressort. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 81. Per altra banda, en un informe presentat per Jean-Pierre Baron Boullé, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 7 de setembre de 1790, es proposava el que segueix : « L'Assemblée nationale [...] décrète que la connaissance, l'instruction et le jugement en dernier ressort des attroupements, des crimes et des attentats commis dans la dite ville de Saint-Etienne et ses environs, les 4, 5 et 6 août dernier, spécialement de l'assassinat commis en la personne du sieur Berthéas, de l'élection faite par les séditieux de quelques chefs sous le titre d'officiers municipaux, et des contraventions aux lois sur la liberté du commerce et de la circulation intérieure des subsistances, dont ils ont du, aussitôt après, se rendre coupables, demeureront attribués au siège présidial de Lyon, et qu'il lui sera enjoint de poursuivre et punir, suivant toute la rigueur des lois, tant ceux d'entre les particuliers déjà arrêtés et détenus qui se trouveraient coupables, que tous autres auteurs, fauteurs et instigateurs de tous ces excès. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 647. Finalment, per un projecte de decret adoptat el 14 de febrer de 1791 sabem que el ministre de la justícia va ser obligat a comunicar els resultats dels treballs dels tribunals de Morbihan: « 4º Il sera incessamment informé devant les tribunaux, contre les auteurs et instigateurs des troubles qui ont eu lieu dans le département du Morbihan, et particulièrement à Vannes, ainsi qui ont souscrit, le 5 de ce mois, la lettre par eux adressée aux administrateurs du directoire du département, à l'effet de quoi ladite lettre et autres pièces déposées au comité des rapports seront incessamment envoyées à la personne chargée de l'accusation publique près du tribunal du district de Vannes. 5º Le ministre de la justice sera tenu de rendre compte de jour à autre, à l'Assemblée nationale, du résultat desdites informations. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 179.

¹²² El decret del 10 d'agost de 1789 sobre el manteniment de la tranquil·litat pública establia el següent: « Que les personnes arrêtées seront remises aux tribunaux de justice et interrogées incontinent, et que le procès leur sera fait ; mais qu'il sera sursis au jugement et à l'exécution à l'égard de ceux qui seront

El comitè de rapports gestionava els desordres per tal d'apaivagar-los i el comitè de recerques treballava per a localitzar els autors d'aquests desordres, però un cop fet això, i perquè aquests no es repetissin, calia castigar aquells que havien provocat l'incendi i aquest càstig només podia ser aplicat pels tribunals. Realment perquè l'"ORDRE" que volia l'Assemblea fos aplicat, calia que els tribunals complissin amb la seva part i castiguessin aquells que s'oposaven als decrets del cos legislatiu.

prévenus d'être les auteurs de fausses alarmes et les instigateurs des pillages et violences, soit sur les biens, soit sur les personnes ; et que cependant copies des informations, des interrogatoires et autres procédures, seront successivement adressées à l'Assemblée nationale, afin que, sur l'examen et la comparaison des preuves rassemblées des différents lieux du royaume, elle puisse remonter à la source des désordres, et pourvoir à ce que les chefs de ces complots soient soumis à des peines exemplaires qui répriment efficacement de pareils attentats. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 378.

6.) *Els grans desajustaments*

El comitè de rapports va encarregar-se de gestionar tots els grans desajustaments que es donaven a França.

I de fet, quan no podia ocupar-se d'algun desordre perquè era massa important, aleshores, l'Assemblea Nacional Constituent creava un altre comitè per a fer-ho, cas del comitè colonial i del comitè d'Avinyó. El comitè de rapports va començar a presentar els primers informes sobre els desordres que es donaven en les colònies el dia 2 de març de 1790¹²³, però en veure l'Assemblea que el problema colonial necessitava de grans treballs va decidir crear un comitè específic¹²⁴. I el comitè colonial va néixer aquell dia de la mà d'Alexandre-Théodore-Victor Lameth¹²⁵. Pel que fa al comitè d'Avinyó va passar més o menys de manera semblant, però aquest cop va ser el propi comitè de rapports qui va proposar a l'Assemblea la creació d'un comitè per tractar aquest afer considerable. El 16 de juliol de 1790 Charles-Louis-Victor príncep de Broglie va presentar el primer informe sobre els fets d'Avinyó¹²⁶, però l'endemà mateix, aquest diputat ja va demanar la creació d'un comitè a semblança del comitè colonial¹²⁷.

El comitè de rapports gestionava tots els grans desajustaments perquè era ell qui rebia la informació més important que arribava a l'Assemblea Nacional Constituent i perquè juntament amb el comitè de recerques, amb qui treballava sovint, estava al corrent de tot. De fet, quatre dels cinc membres que van encarregar-se d'organitzar els « secretaris-commis » de l'Assemblea, conjuntament amb el president d'aquesta i els secretaris, en el moment de

¹²³ Informe presentat per Jean-François Goupilleau, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 2 de març de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 12, p. 2-4, i informe presentat per Henri-Comte Grégoire, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 2 de març de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 12, p. 5.

¹²⁴ André Castaldo menciona que el comitè colonial va ser creat a partir del comitè d'agricultura i de comerç. Tanmateix, nosaltres pensem que el comitè colonial neix de la impossibilitat del comitè de rapports de fer-se càrrec dels desordres relacionats amb les Colònies. André CASTALDO, *Les méthodes de travail de la Constituante, op. cit.*, p. 209.

¹²⁵ Alexandre-Théodore-Victor Lameth va proposar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Il me semble qu'il serait possible de concilier l'intérêt du commerce, celui des colonies et celui de la France entière ; et pour cela je propose de nommer un comité auquel seront remis toutes les pièces relatives à Saint-Domingue et à la Martinique, ainsi que tous les détails instructifs à cet égard. Ce comité vous présentera, dans peu de jours, un plan fixe de travail. Nous gagnerons ainsi du temps, et d'ici à ce que votre comité puisse vous communiquer ses vues, nous travaillerons à la constitution, qui est notre premier devoir. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 12, p. 4.

¹²⁶ Informe presentat per Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 16 de juliol de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 139.

¹²⁷ Broglie va demanar-li a l'Assemblea Nacional Constituent el següent: « Avant de vous rappeler le point auquel vous avez laissé hier l'affaire d'Orange je dois vous engager à prendre le même parti que vous avez pris pour les colonies, c'est-à-dire, à nommer, parmi les membres de l'Assemblée, un comité de six membres, pour s'occuper exclusivement de cette affaire. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 176.

desplaçar-se el 15 d'octubre de 1789 de Versalles a París, estaven vinculats estretament amb el comitè de rapports i amb el comitè de recerques¹²⁸.

El comitè de rapports va ser justament el director de l'orquestra de l'Assemblea Nacional Constituent perquè va dirigir la recerca de les solucions dels grans desajustaments que es donaven a França, fossin aquests de la natura que fossin. I en aquest sentit, tant va presentar informes al cos legislatiu que tenien a veure amb els desordres que es produïen per l'Antic règim, com per la por o per la venjança, com per conflictes dins de l'administració, com per querelles dins de les guàrdies nacionals o dins dels regiments, com per les opinions que certs ciutadans tenien del procés revolucionari, com per les resistències que van donar-se arran de la Constitució civil del clergat, com per les temptatives de Lluís XVI d'escapar del procés revolucionari.

El comitè de rapports no gestionava uns afers en concret, com per exemple, el comitè colonial que gestionava els afers colonials, o el comitè militar que gestionava els afers militars o el comitè d'Avinyó que s'encarregava de tots els afers que concernien aquest antic domini papal, sinó que gestionava tots aquells afers que sacsejaven de manera forta el procés revolucionari i que d'alguna manera podien posar-lo en perill.

I de fet, perquè gestionava tot allò que podia posar en perill el procés revolucionari, treballava sovint al costat del comitè de recerques que s'encarregava de buscar els autors de tots els desordres que es donaven. I en aquest sentit, el comitè de recerques tant buscava els autors d'un desordre per subsistències, com els autors d'un escrit incendiari, com tots aquells que van afavorir la fugida del rei el 20 de juny de 1791.

I per la mateixa raó, perquè gestionava tot allò que podia posar en perill el procés revolucionari, gestionava —algunes vegades, al costat del comitè de recerques— els crims de « lèse-nation » i intentava que el Garde des Sceaux i els tribunals perseguissin i castiguessin els culpables.

Els informes

El comitè de rapports va presentar 182 informes a l'Assemblea Nacional Constituent. Alguns d'ells per a donar compte dels desordres que no podia resoldre per ell mateix, alguns altres per comunicar al cos legislatiu algunes peticions, demandes, reclamacions o denúncies que havia rebut.

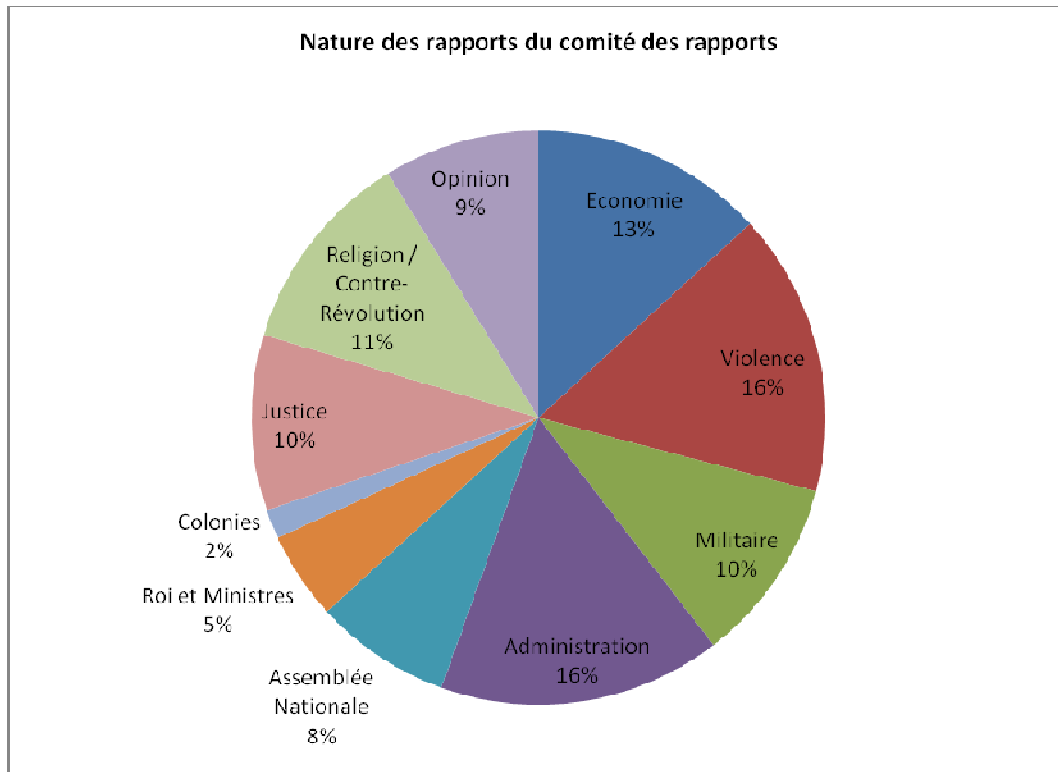
(Veure l'annex número 5)

¹²⁸ Els Arxius Parlamentaris ens diuen el següent: « Les commis du secrétariat ont demandé de se rendre à Paris ; l'Assemblée y a consenti, MM. Camus, Glezen, Emmery, Redon et Arnould, conjointement avec M.le président, les secrétaires de l'Assemblée nationale, ont été chargés de régler l'ordre du travail des commis, leur nombre, la division des bureaux et départements dans lesquels ils seront employés. », Archives Parlementaires, op. cit., t. 9, p. 454. Armand-Gaston Camus va ser membre del comitè de recerques del 30 de juliol de 1789 al 3 de setembre de 1789, Jacques-Marie Glezen va ser dues vegades membre del comitè de recerques, del 30 de juliol de 1789 al 3 de setembre de 1789, i del 20 d'octubre de 1789 al 24 de desembre de 1789, Jean-Louis-Claude Emmery va ser membre del comitè de rapports del 5 d'octubre de 1789 al 18 de novembre de 1789 i membre del comitè de recerques del 20 d'octubre de 1789 al 24 de novembre de 1789 i Charles-André-Remy Arnould va ser membre del comitè de rapports del dia 30 de juliol de 1789 al 5 d'octubre de 1789. (Veure l'annex núm. 2)

D'aquests 182 informes que va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent es podria dir de manera general que un 13% d'aquests tenien a veure amb els desordres que es donaven arran de la lliure circulació del gra i de l'exportació d'aquest vers l'estranger, així com també amb les revoltes en contra de l'Antic Règim, que un 15% d'aquests tenien a veure amb la violència que es desencadenava en alguns llocs, que un 11 % d'aquests tenien a veure amb els desordres que es donaven entorn de les guàrdies nacionals i dels regiments, que un 16% tenien a veure amb els desordres que es donaven arran de la renovació de les municipalitats, que un 7% tenien a veure amb alguns decrets de l'Assemblea que no s'acabaven d'entendre i amb alguns « arrêtés » que s'oposaven als decrets de l'Assemblea, que un 5% tenien a veure amb els incidents que provocava el rei i amb la inactivitat d'alguns dels seus ministres, que un 1% tenien a veure amb les colònies, que un 11% tenien a veure amb la justícia, és a dir, amb la gent que arran d'un desordre se les tenia amb la justícia o a aquesta havia de ser adreçada, que un 12% tenien a veure amb els desordres que es donaven arran de la Constitució civil del clergat i de la negativa d'alguns eclesiàstics a fer el jurament i que un 9% tenien a veure amb desordres o possibles desordres que podien donar-se arran de les opinions d'uns i altres. (Veure la gràfica número 3)¹²⁹

¹²⁹ Per entendre aquesta gràfica veure l'annex número 5 i seguir les següents indicacions. Sota la categoria « Economie » s'han agrupat les següents categories: « Ancien Régime / Payement des impôts / Droits d'aides et barrières / Dîmes et Champart / Payement des rentes », « Circulation des grains / Exportation des grains / Accaparement des grains / Taxation du grain / Défense de la libre circulation du grain » / « Piastres / Monnaies étrangères » ; sota la categoria « Violence » s'han agrupat les següents categories : « Brigands / Paysans réunis en troupes armées », « Arrestation / Condamnation / Exécution des auteurs des troubles », « Arrestation des citoyens / des citoyens suspects / des citoyens persécutés », « Violences / Vexations / Persécutions exercées sur une personne / Assassinat / Massacre », « Conflits survenus à cause des haines et passions privés » ; sota la categoria « Militaire » s'han agrupat les categories següents : « Conflits et autres aspects concernant des régiments militaires / garnisons » / « Conflits autour des gardes nationales / Schisme dans la garde nationale » / « Loi martiale » « Décret du 10 août / Loi martiale » / « Fusillade du Champ de Mars » ; sota la categoria « Administration » s'han agrupat les següents categories : « Destitution / Renouvellement municipalités », « Conflits entre / autour des administrations » i « Conflits autour de ceux qui sont choisis pour occuper une place » ; sota la categoria « Assemblée nationale » s'han agrupat les categories següents : « Explications et interprétations à propos de certains décrets / Avis de l'Assemblée », « Pétitions / Plaintes / Demandes / Dénonciations particulières » i « Délibérations, réquisitoires et arrêtés administratifs contraires aux principes de l'Assemblée » ; sota la categoria « Roi et Ministres » s'han agrupat les categories següents : « 5 et 6 octobre 1789 », « Inaction des ministres du département » i « Fuite du Roi » ; sota la categoria « Colonies » s'hi troba la següent categoria : « Troubles dans les colonies », sota la categoria « Justice » s'han agrupat les següents categories : « Justice / Procédure / Tribunaux / Tribunal de Châtelet / Tribunal d'Orléans » i « Décret d'arrestation par l'Assemblée nationale » ; sota la categoria « Religion / Contre-révolution » s'han agrupat les següents categories : « Fanatisme religieux / Contre-révolution », « Conflits entre catholiques et protestants / Contre-révolution », « Annexion d'Avignon à la France », Émigration / Enrôlements / Contre-révolution / Conflits entre catholiques et protestants » i « Prestation du serment » ; i finalment sota la categoria « Opinion » s'han agrupat les següents categories : « Cocarde noire / Cocarde blanche / Cocarde nationale » / « Propos calomnieux / Écrits incendiaires / Opinions erronées » / « Ouverture de la correspondance » i « Conflits autour des Sociétés des Amis de la Constitution ».

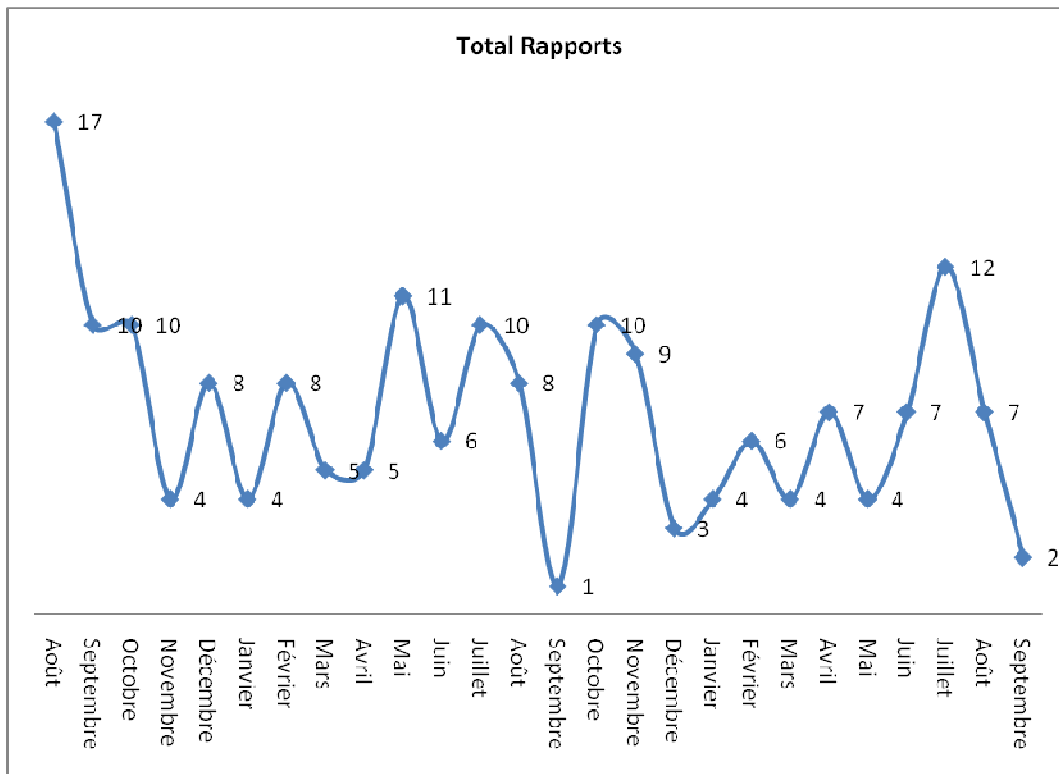
Gràfica núm. 3

El comitè de rapports va presentar una mitjana de 7 informes per mes, però en realitat va presentar molts més informes durant l'estiu de 1789, l'estiu de 1790, la tardor de 1790 i l'estiu de 1791.

I això perquè a l'estiu de 1789 van haver-hi tots els informes que concernien els desordres arran de la gran por, la lliure circulació del gra i de l'exportació d'aquest i per les resistències en contra de l'Antic règim, mentre que a l'estiu/tardor de 1790 van haver-hi tots els informes relacionats amb els conflictes que es donaven arran de la renovació dels ajuntaments, amb les desavinences a Montauban i a Uzès entre catòlics i protestants, amb l'Antic règim, amb el conflicte d'Avinyó i amb la insurrecció de Nancy, i a l'estiu de 1791 van haver-hi tots els informes concernents a la fugida del rei i a la repressió del Camp de Mart. (Veure la gràfica número 4)

Gràfica núm. 4

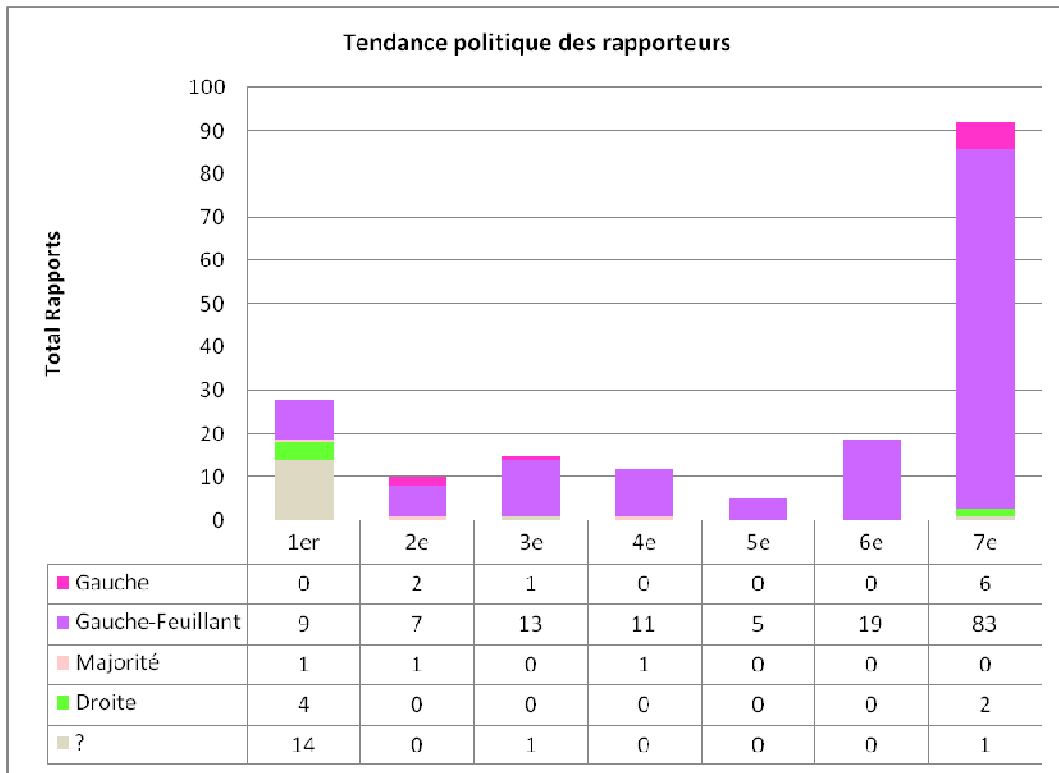

Aquests 182 informes que van donar compte de la majoria dels grans desajustaments que es donaven a França van ser fets majoritàriament per diputats membres de la Societat dels Amics de la Constitució.

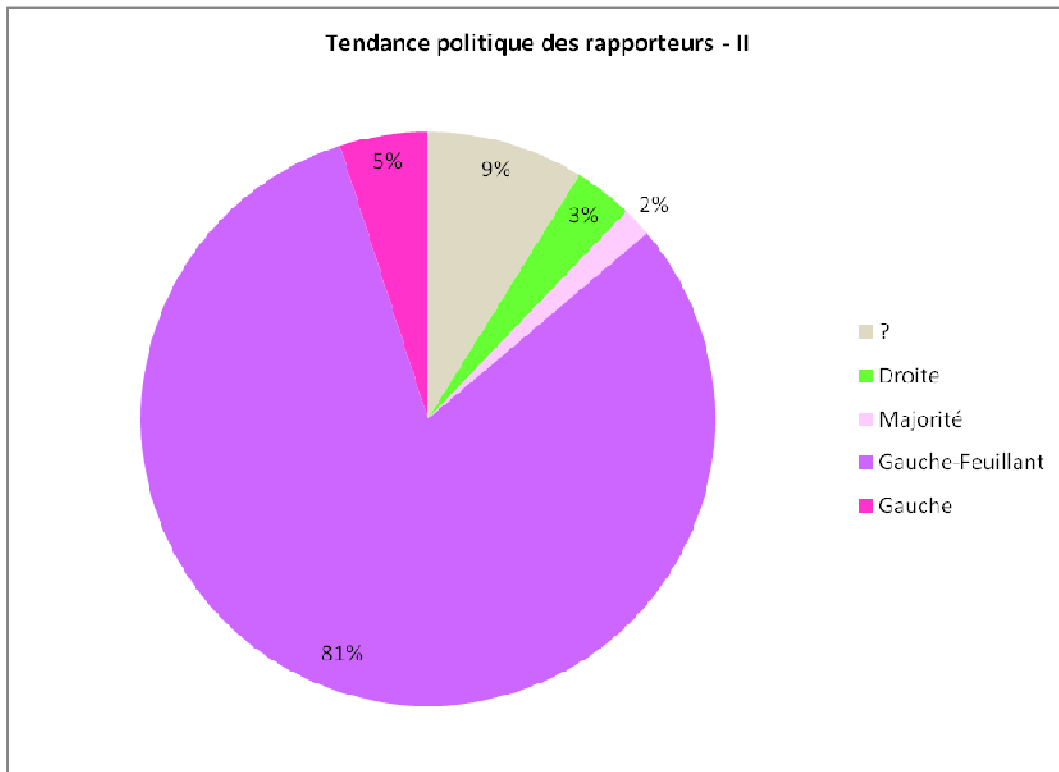
Aquests no van ser sempre majoritaris dins del comitè de rapports, però sí que van ser els responsables de fer la majoria dels seus informes. Més del 81% dels informes que va presentar el comitè de rapports davant de l'Assemblea Nacional Constituent van ser fets per membres de la Societat dels Amics de la Constitució. I més precisament, pels membres d'aquesta societat que van fundar el 16 de juliol de 1789 la Societat dels Amics de la Constitució assegurada en els Feuillants. (Veure la gràfica número 6 del capítol número 5 i les gràfiques número 5 i número 6 d'aquest capítol)¹³⁰

¹³⁰ En les gràfiques número 5 i número 6 es pot observar la tendència política dels autors dels informes. En la gràfica número 5 es pot observar quants informes van ser fets per cada tendència política sota cada un dels comitès de rapports que va haver-hi, i en la gràfica número 6 es pot veure en percentatges quants informes van ser fets per diputats de la « dreta », quants per diputats de la « majoria », quants per diputats de l'« esquerra-feuillant », quants per diputats de l'« esquerra » i quants per diputats que no en sabem el nom i que per tant no podem dir de quina tendència política eren.

Gràfica núm. 5

Gràfica núm. 6

Els grans desajustaments

El comitè de rapports va gestionar els desordres que es donaven arran de la lliure circulació del gra i de l'exportació d'aquest. I això perquè en alguns indrets s'aturaven els combois de gra i se'n requisava el contingut, s'obligava als cultivadors a declarar-lo i a vendre'l en els mercats de la zona, algunes ciutats patien els acaparaments i l'exportació d'aquest cap a l'estranger, alguns municipis s'apropriaven del gra destinat a altres municipis, algunes rutes eren bloquejades, alguns canals de navegació també ho eren, el poble desembarcava el gra, els ajuntaments eren forçats a taxar-lo i alguns "malintencionats" espantaven a la gent tot dient-li que no hi havia de res¹³¹.

Nogensmenys aquests no van ser els únics desordres que va gestionar el comitè de rapports. Aquest comitè va encarregar-se de donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent de tots aquells conflictes que tenien a veure amb l'Antic Règim. I això perquè en algunes zones, les propietats dels rics van ser saquejades, els castells i els títols nobiliaris van ser incendiats, els convents van ser destruïts, la gent es va negar a pagar els impostos, els delmes, els censos i les càrregues senyorials, i en alguns indrets hi va haver-hi resistències a pagar els drets d'entrada a la ciutat i a conformar-se als decrets del cos legislatiu sobre el delme o el dret de « champart ». A part d'haver-hi desordres perquè hi havia gent "malintencionada" que proclamaven no pagar el delme o perquè les guàrdies nacionals d'algun indret no actuaven per a fer complir els decrets de l'Assemblea i això, perquè eren censataris i recolzaven no pagar les rendes¹³².

El comitè de rapports va donar compte de tots aquests desordres a l'Assemblea Nacional Constituent i va proposar-li mesures concretes, adaptades a cada cas particular, per tal d'erradicar-los.

Per altra banda, el comitè de rapports va gestionar també davant de l'Assemblea Nacional Constituent tots aquells desordres que donaven compte de les accions dels "bandits". Sobretot, arran de la gran por. Durant els primers mesos del procés revolucionari, el comitè de rapports va explicar a l'Assemblea que hi havia colles de "bandits" que infestaven algunes zones, així com també, que els camperols s'organitzaven militarment i atacaven les propietats dels nobles¹³³.

Tanmateix, no va ser fins el 22 de març de 1791 que el comitè de rapports va donar compte en extens d'algunes de les represàlies que els propietaris van fer sobre els camperols durant el

¹³¹ Veure tots els informes que en l'annex número 5 es troben agrupats en la següent etiqueta: « Circulation des grains/ Exportation des grains/ Accaparement des grains / Taxation du grain / Défense de la libre circulation du grain ». Aquests informes es poden llegir en els Arxius Parlamentaris. En l'annex es poden consultar les referències exactes de cada informe: Dia en que l'informe va ser presentat, nom del « rapporteur », tendència política d'aquest, un breu notícia de l'informe, la naturalesa de l'informe i les indicacions per a localitzar-lo en els Arxius Parlamentaris.

¹³² Veure tots els informes que en l'annex número 5 es troben agrupats en la següent etiqueta: « Ancien Régime/ Payement des impôts/ Droits d'aides et barrières / Dîmes et Champart / Payement des rentes ».

¹³³ Veure tots els informes que en l'annex número 5 es troben agrupats en la següent etiqueta: « Brigands / Paysans réunis en troupes armées ».

període de la gran por¹³⁴. El comitè de rapports de la primera època, no dominat encara pels jacobins, ho havia fet el 19 de setembre de 1789, però en un informe que no va tenir massa ressò en el cos legislatiu i que va ser enviat al poder executiu¹³⁵. El 22 de març de 1791, però, un comitè de rapports compost majoritàriament de jacobins, va posar de relleu que més de 200 persones van ser assassinades a mans dels propietaris en la regió del Maçonnais, així com també, que 32 van ser ajusticiades per aquests. I això davant d'una Assemblea Nacional Constituent que no va posar en entredit el numero de víctimes —considerablement alt— i que va recollir la queixa de Guy-Joseph-François Timoléon Murinais, diputat per la noblesa, per la manera en que es presentaven els propietaris, és a dir, com assassins, quan la única cosa que havien fet havia estat defensar les seves propietats¹³⁶.

Del juliol de 1789 al setembre de 1791 el comitè de rapports no va presentar gaires informes donant compte de les represàlies dels propietaris vers els camperols o “bandits”, però sí, en canvi, va donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent de tots aquells desordres que van tenir lloc arran de la persecució per part del poble d'alguns propietaris, comerciants o acaparadors de gra¹³⁷.

¹³⁴ El 22 de març de 1791 François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou va explicar el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « C'est ainsi que ces brigands qui dévastèrent la province du Mâconnais entraînent avec eux une foule de citoyens qui détestaient leurs fureurs et leurs atrocités. Les habitants des villes de Mâcon, de Tournus, de Cluny, tous ceux, dont les propriétés avaient été attaquées ou menacées se réunirent, prirent les armes pour arrêter ces actes de violence. Leurs intentions sans doute étaient louables, et nous n'aurions que des éloges à leur donner s'ils s'étaient bornés aux soins d'une légitime défense ; mais non contents d'avoir protégé les propriétés, ils se livrèrent à une vengeance que je ne dois pas laisser ignorer. Ils allèrent attaquer plusieurs villages. En différentes rencontres, ils tuèrent plus de 200 personnes. Des villages entiers furent dépeuplés. Ce ne fut pas un combat, car pas un seul des assaillants ne reçut une blessure. Ils firent une trentaine de prisonniers qu'ils conduisirent dans les prisons de Mâcon, de Tournus. Les vainqueurs non contents de la vengeance terrible qu'ils venaient d'exercer, se saisirent du glaive de la loi pour en frapper ceux qui n'avaient pas succombé sous leurs coups. Ils se constituèrent juges ; et sans mission, sans pouvoir, sans caractère, ils transformèrent les comités permanents de ces différentes villes en autant de tribunaux souverains et firent périr, par la main de l'exécuteur de la haute justice, les 32 citoyens qu'ils avaient arrêtés. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 287.

¹³⁵ Segons els Arxius Parlamentaris, Louis-Jean-Henri Darnaudat va presentar el següent informe a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 19 de setembre de 1789: « M. Darnaudat, membre du comité de rapports, a rendu compte de quelques plaintes, desquelles il semblait résulter que les officiers municipaux de Mâcon et le comité établi dans cette ville s'étaient érigés en tribunal, et avaient prononcé et fait exécuter des condamnations à mort contre différents particuliers prévenus de pillage et d'incendie. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 41.

¹³⁶ Murinais va comentar el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Messieurs, je dois vous faire apercevoir que M. le rapporteur vous peint, comme des brigands, les citoyens de Mâcon qui se sont dévoués au maintien des propriétés (*Murmures*)... ; il les a peints, pour ainsi dire, comme des assassins. Il faut que vous sachiez que le premier devoir de l'homme est la légitime défense. Or, Messieurs, je crois qu'il est très impolitique, très imprudent, de dire que des citoyens qui défendent leur vie, leurs propriétés attaquées, puissent être regardés comme des perturbateurs et des assassins publics, et poursuivis en conséquence. Il faut que vous sachiez qu'à Mâcon positivement, l'élite des jeunes gens s'est réunie contre des brigands incendiaires, contre des gens peut-être égarés, mais qui n'en étaient pas moins des scélérats. Ces jeunes gens ont fait un acte digne de l'estime publique. Je ne m'oppose pas au décret : mais je m'oppose à ce qu'on attaque, comme des scélérats, des gens qui protègent les propriétés. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 288.

¹³⁷ Veure tots els informes que en l'annex número 5 es troben agrupats en la següent etiqueta: « Violences / Vexations / Persécutions exercées sur une personne / Assassinat / Massacre ».

El comitè de rapports va adreçar-se sovint al cos legislatiu per a explicar-li que tal o tal altre persona havia estat perseguida o humiliada. I fins i tot, en alguns casos, va donar a compte a l'Assemblea Nacional Constituent d'algun que altre assassinat. En aquesta línia, el comitè de rapports va adreçar-se també al cos legislatiu per a explicar-li alguns arrestos que s'havien produït, per a protegir certes persones de la violència que es desencadenava en contra d'ells o perquè se'ls suposava culpables d'alguna cosa¹³⁸, així com també, per donar compte d'alguna execució. En alguns indrets, els autors dels desordres, els "bandits", van ser ràpidament executats¹³⁹.

El comitè de rapports però, no va donar només compte dels desordres que es produïen per la lliure circulació del gra, per l'exportació d'aquest a l'estranger, per la feudalitat —no del tot abolida— per les resistències a pagar els impostos o pel fet que alguns ciutadans ajusticiaven per ells mateixos aquells que consideraven culpables —i això, en els dos sentits—, sinó que també va donar compte de tots aquells desordres que es donaven en el moment d'organitzar els nous ajuntaments.

El comitè de rapports va deixar constància a l'Assemblea Nacional Constituent de tots aquells desordres que es donaven arran de la formació dels nous ajuntaments¹⁴⁰. El 14 de desembre de 1789 l'Assemblea havia decretat que serien renovats i que serien escollits els nous oficials municipals per la via de l'elecció¹⁴¹. Aquesta mesura va generar conflictes en alguns indrets i el comitè de rapports en va donar compte al cos legislatiu. Sobretot, si per ell mateix no va poder resoldre'ls. La majoria de les vegades, l'antic ajuntament es resistia a ser dissolt o no hi havia acord en els resultats de les eleccions o hi havia conflictes per a escollir l'alcalde. El comitè de rapports —i l'Assemblea, evidentment— tenia molt d'interès a resoldre els problemes que es donaven entorn dels ajuntaments, i això perquè eren els ajuntaments els que havien d'erradicar els desordres si es produïen, cridant a les guàrdies nacionals o a les tropes de la zona per posar-hi fi¹⁴². A més a més, els ajuntaments eren els que havien de vetllar perquè els

¹³⁸ Veure tots els informes que en l'annex número 5 es troben agrupats en la següent etiqueta: « Arrestation des citoyens / des citoyens suspects / des citoyens persécutés ».

¹³⁹ Veure tots els informes que en l'annex número 5 es troben agrupats en la següent etiqueta: « Arrestation / Condamnation / Exécution des auteurs des troubles ».

¹⁴⁰ Veure tots els informes que en l'annex número 5 es troben agrupats en la següent etiqueta: « Destitution / Renouvellement municipalités ».

¹⁴¹ El decret del 14 desembre de 1789 sobre l'organització de les municipalitats deia el següent: « Art. 1er. Les municipalités actuellement subsistances en chaque ville, bourg, paroisse ou communauté, sous le titre d'hôtel de ville, maires, échevinats, consulats, et généralement sous quelque titre et qualification que ce soit, sont supprimées et abolies, et cependant les officiers municipaux actuellement en service, continueront leurs fonctions jusqu'à ce qu'ils aient été remplacés. Art. 2. Les officiers et membres des municipalités actuelles seront remplacés par voie d'élection. Art. 3. Les droits de présentation, nomination ou confirmation, et les droits de présidence ou de présence aux assemblées municipales, prétendus ou exercés comme attachées à la possession de certaines terres, aux fonctions de commandant de province ou de ville, aux évêchés ou archevêchés, et généralement à tel autre titre que ce puisse être, sont abolis. Art. 4. Le chef de tout corps municipal portera le nom de maire. Art. 5. Tous les citoyens actifs de chaque ville, bourg, paroisse ou communauté, pourront concourir à l'élection des membres du corps municipal. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 564.

¹⁴² El primer article del decret del 10 d'agost de 1789 pel manteniment de la tranquil·litat pública diu el següent: « Que toutes les municipalités du royaume, tant dans les villes que dans les campagnes, veilleront au maintien de la tranquillité publique ; et que, sur leur simple réquisition, les milices nationales, ainsi que les maréchaussées, seront assistées des troupes, à l'effet de poursuivre et d'arrêter

decrets de l'Assemblea s'apliquessin. Eren el poder executiu a petita escala. D'ells en depenia que la circulació del gra tingués lloc, que l'exportació d'aquest cap a l'estranger no es produís, que les rendes es paguessin, que els impostos també, etc., i sobretot, que l'ordre i la tranquil·litat pública no es pertorbés.

Però no només va donar compte de tot això el comitè de rapports a l'Assemblea Nacional Constituent. Aquest comitè també va adreçar al cos legislatiu tots els conflictes que es donaven entre municipalitats o entre aquestes i la batllia o entre aquestes i la senescalia¹⁴³. A vegades, la batllia o la senescalia abolien decisions de la municipalitat i aleshores els conflictes es produïen¹⁴⁴. Per exemple, una municipalitat per evitar un desordre podia decidir taxar el gra i una batllia podia decidir que la taxa era improcedent i, per tant, anul·lar la taxa. El comitè de rapports donava compte de tot això als diputats, així com també dels conflictes que es donaven entre els districtes de París i la Comuna o entre les municipalitats i els departaments. Per decret del 14 de desembre de 1789 aquestes es trobaven subordinades al directori del departament i també al directori del districte¹⁴⁵.

A més a més, el comitè de rapports no només donava compte dels desordres que afectaven a l'administració, i això perquè rebia la majoria d'afers que concernien a aquesta i a la policia, sinó que també donava compte dels desordres que es donaven dins de les guàrdies nacionals¹⁴⁶. En alguns indrets, hi havia problemes per a crear-les, sobretot perquè es formaven algunes vegades a partir de companyies que s'havien erigit espontàniament en el transcurs del procés revolucionari i aquestes no sempre acceptaven esdevenir guàrdies nacionals. Per altra banda, en alguns indrets, les guàrdies nacionals que s'havien creat s'escindien en dues perquè hi havia discrepàncies internes mentre que, en altres indrets, hi havia conflictes per escollir qui havia de dirigir-les. A part, hi havia desordres entre aquestes i

les perturbateurs du repos public, de quelque état qu'ils puissent être. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 378.

¹⁴³ Veure tots els informes que en l'annex número 5 es troben agrupats en la següent etiqueta: « Conflits entre / autour des administrations ».

¹⁴⁴ Antigament les batllies i les senescalies tenien força poder. A finals del segle XVIII el seu pes havia disminuït, però encara tenien algunes competències jurídiques. La descripció següent de les competències del batlle i del senescal ens indica una mica l'àmbit de les seves competències en el moment de màxim esplendor: « D'une manière générale les baillis et sénéchaux représentent directement l'autorité souveraine royale, et, à ce titre, ils assument une grande partie de l'administration générale du royaume en enregistrant, en publiant, en faisant exécuter les ordonnances royales, les Lettres royaux, et en adoptant leurs propres textes. De même, ils assurent « bon ordre et police » au sens large : ils veillent à la sûreté et à la tranquillité publique, contrôlent l'économie, le statut des corporations, les églises, les écoles et les hôpitaux, exercent la police religieuse, morale, sanitaire, interviennent en matière de travaux publics et de voirie. (...) Au XVI siècle, les baillis et sénéchaux ont conservé des attributions très générales en matière de police et la présidence du conseil de bailliage, mais leur rôle tend à devenir honorifique. La circonscription est alors essentiellement un ressort judiciaire et elle demeure le cadre d'élection des députés aux États généraux », Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques (476-1875)*, op. cit., p. 48.

¹⁴⁵ L'article 55 del decret del 14 de desembre de 1789 establí el següent: « Art. 55. Les corps municipaux seront entièrement subordonnés aux administrations de département et de district pour tout ce qui concernera les fonctions qu'ils auront à exercé par délégation de l'administration générale. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 566.

¹⁴⁶ Veure tots els informes que en l'annex número 5 es troben agrupats en la següent etiqueta: « Conflits autour des gardes nationales / Schisme dans la garde nationale ».

els regiments i entre aquestes i la municipalitat. I evidentment el comitè de rapports maldava per solucionar aviat tots aquests conflictes perquè les guàrdies nacionals jugaven un paper destacat alhora d'apaivagar els desordres que es donaven. Eren aquestes les que cridades per la municipalitat havien de posar fi als desordres¹⁴⁷.

El comitè de rapports però no només va donar a compte a l'Assemblea Nacional Constituent dels desordres que es van donar entorn de les guàrdies nacionals. Alguns conflictes que van tenir per protagonistes algun regiment també van ser tractats pel comitè de rapports¹⁴⁸. De fet, el comitè de rapports va participar, conjuntament amb el comitè militar i el comitè de recerques, en els dos informes que es van fer sobre la insurrecció dels soldats de Châteaueux a Nancy.

Per altra banda, el comitè de rapports va gestionar també els desordres que tenien a veure amb l'aprovació de la Constitució civil del clergat, amb la revifalla de les desavinences entre catòlics i protestants i amb la negativa d'un bon nombre d'eclesiàstics a fer el jurament¹⁴⁹. I arran d'això, el comitè de rapports va donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent d'una part dels desordres més importants que van produir-se entre 1789 i 1791, com ara, els desordres que es van donar a Nimes, a Montauban, en els departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin, en el departament de Morbihan, en el departament del Gard o en el departament de la Manche.

I no només això. El comitè de rapports també va donar compte de tots aquells desordres que van donar-se arran de l'escarapel·la. De 1789 a 1791 hi van haver desordres arran de les escarapel·les, o bé perquè un oficial portava una gran escarapel·la negra al costat d'una petita

¹⁴⁷ Tant el decret del 10 d'agost de 1789 com el decret del 21 d'octubre de 1789 estableixen el rol fonamental de la guàrdies nacionals per al manteniment de la tranquil·litat pública. El decret del 10 d'agost de 1789 deia el següent: « Que toutes les municipalités du royaume, tant dans les villes que dans les campagnes, veilleront au maintien de la tranquillité publique ; et que, sur leur simple réquisition, les milices nationales, ainsi que les maréchaussées, seront assistées des troupes, à l'effet de poursuivre et d'arrêter les perturbateurs du repos public, de quelque état qu'ils puissent être. » (...) « Que toutes ces milices nationales prêteront serment entre les mains de leur commandant, de bien et fidèlement servir le maintien de la paix, pour la défense des citoyens, et contre les perturbateurs du repos public ; et que toutes les troupes, savoir, les officiers de tout grade et soldats prêteront serment à la nation et au Roi, chef de la nation, avec la solennité la plus auguste. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 378. Per altra banda, el decret del 21 d'octubre de 1789 deia el que segueix: « Art. 4. Les gardes nationales, troupes réglées et maréchaussées requises par les officiers municipaux, seront tenues de marcher sur-le-champ, commandées par leurs officiers, précédées d'un drapeau rouge, et accompagnées d'un officier municipal au moins. (...) Art. 7. Dans le cas où, soit avant, soit pendant le prononcé des sommations, l'attroupement commettrait quelques violences ; et pareillement, dans les cas où, après les sommations faites, les personnes ne se retireraient pas paisiblement, la force des armes sera à l'instant déployée contre les séditieux, sans que personne soit responsable des événements qui pourront en résulter. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 475.

¹⁴⁸ Veure tots els informes que en l'annex número 5 es troben agrupats en la següent etiqueta: « Conflits et autres aspects concernant des régiments / garnisons ».

¹⁴⁹ Veure tots els informes que en l'annex número 5 es troben agrupats en les següents etiquetes: « Conflits entre catholiques et protestants / Contre-révolution », « Émigration / Enrôlements / Contre-révolution / Conflits entre catholiques et protestants », « Prestation du serment » i « Fanatisme religieux / Contre-révolution ».

escarapel·la nacional¹⁵⁰, o bé perquè dos oficials que van presenciar un espectacle es van negar a posar-se l'escarapel·la nacional¹⁵¹, o bé perquè dos germans es van dedicar a dir a la gent que la trepitgessin¹⁵². El fet és, que alguns desordres es van desencadenar per discussions que tenien a veure amb l'escarapel·la nacional i el comitè de rapports en va donar compte al cos legislatiu.

Per altra banda, el comitè de rapports no només va donar compte d'aquests desordres, sinó també de tots aquells que es produïen perquè algú havia dit, opinat o escrit alguna cosa. Ja fos a l'esquerra de les idees que sostenia l'Assemblea Nacional Constituent, ja fos a la dreta d'allò que opinava¹⁵³.

Per exemple, Georges-Jacques Danton, que va fer un comentari referent a Jean-Paul Marat, li va valdre un informe del comitè de rapports¹⁵⁴; uns soldats que beguts van cridar: *Vive le roi ! Vive les aristocrates ! Au diable la nation ! Au diable l'Assemblée nationale !* també se les van tenir amb el comitè de rapports¹⁵⁵; el bisbe Claude Fauchet va ser també objecte d'un informe, ja que opinava que el poble havia de contribuir en la formació de les lleis¹⁵⁶, mentre que el bisbe de Tréguier, Augustin-René-Louis Le Mintier, també ho va ser però perquè criticava el procés revolucionari¹⁵⁷. El comitè de rapports no s'estava d'informar al cos legislatiu de tots els desordres i possibles desordres que es donaven o podien donar-se arran de les opinions d'uns i altres.

De fet, el comitè de rapports també va presentar informes sobre desordres que tenien a veure amb les Societats dels Amics de la Constitució, i això per tal de protegir-les i defensar-les. La majoria de membre del comitè de rapports, així com del comitè de recerques, el seu gran aliat, eren jacobins¹⁵⁸.

¹⁵⁰ Informe presentat per Pierre Hébrard de Fau, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 7 de desembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 417.

¹⁵¹ Informe presentat per François-Paul-Nicolas Anthoine, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 12 d'octubre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 19, p. 579.

¹⁵² Informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 26 d'octubre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 45.

¹⁵³ Veure tots els informes que en l'annex número 5 es troben agrupats en la següent etiqueta: « Propos calomnieux / Écrits incendiaires / Opinions erronées ».

¹⁵⁴ Informe presentat per François-Paul-Nicolas Anthoine, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 19 de maig de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 15, p. 583.

¹⁵⁵ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 30 d'octubre 1790, en nom del comitè militar i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 136-140.

¹⁵⁶ Informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 21 d'agost de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 619.

¹⁵⁷ Informe presentat per Charles-Jean-Marie Alquier, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 15 d'octubre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 454.

¹⁵⁸ Informe presentat per Jean-Baptiste Salle, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 14 de novembre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 423 i informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea el dia 21 de desembre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 620-622.

Per altra banda, perquè el comitè de rapports va acabar sent amb el temps el comitè encarregat de donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent de tot allò que podia posar en perill el procés revolucionari —els desordres per les subsistències, les violències d'uns i d'altres, el refús a la Constitució civil del Clergat, la negativa a fer el jurament, els conflictes entre catòlics i protestants, les insurreccions militars, els conflictes dins dels ajuntaments i les guàrdies nacionals, les emigracions i les opinions d'uns i altres, a favor o en contra del procés revolucionari— els informes relacionats amb el rei, tant amb els fets del 5 i 6 d'octubre de 1789 com amb la seva fugida¹⁵⁹, van ser gestionats pel comitè de rapports. Algunes vegades, tot sol¹⁶⁰, d'altres acompanyat pel comitè de recerques¹⁶¹, i només en una ocasió, acompanyat per més comitès, perquè va negar-se a fer tot sol l'informe final sobre la fugida de Lluís XVI el 20 de juny de 1791¹⁶².

Finalment, l'informe pel qual es preveia organitzar un tribunal per adreçar-hi tots aquells que pertorbaven o podien pertorbar l'ordre públic després del 15 de juliol de 1791, moment en que Lluís XVI va ser exculpat de la seva fugida, també va ser fet pel comitè de rapports, conjuntament amb el comitè de recerques¹⁶³.

Els contra informes

Alguns informes del comitè de rapports van ser criticats. I això perquè qui feia la crítica o bé considerava que els fets no es corresponien amb el relat del comitè, o bé opinava que les fonts amb les quals es sostenia l'informe no eren vàlides, o bé era del parer que les mesures proposades no eren les adients.

¹⁵⁹ L'informe sobre els fets del 5 i 6 d'octubre va ser gestionat únicament pel comitè de rapports i Jean-Baptiste-Charles Chabroud va ser el responsable de llegir-lo davant de l'Assemblea Nacional Constituent. Les primeres paraules d'aquest discurs deixaven clar que l'informe d'aquests fets tan importants va ser gestionat pel comitè de rapports: « Messieurs un attentat horrible a été commis le 6 octobre, les ministres de la loi ont recherché les coupables, et venus dans cette enceinte, ils vous ont dit : le secret est découvert, et les coupables sont assis entre vous. Vous avez ordonné dans votre affliction profonde, à votre comité, d'éclairer ce cruel mystère et je vous apporte le fruit de ses soins. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 19, p. 338.

¹⁶⁰ Informe presentat per Jean-Baptiste-Charles Chabroud, membre del comitè de rapports a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 1 d'octubre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 19, p. 338, informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea el dia 1 de juliol de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 617, segon informe presentat per Muguët de Nanthou a l'Assemblea el dia 1 de juliol de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 617, tercer informe presentat per Muguët de Nanthou a l'Assemblea el dia 1 de juliol de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 618.

¹⁶¹ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 24 de juny de 1791 en nom del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 483 i Informe presentat per Muguët de Nanthou, a l'Assemblea, el dia 25 de juny de 1791 en nom del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 521.

¹⁶² Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 13 de juliol de 1791 en nom del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de constitució, del comitè de revisió, del comitè de jurisprudència criminal, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 231-242.

¹⁶³ Informe presentat per Jean-Baptiste Salle, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 22 de juliol de 1791 en nom del comitè de recerques i de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 526.

En realitat, no sempre s'acceptaven els informes del comitè de rapports. En primer lloc, una part dels membres del propi comitè podien no estar d'acord amb l'informe final que el comitè decidia presentar a l'Assemblea Nacional Constituent. De fet, sabem per un informe polèmic del comitè militar que els informes s'adoptaven per majoria relativa i que en algunes ocasions una part dels membres del comitè s'oposaven al informe final que aquest presentava¹⁶⁴. En segon lloc, no sempre els implicats en un afer que acabava sent presentat pel comitè de rapports al cos legislatiu estaven d'acord amb el relat i les conclusions del comitè. De fet, en una ocasió, el comitè de rapports va ser denunciat per aquest fet, un individu va queixar-se de la manera en que el comitè de rapports tractava el seu cas¹⁶⁵. En tercer lloc, els diputats de la zona d'on l'informe feia menció podien no estar-hi d'acord, tot i que el comitè de rapports solia consultar-los. En darrer i quart lloc, els diputats d'una tendència política diferent a la del responsable de fer l'informe també podien oposar-se a les conclusions presentades pel comitè de rapports.

L'11 de març de 1790 Jean-Félix Faydel, membre del comitè de rapports del 18 de novembre de 1789 al 27 de gener de 1790, va oposar-se a un informe i projecte de decret presentat pel comitè de rapports el dia 7 de març de 1790 a l'Assemblea Nacional Constituent. El comitè de rapports proposava enviar el prebost de Provença al tribunal de Chatêlet com a culpable d'un crim de « lèse-nation » per haver refusat executar uns decrets de l'Assemblea¹⁶⁶ i Faydel no hi estava d'acord. Faydel al·legava que l'Assemblea no havia definit encara que era un crim de « lèse-nation » i que el prebost no s'havia oposat a executar els decrets adoptats pel cos legislatiu¹⁶⁷.

¹⁶⁴ El dia 20 d'octubre de 1790 el comitè militar, juntament amb d'altres comitès, va denunciar els ministres a través d'un informe. En la discussió que es va entaular, un diputat de l'Assemblea Nacional Constituent va posar de relleu que l'informe només havia estat aprovat per una majoria relativa de 15 contra 10. El diputat que va denunciar aquest fet era Stanislas de Clermont-Tonnerre: « Mais aujourd'hui j'avoue que je ne reconnais pas le vœu national, aucun département, aucune pétition ne s'explique. Je me rappelle seulement qu'il y a six semaines que sous vos fenêtres, un soir, cinquante voix demandèrent le renvoi des ministres, et j'apprends aujourd'hui que dans vos quatre comités, réduits par hasard à 25 votants, on a découvert à une pluralité de 15 contre 10, que les ministres n'ont pas la confiance de la nation... Si ce sont là les caractères, les premiers symptômes d'un vœu national, et si un vœu national ainsi découvert suffit à l'expulsion du ministre, certes vous ne trouverez pas un honnête homme qui accepte une place d'un tel moyen peut lui ravir, certes vous ne trouverez pas un fripon qui refuse une responsabilité dont un tel moyen peut le délivrer, quand il voudra. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 19, p. 731.

¹⁶⁵ Edme-Étienne MORIZOT, *Dénonciation à l'Assemblée nationale contre ses bureaux du comité des rapports*, 1791, 21 p.

¹⁶⁶ Una descripció de prebost podria ser la següent: « À l'origine, le prévôt est un agent chargé de gérer un domaine ecclésiastique. L'institution se répand vers l'An Mil, de nombreux seigneurs laïcs et ecclésiastiques, y compris le roi, chargent un prévôt d'administrer leur domaine, de rendre la justice de base et de collecter les revenus attachés aux deux types de seigneurie banale et foncière (redevances et amendes). Tout le domaine royal est divisé en prévôtés, circonscription territoriale de faible étendue (environ un de nos cantons actuels). À la fin de l'Ancien Régime, la plupart des prévôtés ont disparu. Une des premières victimes des événements de 1789 est le dernier prévôt des marchands de Paris, Flesselles. », Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques (476-1875)*, *op. cit.*, p. 469-470.

¹⁶⁷ Faydel va argumentar el següent per a defensar el prebost de Provença: « Par votre décret du 5 novembre, vous avez ordonné que toute cour, que tout tribunal, que toute municipalité, que tout corps administratif qui n'auront pas inscrit sur leurs registres dans trois jours après la réception, et fait publier

Per altra banda, Faydel es queixava en el seu informe del poder dels comitès apropiant-se competències que pertanyien al rei i demanava la renovació d'aquests¹⁶⁸. L'Assemblea Nacional Constituent, després de la intervenció de Faydel, no va adoptar el projecte de decret del comitè de rapports. Faydel s'asseia a la dreta del president de l'Assemblea i va criticar un informe fet per un diputat de l'esquerra-feuillant i amb l'aprovació d'un comitè de rapports format per 15 membres, 13 dels quals eren jacobins¹⁶⁹. Onze dies més tard d'aquesta crítica de Faydel a l'informe del comitè de rapports, i al poder d'aquest comitè, Faydel va entrar novament en el comitè de rapports.

El 8 de juny de 1790 Pierre-Nicolas-Haraneder Macaye, membre del comitè de recerques, va presentar un informe a l'Assemblea Nacional Constituent per a contrarrestar l'informe que el comitè de rapports va presentar sobre un conflicte que va donar-se a Saint-Jean-de-Luz arran de les eleccions municipals¹⁷⁰ i el cos legislatiu va adoptar el seu punt de vista. Macaye era diputat d'Ustaritz, país dels bascos, i s'asseia a la dreta del president de l'Assemblea. L'informe presentat pel comitè de rapports l'havia presentat Jean-Pierre Boullé, diputat de l'esquerra-feuillant¹⁷¹. Macaye devia conèixer l'informe de Boullé abans de la seva presentació al cos legislatiu, ja que va tenir temps d'elaborar un altre informe i presentar-lo just després de la intervenció de Boullé.

dans la huitaine les lois faites par les représentants de la nation, sanctionnées ou acceptées, et envoyées par le roi, seraient poursuivis comme prévaricateurs dans leurs fonctions et coupables de forfaiture. Mais je dois vous observer, Messieurs, que le prévôt de Provence n'est pas accusé d'avoir négligé l'enregistrement et la publication de vos décrets. Je dois vous observer que les délits qu'on lui impute n'ont rien de commun avec la disposition de cette loi, et que vous n'avez pas encore décidé que la forfaiture serait un crime de lèse-nation. [...] D'ailleurs, est-il bien vrai que le prévôt de Provence ait refusé d'exécuter vos décrets ? Qui oserait, Messieurs, vous garantir la vérité de cette imputation ? Certainement ce ne sera pas votre comité de rapports, puisqu'il ne trouve dans la conduite du prévôt de Marseille, d'autre manquement, d'autre faute, d'autre délit que celui de s'être rendu récusable par trop de passion contre les prévenus, et par trop de rigueur dans ses décrets. Et puisque, encore un coup, votre comité ne reproche à ce prévôt d'autre manquement, d'autre faute, d'autre délit, que des contraventions à vos décrets en ajoutant qu'elles sont chez ce prévôt le fruit de son ignorance et de ses préjugés pour l'ancienne loi. Or, en fait de justice distributive, il y a bien loin, Messieurs, d'une contravention à la loi au refus de l'exécuter. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 12, p. 137.

¹⁶⁸ Faydel va dir el següent sobre la interferència que feia el poder legislatiu sobre el poder executiu: « Et, qu'il me soit permis, Messieurs, de vous le dire, le décret qui vous est proposé par votre comité de rapports, tend évidemment à dépouiller le roi d'un dépôt précieux, d'un dépôt salutaire, que vous avez reconnu ne pouvoir exister ailleurs que dans ses mains et dans celles de ses descendants. En vous proposant d'ôter au prévôt général de Provence la connaissance d'une affaire qui lui est dévolue par la loi, et de le renvoyer au châtelet de Paris, votre comité des rapports vous propose de transgresser les lois dont vous avez recommandé l'observation, et qu'il n'appartient qu'au roi de faire exécuter. Vous n'êtes ici, Messieurs, que pour préparer des lois, que pour établir une séparation de pouvoirs qui peut seule maintenir notre liberté naissante, que pour empêcher à jamais que ces pouvoirs ne soient confondus dans les mêmes mains ; et on ose cependant vous proposer un décret qui tend évidemment à les confondre sur vos têtes ; et à vous rendre comptables de l'anarchie qui désole le plus bel empire de l'Europe (...) Je ne m'arrêterai pas davantage sur ces idées, je me propose de les développer, lorsque vous vous occuperez, Messieurs, de renouveler ces comités », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 12, p. 139.

¹⁶⁹ Informe presentat per Louis-Etienne Brevet de Beaujour, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 6 de març de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 12, p. 62.

¹⁷⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 147.

¹⁷¹ Informe presentat per Jean-Pierre Baron Boullé, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 8 de juny de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 147.

El 26 d'agost de 1790, Pierre Ludière va intervenir en l'Assemblea Nacional Constituent per a criticar un informe fet pel comitè de rapports sobre els desordres que s'havien donat a Tulle, al·legant que el responsable de fer l'informe no s'havia llegit tota la informació concernent a l'afer i que feia creure al cos legislatiu que els culpables dels desordres eren els innocents i els innocents els culpables dels desordres¹⁷². Ludière va presentar un altre projecte de decret i l'Assemblea es va mostrar disposada a adoptar-lo. Tanmateix, una intervenció de Pierre-Louis Prieur recordant al cos legislatiu que Ludière era diputat de Tulle i que la seva opinió podia trobar-se condicionada per aquest fet, va fer canviar finalment de parer a l'Assemblea, no sense abans discutir-se fortament, si era millor o no adoptar el punt de vista d'un diputat de la zona, o el punt de vista d'un diputat extern a aquesta¹⁷³. Ludière s'asseia a la dreta del president de l'Assemblea i Boullé, el responsable de fer l'informe en nom del comitè de rapports, era de l'esquerra-feuillant.

El 28 d'octubre de 1790 Jean-Félix Faydel, membre del comitè de rapports del 22 de març al 7 de juliol de 1790, va intervenir de nou a l'Assemblea Nacional Constituent per a criticar un altre informe del comitè de rapports. En aquest informe el comitè de rapports acusava al ministre de la guerra de no enviar dos regiments complets a Montauban i al Garde des Sceaux de nomenar comissari del rei a Moissac al procurador de la comuna de Montauban, acusat d'haver provocat els desordres d'aquesta ciutat¹⁷⁴. Faydel no compartia els arguments del comitè de rapports i sortia a la defensa tant del ministre de la guerra com del Garde des Sceaux. Faydel argumentava que el comitè de rapports no havia tingut en compte totes les informacions que havia rebut¹⁷⁵ i que obviava explicar les morts que s'havien comès sota la

¹⁷² Pierre Ludière va intervenir a l'Assemblea Nacional Constituent per dir el següent: « L'étrange rapport que vous venez d'entendre, tend à vous prouver que les criminels détenus à Tulle sont des innocents, tandis que les coupables seraient les victimes. Je n'aurai pas de peine à vous démontrer que votre rapporteur n'a pas lu les pièces déposées au comité ou que s'il les a lues il n'a pas voulu en tirer les conséquences qui en découlent. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 297.

¹⁷³ Pierre-Louis Prieur va prendre la paraula per a dir el següent: « Je demande la priorité pour le projet du comité. M. Ludière est député de Tulle ; il peut avoir des préventions dont le rapporteur s'est trouvé exempt. », i Gabriel Delort de Puymalie, diputat de Tulle, del mateix indret d'on hi havien els desordres, ho va fer per a replicar-li el següent a Prieur: « Le rapporteur ne connaît les faits que d'une façon superficielle, tandis que M. Ludière en possède l'ensemble et les secrets. C'est une raison pour que son projet de décret, qui est très conciliant, obtienne la priorité. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 297.

¹⁷⁴ François-Paul-Nicolas Anthoine, responsable de fer l'informe en nom del comitè de rapports, deia el següent sobre el ministre de la guerra: « Votre comité des rapports a connu, par l'examen des autres pièces, que, loin que votre décret du 26 ait été exécuté, loin d'avoir envoyé deux régiments complets à Montauban, M. d'Esparbès a voulu encore en soustraire une partie. », i en referència al Garde des Sceaux comentava: « Un fait récent, sur lequel votre comité ne s'est permis de rien préjuger, mais qu'il croit devoir livrer aux méditations de l'Assemblée, afin de la rapprocher de plus en plus de la découverte de la vérité, c'est que M. Champion de Cissé, garde des Sceaux de France, prêtre-archevêque, bénéficiaire-ministre, vient d'élever à la place de commissaire du roi à Moissac, le procureur de la commune de Montauban, mandé à la barre de cette Assemblée, accusé et fortement soupçonné d'être un des auteurs de la guerre civile, suspendu comme tel de ses fonctions, et exposé à subir la rigueur d'une procédure criminelle, ordonné par le même décret. L'Assemblée se demandera si le garde des Sceaux a voulu seulement se jouer de vos décrets, braver l'intérêt sacré du peuple, avilir la dignité du choix royal, ou s'il a prétendu récompenser l'auteur des troubles de Montauban. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 85.

¹⁷⁵ Jean-Félix Faydel va fer-li la rèplica següent al comitè de rapports: « Je ne demanderai pas pourquoi M. le rapporteur ne vous a pas fait lecture des pièces qui ont été remises au comité des rapports, pièces

nova municipalitat, recolzada pel comitè de rapports¹⁷⁶. Faydel argumentava també que el comitè de rapports amagava les queixes en contra dels comissaris que substituïen l'antiga municipalitat de Montauban¹⁷⁷ i que Jean-Louis Gouttes s'havia fet passar per president de l'Assemblea en els despatxos de la guerra per tal d'enviar el regiment de Touraine a Montauban¹⁷⁸.

Les crítiques a Faydel no es van fer esperar i un cop va acabar la seva intervenció va ser durament replicat i Jean-Pierre Poncet d'Elpech, diputat de Montauban, va intervenir en la discussió per invalidar la documentació que Faydel mostrava per a justificar els seus arguments, tot dient que les signatures de les peticions que presentava provenien de ciutadans no actius, de gent que no sabia escriure i de nens que anaven encara a les escoles cristianes¹⁷⁹.

El 28 d'octubre de 1790 els treballs del comitè de rapports es van veure novament qüestionats. I aquest cop, fortament. Georges Bergasse-Laziroule, membre del comitè de rapports del 27 de gener al 27 d'abril de 1790, va acusar a Gabriel Malès, responsable de fer l'informe sobre els desordres de la vila de Pamiers, d'ometre fets essencials en el seu informe¹⁸⁰ i Jean-Antoine-Marie de Cazalès va demanar la creació d'una comissió de quatre membres per examinar els dossiers que sobre els desordres de Pamiers hi havia en el comitè de rapports¹⁸¹. Era la primera vegada que es demanava la creació d'una comissió per a revisar els fets que presentava el comitè de rapports. Cazalès s'asseia a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent i Gabriel Malès pertanyia a l'esquerra feuillant.

L'1 de febrer de 1791 Jean-Antoine Tessier de Marguerittes, diputat de l'Assemblea Nacional Constituent i alcalde de Nimes, va queixar-se del comitè de rapports davant del cos legislatiu. Marguerittes li reclamava al comitè de rapports que presentés el seu informe sobre els desordres que s'havien donat a Nimes, ja que la municipalitat d'aquesta ciutat estava suspesa des del 2 de novembre de 1790 i fins que el comitè de rapports elaborés el seu informe. El comitè de rapports va comunicar a l'Assemblea que l'informe no es feia perquè els diputats de

qui l'auriaient détourné des diatribes qu'il a faites contre les ministres. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 85.

¹⁷⁶ Jean-Felix Faydel va comentar-li al següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Je suis très fâché de reprocher au comité son indifférence sur les meurtres qui ont été commis par le parti actuellement dominant à Montauban. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 86.

¹⁷⁷ Jean-Felix Faydel va argumentar el següent sobre la parcialitat del comitè de rapports: « Je reproche au comité des rapports le silence qu'il a gardé sur les plaintes élevées contre les six commissaires qui remplacent la municipalité ; plaintes dont je suis porteur, et qui détaillent leurs torts avec plus d'énergie que je ne puis le faire. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 86.

¹⁷⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 86.

¹⁷⁹ Id., p. 86.

¹⁸⁰ De la intervenció de Georges Bergasse-Laziroule els Arxius Parlamentaris diuen el següent: « L'orateur prétend que le rapporteur a omis des faits essentiels, capables de faire envisager cette affaire sous un tout autre point de vue : il rapporte ces faits, qu'il prétend avoir été omis, et demande que le comité soit chargé de nouveau de vérifier cette affaire malheureuse, et d'en faire un second rapport à l'Assemblée. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 697-698.

¹⁸¹ Segons els Arxius Parlamentaris, Jean-Antoine-Marie de Cazalès va demanar el següent: « M. de Cazalès demande que l'Assemblée nomme quatre commissaires, pris dans son sein, qui seront chargés d'examiner toutes les pièces déposées au comité, relatives aux malheureux événements arrivés à Pamiers, et d'en faire leur rapport. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 698.

la zona li havien demanat al comitè de rapports de suspendre'l de moment. Aquests volien recollir més informacions¹⁸². Marguerittes va al·legar que el comitè de rapports volia destituir la municipalitat i que ell no pensava donar la seva dimissió¹⁸³. L'Assemblea va ajornar la lectura de l'informe després d'una intervenció d'Alexandre de Lameth, per a demanar-ne l'ajornament, al·legant que els diputats del departament del Gard tenien por dels efectes de l'informe.

Tessier de Marguerittes s'asseia a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent i va ser membre del comitè de rapports del 30 de juliol al 5 d'octubre de 1789. El comitè de rapports encarregat de fer l'informe sobre els desordres de Nîmes estava dominat majoritàriament per jacobins. Dels 30 membres que el composaven 23 eren membres de la Societat d'Amics de la Constitució.

La importància dels informes

Els informes del comitè de rapports eren molt importants, ja que abordaven tots els grans desajustaments que es produïen, i perquè del contingut d'aquests i de les propostes que el comitè presentava en depenia que la gestió d'un afer important o d'un desordre es gestionés d'una o d'altra manera.

En aquest sentit, el comitè de rapports era conscient de la importància dels seus informes i que tant les fonts amb les que es basaven per a fer-los com les seves afinitats polítiques eren sovint objecte de crítica. I de fet, n'eren tan conscients de tot això, que Charles-Jean-Marie Alquier, en un discurs que va pronunciar el 23 de setembre de 1791, va advertir que no podia fer un informe tot assenyalant l'origen dels desordres de la ciutat d'Arles perquè no tenia dades objectives per a fer-lo. Alquier mencionava que tenia molta informació però que aquesta no podia ser utilitzada per a fer un informe i que per tant només presentava aquelles dades que se sostenien mitjançant les peces oficials que havia rebut¹⁸⁴. Per altra banda, Marie-

¹⁸² François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, va comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « En l'absence de M. le rapporteur du comité, j'annonce à l'Assemblée qu'effectivement le rapport est prêt ; mais que ce matin les députés du département nous ont représenté la nécessité d'un délai pour de nouveaux éclaircissements. Je pourrais ajouter s'il en était besoin, que M. Marguerittes, maire de Nîmes, est convenu devant sept ou huit personnes que ce rapport ne pouvait être fait sans mettre le feu dans ce pays. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 663.

¹⁸³ Jean-Antoine-Teissier Marguerittes va dir-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « On vous a dit que j'étais convenu moi-même que le rapport exciterait des troubles. Oui, si on cassait la municipalité avec ignominie. Je demande qu'il soit procédé à la nomination de nouveaux officiers municipaux ; et cependant, pour vous procurer le plaisir de casser un maire, j'annonce que je ne donnerai pas ma démission. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 663.

¹⁸⁴ Charles-Jean-Marie Alquier va dir el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Messieurs, je suis chargé par le comité des rapports de vous rendre compte *des troubles qui agitent en ce moment la ville d'Arles* ; mais n'attendez pas de moi que je vous en fasse connaître la source. Les pièces qui m'ont été remises ne me fournissent aucun renseignement à cet égard. Des conversations confidentielles et la communication de plusieurs lettres particulières m'ont bien donné quelques détails ; mais, outre que de pareils renseignements doivent toujours être suspects soit par les contradictions, soit par l'esprit de parti des individus qui les fournissent, ils sont trop incomplets pour que je puisse en faire usage dans mon rapport. Ainsi donc, sans vouloir remonter aux causes premières, je pendrai cette affaire à l'époque où des procès-verbaux en fournissent en détails authentiques et je ne citerai que les faits contenus dans les pièces vraiment officielles. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 31, p. 247.

André Merle, havia declarat el 5 de juliol de 1791 a l'Assemblea Nacional Constituent, que refusava fer la segona part d'un informe perquè un individu li havia demanat de no fer-lo perquè les seves opinions no s'ajustaven del tot a aquelles que calia fer ressaltar en l'informe¹⁸⁵.

¹⁸⁵ Marie-André Merle va intervenir a l'Assemblea Nacional Constituent per a dir el següent: « J'ai fait un rapport sur l'affaire des Quinze-Vingts, qui fut suivi d'un décret. Il est survenu ensuite une nouvelle difficulté qui nécessite un nouveau rapport. Comme j'avais été chargé du premier, on a cru que je devais l'être du second ; mais un individu qui a pensé que je pouvais n'être pas de son avis, a cru que je devais me suspecter et on me le propose. Ma délicatesse ne m'a pas permis de m'occuper de cette affaire, et je déclarai dans le temps au comité que je ne m'en occuperais pas. Il ne m'a jamais été remis ni pièces relatives à cette nouvelle difficulté, ni aucun mémoire de la part du département. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 31, p. 247.

7.) *Les propostes / Les interferències*

Per què el comitè de rapports va ser el director d'orquestra indiscutible de l'Assemblea Nacional Constituent? Per què ell i no un altre comitè?

El comitè de rapports va ser el director d'orquestra indiscutible de l'Assemblea Nacional Constituent perquè amb les seves propostes —sorgides arran de la molta informació que rebia i que es procurava— va empènyer al poder legislatiu a treballar per al manteniment de l'ordre públic i a interferir en competències que tant pertanyien al poder judicial com al poder executiu.

Interferir en el poder judicial i en el poder executiu

L'Assemblea Nacional Constituent havia volgut separar els tres poders i en la Constitució de 1791 va declarar el següent: « Art. 1er La souveraineté est une, indivisible, inaliénable et imprescriptible ; elle appartient à la nation : aucune section du peuple, ni aucun individu, ne peut s'en attribuer l'exercice. Art. 2. La nation, de qui seule émanent tous les pouvoirs, ne peut les exercer que par délégation. La Constitution française est représentative ; les représentants sont le Corps législatif et le roi. Art. 3. Ce pouvoir législatif est délégué à une Assemblée nationale composée de représentants temporaires, librement élus par le peuple, pour être exercée par elle, avec la sanction du roi, de la manière qui sera déterminée ci-après. Art. 4. Le gouvernement est monarchique : le pouvoir exécutif est délégué au roi pour être exercé sous son autorité, par des ministres et autres agents responsables, de la manière qui sera déterminée ci-après. Art. 5. Le pouvoir judiciaire est délégué à des juges élus à temps par le peuple. »¹⁸⁶

Fins poc abans d'iniciar-se el procés revolucionari, el rei era el sobirà i tenia a les seves mans tots els poders. Ell feia la llei, ell la feia executar i ell tenia a les seves mans el veritable poder de jutjar el seu poble. I això perquè Jean Bodin deia: « La vraie science du prince est de juger son peuple »¹⁸⁷.

El rei tenia a les seves mans tots els poders, i evidentment, a les seves mans, la justícia, però en no poder-la exercir tot sol, aquesta es trobava dividida en dues: la justícia delegada i la justícia retinguda. El rei tenia agents que l'exercien en nom seu, la justícia delegada, i es quedava per ell mateix la competència de poder-la exercir sempre que volgués, la justícia retinguda. El rei podia intervenir sempre que volia en una causa, adreçar-la als jutges que considerava i dictar sentència si així ho volia. D'aquí les crítiques al poder arbitrari del rei. Crítiques que els quaderns de queixes van recollir en el moment d'iniciar-se la convocatòria dels Estats Generals¹⁸⁸.

L'Assemblea Nacional Constituent va tenir en compte aquestes queixes i va procedir de la següent manera. El poder legislatiu se'l va quedar per ella, el poder executiu el va lliurar al rei i el poder judicial el va deixar a mans del poble. Els jutges que exercien la justícia serien

¹⁸⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 32, p. 525.

¹⁸⁷ Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques (476-1875), op. cit.*, p. 339.

¹⁸⁸ *Id.*, p. 342-346.

escollits pel poble. L'Assemblea faria les lleis, el rei les executaria i els jutges jutjarien aquells que s'oposessin a la llei.

El rei va perdre la sobirania i, no només això, el veritable poder de jutjar el seu poble. I a les seves mans li van quedar les següents competències: sancionar els decrets i promulgar-los, vetllar per l'ordre i la tranquil·litat pública, encarregar-se de l'administració del regne, vetllar per la seguretat exterior del regne i segellar els tractats amb les potències estrangeres¹⁸⁹. I això perquè era el cap suprem tant de l'administració com dels exèrcits de terra i navals¹⁹⁰.

Però, el rei no només va perdre la sobirania i el dret de jutjar el seu poble. El rei va perdre també molta gestió de la informació que abans li arribava a ell. Els afers relacionats amb l'administració i la policia van començar a ser adreçats al cos legislatiu, i les peticions, les memòries, les demandes i les adreces també.

La informació que donava compte de tot allò que es volia, de tot allò que no anava bé, va passar del rei a l'Assemblea Nacional Constituent. I en el moment en que aquest canvi es va operar el poder legislatiu va començar a interferir en els altres poders, en el poder executiu i en el poder judicial.

De fet, en el moment en que el poder legislatiu va començar a estar al corrent de tots els desordres i els greuges que es donaven a França, va començar a interferir en el poder executiu i en el poder judicial. Va començar a treballar per al manteniment de l'ordre públic, competència del poder executiu, va començar a controlar l'administració, competència també del poder executiu, va començar a adreçar-se i a intervenir en el poder judicial i a fer-se amb competències de la pròpia policia. En aquest sentit, va anular les sentències d'alguns tribunals, va fer arrestar aquells que va considerar culpables d'alguna cosa i va fer alliberar aquells altres que va considerar innocents dels càrrecs imputats.

En realitat, en el moment en que la informació va passar de les mans del rei a les mans de l'Assemblea Nacional Constituent, el cos legislatiu va començar a intervenir en els altres dos poders, de la mateixa manera que ho havia fet el rei abans. El rei tenia a les seves mans els tres poders per a gestionar una informació que necessitava dels tres poders —la que donava compte dels desajustaments— quan aquesta va passar a mans de l'Assemblea, l'Assemblea va començar a intervenir en els tres poders. I això per una senzilla raó: mantenir l'ordre públic per a imposar un determinat "ORDRE".

El compositor que compona una peça en regula també l'execució. Perquè l'"ORDRE" que sorgeix del cos legislatiu s'imposi, cal que el poder executiu i el poder judicial treballin per a imposar-lo. Si aquests dos poders no s'alien amb el poder legislatiu, l'"ORDRE" volgut per aquest poder no s'aplica. I quan hi ha desconfiança del poder legislatiu vers els altres dos poders, aleshores, acaba passant el següent: el poder legislatiu acaba donant les direccions

¹⁸⁹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 32, p. 535-538.

¹⁹⁰ Els primers articles del capítol 4 dedicats a l'exercici del poder executiu: « Art. 1er Le pouvoir exécutif suprême réside exclusivement dans la main du roi. Le roi est le chef suprême de l'administration générale du royaume: le soin de veiller au maintien de l'ordre et de la tranquillité publique lui est confié. Le roi est le chef suprême de l'armée de terre et de l'armée navale. Au roi est délégué le soin de veiller à la sûreté extérieure du royaume, d'en maintenir les droits et les possessions. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 32, p. 536.

tant al poder executiu com al poder judicial. És a dir, acaba agafant la batuta del director de l'orquestra perquè tot soni com ha pensat.

Arrestar / Alliberar

El 23 de juliol de 1789, l'endemà de l'execució de Joseph-François Foullon i de Berthier de Sauvigny, l'Assemblea Nacional Constituent va decidir que s'encarregaria de perseguir els crims de « lèse-nation ». Ella decidiria si hi havia o no crim de « lèse-nation », i d'haver-n'hi, ella adreçaria els culpables d'aquest crim al tribunal competent. En un començament, al tribunal de Chatêlet, després, a l'Alta Cort d'Orléans¹⁹¹.

L'Assemblea Nacional Constituent, però, va començar a intervenir en el poder judicial i en el poder executiu, quan va començar a traspasar els límits d'aquesta competència adoptant els informes del comitè de rapports.

En un principi, només havia de decidir si l'afer que se li presentava era o no un crim de « lèse-nation », però va acabar demanant la detenció d'alguns suposats culpables d'aquest crim, va declarar nuls alguns empresonaments i va acordar la llibertat a aquells que va considerar que no eren culpables de crim de « lèse-nation » i a tots aquells que va considerar que havien estat empresonats il·legalment.

D'alguna manera, l'Assemblea Nacional Constituent va acabar fent funcions pròpies de la policia i de la justícia. És a dir, va demanar l'arrest d'aquells que volia que fossin jutjats i va posar en llibertat aquells que va considerar que no devien ser-ho perquè segons ella no hi havia cap delictes o cap crim de « lèse-nation ».

El 8 de desembre de 1789, per exemple, va decidir el trasllat d'uns detinguts d'una presó a una altra, del castell d'If a la presons reials de Marsella¹⁹², el 17 d'abril de 1790 el comitè de rapports va demanar-li la llibertat d'un general empresonat¹⁹³, el 8 de maig de 1790 va considerar il·legal un empresonament¹⁹⁴, el 18 de maig de 1790 va opinar que el tribunal de Chatêlet no havia procedit correctament en un afer que afectava a Georges-Jacques Danton¹⁹⁵,

¹⁹¹ La Constitució de 1791 li donava al poder legislatiu aquestes competències: Article 10, de la section première : Pouvoir et fonctions de l'Assemblée nationale législative, du chapitre III : De l'exercice du pouvoir législatif : « De poursuivre devant la haute cour nationale la responsabilité des ministres, et des agents principaux du pouvoir exécutif ; d'accuser et de poursuivre devant la même cour, ceux qui seront prévenus d'attentat et de complot contre la sûreté générale de l'Etat, ou contre la Constitution. », i Article 10 du Chapitre V du Pouvoir judiciaire : « Nul homme ne peut être saisi que pour être conduit devant l'officier de police ; et nul ne peut être mis en arrestation ou détenu, qu'en vertu d'un mandat des officiers de police, d'une ordonnance de prise-de-corps d'un tribunal, d'un décret d'accusation du Corps législatif dans le cas où il lui appartient de le prononcer, ou d'un jugement de condamnation à prison ou détention correctionnelle. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 32, p. 534 et 538.

¹⁹² Informe presentat per Jean-François Goupilleau, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 8 de desembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 427-429.

¹⁹³ Informe presentat per Jean-François Goupilleau, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 17 d'abril de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 13, p. 96-97.

¹⁹⁴ Informe presentat per François Pougeard Dulimbert, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 8 de mai de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 15, p. 443-444.

¹⁹⁵ Informe presentat per François-Paul-Nicolas Anthoine, membre del comitè de rapports a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 18 de maig de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 15, p. 583.

el 31 de maig de 1790 va decidir que tres joves oficials havien estat injustament arrestats i que calia alliberar-los¹⁹⁶, el 8 de juny de 1790 va ordenar l'alliberament de dos individus que havien protestat per unes eleccions mal conduïdes i havien estat empresonats¹⁹⁷, el 30 d'octubre de 1790 va demanar que tres oficials fossin conduïts a les presons de l'Abadia de Saint-Germain de París com a responsables dels desordres de Belfort¹⁹⁸, el 9 de novembre de 1790 va ordenar també posar en llibertat un oficial —de curtes llums— que havia estat arrestat perquè tenia uns escrits incendiàris damunt seu¹⁹⁹ i el 30 de novembre de 1790 va demanar que dos ciutadans fossin alliberats²⁰⁰.

L'1 de març de 1791, en canvi, el comitè de rapports va proposar-li a l'Assemblea Nacional Constituent d'adreçar a un peticionari a uns tribunals perquè fossin aquests els que decidissin i no l'Assemblea. I això perquè va recordar-li que havia manifestat no voler intervenir més en qüestions concernents al poder judicial²⁰¹. Però aquest recordatori només va ser vàlid pel dia 1 de març de 1791.

El 19 de març d'aquell mateix any, el comitè de rapports va acabar proposant a l'Assemblea Nacional Constituent per instigació dels diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea —en un principi, aquest comitè, juntament amb el comitè de recerques i el comitè

¹⁹⁶ Pierre-Jacques Vieillard, membre del comitè de rapports, va presentar-li el següent projecte de decret a l'Assemblea Nacional Constituent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu son comité des rapports : Déclare qu'aucun citoyen ne pouvant être arrêté ni détenu que dans les cas déterminés par la loi, et suivant les formes qu'elle a prescrites, la détention actuelle des trois officiers du régiment de Grenoble, en garnison a Valence, n'étant précédée ni suivie d'accusation, de décret ni d'information, ne peut être prorogée ; Déclare qu'elle met lesdits officiers sous la sauvegarde de la loi ; ordonne que le président se retirera, dans le jour, par devers le roi, pour le supplier de donner les ordres nécessaires pour faire remettre lesdits officiers en liberté. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 1.

¹⁹⁷ Informe presentat per Jean-Louis Henry de Longuève, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 8 de juny de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 149.

¹⁹⁸ El primer article del decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent deia el següent: « Art. 1er. Que les sieurs de La Tour, représentant le ci-devant colonel-proprétaire du régiment Royal-Liégeois ; Gremstein, major du même régiment, et Chalon, aide-major de place à Belfort, se trouvant désigné dans l'information faite devant la municipalité de cette ville, comme les principaux auteurs des crimes qui ont été commis à Belfort, dans la journée du 21 octobre ; attendu la gravité et le genre de ces crimes, Sa Majesté sera priée de donner ses ordres pour s'assurer de leurs personnes, et les faire conduire sous bonne et sûre garde dans les prisons de l'abbaye Saint-Germain de Paris, et d'ordonner au sieur Ternan, colonel de Royal-Liégeois, de se rendre incessamment à son corps. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 140.

¹⁹⁹ Informe presentat per François-Paul-Nicolas Anthoine, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 9 de novembre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 343.

²⁰⁰ Informe presentat per Charles-Louis-Victor príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 30 de novembre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 150-154.

²⁰¹ Claude-Ambroise Regnier va comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Votre comité, Messieurs, a jugé que ni la dénonciation faite par le sieur Fournier, ni ses plaintes contre les arrêts rendus n'étaient de la compétence de l'Assemblée nationale, qui a déjà manifestée ses intentions de ne pas prendre connaissance de ce qui regarde le pouvoir judiciaire. En conséquence, il s'est persuadé que cette affaire était susceptible d'être renvoyée soit à la haut cour nationale, soit au tribunal de cassation et il vous propose le décret suivant : L'Assemblée décrète que le sieur Fournier est renvoyé à se pourvoir tant à la haut cour nationale qu'au tribunal de cassation. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 589.

militar s'oposaven a la proposta— de fer arrestar l'alcalde i els oficials municipals de la vila de Douai —aquests s'havien oposat a declarar la llei marcial i un desordre havia tingut lloc en el moment en que un vaixell era carregat de blat— i aquesta ho va acceptar²⁰², i el 27 d'agost de 1791 va proposar-li d'alliberar un individu acusat de crim de « lèse-nation » i aquesta ho va acceptar també²⁰³, no sense abans discutir-se fortament aquesta proposta.

Uns quants diputats de l'Assemblea Nacional Constituent —i entre aquests, François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, del mateix comitè que va fer l'informe— no estaven d'acord amb la proposta del comitè de rapports, acompanyat pel comitè de recerques, i això perquè al·legaven que l'Assemblea no podia alliberar un individu o anul·lar una instrucció; opinaven que els tribunals tenien aquesta competència però no l'Assemblea i recordaven que aquesta només podia decidir si hi havia o no delictes de crim de « lèse-nation »²⁰⁴.

La discussió, però, va tenir lloc perquè Claude-Antoine Lelleu de La Ville-aux-Bois, membre del comitè de rapports, va recordar a l'Assemblea Nacional Constituent que el comitè de rapports s'havia basat amb un decret que ja havia estat adoptat anteriorment per l'Assemblea²⁰⁵.

Anul·lar decisions de les administracions

La Constitució de 1791 establia que el rei era el cap de l'administració i que les administracions es trobaven sota la seva vigilància i la seva autoritat²⁰⁶, i la Constitució establia també que el

²⁰² L'article primer del projecte de decret sobre l'arrest de la municipalitat de Douai diu el següent: « Il y a lieu à accusation contre les maire, officiers municipaux et procureur de la commune de la ville de Douai : en conséquence, le roi sera prié, dans le jour, de donner les ordres les plus prompts pour faire mettre en état d'arrestation lesdits maire, officiers municipaux et procureur de la commune de Douai, et pour les faire transférer sans délai dans les prisons d'Orléans à l'effet d'y être jugés en dernier ressort par le tribunal établi en cette ville par le décret du 5 de ce mois. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 218.

²⁰³ El projecte de decret del comitè de rapports, acompanyat pel comitè de recerques, va ser el següent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu le rapport qui lui a été fait par ses comités des rapports et recherches, de la procédure commencée devant le tribunal du district de Paimbeuf pour crime de lèse-nation, contre le sieur Gamache, sur la dénonciation des corps administratifs de la même ville, réunis, déclare qu'il n'y a pas lieu à accusation ; décrète, en conséquence, que la procédure instruite à la requête de l'accusateur public sera regardée comme non avenue, et que le sieur Gamache sera élargi et mis en liberté. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 763.

²⁰⁴ François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou va argumentar el següent: « L'intention de l'Assemblée sera bientôt manifestée. L'on a demandé la question préalable et je vais la motiver. En supposant que l'accusation et le procès instruits contre M. Gamache ne soient pas fondés, ce n'est pas à l'Assemblée nationale à le déclarer ; c'est devant un tribunal d'appel que M. Gamache doit se pourvoir pour faire déclarer qu'il n'y avait pas lieu à décret. La seule question qui soit à juger par l'Assemblée nationale, c'est la compétence ; de déclarer s'il y a ou non lieu à accusation contre M. Gamache, pour crime de lèse-nation. Je demande donc, sans entrer dans la discussion du fond, que l'Assemblée nationale prononce qu'il n'y a pas lieu à accusation devant la haute cour nationale d'Orléans, et qu'elle renvoie au surplus devant les tribunaux ordinaires. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 763.

²⁰⁵ Claude-Antoine Lelleu de La Ville-aux-Bois va declarar el següent: « Le premier avis du comité avait été celui que vient de proposer M. Muguët ; mais il a cru devoir se conformer à un décret rendu, le 21 mars dernier, dans une affaire instruite à Aix, Toulon et Marseille. Dans cette affaire, vous avez déclaré que les procédures instruites à Marseille, Aix et Toulon seraient regardées comme nulles, et qu'il n'y avait pas lieu à accusation contre les sieurs Lambarine, Lieutaud et autres ; que ceux qui étaient en prison seraient relaxés. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 763.

rei tenia el dret d'anul·lar les actes dels administradors de departament, contràries a les lleis i a les ordres que havia donat, així com també, aquelles actes fetes pels administradors que es trobaven per sota els administradors del departament i que no havien estat suspeses per aquests darrers²⁰⁷.

El rei tenia aquesta competència però no l'Assemblea Nacional Constituent. La Constitució de 1791 no li havia donat a aquesta la competència d'anul·lar les actes dels administradors. I això perquè era el rei i no aquesta el cap suprem de l'administració, malgrat rebre l'Assemblea molta informació provinent de l'administració i de la policia i escriure's aquesta amb tota l'administració del regne.

L'Assemblea Nacional Constituent, per tant, no podia anul·lar les decisions de l'administració, però, malgrat no poder fer-ho, ho va fer. I això perquè va adoptar algunes de les propostes del comitè de rapports.

El 8 de juny de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent va anul·lar unes eleccions fetes en la municipalitat de Schelestadt²⁰⁸ i el 13 de juny de 1790 va veure com les discussions esclataren en el seu si per les propostes que el comitè de rapports li feia, instigant-la a anul·lar les decisions d'algunes administracions.

El 13 de juny de 1790 Jean-Baptiste-Charles Chabroud, en nom del comitè de rapports, va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent d'anul·lar una decisió presa per la secció de Saint-Pierre de la vila d'Évreux²⁰⁹. La secció li retirava a un ciutadà els seus drets de ciutadà actiu i el comitè de rapports no hi estava d'acord. Les discussions van tenir lloc perquè uns quants

²⁰⁶ La Constitució de 1791 estableix el següent: Section II De l'administration intérieure : « Art. 1er Il y a, dans chaque département, une administration supérieure, et dans chaque district une administration subordonnée. Art. 2e Les administrateurs n'ont aucun caractère de représentation. Ils sont agents élus à temps par le peuple, pour exercer, sous la surveillance et l'autorité du roi, les fonctions administratives. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 32, p. 537.

²⁰⁷ La Constitució de 1791 estableix el següent: Chapitre IV de l'exercice du pouvoir exécutif. Section II De l'administration intérieure : « Art. 5 Le roi a le droit d'annuler les actes des administrateurs de département, contraires aux lois ou aux ordres qu'il leur aura adressés. (...). Art. 7. Le roi peut, lorsque les administrateurs de département n'auront pas usé du pouvoir qui leur est délégué dans l'article ci-dessus, annuler directement les actes des sous-administrateurs, (...). », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 32, p. 537-538.

²⁰⁸ L'Assemblea Nacional Constituent va adoptar el següent decret: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu son comité des rapports, a déclaré irrégulière et nulle l'élection de la municipalité de Schelestadt, faite le 27 janvier dernier et jours suivants ; ordonne que, dans la huitaine de la notification du présent décret, des commissaires nommés par l'assemblée du département du Bas-Rhin, se transporteront à Schelestadt pour y convoquer l'assemblée générale des citoyens actifs, à l'effet de procéder à la formation d'une nouvelle municipalité ; laquelle assemblée ne pourra être tenue que huit jours après celui où elle aura été convoquée. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 148.

²⁰⁹ El projecte de decret presentat per Jean-Baptiste-Charles Chabroud deia el següent: « [L'Assemblée nationale] a décrété et décrète qu'elle annule, quant à ce, le procès-verbal de l'Assemblée primaire, section de Saint-Pierre de la ville d'Évreux ; déclare le sieur Girard le jeune déchargé desdits jugements ; fait défenses aux citoyens de la dite section de Saint-Pierre de se permettre à l'avenir de pareils faits ; annule en même temps l'insertion faite dans les registres de la municipalité desdits jugements ; ordonne qu'elle sera bâtonnée, et le présent décret transcrit à la marge. Au surplus, l'Assemblée ordonne que le président se retirera devers le roi, pour le supplier de faire mettre le décret à exécution. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 202.

diputats van ser del parer que l'Assemblea no podia anul·lar les decisions de les administracions i que únicament podia improvar-les²¹⁰.

El 13 de juny de 1790 també, Pierre-Jacques Vieillard, en nom del comitè de rapports, va proposar-li a l'Assemblea Nacional Constituent d'anul·lar uns decrets fets pel parlament de Navarra, a favor d'un individu que es resistia a pagar els diners que s'havien fixat per a tots aquells que no volien incorporar-se a les guàrdies nacionals²¹¹. El comitè de rapports no compartia el parer del parlament de Navarra i les discussions van donar-se quan Charles-François Bouche, Amable-Gilbert Dufraisse-Duchey i Antoine-Pierre-Joseph-Marie Barnave van opinar que el projecte de decret semblava una sentència i que el cos legislatiu no podia anul·lar els decrets, únicament podia decretar que el parlament de Navarra no podia adoptar-los²¹².

El Parlament de Navarra era una cort sobirana de justícia i es trobava a dalt de tot de la jerarquia dels tribunals reials i pel fet mateix que participava en el manteniment de l'ordre públic formava part de l'administració central de l'Antic règim²¹³. L'Assemblea Nacional Constituent, volent anul·lar el decret del parlament de Navarra, s'atribuïa el poder judicial. És a dir, s'erigia com a tribunal suprem del regne perquè podia anul·lar totes les decisions que els tribunals podien fer.

El 13 de juny de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent no va anul·lar els decrets del parlament de Navarra però els va considerar inapropiats. De manera que, es va erigir com a tribunal suprem del regne.

A més a més, el 13 de juny de 1790, arran de les intervencions d'uns i d'altres, l'Assemblea Nacional Constituent no va anul·lar cap decisió de les administracions; només les va improvar, però el 26 de maig de 1791, el 31 de maig de 1791 i el 23 de setembre de 1791 ja va anul·lar algunes decisions d'alguns departaments.

El 26 de maig de 1791 va anul·lar un « arrêé » del directori del departament de Finisterre pel qual s'anul·lava una elecció feta per una plaça de jutge²¹⁴, el dia 31 de maig de 1791 va anul·lar

²¹⁰ Jean-Joseph Mougins de Roquefort va intervenir en la discussió per a dir el següent: « Je ne désapprouve pas le fond du décret parce que je crois que l'assemblée primaire de Saint-Pierre d'Évreux était incompétente et qu'elle ne pouvait avoir une pareille juridiction ; mais il me paraît également que l'Assemblée nationale ne doit point porter un jugement et ne doit pas annuler, parce qu'elle n'est que législatrice. Elle doit se borner à improver la délibération prise par l'assemblée primaire d'Évreux. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 202.

²¹¹ Pierre-Jacques Vieillard va presentar el següent projecte de decret: « L'Assemblée nationale déclare les arrêés rendus par le parlement de Navarre, contre le sieur Laugar, attentatoire à l'autorité de l'Assemblée nationale, les casse et annule, et fait défenses à cette cour d'en rendre de pareils à l'avenir. L'Assemblée charge son président de se retirer par devers le roi, pour le supplier d'ordonner l'exécution du présent décret. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 202.

²¹² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 203.

²¹³ Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques (476-1875), op. cit.*, p. 444.

²¹⁴ El projecte de decret presentat per Jean-Pierre Baron Boullé establia el següent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu son comité des rapports relativement à l'élection du juge de paix du canton de Douarnenez, district de Pontcroix, département du Finistère ; Déclare nul et comme non-avenue l'arrêé du directoire du département du Finistère, du 26 décembre dernier : Décrète que

un « arrêté » del directori del departament de l'Haut-Rhin pel qual deixava oberta l'església dels Caputxins²¹⁵ i el dia 23 de setembre de 1791 va anul·lar uns decrets del departament de les Bouches-du-Rhône pels quals s'ordenava a les guàrdies nacionals a adreçar-se a la vila d'Arles per tal restaurar la tranquil·litat pública²¹⁶.

Destituir les autoritats administratives

L'Assemblea Nacional Constituent no només va interferir en el poder executiu perquè va anul·lar decisions de les administracions quan no li competia, va interferir també en el poder executiu quan va decidir que suspenia algunes autoritats administratives i va demanar-ne la seva renovació.

La Constitució de 1791 establia que el rei podia destituir les municipalitats i els directors si aquests el desobeïen i també si posaven en perill la tranquil·litat pública, però la Constitució de 1791 no establia que l'Assemblea Nacional Constituent tingués la mateixa competència que el rei²¹⁷.

l'élection faite le 21 du même mois de décembre, dans l'assemblée des citoyens actifs du canton de Douarnenez, de Pierre-Elie Bouriquin à la place de juge de paix de ce canton, aura son entier effet, indépendamment et à l'exclusion de toute autre élection à la même place, faite en conséquence dudit arrêté du 26 décembre, et par l'ordre des commissaires du directoire du département du Finistère ; laquelle élection l'Assemblée nationale déclare également nulle et comme non-avenue. (...) », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 484-485.

²¹⁵ Informe presentat per Jean-Baptiste Salle, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 31 de maig de 1791 en nom del comitè diplomàtic, del comitè militar, del comitè eclesialístic, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 672-676.

²¹⁶ L'Assemblea Nacional Constituent va adoptar el següent projecte de decret presentat per Charles-Jean-Marie Alquier, membre del comitè de rapports: « [L'Assemblée nationale] Imprime la conduite des électeurs du département des Bouches-du-Rhône ; déclare nuls et attentatoires à la Constitution et à l'ordre public les arrêtés qu'ils ont pris relativement aux troubles de la ville d'Arles, ainsi que leur délibération du 15 de ce mois, par lesquels l'assemblée électorale s'est déclarée permanente. Fait défense aux électeurs de provoquer à l'avenir, sous aucun prétexte et dans aucun cas, l'armement et la marche des gardes nationales, sous peine d'être poursuivis comme perturbateurs du repos public. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 31, p. 252.

²¹⁷ La Constitució de 1791 estableix el següent: « Chapitre IV. De l'exercice du pouvoir exécutif. Section II. De l'administration intérieure : Art. 5° Le roi a le droit d'annuler les actes des administrateurs de département, contraires aux lois ou aux ordres qu'il leur aura adressés. Il peut, dans le cas d'une désobéissance persévérante, ou s'ils compromettent par leurs actes la sûreté ou la tranquillité publique, les suspendre de leurs fonctions. Art. 6. Les administrateurs de département ont de même le droit d'annuler les actes des sous-administrateurs de district, contraires aux lois ou aux arrêtés des administrateurs de département, ou aux ordres que ces derniers leur auront donnés ou transmis. Ils peuvent également, dans le cas d'une désobéissance persévérante des sous-administrateurs, ou si ces derniers compromettent par leurs actes la sûreté ou la tranquillité publique, les suspendre de leurs fonctions, à la charge d'instruire le roi, qui pourra lever ou confirmer la suspension. Art. 7. Le roi peut, lorsque les administrateurs de département n'auront pas usé du pouvoir qui leur est délégué dans l'article ci-dessus, annuler directement les actes des sous-administrateurs, et les suspendre dans les mêmes cas. Art. 8. Toutes les fois que le roi aura prononcé ou confirmé la suspension des administrateurs ou sous-administrateurs, il en instruira le Corps législatif. Celui-ci pourra ou lever la suspension, ou la confirmer, ou même dissoudre l'administration coupable, et s'il y a lieu, renvoyer tous les administrateurs ou quelques-uns d'eux aux tribunaux criminels, ou porter contre eux le décret d'accusation. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 32, p. 538.

Tanmateix, l'Assemblea Nacional Constituent va decidir destituir i renovar algunes municipalitats i alguns directors, ja que va adoptar algunes propostes de decret del comitè de rapports.

El 2 de novembre de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent, després d'improvar la municipalitat d'Hagueneau, va demanar al rei que donés les ordres necessàries per a escollir-ne una de nova²¹⁸, el 30 de novembre de 1790 va suspendre els oficials municipals que el 21 d'octubre de 1790 —moment en que uns desordres van produir-se— formaven part de la municipalitat de Saint-Jean-d'Angely²¹⁹, l'11 de febrer de 1791 va suspendre les autoritats administratives del departament del Bas-Rhin²²⁰, el 14 de febrer de 1791 va suspendre els oficials municipals de la vila de Sarzeau²²¹, el 19 de febrer de 1791 va decidir que calia renovar la municipalitat de Nimes²²², després que el seu alcalde Jean-Antoine-Tessier de Marguerittes ja avancés, uns dies abans, l'1 de febrer de 1791 que la intenció del comitè de rapports era destituir-lo a ell i a la municipalitat²²³, i el 31 de maig de 1791 va suspendre les autoritats administratives del departament de l'Haut-Rhin que van signar la retractació d'un anterior « arrêté » i els oficials municipals de Colmar i les autoritats administratives del seu districte que haguessin posat en perill la seguretat pública²²⁴.

²¹⁸ El projecte de decret presentat per Claude-Ambroise Regnier establia el següent: « [L'Assemblée nationale] déclare qu'elle improuve la conduite de la municipalité d'Hagueneau, et qu'elle est satisfaite de celle de la garde nationale et du sieur de Vostadt, son commandant. Décrète que le roi sera prie de donner les ordres nécessaires pour faire procéder à l'élection d'une nouvelle municipalité ; décrète, en outre, qu'il n'y a lieu à délibérer sur les diverses pétitions d'une partie des citoyens composant la commune d'Hagueneau, et que la procédure criminelle commencée en exécution du décret du 3 juillet dernier, sera continuée. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 202.

²¹⁹ L'article tercer del projecte de decret de Pierre-Jacques Vieillard establia el següent: « Ceux desdits officiers municipaux et notables de Saint-Jean d'Angély qui, à l'époque du 21 octobre dernier, faisaient partie du corps municipal ou du conseil de la commune, et qui se trouvent encore officiers municipaux et notables, soit parce que le sort les aurait maintenus, soit parce qu'ils auraient été de nouveau élus pour remplir quelques fonctions dans le corps municipal ou dans le conseil général de la commune, demeureront provisoirement suspendus de ces mêmes fonctions, au moment de la notification qui leur sera fait du présent décret par deux commissaires du directoire du département de la Charente-Inférieure. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 154.

²²⁰ L'article primer del projecte de decret de François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou mencionava el següent: « 1° Que les administrateurs, composant le directoire du département du Bas-Rhin, seront ainsi que le procureur général syndic de ce département suspendus provisoirement de leurs fonctions, pour, ensuite des informations qui seront prises et du compte qui en serait rendu, être par l'Assemblée nationale statué ce qu'elle jugera convenable. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 135.

²²¹ L'article sisè del projecte de decret presentat per Pierre-Jacques Vieillard establia el següent: « 6° Les officiers municipaux de Sarzeau, qui ont souscrit ladite lettre, demeureront suspendus de leurs fonctions. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 179.

²²² L'article primer del projecte de decret de Charles-Jean-Marie Alquier sobre l'afer de Nimes deia el següent: « Art. 1. Qu'il sera procédé à l'élection d'une nouvelle municipalité ; que le roi sera prié de donner à cet effet les ordres nécessaires au procureur-syndic du district de faire passer à Nîmes des forces suffisantes pour assurer la liberté et la tranquillité des élections », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 320.

²²³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 664.

²²⁴ Els articles segon i tercer del projecte de decret de Jean-Baptiste Salle establien el següent: « Art. 2. Les membres du directoire du département qui ont signé ledit arrêté, sont suspendus de leurs fonctions ; et, pour les remplacer provisoirement, les membres restants sont autorisés à s'adjoindre, à leur choix, autant d'administrateurs pris dans le conseil du département. Art. 3. Aussitôt que le

Enviar tropes

L'Assemblea Nacional Constituent no només va interferir en el poder executiu perquè va anul·lar algunes decisions de les administracions o perquè va renovar-les en algunes circumstàncies, sinó perquè va dedicar-se també a sufocar els desordres que es donaven arreu de França.

La Constitució de 1791 no va conferir a l'Assemblea Nacional Constituent aquesta competència. La Constitució de 1791 va establir que era el rei i no el cos legislatiu qui havia de vetllar pel manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública, i era el rei i no el cos legislatiu el cap suprem dels exèrcits de terra i navals.

Però l'Assemblea Nacional Constituent va gestionar la majoria de desajustaments que es donaven a França, i va ser ella qui, de la mà del comitè de rapports, va començar a comunicar-li al rei quan calia que enviés les tropes en un indret o en un altre per tal de sufocar els desordres.

Evidentment, l'Assemblea Nacional Constituent no li ordenava al rei que enviés tropes, però si que li suplicava que n'enviés a tal o tal altre lloc. I això perquè, a través del seu comitè de rapports, sabia en quins llocs calia reforçar les guàrdies nacionals que no podien posar fi als desordres.

El 13 de juliol de 1790 Charles-Louis-Victor príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, va demanar a l'Assemblea Nacional Constituent de suplicar al rei d'enviar tropes en els departaments de la Seine-et-Marne i del Loiret²²⁵. La gent d'aquesta zona es resistia a acceptar els decrets del cos legislatiu relatius al delme i al dret de « Champart ». El 16 de juliol de 1790 va ser també Broglie qui va demanar a l'Assemblea de suplicar al rei d'enviar tropes a Orange arran dels desordres que es donaven a Avinyó²²⁶. El 17 de juliol de 1790 va ser Jean-Baptiste-Charles Chabroud, membre del comitè de rapports, qui va demanar a l'Assemblea de suplicar al rei d'emprar la força armada necessària per tal de fer pagar els drets d'entrada a la ciutat de Lió, i això sempre i quan aquesta força armada fos cridada per la municipalitat²²⁷.

directoire ainsi formé sera réuni, il s'occupera de l'examen de la conduite du district et de la municipalité de Colmar : il suspendra ceux des membres desdites administrations dont la conduite aurait compromis la sûreté publique, et il les dénoncera à l'accusateur public s'il y a lieu, sauf à les remplacer par d'autres membres pris à son choix. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 676.

²²⁵ Informe presentat per Charles-Louis-Victor príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, el dia 13 de juliol de 1790 a l'Assemblea Nacional Constituent, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 81.

²²⁶ El projecte de decret que va presentar Charles-Louis-Victor príncep de Broglie, en nom del comitè de rapports a l'Assemblea Nacional Constituent deia el següent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu son comité des rapports, décrète que son Président se retirera par devers le roi, à l'effet de supplier Sa Majesté d'envoyer à Orange des troupes de ligne, pour faire le service extraordinaire dont la garde nationale a été chargée jusqu'à présent. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 139.

²²⁷ L'article segon del projecte de decret de Jean-Baptiste-Charles Chabroud deia el següent: « Le décret du 13 de ce mois sera exécuté suivant la forme et tenuer ; et à cet effet les barrières de la ville de Lyon seront incessamment rétablies, et les commis et préposés à la perception des droits qui y sont exigés, seront remis en possession de leurs fonctions, et le roi sera supplié d'employer la force armée en nombre suffisant pour protéger efficacement le rétablissement des barrières et la perception des droits ; laquelle force sera employée à la réquisition des corps administratifs, conformément à la Constitution. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 165.

L'11 de febrer de 1791 va ser François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou qui va demanar a l'Assemblea de suplicar al rei d'enviar tropes en els departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin²²⁸. El 14 de febrer va ser Pierre-Jacques Vieillard qui va demanar a l'Assemblea de suplicar al rei d'enviar tropes al departament del Morbihan²²⁹. El 22 de febrer de 1791 va ser Michel-Louis-Etienne Comte Regnault de Saint-Jean d'Angely, membre del comitè de rapports, qui va demanar al cos legislatiu d'adreçar-se al rei per a convidar-lo a enviar tropes en el departament del Gard, arran dels desordres que es donaven a Uzès i per la concentració contrarevolucionària en el Camp de Jalès²³⁰. I l'endemà mateix, va ser Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, qui va tornar a proposar el mateix a l'Assemblea: suplicar al rei d'enviar tropes en el departament del Gard per a restablir la tranquil·litat pública²³¹. Finalment el 18 de juny de 1791 va ser novament Muguet de Nanthou qui va demanar a l'Assemblea de suplicar al rei d'enviar dues fregates cap al departament de Còrsega per a restaurar la tranquil·litat pública²³².

²²⁸ En el projecte de decret de l'11 de febrer de 1791 s'establia el següent: « L'Assemblée nationale charge son président de se retirer dans le jour par devers le roi, pour lui présenter le présent décret, et le prier de presser l'exécution des mesures décrétées le 26 janvier relativement à la sûreté des frontières, et d'envoyer dans les départements du Haut et du Bas-Rhin une force publique suffisante. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 135.

²²⁹ En el projecte de decret del 14 de febrer de 1791 es demanava, entre altres coses, el següent: « 2. Sa Majesté sera également priée de faire passer dans ledit département une force suffisante pour arrêter le cours des désordres qui y ont été excités. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 179.

²³⁰ Michel-Louis-Etienne Comte Regnault de Saint-Jean d'Angely va proposar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Je vous prie de considérer, Messieurs, que dans un moment où les mouvements sont violents, la seule nouvelle de l'envoi d'une force imposante dans le département du Gard peut empêcher les funestes effets des rassemblements qui ont lieu dans ce pays. Le moindre retard peut occasionner les plus grands malheurs ; une heure perdue peut coûter la vie à plusieurs de nos frères et de nos concitoyens. Je demande que M. le président soit chargé de se retirer sur-le-champ par devers le roi, pour le prier de donner des ordres nécessaires pour faire passer dans le département du Gard les troupes nécessaires pour rétablir l'ordre. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 405.

²³¹ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 23 de febrer de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 451-452.

²³² En el projecte de decret del 18 de juny de 1791 s'establia el següent: « 3e Que le roi sera prié d'envoyer dans le département de Corse une augmentation de force publique et deux frégates, et de donner des ordres au commandant militaire, nommé pour ce département, de s'y rendre incessamment, lequel ainsi que le trésorier militaire, fixera sa résidence en la ville de Corté. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 313.

8.) *El comitè de rapports: Un gran poder*

Quan el procés revolucionari va iniciar-se, la gent va deixar d'adreçar-se al rei per obtenir justícia o fer-se sentir i va començar a adreçar-se al cos legislatiu per a rebre justícia o per a fer-se escoltar.

El cos legislatiu va començar a rebre moltes peticions, demandes, memòries i adreces i va decidir que aquestes serien adreçades al comitè de rapports. I el comitè de rapports, per decisió de l'Assemblea Nacional Constituent, va començar a rebre una informació que abans rebia el rei per tal d'administrar justícia. Fins els inicis del procés revolucionari, del rei emanava la justícia.

Aquell poder enorme que tenia el rei, el poder de fer justícia, va passar d'alguna manera al cos legislatiu i del cos legislatiu al comitè de rapports. I això perquè va ser el comitè de rapports qui va decidir sobre quines peticions, demandes, memòries o adreces calia deliberar i sobre quines no, quines calia enviar a d'altres comitès per tal que aquests en dictaminessin alguna cosa, quines calia adreçar als ministres, i més precisament al Garde des Sceaux / ministre de la justícia, i quines calia presentar a l'Assemblea Nacional Constituent perquè aquesta en decidís alguna cosa.

El comitè de rapports va ser un gran filtre dins de l'Assemblea Nacional Constituent perquè va decidir sobre el destí de moltes peticions, demandes, memòries i adreces, i perquè va donar a conèixer al cos legislatiu aquelles que va voler. A part, va ser un gran coneixedor de molts dels greuges que arribaven a l'Assemblea. Ell sabia per la informació que rebia què anava bé i què no anava bé, què reclamava la gent i què volia.

Per altra banda, el comitè de rapports no només va rebre les peticions, les demandes, les memòries i les adreces que antigament la gent podia adreçar al rei. El comitè de rapports també va rebre les cartes que referents a l'administració i a la policia abans s'enviaven al rei com a cap suprem de l'administració.

Quan el procés revolucionari va iniciar-se, les autoritats administratives van deixar d'adreçar-se únicament al rei per tal de fer-se sentir i van començar a dirigir-se al cos legislatiu per tal de fer-se escoltar.

El cos legislatiu va començar a rebre molta correspondència relativa a l'administració i/o a la policia i va decidir que aquesta seria adreçada al comitè de rapports. I el comitè de rapports per decisió de l'Assemblea Nacional Constituent, va començar a rebre una informació que abans rebia el rei per tal de gestionar tots els desajustaments que es donaven. Una informació que en realitat, i segons la Constitució de 1791 aprovada per l'Assemblea, hauria hagut de continuar rebent el rei perquè ell era el cap suprem de l'administració i ell havia d'assegurar l'ordre públic.

El traspàs de la informació relativa a l'administració i a la policia del rei a l'Assemblea Nacional Constituent i de l'Assemblea al comitè de rapports, va provocar que l'ordre públic acabés sent

gestionat pel comitè de rapports i no pel rei que segons la constitució de 1791 havia de gestionar-lo²³³.

El comitè de rapports va rebre una informació que no li pertocava. D'aquí les resistències d'alguns diputats a crear un comitè el juliol de 1789 per a rebre la correspondència relativa a l'administració i a la policia²³⁴. D'aquí la idea original d'uns altres diputats de crear un comitè per a rebre la correspondència no relacionada amb la constitució, per no haver de dir, correspondència relativa a l'administració i a la policia i veure's en la tessitura de reconèixer que interferien en un domini que li pertanyia al rei com a cap de l'administració i com a responsable d'assegurar l'ordre i la tranquil·litat pública²³⁵.

El comitè de rapports va rebre per tant una informació que no li pertocava, però la va rebre perquè la gent i les administracions s'adreçaven al poder legislatiu, ja fos per a rebre justícia, per a fer-se escoltar, com per donar compte de tot allò que volien o de tot allò que no anava bé. Aquestes havien perdut la confiança amb el poder executiu i s'adreçaven al poder legislatiu per tal que aquest exercís unes competències que des de temps immemorials havien pertangut al poder executiu.

El comitè de rapports, per tota la correspondència que va adreçar-li l'Assemblea Nacional Constituent i per tota aquella que es va procurar, va estar al corrent de tots els greuges i

²³³ Jean-Félix Faydel en una crítica al comitè de rapports l'11 de març de 1790 va posar de relleu que els comitès s'erigien en jutges perquè justament rebien una informació que no els corresponia rebre: « Il ne faut pas se dissimuler, Messieurs, que si le pouvoir exécutif est sans vigueur, sans activité, que si ses agents sont sans action, que si ses tribunaux sont muets, que si les désordres augmentent depuis huit mois, que si les lois modernes comme les anciennes ne sont pas observées, que si chaque citoyen, pour ainsi dire, croit être en droit de faire prévaloir sa volonté, que s'il est des municipalités qui empiètent sur le pouvoir judiciaire, et que s'il n'a pas été possible jusqu'à présent de remédier à ces désordres, nous ne devons attribuer ces malheurs qu'à notre trop grande facilité à recevoir les pétitions, les plaintes, les réclamations que l'existence, les décisions et les réponses de plusieurs de nos comités ou détournées de leur véritable direction, pour nous en rendre les juges. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 12, p. 139.

²³⁴ El 27 de juliol de 1789 davant de la proposta de Constantin-François-Chassebeuf de Volney de crear un comitè per a gestionar la informació relativa a l'administració i a la policia, Stanislas-Jean Boufflers va proposar la següent moció: « celle de déclarer à toutes les municipalités l'incompétence de l'Assemblée pour reconnaître toute affaire de police et d'administration ». Per altra banda, uns diputats van declarar el següent: « Tout affaire d'administration et de police est du ressort du pouvoir exécutif ; c'est usurper ce second pouvoir exécutif, c'est usurper ce second pouvoir que d'ériger un tribunal qui en décidera. », i Pierre-Samuel Dupont de Nemours, segons els Arxius Parlamentaris va dir el següent: « Dupont de Nemours s'oppose à la motion par des vues et des considérations générales. Les législateurs, dit-il, ne doivent s'occuper que de faire des lois, et ils doivent s'interdire la connaissance des affaires auxquelles ils ne peuvent pas pouvoir par des lois générales. » Finalment, una moció de Charles-Alexis-Brûlart de Genis Sillery va ser recordada: « L'on rappelle aussi la motion de M. le marquis de Sillery, qui tend à une proclamation générale dans toute le royaume, proclamation dans laquelle l'Assemblée déclarerait son incompétence pour décider sur les affaires d'administration et de police ; qu'elle inviterait aussi toutes les provinces à envoyer au pouvoir exécutif tout ce qui en dépend. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 293.

²³⁵ Segons els Arxius Parlamentaris un diputat va proposar el següent: « Un autre propose, pour éviter cet inconvénient de changer les mots *police et administration*, et de mettre en place *affaire qui ne concernerait pas la constitution*. En adoptant ces mots, dit-il, on raffermir le pouvoir exécutif. Et dans quel moment sa force et son activité ont-elles été plus nécessaires ? Les provinces se soulèvent ; le peuple refuse de payer les impôts ; toute la France gémit dans l'anarchie. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 293.

desordres que es donaven a França, i va treballar per tal de mitigar-los, en els seus despatxos o donant compte de les seves conclusions al cos legislatiu, sol o acompanyat per d'altres comitès, empenyent a l'Assemblea a adoptar mesures que tant pertanyien al poder judicial com al poder executiu.

El comitè de rapports, perquè tot estigués en ordre, va resoldre per ell mateix els petits desordres i va tenir cura dels petits greuges, però quan els desordres van ser massa grans o els greuges massa considerables va presentar-se davant de l'Assemblea Nacional Constituent perquè aquesta intervingués i l'ajudés a resoldre els greuges importants i a mantenir l'ordre públic.

Un ordre públic que per a mantenir-se havia de tenir les municipalitats ben organitzades, en calma i obedients als decrets de l'Assemblea Nacional Constituent, les guàrdies nacionals ben avingudes, els regiments ben subordinats als oficials i a les seves directives i les opinions ni massa a l'esquerra ni massa a la dreta de les opinions majoritàries del cos legislatiu. Un ordre públic que es gestionava des dels despatxos del comitè de rapports i només des de la sala del cos legislatiu quan les mesures que calia adoptar per a mantenir-lo exigien l'aprovació de l'Assemblea i una interferència forta sobre els altres dos poders: el poder judicial i el poder executiu.

El comitè de rapports va ser també el comitè de les grans mesures. El comitè que va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent alliberar i/o fer arrestar a ciutadans, anul·lar decrets i decisions, d'administracions i de parlaments, suspendre i renovar algunes municipalitats i directors, adreçar-se al rei i suplicar-li d'enviar tropes, aquí o allà, per apaivagar un desordre. Així com també, el comitè que va proposar-li de prohibir els vots monàstics perpetus²³⁶, el que va estar al darrera de la majoria de projectes de decret sobre el restabliment de la tranquil·litat pública, el que va instar-la a enviar comissaris en els llocs on els desordres es dirimien per a restaurar la calma i el bon ordre, i el que va presentar quatre vegades un projecte de decret per a condemnar a mort els exportadors de gra i que mai va ser adoptat²³⁷.

El comitè de rapports va ser el comitè de les grans mesures per apaivagar els desordres i posar fi als greuges considerables, però també el comitè que va intentar mobilitzar l'aparell judicial per tal que els autors dels desordres fossin castigats i els que patien greuges rebessin justícia. El comitè de rapports va ser el comitè que va instar des dels seus despatxos o des de l'Assemblea Nacional Constituent al Garde des Sceaux / ministre de la justícia i als tribunals a treballar per a castigar els culpables dels desordres i per a donar justícia a aquells que la reclamaven.

²³⁶ El 28 d'octubre de 1789 Michel-Louis Rousselet, membre del comitè de rapports, va proposar prohibir els vots monàstics perpetus, i aquell mateix dia, l'Assemblea Nacional Constituent va suspendre'ls. *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 596.

²³⁷ Informe presentat per Pierre Hébrard de Fau, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 4 de desembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 365, informe presentat per Pierre Hébrard de Fau, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 10 de desembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p.499, informe presentat per Pierre-Ignace Regnault d'Epercy, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 14 de gener de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 185, informe presentat per Pierre-Ignace Regnault d'Epercy, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 14 de gener de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 277-278.

El comitè de rapports va ser el comitè fort de l'Assemblea Nacional Constituent i no només perquè va rebre tota la informació que abans li arribava al rei, aquella informació que li donava compte dels desordres i dels greuges, la informació sobre l'administració i la policia, i les peticions, les memòries, les demandes i les adreces. El comitè de rapports va ser el comitè fort de l'Assemblea perquè, a part de rebre aquesta informació oficial, va rebre també molta informació extraoficial.

El comitè de rapports va ser el comitè que més lligat va estar amb el comitè de recerques, amb el comitè que més contactes tenia amb la policia, amb el comitè de recerques de París i amb les Societats dels Amics de la Constitució.

El comitè de rapports va ser el comitè que va estar en contacte amb el comitè que més informació extraoficial rebia i que s'obtenia per vies no massa "legals". I això que, algunes vegades, el comitè de rapports demanava respecte per a la privacitat de la correspondència a l'Assemblea Nacional Constituent²³⁸. Tanmateix, estava en contacte amb el comitè de recerques que tenia els seus propis espies per obtenir les informacions que li feien falta per a localitzar els autors dels desordres o dels possibles complots.

El comitè de rapports va ser el comitè que gairebé tot ho sabia. I el comitè que probablement per aquest fet va fer tots els grans treballs que havien de fer-se a l'Assemblea Nacional Constituent. Tots els informes que van afectar al rei o als diputats de l'Assemblea o als crims de « lèse-nation » —pels quals l'Assemblea era la única competent per a gestionar-los, és a dir, per a dir si hi havia o no crim de « lèse-nation »— van passar per les mans d'aquest comitè. Tot allò que era important pel cos legislatiu era gestionat pel comitè de rapports. I de fet, fins i tot, els crims de « lèse-nation » que acabaven passant sempre per l'Assemblea van acabar sent gestionats per aquest comitè i pel comitè de recerques, en els seus despatxos, a partir del mes de maig de 1791.

El decret del 28 de maig de 1791

El 27 de novembre de 1790 el comitè de rapports, juntament amb el comitè eclesiàstic, el comitè d'alienació i el comitè de recerques, va presentar un informe a l'Assemblea Nacional Constituent relatiu al jurament de fidelitat a la nació, a la llei i al rei i a mantenir la Constitució decretada per l'Assemblea Nacional Constituent i acceptada pel rei. En aquest informe s'exigia a tots els eclesiàstics a fer el jurament i s'anunciava que aquells que el fessin i no el mantinguessin serien perseguits com a rebels a la llei, i que aquells que es neguessin a fer-lo i es trobessin implicats en algun desordre serien castigats com a pertorbadors de l'ordre públic. Així com també, serien perseguides com a pertorbadores de l'ordre públic totes aquelles persones eclesiàstiques o laiques que s'aliessin per a refusar els decrets de l'Assemblea Nacional Constituent, acceptats o sancionats pel rei, o per oposar-se o excitar oposició a la seva execució²³⁹.

²³⁸ Informe presentat per François-Pierre Blin, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 25 de novembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 250-251, i informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, en nom del comitè de rapports, el dia 10 de juliol de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 111-112.

²³⁹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 80.

El 4 d'abril de 1791 Charles-Louis-Victor príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, va presentar conjuntament amb el comitè de recerques, el comitè diplomàtic, el comitè eclesiàstic i el comitè militar, un informe a l'Assemblea Nacional Constituent pel qual es demanava que les municipalitats i els cossos administratius denunciessin a tots aquells que o bé refusaven fer el jurament, o bé en cas de fer-lo no el mantenien, o bé s'oposaven a l'execució dels decrets aprovats per l'Assemblea. Així com també, que els tribunals els perseguissin i enviessin una còpia dels expedients fets al cos legislatiu perquè aquest pogués establir si hi havia o no hi havia crim de « lèse-nation »²⁴⁰.

El 28 de maig de 1791 Jean-Louis Henry de Longueve, membre del comitè de rapports, va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent, acompanyat pel comitè de recerques, un altre informe relatiu al jurament de fidelitat. Aquest cop, per a demanar al cos legislatiu que l'autoritzés a ell i al comitè de recerques a fer una tria sobre les instruccions que rebien arran del decret del 4 d'abril de 1791.

Henry de Longueve va comentar a l'Assemblea Nacional Constituent que el comitè de rapports i el comitè de recerques es trobaven envaïts pels expedients que rebien i que no podien adreçar-los un a un a l'Assemblea. A part, aquesta no tindria temps de gestionar-los, arran dels molts treballs que havia de dur a terme. Henry de Longueve li proposava de deixar-li enviar al comitè de rapports i al comitè de recerques al ministre de la justícia aquelles que no constituïen delictes de « lèse-nation »²⁴¹.

El comitè de rapports, en realitat, acompanyat pel comitè de recerques, li proposava a l'Assemblea Nacional Constituent de deixar-lo decidir sobre què era i què no era crim de « lèse-nation » i que li traspassés una de les seves competències més importants. Des dels inicis del procés revolucionari els crims de « lèse-nation » eren competència exclusiva del cos legislatiu i eren perseguits per aquest.

²⁴⁰ L'article segon de l'informe de Charles-Louis-Victor príncep de Broglie deia el següent: « L'Assemblée nationale charge les municipalités et les corps administratifs de dénoncer, et les tribunaux de district de poursuivre diligemment toutes personnes ecclésiastiques ou laïques, qui se trouveront dans les cas prévus par les articles 6, 7 et 8 du décret rendu le 27 novembre dernier, relativement à la prestation de serment des fonctionnaires publics ecclésiastiques, et que les peines portées auxdits articles, et notamment la privation de leurs traitements, leur seront appliquées ; ordonne qu'après l'information et le décret, les tribunaux enverront à l'Assemblée nationale une copie de la procédure, pour être statué par elle sur le cas dont le jugement devra être attribué à la haute cour nationale établie à Orléans. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 553.

²⁴¹ El projecte de decret de Henry de Longueve va ser el següent: « L'Assemblée nationale, sur les représentations qui lui ont été faites par ses deux comités des rapports et des recherches, relativement à l'exécution de l'article 2 de son décret du 4 avril dernier, concernant les personnes ecclésiastiques ou laïques qui seraient dans le cas d'être poursuivies par-devant les tribunaux, en vertu des articles 6, 7 et 8 de la loi du 26 décembre dernier ; Décrète que, d'après l'examen que ses dits comités des rapports et des recherches auront fait, soit conjointement ou séparément, des différentes procédures dont copies leur sont adressées conformément à la seconde disposition dudit article 2 du décret du 4 avril dernier, ils sont autorisés à renvoyer immédiatement au ministre de la justice, toutes celles dont le jugement ne pourrait être attribué à la haute cour nationale établie à Orléans, et qui ne seraient conséquemment pas de nature à être rapportées à l'Assemblée, afin que, sur le renvoi, le ministre de la justice prenne toutes les mesures nécessaires pour qu'à la diligence des commissaires du roi près les tribunaux où ces procédures auraient été introduites, les errements en soient incessamment repris, et qu'elles y soient définitivement jugées. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 591.

Les critiques a la proposta del comitè de rapports i del comitè de recerques es van fer sentir d'immediat. Michel-Louis-Etienne Comte Regnault de Saint-Jean d'Angely no hi estava gens d'acord. Opinava que cap comitè o conjunt de diputats podien tenir una competència semblant, una competència que l'Assemblea Nacional Constituent no podia delegar, una competència per la qual dos comitès acabaven sent els jutges dels afers més importants²⁴². Una ràpida intervenció d'Isaac-René-Guy Le Chapelier, però, explicant els avantatges de la proposta —donat que l'Assemblea no tenia temps per ocupar-se de tot— va acabar fent decantar el cos legislatiu a acordar-li al comitè de rapports i al comitè de recerques aquesta gran competència²⁴³.

I el comitè de rapports va acabar tenint el 28 de maig de 1791 totes les grans competències de l'Assemblea Nacional Constituent a les seves mans: la correspondència de l'administració i de la policia, les peticions, les memòries, les demandes i les adreces, la gestió de l'ordre públic i la competència de poder decidir què era i què no era crim de « lèse-nation ». El comitè de rapports va acabar sent el comitè que va acabar fent les tries més importants que es donaven en el cos legislatiu i això per una única raó: l'Assemblea Nacional Constituent no tenia temps per a gestionar-ho tot.

²⁴² Michel-Louis-Etienne Comte Regnault de Saint-Jean d'Angely va comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Messieurs, il ne me paraît pas possible que, par un décret, l'Assemblée nationale donne à deux de ses comités, ni même à tel nombre qu'on voudra, une attribution telle que celle qu'on vous propose. Si ce décret était adopté, il serait possible que les comités s'érigent en juges des affaires les plus importantes et remplissent une fonction que l'Assemblée nationale ne doit pas déléguer ; et en effet ce projet ne tend à rien moins qu'à mettre deux comités à la place de l'Assemblée nationale. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 591.

²⁴³ Isaac-René-Guy Le Chapelier va intervenir per a dir el següent: « Rien ne me paraît plus sage à moi que le décret qu'on vous propose ; car en quoi consiste-t-il ? Il consiste seulement à autoriser les comités à faire une séparation entre les délits qui peuvent être qualifiés de délits de lèse-nation et les délits ordinaires. Ce projet tend à autoriser vos comités à faire cette séparation, et à ne pas vous présenter les affaires qui n'ont aucun caractère de délit de lèse-nation, qui doivent être livrées alors à la poursuite des commissaires du roi, sous l'inspection du ministre de la justice. Or, il n'y a dans cette proposition rien de contraire aux intérêts de la nation, parce que les délits seront poursuivis, et que la société sera par conséquent vengée. Le détail de toutes ces procédures absorberait d'ailleurs un temps infiniment précieux à l'Assemblée, et il n'y a, d'autre part, aucun inconvénient à laisser aux comités le soin de disposer de ces divers renvois qui n'influent en aucune manière sur le jugement du fond. Il y a même dans cette mesure un grand avantage pour les particuliers qui, emprisonnés depuis longtemps, sous une inculpation qui peut-être ne sera pas justifiée, que la multiplicité et l'importance de vos affaires vous permettent d'examiner la nature de l'accusation portée contre eux. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 591.

9.) Propostes: Llei marcial

El comitè de rapports va trobar-se al darrera de tres projectes de decret ben importants relatius al restabliment de la tranquil·litat pública: el del 10 d'agost de 1789, el del 9 de febrer de 1790 i el del 23 de febrer de 1790. I això, perquè des de juliol de 1789 gestionava l'ordre públic des de la mateixa Assemblea Nacional Constituent, estava al corrent de tots els petits i grans greuges i desordres que es donaven a França i cercava mesures per tal d'evitar-los i frenar-los.

El decret del 10 d'agost de 1789

El 5 d'agost de 1789 Emmanuel-Louis-Henry-Launay comte d'Antraigues, en nom del comitè de rapports, va presentar un informe a l'Assemblea Nacional Constituent per tal d'informar-la que els combois de gra eren aturats i per a queixar-se dels obstacles que es donaven a la lliure circulació del gra²⁴⁴.

Aleshores, per tal de posar fi a aquests desordres, Antraigues va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent la primera proposta de Llei marcial. Antraigues va proposar-li d'autoritzar a les milícies burgeses i als tribunals a servir-se de tota la seva autoritat per oposar-se als desordres. La proposta d'Antraigues deia el següent: « L'Assemblée nationale, occupée constamment de la constitution, et affligée des excès auxquels se livrent les différentes villes, etc., autorise la milice bourgeoise et les tribunaux à se servir de toute leur autorité pour s'opposer à toutes voies de fait, etc. »²⁴⁵

Antraigues s'asseia a la dreta del President de l'Assemblea Nacional Constituent i la proposta que va llançar no va ser inicialment acceptada. Tanmateix, una esmena va tenir lloc per tal de demanar que els jutges, els batlles i els senescals fossin autoritzats a sol·licitar ajuda militar per tal d'apaivagar els desordres i Pierre-Samuel Dupont de Nemours va intervenir en la discussió per a reiterar una proposta seva de reforçar el poder executiu i l'acció dels tribunals per a posar fi als desordres. Una proposta que havia fet el dia abans, el 4 d'agost de 1789, per a demanar que les guàrdies nacionals i les tropes intervinguessin per a posar fi als desordres que es donaven²⁴⁶.

La proposta de Dupont no va ser acceptada però el debat va continuar-se. Els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent van començar a discutir si calia emprar únicament les milícies burgeses per apaivagar els desordres o si convenia autoritzar als ajuntaments a

²⁴⁴ Informe presentat Emmanuel-Louis-Henry-Launay comte d'Antraigues, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 5 d'agost de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 351.

²⁴⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 351.

²⁴⁶ El dia 4 d'agost de 1789 Dupont de Nemours va intervenir a l'Assemblea Nacional Constituent per a presentar una moció semblant a la adoptada el 10 d'agost de 1789. Els Arxius Parlamentaris ens diuen que Dupont de Nemours va presentar la següent moció: « Déclarer que tout citoyen est obligé d'obéir aux lois, en respectant la liberté, la sûreté et la propriété des autres citoyens ; que les tribunaux doivent agir sans cesse pour l'exécution de ces lois ; et qu'il est enjoint par elles, comme par le vœu des représentants de la nation, aux milices bourgeoises et à tous corps militaires, de prêter main-forte pour le rétablissement de l'ordre et de la paix, et pour la protection des personnes et des biens, toutes les fois qu'ils en seront requis par les municipalités et les magistrats civils. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 343.

reclamar ajuda a les tropes militars. I al final, els diputats es van decidir per adoptar una proclama que tenia en compte la proposta d'Antraigues. Els ajuntaments i les milícies burgeses tenien el deure d'oposar-se als desordres i el govern l'obligació d'ajudar militarment als ajuntaments sempre i quan aquests li reclamessin ajuda²⁴⁷.

En conseqüència, el rei, el cap de l'executiu, el responsable de mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública només podia intervenir o mobilitzar les seves tropes per apaivagar un desordre en cas que els ajuntaments li demanessin de fer-ho.

El 7 d'agost de 1789, dos dies més tard de quedar-se el rei exclòs d'organitzar a la seva manera el restabliment de la tranquil·litat pública, el Garde des Sceaux, Jérôme Champion de Cicé va intervenir a l'Assemblea Nacional Constituent per tal de recordar-li que arreu del territori l'ordre i la tranquil·litat pública es trobaven pertorbats, les lleis no tenien força, els tribunals estaven sense activitat, la desolació era present a França, l'espant s'havia apoderat de tot el regne i el comerç i la indústria havien quedat suspesos, així com també, que el rei esperava impacient la Constitució que estaven elaborant, però també, la fi dels desordres. Una fi que necessitava de la unió de tots els esforços: els de l'Assemblea i els del rei per tal de restaurar l'ordre públic i l'execució de les lleis²⁴⁸.

L'Assemblea Nacional Constituent no es va posar a discutir la intervenció del Garde des Sceaux un cop es va acabar, però l'endemà mateix, el comitè de rapports va tornar a intervenir en el cos legislatiu per tal de donar compte d'alguns dels desordres que es donaven. Aquest cop, a Alsàcia. En aquesta regió la sang corria i les propietats eren devastades pels "bandits". Exactament, va ser Étienne Lolier, membre del comitè de rapports i diputat assegut com Antraigues a la dreta del President de l'Assemblea, qui va donar compte d'aquests aldarulls i va demanar al cos legislatiu tant de difondre el darrer decret fet en contra dels desordres com de convidar al president de l'Assemblea a dirigir-se al rei per tal de prendre conjuntament mesures per tal de sufocar-los²⁴⁹.

²⁴⁷ La proclama que van adoptar els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent va ser la següent: « L'Assemblée nationale, constamment occupée de procurer à la France un bonheur général qui ne peut être assuré que par une sage constitution, apprend à chaque instant, avec une nouvelle douleur, les violences et voies de fait dont on use en différents lieux contre les propriétés et les personnes de divers citoyens, et particuliers contre des convois de grains et farines destinés à l'approvisionnement de différentes villes du royaume. Elle déclare en conséquence qu'il est du devoir des municipalités et milices bourgeoises de s'opposer à de telles entreprises. Elle invite en même temps le gouvernement à prêter à l'autorité municipale l'assistance de la force militaire dans le cas de nécessité, et lorsqu'il en aura été requis, pour rétablir la sécurité des citoyens, la liberté du commerce et le bon ordre universel. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 351.

²⁴⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 361.

²⁴⁹ L'informe presentat per Étienne Lolier a l'Assemblea Nacional Constituent deia el següent: « Je ne m'appesantirai pas sur les détails. M. le cardinal de Rohan n'est arrêté dans sa province que par des scènes sanglantes. Une foule d'hommes armés dévastent l'Alsace. Ce pays est dans ce moment le théâtre de l'injustice et de la cruauté. Les propriétés sont en proie à des brigands qui ont trempé leurs mains dans le sang des propriétaires. Une abbesse a été une des victimes de leur fureur. Précédés d'un prétendu député, ils portent un édit du Roi en français et en allemand, par lequel édit ils s'autorisent à commettre leurs vexations et leurs cruautés, à renverser les lois et les usages locaux. Le rapporteur conclut qu'il est nécessaire de faire circuler dans les provinces le dernier arrêté relatif aux troubles, en ajoutant que M. le président se concertera avec le pouvoir exécutif pour faire cesser de tels excès. » *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 372.

Les discussions entorn de com restaurar l'ordre públic es van desencadenar aleshores. I els diputats de la dreta del president l'Assemblea Nacional Constituent es van fer sentir especialment. François-Henri Comte de Virieu, membre del comitè de recerques, va mencionar que calia reforçar el poder executiu i el poder judicial, que les tropes havien de mantenir l'ordre públic i recolzar els ajuntaments i que el rei havia d'ajudar a reprimir els desordres²⁵⁰. I Pierre-Victor Malouet ho va fer per a obligar a l'Assemblea a decretar que les lleis serien executades, que els oficials municipals es posarien forts per apaivagar els desordres i que el rei continuaria recaptant els impostos²⁵¹.

L'Assemblea Nacional Constituent no va decidir res aquell dia, però el 10 d'agost de 1789 Guy-Jean-Baptiste Target, membre del comitè de redacció —del comitè que convertia en projectes de decret algunes de les propostes que es feien a l'Assemblea— va proposar un projecte de decret sobre el restabliment de la tranquil·litat pública²⁵², arran de les propostes que el comitè de rapports havia llençat des del dia 5 d'agost de 1789 —el dia 5 d'agost i el dia 8 d'agost de 1789— sobre com apaivagar-los i arran de les intervencions que es donaven a aquestes propostes fetes pel comitè de rapports.

Per aquells dies d'agost de 1789 els comitès no proposaven sempre projectes de decret i el comitè de redacció era el comitè encarregat de donar forma a algunes de les propostes que es feien. Així per exemple, el 3 d'agost de 1789 el comitè de rapports va proposar declarar que els impostos havien de continuar sent pagats davant dels molts desordres que es donaven²⁵³, i arran de les discussions que aquesta proposta va generar es va decidir que el comitè de redacció faria un projecte de decret a partir de la declaració del comitè de rapports²⁵⁴. I el 4 d'agost de 1789 el comitè de redacció va presentar un projecte de decret que va acabar provocant aquell dia / nit del 4 d'agost de 1789 l'abolició de l'antic règim, després de les moltes discussions que van donar-se entre els diputats arran d'un projecte de decret que venia inspirat pel comitè de rapports²⁵⁵.

Amb la proposta llançada pel comitè de rapports el 5 d'agost de 1789 va passar exactament el mateix que va passar amb la declaració del 3 d'agost de 1789. El comitè de rapports va llançar la proposta i el comitè de redacció va presentar un projecte de decret. Un projecte de decret que portava per títol: sobre el restabliment de la tranquil·litat pública²⁵⁶ i que va ser adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent el dia 10 d'agost de 1789.

²⁵⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 372.

²⁵¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 373.

²⁵² Veure en l'annex número 8 el projecte de decret aprovat el 10 d'agost de 1789 sobre el restabliment de la tranquil·litat pública, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 378.

²⁵³ Informe de Guillaume-Anne Salomon de la Saugerie a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 3 d'agost de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 336. Veure en l'annex número 8 la declaració que va presentar Salomon.

²⁵⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 337.

²⁵⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 343. Veure en l'annex número 8 el projecte de decret presentat per Jean-Baptiste Target a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 4 d'agost de 1789 sota el nom de: « Projet d'arrêté relatif à la sûreté du royaume ».

²⁵⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 378. Veure en l'annex número 8 el projecte de decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent el dia 10 d'agost de 1789 sobre el restabliment de la tranquil·litat pública.

Aquest projecte de decret que va sortir de les propostes del comitè de rapports va ser la primera llei marcial adoptada per l'Assemblea Nacional Constituent. I mitjançant aquesta els ajuntaments van passar a tenir la responsabilitat d'apaivagar els desordres i de requisar les tropes sempre que així ho consideressin, els oficials militars van ser "obligats" a intervenir només quan els ajuntaments així ho decidissin i els capellans van ser cridats a llegir el projecte de decret a tots els seus fidels, a part d'emprar tota la influència del seu ministeri per tal de restaurar la pau i la tranquil·litat pública, així com per a conduir els ciutadans a l'ordre i fer-los obedients a les lleis.

Amb aquest projecte de decret, o primera llei marcial, que justament es va adoptar entre el 4 d'agost de 1789 —abolició de l'Antic règim— i el 26 d'agost de 1789 —Declaració de drets de l'home i del ciutadà— el rei va perdre evidentment tot el seu poder. I això perquè apaivagar els desordres ja no era un afer del rei, era un afer de les municipalitats; i els oficials, les guàrdies nacionals i la gendarmeria es mobilitzaven per ordre d'aquestes i no per ordre del monarca.

El decret del 21 d'octubre de 1789

Abans d'emprendre el camí cap a París, l'Assemblea Nacional Constituent va intentar regular, en el seu darrer dia de sessió parlamentària a Versalles, dues coses enormement importants: els atropaments i les peticions. O dit altrament, les dues maneres que tenia el "poble" de manifestar-se: o bé a través dels atropaments, de la insurrecció, del dret a la insurrecció, de l'acció, o bé a través de les peticions, és a dir, mitjançant la paraula escrita, les peticions, les memòries, les demandes i les adreces.

Els atropaments es van intentar regular mitjançant un projecte de decret presentat per Guy-Jean-Baptiste Target²⁵⁷ i les peticions mitjançant una moció presentada per Armand-Désiré-Vignerot-Duplessis-Richelieu duc d'Aiguillon²⁵⁸. Target volia regular la manera d'apaivagar els desordres i Aiguillon volia restringir les diputacions, les peticions, les memòries, les demandes i les adreces provinents de la capital i crear un comitè específic per a gestionar aquesta informació. Aiguillon només volia deixar sentir a l'Assemblea Nacional Constituent la veu de la Comuna de París.

En realitat, tant Target com Aiguillon volien aprofundir dos projectes de decret ja existents. Target amb el nou projecte de decret que presentava aprofundia la llei marcial del 10 d'agost de 1789, mentre que Aiguillon aprofundia el projecte de decret de l'1 d'agost de 1789 concernent a les peticions²⁵⁹. I tot això, molt probablement, pel fet que el 5 i 6 d'octubre de 1789 el "poble" havia tingut la força necessària per a traslladar el rei a la capital i obligar-lo a adoptar la declaració de drets de l'home i del ciutadà i dinou articles de la Constitució.

²⁵⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 452. Veure en l'annex número 8 el projecte de llei relatiu als atropaments presentat per Target a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 15 d'octubre de 1789.

²⁵⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 453. Veure en l'annex número 8 la moció presentada per Aiguillon el dia 15 d'octubre de 1789 a l'Assemblea Nacional Constituent.

²⁵⁹ Veure el capítol número 2 sobre el comitè de rapports i concretament l'apartat: Les diputacions de París.

En realitat, el projecte de decret de Target relatiu als atropaments era un apèndix de la llei marcial del 10 d'agost 1789, és a dir, un apèndix al projecte de decret que el propi Target, en nom del comitè de redacció, havia redactat un mes i escaig abans. En el nou projecte de decret es descrivia de quina manera calia apaivagar els desordres, les penes a imposar a aquells que hi participaven i les penes a dictar als oficials i soldats que es neguessin a recolzar als ajuntaments en el moment de la repressió. Per altra banda, en el nou projecte de decret es contemplava, per primera vegada, la possibilitat d'adreçar una petició als oficials municipals abans de procedir-se a la dissolució del atropament. I això perquè tot atropament, tota insurrecció, era motiu d'una queixa i les queixes havien de canalitzar-se a través del dret de petició.

El 15 d'octubre de 1789 la proposta d'Aiguillon va ser parcialment acceptada, però no la proposta de Target, que no va ser novament discutida fins el 21 d'octubre de 1789. Dia en que el forner Denis François va ser assassinat a París acusat d'amagar pa²⁶⁰ i Antoine-Pierre-Marie-Joseph Barnave va intervenir en el cos legislatiu tant per a demanar-li que ordenés al comitè de recerques de reunir-se amb la policia de París per tal de buscar els autors dels desordres, com que adoptés una llei marcial per ser executada per tot el territori²⁶¹. Aleshores, davant de l'assassinat de Denis François, l'Assemblea Nacional Constituent va decidir que del projecte de Target presentat el 15 d'octubre de 1789 i del projecte de Honoré-Gabriel-Riquetti comte de Mirabeau —aquest diputat havia presentat també un projecte de decret relatiu als atropaments— en sortiria la llei marcial. Una llei marcial que fins i tot va ser-li demanada al cos legislatiu per una diputació de la Comuna de París²⁶². Comuna que aquell mateix dia, davant de la mort del forner Denis François, havia decidit de crear un comitè de recerques a semblança del comitè de recerques de l'Assemblea.

Arran de tot això, el 21 d'octubre de 1789, Target, en nom del comitè de constitució, va presentar un nou projecte de decret relatiu als atropaments²⁶³ i les reaccions a aquest projecte no es van fer esperar. No tots els diputats estaven disposats a acceptar una llei marcial per tal d'apaivagar els desordres. De fet, una part dels diputats del cos legislatiu es mostraven partidaris a l'establiment d'un tribunal per a jutjar els crims de « lèse-nation ». Cas, per exemple, de Gabriel-Joseph-Xavier Ricard de Séalt²⁶⁴, de François-Nicolas-Leónard Buzot²⁶⁵ o

²⁶⁰ Riho HAYAKAWA, « L'assassinat du boulanger Denis François le 21 octobre 1789 », *Annales Historiques de la Révolution française*, Paris, 2003, nº333, p. 1-19.

²⁶¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 472.

²⁶² La diputació de la Comuna de París va llegir-li la següent deliberació a l'Assemblea Nacional Constituent: « L'Assemblée générale des représentants de la Commune de Paris, délibérant sur la nécessité de s'opposer aux émeutes et attroupements dont elle est instruite, et d'empêcher l'effet des moyens que les ennemis du bien public emploient pour troubler l'ordre et la tranquillité de la capitale, a arrêté que MM. le marquis de Saiseval, Mollieur, Cellier, d'Aval, Lefèvre et Anson se transporteraient sur-le-champ à l'Assemblée nationale, pour la supplier de vouloir bien à l'instant porter la loi contre les attroupements. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 473.

²⁶³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 474.

²⁶⁴ Ricard de Séalt li va proposar el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « La loi martiale demandée ne sera pas suffisante ; les gens puissants trouveront moyen d'y échapper. Saisissez ce moment pour créer un tribunal qui jugera les crimes de lèse-nation ; mais il faut qu'il soit nouveau pour inspirer le respect nécessaire à la tranquillité de ses fonctions, qu'il soit pris dans votre sein, et composé d'un membre de chaque généralité ; il aura un président, deux procureurs généraux ; jugera en dernier ressort, et ses arrêts seront signés par le Roi. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 474.

de Jacques-Isidore-Maximilien Robespierre²⁶⁶. Aquest darrer fins i tot va demanar a l'Assemblea Nacional Constituent que abans de pronunciar-se escoltés el comitè de rapports i el comitè de recerques²⁶⁷. Dos comitès que no van presentar cap proposta d'ampliació de la llei marcial o d'apèndix a la llei marcial pels volts d'octubre de 1789 per tal de frenar els desordres que podien donar-se.

Finalment, el dia de l'assassinat de Denis François, l'Assemblea Nacional Constituent es va decantar finalment per dues coses: encarregar provisionalment al tribunal de Chatêlet els crims de « lèse-nation » i adoptar la llei marcial²⁶⁸. Una llei marcial que completava i/o aprofundia el decret del 10 d'agost de 1789 inspirat per un comitè de rapports aleshores compost majoritàriament per diputats no jacobins²⁶⁹.

El decret del 9 de febrer de 1790

El 9 de febrer de 1790, Henri Grégoire, membre del comitè de rapports i president d'aquest comitè, va demanar a l'Assemblea Nacional Constituent que s'adreçés al rei per a convidar-lo a donar les ordres necessàries per a l'execució del decret del 10 d'agost de 1789. És a dir, per a l'execució de la primera llei marcial. Grégoire davant dels desordres que es donaven volia que els ajuntaments restablissin la tranquil·litat pública i apliquessin el decret adoptat per l'Assemblea el 10 d'agost de 1789²⁷⁰.

²⁶⁵ Buzot va intervenir a l'Assemblea Nacional Constituent per a dir el següent: « Il ne suffit pas d'effrayer le peuple par des lois sévères, il faut encore le calmer. Créons le tribunal demandé; annonçons qu'ainsi que ses ennemis, des citoyens seront punis. Des promesses vaines aigrissent le peuple; la loi martiale seule pourrait exciter une sédition. Ce tribunal augmentera nos forces et le zèle des bons Français à nous offrir les renseignements nécessaires à leur vengeance. Je demande que le comitè de Constitution présente lundi un projet sur la formation de ce tribunal. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 474.

²⁶⁶ Robespierre va intervenir en la discussió per a dir el següent: « Ceux qui ont suivi la Révolution ont prévu le point où vous êtes: ils ont prévu que les subsistances manqueraient; qu'on vous montrerait au peuple comme sa seule ressource; ils ont prévu que des situations terribles engageraient à vous demander des mesures violentes, afin d'immoler à la fois, et vous et la liberté. On demande du pain et des soldats, c'est-à-dire: le peuple attroupe veut du pain; donnez-nous des soldats pour immoler le peuple. On vous dit que les soldats refusent de marcher... eh! peuvent-ils se jeter sur un peuple malheureux dont ils partagent le malheur? Ce ne sont donc pas des mesures violentes qu'il faut pendre, mais des décrets sages, pour découvrir la source des nos maux, pour déconcerter la conspiration qui peut-être dans le moment où je parle ne nous laisse d'autres ressources qu'un dévouement illustre. Il faut nommer un tribunal vraiment national », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 474.

²⁶⁷ En referència al comentari que Robespierre va fer sobre el comitè de rapports i el comitè de recerques, els Arxius Parlamentaris diuen el següent: « Qu'on ne parle pas de Constitution quand tout se réunit pour l'écraser dans son berceau. Des mandements incendiaires sont publiés, les provinces s'agitent, les gouverneurs favorisent l'exportation sur les frontières... Il faut entendre le comitè des rapports; il faut entendre le comitè des recherches, découvrir la conspiration, étouffer la conspiration... Alors nous ferons une Constitution digne de nous et de la nation qui l'attend. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 474-475.

²⁶⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 475-476. Veure en l'annex número 8 la llei marcial adoptada per l'Assemblea Nacional Constituent el dia 21 d'octubre de 1789.

²⁶⁹ Veure el capítol número 5 sobre el personal del comitè de rapports i del comitè de recerques. I concretament, veure la gràfica número 2.

²⁷⁰ El projecte de decret presentat per Henri Grégoire a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 9 de febrer de 1790 va ser el següent: « 1º Que le roi sera supplié de donner incessamment les ordres

Vers el febrer de 1790 els desordres havien esclatat amb força en algunes regions de França. I això perquè grups de pagesos s'havien organitzat en bandes armades per assaltar algunes propietats.

Per a Grégoire aquests desordres es donaven per diverses raons. En primer lloc, per la ignorància de la llengua, en segon lloc, per la por que els decrets del 4 d'agost de 1789 no fossin executats, en tercer lloc, per la mala interpretació dels decrets, en quart lloc, perquè hi havia gent malintencionada, partidària de l'Antic règim, que enredava els camperols, i en cinquè i darrer lloc, pels falsos decrets i les falses cartes patents que circulaven arreu del territori.

Grégoire era del parer que calia assenyalar clarament quins eren els drets que s'havien abolit completament i quins eren els drets rescatables, és a dir, aquells que s'abolien després d'haver pagat una suma de diners, així com també, aquest diputat era de l'opinió que calia demanar als capellans que empremsin tota la seva influència per tal de posar fi als desordres i restaurar la tranquil·litat pública.

Acabada la intervenció de Grégoire, els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent van començar a discutir fortament. I això perquè Grégoire havia demanat que els ajuntaments apliquessin el decret del 10 d'agost de 1789 per aturar els desordres i la dreta del president de l'Assemblea demanava més poder pel rei. Per aquests diputats, els nous desordres posaven en evidència que a França s'estava vivint una guerra civil, una guerra entre aquells que tenien de tot i aquells que no tenien de res²⁷¹.

En aquest sentit, per exemple, l'abat Jean-Sifferin Maury va intervenir en l'Assemblea Nacional Constituent per a refutar les propostes de Grégoire. Per a Maury el poder executiu no podia ajudar massa a frenar els desordres. I això perquè se l'havia debilitat. Els tribunals no funcionaven i les tropes només podien mobilitzar-se si eren cridades pels ajuntaments i no pel rei. I els ajuntaments sovint temien fer aplicar el decret del 10 d'agost de 1789. A part, les milícies burgeses només es trobaven en les ciutats i no en el camp. I els desordres importants no es donaven precisament en les ciutats, sinó que es donaven en les zones rurals. I per a Maury, sense tribunals, sense tropes i sense gendarmeria l'ordre públic no s'establia. De fet, Maury va presentar un projecte de decret i en aquest proposava, entre altres coses, que les

nécessaires pour l'exécution du décret du 10 août dernier, en ce qui concerne la tranquillité publique; 2e que le Président écrive aux municipalités des pays où les troubles ont lieu, pour témoigner combien l'Assemblée nationale est affectée des désordres dont la continuation nécessiterait le pouvoir exécutif à déployer toutes les forces qui sont à sa disposition. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 536.

²⁷¹ André-Boniface-Louis-Riqueti, vicomte de Mirabeau, dit Mirabeau-Tonneau va comentar que els desordres que es donaven eren: « une guerre de ceux qui n'ont rien contre ceux qui ont quelque chose », mentre que Jean-Sifferin Maury va comentar a l'Assemblea Nacional Constituent el següent: « Les insurrections populaires qui vous sont dénoncées méritent d'autant plus votre attention, qu'étrangères à la classe des citoyens qu'on aurait cru opposés à la Révolution, elles ne présentent que l'effrayant commencement d'une guerre civile. (*A ces mots, on interrompt par des murmures*). Je désire, avec tous les bons citoyens (*nouveaux murmures*), qu'il soit aussi facile d'écarter ce fléau qu'aisé d'en désapprouver le nom; mais toutes les fois que je verrai une classe des citoyens s'élever contre une autre classe, sans avoir des injures personnelles à venger, je le dirai, avec douleur, c'est un déplorable commencement de guerre civile. Nous ne pouvons différer que sur le nom. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 536-537.

tropes poguessin mobilitzar-se sense haver estat cridades pels oficials municipals de la zona d'on hi havia els desordres²⁷².

L'altra intervenció en contra de la proposta de Grégoire va ser la de Jean-Félix Faydel, que durant el període de l'Assemblea Nacional Constituent va criticar diverses vegades els treballs del comitè de rapports. Faydel volia donar més poder al rei. És a dir, volia que el poder executiu posés fi als desordres i que el cos legislatiu confiés amb el rei i li donés tots els mitjans possibles per tal que pogués dur a terme el restabliment de l'ordre i de la tranquil·litat pública²⁷³.

L'altra intervenció en aquest sentit, ja va ser la Jacques-Antoine-Marie de Cazalès que va mencionar a l'Assemblea Nacional Constituent que els desordres es donaven arran de la feblesa del poder executiu i de la força pública²⁷⁴.

Per contrarrestar aquestes opinions, Jean-Denis Lanjuinais²⁷⁵ i Robespierre²⁷⁶ van intervenir en la discussió. I els dos ho van fer per tal d'evitar el desplegament de la força pública. En realitat, els dos volien que les paraules i els actes de conciliació prevalguessin sobre qualsevol llei marcial o repressió militar. Tant per Lanjuinais com per Robespierre les paraules podien calmar un poble equivocadament. Un poble i no una colla de "bandits" com alguns diputats assenyalaven quan parlaven dels homes que protagonitzaven els desordres. De fet, entorn aquestes designacions va donar-se una interessant discussió a l'Assemblea Nacional Constituent, entre Robespierre que els anomenava poble i Jean-Jacques Duval d'Eprémesnil i Louis marquès de Foucauld de Lardimalie que els anomenaven bandits²⁷⁷.

²⁷² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 537. Veure en l'annex número 8 el projecte de decret presentat per Jean-Sifferin Maury a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 9 de febrer de 1790.

²⁷³ Jean-Félix Faydel va intervenir en la discussió per a comentar el següent: « Moi, je crois que si l'on a jamais pu relever le pouvoir exécutif, c'est dans ce moment où trois provinces ont besoin de ses secours ; c'est dans ce moment qu'il faut montrer toute notre confiance dans sa justice, dans son zèle, dans sa force ; c'est ce moment qui est vraiment propre à le relever dans l'opinion. Ce parti ne produirait peut-être pas tout l'effet possible ; mais s'il peut un moment éloigner ou arrêter les brigands, les lois sur la féodalité, arrivant ensuite, calmeront tout, ôteront tout prétexte à l'insurrection. Par prudence, par politique, par humanité, on doit n'avoir recours qu'au pouvoir exécutif, et le charger de tous les moyens possibles pour arrêter les troubles. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 538.

²⁷⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 538.

²⁷⁵ Lanjuinais va demanar afegir-hi a la proposta de decret de Grégoire el següent: « Je demande qu'on ajoute au décret que les voies de conciliation et d'exhortation seront d'abord employées, et qu'on ne recourra à la force armée que dans la plus urgente nécessité. Je crois aussi convenable, pour remplir cet objet, d'insérer dans l'adresse qui doit être rédigée, au sujet de l'union intime du roi avec l'Assemblée, quelques phrases relatives aux circonstances qui nous occupent, et que cette adresse soit lue au prône. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 538.

²⁷⁶ Robespierre va intervenir per a dir entre altres coses el següent: « L'Assemblée, à peine de manquer à la cause populaire qu'il est de son devoir de défendre, doit ordonner que les municipalités useront de tous les moyens de conciliation, d'exhortation et d'instruction, avant que la force militaire puisse être employée. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 538.

²⁷⁷ La discussió que es va donar a l'Assemblea Nacional Constituent entre Robespierre, Duval d'Eprémesnil i Foucauld va ser la següent: « M. de Robespierre : M. Lanjuinais a proposé d'épuiser les voies de conciliation avant d'employer la force militaire contre le peuple qui a brûlé les châteaux... / M. Duval d'Eprémesnil : Ce n'est pas le peuple, ce sont des brigands. / M. de Robespierre : Si vous voulez, je dirai les citoyens accusés d'avoir brûlé les châteaux... / M. de Foucauld et Duval d'Eprémesnil : Dites

Finalment, la proposta de Grégoire va ser acceptada, i per tant, l'Assemblea Nacional Constituent va ser del parer de demanar al rei de donar les ordres necessàries per a l'execució del decret del 10 d'agost de 1789, així com també, d'escriure als ajuntaments per a dir-los que de continuar-se els desordres caldria recórrer al poder executiu per tal que aquest emprés totes les seves forces per tal d'apaivagar-los.

El decret del 23 de febrer de 1790

El 16 de febrer de 1790 el president de l'Assemblea Nacional Constituent va llegir dues cartes del Garde des Sceaux. En una d'aquestes, el rei sancionava el decret del 9 de febrer de 1790 — el decret pel qual Grégoire demanava l'aplicació del decret del 10 d'agost de 1789— i en l'altra, el Garde des Sceaux, Jérôme Champion de Cicé, explicava que els desordres afectaven de manera molt dolorosa al monarca i que aquest esperava que els ajuntaments expressin amb coratge i èxit tots els mitjans possibles per aturar els desordres que es propagaven. I això, molt probablement, perquè ell no podia apaivagar-los²⁷⁸.

Per altra banda, en la segona carta escrita pel Garde des Sceaux, aquest darrer donava compte d'un desordre donat a Béziers i demanava en nom del rei que l'Assemblea Nacional Constituent adoptés mesures per tal de frenar-lo.

Les reaccions dels diputats a les cartes del Garde des Sceaux no es van fer esperar. Jean-Louis-Claude Emmercy va intervenir en l'Assemblea Nacional Constituent per a demanar que el comitè de constitució pensés quines mesures calia prendre per a frenar els desordres²⁷⁹. Foucauld de Lardimalie ho va fer per a suggerir que seria convenient d'estacionar en els pobles la cavalleria per ajudar a la gendarmeria en cas de desordres²⁸⁰ i Gabriel Malès ho va fer per a dir que calia explicar a tots als homes que els hi convenia observar la justícia i respectar les propietats, així com també, per a llegir una carta del comitè patriòtic de Brie que a grans trets deia que hi havia un conflicte entre rics i pobres, que els pobres creien que la igualtat implicava un repartiment de la riquesa i que el rei havia de dirigir la fi dels desordres si França no volia caure a mans de les potències estrangeres²⁸¹.

donc des brigands ! / M. de Robespierre : Je ne me servirai que du mot d'hommes, et je caractériserai assez ces hommes en disant le crime dont on les accuse. La force militaire employée contre des hommes est un crime, quand elle n'est pas absolument indispensable. Le moyen humain proposé par M. de Lanjuinais est plus convenable que les propositions violentes de M. l'abbé Maury. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 538.

²⁷⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 613.

²⁷⁹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 613.

²⁸⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 614.

²⁸¹ En referència al fet que alguns individus havien mal entès el concepte d'igualtat, la carta del comitè de Brie deia el següent: « Quand l'Assemblée nationale a dit que tous les hommes étaient égaux *en droit*, elle a entendu seulement qu'ils doivent tous être également protégés par les lois ; mais elle ne veut pas que personne ait droit sur les propriétés d'un autre ; elle veut que chacun soit plus assuré que jamais de jouir avec tranquillité de ce qu'il possède. » ; per altra banda, en referència a donar poder al rei, el comitè de Brie deia el següent: « Nous sommes tous intéressés, les pauvres comme les riches, à ce que nous soyons bien gouvernés. Si nous ne reconnaissons plus de frein ; si par l'effet des désordres de cette espèce, le Roi n'est plus le maître, nous allons tomber dans les mains des nations étrangères qui ne demandent pas mieux que de nous trouver désunis ; alors vous verrez des ennemis redoutables vous rendre tout le mal que vous avez voulu faire. Vous les verrez ravager les maisons du pauvre comme celles du riche, égorger vos femmes et vos enfants, vous exterminer vous-mêmes ou vous réduire à

Davant de tot això, Grégoire, president del comitè de rapports i responsable de l'adopció del decret del 9 de febrer de 1790, va intervenir per a dir que el comitè de rapports es reuniria amb el comitè de constitució per a presentar una proposta i per a assenyalar que els desordres es donaven per la distribució de libels i pel poc coneixement que hi havia dels decrets de l'Assemblea Nacional Constituent²⁸².

La discussió es va acabar quan Mirabeau va recolzar la proposta de Grégoire de reunir el comitè de rapports al comitè de constitució per a pensar un projecte de decret sobre aquells casos en que els oficials municipals es neguessin a emprar els mitjans que tenien a la seva disposició per a posar fi als desordres²⁸³ i després d'una intervenció de Marie-Joseph-Paul-Yves Roch Gilbert Motier marquès de La Fayette per a convidar a l'Assemblea Nacional Constituent a donar al rei les competències marcades per la Constitució. És a dir, el manteniment de l'ordre públic²⁸⁴.

El 18 de febrer de 1789 Isaac-René-Guy Le Chapelier va presentar ja a l'Assemblea Nacional Constituent el projecte de decret que el comitè de constitució conjuntament amb el comitè de rapports havien elaborat per petició del cos legislatiu.

En aquest projecte de decret, el comitè de constitució més el comitè de rapports pretenien forçar els oficials municipals a adoptar la llei marcial en cas de desordres. És a dir, forçar els oficials municipals a resoldre els desordres per ells mateixos, evitant així la intervenció del rei. I això perquè alguns dels articles del projecte de decret s'encarregaven especialment de preveure una negativa dels oficials municipals a proclamar la llei marcial i a requerir les forces necessàries per a sufocar els desordres i de castigar-los en cas d'inacció davant dels aldarulls²⁸⁵.

Tanmateix, les discussions sobre aquest projecte de decret no van tenir lloc fins dos dies després. Fins el 20 de febrer de 1790 quan Barnave va ser el primer a prendre la paraula per a

l'esclavage. Connaissez donc, nos chers amis, les suites funestes de vos égarements. Revenez à vous. Vivez tranquilles. Attendez tout de l'Assemblée nationale qui vous prépare un sort heureux pour l'avenir, et d'un Roi généreux et bon qui agit de concert avec elle pour vous le procureur. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 614-615.

²⁸² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 615.

²⁸³ Honoré-Gabriel-Riquetti comte de Mirabeau va comentar el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Je demande que le comité de constitution se concerte avec celui des rapports pour nous présenter, non pas un simple décret, mais un projet de loi qui statue, notamment sur le cas où les officiers civils refuseraient de recourir aux moyens qui leur sont confiés. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 615.

²⁸⁴ La Fayette va intervenir a l'Assemblea Nacional Constituent per a dir el següent: « Le peuple veut avant tout la liberté ; mais il veut aussi la justice et la paix ; il les attend non seulement de la conclusion de nos travaux, mais aussi de nos décrets provisoires ; il les attend du zèle des officiers civils et municipaux qui, s'ils préfèrent à leurs devoirs la popularité, en deviennent indignes ; il les attend aussi de l'énergie du pouvoir exécutif, qu'il ne faut plus chercher sous des ruines, mais là où il est, dans la Constitution ; c'est par elle et pour elle qu'il doit agir avec vigueur pour rétablir l'ordre public, sans lequel la liberté n'est jamais ni douce, ni assurée. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 615.

²⁸⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 641-642. Veure en l'annex número 8 el projecte de decret presentat per Le Chapelier a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 18 de febrer de 1791 sota el nom: « Projet de loi ayant pour objet d'arrêter les troubles qui se produisent dans les provinces. » Aquest projecte de decret va ser elaborat entre el comitè de constitució i el comitè de rapports.

criticar el projecte de decret i Le Chapelier va mencionar que havia modificat el projecte inicial amb el consentiment del comitè de constitució²⁸⁶.

La dreta de l'Assemblea Nacional Constituent va intervenir aleshores i de manera destacada en la discussió que va originar-se. Cazalès va opinar que calia donar al rei, per un temps limitat, el poder d'apaivagar tots els desordres, i això perquè el projecte de decret era idoni per a les ciutats però no pel camp i perquè de no fer-se res els propietaris s'organitzarien per a la seva defensa i una guerra entre rics i pobres tindria lloc²⁸⁷.

Per altra banda, Duval d'Eprémesnil que, com Cazalès, ja havia intervingut en les discussions del 9 de febrer de 1790, va participar en la discussió per a recolzar a Cazalès i per a dir que calia donar al rei tot el seu poder. Per a Duval d'Eprémesnil la llei marcial no era suficient per apaivagar els desordres que es donaven²⁸⁸.

Finalment, Malouet també va intervenir en la discussió i ho va fer per assenyalar que el poder executiu residia en les mans del rei i que calia reprimir la violència mitjançant l'ús de la força. Per a Malouet el poder executiu es trobava separat del monarca. I el rei no tenia cap paper. Els ajuntaments no el necessitaven per a res. Els ajuntaments eren els que decidien si s'aplicava o no la llei marcial i els que mobilitzaven a les guàrdies nacionals i a la gendarmeria per a frenar els conflictes, així com també, els únics responsables a mobilitzar les tropes militars²⁸⁹. Per a Malouet el poder executiu a mans de cada un dels ajuntaments es trobava fragmentat i deslligat. I per aquest diputat calia un poder executiu que tot ho coordinés, un poder executiu que subordinés i coordinés els ajuntaments i les tropes militars per tal de sufocar els

²⁸⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 653.

²⁸⁷ Cazalès va intervenir a l'Assemblea Nacional Constituent per a proposar el següent: « Je me résume, et j'ai l'honneur de vous proposer de charger le Roi de prendre les mesures qu'il croira les plus propres à assurer la tranquillité publique. Je vous propose enfin d'investir le Roi, pour trois mois seulement, de toute la plénitude de la puissance exécutive. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 655.

²⁸⁸ Jean-Jacques Duval d'Eprémesnil va intervenir en l'Assemblea Nacional Constituent per a dir el següent: « Moi je pense que la loi martiale est insuffisante ; je dis plus, la loi martiale est dangereuse, elle est inutile. Les craintes des officiers municipaux sont un obstacle à l'exécution de cette loi. Quel moyen prendrons-nous donc ? Un seul, et c'est le seul raisonnable : il faut investir le Roi de la plénitude du pouvoir réprimant ; il faut laisser aux provinces, victimes des insurrections, le droit de fixer le terme de ce pouvoir. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 656.

²⁸⁹ Sobre la desvinculació del poder executiu de la figura del rei, Pierre-Victor Malouet va mencionar el següent: « Ce n'est pas que j'improove la loi qui leur donne le droit de requérir les troupes réglées et met celles-ci aux ordres du magistrat civil : dans les cas ordinaires, cette mesure est sage et nécessaire ; mais lorsqu'elle devient insuffisante, le pouvoir exécutif suprême doit-il être inactif, et son emploi n'est-il pas légal, lorsqu'il répare ou qu'il empêche les désordres réprouvés par la loi ? Le nouveau décret proposé ne statue rien sur ces cas extraordinaires, et il n'indique point celui où le recours au monarque devient nécessaire, où la désobéissance à ses ordres serait une forfaiture. Ce décret s'adresse à chaque municipalité séparée ; on n'y voit point le lien commun qui les unit à la puissance publique et à sa direction supérieure : le pouvoir exécutif se trouve séparé du monarque, et agit sans son intervention directe ni indirecte, de telle sorte que s'il n'y avait point de roi, mais seulement des troupes soldées et des capitaines dans les provinces, les municipalités n'auraient à faire ni plus ni moins que ce qu'on leur prescrit, et les capitaines pourraient aussi, sans autre supérieur que les assemblées administratives, remplir la mission de confiance qui leur est imposée. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 656.

desordres. I en aquest sentit, Malouet no va estar-se de presentar al cos legislatiu un projecte de decret on donava al poder executiu la direcció absoluta de la gestió dels desordres²⁹⁰.

Davant de les propostes de la dreta, l'esquerra de l'Assemblea Nacional Constituent va intervenir també en la discussió. Petion de Villeneuve ho va fer per tal d'evitar que els oficials municipals fossin castigats de no apaivagar els desordres, i això perquè segons aquest diputat molts dels desordres que es donaven tenien lloc en les zones rurals i en aquestes no hi havia milícies burgeses, i per tant, en el moment en que els oficials municipals estaven al corrent dels desordres, aquests ja s'havien produït²⁹¹. Mirabeau, en canvi, ho va fer per a criticar la proposta de Cazalès. Mirabeau opinava que Cazalès volia donar al rei el poder de la dictadura²⁹².

El 20 de febrer de 1790, no es va decidir res sobre el projecte de decret presentat per Le Chapelier sobre la base d'un projecte de decret elaborat entre el comitè de rapports i el comitè de constitució. De fet, no va ser fins el 22 de febrer de 1790 que les discussions es van reprendre novament. Aquest cop, amb La Rochefoucauld al capdavant dels oradors, que va considerar el nou projecte de decret un complement necessari al decret del 10 d'agost de 1789 i al decret del 21 d'octubre de 1789²⁹³.

El següent a intervenir en el debat ja va ser Robespierre que ho va fer per a demanar a l'Assemblea Nacional Constituent que no aprovés una nova llei marcial. Robespierre opinava que ja s'havia adoptat el decret del 9 de febrer de 1790 i que no calia adoptar noves lleis marcial, i menys si aquestes venien donades pels comentaris que els ministres feien al cos legislatiu. Robespierre va recordar a l'Assemblea que el 16 de febrer de 1790 s'havia valorat fer un nou projecte de decret perquè el Garde des Sceaux havia presentat un quadre exagerat dels desordres que es donaven a França. Robespierre va comentar-li també que els diputats de les zones d'on hi havia els desordres li havien assegurat que aquests s'estaven acabant²⁹⁴. Robespierre volia que el cos legislatiu adoptés mesures conciliatòries per a sufocar els desordres²⁹⁵ i que retingués una idea: en el moment en que el poble procedia a les eleccions

²⁹⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 658. Veure en l'annex número 8 el projecte de decret presentat per Malouet a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 20 de febrer de 1790.

²⁹¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 654-655.

²⁹² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 655.

²⁹³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 665.

²⁹⁴ Robespierre va intervenir en l'Assemblea Nacional Constituent per a dir el següent: « Il y a peu de jours, sur le simple récit des événements du Quercy, l'Assemblée, par un décret, a ordonné la réunion des troupes soldées et des maréchaussées aux gardes nationales, pour réprimer les désordres. Ce décret a paru insuffisant aux ministres, qui ont demandé dans leur mémoire que le pouvoir exécutif soit autorisé à déployer la terreur des armes. Ce mémoire a été renvoyé au comité, et samedi, des membres de cette Assemblée vous ont fait des propositions conformes à celles des ministres. Qu'on me pardonne de n'avoir pu concevoir comment les moyens du despotisme pouvaient assurer la liberté ; qu'on me pardonne de demander comment une révolution faite par le peuple peut être protégée par le déploiement ministériel de la force des armes. Il faudrait me démontrer que le royaume est à la veille d'une subversion totale. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 665.

²⁹⁵ Robespierre va defensar les vies conciliatòries a l'Assemblea Nacional Constituent d'aquesta manera: « Dans ce moment même, des villes ont reçu des garnisons extraordinaires qui ont, par la terreur, servi à violer la liberté du peuple, à élever aux places municipales des ennemis cachés de la Révolution. Ce malheur est certain : je le prouverai, et je demande pour cet objet une séance extraordinaire. Prévenons ce malheur ; réparons-le par une loi que la liberté et la raison commandent à tout peuple qui veut être

dels nous ajuntaments es demanava armar el govern, el poder executiu, en contra dels ciutadans²⁹⁶.

Robespierre no va ser l'únic membre de l'esquerra del president de l'Assemblea Nacional Constituent que va intervenir en les discussions sobre la nova llei marcial o sobre l'ampliació dels decrets del 10 d'agost de 1789 i del 21 d'octubre de 1789. Pierre-Louis Prieur també ho va fer. Prieur era membre del comitè de rapports, i com a tal estava al corrent de tots els petits i grans greuges i desordres que es donaven a França, i com a membre del comitè de rapports va intervenir en la discussió per a explicar les causes i els motius de les insurreccions. Per a Prieur el motiu dels desordres era la feudalitat, i la seva causa, les falses interpretacions dels decrets. I per a Prieur a partir d'aquesta constatació calia trobar un remei per a pal·liar les insurreccions²⁹⁷.

Pétion de Villeneuve i Mirabeau van intervenir també en la discussió. Pétion de Villeneuve ho va fer per a dir que s'exageraven els mals per tal d'obligar a l'Assemblea Nacional Constituent a adoptar mesures violentes i per a mencionar que calia trobar les causes de les insurreccions per tal d'erradicar-les²⁹⁸. I Mirabeau ho va fer per a dir novament que s'exageraven els mals de França per tal d'establir una dictadura a mans del monarca, així com també, per a presentar un

libre, qu'elles ont commandée à une nation qui s'en sert avec une respectueuse constance pour maintenir une constitution à laquelle elle reconnaît des vices ; mais ne proclamons pas une nouvelle loi martiale contre un peuple qui défend ses droits, qui recouvre sa liberté. Devons-nous déshonorer le patriotisme en appelant esprit de sédition et turbulent, et honorer l'esclavage par le nom d'amour de l'ordre et de paix ? Non, il faut prévenir les troubles par des moyens plus analogues à la liberté. Si l'on aimé véritablement la paix, ce ne sont point des lois martiales qu'il faut présenter au peuple : elles donneraient de nouveaux moyens d'amener des troubles. Tout cet empire est couvert de citoyens armés pour la liberté ; ils repousseront les brigands pour défendre leurs foyers. Rendons au peuple ses véritables droits ; protégeons les principes patriotiques attaqués dans tant d'endroits divers ; ne souffrons pas que des soldats armés aillent opprimer les bons citoyens sous prétexte de les défendre ; ne remettons pas le sort de la Révolution dans les mains des chefs militaires ; faisons sortir des villes ces soldats armés qui effraient le patriotisme pour détruire la liberté. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 666.

²⁹⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 674.

²⁹⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 670.

²⁹⁸ Pétion de Villeneuve va intervenir en la discussió per a assenyalar el següent: « Le peuple est trompé, il faut l'éclairer. On exagère les malheurs des provinces pour vous engager à employer les remèdes violents : nous ne pouvons, nous ne devons pas nous occuper de preuves, mais plutôt de prévenir le mal, et nous ne le préviendrons qu'en cherchant à en détruire les causes. Cependant, s'il faut faire une loi provisoire, qu'elle sera-t-elle ? Adopterons-nous, avec M. de Clermont-Tonnerre, le projet de M. Malouet ? Autant vaudrait renoncer à la liberté et courber cette docilité notre tête sous le joug de la servitude. Tous les corps administratifs, créés pour exercer la puissance du peuple, deviendraient des instruments de la puissance ministérielle ; ne nous abusons pas sur la responsabilité dont on nous annonce les merveilles. Il est clairement prouvé qu'elle ne serait qu'un prétexte de plus pour nous opprimer, puisqu'il serait loisible aux ministres de mépriser les formes légales, sauf à venir demander aux représentants de la nation une absolution que, sous le prétexte de certaines circonstances, ils n'auraient pas la liberté de refuser. Le projet du comité ne mérite pas autant des reproches, mais il ne laisse pas que d'avoir de grands dangers. Il renferme beaucoup de clauses inutiles, et, sans contredit, il est dangereux, dans les circonstances où nous nous trouvons, de multiplier inutilement les lois réprimantes. La loi martiale que vous avez décrétée suffira pour dissiper les attroupements. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 670.

projecte de decret²⁹⁹. La llei marcial adoptada el 21 d'octubre de 1789 havia sorgit de la fusió d'un projecte de decret elaborat per aquest diputat amb un projecte de decret elaborat per Target.

En un altre sentit, Aiguillon, reprenent una antiga proposta de Grégoire, president del comitè de rapports, va intervenir en la discussió per a dir que potser caldria per evitar els desordres assenyalar exactament quins eren els drets que s'havien abolit completament i quins els drets que eren rescatables³⁰⁰.

Per altra banda, la dreta de l'Assemblea Nacional Constituent també es va deixar sentir amb força el 22 de febrer de 1790. Stanislas de Clermont-Tonnerre va intervenir per a aconseguir que l'Assemblea Nacional Constituent deixés a mans del rei el poder executiu³⁰¹, mentre que Cazalès va tornar a mencionar que els desordres que es donaven evidenciaven una guerra entre els que tenien alguna cosa i els que no tenien res, i que calia confiar amb el monarca i les

²⁹⁹ Mirabeau va intervenir a l'Assemblea Nacional Constituent per a dir el següent: « En effet, une municipalité qui n'ose pas des pouvoirs qui lui sont donnés une circonstance importante, commet un grand crime. Il fallait qualifier ce crime, indiquer la peine et le tribunal ; il ne fallait que cela. Au lieu de se réduire à une question aussi simple, on nous a dit que la république est en danger ; j'entends et je serai entendu par tout homme qui écouterà avec réflexion, j'entends la chose publique : on nous a fait un tableau effrayant des malheurs de la France ; on a prétendu que l'Etat était bouleversé, que la monarchie était tellement en péril qu'il fallait recourir à de grandes ressources ; on a demandé la dictature. La dictature dans un pays de vingt-quatre millions d'âmes ; la dictature à un seul, dans un pays qui travaille à sa constitution, dans un pays dont les représentants sont assemblés : la dictature d'un seul ! », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 670-671.

³⁰⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 671-672.

³⁰¹ Stanislas de Clermont-Tonnerre volia donar el poder executiu al rei mitjançant els següents arguments: « Il viendra, sans doute, un jour où tout le peuple saura, professera et suivra ces maximes ; mais ce moment ne peut être préparé que par l'éducation nationale ; mais avant que le règne des mœurs et de la raison soit arrivé, il faut apporter un remède aux maux présents ; il faut que le pouvoir exécutif, surveillé désormais par le pouvoir législatif, reçoive enfin une véritable organisation. A cette proposition si simple, on répond par une question qui paraît embarrassante ; on me dit : Sur quelle base voulez-vous organisez ce pouvoir ? Si c'est sur les bases anciennes, vous consacrez le despotisme ; si c'est sur les nouvelles, convenez avec nous qu'elles n'existent pas encore. Les municipalités sont à peine organisées ; les districts et les départements ne le sont pas ; l'ordre judiciaire n'est point réglé ; l'armée n'a pas encore de lois constitutionnelles, et cependant ce n'est que dans ces rapports avec ces diverses branches que peut s'organiser le pouvoir exécutif. Je n'hésite pas, quant à moi, de répondre à cette question et ma réponse sera celle que vous avez faite vous-mêmes. Les impôts anciens étaient injustes, mal répartis et assis sur des bases fausses ; vous en avez modifié quelques-uns ; mais jusqu'au moment où vous pourrez les changer tous, vous les avez tous conservés, parce qu'un empire ne peut exister sans impôts. Les lois criminelles étaient atroces, vous en avez modifié quelques-unes, mais jusqu'au moment où vous pourrez changer toutes, vous les avez toutes consacrées, parce qu'un empire ne peut exister sans lois criminelles. Les lois civiles sont obscures, quelques-unes même sont iniques, vous n'avez pas encore pu les changer ; et jusqu'au moment où vous pourrez les changer toutes vous les avez toutes conservées, parce qu'un empire ne peut exister sans lois civiles. Le pouvoir royal était sans bornes ; votre sagesse l'a circonscrit par des lois : vous avez fixé la nature de son influence sur le pouvoir législatif ; vous avez assujéti ses agents à une juste responsabilité et n'eussiez-vous porté que cette loi et celle de la permanence du Corps législatif, la France serait encore libre. Sans doute vous n'avez pas pris contre toutes les précautions, ni posé toutes les barrières ; mais enfin il faut, jusqu'au moment où vous pourrez consommer la nouvelle organisation, recourir provisoirement au pouvoir exécutif et le consacrer en tout ce qui ne blesse pas les lois déjà faites, parce qu'un empire ne peut pas plus exister sans un pouvoir exécutif qu'il ne peut exister sans impôt, sans lois criminelles et sans lois civiles. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 667.

seves bones intencions. A part, per a Cazalès la llei marcial era insuficient i calia subordinar la força armada al poder executiu³⁰².

Finalment, Pierre-Samuel Dupont de Nemours, més aviat moderat que de la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent, va intervenir el 22 de febrer de 1790 al cos legislatiu per assenyalar que la gent podia reclamar el que volgués, però que havia de fer-ho per la via de la petició i no de la violència i que la violència havia de ser apaivagada³⁰³. Dupont de Nemours va aprofitar també la seva intervenció per a presentar, com tants d'altres diputats, el seu projecte de decret.

El 23 de febrer de 1790, després de tres dies de discussions a l'Assemblea Nacional Constituent, els diputats van adoptar un nou complement a la llei marcial, no sense abans discutir, un per un, cada un dels articles d'un projecte de decret presentat per Pierre Boussion i acceptat finalment pel cos legislatiu com a base per al nou projecte de decret sobre el restabliment de la tranquil·litat pública³⁰⁴.

Finalment, el projecte de decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent, tot i completar les dues lleis marcial ja existents, la del 10 d'agost i la del 21 d'octubre de 1789, va ser molt més moderat que el projecte de decret presentat pel comitè de constitució i pel comitè de rapports. I de fet, va ser molt més moderat que tots els altres projectes de decret presentats per diputats assegurats a la dreta del president de l'Assemblea. En aquest projecte de decret els oficials municipals no eren castigats en cas de no aplicar la llei marcial i el rei no aconseguia la gestió dels desordres³⁰⁵.

El comitè de rapports i les lleis marcial

El comitè de rapports es va trobar al darrera de la majoria de projectes de decret que van tenir a veure amb el restabliment de la tranquil·litat pública. O més precisament, amb els projectes que tenien a veure amb la repressió dels atropaments mitjançant l'ús de la força pública. I això, per trobar-se aquest comitè al corrent de tots els petits i grans greuges i desordres que es donaven a França.

El decret del 10 d'agost de 1789 va sorgir després de les discussions que van donar-se arran d'un projecte de decret presentat per Antraigues, membre del comitè de rapports, el 5 d'agost de 1789³⁰⁶. El decret del 9 de febrer de 1790 va ser adoptat a partir d'una proposta feta per

³⁰² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 672.

³⁰³ Pel que fa a la petició i a la no violència, Dupont de Nemours va dir el següent: « Il ne faut donc mettre aucun obstacle aux pétitions, auxquelles l'opinion publique donne une puissance irrésistible, lorsqu'elles sont justes ; mais il faut mettre obstacle au tumulte, au pillage, au meurtre, à l'incendie ; car aucune de ces choses ne peut être l'avantage de la société, et toutes ces choses diminuent beaucoup de la faveur que les pétitions ne peuvent mériter. » *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 668.

³⁰⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 668. Veure en l'annex número 8 el projecte de decret presentat per Pierre Boussion.

³⁰⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 680-682. Veure en l'annex número 8 el projecte de decret finalment adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent el dia 23 de febrer de 1790 sobre el restabliment de la tranquil·litat pública.

³⁰⁶ Informe presentat per Louis-Emmanuel-Henri-Alexandre de Launay, comte d'Antraigues en nom del comitè de rapports a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 5 d'agost de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 351.

Grégoire, membre del comitè de rapports i president d'aquest comitè, el mateix dia 9 de febrer de 1790³⁰⁷ i el decret del 23 de febrer de 1790 va aprovar-se a partir de les discussions que van haver-hi a l'Assemblea Nacional Constituent arran d'un decret presentat el 18 de febrer de 1790 per Le Chapelier en nom del comitè de constitució i del comitè de rapports. I això perquè el comitè de rapports va reunir-se al comitè de constitució per elaborar aquest projecte de decret³⁰⁸.

En definitiva, el comitè de rapports no només va estar al darrera de tots els grans informes que donaven compte dels grans greuges i desordres que es donaven a França, sinó també al darrera d'algunes grans mesures que es van adoptar per posar fi aquests desordres, com ara: les lleis marcial, o dit d'altra manera, els projectes de decret relatius al restabliment de la tranquil·litat pública.

Es podria dir que el comitè de rapports va estar al darrera de tots aquells projectes de decret que apaivagaven qualsevol reivindicació no escrita i feta per l'acció, deixant només oberta una via per a la reivindicació: la escrita, la via de la petició. Una via no accessible per a tothom i que, a més a més, no sempre acabava arribant a l'Assemblea Nacional Constituent. Moltes peticions es quedaven en els despatxos del comitè de rapports que, a part de gestionar totes les manifestacions per la via de l'acció, gestionava la majoria de peticions, memòries, demandes i adreces que arribaven al cos legislatiu.

És clar que també, es podria dir que el comitè de rapports va estar al darrera de tots aquells projectes de decret que van deixar al rei sense la possibilitat de mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública. I això perquè els projectes de decret que es van adoptar pel restabliment d'aquest i que van tenir el comitè de rapports al darrera, deixaven al rei fora de la seva gestió. És a dir, l'Assemblea Nacional Constituent preferia atorgar als ajuntaments abans que al rei el seu restabliment.

De fet, el comitè de rapports gestionava els desordres, i no només això, estava en contacte amb l'administració i amb la policia. Ell rebia la informació que havia de rebre el rei i ell gestionava tots els conflictes. I per tant, és possible, que pel fet mateix que ell gestionés tots els desordres, deixés al rei exclòs d'aquesta competència: la de mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública. I això perquè potser preferia comunicar-se amb els ajuntaments per a restaurar-lo que amb el rei.

³⁰⁷ Informe presentat per Henri Grégoire en nom del comitè de rapports a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 9 de febrer de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 536.

³⁰⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 615.

10.) *La importància dels decrets*

El 3 de setembre de 1790 per decisió de l'Assemblea Nacional Constituent tres comissaris —no diputats del cos legislatiu— van ser enviats a Nancy amb l'objectiu de prendre les mesures necessàries per tal de conservar la tranquil·litat pública, recollir les informacions pertinents sobre els desordres que s'havien produït i localitzar, per a castigar-los, els autors d'aquests desordres. I això després de gairebé més d'un any de no enviar el cos legislatiu cap comissari per a resoldre un conflicte.

Probablement, els darrers comissaris a ser enviats per l'Assemblea Nacional Constituent havien estat Armand-Gaston Camus, Jean-Baptiste-Joseph de Lubersac, Louis-Charles Latouche³⁰⁹, Edme-Lin-Clet de Rancourt de Villiers, François Petau de Maulette, Jean-Baptiste Massieu, Marie-Gabriel-Louis-François Périer, Claude-Joseph Clos³¹⁰, Augustin Ulry, Claude-François-Guillaume-Gabriel Chopier, Louis-Joseph Schmits, François-Antoine-Joseph de Hell i François Million de Montherlant el 18 de juliol de 1789³¹¹. Aquests diputats havien estat enviats a Saint-Germain i a Poissy pel cos legislatiu per tal d'evitar l'execució d'un senyor, anomenat Thomassin, a mans d'uns revoltats. Els revoltats volien penjar-lo i els diputats de l'Assemblea volien adreçar-lo a la justícia. I per a fer-ho havien de convèncer al poble de deixar-lo anar i de no ajusticiar-lo per ell mateix³¹².

³⁰⁹ A l'Assemblea Nacional Constituent no hem localitzat cap diputat anomenat Louis-Charles de Latouche. Hem localitzat un diputat anomenat: Louis-René-Madeleine Le Vassor, comte de La Touche Tréville. Edna-Hindie LEMAY, *Dictionnaire des Constituants, 1789-1791, op. cit.*, p. 544.

³¹⁰ A l'Assemblea Nacional Constituent no hem localitzat cap diputat anomenat Claude-Joseph Clos. Hem localitzat un diputat anomenat: Bernard Gros; i un altre anomenat: Joseph-Marie Gros. Edna-Hindie LEMAY, *Dictionnaire des Constituants, 1789-1791, op. cit.*, t. 2, p. 433.

³¹¹ Per un informe llegit per Camus els diputats enviats en missió van ser els següents: « L'an mil sept cent quatre-vingt-neuf, le samedi dix-huit juillet, six heures et demie du soir, sont comparus en la chambre du Conseil de la prévôté de l'hôtel, sise à Versailles, enclos de la geôle, et par-devant de nous Claude-Joseph Clos, chevalier, conseiller d'Etat, lieutenant général civil, criminel et de police de ladite prévôté de l'hôtel assisté de notre greffier en chef, Ill. et Rév. Seigneur, Mgr. Jean-Baptiste-Joseph de Lubersac, évêque de Chartres ; messire Jean-Baptiste Massieu, curé de Sergy, près Pontoise ; messire Louis-Charles de Latouche, capitaine des vaisseaux du Roi, et chancelier de S.A.S Mgr. Le duc d'Orléans ; messire Edme de Rancourt de Villiers, écuyer ; messire François Peteau de Maulette, chevalier de Saint-Louis ; M. Armand-Gaston Camus, ancien avocat au Parlement, et de l'Académie des inscriptions et belles-lettres ; M. Marin-Gabriel-Louis-François Périer, avocat en Parlement, ancien notaire du Chatêlet de Paris et M. Augustin Ulry, avocat du Roi au bailliage royal de Bar-le-Duc, tous députés à l'Assemblée nationale. [...]. Sur quoi les dits comparants, avec eux MM. Choppier, curé de Flins ; Schmits, avocat à Château-Salins ; Hell, avocat, procureur-syndic de l'Assemblée nationale, ont demandé à ladite Assemblée qu'elle les autorisât à se transporter à Saint-Germain, pour apaiser, s'il était possible, le trouble qui paraissait y exister et sauver la vie au sieur Thomassin, en le remettant entre les mains de la justice.», *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 250.

³¹² Dos dies després de ser enviats en missió, els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent que van dirigir-se a Saint-Germain et a Poissy van donar compte de la seva missió. Armand-Gaston Camus va ser l'encarregat de fer-ho: « Dans les premières rues de Poissy, nous avons trouvé le calme ; la foule s'était portée vers la prison ; tout le monde était armé. D'abord nous avons fait entendre des paroles de paix, et l'on ne nous a répondu que par des cris effrayants. De tous côtés on entendait : Il faut le prendre, il faut lui couper la tête. [...]. M. l'évêque de Chartres a monté sur une chaise, a cherché à haranguer la multitude, lui a représenté qu'il convenait et même qu'il était de l'intérêt commun de mettre Thomassin dans les mains de la justice, pour l'interroger et connaître ses complices. [...]. C'est là l'heureux événement qui l'a sauvé. Les habitants de Poissy écoutent les cris de leur conscience, ils s'intimident, le

El 3 de setembre de 1790, però, l'Assemblea Nacional Constituent va inaugurar tota una pràctica. La pràctica d'enviar comissaris en el indret d'un desordre per tal de prendre mesures a fi de restaurar la tranquil·litat pública, recollir informacions sobre els desordres i fer aplicar els decrets del cos legislatiu. I això últim per una raó ben important. Una part dels diputats de l'Assemblea creia que la majoria dels desordres que es donaven es produïen pel no coneixement dels seus decrets, així com també, per la no aplicació d'aquests, pels falsos decrets que circulaven per tot el territori i per les falses i/o errònies interpretacions que se'ls donaven.

Els decrets i els desordres

Des dels inicis del procés revolucionari, alguns diputats de l'Assemblea Nacional Constituent opinaven que molts dels desordres que es donaven a França tenien lloc perquè els decrets no es coneixien, perquè circulaven falsos decrets i perquè, en alguns indrets, se'ls hi donava una interpretació diferent a la que tenien.

El mateix 3 d'octubre de 1789, a pocs mesos d'haver-se iniciat el procés revolucionari, i després de la lectura d'un informe del comitè de rapports per a explicar un desordre arran de la lliure circulació del gra³¹³, alguns diputats de l'Assemblea Nacional Constituent van constatar que el poble interpretava malament els decrets fets pel cos legislatiu i que calia unificar les explicacions d'aquests³¹⁴. I aquell dia, davant d'això, l'Assemblea va decidir que el comitè de subsistències redactaria una instrucció simple i clara per explicar al poble els decrets de l'Assemblea³¹⁵.

Uns dies més tard, però, el 21 d'octubre de 1789 el Garde des Sceaux, Jérôme Champion de Cicé, li va tocar personar-se a l'Assemblea Nacional Constituent per a explicar-li perquè el rei no havia sancionat alguns decrets³¹⁶. I això perquè entre el 5 i el 6 d'octubre de 1789 centenars de dones s'havien adreçat a Versalles per tal de fer-li adoptar al rei la declaració de drets de l'home i del ciutadà i dinou articles de la Constitució.

Per altra banda, el mateix 21 d'octubre de 1789, dia en que el forner Denis François va ser penjat acusat d'amagar pa, i una llei marcial va ser adoptada per apaivagar els desordres, Pétion de Villeneuve va intervenir en el cos legislatiu per a dir que calia comunicar al poble que

remords les saisit ; ils ne veulent pas que le crime souille leur ville ; les habitants de Saint-Germain et de Poissy se divisent ; Thomassin se réfugie dans la prison. La discorde augmente, et l'on consent que Thomassin parte avec nous, mais en nous sommant de le remettre dans les mains de la justice, en nous menaçant de nous prendre nous-mêmes s'il n'était pas exécuté. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 249-250.

³¹³ Informe presentat per un membre del comitè de rapports a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 3 d'octubre de 1789 sobre un afer relatiu a l'alcalde de Vassy i relatiu a la lliure circulació del gra. *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 339.

³¹⁴ Respecte això, els Arxius Parlamentaris ens mencionen el següent: « Ce décret, et l'affaire qui l'a occasionné, ont donné lieu à plusieurs membres de l'Assemblée, de faire des observations sur les fausses interprétations que le peuple donnait souvent à certains décrets, et sur les inconvénients qui résultaient journellement de ce défaut d'uniformité dans l'explication de la loi ; il a été proposé différents moyens d'éclairer le peuple à ce sujet, et de prévenir de nouveaux désordres. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 339.

³¹⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 339.

³¹⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 473.

l'Assemblea Nacional Constituent adoptava els decrets que li feien falta per proveir de subsistències la capital, però que la seva execució no depenia del poder legislatiu sinó del poder executiu³¹⁷.

Per uns quants diputats de l'Assemblea Nacional Constituent semblava evident que no n'hi havia prou en adoptar decrets per a solucionar els problemes de les subsistències. Calia que el poder executiu, el rei, sancionés i fes executar, mitjançant el seu Garde des Sceaux, els decrets que l'Assemblea adoptava.

El 9 de febrer de 1790, en el moment en que Henri Grégoire va voler demanar que les municipalitats apliquessin el decret del 10 d'agost de 1789 per tal de frenar els desordres, el problema de l'execució dels decrets i de la bona difusió d'aquests va tornar-se a discutir a l'Assemblea Nacional Constituent. I això perquè, per a Grégoire, president del comitè de rapports, els desordres es donaven perquè la gent ignorava la llengua, confonia els decrets de l'Assemblea amb altres decrets que no eren del cos legislatiu i els interpretava malament; a més a més, hi havia malintencionats que volien enganyar-la sobre el significat real dels decrets i falsos decrets que circulaven per tot el territori³¹⁸.

Per altra banda, el 22 de febrer de 1790 en el moment en que es va discutir una nova llei marcial a l'Assemblea Nacional Constituent, Pierre-Louis Prieur, membre del comitè de rapports, va posar de nou en evidència que la causa dels desordres eren les falses interpretacions que es donaven als decrets per part dels enemics de la Revolució³¹⁹. De fet, el comitè de rapports, responsable de gestionar els desordres que es donaven, va posar sempre en relleu que la causa dels desordres girava entorn dels decrets: o bé el poble els entenia malament, o bé hi havia falsos decrets, o bé els enemics dels procés revolucionari donaven falses interpretacions d'aquests.

³¹⁷ Pétion de Villeneuve va intervenir en l'Assemblea Nacional Constituent per a dir el següent: « Quelque affligés que nous soyons de l'état de la capitale, nous devons l'être aussi de notre position. On nous engage à veiller aux subsistances de Paris ; nous seuls moyens consistent à rendre les décrets nécessaires. On a rendu le comité de subsistances inutile ; nos décrets n'ont pas été exécutés. Il serait dangereux que le peuple crût que nous pouvons exercer une surveillance qui est hors de nos fonctions ; bientôt il nous rendrait responsables des événements. Faisons-lui connaître que nous avons rendu les décrets qui dépendaient de nous, et que c'est au pouvoir exécutif de veiller à leur exécution. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 474.

³¹⁸ Henri Grégoire va dir que els desordres es donaven per els següents cinc motius: « Les municipalités des pays où ces troubles ont lieu pensent qu'ils naissent : 1° de l'ignorance de la langue. Les paysans entendent par décrets de l'Assemblée nationale, des décrets de prise de corps ; 2° de la crainte que les décrets du 4 août ne soient point exécutés ; 3° de la fausse interprétation de ces décrets ; 4° des erreurs dans lesquelles cherchent à faire tomber les habitants des campagnes, ceux qui préfèrent l'esclavage et l'anarchie à l'ordre et à la liberté ; 5° de faux décrets et de fausses lettres patentes perfidement montrés aux paysans. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 536.

³¹⁹ Prieur va intervenir en l'Assemblea Nacional Constituent per a comentar el següent: « Pour bien juger la loi qui vous est présentée, il faut connaître les faits qui paraissent la rendre nécessaire. J'ai examiné toutes les pièces relatives à l'affaire de Béziers et aux accidents arrivés dans les autres provinces. Je n'ai vu que des événements particuliers, et pas une seule atteinte contre la sûreté publique. L'objet des insurrections est la féodalité : la cause, les fausses interprétations de vos décrets données par les ennemis du peuple. Ainsi donc, l'objet étant connu, la cause étant également connue, vous pouvez plus aisément déterminer le remède. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 670.

Mesos més tard, el 13 de juliol de 1790, després d'un informe de Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, sobre uns desordres ocorreguts en els departaments de Seine-et-Marne i del Loiret, les discussions entorn de l'aplicació dels decrets van renovar-se³²⁰. Broglie va explicar al cos legislatiu que hi havia habitants que es negaven a sotmetre's als decrets de l'Assemblea Nacional Constituent sobre els delmes i el « champart », i Philippe-Antoine Merlin i Adrien-Jean-François Duport van intervenir en la discussió, el primer va mencionar que els despatxos dels ministres anaven lents i que sotmetien els decrets a tantes formalitats que aquests no eren coneguts en el moment en que devien ser coneguts³²¹, i el segon va intervenir per a recordar que la ignorància dels decrets era la causa dels desordres³²².

En realitat, el problema dels decrets —difusió i aplicació d'aquests— va ser un gran problema per a l'Assemblea Nacional Constituent. I això perquè no va deixar-se mai de discutir en el cos legislatiu. I de fet, en el moment en que es van debatre de nou mesures pel restabliment de la tranquil·litat pública, cap el febrer de 1790, alguns projectes de decret presentats a l'Assemblea van tenir en compte el problema dels decrets, concretament el projecte de Jean-Sifferin Maury³²³, el projecte de decret de Boussion³²⁴ i el projecte finalment adoptat per

³²⁰ Informe presentat per Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 13 de juliol de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 81.

³²¹ Merlin va intervenir per dir el següent: « Merlin. Je demande que le décret que vous rendrez concerne tout le royaume, parce que des troubles ont éclaté à la fois dans plusieurs départements contre le droit de champart. Plusieurs plaintes sont parvenues au comité de féodalité. Mais ce qui occasionne ces troubles, c'est que le décret du 18 juin n'a été envoyé que depuis quelques jours dans les provinces ; les bureaux ministériels sont soumis à des lenteurs, à des formalités minutieuses qui font perdre souvent les heureux effets d'un décret de l'Assemblée nationale. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 81.

³²² Duport va participar en la discussió per a comentar el que segueix : « J'appuie les observations qui viennent de vous être présentées et j'ajoute que c'est assurément l'ignorance de vos décrets qui est cause des désordres ; d'ailleurs, le peuple est excité à commettre des excès par des personnes mal intentionnées. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 81.

³²³ Els primers articles del projecte de decret de Maury estableixen el següent: « 1º que tout Français qui se dira porteur de décrets de l'Assemblée ou d'ordres du roi, et qui autorisera le désordre, demeurera responsable et sera puni comme atteint et convaincu du crime de lèse-nation ; 2º qu'aucun décret ne pourra servir de prétexte pour réclamer le moindre droit, à moins que la municipalité n'en ait une connaissance authentique. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 537. Veure en l'annex número 8 el projecte de decret presentat per Jean-Sifferin de Maury a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 9 de febrer de 1790.

³²⁴ Els primers articles del projecte de decret de Pierre Boussion mencionen el següent: « L'Assemblée nationale, considérant que les ennemis du bien public ont trompé le peuple, en distribuant de faux décrets, au moyen desquels il s'est cru autorisé à commettre des violences contre les propriétés et même contre les personnes dans quelques provinces, a décrété ce qui suit : « 1º A l'avenir, nul citoyen, sans distinction, ne pourra, dans aucun cas, s'autoriser des décrets de l'Assemblée nationale, s'ils ne sont sanctionnés par le Roi, publiés par ordre des municipalités et lus au prône des messes paroissiales ; 2º Le pouvoir exécutif enverra incessamment l'Adresse de l'Assemblée nationale aux Français, et tous les décrets acceptés, sanctionnés ou approuvés par le Roi, à mesure qu'ils auront été rendus, aux diverses municipalités du royaume, avec ordre aux curés et vicaires desservant les paroisses de les lire au prône. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 677. Veure en l'annex número 8 el projecte de decret presentat per Boussion a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 23 de febrer de 1790.

l'Assemblea el dia 23 de febrer de 1790³²⁵. En aquest projecte es demanava que el rei adrecés a tots els oficials municipals els decrets de l'Assemblea, que els oficials municipals els publicuessin i els difonguessin i que els capellans els llegissin en el púlpit. L'Assemblea Nacional Constituent comptava també amb els eclesiàstics per tal de difondre els seus decrets i evitar els desordres que es donaven.

Els decrets, els desordres i els eclesiàstics

Davant del fet que alguns diputats —molts d'ells, membres del comitè de rapports— consideraven que els desordres es donaven per la no difusió dels decrets de l'Assemblea, el cos legislatiu va considerar, en algunes ocasions, que els eclesiàstics podien ajudar-lo a difondre els seus decrets.

El 9 de febrer de 1790, per exemple, Henri Grégoire, president del comitè de rapports, va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent d'animar als capellans del cos legislatiu a convidar els seus homòlegs a difondre les bones interpretacions dels decrets adoptats per l'Assemblea³²⁶. Mentre que el 23 de febrer de 1790, sota la proposta de Pierre Bousson i enmig d'un debat sobre el restabliment de la tranquil·litat pública, l'Assemblea va decretar que els capellans havien de difondre en el púlpit els seus decrets³²⁷.

Per altra banda, el 4 de maig de 1790, després d'un informe de Jean-Antoine Hout de Goncourt, membre del comitè de rapports, sobre els desordres que es donaven a Toulouse³²⁸, La Rochefoucauld³²⁹ va proposar de convidar l'arquebisbe de Toulouse a treballar pel

³²⁵ El projecte de decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent sobre el restabliment de la tranquil·litat pública deia el següent: « L'Assemblée nationale, considérant que les ennemis du bien public ont trompé le peuple, en distribuant de faux décrets, au moyen desquels il s'est cru autorisé à commettre des violences contre les propriétés et même contre les personnes dans quelques provinces, a décrété ce qui suit : « Art. 1er Nul ne pourra, sous peine d'être puni comme perturbateur du repos public, se prévaloir d'aucun acte prétendu émané du Roi ou de l'Assemblée nationale, s'il n'est revêtu des formes prescrites par la constitution, et s'il n'a été publié par les officiers chargés de cette fonction. Art. 2 Le Roi sera supplié de donner des ordres pour faire parvenir incessamment à toutes les municipalités du royaume le discours que Sa Majesté a prononcé dans l'Assemblée nationale le 4 de ce mois, l'adresse de l'Assemblée nationale aux Français, ainsi que tous les décrets, à mesure qu'ils seront acceptés ou sanctionnés, avec ordre aux officiers municipaux de faire publier et afficher les décrets sans frais, et aux curés, ou vicaires desservant les paroisses, d'en faire lecture au prône. », Archives Parlementaires, op. cit., t. 11, p. 680-682. Veure en l'annex número 8 el projecte de decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent el dia 23 de febrer de 1790.

³²⁶ El 9 de febrer de 1790 Henri Grégoire va fer-li la següent proposta a l'Assemblea Nacional Constituent: « Il me semblerait utile d'engager les curés, membres de cette Assemblée, à écrire à leurs confrères, afin que ceux-ci donnent la véritable interprétation des décrets, et en favorisent l'exécution par tous les moyens que leur offre la confiance due au ministère sacré dont ils sont revêtus. », Archives Parlementaires, op. cit., t. 11, p. 536.

³²⁷ Veure en l'annex número 8 el projecte de decret presentat per Bousson el dia 23 de febrer de 1790, així com també el projecte de decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent sobre el restabliment de la tranquil·litat pública el dia 23 de febrer de 1790. Archives Parlementaires, op. cit., t. 11, p. 677, p. 680-682.

³²⁸ Informe presentat per Jean-Antoine Huot, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 4 de maig de 1790, Archives Parlementaires, op. cit., t. 15, p. 385.

³²⁹ No sabem de quin La Rochefoucauld es tracta. Sota l'Assemblea Nacional Constituent hi hagueren sis diputats amb el cognom La Rochefoucauld: Dominique de La Rochefoucauld, Louis-Alexandre, duc de La Rochefoucauld, François-Joseph de La Rochefoucauld-Bayer, Pierre-Louis de La Rochefoucauld-Bayers,

restabliment de la tranquil·litat pública i per la unió de tots els ciutadans³³⁰. I el 2 de juny de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar un projecte de decret, presentat pel comitè de recerques acompanyat pel comitè de constitució, pel qual els eclesiàstics que refusessin llegir en veu alta i clara els decrets de l'Assemblea perdrien els seus drets de ciutadans actius³³¹.

Així doncs, l'Assemblea Nacional Constituent cap el febrer de 1790 va implicar els eclesiàstics en la difusió dels seus decrets, pel juny de 1790 va acceptar de castigar-los si no participaven en aquesta tasca i cap el juliol de 1790 —mitjançant el decret relatiu a la Constitució Civil del Clergat— va obligar-los a fer jurament de fidelitat a la nació, a la llei i al rei, i a mantenir la Constitució decretada per l'Assemblea i acceptada pel rei³³².

L'Assemblea Nacional Constituent va buscar, per tant, durant la primera meitat de 1790 la col·laboració dels eclesiàstics per a difondre els seus decrets, així com també, per a restablir la tranquil·litat pública en els indrets on aquesta s'havia perdut. Tanmateix, aquesta col·laboració va veure's probablement malmesa arran de la Constitució Civil del Clergat i dels desordres que aquesta va provocar. I això perquè a partir del setembre de 1790, i sobretot, a partir del mes de desembre de 1790 quan el cisma religiós ja s'havia produït, entre juramentats i refractaris, el cos legislatiu va començar a enviar comissaris en els indrets on els desordres es produïen tant per a restablir la tranquil·litat pública com per a fer complir els decrets que havia adoptat. Probablement, l'Assemblea va percebre que no podia comptar amb els eclesiàstics per fer valer els seus decrets.

Els decrets, els desordres i els comissaris

El comitè de rapports no només va comentar a l'Assemblea Nacional Constituent que molts dels desordres que es donaven a França, es donaven per la no aplicació dels decrets, o perquè aquests s'interpretaven incorrectament i/o que calia emprar els eclesiàstics per tal de difondre'ls, sinó que també va comentar-li, en nombroses ocasions, que li calia enviar comissaris en alguns indrets per tal de fer-los aplicar i restablir d'aquesta manera, la tranquil·litat pública.

De fet, va ser el comitè de rapports, el comitè que va encarregar-se, la majoria de vegades, de demanar a l'Assemblea Nacional Constituent d'enviar comissaris en els indrets on els desordres es donaven. I això perquè ell gestionava els desordres i perquè probablement

Charles François de La Rochefoucauld du Breuil i François-Alexandre-Frédéric, duc de La Rochefoucauld-Liancourt, Edna-Hindie LEMAY, *Dictionnaire des Constituants, 1789-1791, op. cit.*, t. 2, p. 529- 535.

³³⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 15, p. 388.

³³¹ Exactament l'article del projecte de decret presentat pel comitè recerques conjuntament amb el comitè de constitució el dia 2 de juny de 1790 a l'Assemblea Nacional Constituent deia el següent: « Art. 4. Les curés, vicaires et desservants qui se refuseront à faire au prône, à haute et intelligible voix, la publication des décrets de l'Assemblée nationale acceptés ou sanctionnés par le roi, seront déclarés incapables de remplir aucune fonction de citoyen actif ; à l'effet de quoi il sera dressé procès-verbal, à la diligence du procureur de la commune, de la réquisition faite aux curés, vicaires et desservants, et de leurs refus. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 42.

³³² Article 21 del projecte de decret anomenat: « Sur la Constitution Civil du Clergé » adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent el dia 12 de juliol de 1790. *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 59.

necessitava de l'ajut dels comissaris per a recollir les informacions necessàries per tal de jutjar els desordres que tenien lloc i presentar al cos legislatiu les mesures que calia adoptar per tal d'apaivagar-los.

11.) *Propostes: Els comissaris*

A l'excepció dels comissaris proposats per Antoine-Pierre-Joseph-Marie Barnave per anar a Nancy, per restaurar la tranquil·litat pública després d'una revolta de la guarnició d'aquesta ciutat per no cobrar les pagues, la majoria de comissaris que van ser enviats en missió per l'Assemblea Nacional Constituent ho van ser perquè el comitè de rapports així ho va proposar³³³.

El comitè de rapports per tal d'apaivagar els desordres que es donaven i restaurar la tranquil·litat pública allí a on es perdia va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent, sobretot a partir del mes de desembre de 1790, d'enviar comissaris en els indrets dels aldarulls.

El comitè de rapports provava des de feia mesos d'ajustar els desajustaments des dels seus despatxos. Els petits i grans greuges, i els petits i grans desordres. Buscava les causes d'aquests i pensava mesures per tal de pal·liar-los o erradicar-los. Es comunicava amb els ministres i amb els altres comitès de l'Assemblea Nacional Constituent, així com també, amb els diputats i amb les autoritats administratives dels llocs on els desordres i/o els greuges tenien lloc. I de les informacions que obtenia d'uns i altres, cercava les causes dels desajustaments i/o dels greuges i pensava les mesures per tal de pal·liar-los o erradicar-los, sol o amb ajut del cos legislatiu.

De fet, amb el transcurs del temps, el comitè de rapports va intentar obtenir més informacions de les que obtenia, i no només va convidar els tribunals a que li enviessin còpies de les instruccions que feien quan un desordre tenia lloc, sinó que va arribar a proposar a l'Assemblea Nacional Constituent d'enviar comissaris per tal de recollir informacions sobre els conflictes que es donaven, així com també, i molt evidentment, per a restablir la tranquil·litat pública allí on s'havia malmès.

³³³ El 31 d'agost de 1791 Barnave va proposar el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Je pense qu'il faut rédiger, à l'instant, une proclamation, dans laquelle l'Assemblée nationale annoncera avec fermeté qu'elle veut punir tous les coupables, de quelque grade qu'ils soient ; qu'elle scrutera toutes les causes ; que pour obtenir justice, que pour assurer la punition des coupables, il faut rentrer dans l'ordre ; qu'elle examinera tous les droits, tous les intérêts, quand chacun sera à son poste ; que jusqu'à sa décision, on ne fera de mal à personne, et que tous les soldats et les citoyens seront tous la sauvegarde de la nation. Cette proclamation ne sera autre chose que la paraphrase de votre décret. Il faudrait qu'elle fût portée par des commissaires dont le patriotisme fut connu, qui obtinssent toute votre confiance, et qui auraient à leur réquisition la force publique placée sous les ordres du général. Ainsi vous vous présenteriez comme les pères des citoyens, apportant la justice et la paix, mais prêts à exiger l'obéissance... (*On applaudit.*) Chacun attendra la justice, chacun sentira qu'en n'obéissant pas il attire contre lui toutes les forces des citoyens : les troupes seront rassurées par la certitude d'obtenir justice contre ceux qui les auraient opprimées ; tous les citoyens vous présenteront des secours, tous les sentiments, toutes les forces seront dirigés vers un but unique. Je demande donc, pour la Majesté de cette Assemblée, pour la justice, pour l'humanité, qu'il soit fait une proclamation dans le sens que j'ai exposé ; qu'il soit nommé deux commissaires : leur choix importe infiniment au succès de cette mesure. Que ces commissaires aient la force militaire à leur réquisition, et qu'ils n'en fassent usage qu'après avoir inutilement porté des paroles de justice et de paix. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 434.

El comitè de rapports mitjançant els comissaris podia obtenir unes informacions que d'altra manera no obtenia. És a dir, podia obtenir informacions de gent externa al conflicte. Fins el moment en que el comitè de rapports no va demanar a l'Assemblea Nacional Constituent d'enviar comissaris en els indrets on els conflictes tenien lloc, el comitè de rapports obtenia les informacions de gent propera a la zona del conflicte. O bé, dels diputats de la zona, o bé de les autoritats administratives i dels tribunals de l'indret on els aldarulls es donaven.

En aquest sentit, tant el comitè de rapports, com la resta de diputats de l'Assemblea Nacional Constituent sabien que aquestes informacions es trobaven molt marcades pel fet mateix que provenien de gent no externa al conflicte. I de fet, en una ocasió, potser en alguna més, una crítica a un informe presentat pel comitè de rapports va ser rebutjada perquè era feta per un diputat de la zona on el conflicte es dirimia³³⁴.

De fet, el comitè de rapports no només va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent d'enviar comissaris en els llocs dels desordres per tal d'obtenir unes "millors" informacions, sinó que també, va proposar-li enviar comissaris per tal que aquests fessin la tasca que ell feia en el mateix lloc on els conflictes es dirimien. És a dir, buscar les causes dels desordres i pensar mesures per tal de resoldre'ls i així restaurar la tranquil·litat pública. Pel comitè de rapports, allò principal, era posar fi als greuges i als desordres. És a dir, ajustar els desajustaments que es donaven.

Des del gener de 1790 el comitè de rapports buscava que els oficials municipals resolguessin els desordres que es donaven, per evitar d'aquesta manera, la intervenció directa del rei. I de fet, alguns dels projectes de decret que es van discutir el febrer de 1790 buscaven castigar els oficials municipals que no adoptessin les mesures necessàries per tal de posar fi als desordres³³⁵. Tant el comitè de rapports com l'Assemblea Nacional Constituent esperaven que els oficials municipals de l'indret on els desordres es produïen s'encarreguessin d'apaivagar-los i d'adoptar el decret del 10 d'agost de 1789 sempre que convingués adoptar-lo. D'aquesta manera, no calia la intervenció del rei. És a dir, no feia falta que Lluís XVI coordinés el restabliment de la tranquil·litat pública.

Tanmateix, enviant comissaris per tal de restaurar la tranquil·litat pública, a partir del mes de desembre de 1790, es feia evident que el comitè de rapports estimava que calien coordinadors per tal de gestionar els desordres que es donaven. Per tal d'adoptar aquelles mesures que els oficials municipals, per una raó o per una altra, no solien adoptar. És a dir, el decret del 10 d'agost de 1789 i els seus apèndixs.

De fet, el comitè de rapports va arribar a justificar l'enviament de comissaris, en una ocasió, potser en alguna més, al·legant que els oficials municipals per la seva proximitat personal amb

³³⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 297.

³³⁵ Veure en l'annex número 8 el projecte de decret presentat per Isaac-René-Guy Le Chapelier a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 18 de febrer de 1791 sota el nom: « Projet de loi ayant pour objet d'arrêter les troubles qui se produisent dans les provinces. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 641-642; el projecte de decret presentat per Pierre Boussion el dia 23 de febrer de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 668 ; i el projecte de decret finalment adoptat pel cos legislatiu sobre el restabliment de la tranquil·litat pública el dia 23 de febrer de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 680-682.

els ciutadans implicats en els desordres podien no adoptar les mesures convenients. Mesures que altres individus externs a la zona podien adoptar més fàcilment³³⁶.

L'objectiu del comitè de rapports proposant enviar comissaris en els indrets on els desordres es dirimien no era altre que intentar mantenir l'ordre públic, així com obtenir les informacions necessàries, tant per a trobar les causes d'aquests desordres com les mesures adients per apaivagar-los.

Els comissaris del rei

Els comissaris enviats en missió a partir del 3 de setembre de 1790 i exceptuant els comissaris que van ser enviats després del 20 de juny de 1791 no van ser diputats de l'Assemblea Nacional Constituent. I tampoc van ser comissaris escollits pel cos legislatiu. Van ser comissaris escollits pel rei.

Jacques-Isidore-Maximilien Robespierre però havia demanat el 31 d'agost de 1790 d'enviar diputats de l'Assemblea Nacional Constituent a Nancy per tal de verificar els fets que s'havien donat³³⁷. Recordem que el 31 d'agost de 1790 Bouillé havia sufocat, mitjançant l'ús de la força, la insurrecció de la guarnició d'aquesta ciutat. Però la proposta de Robespierre no va ser tinguda en compte i la moció de Barnave per la qual demanava dos comissaris per adreçar-se a Nancy per a restaurar la tranquil·litat pública i recollir informacions va ser adoptada amb l'afegit següent: el rei seria el responsable d'escollir-los³³⁸.

El 22 de juny de 1791, donat que el rei s'havia escapat a Varennes, Jean-Louis-Claude Emmerly, membre del comitè militar, va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent d'enviar

³³⁶ El 23 de febrer de 1791 Muguët de Nanthou va justificar l'enviament de comissaris mitjançant els següents arguments: « Malgré les marques d'improbation qu'on donne déjà au projet que je vais proposer, et malgré les plaisanteries sur les commissaires, le comité a pensé que vous deviez envoyer des commissaires dans le département du Gard, parce que quelque louable que soit la conduite des corps administratifs, des commissaires pouvant se transporter rapidement dans tous les lieux où leur présence est nécessaire, n'étant pas condamnés comme un corps délibérant à des lenteurs, peuvent plus efficacement apporter un remède aussi prompt que le mal. Cette considération a déterminé votre comité à vous proposer d'adopter cette voie. Il a pensé d'ailleurs que les administrateurs pourraient être retenus par des considérations personnelles qu'entraînerait l'habitude de vivre avec des concitoyens ; que des étrangers ayant une autorité extraordinaire en imposeraient davantage aux malveillants, et présenteraient plus de moyens aux citoyens qui défendent la Constitution. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 452.

³³⁷ Maximilien Robespierre va proposar-li el 31 d'agost de 1790 a l'Assemblea Nacional Constituent el següent: « Quant à ce qui regarde la ville de Nancy, je demande que quatre députés de l'Assemblée nationale y soient envoyés avec la mission expresse de vérifier les faits, notamment ceux qui ont été racontés par les députés de la garde nationale, et de suspendre, ou du moins de diriger toutes les mesures militaires. Sur leur rapport, l'Assemblée nationale prononcera. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 433.

³³⁸ La moció que es va adoptar tenint en compte una proposta de Barnave va ser la següent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu son comité militaire, a décrété qu'il sera fait une proclamation tendant à ramener à la subordination et à faire rentrer dans le devoir les régiments en garnison à Nancy ; que cette proclamation sera portée par deux commissaires, que le roi sera prié de nommer à cet effet, et auxquels seront remises les instructions convenables ; ordonne, en conséquence, à son comité militaire de lui présenter un projet de proclamation à la séance de ce soir. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 484.

comissaris en els departaments de frontera per tal d'adoptar les mesures necessàries per a la seguretat de l'Estat³³⁹.

De fet, donat que el rei s'havia escapat i que no es trobava a París exercint les seves funcions, Emmery va proposar també a l'Assemblea Nacional Constituent d'escollir per ella mateixa els comissaris que havien de ser enviats, així com també, d'enviar com a comissaris a diputats del propi cos legislatiu. Emmery opinava que si s'enviaven diputats de l'Assemblea com a comissaris aquests defensarien molt millor els projectes de l'Assemblea i coordinarien amb més avantatges el cos legislatiu amb les autoritats administratives i amb les autoritats militars dels llocs de frontera³⁴⁰.

En aquest sentit, Emmery va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent 15 membres per anar en missió a les fronteres: 6 diputats militars de professió³⁴¹, 4 diputats membres del comitè de rapports³⁴², 2 diputats ex-membres del comitè de rapports³⁴³, 1 diputat ex-membre del comitè de recerques³⁴⁴, i 2 diputats que no eren ni militars ni membres o ex-membres del comitè de rapports o del comitè de recerques³⁴⁵.

De manera que, la majoria de diputats que van ser enviats en missió, o bé van ser militars de professió, o bé van estar vinculats en el comitè que més especialment gestionava l'ordre públic: el comitè de rapports.

³³⁹ Emmery li va proposar el següent a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 22 de juny de 1791 arran de la fugida del rei: « Vous avez chargé votre comité de vous présenter une *formule de serment à prêter par les militaires*. Nous nous en sommes occupés, non seulement entre les membres des comités, mais avec des généraux en qui vous avez confiance. (...). Nous avons cru devoir ajouter à cette mesure une autre qui nous a paru très essentielle et qui est même demandée par quelques généraux, c'est de nommer des commissaires civils pris dans le sein de l'Assemblée, qui se transporteraient dans le sein de l'Assemblée, qui se transporteraient dans les départements frontières, pour y concerter, avec les corps administratifs civils et l'autorité militaire, les mesures à prendre pour la sûreté de l'Etat. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 408.

³⁴⁰ Respecte el fet d'enviar-se diputats de l'Assemblea Nacional Constituent com a comissaris i d'escollir-los el propi cos legislatiu, Emmery va explicar-se de la següent manera: « Nous avons pensé que des commissaires sortis de votre sein était le moyen le plus sûr pour rallier à tous nos projets de défense tous ceux qui doivent concourir à l'autorité civile et militaire. (...). Quant à la mesure de la nomination des commissaires, nous avons pensé que c'était une mesure d'administration. Le roi, s'il était ici, l'exercerait : le ministre devrait nécessairement la faire ; il s'est concerté avec nous sur cette nomination, et afin d'éviter des longueurs, des scrutins, des incertitudes, nous vous dirons quels hommes, nous avons pensé qu'il fallait envoyer. (*Oui ! Oui !*) Vous ne pouvez pas vous dissimuler que le choix même des hommes, dans ces circonstances-ci, ne laisse pas d'être un objet essentiel. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 408.

³⁴¹ Els sis diputats militars de professió van ser: Adam-Philippe comte de Custine, Hyppolyte-Jean-René marquis de Toulangeon, Marie-Charles-César de Fay comte de Latour-Maubourg, Armand-Louis de Gontaut-Biron, duc de Lauzun et duc de Biron, Pierre-Paul comte de Colonna de Cesari-Rocca i André-Louis-Esprit marquis de Sinéty.

³⁴² Els quatre diputats membres del comitè de rapports van ser: Claude-Ambroise Regnier, Claude-Charles Delacour d'Ambezieux, Charles-Jean-Marie Alquier i Jean-Pierre baron de Boullé.

³⁴³ Els dos diputats ex-membres del comitè de rapports van ser: Michel-Louis-Etienne comte de Regnault de Saint-Jean d'Angely i Pierre-Louis Prieur.

³⁴⁴ El diputat ex-membre del comitè de recerques va ser: Charles-Antoine comte de Chasset.

³⁴⁵ Els dos diputats que no van ser militars de professió ni membres ni ex-membres dels dos comitès que van gestionar l'ordre públic van ser : Jacques-François-Laurent Devismes i Dominique-Vincent Ramel de Nogaret.

En aquest sentit, de les cinc missions que van decretar-se el 22 de juny de 1791, la primera que afectava els departaments del l'Haut-Rhin, del Bas-Rhin i del Vosges estava composta per un militar, un ex-membre del comitè de recerques i un membre del comitè de rapports³⁴⁶; la segona missió que afectava els departaments de l'Ain, de la Haute-Saône, del Jura i del Doubs estava composta per un militar, un ex-membre del comitè de rapports i un membre del comitè de rapports³⁴⁷; la tercera que afectava els departaments del Nord i del Pas-de-Calais estava composta per un militar i dos membres del comitè de rapports³⁴⁸; la quarta missió que afectava els departaments de les Ardennes, de la Meuse i de la Moselle es trobava composta per dos militars i per un diputat de l'Assemblea que no era ni militar de professió ni membre o ex-membre dels dos comitès que treballaven pel manteniment de l'ordre públic des de juliol de 1789³⁴⁹; i finalment, la cinquena missió que afectava el departament de Finisterre estava composta per un militar, un ex-membre del comitè de rapports i un diputat que no era ni militar ni membre o ex-membre de cap dels comitès que treballaven pel manteniment de l'ordre públic³⁵⁰.

Per tant, en les cinc missions que es van decretar hi havia com a mínim per cada missió un militar de professió, i a l'excepció de la missió a les Ardennes, la Meuse i la Moselle, en totes les altres missions hi havia com a mínim un diputat membre del comitè de rapports, o en tot cas, un diputat ex-membre d'aquest comitè.

Els comissaris que s'enviaven en missió havien de restablir la tranquil·litat pública, posar-se en contacte amb les autoritats administratives i militars de la zona, recollir informacions, així com també, el jurament de fidelitat imposat als militars aquell mateix dia. Per tant, en aquesta lògica, s'ha de comprendre que per cada missió hi hagués un diputat militar de professió, probablement per posar-se en contacte amb les autoritats militars de la frontera i per recollir el jurament de fidelitat dels militars, i un diputat membre o ex-membre del comitè de rapports per tal de posar-se en contacte amb les autoritats administratives per a restablir la tranquil·litat pública i recollir les informacions necessàries.

De fet, el projecte de decret presentat per Emmerly establia que els diputats militars de professió de cada una de les missions —exactament, Custine, Toulangeon, Latour-Maubourg, Biron i Sinéty— retornarien a l'Assemblea Nacional Constituent un cop haguessin recollit tots els juraments de fidelitat fets pels militars, per tal de donar compte d'immediat de la situació de les fronteres³⁵¹. Per tant, quedaven en mans de membres del comitè de rapports i d'ex-membres d'aquest comitè les missions, és a dir, la tasca de prendre les mesures necessàries per al restabliment de la tranquil·litat pública.

³⁴⁶ La primera missió estava composta per: Custine (militar), Chasset (ex-membre del comitè de recerques) i Regnier (membre del comitè de rapports)

³⁴⁷ La segona missió estava composta per: Toulangeon (militar), Regnault de Saint Jean d'Angély (ex-membre del comitè de rapports) i Delacour d'Ambezieux (membre del comitè de rapports)

³⁴⁸ La tercera missió estava composta per: Latour-Maubourg (militar) i Alquier i Boullé (membres del comitè de rapports)

³⁴⁹ La quarta missió estava composta per: Biron i Colonna (militars) i Devismes (diputat ni militar de professió ni membre o ex-membre dels comitès de rapports i de recerques)

³⁵⁰ La cinquena missió estava composta per: Sinéty (militar), Prieur (ex-membre del comitè de rapports) i Ramel de Nogaret (diputat ni militar de professió ni membre o ex-membre del comitès de rapports i de recerques).

³⁵¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 409.

Les missions

Si no tenim en compte les petites missions que van poder tenir lloc cap el juliol de 1789, la primera missió important que va donar-se sota l'Assemblea Nacional Constituent va ser la missió del 3 de setembre de 1790 a Nancy. Quan el cos legislatiu va acceptar enviar dos comissaris a la guarnició insurreccionada per a prendre les mesures adients per a mantenir la tranquil·litat pública i per a aconseguir les informacions necessàries per tal de castigar als culpables. Aquesta primera missió va ser proposada per Barnave i presentada pel comitè militar³⁵².

La segona missió que va tenir lloc sota l'Assemblea Nacional Constituent va ser proposada el dia 13 de desembre de 1790, després d'un informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, en nom del comitè de rapports, sobre els desordres que es donaven en el departament del Lot. En aquest departament, la gent s'insurreccionava en no voler pagar les rendes. La proposta d'enviar comissaris no va sortir de la mà del comitè de rapports sinó de la mà de Jean-Baptiste-Joseph Lucas que va suggerir d'enviar comissaris civils en el departament del Lot convençut de que els pagesos tenien bones disposicions.

El comitè de rapports va recollir la proposta de Lucas i el cos legislatiu va enviar dos comissaris civils al departament del Lot. Aquests comissaris havien de reunir-se amb les autoritats administratives del departament i conèixer les causes dels desordres així com també, pensar mesures per tal d'apaivagar-los³⁵³.

³⁵² El projecte de decret pel qual es van enviar dos comissaris a Nancy va ser el següent: « L'Assemblée nationale décrète que le directoire du département de la Meurthe et les municipalités de Nancy et de Lunéville sont remerciés de leur zèle ; que les gardes nationales, qui ont marché sous les ordres de M. de Bouillé, sont remerciées du patriotisme et de la bravoure civique qu'elles ont montré pour le rétablissement de l'ordre à Nancy ; que M. Désilles est remercié pour son dévouement héroïque ; que la nation se charge de pourvoir au sort des femmes et des enfants des gardes nationales qui ont péri ; que le général et les troupes de ligne sont approuvés pour avoir glorieusement rempli leur devoir ; que les commissaires, dont l'envoi a été décrété, se rendront sans délai à Nancy, pour y prendre les mesures nécessaires à la conservation de la tranquillité, et l'information exacte des faits, qui doit amener la punition des coupables, de quelque grade et état qu'ils puissent être. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 530.

³⁵³ El projecte de decret mitjançant el qual es van enviar dos comissaris en el departament del Lot va ser el següent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu son comité des rapports sur la pétition des administrateurs du directoire du département du Lot décrète que son président se retirera à l'instant par-devers le roi, pour prier : 1º De donner des ordres pour que, devant les juges du tribunal du district de Gourdon, il soit incessamment informé, à la réquisition de celui chargé de l'accusation publique près ledit tribunal, contre tous ceux qui, par des insinuations perfides, auraient cherché à égarer le peuple et à lui persuader que les décrets de l'Assemblée nationale, des 18 juin, 13 juillet et 3 août derniers, n'existaient pas ou ne devaient pas être exécutés, ainsi que contre les auteurs, fauteurs et complices des désordres qui ont eu lieu à Gourdon et lieux circonvoisins, pour, après l'information faite, être de suite le procès fait et parfait aux accusés ; 2º D'envoyer dans le département du Lot deux commissaires civils, qui se concerteront avec les administrateurs, prendront les éclaircissements qu'ils pourront se procurer sur les causes de l'insurrection et sur les remèdes qu'il convient d'y apporter, sans que cela puisse retarder l'information ; 3º Enfin de donner également les ordres les plus prompts pour qu'il soit envoyé aussitôt à Cahors une quantité des troupes suffisante pour, sur la réquisition desdits commissaires civils et des corps administratifs, concourir, avec les gardes nationales et la maréchaussée, au rétablissement de l'ordre et de la tranquillité publique. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 458.

La tercera missió que va donar-se sota l'Assemblea Nacional Constituent va ser proposada pel comitè de rapports el dia 20 de gener de 1791. Aquell dia, Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie va explicar al cos legislatiu que en els departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin els desordres tenien lloc. Hi havia enrolaments per engreixar les files austríaques, emigracions i escrits incendiàries que avivaven les disputes entre catòlics i protestants. I Broglie, en nom del rapports, va considerar que calia enviar comissaris en aquests departaments per tal de portar-hi les « lumières » i per tal de cridar, en cas de necessitat, les guàrdies nacionals.

El comitè de rapports va presentar aleshores un projecte de decret pel qual demanava enviar tres comissaris en aquests departaments insurreccionats, per tal de fer executar els decrets de l'Assemblea Nacional Constituent, prevenir els pobles en contra dels errors que alguns malintencionats sembraven, restaurar i mantenir la tranquil·litat pública, requisar, si feia falta, les tropes i les guàrdies nacionals, recollir totes les informacions que poguessin procurar-se sobre els desordres que s'havien produït i sobre les causes que els havien originat, així com també, fer totes les proclamacions que calguessin pel restabliment i el manteniment de la tranquil·litat pública³⁵⁴.

La quarta missió que va tenir lloc sota l'Assemblea Nacional Constituent va ser la proposada pel comitè de rapports el dia 14 de febrer de 1791. Vieillard, en nom del comitè de rapports, va proposar d'enviar tres comissaris al departament de Morbihan per tal de donar compte dels desordres que tenien lloc arran del jurament de fidelitat imposat als eclesiàstics pel novembre de 1790. Pel que sembla, els bisbes de Léon, Tréguier i de Vannes buscaven que els seus subordinats no fessin el jurament.

El comitè de rapports va demanar aleshores a l'Assemblea Nacional Constituent d'enviar tres comissaris al departament de Morbihan per tal de fer executar els decrets del cos legislatiu, instruir el poble i deslliurar-lo dels errors que els enemics del procés revolucionari escampaven, i restablir la tranquil·litat pública.

En aquest sentit, el comitè de rapports volia que els comissaris busquessin informacions sobre els desordres que s'havien donat i sobre les causes que els havien produït, requisessin, si convenia, les tropes i les guàrdies nacionals, fessin les proclamacions necessàries per a restablir la tranquil·litat pública, i prenguessin totes les mesures que consideressin per tal de mantenir el bon ordre.

³⁵⁴ El projecte de decret pel qual s'enviaven tres comissaris en els departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin deia el següent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu son comité des rapports, relativement aux événements qui se sont succédé, depuis environ un mois, dans les départements du Haut et du Bas-Rhin, et notamment l'effervescence qui s'est manifestée à Strasbourg, les 3, 15, 16, et 17 de ce mois ; Décrète que son président se retirera dans le jour par devers le roi, à l'effet de supplier Sa Majesté d'envoyer incessamment trois commissaires dans les départements du Haut et du Bas-Rhin, lesquels se rendront directement à Strasbourg, à l'effet de procurer, par tous les moyens de prudence et de persuasion, l'exécution des décrets de l'Assemblée nationale, acceptés et sanctionnés par le roi, de prévenir les peuples contre les erreurs dans lesquelles il paraît que des malintentionnés cherchent à les entraîner ; à maintenir et rétablir, au besoin, la tranquillité publique ; à requérir, à cet effet, le secours tant de groupes de ligne que des gardes nationales, même celles des départements voisins ; à prendre tous les renseignements et éclaircissements qu'ils pourront se procurer, tant sur les mouvements qui ont eu lieu dans les ville de Strasbourg, les 3, 15, 16, 17 de ce mois, que sur les circonstances, qui ont pu les occasionner, enfin, de faire, s'ils le jugent convenable, toutes proclamations qu'ils croiront utiles au maintien de la tranquillité publique. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 353.

Finalment, el comitè de rapports va considerar que els comissaris havien de reemplaçar els oficials municipals de Sarzeau destituïts per l'Assemblea Nacional Constituent aquell mateix dia 14 de febrer de 1791³⁵⁵.

La cinquena missió que va donar-se sota l'Assemblea Nacional Constituent va ser la missió proposada pel comitè de rapports el dia 23 de febrer de 1791. Quan François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou va donar compte de la concentració contrarevolucionària en el camp de Jalès. Muguet de Nanthou va demanar aleshores enviar tres comissaris al departament del Gard per a reunir-se amb les autoritats administratives de la zona per tal d'assegurar l'execució de les lleis, aturar els desordres, perseguir els autors d'aquests per la via dels tribunals, requisar les tropes i les guàrdies nacionals i fer les proclamacions necessàries per tal de restaurar la tranquil·litat pública³⁵⁶.

³⁵⁵ El projecte de decret presentat pel comitè de rapports a l'Assemblea Nacional Constituent per tal d'enviar comissaris en el departament de Morbihan va ser el següent: « L'Assemblée nationale, sur le compte qui lui a été rendu par ses comités ecclésiastique, des recherches et des rapports réunis, des différentes pétitions des administrateurs du département du Morbihan, décrète ce qui suit : 1er Le roi sera prié, dans le jour, d'envoyer sans délai trois commissaires dans le département du Morbihan, lesquels se rendront directement à Vannes, et incessamment dans tous les endroits où leur présence pourrait être utile, à l'effet d'employer tous les moyens nécessaires pour procurer l'exécution des décrets de l'Assemblée nationale, acceptés ou sanctionnés par le roi ; éclairer le peuple, le prémunir contre les erreurs dans lesquelles les ennemis de la loi et de l'ordre cherchent à l'entraîner, et rétablir la tranquillité publique. 2e Sa Majesté sera également priée de faire passer sans ledit département une force suffisante pour arrêter le cours des désordres qui y ont été excités. 3e Les commissaires envoyés prendront tous les renseignements et éclaircissements qu'ils pourront se procurer, tant sur les mouvements qui ont eu lieu à Vannes et paroisses voisines, les 5, 7 et autres jours du présent mois, que sur les causes qui ont pu les déterminer. Ils sont autorisés à requérir le secours des gardes nationales et des troupes de ligne, tant dans le département du Morbihan que dans les départements voisins ; ils pourront faire toutes proclamations, et employer tous les moyens qu'ils croiront utiles au rétablissement de la paix et au maintien du bon ordre. 4e Il sera incessamment informé devant les tribunaux, contre les auteurs et instigateurs des troubles qui ont eu lieu dans le département du Morbihan, et particulièrement à Vannes, ainsi que contre les officiers municipaux de Sarzeau qui ont souscrit, le 5 de ce mois, la lettre par eux adressée aux administrateurs du directoire du département, à l'effet de quoi ladite lettre et autres pièces déposées au comité des rapports seront incessamment envoyées à la personne chargée de l'accusation publique près du tribunal du district de Vannes. 5e Le ministre de la justice sera tenu de rendre compte de jour à autre, à l'Assemblée nationale, du résultat desdites informations. 6e Les officiers municipaux de Sarzeau, qui ont souscrit ladite lettre, demeureront suspendus de leurs fonctions. Les commissaires nommés pourvoiront à leur remplacement par tel nombre de personnes qu'ils jugeront à propos de désigner à cet effet. L'Assemblée nationale décrète que les ci-devant évêques de Tréguier, Saint-Pol-de-Léon et Vannes seront tenus de se rendre, à l'instant de la notification du présent décret, à la suite de l'Assemblée nationale. Sera le présent décret porté à la sanction dans le jour. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 179.

³⁵⁶ El projecte de decret pel qual es van enviar tres comissaris en el departament del Gard va ser el següent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu son comité des rapports sur les événements arrivés dans le département du Gard, approuve la conduite des administrateurs du département du Gard et du district d'Uzès, ainsi que celle de M. Albignac, commandant des troupes de ligne de ce département ; considérant que l'activité qu'exigent les mesures à prendre nécessite l'envoi des commissaires qui puissent rapidement se porter partout où les circonstances exigeront leur présence ; décrète : Que le roi sera prié d'envoyer dans le département du Gard et dans les départements voisins un nombre de troupes de ligne suffisant pour rétablir la tranquillité publique : Que le roi sera également prié d'envoyer, dans le département du Gard et dans les départements voisins, 3 commissaires qui seront autorisés à se concerter avec les corps administratifs de ces départements, sur les moyens les plus efficaces d'assurer l'exécution des lois, arrêter les désordres, et en faire poursuivre les auteurs

La sisena missió que va tenir lloc sota l'Assemblea Nacional Constituent va ser la missió proposada per Muguët de Nanthou el dia 18 de juny de 1791. Dos dies abans de la fugida del rei. Muguët de Nanthou davant dels desordres que es donaven en la illa de Còrsega va demanar enviar comissaris. Pel que sembla eclesiàstics "fanàtics" estaven al darrera d'aquests desordres.

El comitè de rapports va proposar aleshores enviar dos comissaris per tal de reunir-se amb les autoritats administratives de la zona i adoptar totes les mesures necessàries per a fer executar les lleis i restaurar la tranquil·litat pública. En aquest sentit, els comissaris havien de procurar-se informacions sobre els desordres que s'havien produït, sobre les causes d'aquests i sobre l'actitud dels oficials municipals de Bastia i els caps militars de les tropes de línia els dies 3, 4 i 5 de juny de 1791³⁵⁷.

Aquesta proposta del comitè de rapports va ser adoptada però no sense abans discutir-se. Alguns diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van reclamar que els comissaris es procuressin també informacions sobre la conducta del departament. Aquesta proposta va indignar als diputats de l'esquerra del president i no va ser adoptada. Sobretot, perquè Muguët de Nanthou responsable de l'informe, va assenyalar que els comissaris civils recollirien totes les informacions necessàries i que les autoritats administratives havien tingut una bona conducta i que no calia definir en el decret que serien investigades, més que res, per no deshonorar-les.

Tanmateix, i abans d'adoptar-se la proposta de Muguët de Nanthou, una viva discussió va tenir lloc a l'Assemblea Nacional Constituent entre els diputats de la dreta i els diputats de l'esquerra del president. I això perquè els diputats de la dreta en reclamar que el departament fos investigat reiteraven en el bell mig del cos legislatiu una proposta que ja havien fet en els

devant les tribunaux, requérir les secours des gardes nationales et celui des troupes de ligne et faire toutes proclamations et réquisitions qu'ils jugeront convenables. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 452.

³⁵⁷ El projecte de decret presentat per Muguët de Nanthou el dia 18 de juny de 1791 va ser el següent: « L'Assemblée nationale, après avoir ouï son comité des rapports, décrète : 1º que le directoire du département de Corse est autorisé à se transporter en la ville de Corté, pour y tenir provisoirement ses séances ; que le siège de l'évêché sera également transféré dans la même ville, sauf à la première assemblée électorale, à présenter son vœu au Corps législatif sur la ville où elle jugera qu'il soit le plus convenable de fixer définitivement soit le chef-lieu du département, soit le siège de l'évêché ; 2º que le roi sera prié d'envoyer dans le département de Corse une augmentation de force publique et deux frégates, et de donner des ordres au commandant militaire, nommé pour ce département, de s'y rendre incessamment, lequel, ainsi que le trésorier militaire, fixera sa résidence en la ville de Corté ; 3º Que le roi sera également prié de nommer deux commissaires, lesquels, de concert avec le directoire du département, prendront toutes les mesures nécessaires pour rétablir la tranquillité publique et assurer l'exécution des lois ; 4º Que les commissaires prendront des informations sur ceux des troubles qui ont eu lieu en Corse, et notamment sur la conduite tenue, soit par la municipalité de Bastia, soit par les chefs des troupes de ligne dans les journées des 3, 4 et 5 juin, pour, après le rapport qu'ils en feront, être statué par l'Assemblée nationale ce qu'elle jugera convenable ; 5º qu'il sera informé par-devant le tribunal de Corté, auquel l'attribution en est déferée, contre tous les auteurs et fauteurs des meurtres et attentats arrivés en la ville de Bastia depuis le 29 mai jusqu'au 5 juin courant, ainsi que contre ceux qui ont provoqué la délibération du conseil général de la commune de cette ville, en date du 2 juin ; 6º que M. le Président se retirera dans le jour par devers le roi, pour porter le présent décret à sa sanction. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 312.

despatxos del comitè de rapports i que ja havia estat refutada des d'aquests mateixos despatxos³⁵⁸.

Finalment, la setena missió que va donar-se sota l'Assemblea Nacional Constituent va ser la del 22 de juny de 1791, quan Emmerly, membre del comitè militar, va demanar d'enviar comissaris a les fronteres dos dies després de la fugida de Lluís XVI.

Emmerly proposava enviar comissaris als departaments de frontera per tal de reunir-los amb les autoritats administratives i militars d'aquestes zones per a prendre les mesures necessàries per a garantir la seguretat de l'Estat i per a mantenir l'ordre públic, així com també, per a recollir el jurament de fidelitat imposit als militars els dies 11 i 13 de juny de 1791³⁵⁹.

Els objectius de les missions

Els objectius principals de la majoria de les missions que van donar-se sota l'Assemblea Nacional Constituent van ser els següents: mantenir la tranquil·litat pública i restaurar-la si s'havia perdut, tot pensant les mesures adients per tal de fer-ho, recollir informacions sobre els desordres que s'havien donat i buscar les causes que els havien produït, fer executar els decrets adoptats pel cos legislatiu i instruir el poble dels seus veritables interessos així com també allunyar-lo d'idees errònies o falses, difoses per malintencionats o enemics del procés revolucionari.

Val a dir però, que algunes de les missions que van tenir lloc sota l'Assemblea Nacional Constituent van tenir algun objectiu de més. Per exemple, la missió que va donar-se a Nancy

³⁵⁸ Muguët de Nanthou va comentar el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « M. de Buttafuoco qui a paru au comité convaincu de la nécessité de mesures n'aurait pas dû faire répéter ici ! l'objection qu'il y a faite : le mot informations qui se trouve dans le projet de décret comprend tous les éclaircissements. Je vous dirai, Messieurs, que nous avons des preuves que le département de la Corse a montré le plus grand civisme dans tous les troubles qui ont existé, et qu'il ne faut pas le flétrir par une pareille disposition. (Murmures à droite ; applaudissements à gauche.) », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 313.

³⁵⁹ El projecte de decret pel qual es van enviar quinze comissaris en missió en els departaments de frontera va ser el següent: « L'Assemblée nationale décrète : 1° que le serment ordonné les 11 et 13 juin dernier sera prêté dans la forme qui suit : « Je jure d'employer les armes remises en mes mains à la défense de la patrie et à maintenir, contre tous ses ennemis du dedans et du dehors, la Constitution décrétée par l'Assemblée nationale. Je jure de mourir plutôt que de souffrir l'invasion du territoire français par des troupes étrangères ; de n'obéir qu'aux ordres qui seront donnés en conséquence des décrets de l'Assemblée nationale ; 2° que des commissaires pris dans le sein de l'Assemblée seront envoyés dans les départements frontières pour y recevoir le serment ci-dessus, dont il sera dressé procès-verbal, pour y concerter avec les corps administratifs et les commandants des troupes, les mesures qu'il croiront propres au maintien de l'ordre public et à la sûreté de l'État, et faire, à cet effet, toutes les réquisitions nécessaires ; 3° En conséquence, l'Assemblée nationale nomme pour commissaires MM. de Custine, Chasset et Regnier, pour les départements du Haut-Rhin, du Bas-Rhin et des Vosges ; MM. de Toulangeon, Regnaud (de Saint-Jean-d'Angély) et Delacour-d'Ambezieux, pour les départements de l'Ain, de la Haute-Saône, du Jura et du Doubs ; MM. de la Tour-Maubourg, Alquier et Boullé, pour les départements du Nord et du Pas-de-Calais ; MM. de Biron, de Vismes et de Colonna, pour les départements des Ardennes, de la Meuse et de la Moselle ; et MM. de Sinéty, Prieur et Ramel-Nogaret, pour le département du Finistère. Ordonne qu'immédiatement après la prestation du serment des troupes, MM de Custine, de Toulangeon, de La Tour-Maubourg, Biron et de Sinéty viendront rendre compte à l'Assemblée nationale de l'état des départements qu'ils auront visités. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 409.

tenia per objectiu recollir les informacions dels possibles autors dels desordres per tal de castigar-los. La missió que va donar-se al departament del Gard, arran de la concentració contrarevolucionària de Jalès, tenia per objectiu perseguir els autors dels desordres per la via dels tribunals. La missió que va donar-se a Còrsega arran dels eclesiàstics “fanàtics” tenia com objectiu recollir informacions específiques sobre els oficials municipals de Bastia i sobre els oficials de les tropes de línia d’aquest indret, i la missió que va donar-se als departaments de frontera, la última, tenia per objectiu garantir la seguretat de l’Estat i recollir els juraments de fidelitat fets pels militars.

Competències dels comissaris civils

La majoria de missions que van donar-se sota l’Assemblea Nacional Constituent van atorgar als comissaris civils dues competències per tal de restaurar i/o mantenir la tranquil·litat pública: primera competència, fer proclames per tal d’instruir el poble dels seus veritables interessos i allunyar-los d’idees errònies, segona competència, requisar les guàrdies nacionals i les tropes de línia.

Els comissaris civils van tenir en realitat a les seves mans aquelles competències que cap el febrer de 1790 s’havien deixat a mans dels ajuntaments, dels oficials municipals, per tal d’apaivagar els desordres.

Vers el febrer de 1790 es volia que els oficials municipals apliquessin el decret del 10 d’agost de 1789 i que requisessin les guàrdies nacionals i les tropes sempre que convingués. I això, per evitar d’alguna manera la intervenció del rei, que teòricament tenia a les seves mans la competència de vetllar pel manteniment de l’ordre i de la tranquil·litat pública.

Els comissaris civils, en realitat, van tenir la responsabilitat de coordinar tots els elements —les autoritats administratives i autoritats militars— per tal de posar fi als desordres. És a dir, que van tenir a les seves mans aquella competència que, en principi, li tocava al rei d’exercir, aquella competència que els diputats que s’asseien a la dreta del president de l’Assemblea Nacional Constituent reivindicaven pel rei des de feia temps, però sobretot, des de febrer de 1790.

Des del febrer de 1790 els diputats que s’asseien a la dreta del president de l’Assemblea Nacional Constituent observaven que per apaivagar els desordres calia un coordinador. Algú que estigués per sobre de les autoritats administratives i per sobre de les autoritats militars, algú que no estigués massa implicat en la zona del desordre per aplicar decrets com el del 10 d’agost de 1789 o per a proclamar la llei marcial.

En definitiva, el desembre de 1790, l’Assemblea Nacional Constituent va preferir enviar comissaris civils als indrets dels desordres abans de lliurar-li al rei aquella competència que teòricament li pertanyia: la de mantenir l’ordre i la tranquil·litat pública del regne com a cap del poder executiu.

Més competències dels comissaris civils

Les competències dels comissaris civils es van incrementar sovint un cop aquests van trobar-se en el lloc de la missió. De manera que no només van limitar-se a fer proclames i a requisar les guàrdies nacionals o les tropes si així ho consideraven.

Els comissaris civils que van ser enviats als departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin, per exemple, van anar més enllà de posar-se en contacte amb les autoritats administratives d'aquests departaments i van decidir, per ells mateixos, mantenir correspondència i contactar amb tots els districtes i les municipalitats de la zona per tal de resoldre els conflictes que es donaven. Temps més tard, l'Assemblea Nacional Constituent va aprovar aquesta nova competència que inicialment no havia estat acordada i que va generar polèmica, en els departaments a on els comissaris van ser enviats en missió, en el moment en que aquests la van adoptar³⁶⁰.

Val a dir però que els comissaris civils enviats als departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin no van ser els únics a comunicar-se amb els districtes i les municipalitats de l'àmbit de la missió. Els diputats enviats en missió al departament del Lot el 13 de desembre de 1790 també ho van fer per tal de cercar les causes dels desordres i apaivagar les insurreccions que podien donar-se³⁶¹.

Per altra banda, algunes de les competències que els comissaris civils tenien van ser incrementades arran de les informacions que recollien i adreçaven a l'Assemblea Nacional Constituent.

³⁶⁰ L'11 de febrer de 1791 Muguet de Nanthou va presentar un projecte de decret pel qual s'aprojava el fet que els comissaris civils mantinguessin correspondència amb els districtes i els departaments: « Déclare que les commissaires du roi ont pu et dû, pour l'accomplissement de la mission qui leur est confiée, correspondre sans intermédiaire avec les corps administratifs et tous autres officiers publics exerçant leurs fonctions dans les départements du Haut et du Bas-Rhin, et prendre généralement toutes les mesures qu'ont exigées le maintien de l'ordre public et l'exécution des décrets de l'Assemblée nationale. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 135.

³⁶¹ L'informe presentat pels comissaris civils enviats al departament del Lot al rei deia el següent sobre la importància de correspondre's amb els districtes i altres municipalitats: « D'abord, avant de partir, nous sentîmes qu'indépendamment de la lettre générale écrite à tous les maires du département, il fallait, dès le moment de notre arrivée dans le district de Gourdon, écrire une lettre circulaire à tous les maires et à tous les procureurs de la commune de ce district, afin de les prévenir que nous arrivions au milieu d'eux pour chercher les instructions qu'ils pouvaient nous donner et recueillir les réclamations dont eux ou les habitants de leurs communes voudraient nous faire dépositaires. Les effets d'une telle correspondance devaient être utiles pour nous, en nous éclairant davantage sur les faits utiles pour le peuple, par les conférences fraternelles que nous aurions avec lui ; et dès lors il nous parut convenable d'adopter la même marche dans tous les districts ou nous croirons devoir nous transporter, attendu que partout il y aurait des causes de troubles à vérifier et des agitations à calmer. Il y avait cependant plusieurs communes pour lesquelles une pareille lettre ne paraissait pas suffisante. Il était non seulement important, mais nécessaire d'entendre celles qui avaient arboré les signes criminels de rébellion, qui renfermaient des perturbateurs publics. Celles-là, nous prîmes la résolution de les inviter, d'une manière particulière, à se rendre près de nous, de désigner même un nombre plus ou moins considérable des habitants qui devaient s'y rendre ; afin qu'en parlant à plus de monde, nous répandissions davantage les idées et les principes qui devaient faire succéder à l'anarchie et au désordre le règne de la paix et de la justice. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 25, p. 277.

Els comissaris civils que van ser enviats als departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin, per exemple, van tenir la competència de renovar les autoritats administratives. I això perquè els seus informes sobre aquestes van ser del tot desfavorables i l'Assemblea Nacional Constituent va acceptar un projecte de decret, presentat per Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, pel qual es demanava la suspensió dels oficials municipals del departament del Bas-Rhin i la nominació dels nous oficials per part dels comissaris civils enviats pel cos legislatiu el 20 de gener de 1791³⁶².

A més a més, els comissaris civils no només van fer proclames, van requisar les guàrdies nacionals i/o les tropes quan així ho van considerar, van mantenir correspondència amb qui van voler i/o van renovar les autoritats administratives d'algun indret, sinó que també, alguns comissaris civils es van dedicar a fer arrestar i a vigilar l'activitat dels tribunals si així ho van considerar.

Els comissaris civils que van ser enviats als departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin, per exemple, van fer arrestar pel seu propi compte a dos individus i l'Assemblea Nacional Constituent els hi va aprovar la decisió tot i que en cap moment els hi havia acordat aquesta competència tan important³⁶³.

³⁶² El projecte de decret presentat per Muguet de Nanthou l'11 de febrer de 1791 a l'Assemblea Nacional Constituent establia el següent: « L'Assemblée Nationale, après avoir oui les comités militaire, diplomatique, de Constitution, des rapports et des recherches, réunis, sur les événements arrivés dans les départements du Haut et Bas-Rhin, sur la conduite des administrateurs de ce dernier département, et les dénonciations faites par ces administrateurs contre les commissaires du roi, envoyés en vertu du décret du 20 janvier dernier. (...) En conséquence, elle a décrété et décrète : 1° que les administrateurs, composant le directoire du département du Bas-Rhin, seront, ainsi que le procureur-général syndic de ce département, suspendus provisoirement de leurs fonctions, pour, ensuite, des informations qui seront prises et du compte qui en sera rendu, être par l'Assemblée nationale statué ce qu'elle jugera convenable ; 2° que pour pourvoir à l'administration de ce département, les commissaires envoyées par le roi seront autorisés à nommer un nombre suffisant de personnes qui exerceront provisoirement les fonctions des administrateurs du directoire du département et du procureur général syndic dont la suspension est ordonné par l'article précédent, lesquelles personnes seront choisies parmi les membres qui composent les corps administratifs du département et des district du Bas-Rhin. (...) », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 135.

³⁶³ Victor Broglie, membre del comitè de rapports, va ser el responsable de donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent dels arrestos fets pels comissaris civils en els departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin: « Un soldat déserteur du régiment royal des Deux-Ponts, désirant obtenir sa grâce, s'est adressé à M. Dufresnay, ancien secrétaire et chancelier de M. le cardinal de Rohan, et demeurant à Marmoutier, dans le département du Bas-Rhin. Celui-ci, après une conversation aussi mystérieuse que suspecte, dont les détails sont consignés dans la déposition du soldat, lui proposa de s'enrôler dans l'armée des princes réfugiés et le chargea d'une lettre pour M. l'abbé Eymar, résidant à Ettenheim, auprès de M. le cardinal de Rohan. Ce soldat, effrayé du crime dont on voulait le rendre complice, confia cette lettre et la conversation qui l'avait précédée à M. Zobern, ministre protestant de Wasselonne, lieu de son domicile. (...). Saisis de cette pièce importante, écrite toute entière de la main de M. Dufresnay et signée par lui, les commissaires s'étant concertés avec le nouveau directoire du département, qui, depuis son installation, prouve chaque jour par sa conduite patriotique combien la destitution de l'ancien était nécessaire, n'ont point cru devoir s'astreindre à des lenteurs de forme qui, dans les circonstances, ne pouvaient que favoriser le crime. Ils ont donné des ordres pour aller à Marmoutier arrêter MM. Dufresnay père et fils. Cette arrestation a été exécutée avec ordre et promptitude par un détachement de troupes de ligne. Les deux prévenus ont été transférés dans les prisons de Strasbourg, et leurs papiers, saisis et reconnus par eux, déposées au directoire du département. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 639.

Per altra banda, aquests comissaris civils enviats als departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin van vetllar també l'activitat del tribunal de Colmar i van considerar que no estava fent bé la seva feina. L'Assemblea Nacional Constituent no els hi havia demanat explícitament de fer aquesta tasca, però els comissaris civils ho van fer per gestionar millor la seva missió. Prou devien saber aquests la importància del bon funcionament dels tribunals per tal de mantenir l'ordre públic³⁶⁴.

Finalment, alguns dels comissaris civils que van ser enviats en missió, van acabar recollint les peticions dels ciutadans de la zona. Cas, per exemple, dels comissaris civils enviats al departament del Lot. Aquests comissaris que tenien per missió aturar els desordres, restablir la pau, assegurar l'execució de la llei i convèncer els ciutadans d'adreçar-se als tribunals³⁶⁵, van rebre les peticions de la gent del departament on havien estat enviats. I això, probablement, perquè eren els enviats del rei que anteriorment rebia les peticions d'aquests, i perquè havien estat enviats per un decret de l'Assemblea Nacional Constituent que per aquells temps rebia les peticions.

De fet, els comissaris civils devien conèixer bé la importància que tenia el dret de petició per a molts ciutadans i el rol que ells jugaven com a intermediaris entre el poble i el rei i entre aquest i el cos legislatiu. I això perquè, en alguns indrets, van decidir de no aturar-s'hi gaire per no rebre certes peticions que podien avivar de nou els desordres i malmetre la tranquil·litat pública³⁶⁶.

Els ciutadans francesos devien saber bé que els comissaris eren uns intermediaris entre ells i el govern i que podien fer-se sentir a través d'ells, adreçant-los-hi les seves peticions, és a dir, les seves queixes, els seus anhels.

³⁶⁴ El 31 de maig de 1791 Salle, membre del comitè de rapports, va donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent de les valoracions que feien els comissaris civils del tribunal de Colmar. I això perquè aquests comissaris civils havien examinat els treballs d'aquest tribunal: « Je dois vous rappeler, Messieurs, l'indifférence profonde dans laquelle les commissaires du roi ont trouvé ce tribunal enseveli sur les scènes qui avaient eu lieu avant leur arrivée, telles que les enrôlements faits presque publiquement sous ses yeux pour l'armée de M. de Condé ; telles encore que les difficultés que les commissaires ont éprouvées pour faire informer sur le fait de la sédition arrivée à leur occasion. Mais ce sera vous en apprendre assez sans doute, que de vous dire qu'après avoir informé enfin sur le fait de cette sédition, malgré les preuves qui résultent des procédures qu'il a prises, quoique les outrages faits à la personne des commissaires soient constatés, le tribunal de Colmar a cependant déclaré qu'il n'y avait à aucune poursuite sérieuse. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 675.

³⁶⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 25, p. 280.

³⁶⁶ En el informe que els comissaris civils del Lot van presentar al rei, van mencionar que no s'havien aturat massa temps a Montauban per no rebre certes peticions: « Cette ville, enfin, qui avait été si longtemps le théâtre d'agitations sans cesse renaissantes, n'offrait, de toutes parts, que l'image de la paix et du bonheur ; nous craignîmes, par notre présence, de révéler en quelque sorte, les passions éteintes ou assoupies, en fournissant à quelques mécontents l'occasion d'exhaler leurs plaintes dans les pétitions dont ils nous auraient fait dépositaires ; et nous ne voulûmes séjourner qu'un très petit nombre d'heures à Montauban ; après avoir reçu les témoignages les plus favorables sur la conduite du régiment de Touraine ; (...). », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 25, p. 286.

Poders dels comissaris

Els comissaris civils que van ser enviats en missió als departaments per tal de restaurar la tranquil·litat pública i per fer executar els decrets de l'Assemblea Nacional Constituent, entre algunes coses més, tenien a la seva mà uns poders atorgats pel cos legislatiu. Uns poders que en el moment d'arribar al lloc de la missió presentaven a les autoritats administratives de la zona, per tal que aquestes acceptessin la seva gestió i probablement els reconeguessin com a comissaris civils³⁶⁷.

Els poders atorgats als comissaris civils no estaven del tot definits. I això perquè se'ls enviava en missió a través d'uns projectes de decret que no definien massa bé què podien fer i què no per a restaurar la tranquil·litat pública. Així, per exemple, solien ser enviats en missió per tal de prendre les mesures necessàries per a mantenir i restaurar la tranquil·litat pública, per a procurar-se informacions sobre els esdeveniments ocorreguts o per a fer executar els decrets de l'Assemblea Nacional Constituent³⁶⁸. Però l'Assemblea no estipulava quins eren els límits d'aquestes mesures necessàries. Algunes vegades, però, aquestes quedaven limitades per frases semblants a les següents: "per tots els mitjans de prudència i de persuasió", "fer tot allò que es jutgi convenient" o "tot allò que es consideri útil"³⁶⁹.

Els poders dels comissaris civils, en principi, estaven limitats als departaments als quals s'enviaven en missió, però el febrer de 1791, el comitè de rapports ja va demanar que els comissaris que s'enviaven a un indret poguessin desplaçar-se cap a altres departaments si les circumstàncies així ho exigien³⁷⁰.

L'Assemblea Nacional Constituent va acceptar la proposta i els comissaris que van ser enviats el dia 23 de febrer de 1791 al departament del Gard, arran d'una proposta del comitè de rapports, ja van tenir la potestat de desplaçar-se pels departaments de l'entorn si així ho estimaven.

³⁶⁷ Per un informe que van presentar els comissaris civils enviats al departament Lot i per un informe presentat per Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, el dia 11 de febrer de 1791 a l'Assemblea Nacional Constituent, sabem que els comissaris civils presentaven en el moment d'arribar a la seva missió, els seus poders a les autoritats administratives. L'informe que van presentar els comissaris civils enviats al departament del Lot diu el següent: « Arrivés le 30, nous nous rendîmes, le lendemain matin 31, au lieu où le directoire du département tient ses séances. Après la présentation de nos commissions, et leur transcription sur les registres, nous demandâmes la communication de tous les procès-verbaux, de toutes les pièces qui pourraient nous donner une connaissance exacte des troubles. », *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 25, p. 275 ; Per altra banda, l'informe presentat per Muguët de Nanthou menciona el que segueix: « Le lendemain, les commissaires du roi se rendent au département pour exhiber leurs pouvoirs, et tout se passe paisiblement. », *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 23, p. 134.

³⁶⁸ *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 18, p. 530 i t. 23, p. 179.

³⁶⁹ *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 22, p. 353 i t. 23, p. 179.

³⁷⁰ La proposta de Muguët de Nanthou demanant que els comissaris civils poguessin desplaçar-se vers els departaments veïns va ser la següent: « Il a pensé aussi que ces commissaires, chargés de requérir dans les départements voisins les secours des gardes nationales et des troupes de ligne, pourraient agir plus efficacement. Voilà quels sont les motifs qui ont déterminé le comité à vous proposer la mesure des commissaires ; et dans cette mesure, Messieurs, il a pensé que vous devez étendre les pouvoirs des commissaires non seulement dans le département du Gard, mais encore dans les départements voisins, parce qu'en effet il y a eu des troubles dans les départements de l'Ardèche. », *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 23, p. 452.

Aquesta competència atorgada als comissaris civils de poder-se desplaçar cap a altres departaments era molt important perquè permetia coordinar millor el restabliment de la tranquil·litat pública.

De fet, els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent havien apostat sempre pel rei com a coordinador principal dels desordres perquè aquest podia actuar per sobre de qualsevol departament i posar-los a tots en relació. L'Assemblea, però, s'havia mostrat més aviat partidària de declarar que els municipis s'ajudarien entre ells sempre i quan un municipi demanés a un altre la seva intervenció, així com també, de castigar aquells municipis que refusessin donar ajuda. I així ho havia deixat clar en l'article 4 del projecte de decret que va adoptar el 23 de febrer de 1791: « Toutes les municipalités se prêteront mutuellement main forte, à leur réquisition respective ; quand elles s'y refuseront, elles seront responsables des suites du refus. »³⁷¹

Per altra banda, aquell mateix dia, 23 de febrer de 1791, Barnave —probablement, el primer diputat a demanar a l'Assemblea Nacional Constituent d'enviar comissaris en missió— va proposar al cos legislatiu d'acceptar atorgar als comissaris civils una clàusula per la qual estaven autoritzats a fer tot allò necessari pel restabliment de l'ordre públic i per l'execució dels decrets de l'Assemblea³⁷².

Muguet de Nanthou, aleshores responsable del projecte de decret pel qual s'enviaven comissaris al departament del Gard, va acceptar la proposta de Barnave i va incloure-la en la redacció final del seu projecte de decret que va ser adoptat sense discussions per l'Assemblea Nacional Constituent.

Els comissaris civils van tenir doncs la potestat de fer tot allò que consideraven necessari pel restabliment de la tranquil·litat pública i per l'execució dels decrets de l'Assemblea, i per aquest mateix fet, el comitè de rapports no va tenir cap mena de problema en dir que els comissaris exercien una mena de dictadura sota la seva responsabilitat, sense que això inquietés el propi comitè o el cos legislatiu que va escoltar aquest comentari i va conformar-se a les opinions del comitè de rapports³⁷³.

De fet, quan els comissaris civils adoptaven alguna competència que no havia estat especialment aprovada per l'Assemblea Nacional Constituent, com ara correspondre's amb els districtes o les municipalitats o fer arrestar algun que altre individu, el comitè de rapports presentava d'immediat al cos legislatiu un projecte de decret acceptant les mesures que els

³⁷¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 682.

³⁷² El 23 de febrer de 1791 Barnave va presentar la següent proposta a l'Assemblea Nacional Constituent: « Il faut toujours dans les pouvoirs des commissaires une clause générale qui les autorise à faire toutes choses nécessaires au rétablissement de l'ordre et à l'exécution des décrets de l'Assemblée nationale. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 452.

³⁷³ L'11 de febrer de 1791 Muguet de Nanthou enmig d'un projecte de decret que presentava a l'Assemblea Nacional Constituent reconeixia que els comissaris exercien una mena de dictadura: « Vous sentirez combien il est instant de fournir aux commissaires des moyens d'achever une mission commencée sous de si heureux auspices, si vous vous rappelez quels pouvoirs vous avez voulu leur confier, si vous vous rappelez qu'ils exercent une espèce de dictature sur leur responsabilité ; ils n'ont vu dans toutes les démarches du département que des prétextes d'opposition à l'exécution de la loi. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 134.

comissaris havien adoptat. D'aquesta manera, i en el moment d'aprovar-se aquests projectes de decret per part de l'Assemblea, les accions dels comissaris civils quedaven del tot legítimades.

Resistències als comissaris civils

Els comissaris civils no sempre van ser ben acceptats en els territoris a on van arribar en missió. En alguns indrets, van haver-hi resistències a acceptar-los i fins i tot amenaces. Cas, per exemple, dels comissaris que van ser enviats als departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin que en arribar en aquests departaments van sentir com la gent cridava: *Vive le comte d'Artois ! Les commissaires à la lanterne !*³⁷⁴

De fet, aquestes no van ser les úniques resistències que aquests comissaris van haver de suportar. Les autoritats administratives d'aquests departaments els van denunciar al ministre de la justícia quan aquests van decidir de comunicar-se amb els oficials municipals dels districtes i dels departaments.

Les autoritats administratives dels departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin consideraven que els comissaris civils només podien comunicar-se amb ells, i no amb els districtes i/o els municipis. Per les autoritats administratives d'aquests dos departaments, els comissaris civils amb la seva presència i les seves intencions destruïen les jerarquies i deshonoraven la seva autoritat. A més a més, consideraven que no els necessitaven, ni a ells ni a les seves proclames, per tal de portar a terme el manteniment de la tranquil·litat pública³⁷⁵.

Per altra banda, les resistències als comissaris civils no només es van donar als departaments a on eren enviats. Una part de l'Assemblea Nacional Constituent era reticent a enviar comissaris civils als indrets on els desordres tenien lloc per tal de restablir la tranquil·litat pública.

El 23 de febrer de 1791 quan Muguët de Nanthou va proposar d'enviar comissaris al departament del Gard les resistències a aquesta proposta es van deixar sentir a l'Assemblea Nacional Constituent. Mentre Muguët de Nanthou llegia el seu projecte de decret algunes murmurations van tenir lloc i aquest diputat es va veure obligat a defensar la seva proposta, tot dient que, malgrat les resistències a enviar comissaris, aquests eren una bona opció per posar fi als desordres que es donaven. Muguët de Nanthou era del parer que els comissaris gestionaven molt més eficaçment la fi dels desordres que els oficials municipals, i això perquè aquests darrers estaven massa implicats amb la gent del territori com per adoptar les mesures necessàries per a restablir la tranquil·litat pública³⁷⁶.

El destí de les informacions dels comissaris

Tot i que els comissaris civils van ser escollits pel rei, les seves informacions no sempre van anar a parar a mans d'aquest. El comitè de rapports va donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent en diverses ocasions, sol o acompanyat d'altres comitès, de les missions que

³⁷⁴ Informe presentat per Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, el dia 11 de febrer de 1791 a l'Assemblea Nacional Constituent, en nom dels comitès militar, diplomàtic, de Constitució, de rapports i de recerques, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 134.

³⁷⁵ Id., t. 23, p. 133-134.

³⁷⁶ Id., t. 23, p. 452.

portaven a terme aquests comissaris civils, així com també de les informacions que aquests havien recollit.

L'11 de febrer de 1791 Muguet de Nanthou va donar compte de la missió dels comissaris civils als departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin, en nom del comitè de rapports, però també en nom del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de constitució i del comitè de recerques³⁷⁷. El 2 de març de 1791 Broglie, membre del comitè de rapports, va donar novament compte a l'Assemblea Nacional Constituent de la missió dels diputats enviats als departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin. Aquest cop únicament acompanyat pel comitè de recerques³⁷⁸. El 21 de maig de 1791 Jean-Pierre Boullé, membre del comitè de rapports, va donar compte de la missió dels comissaris civils enviats en el departament del Gard. I aquest cop l'informe es va presentar únicament en nom del comitè de rapports³⁷⁹. Finalment, el 31 de maig de 1791, Jean-Baptiste Salle, membre del comitè de rapports, i en nom d'aquest comitè i del comitè diplomàtic, del comitè militar, del comitè eclesiàstic i del comitè de recerques, va donar novament compte de la missió dels comissaris civils enviats als departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin³⁸⁰.

En realitat, el comitè de rapports va donar compte de la majoria de missions que van donar-se sota l'Assemblea Nacional Constituent i de les informacions que els comissaris civils recollien. I això perquè aquest comitè rebia les informacions d'aquests comissaris. És a dir, les informacions recollides pels comissaris anaven a parar als despatxos del comitè de rapports. El comitè que justament s'encarregava de gestionar els desordres i els greuges que es donaven a França. El comitè que justament havia proposat la majoria de missions que van donar-se sota l'Assemblea.

És a dir, aquest comitè estava al corrent de les informacions que els comissaris civils recollien en les seves missions. I això per dues raons. La primera raó va ser que el 23 d'abril de 1791 el ministre de justícia va transmetre al cos legislatiu l'informe que els comissaris civils enviats al departament del Lot havien adreçat al rei, i aquest va decidir que aquest informe seria reenviat al comitè de rapports³⁸¹, i la segona raó va ser que en els informes que el comitè de rapports

³⁷⁷ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 11 de febrer de 1791, en nom del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de constitució, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 133-136

³⁷⁸ Informe presentat per Charles-Louis-Victor príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 2 de març de 1791 en nom del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 639-641.

³⁷⁹ Informe presentat per Jean-Pierre Boullé, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 21 de maig de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 288.

³⁸⁰ Informe presentat per Jean-Baptiste Salle, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 31 de maig de 1791 en nom del comitè diplomàtic, del comitè militar, del comitè eclesiàstic, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 672-676.

³⁸¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 25, p. 253-254.

presentava a l'Assemblea Nacional Constituent deixava clar que rebia informacions per part dels comissaris civils³⁸².

Val a dir però que el comitè de rapports no va ser l'únic comitè a tractar les informacions que els comissaris civils van adreçar al cos legislatiu. El comitè de recerques, per exemple, va ser el comitè responsable de fer l'informe sobre la primera missió que va donar-se sota l'Assemblea Nacional Constituent: la missió de Nancy. El 7 de desembre de 1790, Charles-Alexis Brûlart de Genis Sillery va ser el responsable de donar compte dels fets ocorreguts a Nancy el 31 d'agost de 1790³⁸³. I això molt probablement perquè els comissaris civils que es van enviar per portar a terme aquesta missió tenien com a obligació principal recollir les informacions sobre els autors de la insurrecció per tal de castigar-los, i el comitè de recerques era, d'entre tots els comitès que hi havia a l'Assemblea, l'únic encarregat de buscar els autors dels desordres per tal de castigar-los³⁸⁴.

Els comissaris civils a la base dels decrets del cos legislatiu

Els comissaris civils no només es van encarregar de buscar les causes dels desordres, de pensar les mesures per a mantenir la tranquil·litat pública, de conèixer els culpables dels aldarulls, de reunir-se amb la gent de la zona i recollir les seves queixes, de fer proclames, d'instruir el poble dels seus interessos, d'allunyar la gent dels enganys i de les idees errònies, de fer executar els decrets de l'Assemblea Nacional Constituent o de requisar les guàrdies nacionals i/ o les tropes si així ho consideraven. Els comissaris civils es van encarregar també d'adreçar al cos legislatiu les informacions que recopilaven, i no només això, sinó també les mesures que volien que el cos legislatiu adoptés per apaivagar els desordres. És a dir, els comissaris civils van proposar mesures a l'Assemblea que aquesta va acabar adoptant. I de fet, algunes

³⁸² El 21 de maig de 1791 Boullé va presentar un projecte de decret a l'Assemblea Nacional Constituent que en el preàmbul deixava clar que el comitè de rapports rebia les informacions que els comissaris civils recollien en les missions: « L'Assemblée nationale, après avoir ouï le compte qui lui a été rendu par son comité des rapports, des instructions et des renseignements qui lui ont été adressés par les commissaires extraordinaires envoyés par le roi dans le département du Gard et autres départements voisins, en exécution du décret du 23 février 1790, sanctionné le 24, relativement à la sédition et aux troubles qui ont eu lieu le 25 janvier dernier dans la ville de Milhau, chef-lieu d'un des districts du département de l'Aveyron, et aux obstacles qui ont empêché jusqu'à présent d'en poursuivre les auteurs. (...) », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 288. El 31 de maig de 1791 un altre informe presentat pel comitè de rapports, va deixar novament en evidència que els comitès rebien les informacions dels comissaris civils: « Vos comités ont observé, d'un autre côté, suivant le compte qui leur a été rendu par MM. les commissaires, que le conseil du département au moment de sa réunion, loin de s'être élevé contre les mauvaises opérations du directoire, les avait toutes ratifiées à une grande majorité. Le conseil a, dès lors, partagé toutes les fautes du directoire ; il est donc essentiel d'écarter ce corps administratif dans sa totalité. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 675-676.

³⁸³ Informe presentat per Charles-Alexis-Brûlart de Genis Sillery, membre del comitè de recerques, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 6 de desembre de 1790, en nom del comitè militar, del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 271-298. En aquest informe es pot llegir el següent: « M. Brûlart (ci-devant de Genlis, marquis de Sillery), membre du comité des rapports, monte à la tribune et s'exprime en ces termes : ». Respecte aquesta anotació cal dir que Brûlart era membre del comitè de recerques i no del comitè de rapports. Per tant, pensem que l'informe va sortir dels despatxos del comitè de recerques i no del despatxos del comitè de rapports. (Veure l'annex número 2)

³⁸⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 530.

vegades, aquests comissaris civils van adoptar mesures que l'Assemblea després va acabar legitimant mitjançant un projecte de decret.

Els comissaris civils, per tant, van ser un canal per on la informació passava del poder executiu i del poder legislatiu al poble, així com també un canal per on la informació passava del poble al poder executiu i al poder legislatiu.

I no només això, sinó que també els comissaris civils van instigar alguns dels decrets adoptats per l'Assemblea Nacional Constituent.

L'11 de febrer de 1791 Muguët de Nanthou va presentar un informe a l'Assemblea Nacional Constituent. En aquest informe donava compte de la missió dels comissaris civils enviats als departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin. I en aquest informe mencionava que els comissaris civils opinaven que renovant el bisbe de Strasbourg els desordres disminuirien³⁸⁵. Aleshores, Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, va presentar un projecte de decret en el qual es demanava, entre altres coses, la renovació dels bisbes dels departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin³⁸⁶.

Per altra banda, el 2 de març de 1791 Broglie va explicar a l'Assemblea Nacional Constituent que els comissaris civils enviats als departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin havien arrestat a dos individus, així com també, que aquests comissaris opinaven que els dos individus arrestats havien de ser jutjats pel tribunal suprem que s'encarregava dels crims de « lèse-nation » i no mitjançant els tribunals ordinaris³⁸⁷. Pel que sembla, els tribunals ordinaris de la zona no s'ocupaven amb zel i justa severitat d'afers semblants, d'afers que tenien a veure amb crims de « lèse-nation ».

Aleshores, Broglie, acabades les seves explicacions i comentades a l'Assemblea Nacional Constituent les opinions dels comissaris civils, va presentar al cos legislatiu un projecte de decret, en el qual, justament proposava allò que els comissaris civils li havien suggerit. De manera que, el projecte de decret que es va adoptar el 2 de març de 1791, pel qual dos individus van ser arrestats i conduïts al tribunal suprem per a ser jutjats per crims de « lèse-

³⁸⁵ Muguët de Nanthou va comentar el següent a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 11 de febrer de 1791: « Les commissaires croient qu'une nouvelle élection à ce siège peut contribuer efficacement à la cessation des troubles. L'évêque de Strasbourg, résident de l'autre côté du Rhin, est dans son diocèse. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 134.

³⁸⁶ L'article 3 del projecte de decret presentat per Muguët de Nanthou deia el següent: « 3e Qu'il sera procédé incessamment à la nomination des évêques des départements du Haut et du Bas-Rhin, et qu'en conséquence le procureur général syndic de celui du Haut-Rhin et celui qui, dans le département du Bas-Rhin, en exercera les fonctions, convoqueront à cet effet les électeurs de ces deux départements. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 135.

³⁸⁷ Broglie va comentar les següents opinions dels comissaris civils a l'Assemblea Nacional Constituent: « Plusieurs affaires du même genre, mais beaucoup moins importantes, ayant été déférées en Alsace aux tribunaux ordinaires, et n'y ayant pas été suivies avec l'activité et la juste sévérité que celle-ci exige, les commissaires n'ont pas cru devoir la leur attribuer ; Ils ont pensé que la poursuite en devait être confiée au tribunal suprême dont vous avez chargé votre comité de Constitution de vous présenter incessamment l'organisation provisoire. L'opinion de vos comités des rapports et des recherches est qu'il est indispensable d'adopter cette mesure et de faire, en conséquence, transférer MM. Dufresnay père et fils, sous bonne et sûre garde, dans les prisons de l'abbaye Saint-Germain, à Paris. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, 23, p. 640.

nation », va sortir de les mesures preses pels comissaris civils i de les propostes d'aquests recollides pel comitè de rapports³⁸⁸.

Finalment, el 31 de maig de 1791 l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar un decret — arran de les informacions que els comissaris civils li van procurar i arran de la insistència d'aquests perquè adoptés una decisió—³⁸⁹ mitjançant el qual suspenia els oficials municipals del departament de l'Haut-Rhin i continuava deixant suspesos els oficials municipals del departament del Bas-Rhin³⁹⁰.

Els comissaris civils tenien, per tant, la força suficient com per fer adoptar alguns decrets per l'Assemblea Nacional Constituent, i això perquè l'Assemblea es refiava de les seves informacions per tal de prendre les mesures necessàries per tal de restablir i mantenir la tranquil·litat pública allí a on s'havia malmès.

Els comissaris civils i el comitè de rapports

És cert que els comissaris civils van ser escollits pel rei però també és cert que aquests van estar estretament vinculats al comitè de rapports que gestionava l'ordre públic a través del cos legislatiu i exercia una competència que, segons la Constitució de 1791, li competia al rei d'exercir.

És cert que els comissaris civils van ser escollits pel rei —tornem a repetir-ho perquè quedi clar— però van ser sol·licitats a l'Assemblea Nacional Constituent, la majoria de vegades, pel comitè de rapports, i pel comitè de rapports van ser explicades les seves peripècies als departaments.

Van ser els membres del comitè de rapports, acompanyats per d'altres comitès, els que van informar a l'Assemblea Nacional Constituent dels incidents als quals es trobaven sotmesos i de les propostes que li suggerien per apaivagar els desordres.

³⁸⁸ El projecte de decret que l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar seguint les propostes dels comissaris civils va ser el següent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu ses comités des recherches et des rapports, réunis, décrète : Art. 1er Que le roi sera prié de donner les ordres nécessaires pour que les sieurs Dufresnay père et fils soient transférés sur-le-champ, sous bonne et sûre garde, dans les prisons de l'abbaye Saint Germain de Paris, pour leur procès être faite et parfait par le tribunal qui sera chargé provisoirement de prononcer sur les crimes de lèse-nation. Art. 2° Que les papiers saisis chez les sieurs Dufresnay père et fils, au moment de leur arrestation, ensemble les procès-verbaux, dépositions et autres pièces relatives au délit dont ces particuliers sont prévenus, seront remis à l'officier qui exercera les fonctions d'accusateur public près le tribunal auquel sera attribuée la connaissance des crimes de lèse-nation, ainsi que les renseignements ultérieurs qui pourront être pris successivement sur cette affaire par MM. les commissaires du roi près les départements du Haut et du Bas-Rhin. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 641.

³⁸⁹ A través de l'informe de Salle presentat a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 31 de maig de 1791, podem veure com els comissaris civils instaven a l'Assemblea a adoptar algunes mesures: « Le directoire de ce département est suspendu par vos décrets ; celui que MM les commissaires du roi y ont provisoirement substitué marche avec précision et mérite l'estime des bons citoyens : mais sa situation est précaire, et son énergie peut se sentir de cette circonstance. D'un autre côté, MM. les commissaires vous ont rendu leur compte, et vous ont mis à portée de prononcer définitivement. Enfin les élections nouvelles s'approchent, et il faut que vous mettiez ce département en état de marcher du même pas que les autres. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 675.

³⁹⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 676.

Va ser el comitè de rapports el comitè que va rebre les informacions dels comissaris civils i el comitè que va legitimar a través dels seus informes les accions que feien i les mesures que adoptaven en les missions. I tot això, per una única i senzilla raó: el comitè de rapports era el director de l'orquestra de l'Assemblea Nacional Constituent, l'únic comitè que estava al cas de tots els grans i petits desajustaments que es donaven a França, l'únic que tenia a les seves mans la batuta que tot ho coordinava.

SETÈ CAPÍTOL: EL COMITÈ DE RECERQUES I LA VIGILÀNCIA DE L'ORDRE PÚBLIC

1.) *El comitè de recerques*

Del juliol de 1789 al juliol de 1791 el comitè de recerques es va dedicar a localitzar els autors dels possibles complots que podien donar-se, així com també aquells que atemptaven o volien atemptar contra la lliure circulació del gra o afavorien l'exportació d'aquest vers l'estranger, els autors dels desordres que tenien lloc en alguna part de França o aquells que tenien opinions incendiàries i les difonien, opinions situades molt més a la dreta o molt més a l'esquerra d'aquelles que l'Assemblea Nacional Constituent sostenia en els seus debats parlamentaris.

El comitè de recerques va ser creat per a vigilar tot allò que podia perjudicar la cosa pública, tot allò que podia perjudicar la llibertat, tot allò que podia atacar el procés revolucionari. El comitè de recerques va ser creat per a recercar els "enemics", per a descobrir-los, per a recollir les proves suficients com per a desemmascarar-los així com també per a entregar-los a la justícia.

El comitè de recerques va ser creat per a localitzar tots aquells que atemptaven contra la nació, contra la nació sobirana. El comitè de recerques va ser creat per a perseguir els culpables de crims de « lèse-nation ». Aquells crims competència exclusiva de l'Assemblea Nacional Constituent. Aquells crims comesos per individus reticents al procés revolucionari i a les seves lleis.

En fi, el comitè de recerques va ser creat per assegurar la salvació de França com diria Adrien-Jean-François Duport¹, o la salvació de la pàtria com diria Jean-François Rewbell² o la salvació del poble o la salvació de la nació com diria Maximilien-François-Marie-Isidore-Joseph Robespierre³ o per ocupar-se, com deia Guillaume-François-Charles Goupil de Préfeln, el diputat més vell del comitè de recerques : « de toute ce qui peut procurer la sûreté et la liberté publique, de tout ce qui peut faire découvrir les ennemis de la patrie. »⁴

¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 293.

² *Id.*, p. 293-294.

³ Maximilien ROBESPIERRE, *Œuvres de Maximilien Robespierre, op. cit.*, t. 6, p. 45.

⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 168.

2.) La vigilància de l'ordre públic

El comitè de recerques, perseguint els “enemics” del procés revolucionari, va treballar també en el manteniment de l'ordre públic. No tant en la gestió dels desajustaments que es donaven i en pensar mesures per tal de resoldre'ls, sinó més aviat perseguint aquells individus que desajustaven o volien desajustar l'ORDRE que l'Assemblea Nacional Constituent definia en els seus debats parlamentaris.

De fet, per a localitzar aquests “enemics”, els que desajustaven i els que volien desajustar l'ORDRE que l'Assemblea Nacional Constituent definia, el comitè de recerques es va valdre de quatre aliats indiscutibles: el comitè de recerques de París, el comitè de policia d'aquesta ciutat, l'alcalde de París, Jean-Sylvain de Bailly i les Societats d'Amics de la Constitució que s'havien creat arreu de França; així com també, de mètodes no del tot clars, com ara: els espies, l'obertura de la correspondència i les inspeccions de certs indrets per a localitzar sospitosos amagats.

El comitè de recerques va ser el comitè que més difícil ho va tenir per a donar compte de les informacions que gestionava a l'Assemblea Nacional Constituent. Sobretot, perquè tota la informació que controlava era especialment delicada. Molta de la informació que li arribava només ell la coneixia, el « bureau des renvois » no obria les cartes que li eren adreçades particularment i el cos legislatiu li enviava les correspondències més espinoses. A part, tant ell com d'altres comitès o la pròpia Assemblea animaven a denunciar a tots aquells que posaven o podien posar en perill l'ordre públic, i les denúncies li acabaven arribant al costat dels informes dels espies que enviava, ara aquí, ara allà, per a vigilar tal o tal altre individu o per escoltar tal o tal altre conversa⁵.

El comitè de recerques, en realitat, no ho tenia gens fàcil per a comunicar a l'Assemblea Nacional Constituent les informacions que controlava i les operacions que tenia a les seves mans. De comunicar-les podia posar en perill la caça i captura dels “enemics” del procés revolucionari per tal d'adreçar-los a un tribunal i segons les lleis vigents jutjar-los pels crims comesos.

El comitè de recerques, per tant, no podia deixar escapar els “enemics” del procés revolucionari perquè de deixar-los escapar la justícia no tenia lloc i sense aquesta l'ordre públic

⁵ Pierre Caillet que, en el seu moment, va inventariar detalladament la documentació del comitè de recerques, menciona en el seu llibre que el comitè de recerques rebia denúncies, més o menys verídiques. Pierre Caillet parla de denúncies relatives als desordres que van tenir lloc en la ciutat de Montauban i en la ciutat de Nîmes, Pierre CAILLET, *Les Français en 1789. D'après les papiers du Comité des Recherches de l'Assemblée Constituante (1789-1791)*, op. cit., p. 119-120. Per altra banda, per un discurs de Macaye a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 15 de juny de 1790 sabem que el comitè de recerques rebia denúncies: « Messieurs, des troubles affligeants sont survenus dans la ville de Nîmes : l'explosion qu'ils ont déjà occasionné, leur liaison et leur rapport avec ces semences de discorde religieuse qui fermentent dans la partie méridionale de la France, vous paraîtront sans doute mériter l'attention la plus sérieuse et exiger les soins les plus efficaces. Votre comité des recherches ne vous entretiendra pas, dans ce moment, des dénonciations faites contre la municipalité de Nîmes, l'instruction de cette partie n'ayant pas encore reçu le degré de perfection qui lui est nécessaire pour être présentée à l'Assemblée nationale. », *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 16, p. 229.

no podia garantir-se. Per a l'Assemblea Nacional Constituent, o millor dit, pel comitè de constitució i pel comitè de jurisprudència criminal, l'ordre públic tenia les seves bases en la justícia i els ciutadans només havien de sotmetre's a l'ordre públic si aquest era representat per a la justícia. De no imperar la justícia existia l'opressió i la resistència a l'opressió era un dret més que legítim⁶.

⁶ El 27 de novembre de 1790 Adrien Duport va llegir el següent discurs a l'Assemblea Nacional Constituent: « Le but immédiat de l'établissement qui nous occupe, est la recherche et la punition de ceux qui troublent l'ordre public, qui attaquent la liberté publique ou individuelle ; il est donc nécessaire de s'être formé d'avance une idée juste et saine de ce qui constitue vraiment l'ordre public dans une société. Il faut définir et assurer la signification précise de ce mot, dont on a tant abusé, *l'ordre public* ; il faut arracher pour toujours au despotisme et à ses agents cette bannière, autour de laquelle ils ont essayé un moment de rallier leurs forces expirantes pour écraser les amis de la liberté ; c'est à ceux-ci qu'elle appartient : qu'ils la reprennent, eux seuls pourront l'honorer, eux seuls sauront la défendre. De tout temps il s'est trouvé de ces hommes qui n'aiment dans l'autorité que l'autorité même, qui s'y attachent par le plaisir ou l'espérance de l'exercer, qui se font le centre de toutes les relations sociales et ne voient autour d'eux que des devoirs à leur rendre, pourquoi le peuple a toujours tort, et les agents de l'autorité toujours raison. De tels hommes se sont unis aux despotes pour appeler *l'ordre public* une tranquille servitude, une patience honteuse de l'injustice et de l'oppression. Ce n'est pas là, Messieurs, votre doctrine, ni la nôtre. Le véritable, le légitime, le seul fondement de *l'ordre public* est la justice. Nul homme ne peut être obligé que par la convention qu'il a souscrite, ou par la justice qui est la base de toutes les conventions ; s'il en existe une seule dans laquelle on n'ait écouté ni ma volonté ni mon intérêt, elle est nulle à mon égard ; et si l'on emploie la force pour me contraindre à y obéir, cette force, étant illégitime, n'est plus qu'une oppression : je puis, je dois y résister. Les peines dont on menacerait ma désobéissance seraient également injustes ; car les peines sont des moyens de force employés pour contraindre à l'observation de la justice, qui la supposent toujours et ne la suppléent jamais. *Maintenant*, si les lois, qui ne sont que des transactions de plusieurs hommes entre eux, au lieu d'assurer à chacun les droits sacrés qu'il tient de la nature, et pour la garantie desquels il existe en société, au lieu d'être dirigées vers l'intérêt général des associés, n'ont pour but que de satisfaire l'intérêt de quelques individus ; si elles n'existent, ne veillent, ne s'inquiètent, ne s'arment que pour une certaine classe d'hommes, et qu'elles négligent tous les autres, n'attendez d'obéissance de ceux-ci que jusqu'au moment où, éclairés sur leurs droits, ils se lèveront, et regardant autour d'eux, ils verront partout ces droits écrits de la main de la nature : ils les verront surtout dans la faiblesse de ceux qui les oppriment. Alors devenus terribles par cette légitime et respectable alliance de la justice et de la force, aussitôt qu'ils ne voudront plus être esclaves, ils auront déjà cessé de l'être. Ainsi s'est opérée sous nos yeux cette glorieuse et sublime Révolution qui, en éclairant les autres peuples sur leurs droits, leur servira un jour de modèle, et d'effroi à leurs oppresseurs. Elle a détruit cette anarchie sourde, ce désordre réel du despotisme, pour y substituer *l'ordre véritable*, celui qui est fondé sur la justice et l'égalité des droits. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 43.

3.) A la recerca dels “enemics”

El comitè de recerques anava a la caça i captura dels “enemics” del procés revolucionari i algunes vegades, malgrat les reticències que tenia a explicar l'estat de les seves operacions i dels seus treballs, en donava compte a l'Assemblea Nacional Constituent. El comitè de recerques informava sobre els suposats instigadors d'un complot en contra de l'Estat, sobre els que posaven traves a la lliure circulació del gra, sobre els que patien els efectes d'aquestes traves, sobre els que exportaven el blat a l'estranger, sobre els instigadors d'algun desordre o sobre els autors d'un escrit o opinió “incendiària”.

Els autors de possibles complots

Del juliol de 1789 al juliol de 1791 el comitè de recerques va dedicar-se a localitzar els autors dels possibles complots que podien donar-se. I això, perquè la por al complot aristocràtic sobrevolava l'Assemblea Nacional Constituent. Se sospitava que els “enemics” del procés revolucionari volien acabar amb els treballs del cos legislatiu així com també segrestar el rei i portar-lo al costat del comte d'Artois i/o del príncep de Condé emigrats poc després del 14 de juliol de 1789.

El 21 de novembre de 1789, Goupil de Préfelin, en nom del comitè de recerques, va donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent, de dos possibles complots. Va explicar que el secretari de la reina, un tal d'Augeard⁷, estava implicat en un pla per tal de segrestar el rei⁸ i va comentar que una noia de Douai, a la qual havien volgut assassinar, havia denunciat un complot en contra del Rei i els amics de la Constitució⁹. El cos legislatiu no es va pronunciar al respecte però els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea van demanar la supressió del comitè i van iniciar una dura discussió en contra dels arguments del comitè de recerques.

Gairebé un any més tard, el 25 d'octubre de 1790 Jean-Georges-Charles Voidel, president del comitè de recerques, va comentar a l'Assemblea Nacional Constituent que un tal Bussi, juntament amb deu persones més, havia estat arrestat, acusat de voler conspirar en contra de

⁷ Michel VOVELLE, *Nueva historia de la Francia contemporánea. La caída de la Monarquía 1787-1792*, op. cit., p. 159. Sobre Augeard, Albert Mathiez va escriure que aquest va ser enviat per Lluís XVI a Alemanya per aconseguir que els prínceps alemanys refusessin les indemnitzacions que l'Assemblea Nacional Constituent els hi oferia per les pèrdues que havien sofert arran del projecte de decret del 4 d'agost de 1789. Albert MATHIEZ, *La Révolution française. La chute de la royauté*, Paris, Denoël, 1985, p. 189 (primera edició 1922).

⁸ Segons els Arxius Parlamentaris Guillaume-François-Charles Goupil de Préfelin, en nom del comitè de recerques, va comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Sans vouloir entrer dans aucun détail, il passe en revue sommairement toutes les affaires qui sont venues à la connaissance du comité, et d'abord de celle de M. Augeard, fermier général. Cette affaire, de peu d'importance au premier aspect, dit le rapporteur, a paru au comité des recherches mériter la plus sérieuse attention. Le comité a reçu les documents les plus positifs qui le déterminent à croire que le plan de M. Augeard, combiné pour enlever le Roi à Metz, n'est point le fruit de l'imagination en délire de M. Augeard. Il s'est appuyé sur les circonstances, sur le temps, sur la confirmation de ce plan répété par tous les échos de la capitale, et le comité a pensé que les apparences étaient contre M. Augeard. », *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 10, p. 168.

⁹ *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 10, p. 168.

l'Etat¹⁰. L'Assemblea no va decidir res aquell dia, però els diputats asseguts a la dreta del president del cos legislatiu van protestar. L'abat Jean-Sifferin Maury va demanar que, si les acusacions no eren fundades, el comitè de recerques pogués ser recriminat¹¹.

L'endemà mateix però d'haver-se donat compte de l'arrest del senyor Bussi i de deu individus més, el comitè de recerques va tornar-se a personar a l'Assemblea Nacional Constituent. Aquest cop, per informar més extensament de l'arrest del senyor Bussi i dels seus còmplices i per a demanar el seu trasllat a París. Pel comitè de recerques hi havia indicis que el senyor Bussi volia reunir un petit exèrcit i que tenia contactes amb gent relacionada amb el príncep de Condé¹². I això perquè havia fet confeccionar uns uniformes i perquè unes cartes interceptades el vinculaven amb l'emigració.

L'Assemblea Nacional Constituent va acceptar la proposta del comitè de recerques de traslladar el senyor Bussi i els seus còmplices a París, però els diputats asseguts a la dreta del president del cos legislatiu van protestar de nou¹³. Aquest cop va ser Armand-Sigismond-Félicité-Marie de Sérent qui ho va fer. Sérent va comentar que acceptava el trasllat del senyor Bussi a París però que estava convençut de la seva innocència. Per Sérent es volia alarmar el

¹⁰ El 25 d'octubre de 1790 Voidel va comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent « Je n'ai pour objet que de vous instruire d'un nouvel événement. On a arrêté à Mâcon M. de Bussi et huit autres personnes violemment soupçonnées d'un projet de conjuration contre l'Etat. Deux autres personnes, arrêtées au pont de Beauvoisin, sont violemment soupçonnées de complicité. La présence de M. de Bussi à Mâcon peut occasionner une fermentation dangereuse pour lui. Je demande, comme vous l'avez ordonné au sujet de M. Trouard, que M. le président se retire par devers le roi pour le prier de faire transporter à Paris ces différentes personnes sous bonne et sûre garde. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 37

¹¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 37.

¹² El 26 d'octubre de 1790 Voidel va comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Le 12 octobre, les officiers municipaux de Valence apprirent que deux jeunes gens avaient fait faire des uniformes différents de ceux des gardes nationales. Ils demandèrent M. Dupuis tailleur, qui déclara avoir fait des habits verts, ayant un passe-poil rouge, et auxquels ou s'était réservé de mettre les boutons. La municipalité apprit ensuite que MM. Blin et Borry, anciens gendarmes, qui avaient fait faire ces habits, étaient partis de nuit pour se rendre au château de Villiers, chez M. de Bussi, où ils devaient, disait-on, s'armer de pied en cap, se joindre à d'autres personnes, et marcher, au nombre de deux-cents, vers Besançon, où commande M. d'Autichamp. On disait aussi que trois armées des puissances voisines devaient en même temps entrer en France, se rendre à Paris, enlever le roi et dissoudre l'Assemblée nationale ; la municipalité de Valence, sans accorder beaucoup de confiance à ces bruits, crut cependant de voir prévenir les municipalités du Pont-de-Beauvoisin, de Lyon et de Mâcon. Cette dernière fit partir pour le château de Villiers deux officiers municipaux et deux-cents hommes de la garde nationale pour faire des perquisitions chez M. de Bussi, à l'arrivée du détachement, M. de Bussi, se mit sur la défensive. (...) La résistance ne fut pas longue. (...) Dans le même temps, une lettre adressée à M. de Bussi fut interceptée. L'auteur de cette lettre écrivait qu'il s'était heureusement sauvé de Lyon, où on le traitait de contre-révolutionnaire. Il conseillait à M. de Bussi de partir bien vite, et disait qu'il le verrait à Chambéry. Il paraît que ce même homme a été arrêté au Pont-de-Beauvoisin, avec un domestique de la maison de Condé. Ce particulier a déclaré se nommer Borrie et être natif de Valence. Tous ces détails ont paru au comité des recherches mériter quelque considération, et il m'a chargé de vous proposer de faire transférer les prisonniers à l'Abbaye et de faire apporter les effets et papiers saisis, pour être ensuite ordonné ce qu'il appartiendra. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 45-46.

¹³ Segons Momcilo Markovic que ha dedicat les seves recerques a la repressió i al manteniment de l'ordre públic a París entre l'any 1789 i l'any 1793, l'afer Bussi no va acabar amb cap instrucció judicial. Momcilo MARKOVIC, *Répression et ordre public à Paris: 1789-1793, op. cit.*, p. 115.

cos legislatiu amb complots imaginaris que l'acabaven fent adoptar arrestos il·legals i arbitraris contraris a l'esperit de la Constitució que aquest mateix defensava¹⁴.

Per altra banda, el 21 de maig de 1791, Charles Cochon de l'Apparent va presentar un informe a l'Assemblea Nacional Constituent en nom del comitè de recerques donant compte dels enfrontaments que van donar-se a la ciutat d'Aix arran de la creació d'una nova societat, la societat dels amics de l'ordre i de la pau.

El dia en que aquesta nova societat havia d'obrir les seves portes, els seus membres van enfrontar-se amb els membres de les altres dues societats populars que hi havia a la ciutat, la Societat dels Amics de la Constitució i la Societat dels Antipolítics. Les baralles, entre maneres d'opinar diferents, van acabar en un desordre i el desordre amb víctimes. Alguns individus reticents amb el procés revolucionari van ser assassinats i això perquè alguns van creure que abanderaven la contrarevolució. Aleshores, la por a un complot va desencadenar-se.

El comitè de recerques després de valorar els fets i les instruccions que s'havien obert i d'observar que darrera d'aquests esdeveniments no hi havia cap traça d'un complot, va ser del parer de deixar en llibertat a tots aquells que estaven detinguts arran dels desordres, acusats de crim de « lèse-nation », i de jutjar només aquells que havien comès els assassinats. Acabada la intervenció de Cochon de l'Apparent, l'Assemblea Nacional Constituent va acceptar el projecte de decret¹⁵.

Finalment el 28 de maig de 1791, per acabar ja amb els exemples, Sillery va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent, en nom del comitè de recerques, un informe sobre un possible complot. Segons el comitè de recerques, uns individus volien alçar els tallers de la caritat de París en contra de la guàrdia nacional així com també en contra de la Societat dels Amics de la Constitució. El comitè de recerques volia que el tribunal de la jurisdicció dels

¹⁴ Serent va replicar-li el següent al comitè de recerques: « Quoique les pièces dont on vient de nous rendre compte présentent des allégations qu'il me serait facile de contester quoique je puisse surtout m'élever contre les inductions qu'on a prétendu en tirer, je ne viens point m'opposer à la proposition qui vous est faite de décréter que M. de Bussi soit transféré à Paris. Ceux de ses amis qui m'ont parlé de son affaire (car je ne le connais pas particulièrement) sont tellement convaincus de son innocence qu'ils ne redoutent aucune des épreuves auxquelles on pourra vouloir le soumettre. Lorsqu'une recherche sévère aura fait connaître la vérité, j'oserai peut-être faire remarquer à l'Assemblée de combien de vaines terreurs on a cherché depuis longtemps à alarmer son patriotisme de combien de faits puérils, transformés en complots imaginaires, on a tenté de former des fantômes de contre-révolution qui se sont facilement évanouis au flambeau de la justice, pour ne laisser après eux d'autres traces que les vexations qu'ils ont causées ; alors peut-être il sera temps de l'appeler l'Assemblée nationale à ses propres principes, trop souvent méconnus ou méprisés ; de lui représenter combien sont contraires à l'esprit de la Constitution qu'elle veut établir, ces arrestations illégales, ces emprisonnements arbitraires que provoque trop souvent, d'un bout du royaume à l'autre, l'inquiétude d'une municipalité, où la malveillance d'un individu : enfin combien il est absurde et monstrueux de vouloir appliquer à la défense de la liberté des attentats contre la liberté. Aujourd'hui toutes mes pensées se concentrent sur M. de Bussi. Il lui importe que son innocence soit manifestée ; son intérêt, son honneur l'exigent. C'est déterminé par cette considération que, sans m'arrêter à présenter aucune observation que, sans m'arrêter à présenter aucune observation sur le mode illégal et vexatoire de son arrestation, je conclus comme le comité à ce que, sans rien préjuger sur son affaire, il soit transféré à Paris. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 46.

¹⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 285.

sospitosos informés d'aquest fet i que dos dels tres detinguts continuessin arrestats fins que el tribunal es pronunciés.

La proposta del comitè de recerques va provocar de nou la reacció dels diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent. Per aquests, el comitè de recerques sobrepassava les seves competències i l'afer havia de ser enviat a un tribunal per tal de ser jutjat i un cop adreçat a un tribunal, el comitè de recerques havia de desentendre-se'n. Això per una banda; i per una altra, els diputats asseguts a la dreta del president posaven novament de manifest que el comitè de recerques observava complots a on no n'hi havia, cas de l'abat Maury.

Maury enmig d'una discussió entre el comitè de recerques, Michel-Louis-Etienne comte de Regnault de Saint Jean d'Angely, Jacques Delavigne i Joseph comte Defermon des Chapelières per una banda, i Stanislas-Marie-Adélaïde Clermont-Tonnerre, Antoine-Charles-Gabriel de Folleville, Jean-Antoine Tessier de Marguerittes, Pierre-Victor Malouet, Lucas¹⁶ i Jacques-Antoine-Marie de Cazalès d'una altra, va dir el següent: « Je regrette la question préalable qui a été demandée sur le projet de décret. J'adopte au contraire le projet de décret que je regarde comme fondé sur l'intérêt vraiment national : et c'est intérêt, le voici : il me semble qu'il est de la plus haute importance de prouver à la nation, pour la dernière fois, que les conjurations qui nous ont été si sagement dénoncées par le comité des recherches ne sont que des chimères absurdes. »¹⁷

L'Assemblea Nacional Constituent però, malgrat l'ofensiva de la dreta i la ironia de l'abat Maury va adoptar la proposta del comitè de recerques —modificada per Regnault de Saint Jean d'Angely— i va acabar demanant al rei que ordenés la instrucció del cas i que les informacions recollides passessin al cos legislatiu per a dictaminar si hi havia o no acusació per crim de « lèse-nation »¹⁸.

Aquells que atemptaven contra la lliure circulació del gra i afavorien l'exportació d'aquest vers l'estranger

El 5 d'octubre de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent veient com els seus decrets sobre la lliure circulació del gra i sobre l'exportació d'aquest vers l'estranger no tenien cap mena d'aplicació, va decretar que el comitè de recerques s'encarregaria de perseguir a tots aquells que posaven traves a la lliure circulació del gra i que afavorien l'exportació d'aquest cap a l'estranger.

¹⁶ No sabem de quin Lucas es tracta. Si de Julien Lucas o de Jean-Baptiste-Joseph Lucas.

¹⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 590.

¹⁸ El projecte de decret finalment adoptat deia el següent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu le compte qui lui a été rendu par son comité des recherches, décrète que son président se retirera par devers le roi, pour le prier de donner des ordres à l'accusateur public du tribunal de l'arrondissement de Paris, pour qu'à sa diligence il soit informé contre le sieur Thévenot, sieur et dame de Lacombe, sur les faits portés en la dénonciation des sieurs Butteau et Gannet, et, l'information faite et rapportée à l'Assemblée nationale, être, par elle, décidé s'il y a lieu, ou non à accusation de crime de lèse-nation ; que cependant le sieur de Lacombe sera élargi, et que la dame de Lacombe et le sieur Thévenot demeureront en état d'arrestation. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 589.

I això molt probablement perquè el comitè de recerques s'encarregava de perseguir els crims de « lèse-nation » i perquè pel decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent el dia 29 d'agost de 1789 es considerava un crim de « lèse-nation » oposar-se a la lliure circulació del gra així com també, exportar grans i farines a l'estranger¹⁹.

Per altra banda, el dia 13 d'octubre de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent va abolir el comitè de subsistències i va desviar al comitè de recerques la informació que aquest comitè rebia anteriorment. I això perquè a partir del mes de novembre de 1789 el « Bureau des Renvois » va començar a reenviar al comitè de recerques informació sota la rúbrica « Comité des Recherches – Subsistances », i perquè Emmanuel-Marie-Michel-Philippe Fréteau de Saint-Just, que havia estat membre del primer comitè de recerques, va proposar el 4 de novembre de 1789 al cos legislatiu de reenviar al comitè de recerques unes informacions relatives a les subsistències, al·legant que aquest comitè rebia moltes cartes relacionades amb aquestes²⁰.

Arran de tot això s'escau que alguns dels informes que el comitè de recerques va presentar tot sol a l'Assemblea Nacional Constituent tinguessin a veure amb problemàtiques relacionades amb la lliure circulació del gra. Si per decret del cos legislatiu es considerava que aquells que atemptaven contra la lliure circulació del gra i contra l'exportació d'aquest cometien un crim de « lèse-nation », aleshores, es considerava que aquests havien de ser perseguits pel comitè de recerques.

Comitè que s'havia creat per a protegir la salvació de la nació, de la pàtria, de França o del poble, i que per tant, tant li pertocava adreçar als tribunals per a ser jutjats aquells que planejaven un complot contra la nació, com aquells que frenaven la lliure circulació del gra i defensaven l'exportació d'aquest vers l'estranger. Considerat un crim de « lèse-nation » oposar-se a la lliure circulació del gra, els desordres per subsistències van ser durament penalitzats. El record de la guerra de les farines potser sobrevolava l'Assemblea de la mateixa manera que ho feia la por al complot aristocràtic.

El comitè de recerques, a tall d'exemple, va presentar el 21 de novembre de 1789 un informe a l'Assemblea Nacional Constituent en el qual explicava que un senyor acusat de voler impedir l'aprovisionament dels mercats estava detingut i que convenia conèixer qui hi havia darrera de les seves accions. L'individu empresonat vivia a Brie i havia intentat que aquells que venien en els mercats deixessin de fer-ho²¹.

L'Assemblea Nacional Constituent no es va pronunciar davant de les paraules del comitè de recerques. Tanmateix, els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van demanar la supressió d'aquest comitè. I això perquè aquest dia, el comitè de

¹⁹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 511.

²⁰ *Id.*, t. 9, p. 674.

²¹ El 21 de novembre de 1789 Goupil de Préfelin, en nom del comitè de recerques, va comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Un particulier de la Brie, dont le nom n'a pas été prononcé, mais aujourd'hui constitué prisonnier, a fait tout son possible pour traverser l'approvisionnement des marchés. Il est essentiel et possible de connaître ses mandats et ses mandants. Ce particulier s'est porté avec audace contre ceux qui, se prêtant aux circonstances, vendraient comme à l'ordinaire. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 168.

recerques va donar compte també d'alguns possibles complots en contra del rei i dels Amics de la Constitució²².

Per altra banda, el 3 d'agost de 1790, Voidel, en nom del comitè de recerques, va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent un informe a través del qual li explicava que un senyor que havia comprat una mica de gra havia estat arrestat pel poble i que per poc no havia perdut la vida. La guàrdia nacional de Carcassona i les bones mesures adoptades per l'ajuntament d'aquesta ciutat ho havien evitat i molts pagesos havien estat detinguts per haver participat en aquest desordre²³.

Voidel demanava a l'Assemblea Nacional Constituent que adoptés un decret pel qual s'establís en primer lloc, que el « présidial » de Carcassona vetllés sobre la instrucció que el prebost d'aquesta ciutat havia de fer sobre els autors i còmplices del desordre, és a dir, sobre els pagesos revoltats, i en segon lloc, que el president de l'Assemblea escrivís a l'ajuntament de Carcassona per a felicitar-lo i per a demanar-li que felicités la guàrdia nacional, la gendarmeria i el regiment de Noailles²⁴.

L'Assemblea Nacional Constituent va adoptar el decret proposat pel comitè de recerques. I ni els diputats asseguts a la dreta del president ni els diputats asseguts a l'esquerra d'aquest van protestar pel decret. Tots devien estar d'acord en protegir la lliure circulació del gra i en castigar a tots aquells que s'hi oposaven.

Finalment, i per acabar amb els exemples, el 22 d'agost de 1790 Pierre-Mathieu Joubert, en nom del comitè de recerques, va presentar un altre informe relatiu a la lliure circulació del gra, i més concretament, als obstacles que patien els ciutadans de Ginebra que tenien propietats al país de Gex per a fer circular els seus grans²⁵. El comitè de recerques va demanar a l'Assemblea Nacional Constituent que no impedís el trànsit entre el país de Gex i la ciutat de Ginebra i aquesta va acceptar la proposta sense cap mena de problema. I això, molt probablement, perquè els informes del comitè de recerques relacionats amb la lliure circulació del gra, amb l'exportació d'aquest i amb l'aprovisionament dels mercats no generaven massa polèmica en el cos legislatiu. Sí en canvi, la generaven, els informes que tenien a veure amb possibles complots en contra de l'Estat.

²² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 168-169.

²³ *Id.*, t. 17, P. 585.

²⁴ *Id.*, t. 17, P. 585.

²⁵ El 22 d'agost de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar el següent decret: « L'Assemblée nationale, sur le rapport qui lui a été fait des obstacles qu'éprouvent les Génevois, dans le ci-devant pays de Gex, pour le transport de leurs grains provenant, soit de leur territoire, soit de la récolte des propriétés qu'ils possèdent sur les frontières, et dépendantes des domaines ou corps de ferme, situées sur le territoire de Genève, déclare qu'elle n'a entendu, par ses précédents décrets sur l'exportation des grains, rien innover sur le droit de *transit*, dont les Génevois ont joui jusqu'à présent dans le ci-devant pays de Gex pour le transport desdits grains, lequel continuera d'avoir lieu comme par le passé, sauf au directoire du district à prendre les précautions les plus convenables pour éviter les abus ; l'Assemblée charge son président de se retirer pardevers le roi, pour le prier de donner les ordres les plus prompts pour l'exécution du présent décret. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 212.

Els autors dels desordres

El comitè de recerques va ser també el comitè responsable de buscar i donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent dels autors dels desordres que es donaven. I això perquè el « Bureau des renvois » el feia coneixedor d'algunes informacions que enviava al comitè de rapports i perquè treballava al costat d'aquest comitè. I el comitè de rapports l'encarregava algunes vegades de la missió de localitzar els autors dels desordres que havia de gestionar per tal de fer prevaler l'ORDRE definit per l'Assemblea.

El comitè de recerques va presentar juntament amb el comitè de rapports a l'Assemblea Nacional Constituent divuit informes i en aquests informes es feia palès el seu desig per a localitzar i adreçar davant dels tribunals aquells que havien provocat els desordres²⁶. El comitè de recerques participava en aquests informes perquè darrera d'alguns desordres hi havia trames contràries al procés revolucionari, escrits i discursos incendiàries i actituds que anaven en contra de la lliure circulació del gra i de la prohibició de la seva exportació. A més a més, el comitè de recerques participava en aquests informes perquè des dels seus inicis s'havia decidit que s'encarregaria de recollir proves sobre els sospitosos per tal d'adreçar-les als tribunals competents.

(Veure l'annex número 7)

Tanmateix el comitè de recerques no es va limitar a acompanyar sempre al comitè de rapports en els seus informes. Hi hagueren informes relacionats amb els autors d'alguns desordres que van ser fets pel comitè de recerques tot sol o acompanyat d'altres comitès.

Per exemple, el 19 d'agost de 1790 Joubert, en nom del comitè de recerques, va presentar un informe a l'Assemblea Nacional Constituent sobre els individus que havien estat acusats de la insurrecció del regiment de Lorraine. Pel comitè de recerques aquests dos individus no tenien res a veure amb la insurrecció i havien de ser alliberats²⁷.

Per altra banda, el 6 de desembre de 1790, el comitè de recerques, acompanyat pel comitè de rapports i el comitè militar, va donar compte de les informacions recollides pels comissaris enviats a Nancy pel cos legislatiu el 3 de setembre de 1790²⁸. L'Assemblea Nacional Constituent havia decidit, després de tenir lloc la repressió de Bouillé sobre la guarnició el 31 d'agost de 1790, d'enviar dos comissaris a Nancy per a recollir informacions sobre el perquè de la insurrecció així com també per a localitzar, per a castigar-los, aquells que l'havien provocat²⁹. El 16 d'agost de 1790 l'Assemblea havia decidit de declarar crim de « lèse-nation » la insurrecció que s'estava donant a Nancy. I això perquè aquesta havia adoptat un decret i

²⁶ Veure l'annex número 7 on es detallen alguns informes presentats pel comitè de recerques. Així com també els informes elaborats entre el comitè de rapports i el comitè de recerques, presentats pels membres del comitè de rapports.

²⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 159-160.

²⁸ Informe presentat per Charles-Alexis-Pierre-Brûlart de Genlis comte de Sillery, membre del comitè de recerques, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 6 de desembre de 1790 en nom del comitè militar, del comitè de rapports i del comitè de recerques, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 271-319.

²⁹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 530.

aquest ni s'havia observat ni havia apaivagat la revolta dels soldats arran del no cobrament de les seves pagues³⁰.

Probablement el comitè de recerques va redactar l'informe sobre les informacions que els comissaris havien recollit, perquè per una banda, s'encarregava de buscar els autors dels desordres i per l'altra s'encarregava de perseguir els crims de « lèse-nation ». De no donar-se aquestes dues circumstàncies, probablement, l'informe hauria estat redactat pel comitè de rapports. El comitè que s'encarregava de proposar les missions a l'Assemblea Nacional Constituent i de presentar les informacions que els comissaris recollien un cop arribaven al lloc de la missió.

L'informe que el comitè de recerques va presentar enmig de grans aplaudiments a l'Assemblea Nacional Constituent proposava anular tots els càstigs que s'havien proposat i deixar de buscar els culpables de la insurrecció³¹. I això per una senzilla raó. El comitè de recerques, juntament amb el comitè de rapports i el comitè militar, eren del parer que si el cos legislatiu continuava volent jutjar aquells que havien participat en la insurrecció, els desordres no s'apaivagarien del tot.

« Vos comités ont pensé que si vous ordonnez d'informer contre tous ceux qui ont eu part à ces troubles —deia Charles-Alexis-Pierre Brûlart de Genlis comte de Sillery responsable de l'informe— l'esprit de parti, qui jusqu'à présent a été la cause principale des désastres qui sont arrivés, va se réveiller avec plus de fureur que jamais ; qu'il est impossible de découvrir la vérité, sans une instruction qui va renouveler toutes les haines, quand nous devons chercher à les éteindre. »³²

La insurrecció de Nancy s'havia acabat amb cent deu insurgents morts en el moment de la repressió, amb vint-i-dos de penjats després de l'amotinament i amb quaranta-un d'enviats a les galeres després de la revolta³³.

El 6 de desembre de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent no es va pronunciar davant de l'informe del comitè de recerques. L'endemà mateix, però, els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea van presentar ja les seves queixes i van deixar de manifest que l'Assemblea es trobava dividida en dos bàndols, el seu, el minoritari, el de l'oposició i el dels altres, el majoritari, probablement, el bàndol dels comitès, el bàndol dels membres de la Societat dels Amics de la Constitució.

Louis-Marie-Florent du Châtelet Lomond va ser el primer diputat a intervenir en la discussió. Du Châtelet volia que el rei establís una cort marcial per tal de jutjar els militars que havien participat en la insurrecció i que fos el rei el responsable de decidir el destí dels tres regiments

³⁰ Informe presentat per Jean-Louis-Claude Emmercy, membre del comitè militar, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 16 d'agost de 1790, en nom del comitè de rapports, del comitè de recerques i del comitè militar, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 92-93.

³¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 298. (Veure l'annex número 8)

³² *Id.*, t. 21, p. 297.

³³ Jean-Clément MARTIN, *La Révolution française, 1789-1799. Une histoire socio-politique, op. cit.*, p. 100.

que composaven la guarnició de Nancy el 31 d'agost de 1790. Du Châtelet s'asseia a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent³⁴.

Després de Du Chatélet, Cazalès, que ja portava temps qüestionant els treballs del comitè de rapports, va ser el segon diputat a intervenir en la discussió i ho va fer per abanderar una important ofensiva en contra de l'informe del comitè de recerques. Però no només en contra d'aquest informe, sinó també en contra d'un partit, del partit de la majoria. Per Cazalès, l'Assemblea Nacional Constituent estava dividida en dos partits, el de la majoria i el de la minoria, l'oposició. Oposició que ell sostenia.

Per Cazalès, l'Assemblea Nacional Constituent no podia anular una instrucció que ella mateixa havia dictaminat de fer, perquè de fer-ho, queia en una greu contradicció. Allò que abans s'havia vist d'una manera, ara es veia d'una altra³⁵. A més a més, per Cazalès l'Assemblea no podia decidir no saber què havia passat ni tampoc aturar les recerques que s'estaven fent per tal de jutjar els culpables de la insurrecció. I això perquè si l'Assemblea decidia no saber què havia passat i aturava les recerques, aleshores cometia un acte de despotisme i un delicta públic³⁶. Per tot això, Cazalès demanava al cos legislatiu de no aturar les recerques que s'estaven fent³⁷.

Les reaccions de la "majoria" de l'Assemblea Nacional Constituent no es van fer esperar. Sobretot, quan Cazalès va recordar la mort d'un jove que va participar en la repressió de la insurrecció i Antoine-Pierre-Joseph-Marie Barnave, que va liderar la contra ofensiva de la dreta del president de l'Assemblea, el va acusar de remoure les cendres per aconseguir els seus

³⁴ Adolphe ROBERT et Gaston COUGNY, « Châtelet Lomond, Louis-Marie-Florent, duc de », *Dictionnaire des parlementaires français, comprenant tous les membres des Assemblées françaises et tous les ministres français depuis le 1er mai 1789 jusqu'au 1er mai 1889*, Paris, Bourloton Éditeur, 1889, t. 2, p. 71.

³⁵ Cazalès va sostenir el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Je me hâte d'arriver à la seconde proposition et à la regarder comme un abus. Je pourrais rappeler que cette procédure a été ordonnée par vos propres décrets et observer qu'on veut faire tomber dans une étrange contradiction. Je pourrais dire que si, il y a quelques mois, ce fut une mesure sage et prudente, je ne conçois pas comment cette même mesure est devenue injuste et impolitique, sans que les circonstances aient changé. Je pourrais faire craindre que cette mesure, ne soit attaquée que par l'esprit de parti, que parce qu'on s'effraie d'en voir jaillir une lumière redoutable. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 314.

³⁶ Cazalès sostenia a l'Assemblea Nacional Constituent el següent: « Je rappelle l'Assemblée aux premières idées de justice. Refuser d'instruire une procédure, c'est un délit public ; empêcher de suivre une procédure commencée, c'est un acte de despotisme ; car s'il est vrai que le but de toute institution sociale est la défense de l'honneur et de la propriété de tous les citoyens, comment serait-il possible de jeter un voile sur un crime public, d'épaissir les ténèbres qui enveloppent d'un même soupçon le coupable et l'innocent, le crime et la vertu ? », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 314.

³⁷ En aquest sentit Cazalès li va comentar el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « L'acte d'autorité qu'on vous propose est le même. Est-ce que ce qui fut injuste autrefois est devenu légitime ? Est-ce que les changements opérés dans notre gouvernement ont changé les principes ? Est-ce que les premières notions que nous avons reçus du Créateur ne sont pas invariables comme celui qui nous a formés ? Ce n'est pas que je prétende m'opposer à l'esprit d'indulgence qui règne dans cette Assemblée ; mais je voudrais que la procédure fût achevée, sauf à surseoir à l'exécution. Alors je monterai à cette tribune ; je prierais l'Assemblée de porter aux pieds du roi, qui seul a droit de faire grâce... (*Il s'élève beaucoup de murmures*), je prierais l'Assemblée de demander au roi la grâce de presque tous les coupables. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 315.

propòsits³⁸. Aleshores, la discussió sobre el projecte del comitè de recerques va deixar de ser una discussió sobre un projecte de decret per a passar a ser una discussió entre dos bàndols del cos legislatiu. Barnave va ser recolzat per Alexandre-Théodore-Victor de Lameth i Cazalès per Guy-Joseph-François-Thimoléon d'Aubergeon de Murinais i Anne-Charles-Gabriel de Folleville entre d'altres.

La discussió es va acabar a dos quarts d'una de la matinada quan el projecte de decret del comitè de recerques va ser adoptat amb algunes petites modificacions, molt més a l'esquerra encara del projecte inicialment presentat pel comitè de recerques. L'Assemblea Nacional Constituent va decidir aturar les instruccions que s'estaven fent, va decretar la llibertat per aquells que estaven empresonats, va donar al comitè militar i no al rei la responsabilitat de decidir què fer amb els regiments que composaven la guarnició el 31 d'agost de 1790 i va retirar de la municipalitat de Nancy i del directori del departament d'aquesta ciutat les marques d'aprovació que els hi havia acordat³⁹.

Per les discussions que van donar-se aquest dia, l'Assemblea Nacional Constituent semblava realment dividida en dues faccions. La de la majoria, la dels comitès, la de la Societat dels Amics de la Constitució, i la de la minoria, la de l'oposició, la dels diputats asseguts a la dreta del president.

Aquells que tenien opinions o més a la dreta o més a l'esquerra de les consensuades per l'Assemblea Nacional Constituent

El comitè de recerques no només va dedicar-se a tenir espies per escoltar les converses d'alguns diputats, per infiltrar-se en les reunions d'algunes societats populars o per espionar els moviments que es donaven en la impremta de Jean-Paul Marat⁴⁰, el comitè de recerques va presentar alguns informes a l'Assemblea Nacional Constituent per donar compte d'alguns individus que tenien idees contràries o allunyades a aquelles que el cos legislatiu sostenia en els seus debats parlamentaris.

Així, el 23 de setembre de 1789, quan encara no s'havia decidit que el comitè de recerques s'ocuparia de vigilar a tots aquells que poguessin posar traves a la lliure circulació del gra o a l'exportació d'aquest, i el comitè de rapports encara no l'havia encarregat de buscar els autors dels desordres que es donaven, el comitè de recerques ja donava compte a l'Assemblea Nacional Constituent del cas d'un ciutadà que havia estat detingut a Troyes per a sostenir opinions sedicioses⁴¹.

El comitè de recerques havia de localitzar els autors dels possibles complots que es donaven i probablement per aquest fet vigilava tots aquells casos o denúncies que li arribaven donant compte d'aquells ciutadans que havien dit tal o tal altre cosa. Darrera d'una opinió o d'un comentari potser s'hi trobava la punta d'un fil que acabava portant a una trama sediciosa per a perdre el procés revolucionari.

³⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 315.

³⁹ *Id.*, t. 21, p. 319.

⁴⁰ Veure el capítol 4 d'aquesta tesi doctoral.

⁴¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 126.

El 21 de novembre de 1789 Goupil de Préfeln, sense estendre's massa en els seus arguments, va donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent de tres individus arrestats i detinguts a les presons de Châtelet per tenir opinions antipatriòtiques⁴² i l'11 de desembre de 1789, quan el comitè de recerques estava dominat per diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea —de dotze membres que tenia el comitè vuit s'asseien a la dreta—⁴³, Pierre-Antoine Durget va comentar-li d'alliberar un senyor detingut per criticar el marquès de La Fayette, així com també per elogiar, en certa manera, la descàrrega del duc de Lambesc sobre les Tulleries el 12 de juliol de 1789.

Aquest cop, però, van ser els diputats asseguts a l'esquerra del president els que van intervenir després d'un informe del comitè de recerques. Concretament, dos diputats de l'« esquerra – feuillant », Louis Lofficial i Charles-Antoine Chasset. Aquests van intervenir no per oposar-se a l'alliberament de l'acusat sinó per enviar les declaracions del detingut entorn del duc de Lambesc al Tribunal de Chatêlet. Lambesc estava sent perseguit per aquest tribunal i això després d'haver estat denunciat el 30 de novembre de 1789 en un informe del comitè de recerques de París⁴⁴.

Per seguir amb els exemples, el dia 15 d'abril de 1790, Julien-François Palasne de Champeaux va anunciar al cos legislatiu que la capital i les províncies estaven infestades de libels infames contraris a l'Assemblea Nacional Constituent i al rei, i que no coneixia ni els enemics forts del procés revolucionari —tot i saber que existien— ni els autors dels libels que infestaven el país; així com també, que coneixia un enemic: el bisbe de Blois que s'alçava en contra dels decrets del cos legislatiu. Davant d'aquest fet, Palasne de Champeaux va proposar a l'Assemblea d'enviar-lo al tribunal de Châtelet per a ser jutjat. Els diputats asseguts a la dreta del president del cos legislatiu però van protestar i van aconseguir que no hi hagués lloc a deliberar sobre la proposta del comitè de recerques⁴⁵.

Per altra banda, el dia 15 de juny de 1790, Pierre-Nicolas-Haraneder Macaye va presentar un informe sobre les deliberacions dels catòlics de Nîmes i d'Uzès. I això perquè segons aquest diputat, assegut a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent: « Ces prétendus catholiques se sont livrés publiquement à des injures réfléchies et impardonnables contre l'Assemblée nationale et le roi. Ils ont osé diffamer dans l'opinion publique les décrets des législateurs et les actes du pouvoir. Ils ont présenté le monarque comme esclave au milieu de son peuple. »⁴⁶

Macaye va demanar a l'Assemblea Nacional Constituent que adoptés mesures fortes per a castigar-los. I això per una senzilla raó. Els pretesos catòlics de Nîmes, per seguir amb la denominació que Macaye feia d'aquests individus, havien escrit les seves opinions en una acta i l'havien difós. I Macaye, en nom del comitè de recerques que justament s'encarregava de vigilar les opinions que es difonien, demanava castigar-los per aquest fet i demanava castigar-los de manera severa. Macaye, o millor dit el comitè de recerques, volien un càstig

⁴² Id., t. 10, p. 169.

⁴³ Veure la gràfica número 5 del capítol 5.

⁴⁴ Momcilo MARKOVIC, *Répression et ordre public à Paris: 1789-1793*, op. cit., p. 113.

⁴⁵ *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 13, p. 70.

⁴⁶ Id., t. 16, p. 229.

exemplificatiu capaç de dissuadir a altres individus de procedir de manera semblant, de difondre idees semblants⁴⁷.

Així mateix, donat que els catòlics d'Uzès havien procedit de la mateixa manera que els catòlics de Nîmes, Macaye demanava també a l'Assemblea Nacional Constituent que els catòlics d'Uzès fossin castigats de la mateixa manera que els catòlics de Nîmes, i presentava al cos legislatiu un projecte de decret mitjançant el qual demanava tres coses: la primera, que els acusats es presentessin a París per tal de donar compte de les seves opinions davant del cos legislatiu; la segona, que fins a no obeir el decret de l'Assemblea els acusats perdessin els seus drets de ciutadans actius; i la tercera i última, que el rei es procurés informacions del « présidial » de Nîmes.

L'Assemblea Nacional Constituent no va adoptar cap mesura al respecte, però els diputats asseguts a la dreta del president van protestar i molt enèrgicament contra la proposta del comitè de recerques. De fet, se'ls va fer de nit discutint i van decidir aplaçar la discussió per un altre dia.

El 17 de juny de 1790 però la discussió sobre els catòlics de Nîmes i d'Uzès va tornar a començar. I els diputats asseguts a la dreta de l'Assemblea Nacional Constituent van reprendre la seva ofensiva sobre el projecte de decret presentat per Macaye en nom del comitè de recerques. De fet, va ser Malouet qui va abanderar aquesta ofensiva, seguit de Pierre-Marie-Madeleine Cortois de Balore, al·legant el dret de petició.

« Qu'est-ce, en effet, que le droit de pétition ? —deia, Malouet— Ne considérait-il qu'à vous adresser des hommages, ou n'est-ce pas plutôt le droit qu'à tout citoyen de remonter le tort qu'il souffre ou qu'il croit souffrir d'un acte du gouvernement ; d'un acte du Corps législatif, droit sacré et naturel, dont les despotes n'empêchent pas toujours l'exercice, et dont ils n'oseraient jamais contester le principe ? »⁴⁸

Per Malouet, els catòlics de Nîmes havien manifestat una opinió i aquesta opinió havia de ser respectada per l'Assemblea, ja que el cos legislatiu no podia escoltar només allò que li plaïa. El cos legislatiu havia d'escoltar tant els elogis com les crítiques, perquè de la suma dels desitjos particulars en sortia el desig general. És a dir, de la suma de les voluntats particulars, en sortia la voluntat general.

« Si vous reconnaissez, Messieurs, à la nation le droit de s'expliquer définitivement sur la Constitution —deia, Malouet—il faut bien lui en laisser les moyens ; car vous ne pouvez connaître le vœu général que par l'émission des vœux particuliers ; et si les adhésions que vous recevez des différentes parties du royaume vous paraissent une douce récompense de

⁴⁷ Macaye va comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Arrêtons le mal lorsqu'il en est temps encore, et rendons des décisions qui dissipent les prestiges dont on tâche d'environner les peuples. C'est cette décision que sollicite votre comité. Concluez les principes de justice rigoureuse avec l'intérêt du bien public ; cherchez un moyen qui assure la punition des coupables, maintienne le respect dû à la religion, et range tous les cœurs à des sentiments de paix et de fraternité. La délibération contre laquelle vous avez à servir vous en offre tous les moyens. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 229.

⁴⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 252.

vos travaux, c'est sans doute parce que vous les jugez libres et volontairement exprimées. Car, si elles n'étaient qu'une formule obligée, arrachée par la crainte, commandée par la force, elles seraient indignes de vous. Mais si les adhésions sont libres, les remontrances doivent l'être ; et puisque la liberté est véritablement l'heureuse condition dans laquelle nous devons vivre, chaque citoyen peut, sans crainte et sans péril, se présenter devant vous et vous dire : j'obéis à la loi que vous avez faite, mais j'en désire une autre. Telle a été, Messieurs, la conduite et le langage des citoyens catholiques de Nîmes, sauf quelques expressions que je n'approuve pas. »⁴⁹

Per Malouet no es podien castigar els catòlics de Nîmes per allò que havien escrit. El dret de petició era un dret reconegut. Un dret a través del qual els ciutadans podien queixar-se⁵⁰. A més a més, per aquest diputat, els catòlics de Nîmes s'havien equivocat, i si estaven equivocats no calia condemnar-los, només calia fer-los sortir del seu error⁵¹. Per altra banda, per Cortois de Balore, bisbe de Nîmes, les opinions dels catòlics d'aquesta ciutat i de la ciutat d'Uzès no eren ni sedicioses, ni anticonstitucionals, ni ofensives vers l'Assemblea Nacional Constituent i el rei.

En fi, els diputats asseguts a la dreta de l'Assemblea Nacional Constituent van intentar descartar el projecte presentat pel comitè de recerques, però el cos legislatiu va acabar adoptant-lo, i els catòlics de Nîmes i d'Uzès van ser cridats a declarar com a responsables d'escriure deliberacions que contenien principis perillosos i propers a provocar desordres i dissensions⁵².

Finalment, el 3 d'agost de 1790, per acabar amb els exemples, Macaye va denunciar un escrit al cos legislatiu. Macaye, en nom del comitè de recerques, va presentar un informe explicant que l'escrit que denunciava pretenia excitar el poble a no pagar ni els drets de « Champart » ni

⁴⁹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 252.

⁵⁰ Malouet va comentar-li a l'Assemblea Nacional Constituent el següent respecte el dret de petició: « Sous quel rapport les citoyens de Nîmes et d'Uzès pourraient-ils donc être inculpés par le Corps législatif ? Ont-ils résisté à loi ? Ont-ils provoqué quelqu'insurrection ? Ont-ils attenté aux droits, à la sureté de leurs concitoyens non catholiques ? Ils n'ont rien fait de tout cela ; et quand on les accuse sans preuve, on les calomnie avec audace ; ce sont leurs adresses qui nous sont dénoncées ; et, premièrement, la forme textuelle et littérale de ces actes, ainsi que le droit de pétition, sont conformes à la Constitution, et si cela n'était pas, nous sommes loin de la liberté à laquelle nous prétendons tous. Nous sommes dans les fers. Mais le droit de pétition n'existe que pour remontrer, demander et se plaindre. Il est donc impossible qu'un tel acte ne présente des observations, des maximes contraires à celui contre lequel on réclame ; et ce serait retomber dans le cercle le plus vicieux, car ce serait celui de la tyrannie, que de considérer les réclaments comme ennemis de la Constitution, lorsqu'en obéissant provisoirement à la loi, ils se plaignent de ses dispositions. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 252.

⁵¹ Malouet argumentava el que hem dit de la següent manera, però emprant unes altres imatges: « Tous ceux qu'on y présume les plus opposés, ne le sont sûrement pas au repos, au bonheur, à la vraie liberté ; car il n'est pas de malade qui ne désire passionnément de recouvrer la santé : guérissez donc les malades, Messieurs, et ne les condamnez pas ; laissons un libre cours aux adresses de remontrance, comme à celles d'adhésion ; sévissons contre l'insurrection, contre les séditieux, mais non contre les intentions qui peuvent être innocentes ; ne parlons plus d'ennemis et d'inimitié, en parlant de nos concitoyens, et que la confédération générale qui se prépare soit celle d'une paix et d'une bienveillance universelles. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 252-253.

⁵² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 256.

els drets abolits amb indemnització i va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent d'adreçar-se al rei per a convidar-lo a donar les ordres necessàries perquè els tribunals de la zona busquessin els autors de l'escrit que denunciava⁵³.

El comitè de recerques necessitava l'ajuda dels tribunals, tant per a aconseguir conèixer qui hi havia darrera d'un escrit "incendiari" com per a conèixer qui hi havia darrera dels desordres que es donaven.

Els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent van discutir la proposta de Macaye i no només van acceptar-la, sinó que van acordar de generalitzar-la i d'ampliar-la. En aquest sentit, els diputats de l'Assemblea van decidir d'adreçar el president del cos legislatiu al rei per a demanar-li que sol·licités a tots els tribunals del regne de perseguir i castigar amb tota la severitat de les lleis aquells que s'oposaven al pagament dels delmes, dels drets de « Champart » o de tots aquells drets senyorials que no havien estat abolits sense indemnització. A més a més, els diputats de l'Assemblea van decidir que el rei havia de convidar els ajuntaments a fer destruir tots els símbols d'insurrecció i de sedició que observessin en el seu territori. En alguns indrets, la gent plantava arbres com a senyal d'insurrecció⁵⁴.

El comitè de recerques es va dedicar, per tant, del juliol de 1789 al juliol de 1791, a perseguir les opinions, orals o escrites, de tots aquells que opinaven o un pèl massa a la dreta o un pèl massa a l'esquerra d'allò que es deia a l'Assemblea Nacional Constituent. I si no coneixia els autors d'aquestes opinions aleshores el comitè de recerques es mobilitzava per tal de conèixer-los.

De fet, el comitè de recerques va tenir totes aquestes competències tan importants perquè l'Assemblea Nacional Constituent així ho va voler. El comitè de recerques moltes vegades va investigar allò que el cos legislatiu va encarregar-li.

El 3 d'agost de 1790, per exemple, François Martin, diputat de Besançon, va llegir una carta de l'ajuntament d'aquesta ciutat per la qual es denunciava un escrit incendiari que s'estava difonent entre els exèrcits. Pel que sembla aquest escrit havia estat redactat per Alexandre Lameth⁵⁵. Martin va llegir el contingut de la carta i després que Alexandre Lameth, membre del

⁵³ Informe presentat per Macaye, en nom del comitè de recerques, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 3 d'agost de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 578.

⁵⁴ El projecte de decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent va ser el següent: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu son comité des recherches, décrète que son président se retirera, dans le jour, vers le roi, pour prier sa Majesté de donner les ordres les plus précis et les plus prompts, pour que, dans toute l'étendue du royaume et, en particulier, dans le département du Loiret, les tribunaux poursuivent et punissent avec toute la sévérité des lois, tous ceux qui, au mépris des décrets de l'Assemblée nationale et des droits sacrés de la propriété, s'opposent, de quelque manière que ce soit, et par violences, voies de fait, menaces ou autrement, au payement des dîmes de cette année, et des droits de champart ou agriers, et autres droits ci-devant seigneuriaux qui n'ont pas été supprimés sans indemnité, ainsi que des rentes ou censives en nature ou en argent jusqu'au rachat ; Que Sa Majesté sera également priée de donner des ordres pour que les municipalités fassent détruire toutes les marques extérieures d'insurrection et de sédition, de quelque nature qu'elles soient. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 580.

⁵⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 584.

comitè militar, anunciés que ja n'estava al corrent i demanés que les cartes que ell havia escrit als regiments fossin publicades, es va demanar que el comitè de recerques s'encarregués de buscar-ne els veritables autors. Alexandre Lameth va recolzar la proposta al·legant que calia conèixer aquells que volien portar a equívocs a l'exèrcit i el cos legislatiu va acceptar d'enviar la denúncia i l'escrit al comitè de recerques.

« Je ne provoquais que votre mépris sur cette lettre —deia Alexandre Lameth— mais comme les hommes à qui elle a été envoyée pourraient être induits en erreur, et qu'il est important de connaître ceux qui cherchent à égarer l'armée, je me joins à la demande qui est faite que cette lettre soit renvoyée au comité des recherches. »⁵⁶

Per altra banda, per un informe del comitè de rapports llegit a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 20 de gener de 1791, sabem que l'Assemblea Nacional Constituent va adreçar al comitè de recerques, per analitzar-les, totes les protestes i totes les pastorals de Louis-René-Édouard, príncep de Rohan, cardenal i arquebisbe d'Estrasbourg i diputat pel clergat en els Estats Generals⁵⁷. I això perquè aquest diputat estava acusat d'alçar els departaments de l'Haut-Rhin i del Bas-Rhin i d'excitar revoltes en contra de les lleis constitucionals de l'Estat. De fet, va ser enviat al tribunal de l'Alta Cort d'Orléans el 4 d'abril de 1791 arran d'un informe presentat per Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, en nom del comitè de recerques, del comitè diplomàtic, del comitè eclesiàstic, del comitè militar i del comitè de rapports⁵⁸.

⁵⁶ Id., t. 17, p. 584.

⁵⁷ Informe presentat per Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 20 de gener de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 352.

⁵⁸ Informe presentat per Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 4 d'abril de 1791 en nom del comitè de recerques, del comitè diplomàtic, del comitè eclesiàstic, del comitè militar i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 547-554.

4.) *Les crítiques a les recerques dels “enemics”*

El comitè de recerques va ser un comitè fortament criticat tant pels resultats dels seus treballs com pels mètodes que emprava per arribar-hi. I això perquè des del mateix moment en que va començar a discutir-se el seu establiment, una part de l'Assemblea Nacional Constituent hi va estar fortament en contra⁵⁹.

Més silencis que paraules

El comitè de recerques des d'un bon començament va ser reticent a comunicar les informacions que li arribaven i que es procurava, així com també els mètodes pels quals arribava a controlar-les. I la seva justificació per a les seves reticències solia ser sovint la mateixa: no posar en perill la caça i captura dels enemics de l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent.

En aquest sentit, els Arxius Parlamentaris ens han deixat un testimoni de les reticències d'alguns diputats del comitè de recerques a donar detalls de les informacions que gestionaven. « M. Goupil de Préfelin, doyen du comité prend la parole pour dire que le comité s'est constamment occupé, d'après l'esprit de son institution, de toute ce qui peut procurer la sûreté et la liberté publique, de tout ce qui peut faire découvrir les ennemis de la patrie. Il parle avec des réticences qui excitent les plus grands murmures. Sans vouloir entrer dans aucun détail, il passe en revue sommairement toutes les affaires qui sont venues à la connaissance du comité. »⁶⁰

De fet, el mateix dia en que Goupil de Préfelin va evidenciar les seves reticències a donar compte extensament de les informacions que gestionava, va comentar les seves reticències a donar explicacions sobre els mètodes emprats per tal d'obtenir-les. I això, després de veure criticat el seu informe per part dels diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent: « On voudrait nous forcer à faire connaître les canaux par lesquels certains faits nous sont parvenus, mais ce serait donner aux coupables les moyens d'arrêter le complément des preuves. »⁶¹

Les crítiques

El comitè de recerques va ser criticat al llarg de tota l'Assemblea Nacional Constituent. Des del mateix moment en que es discutia el seu establiment fins el moment en que va ser abolit el 18 de juliol de 1791.

El comitè de recerques va ser criticat per les informacions que donava i per les conclusions dels seus informes. Sobretot quan tenien a veure amb els instigadors de possibles complots, amb els autors d'algun desordre o amb els autors d'alguna opinió “incendiària”. Quan el comitè de recerques donava compte d'aquells que posaven traves a la lliure circulació del gra, aleshores les crítiques no tenien lloc.

⁵⁹ Veure el capítol 2 d'aquesta tesi doctoral.

⁶⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 168.

⁶¹ *Id.*, t. 10, p. 169.

El comitè de recerques va ser criticat també pels seus mètodes, ja que els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent estaven al cas de com obtenia algunes de les seves informacions.

El 21 de novembre de 1789, per exemple, el comitè de recerques va ser criticat perquè va introduir-se en un convent, acompanyat de la policia de París, a la recerca d'un sospitós que suposadament s'hi amagava. Amable-Gilbert Dufraisse-Duchey⁶² i Malouet van ser els diputats que, asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van denunciar-ho al cos legislatiu. I això perquè segons aquests diputats el comitè de recerques emprava formes pròpies dels governs despòtics per aconseguir localitzar, per a castigar, aquells que justament tenien simpaties per aquests governs, i perquè no eren funcions pròpies dels diputats posar-se a registrar els indrets on podien amagar-s'hi els sospitosos⁶³. En fi, Malouet va demanar al comitè de recerques explicacions però el cos legislatiu no es va pronunciar sobre aquesta qüestió.

De fet, el 13 d'octubre de 1789 ja s'havia discutit a l'Assemblea Nacional Constituent la qüestió d'inspeccionar certs llocs que suposadament eren "privilegiats". El comitè de recerques havia demanat poder autoritzar a la Comuna de París a inspeccionar lliurement tots aquells indrets que estimés oportú per tal de descobrir possibles complots. El comitè de recerques era del parer, de la mateixa manera que ho era Jean-Denis Lanjuinais o Jean-Louis-Claude Emmercy, aquest darrer membre del comitè de rapports en el moment de la discussió, que en qüestions relatives a la seguretat pública no hi havia llocs "privilegiats"⁶⁴. L'Assemblea, després d'escoltar una objecció, va acabar acceptant la proposta del comitè de recerques i la Comuna de París va ser autoritzada a inspeccionar tots aquells indrets en els quals podien amagar-s'hi els sospitosos.

Tanmateix, el comitè de recerques no només va ser criticat per a registrar tots els indrets que va considerar, sinó també per basar els seus informes amb informacions no massa "oficials". És a dir, el comitè de recerques acceptava totes aquelles informacions que li proporcionessin

⁶² Dufraisse-Duchey s'asseia a l'extrema esquerra de l'Assemblea Nacional Constituent, Adolphe ROBERT et Gaston COUGNY, « Amable-Gilbert Dufraisse-Duchey », *Dictionnaire des parlementaires français, comprenant tous les membres des Assemblées françaises et tous les ministres français depuis le 1er mai 1789 jusqu'au 1er mai 1889, op. cit.*, t. 2, p. 463.

⁶³ Segons els Arxius Parlamentaris, Malouet va intervenir a l'Assemblea Nacional Constituent per a dir el següent: « Il est bien fâcheux d'être obligé d'emprunter les formes du despotisme pour en anéantir les traces. Après cet exorde, M. Malouet parle de la descente nocturne faite dans le couvent de l'Annonciade par quelques membres du Corps législatif puissent descendre à ces fonctions subalternes sans compromettre leur caractère ; il ajoute qu'il aurait mieux valu s'occuper des moyens de porter remède aux émeutes populaires et il demande que le comité soit tenu de rendre compte à l'Assemblée des motifs de la descente dans le couvent, ainsi que des suites qu'elle a eues et des indices qu'elle a fournis. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 169.

⁶⁴ En referència a la proposta feta pel comitè de recerques, els Arxius Parlamentaris ens diuen el següent: « M. de Colbert de Seignelay rend compte, au nom du comité des recherches, de l'objet du message des représentants de la commune de Paris. La commune de Paris, empressée à découvrir le fil d'un complot fait contre les citoyens, se trouve embarrassée dans ses recherches par le respect dû jusqu'à ce moment à des lieux dits privilégiés ; elle ne croit pas devoir prendre un parti sans être autorisée par l'Assemblée nationale. Le comité pense que, lorsqu'il s'agit de la sûreté publique, il n'y a point des lieux privilégiés. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 440.

dades per atrapar els enemics i tant li feia que aquestes provinguessin de cartes obertes, de cartes anònimes, de cartes requisades, etc., etc.,. El comitè de rapports per exemple, s'havia negat a fer un informe el dia 23 de setembre de 1791 perquè no tenia dades "objectives" per a fer-lo. És a dir, el comitè de rapports estava al cas d'un afer, però en no tenir dades provinents de l'administració o dades signades amb noms i cognoms, es negava a fer l'informe. El comitè de recerques, en canvi, procedia de manera força diferent. Si creia que hi havia un complot, en donava compte a l'Assemblea Nacional Constituent tot i que les dades per les quals ho sostenia no fossin fiables.

Pel comitè de recerques la salvació de la pàtria, de la nació, de França o del poble, s'empri el mot que s'empri, era el primer, i per tant importava poc si la informació s'havia obtingut d'una manera o d'una altra. El comitè de recerques tenia els seus propis espies i la policia al seu servei, així com també el comitè de recerques de París, per tal de procurar-se les informacions que desitjava.

Si els informes de per si ja generaven polèmica perquè respiraven sovint la tendència política d'aquell que els feia o del comitè del qual sortien, els informes basats amb informació no del tot "oficial" encara generaven més enfrontaments entre els diputats. De fet, així va passar amb l'informe presentat per Macaye al cos legislatiu el 15 de juny de 1790 sobre les deliberacions dels catòlics de Nîmes i d'Uzès.

Macaye va llegir una denúncia no signada que es trobava annexada en un document que sí anava signat. I aleshores la polèmica va esclatar del tot. Els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent es van fer sentir. Louis-Charles-Amédée de Faucigny-Lucinge va proposar denunciar a Macaye al comitè de recerques i Jean-Jacques Duval d'Eprémesnil va considerar inacceptable deliberar a partir d'una denúncia anònima i més perquè l'Assemblea actuava com a jutge⁶⁵ i Honoré-Gabriel-Riquetti Mirabeau, que va sortir a la defensa del comitè de recerques, va dir que aquest comitè no podia trobar-se sotmès als mètodes d'un tribunal ordinari⁶⁶.

⁶⁵ Duval d'Eprémesnil va argumentar el següent sobre el fet de llegir una denúncia anònima: « Je n'abuserai pas des moments de l'Assemblée. M. de Mirabeau a réduit la question dont il s'agit à une question d'ordre, et a prétendu qu'on devait entendre le rapport de la pièce comme étant l'initiative de l'information ; ceci est absolument contraire aux principes de la liberté et à ceux de M. de Mirabeau lui-même. L'histoire d'aucun peuple ne fournit point de pareils exemples ; les délations anonymes ne peuvent être produites que par des fripons et acceptées que par des tyrans. M. de Mirabeau nous a parlé des libelles ; il y en a, en effet, beaucoup qui viennent de Paris. M. de Mirabeau lui-même a été calomnié dans quelques-uns ; je lui demande s'il trouverait digne d'une assemblée législative, qui alors se transforme en juge, qu'on lût dans cette assemblée toutes les horreurs calomnieuses qu'on répand contre lui, et qu'elles devinssent le sujet d'une délibération. Je crois aussi parler comme un homme libre. Un délateur qui voudrait en même temps servir de témoin n'aurait pas d'autre voie à prendre. Il en résulte que, contre les principes de M. de Mirabeau, cette forme tendrait à admettre des accusations anonymes et des dépositions mendicées. Je demande formellement que cette pièce ne soit pas lue. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 231.

⁶⁶ Mirabeau va comentar a l'Assemblea Nacional Constituent el següent: « M. Duval d'Eprémesnil n'a pas dit, ce me semble, un mot relatif à mon opinion et à la question. (*De bruyants murmures se font entendre de la partie droite*). Si cette assertion se jugeait par les éclats dont on fait retentir cette salle, il semblerait que je n'ai parlé que d'une délation. J'atteste tout ce qui est impartial que voici ce que j'ai

Pels diputats de l'Assemblea Nacional Constituent semblava clar que l'Assemblea adoptava algunes vegades la funció de jutge suprem. De no ser així els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea no mencionarien el paper de jutge de l'Assemblea i els diputats asseguts a l'esquerra del president no compararien el comitè de recerques amb un tribunal ordinari.

No obstant això, la discussió va pujar de to quan Voidel, president del comitè de recerques, va obtenir la paraula per intervenir. Aleshores els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van interrompre les seves paraules per a dir-li que el comitè de recerques era la vergonya del cos legislatiu. Voidel però va continuar parlant i acceptant les crítiques i va assenyalar que malgrat el caràcter anònim de la denúncia, aquesta havia de ser llegida perquè la salvació de l'Estat així ho demanava.

« Depuis une heure —va dir Voidel— on se débat pour savoir si on lira la pièce relative aux troublés très avérés de Nîmes. Le comité ne l'a point présentée comme anonyme, mais jointe à une adresse qui l'accompagnait et qui était signée. Fût-elle anonyme, on devrait encore la lire. Il y a eu de grands désordres, il s'agit d'en connaître les instigateurs. Le comité ne demande pas qu'on informe nominativement sur telle ou telle personne, mais sur tel ou tel fait. (*Plusieurs membres de la partie droite s'écrient : C'est la honte de l'Assemblée nationale que ce comité des recherches !*) Votre comité ne se dissimule pas qu'aux yeux de certaines personnes son existence est un délit social ; mais, quoi qu'il en soit, il remplira son devoir. Si par exemple, on lui donnait avis que le salut de l'État est en danger, et qu'il refusât de vos en donner avis, sous prétexte que les annonces seraient anonymes, je vous le demande, ne serait-il pas criminel, et ne le jugeriez-vous pas ainsi ? »⁶⁷

L'Assemblea Nacional Constituent va fer cas omís dels diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea i va acceptat d'escoltar les peces que el comitè de recerques li va voler llegir.

El comitè de recerques va ser també criticat pels arrestos que feia. El comitè de recerques feia arrestar a aquells que considerava sospitosos. Donava les ordres al comitè de policia de la comuna de París i al comitè de recerques d'aquesta ciutat i aquests procedien a arrestar⁶⁸. I per aquest fet, el 25 d'octubre de 1790 va ser criticat per Louis marquès de Foucauld de Lardimalie. Aquest diputat, assegut a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent, va proposar amb ironia a la cambra de diputats de donar al comitè de recerques,

dit : « Dans la série des pièces que présente votre comité, il s'en trouve une qui n'est pas signée. » Cette pièce n'est pas la dénonciation ; c'est un arrêté, une demande quelconque. (Le bruit recommence dans la partie droite). Lorsqu'on parle au milieu de feux qui se croisent avec tant de rapidité, il est bien heureux de n'avoir que des choses très facile à dire. On me demande si les faits consignés dans la pièce dont il s'agit sont vrais ; je réponds que c'est ce qu'il s'agit de déterminer par l'information ; on me dit encore : eh bien ! lisez-la ! Ce n'était pas la peine de m'interrompre, c'est ce que je demande depuis longtemps. Le comité des recherches ne peut être soumis aux formes méthodiques d'un tribunal ordinaire. La pièce est jointe à une lettre d'envoi signée ; nulle difficulté, elle doit être lue. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 231.

⁶⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 231.

⁶⁸ Veure el capítol 4 d'aquesta tesi doctoral.

a part del poder d'arrestar a la gent, el poder d'alliberar-los⁶⁹. Foucauld de Lardimalie coneixia bé les competències del comitè de recerques, ja que havia estat membre d'aquest comitè des del 24 de novembre de 1789 al 24 de desembre d'aquell mateix any, quan aquest comitè compost de dotze membres en tenia vuit asseguts a la dreta del president de l'Assemblea⁷⁰.

De fet, el comitè de recerques va ser probablement el comitè que amb més ironia se'l va criticar. El dia que Voidel va intervenir a l'Assemblea Nacional Constituent per a dir que la municipalitat de Douai havia de ser escoltada abans de ser condemnada⁷¹, per tal de no arrestar-la, un diputat va intervenir en la discussió per a mencionar que li resultava curiós que Voidel fes justament aquesta observació, així com que pensés que detenir un acusat fos jutjar-lo⁷². Voidel, com a president del comitè de recerques, ordenava arrestos i els ordenava abans d'escoltar als suposadament culpables.

El comitè de recerques no només va ser criticat per arrestar els sospitosos, sinó que també ho va ser per proposar l'alliberament d'algun d'aquests o perquè es va considerar que no feia bé la seva feina⁷³. Més d'un diputat el va criticar per aquest fet. El 15 d'abril de 1790, quan Palasne de Champeaux, en nom del comitè de recerques, va reconèixer quan no coneixia els enemics del procés revolucionari, un diputat va contestar-li que justament la seva feina era de descobrir-los i que de no fer aquesta feina potser caldria anomenar-lo el comitè sense recerques. « C'est votre devoir de les découvrir —va dir un diputat de l'Assemblea— sans cela on vous appellera le comité sans recherches. »⁷⁴

Per altra banda, el 19 d'agost de 1790, quan la revolta de Nancy ja estava iniciada, Adrien-Cyprien Duquesnoy va considerar que els desordres esclataven per tot arreu i en el mateix moment, i que el comitè de recerques ni explicava les causes d'aquests moviments ni aportava cap mena de llum al respecte, ni donava cap mena d'informació sobre els diners que suposadament es distribuïen a París.

« Ce n'est pas à Toulon, ce n'est pas à Metz, ce n'est pas à Nancy qu'il y a du désordre —va dir, Duquesnoy— ; c'est à Paris, c'est à votre porte. Ce matin, on voulait arracher de l'Hôtel des

⁶⁹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 37.

⁷⁰ Veure el quadre de diputats del comitè de recerques i també la gràfica número 5 del capítol 5.

⁷¹ Voidel va intervenir a l'Assemblea Nacional Constituent per a dir el següent: « Vos comités réunis ont parfaitement bien senti l'impression douloureuse et le mouvement d'indignation que ces événements exciteraient dans l'Assemblée (...) Mais ils ont dû se raidir contre ce premier mouvement ; et ce n'est pas sans de très fortes raisons qu'ils vous ont proposé de vous borner, quant à présent, à mander à la barre les officiers municipaux de la ville de Douai, pour y rendre compte de leur conduite. Vos comités n'ont dû vous proposer que des mesures compatibles avec la justice, et qui pussent caractériser votre sagesse. Or, quel que soit le délit, quelle que soit la conduite criminelle dont est prévenu la municipalité de Douai, il est un principe d'équité général et universel, c'est qu'il ne faut condamner sans l'entendre. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 216.

⁷² La crítica que se li va fer a Voidel va ser la següent: « Il est bien étonnant que ce soit M. Voidel, président du comité des recherches, qui vous fasse cette observation ; il est plus étonnant encore qu'il croie qu'arrêter un prévenu, c'est le juger. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 216.

⁷³ Informe presentat per Charles-Alexis-Pierre-Brûlart de Genlis comte de Sillery, membre del comitè de recerques, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 6 de desembre de 1790 en nom del comitè militar, del comitè de rapports i del comitè de recerques, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 271-319.

⁷⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 13, p. 70.

Invalides les soldats du régiment du roi, que le roi, chargé de votre décret, y a fait mettre. Tout le courage, toute la prudence, l'inébranlable patriotisme de la garde nationale suffisent à peine pour prévenir les plus grands malheurs ; on travaille, par tous moyens, à indisposer le peuple contre cette garde qui le protège contre ses propres égarements. Et qui sait où peut s'arrêter une telle impulsion ?

« C'est le même jour, à la même heure que se manifestent, dans tous les points du royaume, des révoltes de même nature. Il y a lieu de croire qu'elles sont dirigées par un même mouvement, qu'elles partent d'un même point. Vous avez des comités des recherches, et ils ne vous donnent sur les causes de ces mouvements, aucune lumière. Le comité des recherches de la ville de Paris va faire arrêter au loin Mme Jumillac et une Mme Thomassin, et de méprisables et ridicules somnambules ; et le commandant général a dit, dans une proclamation imprimée, qu'il y a eu de l'argent distribué dans Paris. Et le comité des recherches de Paris ne vous dit pas qui a distribué cet argent. »⁷⁵

Per Duquesnoy calia restaurar ben aviat l'ordre públic perquè sense aquest, la llibertat no tenia lloc.

« J'invite tous les amis de la liberté à bien réfléchir sur notre position —va dir, Duquesnoy— à sentir que l'ordre public est notre premier besoin, l'ordre sans lequel la liberté n'est qu'une chimère ; l'ordre sans lequel la liberté nous échappera bientôt ; car jamais on n'est plus près du despotisme que dans les temps d'anarchie. »⁷⁶

Assumir les critiques

El comitè de recerques va acceptar la majoria de crítiques que se li van fer i en cap moment va sostenir que els seus mètodes per arribar a l'objectiu marcat fossin del tot "legals". Tampoc va perdre mai el temps en posar-se en contra d'aquells que observaven que la seva mateixa existència era un delictes social o que el consideraven un comitè tot poderós. El comitè de recerques tenia molt clars els seus objectius —la seguretat de l'Estat—i aquests objectius justificaven el fet que pogués sostenir els seus arguments a partir de cartes obertes, de cartes requisades, de cartes anònimes, d'inspeccions, d'espies o d'interrogatoris fets a base d'arrestos.

Voidel, el president d'aquest comitè, ho va deixar ben clar en diferents ocasions. Primer exemple, 15 de juny de 1790: « Votre comité ne se dissimule pas qu'aux yeux de certaines personnes son existence est un délit social ; mais, quoi qu'il en soit, il remplira son devoir. »⁷⁷ ; segon exemple, 25 d'octubre de 1790 : « Je ne monte pas à cette tribune pour excuser le comité des recherches ; il n'a jamais été dirigé dans sa conduite que par le zèle le plus pur et le plus infatigable. »⁷⁸

⁷⁵ Id., t. 18, p. 168.

⁷⁶ Id., t. 18, p. 168.

⁷⁷ Id., t. 16, p. 231.

⁷⁸ Id., t. 20, p. 37.

D'on venen les crítiques?

La majoria de crítiques que va rebre el comitè de recerques van venir de diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent. Alguns diputats d'aquest sector ja s'havien mostrat contraris des de mitjans de juliol de 1789 a la creació d'aquest comitè.

Aquests observaven que amb la creació d'aquest comitè no es respectava la divisió de poders i que aquest comitè, més que un comitè, semblava un tribunal d'inquisició. Justament allò que no havia d'instaurar-se en un nou règim marcat per la llibertat.

De fet, els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van criticar sovint els informes del comitè de recerques perquè no observaven per enlloc alguns dels complots que el comitè intuïa. En algunes ocasions, fins i tot, els diputats asseguts a la dreta del president del cos legislatiu van arribar a demanar que de no confirmar-se els complots que mencionava el comitè de recerques, aquest comitè fos cridat a l'ordre. I això perquè per alguns diputats asseguts a la dreta del president, el comitè de recerques feia observar a l'Assemblea complots inexistents.

I en aquest sentit cal destacar dos afers: L'afer del senyor Bussi i l'afer del senyor Thevenot i del matrimoni Lacombe.

Quan el 25 d'octubre de 1790 Voidel va presentar-se a l'Assemblea Nacional Constituent per tal d'explicar que el senyor Bussi havia estat detingut perquè se'l suposava culpable de voler formar un exèrcit en contra de l'Estat, els diputats asseguts a la dreta del president van protestar fortament. I no només van protestar fortament sinó que van denunciar a l'Assemblea que se li volien fer observar complots imaginaris. Textualment Serent va dir el següent: « J'oserai peut-être faire remarquer à l'Assemblée de combien de vaines terreurs on a cherché depuis longtemps à alarmer son patriotisme de combien de faits puérils, transformés en complots imaginaires, on a tenté de former des fantômes de contre-révolution qui se sont facilement évanouis au flambeau de la justice, pour ne laisser après eux d'autres traces que les vexations qu'ils ont causées. »⁷⁹

El 8 de gener de 1790 Voidel va reconèixer a l'Assemblea Nacional Constituent que Bussi no havia volgut formar un exèrcit en contra de l'Estat, sinó que havia volgut formar un exèrcit per protegir les seves propietats⁸⁰.

⁷⁹ Id., t. 20, p. 46.

⁸⁰ Voidel va justificar de la següent manera la innocència del senyor Bussi: « Toutes les explications donnés par celui-ci et les détenus nous ont paru, Messieurs, plausibles et satisfaisantes : nous ne pouvons pas scruter les intentions des hommes ; leurs actions seules sont soumises à notre jugement. Nous n'avons trouvé dans leurs réponses, séparées, et que très difficilement au moins, ils ont pu concerter, de l'uniformité, et par, une conséquence naturelle de la bonne foi. Le projet de défendre ses propriétés et celles d'autrui, quoique très légitime et très louable en soi, n'autorisait cependant pas M. de Bussy à faire faire des uniformes à ses amis ; mais, dans les circonstances présumées où il se trouvait, était-ce un délit ? Nous ne le croyons pas. Un crime de lèse-nation ? encore moins : c'était une imprudence grave qui l'exposait à tous les soupçons et à tous les déplaisirs qui en ont été la suite. Mais vous penserez peut-être, comme nous, que trois mois de détention sont une réparation suffisante de cette faute. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 97. Sobre l'afer del senyor Bussi, Momcilo

Per altra banda, quan el 28 de maig de 1791 Sillery va comentar a l'Assemblea Nacional Constituent que tres individus, el senyor Thévenot i el matrimoni Lacombe, havien volgut provocar l'alçament dels tallers de la caritat de París, els diputats asseguts a la dreta del president van protestar fortament. I no només això, sinó que Maury va comentar amb ironia que s'acceptés el projecte de decret presentat pel comitè de recerques, perquè d'aquesta manera quedaria novament palès que els complots denunciats per aquest comitè eren només quimeres absurdes⁸¹.

El 30 d'agost de 1791, Pierre-Vincent Varin de Brunelière, en nom del comitè de rapports i després que el comitè de recerques quedés absorbit per aquest comitè i arran del fet que el senyor Thévenot i la senyora Lacombe continuaven arrestats, va comentar a l'Assemblea Nacional Constituent que no hi havia crim de « lèse-nation ». D'alguna manera, el comitè de rapports estava dient que no hi havia complot⁸². Tres mesos després del primer informe presentat pel comitè de recerques.

Els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea

Els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van ser els més crítics amb el comitè de recerques, però també els més interessats en gestionar-lo. Els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea van criticar l'establiment d'aquest comitè, els mètodes que emprava i les conclusions dels seus informes però no van renunciar mai a gestionar-lo.

El primer comitè de recerques (del 30 de juliol al 3 de setembre de 1789) només tenia dos membres asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent mentre que cinc membres d'aquest comitè eren jacobins, és a dir, estaven afiliats a la Societat dels Amics de la Constitució.

En canvi, en el segon comitè de recerques (del 3 de setembre al 20 d'octubre de 1789) la situació s'havia invertit. En lloc d'haver-hi dos diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent, n'hi havia cinc, i en lloc d'haver-hi cinc de jacobins, n'hi havia dos.

Per altra banda, en el tercer comitè de recerques (del 20 d'octubre al 24 de novembre de 1789) els jacobins es van fer forts i van passar de tenir dos diputats en el comitè de recerques a tenir-ne nou.

Davant d'això, la resposta dels diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent no es va fer esperar. I en el quart comitè de recerques (del 24 de

Markovic dóna detalls molts interessants en el seu treball de recerques, a partir de la documentació que ha localitzat treballant tant el comitè de recerques de la ciutat com el comitè de policia, Momcilo MARKOVIC, *Répression et ordre public à Paris: 1789-1793*, op. cit., p. 114-115.

⁸¹ *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 26, p. 590.

⁸² Informe presentat per Pierre-Vincent Varin de Brunelière, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 30 d'agost de 1791, *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 30, p. 80-81.

novembre al 24 de desembre de 1789) vuit membres d'aquest comitè estaven asseguts a la dreta del president de l'Assemblea.

La reacció dels jacobins va venir a continuació. I en el cinquè comitè de recerques (del 24 de desembre de 1789 al 26 d'abril de 1790), els jacobins van ocupar totes les places d'aquest comitè. I en la posterior renovació, només van perdre tres diputats. De manera que els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent no es van poder apropiari més del comitè de recerques. I això perquè aquest comitè no es va renovar cap cop més⁸³.

Per tant, els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van criticar molt fortament el comitè de recerques, però també van estar molt interessats en ocupar-lo, i per aquest fet, el 27% dels membres d'aquest comitè van trobar-se asseguts a la dreta del president de l'Assemblea⁸⁴.

I no només això. François-Henri comte de Virieu, que en el moment de discutir-se la creació d'aquest comitè, va declarar el següent: « Comment peut-on demander un établissement aussi révoltant, immoler des hommes qui ne pourront se faire entendre, qui ne pourront se défendre ? »⁸⁵, va ser membre fins i tot del comitè de recerques. Del primer comitè de recerques que va establir-se⁸⁶. I això després de dir que proposar el comitè de recerques repugnava a l'honor, a la delicadesa i a la humanitat.

En fi, els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van criticar el comitè de recerques pels seus mètodes, però no van estar-se de demanar mesures idèntiques a les que demanava el comitè de recerques quan tenien por d'alguna cosa. Com per exemple, el contingut d'un escrit suposadament redactat per Jean-Paul Marat. El 22 d'agost de 1790, per exemple, Malouet va demanar al cos legislatiu d'ordenar a l'alcalde de París de fer-se amb Jean-Paul Marat, ja que havia escrit el següent: « qu'il fallait élever dans les Tuileries huit cents potences, pour y attacher une partie des membres de l'Assemblée nationale et tous les ministres. »⁸⁷

Els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent potser no tenien por a un complot aristocràtic ni veien enemics per tot arreu, però sí tenien por a ser víctimes d'una reacció del poble fomentada per gent d'esquerres. I davant d'això, demanaven les mateixes mesures que podien demanar els diputats asseguts a l'esquerra de l'Assemblea davant de la por a un complot aristocràtic.

Els diputats asseguts més a l'esquerra del president de l'Assemblea Nacional Constituent no van acceptar la proposta de Malouet. Ni el mateix Mirabeau la va acceptar, denunciat en l'escrit suposadament redactat per Marat. És més, Mirabeau amb ironia va respondre a la

⁸³ Veure la gràfica número 5 del capítol 5 d'aquesta tesi doctoral.

⁸⁴ Veure la gràfica número 3 del capítol 5 d'aquesta tesi doctoral.

⁸⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 295.

⁸⁶ Veure la taula de personal del comitè de recerques. Aquesta taula de personal es troba dins de l'annex número 2 d'aquesta tesi doctoral.

⁸⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, 18, p. 213.

petició de Malouet, i això perquè, segons ell, no calia fer cas a allò que deien certs escrits que es difonien. De fet, Mirabeau va fer fins i tot broma de l'escrit denunciat per Malouet i de l'apartat que feia menció als « noires » de l'Assemblea, és a dir, al costat dret de l'Assemblea, als diputats asseguts a la dreta del president, els mateixos que tenien por de l'escrit que denunciaven.

« On parle des noirs dans ce libelle ; —va dir, Mirabeau— eh bien, c'est au Chatêlet du Sénégal qu'il faut dénoncer ce libelle. »⁸⁸

Els atacs personals

Les discussions entre el comitè de recerques i els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van anar més enllà de discussions entorn de punts de vista diferents. Algunes vegades les discussions van deixar pas a atacs entre uns i altres, entre els membres del comitè de recerques i els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent.

El 21 de novembre de 1789 una forta discussió va donar-se a l'Assemblea Nacional Constituent per un comentari fet per Jacques-Marie Glezen, membre del comitè de recerques, al cos legislatiu. Glezen va vincular una carta escrita per Malouet a un complot tramat per Augerard, secretari de la reina, per a segrestar el rei⁸⁹. Malouet va protestar enormement davant d'aquesta acusació que no havia estat formulada del tot obertament i va aconseguir que el cos legislatiu el declarés innocent de tota acusació⁹⁰. No sense abans haver fet llegir la seva carta i haver-se defensat de manera vehement.

Davant d'aquests fets, els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van demanar la supressió del comitè de recerques, però no la van aconseguir. Tanmateix, tres dies més tard, en el moment de renovar-se el comitè de recerques, van aconseguir que vuit membres d'aquest comitè estiguessin asseguts a la dreta del president de l'Assemblea, com a resposta a un comitè de recerques format per nou jacobins. Nou jacobins que havien acusat molt subtilment a Malouet de trobar-se implicat en un complot per a segrestar el rei.

⁸⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 18, p. 213.

⁸⁹ Glezen va comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: Vous connaissez les propos sinistres pour transférer le Roi à Metz. M. Augerard, à la confrontation d'un plan tracé de sa main, s'est justifié en disant que c'était le produit d'une imagination exaltée ; dans la correspondance d'un personnage important il existe une lettre écrite par un généreux ami de sa liberté. Je ne veux pas inculper personne, mais l'esprit dans lequel cette lettre est écrite et la personne à qui elle est adressée semblent désigner quelque chose : il y est parlé des membres de l'Assemblée qui sont de mauvais citoyens et qu'on accuse d'être les auteurs des malheurs publics. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 169.

⁹⁰ La intervenció de Malouet per a justificar-se de la inculpció va ser la següent: « J'offre de me constituer sur-le-champ prisonnier si je suis reconnu coupable ; mais je croyais que 30 ans d'une vie sans reproche me mettaient à l'abri de tout espèce d'accusation ; si ce n'est pas par méchanceté, c'est au moins par erreur que M. Glezen a rapproché une de mes lettres de l'Affaire de M. Augerard, qui lui est étrangère. On m'accusa de même, il a vingt ans, sur une lettre interceptée. J'ai été pleinement justifié. J'attends pour la lettre actuelle le même jugement et je réclame votre justice à raison de la grave inculpation que l'on me fait aujourd'hui. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 169.

Per altra banda, diputats asseguts a la dreta de l'Assemblea Nacional Constituent van atacar de ben a prop el comitè de recerques. Cas per exemple de Macaye, que va dimitir d'aquest comitè per considerar-lo un poder inquisitorial i el va denunciar en una carta de renúncia al càrrec que va distribuir entre els diputats de l'Assemblea⁹¹.

Macaye va dimitir el 16 de gener de 1791 del comitè de recerques i formava part d'aquest comitè des del 26 d'abril de 1790. De fet, era l'únic membre assegut a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent del sisè i darrer comitè de recerques que hi hagué en el cos legislatiu, i en aquest sentit, havia de lidiar les tasques d'aquest comitè al costat de nou membres jacobins.

Macaye considerava, en la carta que va escriure i distribuir entre els diputats, que havent-se reorganitzat els tribunals no calia mantenir vigent el comitè de recerques i que les tasques d'aquest comitè, sobretot les relacionades amb les subsistències, podien ser traspassades al comitè de rapports. Macaye denunciava també, en la seva carta, un decret adoptat pel comitè de recerques el 17 de novembre de 1790, pel qual s'establia que només les cartes i els paquets adreçats a aquest comitè podien ser oberts pel president, pel vice-president i pel secretari d'aquest comitè.

Per Macaye, la informació que arribava al comitè de recerques havia de ser coneguda per a tots els diputats que formaven part del comitè i no només pel president, pel vice-president o pel secretari. A més a més, segons Macaye, el president havia dimitit i Voidel, vice-president del comitè, i Cochon de l'Apparent, el secretari, tenien arran d'aquest fet un poder il·limitat i arbitrari. Macaye acabava la carta tot dient que no tenia res a veure amb les darreres decisions adoptades pel comitè de recerques ni tampoc amb les darreres detencions que aquest comitè havia ordenat.

En un principi l'Assemblea Nacional Constituent no va discutir el contingut de la carta, però Voidel, el president del comitè de recerques, va contestar els arguments de Macaye en una carta que li va adreçar particularment⁹².

En aquesta carta Voidel es mostrava sorprès per la crítica de Macaye i li demanava en quin moment li havien fet el buit la resta de companys del comitè o en quin moment no li havien comunicat les peces que li arribaven. Voidel li comentava que d'haver demanat al comitè de recerques el perquè del decret adoptat pel qual es restringia la comunicació de les cartes i dels paquets que arribaven al comitè de recerques, li hauria explicat que es devia al fet que l'antic ministeri sabia sovint molt més abans que el propi comitè de recerques el contingut de les peces que els hi arribaven. El comitè de recerques, segons Voidel, adoptant el decret del 17 de novembre de 1790, només havia volgut evitar que persones externes al comitè coneguessin el contingut de les cartes i els paquets que rebia.

⁹¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 289. Veure en l'annex número 8 la carta de renúncia de Pierre-Nicolas-Haraneder Macaye.

⁹² No hem trobat en els Arxius Parlamentaris cap discussió entorn a la carta de renúncia de Macaye del dia 16 de gener de 1791.

Aquest intercanvi de cartes entre Macaye i Voidel no va donar lloc, en principi, a cap discussió a l'Assemblea Nacional Constituent⁹³, però va posar en evidència que les lluites entre el comitè de recerques i els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea eren intenses i més quan Voidel, en un moment determinat de la carta, li va preguntar a Macaye: « Qui vous a donc ainsi changé tout à coup » ?⁹⁴

⁹³ No hem localitzat en els Arxius Parlamentaris cap debat obert arran de la resposta de Voidel a Macaye el dia 29 de gener de 1791.

⁹⁴ *Archives Nationales, Série D. Missions des Représentants et comités des Assemblées, Sous-série DXXIX bis. Comité des Recherches, caixa núm. 33, dossier núm. L339, peça núm. 14.*

5.) Propostes / Interferències

El comitè de recerques va intervenir arran de les tasques que li va encomanar l'Assemblea Nacional Constituent en qüestions que pertanyien tant al poder executiu com al poder judicial. I això perquè, en perseguir els autors dels possibles complots, en intentar localitzar aquells que atemptaven contra la lliure circulació del gra i/o afavorien l'exportació d'aquest, en buscar els responsables dels desordres que es donaven i en recercar aquells que tenien opinions molt més a la dreta o molt més a l'esquerra d'aquelles que el cos legislatiu sostenia, va treballar en el manteniment de l'ordre públic. Un manteniment que li competia al rei dur a terme i no a l'Assemblea o als seus comitès.

Interferir en poder judicial i en el poder executiu

Fins el moment abans d'iniciar-se el procés revolucionari el rei definia l'ORDRE que havia de regir el seu règim. Feia les lleis, les feia executar, a les seves mans tenia la justícia i ajustava tot allò que es desajustava. I no només això, perseguia o millor dit feia perseguir per a castigar-los, tots aquells que pretenien desajustar o que en algun moment havien desajustat l'ORDRE que ell havia definit.

Per a perseguir tots aquells que pretenien desajustar o que en algun moment havien desajustat l'ORDRE que ell havia definit, el rei comptava amb dues institucions ben importants: els tribunals i la policia. Aquestes dues institucions que no estaven del tot desvinculades i que, després de 1790, una formaria part del que s'anomena poder judicial i l'altra del que s'anomena poder executiu, ajudaven el rei a gestionar l'ordre públic i a mantenir la tranquil·litat pública.

Els tribunals havien de castigar aquells que havien volgut atemptar contra l'ORDRE que el rei definia i la policia havia de localitzar-los, detenir-los, interrogar-los i recollir proves dels seus delictes.

De fet, la policia abans de ser reglada pel procés revolucionari, s'ocupava de vetllar sobre tots els interessos morals i físics de la societat, com ara els cultes, les subsistències, les protestes, el contraban, els desertors, les presons o els locals de prostitució. La policia s'interessava per tot allò que feia referència a la seguretat i a la tranquil·litat pública, és a dir, al manteniment de l'ordre públic, a la salubritat i a la vigilància dels mercats per a prevenir caresties. I tot això perquè estava vinculada des dels seus orígens a l'administració de l'estat. De fet, la paraula policia en els seus orígens grecs —prové de «polis» i «politeia»—era sinònim d'administració general⁹⁵.

⁹⁵ Jean-Jacques CLÈRE, « Police », *Dictionnaire historique de la Révolution française*, op. cit., p. 848 i Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques*, op. cit., p. 459. Per a ser més precisos i segons un tractat de policia que va ser escrit per un tal Nicolas Delamare, la policia d'Antic règim tenia competències en els següents àmbits: « la religion, la discipline des mœurs, la santé, les vivres, la sûreté et la tranquillités publiques, la voirie, les sciences et les arts libéraux, le commerce, les manufactures et les arts mécaniques, les serviteurs domestiques, les manouvriers et les pauvres. », Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques*, op. cit., p. 460.

La policia, per tant, li servia al rei per a fixar l'ORDRE que definia i per aquest fet, la policia es trobava al seu servei. La policia es vinculava al poder central a través dels intermediaris del rei: de l'intendent de justícia, policia i finances que es localitzava en les províncies i del lloctinent de policia de les ciutats⁹⁶.

De fet, la policia anava directament vinculada al rei des d'un edicte reial del mes de març de 1667 quan va crear-se la figura del lloctinent general de policia. Fins aleshores, la policia anava vinculada a institucions que tenien competències administratives i judicials, com ara les batllies, les senescalies o els parlaments. En el moment de crear-se la figura del lloctinent general de policia, es va voler vincular la policia al rei i desvincular la policia de l'exercici de la justícia. El lloctinent general de la policia se situava per sota de l'intendent de justícia, policia i finances i va desaparèixer en el moment en que es va decretar la fi de l'Antic règim el 4 d'agost de 1789⁹⁷.

El rei, a part de tenir sota control els tribunals i la policia, tenia sota control els escrits que es publicaven en el seu reialme i les opinions que es difonien. És a dir, el rei feia vigilar tot allò que es deia o s'escrivía en el seu regne i que podia alterar l'ORDRE que havia definit. Sota la vigilància del Garde des Sceaux, el futur ministre de la justícia, que vetllava sobre els tribunals i segellava els decrets del rei, hi havia la llibreria, encarregada de vigilar que cap escrit pogués alterar l'ORDRE definit pel monarca⁹⁸.

A més a més, el rei a part de controlar els tribunals i la policia i de fer vetllar les opinions orals o escrites dels seus súbdits, tenia alguns recursos per a desenganyar els súbdits d'oposar-se a les seves voluntats. Per una banda, tenia les « lettres cachet » que servien per a detenir a tots aquells que podien oposar-se al seu règim⁹⁹, i per l'altra, tenia establert el crim de « lèse-majesté » pel qual podia castigar aquells que el traïanaven o que no li havien estat fidels, o dit d'altra manera, aquells que s'oposaven a l'ORDRE per ell establert ja fos per insurrecció o per haver opinat o escrit alguna cosa¹⁰⁰.

En el moment en que el procés revolucionari va iniciar-se, i en el moment en que l'Assemblea Nacional Constituent va decidir que perseguiria aquells que atemptessin contra el procés revolucionari —és a dir, aquells que s'oposessin a l'ORDRE que definia en els seus debats

⁹⁶ Id., p. 460.

⁹⁷ Id., p. 460.

⁹⁸ Albert RIGAUDIÈRE, *Histoire du Droit et des institutions*, op. cit., p. 350.

⁹⁹ Mitjançant les « lettres cachet », cartes tancades, signades pel rei, que comencen amb la frase següent: « De la part du Roi » i que porten un segell del rei anomenat: « sigillum secreti », el rei feia empresonar a aquells que podien suposar un perill per l'ordre públic. Tanmateix, sembla ser que el rei no va emprar massa aquest mètode i que les « lettres cachet » van servir més aviat per a fer detenir alguns individus per desig de les pròpies famílies d'aquell que havia de ser detingut. Val a dir però que hi havia diferents tipus de « lettres cachet ». Primer tipus, les cartes que s'enviaven a les corts estrangeres; segon tipus, les cartes que el rei enviava als seus agents i on hi havia ordres concretes per aquests; i tercer tipus i últim, les cartes que servien per arrestar alguns individus. Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques*, op. cit., p. 359 i Albert RIGAUDIÈRE, *Histoire du Droit et des institutions*, op. cit., p. 384, Paolo NAPOLI, *Naissance de la police moderne, Pouvoir, normes, société*, op. cit., p. 187.

¹⁰⁰ Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques*, op. cit., p. 357-358.

parlamentaris— i va establir el crim de « lèse-nation » i va crear un comitè per tal de portar a terme la persecució, l'Assemblea va donar al comitè que va crear —en aquest cas, el comitè de recerques— unes competències que abans gestionava el rei per tal de mantenir l'ORDRE que com a rei definia.

Per aquest fet, quan el comitè de recerques va començar a fer els seus treballs va començar a intervenir en unes esferes que abans competien al rei, és a dir, va començar a fer-se sentir sobre els tribunals i sobre la policia. Sobre dues institucions que mesos més tard, van ser desvinculades del rei.

Els tribunals van passar a formar part del poder judicial i van ser deslligats del monarca i la policia va entrar a formar part del poder executiu sense deure's al rei. L'Assemblea Nacional Constituent va decidir que el poder judicial era independent del poder executiu i del poder legislatiu i el rei va perdre el veritable poder de jutjar el seu poble —la justícia retinguda i la justícia relegada— així com també el poder de nomenar el personal de justícia¹⁰¹. Per altra banda, l'Assemblea va vincular la policia amb els ajuntaments¹⁰² i va suprimir els intendants de justícia, policia i finances i els intendants generals de policia de les ciutats als quals la policia estava vinculada. Amb aquesta operació, l'Assemblea va tallar els lligams del rei amb la policia del regne perquè va vincular la policia a les municipalitats i aquestes, malgrat deure's al poder executiu, quan tenien problemes o observaven querelles i desordres en els seus municipis s'adreçaven sovint al cos legislatiu i algunes vegades, directament, al comitè de rapports que s'encarregava de gestionar l'ordre públic.

¹⁰¹ El primer article del capítol 5 : « Du pouvoir judiciaire » de la Constitució de 1791 estableix el següent: « Le pouvoir judiciaire ne peut, en aucun cas, être exercé par le Corps législatif, ni par le roi. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 32, p. 538. Per altra banda, un informe del comitè de Constitució i del comitè de jurisprudència criminal, relatiu a la llei sobre la policia de seguretat, la justícia criminal i la institució dels jurats, constata que el rei no nomena ni el personal de l'administració del regne ni el personal de l'aparell judicial: « En Angleterre, le roi est à lui seul le pouvoir exécutif. Les lois une fois faites dans le parlement, lui seul les fait exécuter ; et, à cet effet, il nomme tous les agents d'exécution, les juges, les administrateurs, les officiers du fisc. Il y a peu de temps même que les juges anglais étaient amovibles à volonté comme les autres serviteurs de la couronne. En France, le roi n'est que le chef suprême du pouvoir exécutif ; il ne nomme pas les agents de l'exécution pour l'intérieur, il s'en sert seulement, c'est le peuple qui les désigne, que les remet dans la main du roi pour être employés par lui ; ils ne reçoivent de lui que le mouvement, et non l'existence ; il commande à tous au nom de la loi ; mais il n'en choisit aucun. Ses commissaires sont les organes par lesquels il voit, il apprend si la loi est partout exécutée ; mais ils ne sont les organes par lesquels ils voit, il apprend si la loi est partout exécutée ; mais ils ne sont pas des moyens directs d'exécution ; ils agissent sur les corps constitués par voix de réquisition, mais jamais sur les individus directement. Bien loin de là, la maxime fondamentale de notre gouvernement, c'est que la force exécutive du monarque ne puisse jamais atteindre les individus que par l'intermédiaire nécessaire des agents élus par le peuple ; or, ce principe serait violé, si les commissaires du roi pouvaient accuser les citoyens. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 52.

¹⁰² El decret sobre l'organització de les municipalitats del 14 de desembre de 1789 estableix el següent: « Art. 50. Les fonctions propres au pouvoir municipal, sous la surveillance et l'inspection des assemblées administratives, sont : (...). De faire jouir les habitants des avantages d'une bonne police, notamment de la propreté, de la salubrité, et de la tranquillité dans les rues, lieux et edifices publics. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 565, Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques*, op. cit., p. 461 i Paolo NAPOLI, *Naissance de la police moderne, Pouvoir, normes, société, op. cit.*, p. 192-194.

El comitè de recerques, per a localitzar aquells que volien desajustar el procés revolucionari o que l'havien desajustat en algun moment, va començar a tenir forts contactes amb la policia de París des d'un bon principi. De fet, aquesta va desvincular-se aviat del poder executiu i el Garde des Sceaux ho va denunciar ja a l'Assemblea Nacional Constituent per l'agost de 1789. Només dues setmanes més tard de l'assassinat de Berthier de Sauvigny, intendent de justícia, policia i finances de París, i responsable, juntament amb el lloctinent general, de la policia d'aquesta ciutat.

Concretament, el 7 d'agost de 1789 Jérôme Champion de Cicé, el Garde des Sceaux, va denunciar a l'Assemblea Nacional Constituent la subversió general de la policia pública¹⁰³ i el 21 d'octubre de 1789 Barnave, arran de l'assassinat del forner Denis François, va demanar que el comitè de recerques es reunís amb el comitè de policia de París per a descobrir quines trames culpables provocaven els desordres¹⁰⁴. Moments més tard, Glezen va matisar que devia ser el comitè de policia de la ciutat el que es reunís amb el comitè de recerques de l'Assemblea, i el president del cos legislatiu va comentar que la policia de la ciutat ja no es comunicava amb el ministeri. El comitè de policia de la municipalitat de París havia tallat tota comunicació amb el ministeri¹⁰⁵.

La policia de París va començar a treballar ben aviat a les ordres del comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent i va dedicar-se a localitzar i a detenir per interrogar-los a tots aquells que va considerar que podien posar en perill el procés revolucionari. I això perquè la policia tenia, segons Duport, membre del comitè de jurisprudència criminal, les següents funcions:

« *Conservateurs* de la paix, partout où elle est fortement troublée par des excès ou violences, ils se transporteront, dressent des procès-verbaux, saisissent les coupables, ou donnent ordre qu'ils sont saisis ; *vengeurs officiels* des attentats contre la société, ils tiennent d'elle la mission de poursuivre les auteurs des meurtres contre lesquels il n'y a point de poursuite privée, ainsi que les crimes qui intéressent le public ; enfin, *chargés* de favoriser les poursuites des particuliers, ils reçoivent leurs plaintes, leurs dénonciations mêmes, les portent devant le juré d'accusation après s'être assurés du prévenu, si les circonstances l'exigent.

A cet effet, ils peuvent, d'après une information sommaire, donner un premier ordre, appelé *mandat d'amener*, pour faire comparaître le prévenu par-devant d'eux. Après avoir reçu ses éclaircissements, s'ils les trouvent insuffisants, ils peuvent le faire arrêter et l'envoyer devant le juré d'accusation en vertu d'un nouvel ordre appelé *mandat d'arrêt*. Tels sont leurs moyens, ou ce qu'on eût jadis appelé très improprement *leurs droits*. Tout homme, quel que soit son rang ou sa place, est obligé d'obéir aux différents mandats des officiers de police, sous peine d'y être contraint par la force. »¹⁰⁶

¹⁰³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 360.

¹⁰⁴ *Id.*, t. 9, p. 472.

¹⁰⁵ *Id.*, t. 9, p. 474-475.

¹⁰⁶ *Id.*, t. 21, p. 47.

De fet, el comitè de recerques i la policia de París van procedir sovint a assegurar-se d'aquells que observaven culpables, sense tenir sempre a la seva mà, proves fiables dels seus delictes. Però l'Assemblea Nacional Constituent, o almenys una part dels seus diputats, o dit d'altra manera, el seu comitè de constitució i el seu comitè de jurisprudència criminal, observaven aquesta acció com a inevitable si no volien que el suposat culpable pogués escapar-se de la justícia.

« S'il est prouvé que les peines doivent être —va dir, Duport— autant qu'il est possible, certaines et inévitables, il est évident que la seule manière d'y parvenir, c'est que l'on puisse aisément s'assurer des coupables. La société sans doute ne voudra pas qu'un homme puisse être condamné sans les preuves les plus fortes : mais si l'on attendait qu'elles fussent réunies pour saisir et arrêter un coupable, tous échapperaient à la justice. Il faut donc de toute nécessité qu'un individu puisse être arrêté avant la preuve complète, c'est-à-dire, lorsqu'il n'existe encore contre lui que de simples, mais fortes présomptions : c'est un sacrifice qu'il doit faire à la société, puisque ce n'est que par là que la tranquillité, la sûreté, la liberté de tous sont assurées ; et chacun retrouve avec usure, dans cette jouissance complète de tous ses droits, le sacrifice léger et possible d'un moment de sa liberté. »¹⁰⁷

Per altra banda, el comitè de recerques també va provar d'incidir en els tribunals i en el Garde des Sceaux. El comitè de recerques volia que els tribunals participessin en la localització dels autors dels desordres, així com també que li fessin arribar algunes de les informacions que recollien. Pel que feia a París, el comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent comptava amb el comitè de recerques de la municipalitat de París i amb la policia d'aquesta ciutat per obtenir les informacions que necessitava, però pel que feia a la resta d'indrets de França, el comitè de recerques necessitava la col·laboració dels tribunals per a localitzar els autors d'un desordre, d'un possible complot o d'un escrit incendiari o d'una opinió sediciosa. Per aquest fet, solia demanar-li autorització a l'Assemblea per a procurar-se informacions o per a demanar-li que s'adrecés al rei per animar-lo a obtenir les informacions que necessitava o per instar-lo a animar als tribunals a localitzar aquells que desajustaven el procés revolucionari.

En no ser el manteniment de l'ordre públic una competència declarada de l'Assemblea Nacional Constituent i en ser el rei el responsable de donar moviment a totes les institucions del regne, de dirigir-les a totes en nom de la llei, probablement el comitè de recerques per obtenir certes informacions, devia veure's obligat a demanar-les al rei o a demanar-les al seu Garde des Sceaux, futur ministre de la justícia.

Per altra banda, el comitè de recerques va tenir a les seves mans la competència de vigilar totes aquelles opinions orals i escrites que podien anar en contra de l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent. Una competència que lògicament havia tingut el rei i alguns dels seus delegats —com ara, el Garde des Sceaux, l'intendent de justícia, policia i finances i/o la policia— per tal de vetllar que l'ORDRE que ell definia s'establís. El Garde des Sceaux tenia, per exemple, a les seves mans el control de la llibreria. El comitè de recerques, en canvi, no

¹⁰⁷ Id., t. 21, p. 45.

tenia a les seves mans el control de la llibreria, però examinava aquells escrits que li eren denunciats o que podia observar com a contraris a les idees que l'Assemblea sostenia en els seus debats parlamentaris.

Finalment, el comitè de recerques tenia també a les seves mans un altra competència que anava molt vinculada al manteniment de l'ordre públic i als intendants de justícia, policia i finances i a la policia: les subsistències.

Els intendants de justícia, policia i finances adreçats a diferents llocs del regne pel rei i el seu consell amb la finalitat de portar a terme les seves ordres i d'adreçar a Versalles tot allò que s'esdevenia en les seves jurisdiccions —els intendants eren, en certa manera, l'ull vigilant del monarca sota l'Antic règim—¹⁰⁸ tenien a les seves mans tres competències molt importants: la justícia, la policia i les finances, o dit d'altra manera, el manteniment de l'ordre públic. Els intendants havien de vetllar pel bon funcionament de la justícia, vigilar les reunions il·lícites, les sedicions i tot allò que podia atemptar contra l'ORDRE establert pel rei, fer executar les « lettres cachet », controlar la policia de la llibreria per tal d'atrapar tots els papers sediciosos i encarregar-se de vetllar els mercats i el seu aprovisionament¹⁰⁹.

És a dir, per al manteniment de l'ordre públic els intendants de justícia, policia i finances es feien sentir —o provaven de fer-se sentir— sobre els tribunals, sobre la policia, sobre la policia de la llibreria i sobre les subsistències. És a dir, sobre tot allò que un cop iniciat el procés revolucionari es va fer sentir el comitè de recerques.

El comitè de recerques pel manteniment de l'ordre públic es va fer sentir —o va provar de fer-se sentir— sobre els tribunals, sobre la policia, sobre els escrits incendiariis i les opinions sediciosos i sobre les subsistències. És a dir, sobre unes àrees que des de feia anys solien trobar-se sovint dirigides per aquells que treballaven pel manteniment de l'ordre públic. I això perquè per assegurar l'ordre públic calia que aquells que devien assegurar-lo exercissin una « *bonne police* », és a dir, que tinguessin en compte tot allò que tenia a veure amb l'interès general i amb el bé públic¹¹⁰.

¹⁰⁸ El següent escrit de l'intendent Montyon aporta una descripció breu i interessant del paper d'informadors dels intendants: « Tout ce qui appartient à l'administration est de la compétence de l'intendant, commissaire du conseil il doit l'instruire de tout ce qui peut exciter son attention, c'est-à-dire, de tout ce sur quoi peut agir la puissance publique, en outre il doit exécuter les ordres du Conseil qui par leur nature ayant un caractère d'administration ne peuvent être traités par les voies judiciaires. La première de ces fonctions est bien plus étendue, plus nécessaire que l'autre. Sûreté publique, santé, subsistances, disposition des esprits, proportion des besoins et des revenus, des richesses et des impôts, établissements de Justice, de commerce, de finances, et sur chacun de ces objets l'examen non seulement de ce qui existe mais de ce qui pourrait exister, voilà l'objet de ces observations qui ne sont bornées que par le bien possible, et par conséquence n'ont point de limites. Sur tous ces objets ce n'est que par la voie des intendants que le gouvernement peut avoir des renseignements certains. », Michel BIARD, *Les lilliputiens de la centralisation. Des intendants aux préfets : les hésitations d'un « modèle français »*, op. cit., p. 90.

¹⁰⁹ Michel BIARD, *Les lilliputiens de la centralisation. Des intendants aux préfets : les hésitations d'un « modèle français »*, op. cit., p. 92-94.

¹¹⁰ Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques*, op. cit., p. 460.

Arrestar / Alliberar davant de l'Assemblea

El comitè de recerques, de juliol de 1789 a juliol de 1791, va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent, entre altres coses, de traslladar a París aquells individus que va considerar culpables de tramar un complot o d'haver originat un possible desordre: com ara, el ciutadà Bussi i els seus còmplices, acusats de voler organitzar un petit exèrcit per oposar-se al procés revolucionari¹¹¹.

I també, el comitè de recerques va proposar-li d'alliberar alguns individus que es trobaven arrestats arran d'algun desordre o d'haver tramat algun complot, com ara: dos dragons del regiment de Lorraine acusats d'insubordinació¹¹², els soldats de la guarnició de Nancy¹¹³, el senyor Bussi i els seus còmplices¹¹⁴ o alguns ciutadans de la ciutat d'Aix implicats en els aldarulls que van produir-se arran de la creació d'una nova societat popular: la Societat dels amics de l'ordre i de la pau¹¹⁵.

El comitè de recerques arran d'aquestes propostes va ser acusat algunes vegades —i no sempre— d'interferir en el poder judicial. I això molt probablement perquè va anar molt més enllà d'assenyalar si hi havia o no lloc a acusació per crim de « lèse-nation ».

El 19 d'agost de 1790, per exemple, Jean-Claude-Alexis-Joseph Perdry, arran del projecte de decret presentat pel comitè de recerques per a posar en llibertat a dos dragons del regiment de Lorraine acusats d'insubordinació, va comentar a l'Assemblea Nacional Constituent que no tenia el dret d'alliberar a ningú perquè, de tenir aquest dret, aleshores tindria al seu si el poder legislatiu i el poder judicial.

« Lorsque l'Assemblée a institué le Châtelet pour connaître des crimes de lèse-nation, —va dir, Perdry— elle n'a pas entendu se réserver le droit d'élargissement provisoire, parce qu'autrement elle aurait prétendu renfermer dans son sein le pouvoir législatif et le pouvoir judiciaire. »¹¹⁶

Perdry, diputat de la «majoria» de l'Assemblea Nacional Constituent, va ser sostingut per Jean-François Rewbell i per Regnault de Saint Jean d'Angely, tots diputats de l'«esquerra – feullant», que van demanar la « question préalable » al projecte presentat pel comitè de recerques.

« Tout ce qui touche à la discipline militaire demande de grands ménagements —va dir, Regnault de Saint Jean d'Angely—. D'ailleurs c'est au Châtelet à élargir les accusés si, après information, il ne se trouve aucune charge contre eux. »¹¹⁷

¹¹¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 46.

¹¹² *Id.*, t. 18, p. 160.

¹¹³ *Id.*, t. 21, p. 298.

¹¹⁴ *Id.*, t. 22, p. 97.

¹¹⁵ *Id.*, t. 26, p. 285.

¹¹⁶ *Id.*, t. 18, p. 160.

¹¹⁷ *Id.*, t. 18, p. 160.

El 7 de desembre de 1790 el comitè de recerques va ser novament atacat per les seves propostes. Aquest cop va demanar abolir les instruccions que s'havien començat arran de la insurrecció de Nancy i va ser acusat de proposar un acte de tirania. Abolint les instruccions endegades pel poder judicial, aquells que es trobaven detinguts havien de ser posats en llibertat d'immediat¹¹⁸.

Tant el 19 d'agost de 1790 com el 7 de desembre de 1790, per exemple, el comitè de recerques va ser atacat per unes propostes que, segons uns quants diputats, interferien en el poder judicial. Tanmateix, en d'altres ocasions, davant de propostes semblants —és a dir, mitjançant les quals es demanava posar en llibertat algú detingut— ningú va protestar, cas per exemple de quan es va sol·licitar l'alliberament del senyor Bussi¹¹⁹ i dels seus còmplices o la gent empresonada arran dels aldarulls que s'havien produït a Aix arran de la creació de la Societat dels Amics de l'ordre i de la pau¹²⁰.

Arrestar / Alliberar a l'esquena de l'Assemblea

El comitè de recerques va anar més enllà de demanar que alguns detinguts fossin conduïts a París o la llibertat per alguns empresonats; el comitè de recerques, pel seu propi compte i sense informar a l'Assemblea Nacional Constituent de les seves operacions, tot i que aquesta les coneixia, va fer arrestar alguns individus així com també va posar-los en llibertat si així ho va considerar¹²¹.

El comitè de recerques va fer arrestar a aquells que va considerar sospitosos. Va donar ordres a la policia de París i al comitè de recerques d'aquesta ciutat i aquestes dues institucions van fer detenir aquells que el comitè de recerques va considerar per a garantir l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent¹²².

El comitè de recerques d'alguna manera va exercir les funcions de la policia¹²³. Aquella institució que per a garantir l'ordre públic tenia a la seva mà el poder de fer detenir algú. El 22 de desembre de 1789 Duport, en un informe presentat en nom del comitè de constitució a l'Assemblea Nacional Constituent, havia definit perfectament els àmbits de la policia i de la justícia. Les dues institucions que garantien als homes la seva llibertat, les seves propietats, el seu honor i la seva vida.

Per a Duport tot allò que tenia a veure amb prevenir els delictes, en restaurar l'ordre públic de manera immediata i en conèixer i detenir aquells que l'havien desajustat, concernia a la

¹¹⁸ Id., t. 21, p. 315.

¹¹⁹ Id., t. 22, p. 97.

¹²⁰ Id., t. 26, p. 285.

¹²¹ Veure el capítol 4 d'aquesta tesi doctoral.

¹²² Veure el capítol 4 d'aquesta tesi doctoral.

¹²³ El comitè de recerques ha estat considerat com una policia política: « La police politique concerne la sûreté de l'Etat, la découverte des manœuvres qui pourraient y porter atteinte. Cette idée de surveillance préside à la création du comité des recherches de la Constituante le 28 juillet 1789, puis à l'institution, le 25 septembre 1791, d'un « Comité de surveillance », celui-ci après le 10 août 1792, deviendra le Comité de police et de sûreté générale. Le 2 octobre 1792 la Convention l'appellera : *Comité de sûreté générale* », Jean-Jacques CLÈRE, « Police », *op. cit.*, p. 848.

polícia, mentre que tot allò que tenia a veure en verificar els fets i en fer aplicar la llei, concernia a la justícia¹²⁴.

A més a més, per a Duport, convenia distingir perfectament aquestes dues institucions perquè per a aquest diputat, o millor dit pel comitè de constitució que representava, la policia havia d'actuar sovint a partir d'indis i molt ràpidament, mentre que la justícia havia de procedir a partir de proves concloents i mitjançant molta reflexió¹²⁵.

El comitè de recerques en el moment en que ordenava arrestar alguns individus, sense consultar a l'Assemblea Nacional Constituent, per tal de protegir l'ORDRE que el cos legislatiu definia, exercia funcions pròpies de la policia. Probablement, per aquest fet, s'equivocava algunes vegades i feia detenir o acceptava detencions d'individus que no eren responsables d'allò que se'ls imputava.

Per altra banda, quan el comitè de recerques verificava els fets i demanava posar en llibertat alguns individus perquè considerava que no hi havia crim de « lèse-nation » o demanava a l'Assemblea Nacional Constituent aturar algunes instruccions que s'estaven fent per part dels tribunals, cas per exemple de la insurrecció de Nancy o dels desordres que van donar-se a Aix arran de la creació de la Societat dels Amics de l'ordre i de la pau, exercia aleshores funcions pròpies de la justícia¹²⁶. Funcions que havien de basar-se en la reflexió i en l'estudi de proves concloents.

¹²⁴ L'article 18 dels « Principes fondamentaux de la police et de la justice » presentat pel comitè de constitució a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 22 de desembre de 1789 deia el següent: « Art. 18. Tout ce qui concerne les moyens de prévenir les délits, de rétablir l'ordre d'une manière prompte, de saisir et d'arrêter ceux qui l'ont troublé, appartient à la police, tout ce qui concerne les moyens de vérifier les faits qui donnent lieu à la poursuite et d'y appliquer la loi, appartient essentiellement à la justice. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 745.

¹²⁵ L'article 19 del « Principes fondamentaux de la police et de la justice » presentat pel comitè de constitució a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 22 de desembre de 1789 deia el següent: « Il est nécessaire d'observer exactement cette distinction, parce que chacune de ces institutions a un caractère différent et une marche presque opposée. La justice doit procéder avec beaucoup de réflexion, et avec des formes très sévères : elle ne doit être déterminée que par le plus haut degré de certitude possible. La police, au contraire, est forcée d'agir d'une manière plus expéditive, elle doit se déterminer souvent des indices. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 745.

¹²⁶ El 7 de desembre de 1790 va anular les instruccions que s'estaven fent arran de la insurrecció de Nancy: « Art. 1. L'Assemblée nationale abolit toutes les procédures commencées tant en exécution de son décret du 16 août dernier, qu'à l'occasion des événements qui ont eu lieu dans la ville de Nancy le 31 du même mois ; en conséquence, tous citoyens et soldats détenus dans les prisons en vertu des décrets décernés par les juges de Nancy, ou autrement, à raison desdits événements, seront remis en liberté immédiatement après la publication du présent décret. » *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 319 ; i el 21 de maig de 1791 va desaprovar les instruccions que s'estaven fent a Aix, Marsella i Toulon: « L'Assemblée nationale, après avoir entendu le rapport qui lui a été fait par son comité des recherches, en exécution du décret du 15 janvier dernier, des procédures instruites à Aix, Toulon et Marseille, pour crime de lèse-nation, déclare qu'il n'y a pas lieu à accusation contre les sieurs Lambarine, Lieutaud, Ocur, Chalier, Fontane, Amphouse, dit Parroy, Camoin, Bourillon, Beyres, Foessier, Bilat, Augustin, Granet, Anglès père et fils, Copet, Moutte, Valeix, Brossard, Lambertyre, Duvernine, Corvisart, Latour, Toponat, Dypres, Savignac, Brulard, Richard, Mignard, Darbaud, Amielh, de Gneyde, Ribot, Martelly, Duveyrier, Mazenod, Eyssautier, Lamarre, Dubreuil, Chambon, Armand, Brunel et Geoffroy ; Décrète, en conséquence, que les procédures instruites sur les plaintes des accusateurs

El comitè de recerques semblava per tant, per les funcions de justícia que exercia, un tribunal, un tribunal suprem. I potser per aquest fet, perquè semblava un tribunal suprem, Mirabeau considerava que el comitè de recerques no podia trobar-se sotmès a les formes metòdiques d'un tribunal ordinari¹²⁷.

En fi, totes aquestes accions que el comitè de recerques feia, intervenint en els dominis de la policia i de la justícia, les feia sense haver-les-hi estat acordades explícitament per l'Assemblea Nacional Constituent. I això perquè el cos legislatiu només havia d'establir si hi havia o no crim de « lèse-nation ».

Demandar gràcia pels condemnats

El comitè de recerques, pels seus contactes amb l'àmbit de la justícia i per encarregar-se especialment de buscar per a castigar a tots aquells que desajustaven o volien desajustar l'ORDRE establert per l'Assemblea Nacional Constituent, va posar-se algunes vegades en contacte amb el Garde des Sceaux per a demanar-li gràcia per alguns ciutadans condemnats, majoritàriament, a mort¹²⁸.

Les autoritats administratives d'un lloc o les religioses li demanaven al comitè de recerques d'interferir a favor d'aquests. I això perquè aquestes o bé consideraven excessives les sentències, o bé no volien revifar els aldarulls que s'havien donat, o bé estimaven que els responsables de les instruccions podien veure's en perill de continuar-se aquestes i d'executar-se les sentències¹²⁹.

Davant d'això, el comitè de recerques es posava en contacte amb el Garde des Sceaux, amb Jérôme Champion de Cicé, però aquest solia refusar les seves peticions. La situació va canviar però amb el ministre de la justícia. Aquest va fer més atenció a les peticions dels comitès del cos legislatiu¹³⁰.

Per altra banda, el comitè de recerques va rebre també queixes relatives a la severitat dels nous tribunals. Per algunes autoritats administratives, els nous tribunals condemnaven durament a ciutadans que només estaven equivocats mentre que protegien els eclesiàstics refractaris i deixaven sense castigar aquells que per antiga condició privilegiada havien comès algun delictes¹³¹.

publics d'Aix, Marseille et Toulon, seront regardées comme non-avenues ; et que ceux d'entre les ci-dessus dénommés qui sont prisonniers, seront relaxés des prisons où ils sont détenus et remis en liberté. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 285.

¹²⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 231.

¹²⁸ Pierre CAILLET, *Les Français en 1789. D'après les papiers du Comité des Recherches de l'Assemblée Constituante (1789-1791), op. cit.*, p. 168.

¹²⁹ *Id.*, p. 190.

¹³⁰ *Id.*, p. 191.

¹³¹ El 28 de maig de 1791 El directori del departament de l'Aisne va escriure la següent carta al comitè de recerques. « Le peuple élève ses plaintes contre les nouveaux tribunaux et, nous le disons avec douleur, elles sont justes, nous en faisons comme eux une expérience journalière ; ils s'empressent de suivre les affaires où les citoyens égarés ou aigris ont eu des torts que les circonstances rendent excusables aux yeux de tout fonctionnaire public patriote et prudent, et leur partialité est fortement

6.) Venjança

El comitè de recerques, des dels seus orígens, des del moment mateix en que va crear-se, el 28 de juliol de 1789, va trobar-se força vinculat a un mot: venjança. La venjança que de sí mateix es feia el poble.

El 23 de juliol de 1789, Trophime-Gérard comte de Lally-Tolendal va posar clarament de manifest que el poble demanava venjança. De primer, argumentant el següent: « Il ne faut pas s'abuser : le peuple demande vengeance ; mais il faut de la subordination »¹³². Després, comentant el que segueix : « Le peuple a de longues et grandes injures à venger, je serai au besoin le dénonciateur de ses ennemis ; mais pour la punition des coupables, il faut que la loi seule instruisse, juge et condamne. »¹³³

La intervenció de Lally-Tollendal va ser seguida d'una intervenció de Malouet per a reemplaçar la venjança per la llei i la justícia: « Le peuple se plaint, eh bien ! qu'il désigne les coupables, ils ne doivent pas échapper à la sévérité des lois ; mais c'est devant les tribunaux qu'ils doivent être poursuivis ; c'est au procureur général du parlement que les plaintes et les dénonciations doivent être adressées. »¹³⁴

Aquestes dues intervencions, per les quals es va deixar clar que calia frenar la venjança que de sí mateix es feia el poble, van tenir lloc l'endemà mateix de l'execució per part d'un nombrós grup de revoltats de l'intendent de justícia, policia i finances de París, Berthier de Sauvigny i del seu sogre, Joseph-François Foullon. I el mateix dia també que l'Assemblea Nacional Constituent va acabar declarant que perseguiria ella mateixa els culpables de crims de « lèse-nation »¹³⁵, per evitar, probablement, que el poble executés aquells que considerava culpables de voler-lo aniquilar, o bé deixant-lo sense aliment o bé volent-lo massacrar per a recolzar el procés revolucionari.

Certament, el comitè de recerques va ser creat cinc dies més tard d'aquest episodi on la venjança del poble es va fer sentir —i qui diu venjança, diu justícia popular— per a rebre informació de tots aquells que volien minar el procés revolucionari, però també, per a perseguir, per a castigar, tots aquells que volien atemptar contra la nació sobirana, contra el poble, contra França, contra l'ORDRE que l'Assemblea Nacional Constituent definia en els seus debats parlamentaris.

prononcée puisqu'ils négligent toutes les dénonciations qu'ils reçoivent des corps administratifs. Il est évident même que les nouveaux tribunaux ne sont que des émanations des anciens corps judiciaires. Le clergé réfractaire trouve en eux un ferme appui et cette coalition devient formidable. Nous sommes instruits que ces plaintes sont générales. (Parlant des juges de Soissons) les lois entre leurs mains ne sont plus égales pour tous les citoyens, ils établissent une classe de privilégiés parmi les coupables. Au lieu d'ordonner l'arrestation d'un homme en flagrant délit, ils facilitent son évasion, cet homme est de leur robe et le peuple indigné s'écrie qu'un citoyen d'une classe inférieure n'y aurait pas trouvé la même faveur. », Pierre CAILLET, *Les Français en 1789. D'après les papiers du Comité des Recherches de l'Assemblée Constituante (1789-1791)*, op. cit., p. 192-193.

¹³² *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 8, p. 264.

¹³³ Id., t. 8, p. 265.

¹³⁴ Id., t. 8, p. 266.

¹³⁵ Id., t. 8, p. 267.

De fet, en el debat mateix que va donar lloc a la seva creació, en el moment en que es discutia si l'Assemblea Nacional Constituent podia o no procurar-se informacions, el mot venjança es va fer present en un discurs de Maximilien-François-Marie-Isidore Robespierre per a defensar la violació del secret de la correspondència.

« Si dans les Institutions sociales —va dir Robespierre— la suprême loi est le salut du peuple, ne devez-vous pas *venger* et punir les attentats commis contre la liberté et la sûreté de ses représentants : vous devez chercher tous les moyens de découvrir et non de rejeter des pièces, qui, selon les vraisemblances, sont relatives à cet objet, cependant vous êtes arrêtés par des scrupules sur l'inviolabilité des lettres. »¹³⁶

El comitè de recerques arran de la seva missió de protegir la salvació del poble, de la nació o de França, —localitzant els enemics del procés revolucionari— podia per una banda evitar que el poble es fes venjança a sí mateix a falta de justícia, i per l'altra, venjar amb la llei a la mà, per dir-ho d'alguna manera, els atacs que podien donar-se sobre el procés revolucionari, sobre la llibertat, el poble, la nació o França.

Per aquest fet, el comitè de recerques va acabar vinculat als afers de crim de « lèse-nation », al tribunal de Châtelet i més tard, al tribunal d'Orléans, responsables de jutjar els crims de « lèse-nation » i a la policia, al comitè de recerques de París i al Garde des Sceaux, futur ministre de justícia.

La venjança i l'Assemblea Nacional Constituent

No van ser poques les vegades que els diputats de l'Assemblea Nacional Constituent van posar de manifest en alguns dels seus informes que el poble demanava venjança¹³⁷, ni tampoc poques les vegades en les que van mencionar que el cos legislatiu havia d'assegurar amb les seves lleis i les seves mesures la venjança del poble.

Per alguns diputats, calia castigar els enemics i salvar el poble dels seus crims i del seu malestar, i si l'Assemblea Nacional Constituent s'ocupava de la seva venjança, aleshores el poble no es venjaria ell mateix. Però si la justícia els deixava escapar i no els castigava, aleshores la venjança del poble seria terrible.

El 21 de desembre de 1790, François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou referint-se als enemics del poble deia el següent: « Vous devez les enchaîner par l'activité des mesures que vous prendrez contre eux, et les mettre dans l'heureuse impossibilité d'essayer encore leur faiblesse contre votre force. L'impunité dont ils ont joui jusqu'à ce moment a augmenté leur audace et irrité la patience du peuple : il faut sauver ce peuple des crimes et des malheurs. S'il peut s'en reposer sur vous du soin de la *vengeance*. Il ne voudra pas plus se *venger* lui-même. Si la loi atteint les coupables, il les respectera. Mais si les agresseurs sont toujours impunis, si

¹³⁶ Maximilien ROBESPIERRE, *Œuvres de Maximilien Robespierre, op. cit.*, t. 6, p. 45. (La cursiva de la paraula venjança és nostra)

¹³⁷ Informe presentat per Charles-Louis-Victor príncep de Broglie, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 2 d'abril de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 516 i informe presentat per Charles Cochon de l'Apparent, en nom del comitè de recerques, a l'Assemblea el dia 21 maig de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 281.

une lente justice les laisse échapper, je dois vous le dire, vous ne serez plus les maîtres d'arrêter les terribles *vengeances* d'un peuple fatigué enfin de tant de résistance. Que votre justice, mais votre justice rigoureuse le rassure : c'est le seul moyen d'empêcher qu'il ne souille la Révolution par ses attentats, qui, lors même qu'ils n'ont pour objet que des têtes coupables, n'en sont pas moins criminels. »¹³⁸

Muguet de Nanthou, però, membre del comitè de rapports, no va ser l'únic diputat de l'Assemblea Nacional Constituent a parlar en aquests termes. Regnault de Saint Jean d'Angely¹³⁹ i Broglie¹⁴⁰, que també van ser membres del comitè de rapports van esgrimir arguments semblants. I això perquè, per aquests dos diputats, calia castigar els delictes públics i fer sentir la venjança pública.

Per altra banda, el mot venjança no va acompanyar només el mot "poble" o el mots "Assemblea Nacional Constituent", és a dir, no només en el cos legislatiu es va parlar de la venjança que de sí mateix es feia el poble o de la venjança que l'Assemblea havia de fer del poble mitjançant les seves lleis, sinó que també es va parlar, tot i que poc, de la venjança d'aquells que protegien les seves propietats.

El 22 de març de 1791, per exemple, l'Assemblea Nacional Constituent va sentir un relat vertebrat pel mot venjança. Però aquest cop els que s'havien fet venjança a sí mateixos no formaven part de la categoria "poble", sinó que formaven part de la categoria "propietaris". Propietaris de la regió del Maçonnais que van venjar-se dels atacs de les seves propietats durant l'estiu de 1789 executant a més de dos-cents ciutadans¹⁴¹.

En aquest context, on la venjança d'uns i d'altres es feia present, el comitè de recerques havia de lidiar les seves tasques —localitzant i atrapant a tots aquells que volien desajustar o

¹³⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 622. (La cursiva dels mots venjança no figurava en el text original)

¹³⁹ Després d'escoltar un informe del comitè de rapports, Michel-Louis-Etienne comte de Regnault de Saint Jean d'Angély va comentar-li el 19 de març de 1791 a l'Assemblea Nacional Constituent el següent: « Ce n'est donc pas un premier délit, c'est plutôt une récidive que vous avez à punir ; et quand cette récidive a causé la vie à des citoyens, quand des meurtres en ont été la suite, je crois que c'est le cas, de la part du Corps législatif, de déployer toute la sévérité de la loi et d'appeler sa vengeance sur la tête de ceux qui n'ont pas rempli les devoirs qui leur étaient imposés... ». Aleshores, un diputat de l'esquerra li va comentar el que segueix : « Il ne s'agit pas de vengeance », i ell va respondre: « Quand la loi ne venge pas les délits publics comme les délits privés, il n'y a plus de sécurité, il n'y a plus de liberté. C'est cette vengeance-là que j'invoque ; c'est celle-là que vous devez à vos concitoyens. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 217.

¹⁴⁰ El 4 d'abril de 1791 en un informe que Charles-Louis-Victor príncep de Broglie va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent en nom dels comitès de recerques, diplomàtic, eclesiàstic, militar i de rapports va comentar el següent: « Ces faits, graves par eux-mêmes, et qui le deviennent encore davantage par les circonstances, sollicitent d'autant plus votre attention, qu'ils vont vous dévoiler un complot soupçonné depuis longtemps, et dont les auteurs coupables, trahis déjà par quelques indices, étaient néanmoins parvenus jusqu'à ce moment à s'envelopper avec habilité des ténèbres favorables aux crimes, pour échapper à l'œil vigilant de la loi et à la vengeance publique. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 547.

¹⁴¹ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 22 de març de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 287.

desajustaven l'ORDRE que l'Assemblea Nacional Constituent establia— per tal de fer prevaler la justícia. L'única garantia de l'ordre públic. I això perquè com bé deia Duport, en nom dels comitès de constitució i de legislació criminal: « Le véritable, le légitime, le seul fondement de l'*ordre public* est la justice. »¹⁴²

¹⁴² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 43.

7.) *Crim de « lèse-nation »*

Si el rei tenia per a protegir l'ORDRE que definia el crim de « lèse-majesté », l'Assemblea Nacional Constituent tenia per a protegir l'ORDRE que definia en el seu si el crim de « lèse-nation ».

El comitè de recerques va trobar-se molt vinculat a aquest crim¹⁴³. I això perquè va encarregar-se de perseguir aquells que atemptaven o volien atemptar contra l'ORDRE que definia l'Assemblea Nacional Constituent. O dit d'altra manera, de perseguir aquells que volien posar en perill la salvació de la nació.

De fet, el comitè de recerques adreçava —si l'Assemblea Nacional Constituent hi estava d'acord— al tribunal de Chatêlet i més tard al tribunal d'Orléans, aquells que considerava que havien comès un crim de « lèse-nation ». I això ho feia, o bé tot sol o bé acompanyat pel comitè de rapports que algunes vegades juntament amb ell valorava quins afers havien de ser jutjats com a crim de « lèse-nation » i presentats com a tal al cos legislatiu perquè aquest els adreçés al tribunal corresponent¹⁴⁴.

Amb el decret del 28 de maig de 1791 les competències del comitè de recerques i del comitè de rapports sobre què era o no era un crim de « lèse-nation » van consolidar-se. Amb l'aprovació d'aquest decret, el comitè de recerques i el comitè de rapports havien de valorar les instruccions que els hi arribaven relatives a tots aquells que refusaven fer el jurament de fidelitat i només presentar a l'Assemblea Nacional Constituent aquelles que consideraven un crim de « lèse-nation ». Les instruccions que no els hi semblaven un crim de « lèse-nation » podien adreçar-les al ministre de la justícia perquè fossin jutjades per tribunals ordinaris i no pel tribunal establert per a jutjar els crims de « lèse-nation »¹⁴⁵.

El decret del 28 de maig de 1791 els donava per tant al comitè de recerques i al comitè de rapports una competència que pertanyia a l'Assemblea Nacional Constituent. Aquests dos comitès sense consultar el parer de l'Assemblea, podien descartar algunes instruccions. És a dir, podien no considerar-les un crim de « lèse-nation ». I això era de per si, un poder enormement important.

¹⁴³ Respecte això, Patrice Gueniffey ha escrit el següent: « L'établissement du Comité des recherches de l'Assemblée nationale, le 28 juillet 1789, est étroitement lié à la poursuite des « crimes de lèse-nation » », Patrice GUENIFFEY, *La politique de la terreur. Essai sur la violence révolutionnaire, 1789-1794*, Paris, Fayard, 2000, 93.

¹⁴⁴ Informe presentat per Charles-Jean-Marie Alquier, en nom del comitè de rapports, del comitè de recerques i del comitè militar, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 19 de març de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 218-219, i informe presentat per Claude-Antoine Leleu de la Ville-aux-Bois, en nom del comitè de rapports i del comitè de recerques, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 27 d'agost de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 761-762.

¹⁴⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 591. (Veure el capítol número 6 d'aquesta tesi doctoral. Concretament el sub-apartat: "El decret del 28 de maig de 1791")

¿Què era un crim de « lèse-nation » ?

El comitè de recerques va perseguir aquells que atemptaven contra la seguretat de la nació. Però, què havien de fer els ciutadans francesos per a ser perseguits per crim de « lèse-nation » ?

El comitè de recerques va perseguir certament aquells que atemptaven contra la seguretat de la nació, però el comitè de recerques no va rebre mai per part de l'Assemblea Nacional Constituent la definició exacte de què era un crim de « lèse-nation »¹⁴⁶. És a dir, què entenia l'Assemblea com a crim de « lèse-nation ». Tampoc va rebre una definició exacte d'aquest crim el comitè de rapports que també va ocupar-se algunes vegades d'afers de crim de « lèse-nation ». I tampoc van rebre una definició exacte d'aquest crim les autoritats administratives i judicials del regne, que tant podien considerar crim de « lèse-nation » el fet que un diputat obrís una carta adreçada al comitè al qual pertanyia¹⁴⁷, com un suposat complot en contra de la nació.

De fet, poques vegades va deixar clar l'Assemblea Nacional Constituent què era un crim de « lèse-nation ». Tanmateix, per alguns decrets que va adoptar sabem què considerava i què no un crim de « lèse-nation ».

El 29 d'agost de 1789, per exemple, l'Assemblea Nacional Constituent va considerar un crim de « lèse-nation » interrompre la lliure circulació del gra i afavorir la seva exportació vers l'estranger.

L'article primer del decret que va adoptar el 29 d'agost de 1789 relatiu a la circulació del gra considerava culpables de crim « lèse-nation » aquells jutges i administradors que adoptessin qualsevol decisió contrària a les lleis sobre la lliure circulació del gra i de les farines, així com també aquells que n'obstaculitzessin la seva circulació.

« Art. 1. Que les lois subsistantes et qui ordonnent la libre circulation des grains et de farines dans l'intérieur du royaume, de province à province, de ville à ville, de bourg à bourg, de village à village, seront exécutées selon leur forme et teneur ; casse et annule toutes ordonnances, jugements et arrêts qui auraient pu intervenir contre le vœu desdites lois ; fait défense à tous juges et administrateurs quelconques d'entendre de semblables à l'avenir, à peine d'être poursuivis comme criminels de lèse-nation ; fait pareillement défense à qui que ce

¹⁴⁶ Respecte això, Patrice Gueniffey ha escrit el següent: « Comme l'observe Roberto Martucci, le crime de lèse-nation n'a jamais reçu aucune définition légale susceptible de servir de base aux poursuites et d'en circonscrire l'aire d'application. », Patrice GUENIFFEY, *La politique de la terreur. Essai sur la violence révolutionnaire, 1789-1794*, op. cit., p. 94.

¹⁴⁷ El 25 de novembre de 1791 François-Pierre Blin, en nom del comitè de rapports, va explicar-li a l'Assemblea Nacional Constituent que la municipalitat de Marvejols havia considerat culpable de crim de « lèse-nation » a un diputat que havia obert una carta destinada al comitè al qual pertanyia. *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 10, p. 250-251.

soit de porter directement ou indirectement obstacle à ladite circulation, sous les mêmes peines. »¹⁴⁸

Per altra banda, l'article número 2 del mateix decret establia com a crim de « lèse-nation » exportar grans i farines a l'estranger mentre que l'Assemblea Nacional Constituent no estipulés el contrari.

« Art. 2. Fait pareillement défense à qui que ce soit d'exporter des grains et farines à l'étranger jusqu'à ce que, par l'Assemblée nationale, et sur le rapport et réquisitoire des assemblées provinciales, il en ait été autrement ordonné, à peine d'être, les contrevenants, poursuivis comme criminels de lèse-nation. »¹⁴⁹

El 18 de setembre de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar un nou decret relatiu a la lliure circulació del gra. En aquest nou decret condemnava novament aquells que n'obstaculitzaven la lliure circulació i/o que volien exportar-lo a l'estranger. Aquest cop, però, el cos legislatiu no parlava en termes de crim de « lèse-nation » quan condemnava aquestes pràctiques, sinó que ho feia en termes d'atemptat en contra de la seguretat del poble.

« L'Assemblée nationale convaincue, d'après le rapport qui lui a été fait par le comité des subsistances, que la sûreté du peuple, relativement aux besoin de première nécessité, et sa sécurité à cet égard, si nécessaires à l'entier rétablissement de la tranquillité publique, sont essentiellement attachées en ce moment à une exécution rigoureuse de son décret du 29 août dernier, a décrété et décrète :

1° Que toute exportation de grains et farines à l'étranger, et toute opposition à leur vente et libre circulation dans l'intérieur du royaume, seront considérées comme des attentats contre la sûreté et la sécurité du peuple, et qu'en conséquence ceux qui s'en rendront coupables seront poursuivis extraordinairement devant les juges ordinaires des lieux, comme perturbateurs de l'ordre public. »¹⁵⁰

El 2 de juny de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent va precisar una mica més què era un crim « lèse-nation ». I això perquè, després d'un informe presentat pel comitè de recerques, va decretar que els enemics de la Constitució, de la nació i del rei eren aquells que excitaven el poble a revoltar-se en contra de les propietats, de les persones, dels impostos i de la lliure circulació del gra. Així com també, tots aquells que escrivien i difonien falsos decrets i reglaments¹⁵¹.

Per altra banda, un altre tipus de crim de « lèse-nation » va ser, per exemple, desobeir els decrets de l'Assemblea Nacional Constituent. El 16 d'agost de 1790 es va considerar un crim de « lèse-nation » la insurrecció de Nancy. I això perquè els soldats d'aquesta caserna van

¹⁴⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 511 (Veure en l'annex número 8 tot el decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent)

¹⁴⁹ *Id.*, t. 8, p. 511 (Veure en l'annex número 8 tot el decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent)

¹⁵⁰ *Id.*, t. 9, p. 41 (Veure en l'annex número 8 tot el decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent)

¹⁵¹ *Id.*, t. 16, p. 41-42.

desobeir a mà armada un decret del cos legislatiu aprovat justament per posar fi a la insubordinació de la caserna.

« [L'Assemblée nationale] a décrété et décrète, d'une voix unanime, que la violation, à main armée, par les troupes, des décrets de l'Assemblée nationale sanctionnés par le roi, étant un crime de lèse-nation au premier chef, ceux qui ont excité la rébellion de la garnison de Nancy doivent être poursuivis et punis comme coupables de ce crime à la requête du ministère public, devant les tribunaux chargés par les décrets de la poursuite, instruction et punition de semblables crimes et délits.

Que ceux qui ayant pris part à la rébellion de quelque manière que ce soit, n'aurent pas dans les vingt-quatre heures, à compter de la publication du présent décret, déclaré à leurs chefs respectifs, même par écrit, si les chefs l'exigent, qu'ils reconnaissent leur erreur et s'en repentent, seront également, après ce délai écoulé, poursuivis et punis comme auteurs et participants d'un crime de lèse-nation. »¹⁵²

El 26 d'octubre de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent va considerar un crim de « lèse-nation » refusant fer el jurament cívic i no respectar-lo un cop fet. I això perquè va decretar que perseguiria com a culpables d'aquest crim a tots aquells ministres, ambaixadors, cònsols i altres residents a l'estranger que refusessin fer el jurament o que un cop fet no el respectessin¹⁵³.

Així mateix, per un informe presentat per Cochon de l'Apparent a l'Assemblea Nacional Constituent en nom del comitè de recerques el dia 21 de maig de 1791, sabem que els aldarulls que van donar-se a Aix entre la Societat dels amics de l'ordre i de la pau per una banda, i la Societat dels Amics de la Constitució i la Societat dels Antipolítics per l'altra, van ser considerats també un de crim de « lèse-nation »¹⁵⁴.

Finalment i lògicament, van ser considerats un crim de « lèse-nation » totes les conspiracions en contra de l'Estat¹⁵⁵.

De fet, François-Paul-Nicolas Anthoine, membre del comitè de rapports del 27 d'abril de 1790 al 30 de setembre de 1791 i secretari de la Societat dels Amics de la Constitució en el moment de la ruptura d'aquesta el 16 de juliol de 1791, en un projecte de decret que va presentar en nom seu a l'Assemblea Nacional Constituent, per tal d'organitzar el tribunal de Cassació i el tribunal de l'Alta Cort d'Orléans, va posar en evidència que els crims de « lèse-nation » feien referència a aquells crims que atemptaven en contra de la nació, majoritàriament, per la via de la conspiració.

« Il existe en ce moment, et il existera encore pendant quelque temps —va comentar Anthoine— des complots perfides et dangereux contre la Constitution. Les hommes pour qui la

¹⁵² Id., t. 18, p. 92-93 (Veure en l'annex número 8 tot el decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent)

¹⁵³ Id., t. 20, p. 45.

¹⁵⁴ Id., t. 26, p. 285.

¹⁵⁵ Informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 20 d'agost de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 598.

destruction des abus a été un sujet de larmes, conserveront une tendance extrême à les rétablir, tant que l'exécution généreuse et paisible de lois constitutionnelles, tant que la vente intégrale des biens nationaux, tant que la libre perception des impôts n'auront pas achevé d'anéantir le frêle édifice de leurs espérances. Mais lorsque la machine sera montée, lorsque les rouages du système politique tourneront librement et sans confusion sur leurs pivots, les conspirations ne seront plus que des chimères, et les crimes d'Etat que des actes de folie. Rarement l'appareil formidable de la justice nationale aura besoin d'être déployé contre les coupables. »¹⁵⁶

¿Quan es va definir aquest crim tan important ?

L'Assemblea Nacional Constituent no va definir mai del tot aquest crim. I per tant, ni el comitè de recerques, ni el comitè de rapports, ni les autoritats administratives i judicials del regne van tenir una pauta fixa per a dir què era i què no era un crim de « lèse-nation ». De fet, el rei tampoc havia definit mai exactament què era i què no era un crim de « lèse-majesté », i això molt probablement, perquè amb la no definició, aquest crim podia ajustar-se a totes les necessitats. És a dir, podia servir al govern per castigar sempre a aquells que considerava que el perjudicaven d'alguna manera.

El 23 de juliol de 1789 l'Assemblea Nacional Constituent va declarar que perseguiria per ella mateixa els culpables de crim de « lèse-nation » però no va definir en cap moment què entenia per crim de « lèse-nation ». La sobirania havia passat del rei a la nació, i òbviament els crims de « lèse-majesté » havien donat pas als crims de « lèse-nation », però en cap cas, l'Assemblea havia definit aquest crim.

El 29 d'agost de 1789 quan l'Assemblea Nacional Constituent va considerar un crim de « lèse-nation » oposar-se a la lliure circulació del gra i afavorir-ne la seva exportació, l'abat Maury va posar de manifest que no s'havia definit encara què era un crim de « lèse-nation ». Maury s'asseia a la dreta del president del cos legislatiu.

« L'Assemblée a le pouvoir législatif, —va dir, Maury— et elle parait usurper le pouvoir exécutif. L'Assemblée nationale déclare coupable de lèse-nation celui qui n'obéira pas a cet arrêté. Mais c'est une idée nouvelle ; jusqu'au moment où nous étions courbés sous le joug du despotisme, nous n'étions qu'un peuple d'esclaves, et non une nation. Il convient de déterminer ; il présente des idées nouvelles, comme le crime de lèse-majesté royale en présenterait à un peuple républicain. »¹⁵⁷

Els mesos van passar i el 7 de gener de 1790 Arthur Dillon va tornar a recordar a l'Assemblea Nacional Constituent que no havia definit encara què era un crim de « lèse-nation » tot i que en parlava sovint.

« Depuis longtemps on parle du crime de lèse-nation —va comentar, Dillon de l' « esquerra-feuillant » del cos legislatiu— mais on n'a pas encore défini quel était ce genre de crime. Sans doute l'on veut dire qu'il consiste à s'opposer aux vrais intérêts de la nation, ou à se rendre

¹⁵⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 35.

¹⁵⁷ *Id.*, t. 8, p. 511.

coupable de conspiration, ou à ourdir d'autres trames ; mais encore une fois on n'a pas défini ce crime. »¹⁵⁸

Els mesos van tornar a passar i el 25 d'octubre de 1790 quan s'estava discutint la creació d'un tribunal per a jutjar els crims de « lèse-nation », Cazalès va intervenir en la discussió per a recordar que aquest crim no havia estat encara definit.

« Je demande en même temps que vous décrétiez des lois sur les crimes de lèse-nation —va dir Cazalès que s'asseia a la dreta del president de l'Assemblée Nacional Constituent— Ce crime n'a été que trop longtemps indéfini, et la postérité n'apprendra pas sans surprise que les législateurs ont créé un tribunal et que des juges ont osé juger avant que la véritable acception du mot *crime de lèse-nation* ait été fixée. »¹⁵⁹

El 5 de març de 1791 l'Assemblée Nacional Constituent encara no havia definit que era un crim de « lèse-nation » i això perquè François-Dominique de Reynaud de Montlosier va demanar aquell dia la seva definició. Sobretot, perquè s'estava discutint la creació d'un tribunal per a jutjar els crims de « lèse-nation ». Montlosier s'asseia a la dreta del president de l'Assemblée¹⁶⁰.

« Quant aux fonctions du tribunal, —va comentar, Montlosier— je demande qu'on définisse quels sont les délits dont il doit connaître ; autrement rien ne sera plus arbitraire. »¹⁶¹

En fi, l'Assemblée Nacional Constituent va declarar que perseguiria els crims de « lèse-nation » l'endemà mateix de l'execució de l'intendent de justícia, policia i finances, Berthier de Sauvigny, i del seu sogre Joseph-François Foullon, és a dir, en els inicis mateixos del procés revolucionari, però, el març de 1791, a pocs mesos de la fugida del rei, encara no havia definit en què consistia aquest crim.

De fet, l'Assemblée Nacional Constituent no va acabar donant mai una definició precisa d'aquest crim però, per les instruccions que van donar-se en el tribunal de Chatêlet, se sap que van ser jutjades com a crim de « lèse-nation » algunes publicacions, les opinions contràries als decrets de l'Assemblée, els fets que podien pertorbar la tranquil·litat pública i els complots en contra de la nació¹⁶².

És a dir, l'Assemblée Nacional Constituent va considerar crim de « lèse-nation » la majoria de casos que es trobaven sota la vigilància del comitè de recerques: les subsistències —més precisament, els atacs a la lliure circulació del gra i l'exportació d'aquest a l'estranger, recordem els decrets del 29 d'agost i del 18 de setembre de 1789—, els escrits "sediciosos" —recordem els espies del comitè de recerques enviats a la impremta de Marat—, les opinions

¹⁵⁸ Id., t. 11, p. 115.

¹⁵⁹ Id., t. 20, p. 37.

¹⁶⁰ Adolphe ROBERT et Gaston COUGNY, « François-Dominique de Reynaud de Montlosier », *Dictionnaire des parlementaires français, comprenant tous les membres des Assemblées françaises et tous les ministres français depuis le 1er mai 1789 jusqu'au 1er mai 1889, op. cit.*, t. 4, p. 420.

¹⁶¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 678.

¹⁶² Jacqueline Lucienne LAFON, *La Révolution française face au système judiciaire d'ancien régime*, Genève, Droz, 2001, p. 33-34.

“incendiàries” —les de més a l’esquerra i les de més a la dreta d’aquelles sostingudes pel cos legislatiu—, els autors dels desordres i els autors dels possibles complots.

8.) *El tribunal de Châtelet / El tribunal d'Orléans*

L'endemà mateix de l'execució de Berthier de Sauvigny i del seu sogre Joseph-François Foulon, l'Assemblea Nacional Constituent va decidir de no crear un tribunal per tal de reorganitzar la situació. I això malgrat alguns diputats haver-ho sol·licitat i malgrat la Comuna de París haver adreçat una diputació a Versalles per tal de demanar el mateix¹⁶³. El sector monàrquic de l'Assemblea no hi estava d'acord, no volia la creació de cap tribunal i l'Assemblea va preferir declarar que perseguiria els crims de « lèse-nation » i que en la nova constitució que estava redactant mencionaria quin tribunal havia de fer-se càrrec de jutjar, segons la llei i després d'una instrucció pública, aquest nou crim que havia establert en substitució del crim de « lèse-majesté »¹⁶⁴.

El 23 de juliol de 1789 la Comuna de París no va veure acceptada la seva proposta però va decidir pel seu propi compte dies més tard, d'adreçar aquells individus que provocaven algun que altre desordre al tribunal de Châtelet¹⁶⁵.

Per altra banda, el 28 de juliol de 1789 els diputats partidaris de la creació d'un tribunal per tal de reorganitzar la situació van continuar reivindicant sense èxit la seva creació enmig de les discussions sobre la creació del comitè de recerques. I això perquè l'Assemblea Nacional Constituent va acceptar crear el comitè de recerques però va negar-se a instituir un tribunal per jutjar els crims de « lèse-nation ». Els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea s'oposaven tant a la creació del comitè de recerques com a la creació del tribunal¹⁶⁶.

El 21 d'octubre de 1789 però, l'assassinat del forner Denis François va tenir lloc enmig d'una gran revolta popular i aleshores, l'Assemblea Nacional Constituent que havia creat el comitè de recerques, entre altres coses, per tal de recollir les proves dels sospitosos per adreçar-les a un tribunal competent, sense haver creat ni designat quin tribunal havia d'instruir aquestes informacions, va decidir finalment nomenar, tot i que provisionalment, el tribunal de Châtelet per a fer aquesta feina. Potser perquè la Comuna de París ja s'havia decidit per aquest tribunal el 31 d'agost de 1789.

Les propostes del 21 d'octubre de 1789

El 21 d'octubre de 1789 Gabriel-Joseph-Xavier Ricard de Séalt, futur membre del comitè de rapports, va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent de crear un tribunal per a jutjar els crims de « lèse-nation », ja que segons aquest diputat, la llei marcial no era suficient per aturar els desordres que es donaven.

« La loi martiale demandée ne sera pas suffisante —va dir, Ricard de Séalt— les gens puissants trouveront moyen d'y échapper. Saisissez ce moment pour créer un tribunal qui jugera les

¹⁶³ Veure el primer capítol d'aquesta tesi doctoral.

¹⁶⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 267.

¹⁶⁵ Momcilo MARKOVIC, *Répression et ordre public à Paris: 1789-1793, op. cit.*, p. 106.

¹⁶⁶ Veure el tercer capítol d'aquesta tesi doctoral.

crimes de lèse-nation, mais il faut qu'il soit nouveau pour inspirer le respect nécessaire à la tranquillité de ses fonctions, qu'il soit pris dans votre sein, et composé d'un membre de chaque généralité ; il aura un président, deux procureurs généraux ; jugera en dernier ressort, et ses arrêts seront signés par le Roi. »¹⁶⁷

Després de la intervenció de Ricard de Séalt, dos diputats vinculats al comitè de recerques van proposar també instaurar un tribunal per a jutjar els crims de « lèse-nation ». El primer a fer-ho va ser François-Nicolas-Léonard Buzot que el dia abans havia entrat al comitè de recerques i que va proposar de crear un tribunal per tal de castigar els enemics dels poble¹⁶⁸. Per cert, Buzot parlava de venjar el poble. I el segon a fer-ho, va ser Duport que havia estat membre del primer comitè de recerques del 30 de juliol al 3 de setembre de 1789. Duport va demanar que l'Assemblea Nacional Constituent establís un nou tribunal però que fins el moment de fer-ho, establís el tribunal de Chatêlet com a tribunal responsable de jutjar els crims de « lèse-nation »¹⁶⁹.

L'Assemblea Nacional Constituent va acceptar la proposta i el tribunal de Châtelet va passar a ser el responsable de jutjar, provisionalment, els crims de « lèse-nation », i això arran de la insistència dels diputats que formaven part del comitè de recerques. El comitè que més necessitava d'aquest tribunal. El comitè encarregat d'adreçar els enemics de la nació, del poble de França o de la pàtria a un tribunal per tal de fer operar la justícia, l'única garantia per al manteniment de l'ordre públic.

El tribunal de Châtelet

Des del 21 d'octubre de 1789 el comitè de recerques va vincular-se al tribunal de Châtelet. I això perquè es dedicava a buscar a tots aquells que desajustaven o volien desajustar l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent i perquè treballava per a reunir les proves necessàries per adreçar al tribunal encarregat de jutjar els crims de « lèse-nation » els enemics de la nació.

De fet, per a fer aquests treballs, per a fer possible que el tribunal de Châtelet fes sentir la justícia sobre els enemics de l'ORDRE que es decidia dia a dia en els debats parlamentaris, el comitè de recerques va intentar mobilitzar a tots aquells que va observar capaços de poder-lo

¹⁶⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 474.

¹⁶⁸ François-Nicolas-Léonard Buzot va proposar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Il ne suffit pas d'effrayer le peuple par des lois sévères, il faut encore le calmer. Créons le tribunal demandé ; annonçons qu'ainsi que ses ennemis, des citoyens seront punis. Des promesses vaines aigrissent le peuple, la loi martiale seule pourrait exciter une sédition. Ce tribunal augmentera nos forces et le zèle des bons Français à nous offrir les renseignements nécessaires à leur vengeance. Je demande que le comité de constitution présente lundi un projet sur la formation de ce tribunal. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 474.

¹⁶⁹ Adrien-Jean-François Duport va llançar a l'Assemblea Nacional Constituent la proposta següent: « Il ne suffit pas d'effrayer le peuple par des lois sévères, il faut encore le calmer. Créons le tribunal demandé ; annonçons qu'ainsi que ses ennemis, des citoyens seront punis. Des promesses vaines aigrissent le peuple, la loi martiale seule pourrait exciter une sédition. Ce tribunal augmentera nos forces et le zèle des bons Français à nous offrir les renseignements nécessaires à leur vengeance. Je demande que le comité de constitution présente lundi un projet sur la formation de ce tribunal. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 474.

ajudar. Va treballar al costat del comitè de recerques de París i al costat de la policia d'aquesta ciutat i va demanar a l'Assemblea Nacional Constituent de forçar a tots els tribunals del regne a participar en els seus treballs. És a dir, a animar-los a localitzar a tots aquells que desajustaven o volien desajustar l'ORDRE definit pel cos legislatiu, i a reunir les proves necessàries per adreçar aquests pertorbadors al tribunal responsable de jutjar els crims de « lèse-nation ».

En fi, el comitè de recerques rebia les denúncies dels ciutadans, al igual que la comuna de París o el comitè de recerques de la capital, i es posava a cercar els “enemics” de l'ORDRE, però el comitè de recerques necessitava també que tots aquells altres organismes que podien rebre denúncies sobre els enemics de l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent es possessin en marxa. I així va ser com, el 7 de gener de 1790, Goupil de Préfelin, membre del comitè de recerques, va proposar al cos legislatiu de decretar que els tribunals havien de participar en la recerca dels autors de crims de « lèse-nation ». És a dir, va proposar-li d'animar als jutges a obrir instrucció de tots aquells que consideraven culpables de crim de « lèse-nation », per enviar posteriorment a París, tant la instrucció oberta com els acusats detinguts per atemptar en contra de la nació¹⁷⁰. L'Assemblea no va decidir res aquell dia, però uns dies més tard, el 12 de gener de 1790 va acceptar la proposta de Goupil de Préfelin i va decretar el següent:

« L'Assemblée nationale, déclare que, nonobstant toute attribution, tous juges ordinaires peuvent et doivent informer de tous crimes de quelque nature qu'ils soient, et quelle que soit la qualité des accusés ou prévenus, même décréter sur l'information, et interroger les accusés, sauf ensuite le renvoi au Châtelet de ceux dont la connaissance lui est particulièrement et provisoirement attribuée. »¹⁷¹

El comitè de recerques, després d'aquesta proposta feta per Goupil de Préfelin i acceptada per l'Assemblea Nacional Constituent, va continuar treballant molt vinculat al tribunal de Châtelet, però per l'agost de 1790 el president d'aquest comitè, Voidel, ja va proposar al cos legislatiu de crear el tribunal que s'havia compromès a crear el 23 de juliol de 1789. És a dir, ja va començar a demanar-li la creació de l'Alta Cort Nacional. I això, molt probablement, perquè el tribunal de Châtelet era un tribunal provisional i perquè es mostrava més aviat indulgent amb tots aquells que el comitè de recerques, o millor l'Assemblea, li enviava com a suposats culpables de crims de « lèse-nation »¹⁷².

¹⁷⁰ La proposta de Goupil de Préfelin a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 7 de gener de 1790 en nom del comitè de recerques va ser la següent: « L'Assemblée nationale déclare que, nonobstant l'attribution provisoire donnée au Châtelet de Paris de la connaissance du crime de lèse nation, les juges des lieux peuvent, comme pour tous les crimes, informer, décréter et même interroger les accusés, à la charge de renvoyer ensuite la procédure, et les accusés qui auraient été arrêtés, au Châtelet de Paris. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 115.

¹⁷¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 169.

¹⁷² Jacqueline Lucienne Lafon ha comentat el següent respecte les sentències del tribunal de Châtelet : « Il se montra sévère en prononçant la peine capitale à l'encontre du marquis du Favras le 18 février 1790 et en condamnant Deschamps à 9 ans de galères. En revanche, dans les six autres sentences dont il fait mention sur les inventaires, il apparaît plutôt indulgent. » Jacqueline-Lucienne LAFON, *La Révolution française face au système judiciaire d'ancien régime, op. cit.*, p. 34-35. Per altra banda, François Wartelle

La proposta de Voidel a l'Assemblea Nacional Constituent el 3 d'agost de 1790 de crear l'Alta Cort Nacional no va ser acceptada; Jean-François Rewbell, de l'« esquerra-feuillant » i ex-membre del comitè de recerques —del primer i del tercer comitè de recerques— s'hi va oposar dues vegades¹⁷³, i el comitè de recerques va continuar vinculat al tribunal de Châtelet. És a dir, va continuar reenviant a aquest tribunal les informacions que rebia a propòsit d'aquells que atemptaven o volien atemptar contra l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent.

Un exemple d'aquest fet, va ser l'afer de l'abat François de Perrotin de Barmond que, diputat a l'Assemblea Nacional Constituent, va donar asil a un tal Bertrand Bonne Savardin. Un conspirador evadit de les presons de l'Abadia. Barmond va ser acusat, arrestat i enviat per aquest fet al tribunal de Châtelet per decisió del cos legislatiu. El comitè de recerques que va ser el responsable de fer l'informe de la conducta de l'abat, va ser també el responsable d'enviar les informacions que recollia sobre les acusacions que requeien sobre aquest diputat al tribunal de Châtelet¹⁷⁴. El 26 de novembre de 1790, però, Barmond va queixar-se a l'Assemblea del comitè de recerques, al·legant que no acabava d'enviar totes les informacions que recollia al tribunal de Châtelet perquè pogués ser jutjat, i deixant caure de passada, que només havia de ser jutjat per un tribunal i no per dos, referint-se, molt probablement, al comitè de recerques que, arran de les seves tasques, semblava exercir competències pròpies d'un tribunal¹⁷⁵.

El comitè de recerques evidentment va sortir a la seva defensa i va comentar que ja havia enviat les informacions al tribunal de Châtelet. I va justificar la seva tardança tot dient que

ha comentat el següent : « Il fit preuve d'un formalisme juridique que les patriotes trouvèrent déplacé en matière politique et d'une mansuétude qui acheva de le discréditer. Il multiplia les acquittements et ne prononça qu'une condamnation à mort, celle du marquis de Favras en février 1790. », François WARTELLE, « Lèse-nation », *Dictionnaire historique de la Révolution française, op. cit.*, p. 670. Finalment, Joël Félix ha comentat que el tribunal de Châtelet era acusat de jutjar lentament els aristòcrates compromesos i detestables, Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, Paris, Éditions Payot & Rivages, 2006, p. 497.

¹⁷³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 585.

¹⁷⁴ Adolphe ROBERT et Gaston COUGNY, « François de Perrotin e Barmond », *Dictionnaire des parlementaires français, comprenant tous les membres des Assemblées françaises et tous les ministres français depuis le 1er mai 1789 jusqu'au 1er mai 1889, op. cit.*, t. 1, p. 169.

¹⁷⁵ El 26 de novembre de 1790 el president de l'Assemblea Nacional Constituent va llegir la següent carta a l'Assemblea del diputat François de Perrotin de Barmond: « Monsieur le Président, mes réclamations pourraient paraître importunes à l'Assemblée, si la justice de ma cause était moins évidente ; je ne réclame que l'exécution de vos décrets. Vous avez ordonné que le comité des recherches remettrait au procureur du roi toutes les pièces relatives à mon affaire : elles ont été remises, dix-sept témoins ont été entendus, le procès allait être jugé, lorsque le comité des recherches a annoncé qu'il avait de nouveau témoins à faire entendre et de nouvelles pièces à produire : en vain ont-elles été réclamées, elles n'ont point encore été produites. Je prie l'Assemblée de vouloir bien ordonner que le comité des recherches remettra, dans le jour, les nouvelles pièces relatives à mon affaire, et qu'il lui soit enjoint de ne se mêler aucunement d'une affaire qui ne peut être instruite en même temps par deux tribunaux, sans blesser à la fois la justice et l'humanité. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 19, p. 247.

algunes peces li havien arribat recentment i que per analitzar-les havia calgut reunir a tots els membres del comitè¹⁷⁶.

El 18 d'octubre de 1790, però, el comitè de rapports que treballava, molt sovint, al costat del comitè de recerques va recolzar la proposta de Voidel del 3 d'agost de 1790 sobre la creació de l'Alta Cort Nacional.

Anthoine, membre del comitè de rapports, va demanar que s'organitzés un nou tribunal. I això molt probablement, perquè el comitè de rapports volia tant com el comitè de recerques que aquells que atemptaven o volien atemptar contra l'ORDRE establert per l'Assemblea Nacional Constituent fossin jutjats. Recordem que, el comitè de rapports s'encarregava des del juliol de 1789 de gestionar els desajustaments que es donaven, pensant les mesures necessàries per tal d'erradicar-los.

El 18 d'octubre de 1790 Anthoine, en realitat, va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent de demanar al seu comitè de constitució que presentés finalment l'informe sobre el tribunal que havia de jutjar els crims de « lèse-nation ». I això perquè hi havia desordres en alguns departaments i perquè se suposava que darrera d'aquests desordres podien haver-hi alguns complots¹⁷⁷.

L'Assemblea Nacional Constituent va acceptar la proposta d'Anthoine i va demanar al seu comitè de constitució que presentés l'informe. I el 25 d'octubre de 1790 no només Isaac-René-Guy Le Chapelier va presentar l'informe del comitè de constitució sobre el tribunal de l'Alta Cort Nacional, sinó que Robespierre, Maury i Anthoine van presentar els seus propis informes i els seus propis punts de vista sobre la necessitat de crear un tribunal per a jutjar els crims de « lèse-nation ».

El 25 d'octubre de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent no va adoptar cap projecte de decret relatiu a l'Alta Cort Nacional. Tanmateix va adoptar la decisió de retirar del tribunal de Châtelet la competència de jutjar els crims de « lèse-nation », i això després que Robespierre demanés la supressió d'aquest tribunal per a considerar-lo indigne de tots els bons ciutadans¹⁷⁸ i Le Chapelier el recolzés en la seva proposta¹⁷⁹.

¹⁷⁶ Pierre-Nicolas-Haraneder Macaye va ser el diputat que en nom del comitè de recerques va sortir a la defensa d'aquest comitè. *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 19, p. 247.

¹⁷⁷ El 18 d'octubre de 1790 François-Paul-Nicolas Anthoine va comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Vous avez ordonné à votre comité de Constitution de vous présenter un projet pour l'organisation d'un tribunal chargé de juger les crimes de lèse-nation ; il ne vous a point encore présente son travail : déjà des troubles se manifestent dans quelques départements, et l'on pourrait soupçonner des complots. Vous ne voulez pas que la chambre de vacations du parlement de Toulouse soit réduite à l'alternative de n'être pas jugée ou de l'être par le Châtelet. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 19, p. 687.

¹⁷⁸ Jacques-Isidore-Maximilien Robespierre va comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Vous avez une disposition plus pressante, plus importante à prendre en ce moment; il existe un tribunal inconstitutionnel et frappé de la haine de tous les bons citoyens: vous ne pouvez le laisser subsister: je demande que sur-le-champ il soit supprimé. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 37.

« L'Assemblée nationale décrète que l'attribution donnée au Châtelet de juger les crimes de lèse-nation, est révoquée ; et, dès ce moment, toutes procédures faites à cet égard, par ce tribunal, sont et demeurent suspendues. »¹⁸⁰

Cap tribunal per a jutjar els crims de « lèse-nation »

El 25 d'octubre de 1790 l'Assemblea Nacional Constituent va retirar al tribunal de Châtelet la competència de jutjar els crims de « lèse-nation », però pel gener de 1791, aquesta no havia creat encara el tribunal de l'Alta Cort Nacional ni havia decidit quins tribunals havien de jutjar els crims de « lèse-nation ». Per aquest fet, molt probablement, el comitè de rapports va demanar el 20 de gener de 1791 d'organitzar el tribunal que havia de jutjar els crims de « lèse-nation ».

Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports i responsable de presentar en nom d'aquest comitè un informe a l'Assemblea Nacional Constituent relatiu als desordres que s'havien donat en la caserna de Belfort, va comentar a l'Assemblea que convenia crear el tribunal per a jutjar els crims de « lèse-nation », i això perquè ho exigia la justícia.

« Il abandonne à votre sagesse les considérations qu'il vous présente, —va dir, Muguet de Nanthou— et il se borne à vous représenter que la justice, et la justice la plus sévère, exige que vous donniez promptement un tribunal aux différents criminels de lèse-nation qui sont arrêtés dans ce moment, et qu'il est urgent que votre comité de Constitution vous propose une mesure provisoire à cet effet. »¹⁸¹

L'Assemblea Nacional Constituent no va decidir res al respecte, però l'endemà mateix, Anthoine-Balthazar-Joseph André va demanar de nou la creació d'un tribunal per a jutjar els crims de « lèse-nation ». André havia sigut membre del primer comitè de recerques que hi hagué en el cos legislatiu.

Per André la seguretat nacional depenia de la creació d'aquest tribunal i opinava que de no crear-se els enemics, es reforçaven al saber que no hi havia cap tribunal per a perseguir-los i castigar-los. A més a més, André posava en evidència que els detinguts per crim de « lèse-nation » continuaven empresonats a l'espera de la creació d'un tribunal per a jutjar-los. I això perquè el tribunal de Châtelet feia tres mesos que havia deixat d'ocupar-se de jutjar els crims de « lèse-nation ».

« Une autre observation importante est celle de la sûreté nationale —va dir, André— la sûreté nationale ne sera sûrement établie que lorsqu'il y aura un tribunal pour juger les crimes de lèse-nation. Nous demandons l'établissement de ce tribunal depuis un temps infini ; on nous a

¹⁷⁹ Isaac-René-Guy Le Chapelier, respecte la proposta de Robespierre va comentar el següent: On propose aujourd'hui de supprimer entièrement le Châtelet ; cette proposition est trop étendue. La cessation de ses fonctions, quant aux procédures civiles et criminelles ordinaires, serait de la plus fâcheuse conséquence ; mais on peut sans inconvénient lui retirer la connaissance des crimes de lèse-nation. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, 20, p. 37.

¹⁸⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 37.

¹⁸¹ *Id.*, t. 22, p. 356.

répondu qu'il fallait l'établissement des jurés et ensuite l'établissement d'un code pénal, qu'il fallait définir le crime de lèse-nation.

Tout cela est fort bon ; mais les gens qui sont en prison depuis longtemps ne trouvent pas cela très bon. D'un autre côté, la nation a droit de ne pas le trouver bon : car tant que l'on saura qu'il n'y a pas un tribunal pour réprimer, pour punir, pour poursuivre des gens qui conspirent contre la sûreté nationale, c'est-à-dire contre la Constitution, vous verrez sans cesse se renouveler des projets de complots réels ou supposés : il est donc de votre justice, de votre humanité, de votre intérêt, d'établir bientôt un tribunal de lèse-nation. »¹⁸²

Així mateix, André feia saber a l'Assemblea Nacional Constituent que, malgrat el tribunal de l'Alta Cort Nacional portés un temps a ser establert, convenia mentrestant crear un tribunal provisional per a jutjar els crims de « lèse-nation »¹⁸³. Per aquest fet, André demanava al cos legislatiu que ordenés al seu comitè de constitució de presentar un projecte de decret relatiu a un tribunal provisional en un plaç de cinc dies. De no fer-ho, André proposava a l'Assemblea de llegir-li un projecte de decret que ell, juntament amb Jean-Paul Rabaut Saint-Etienne, havien elaborat.

L'Assemblea Nacional Constituent va acceptar la proposta d'André i el comitè de constitució va rebre la comanda de redactar un projecte de decret per a establir un tribunal provisional per a jutjar els crims de « lèse-nation ».

Els dies van passar i el 2 de març de 1791 el tribunal per a jutjar els crims de « lèse-nation » encara no s'havia creat. I el comitè de rapports i el comitè de recerques es trobaven a l'espera de la creació d'aquest tribunal. Més precisament, a l'espera que el comitè de constitució en presentés l'organització provisional per tal de poder adreçar al nou tribunal les proves que recollien sobre els culpables de crim de « lèse-nation »¹⁸⁴.

Tres dies més tard, però, el comitè de constitució va presentar ja a l'Assemblea Nacional Constituent un projecte de decret per a crear un tribunal provisional per a jutjar els crims de « lèse-nation » a la vila d'Orléans, i això perquè va decidir-se que el tribunal per a jutjar

¹⁸² Id., t. 22, p. 357.

¹⁸³ Anthoine-Balthasar-Joseph André va comentar-li a l'Assemblea Nacional Constituent el següent: Si l'établissement des jurés, qui est retardé, qui peut encore vous mener loin par sa discussion et qui, lorsqu'il sera décidé, exigera encore du temps par les élections qu'il faudra faire, si, dis-je, l'établissement des jurés et d'une haute cour nationale peut essuyer de très longs retards, il ne faut pas moins prendre des précautions à cet égard. Il me semble qu'il y aurait des moyens très simples de se tirer d'affaire là-dessus et d'établir un tribunal provisoire pour juger ces délits ou du moins pour juger les personnes qui étant décrétées de prise de corps, sont innocentes, sauf à réserver la connaissance définitive de ces sortes d'affaires et des crimes de lèse-nation au tribunal qui sera établi définitivement. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 356-357.

¹⁸⁴ Informe presentat per Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 2 de març de 1791 en nom del comitè de rapports i del comitè de recerques, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 640-641.

aquests crims havia de trobar-se lluny de París o per ser més exactes, lluny del barri de Saint-Antoine¹⁸⁵.

El tribunal provisional d'Orléans

El 5 de març de 1791 el tribunal provisional per a jutjar els crims de « lèse-nation » va ser creat —és a dir, l'Assemblea Nacional Constituent va decidir que crearia un tribunal provisional a Orléans— i el comitè de rapports, sol o acompanyat pel comitè de recerques, va començar a adreçar-hi a tots aquells que havien volgut desajustar l'ORDRE que establia l'Assemblea Nacional Constituent¹⁸⁶.

El 19 de març de 1791 després d'haver llegit Charles-Jean-Marie Alquier, en nom del comitè de rapports, del comitè de recerques i del comitè militar, un informe sobre la municipalitat de Douai, l'Assemblea Nacional Constituent va decidir arrestar la municipalitat i fer-la jutjar pel tribunal provisional¹⁸⁷.

Però tres dies després, només tres dies després, una interessant discussió va tenir lloc a l'Assemblea Nacional Constituent. La municipalitat de Douai havia enviat una acta a l'Assemblea per tal de justificar-se. Aleshores, la discussió va tenir lloc perquè mentre un sector de l'Assemblea volia adreçar l'acta de justificació al tribunal d'Orléans que acabava de ser inaugurat¹⁸⁸, una part de l'Assemblea, la que representava els comitès de rapports i de recerques, demanava que l'acta no fos enviada al tribunal sinó als comitès de rapports, de recerques i militar que havien fet l'informe¹⁸⁹. Un informe pel qual no havien volgut arrestar la municipalitat de Douai. Tanmateix, les discussions que s'havien donat a l'Assemblea el 19 de març havien acabat ordenant la detenció d'aquesta municipalitat, acusada de crim de « lèse-nation ».

La discussió va tenir lloc perquè per uns quants diputats de l'Assemblea la carta s'havia d'adreçar al tribunal provisional, mentre que per uns quants d'altres la carta havia de ser adreçada als comitès i si aquests consideraven que la municipalitat s'havia justificat correctament aleshores no calia adreçar-la al tribunal provisional. La discussió, però, va ser

¹⁸⁵ El 5 de març de 1791 François-Dominique Reynaud de Montlosier va proposar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: Vous avez décrété sagement déjà que le siège du tribunal provisoire serait à 15 lieues au moins de Paris ; je crois en effet qu'il est nécessaire qu'il soit à une grande distance du faubourg Saint-Antoine », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 678.

¹⁸⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 679. Veure en l'annex número 8 el projecte de decret sobre el tribunal provisional per a jutjar els crims de « lèse-nation » adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent el 5 de març de 1791.

¹⁸⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 219.

¹⁸⁸ Jean-Joseph Mougins de Roquefort (membre del comitè de rapports del 5 d'octubre de 1789 al 27 de gener de 1791), Michel-Louis-Étienne comte de Regnault de Saint Jean d'Angély (membre del comitè de rapports del 30 de juliol al 5 d'octubre de 1789) i Charles-François Bouche (membre del comitè de recerques del 30 de juliol al 3 de setembre de 1789) van ser de l'opinió d'enviar la carta al tribunal provisional d'Orléans. *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 236.

¹⁸⁹ Jean-Baptiste Treilhard (membre del comitè de rapports del 5 d'octubre al 18 de novembre de 1789) i Jean-Georges-Charles Voidel (membre del comitè de recerques del 26 d'abril de 1790 al 18 de juliol de 1791) van ser del parer d'enviar la carta als comitès de rapports, recerques i militar. *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 236.

important perquè Le Chapelier va posar de relleu que, de no enviar la carta al tribunal provisional, novament els comitès s'ocupaven d'afers que havien de ser jutjats. És a dir, d'afers que competia als tribunals de resoldre.

« Que voulez-vous que vos comités fassent de ce procès-verbal ? —va dir, Le Chapelier— Décideront-ils à eux seuls ? (*Interruptions*)... Ils vous en rendront compte. Alors, Messieurs, ils mettent en question de nouveau ce qui est décrété, ce qui est peut-être sanctionné, ce qui sera peut-être exécuté alors que vous changeriez votre décret, ou bien ils se rendront maîtres absolus de l'affaire ; et en vérité c'est un trop grand abus, peut-être trop fréquent, que vos comités s'emparent des affaires à juger... »¹⁹⁰

Els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van recolzar a Le Chapelier i finalment l'Assemblea va decidir enviar l'acta de la municipalitat de Douai al tribunal provisional d'Orléans.

El 2 d'abril de 1791 Alquier, novament en nom del comitè de rapports i de recerques, va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent d'adreçar al tribunal provisional d'Orléans els signataris de les deliberacions adoptades pels catòlics de Nîmes i d'Uzès el 20 d'abril, el 2 de maig i l'1 de juny de 1790¹⁹¹. L'Assemblea va acceptar la proposta dels comitès, no sense abans escoltar les crítiques dels diputats que s'asseien a la dreta del president del cos legislatiu i l'oposició vehement de Virieu.

« En considération de la liberté, (*Murmures*) —va comentar, Virieu— je demande la question préalable contre un décret qui est la mort de la liberté... c'est la tyrannie que vous décrêtez (*Murmures à gauche*) »¹⁹²

Per altra banda, el 4 d'abril de 1791 Broglie, en nom dels comitès de rapports, recerques, militar, diplomàtic i eclesiàstic, va proposar un projecte de decret a l'Assemblea Nacional Constituent pel qual li demanava dues coses: la primera, convidar a les municipalitats i als cossos administratius a denunciar i als tribunals de districte a perseguir a tots aquells que refusessin fer el jurament de fidelitat a la nació, a la llei i al rei; la segona, ordenar que els tribunals adrecessin al cos legislatiu copia de les instruccions que feien sobre els individus que perseguien, per tal que aquesta pogués decidir si el cas havia de ser adreçat o no a l'Alta Cort Nacional establerta a Orléans¹⁹³.

¹⁹⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 236.

¹⁹¹ *Id.*, t. 24, p. 524.

¹⁹² *Id.*, t. 24, p. 524.

¹⁹³ La proposta de Charles-Louis-Victor, príncep de Broglie el 4 d'abril de 1791 a l'Assemblea Nacional Constituent va ser la següent: « L'Assemblée nationale charge les municipalités et les corps administratifs de dénoncer, et les tribunaux de district de poursuivre diligemment toutes personnes ecclésiastiques ou laïques qui se trouveront dans le cas prévus par les articles 6, 7 et 8 du décret rendu le 27 novembre dernier, relativement à la prestation de serment des fonctionnaires publics ecclésiastiques, et que les peines portées auxdits articles, et nomment la privation de leurs traitements, leur seront appliquées ; ordonne qu'après l'information et le décret, les tribunaux enverront à l'Assemblée nationale un copie de la procédure, pour être statué par elle sur les cas dont le jugement devra être attribué à la haute cour nationale établie à Orléans. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 553.

És a dir, el 4 d'abril de 1791 Broglie, membre del comitè de rapports, demanava gairebé el mateix que Goupil de Prefeln, membre del comitè de recerques, havia demanat el 7 de gener de 1790 a l'Assemblea Nacional Constituent: la participació dels tribunals de França en la persecució d'aquells que s'oposaven als decrets de l'Assemblea Nacional Constituent, en aquest cas concret, al decret del 27 de novembre de 1791 sobre el jurament dels funcionaris públics eclesiàstics.

Finalment, en el mateix decret proposat per Broglie a l'Assemblea Nacional Constituent, els comitès de rapports, recerques, militar, diplomàtic i eclesiàstic proposaven adreçar a Louis-René-Édouard, príncep de Rohan, cardenal i arquebisbe d'Estrasbourg i diputat pel clergat al cos legislatiu, a l'Alta Cort Nacional provisional d'Orléans. I això perquè l'acusaven de voler alçar els departaments de l'Haut Rhin i del Bas-Rhin. Els diputats asseguts a la dreta del president del cos legislatiu van protestar, i més concretament, Montlosier que va comentar que el decret dels comitès era un decret de violència. Tanmateix l'Assemblea va acceptar-lo enmig de fortes discussions¹⁹⁴.

L'Alta Cort Nacional a Orléans

Entre el 10 i el 15 maig de 1791 l'Assemblea Nacional Constituent va organitzar el tribunal de l'Alta Cort Nacional¹⁹⁵ i va decidir que aquest tribunal seria el responsable de jutjar els crims de « lèse-nation », és a dir, els autors de crims en contra de la seguretat de l'estat, els jutges culpables de prevaricació i els ministres i els agents del poder executiu responsables d'atemptar en contra de la Constitució, de les propietats i de les llibertats individuals o culpables de dissipar els diners públics¹⁹⁶.

A partir del 15 de maig de 1791 el tribunal provisional d'Orléans va passar a ser el tribunal de l'Alta Cort Nacional, i a partir d'aquesta data, el comitè de rapports, sol o acompanyat del comitè de recerques, va adreçar-hi tots aquells que va considerar culpables d'un crim de « lèse-nation ». I això fins el 18 de juliol de 1791, a partir d'aquesta data, en que el comitè de recerques va ser absorbit pel comitè de rapports, va ser el comitè de rapports el comitè que va adreçar aquells que havien de ser jutjats per crim de « lèse-nation » al tribunal de l'Alta Cort Nacional.

El 20 d'agost de 1791 Pierre-Jacques Vieillard, en nom del comitè de rapports, va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent d'adreçar a l'Alta Cort Nacional el senyor Bonne-Savardin i els seus còmplices, acusats de conspirar en contra de l'Estat. I això perquè aquest afer havia quedat encallat, sense ser resolt, en el moment en que l'Assemblea li havia retirat al tribunal de Châtelet les seves competències en matèria de crim de « lèse-nation ». L'Assemblea va acceptar el decret¹⁹⁷.

¹⁹⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 554.

¹⁹⁵ Jean-Jacques CLÈRE, « Haute Cour », *Dictionnaire historique de la Révolution française, op. cit.*, p. 533.

¹⁹⁶ François WARTELLE, « Haute Cour (Haute Cour d'Orléans puis Haute Cour de justice de Vendôme) », *Dictionnaire historique de la Révolution française, op. cit.*, p. 534.

¹⁹⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 598.

Per altra banda, el mateix dia 20 d'agost de 1791, Vieillard, en un altre informe que va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent, va proposar-li de no adreçar al tribunal de l'Alta Cort Nacional a un senyor que s'havia passat tretze mesos a la presó per proclamar a so de tambor que no s'havien de pagar els drets de « Champart ». Pel comitè de rapports aquest cas no competia a l'Alta Cort Nacional. L'Assemblea va acceptar la proposta del comitè de rapports¹⁹⁸.

Finalment, el 30 d'agost de 1791 Varin, en nom del comitè de rapports, va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent de no adreçar a l'Alta Cort d'Orléans a un senyor i a una senyora acusats de voler alçar els tallers de la caritat de París en contra de la guàrdia nacional i en contra de la Societat dels Amics de la Constitució. L'Assemblea va acceptar sense discussions la proposta del comitè¹⁹⁹.

¹⁹⁸ Id., t. 29, p. 598.

¹⁹⁹ Id., t. 30, p.79.

9.) *Propostes*

El comitè de recerques per a aconseguir que l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent s'imposés, i donat el fet que s'encarregava de perseguir a tots aquells que el volien desajustar o que el desajustaven, va presentar alguns projectes de decret al cos legislatiu per tal de poder acabar més fàcilment amb aquells que s'oposaven als decrets aprovats per l'Assemblea. O dit d'altra manera, per a definir millor qui eren els veritables enemics de l'ORDRE que el cos legislatiu definia.

El decret del 2 de juny de 1790

El 2 de juny de 1790 el comitè de recerques va participar en un projecte de decret que presentat per Target, membre del comitè de constitució, a l'Assemblea Nacional Constituent deixava clar qui eren els enemics de la Constitució, dels treballs de l'Assemblea, de la nació i del rei²⁰⁰.

Enmig d'alguns articles que havien estat redactats per a protegir els decrets adoptats pel cos legislatiu, per a salvaguardar les possessions dels propietaris, per a desarmar els ciutadans actius que participaven en les assemblees primàries i/o electorals, per a regular alguns conflictes que es podien produir en aquestes i per a exigir responsabilitats a tots aquells que no aturaven els desordres que es produïen, en el projecte de decret s'establia clarament qui seria considerat a partir de la publicació d'aquest projecte de decret, enemic de la Constitució, de la nació i del rei.

Els tres primers articles del projecte de decret —escrits molt probablement pel comitè de recerques que anava a la busca i captura dels enemics de la nació— establien clarament com enemics de la Constitució, de la nació i del rei, aquells que animaven al poble a revoltar-se contra les propietats, la vida i la seguretat de les persones, els impostos o la lliure circulació del gra, aquells que proposaven mesures o reglaments contraris als decrets adoptats per l'Assemblea Nacional Constituent i aquells que abanderaven mesures o reglaments no adoptats pel cos legislatiu.

« Art. 1er. Tous ceux qui excitent le peuple des villes ou des campagnes à des voies de fait et violences contre les propriétés, possessions et clôtures des héritages, la vie et la sûreté des citoyens, la perception des impôts, la liberté de vente et de circulation des denrées et subsistances, sont déclarés ennemis de la Constitution, des travaux de l'Assemblée nationale, de la nation et du roi ; il est enjoint à tous les honnêtes gens d'en faire la dénonciation aux municipalités, aux administrations de département, et à l'Assemblée nationale.

Art. 2. Tous ceux qui excitent le peuple à entreprendre sur le pouvoir législatif des représentants de la nation, en proposant des règlements quelconques sur le prix des denrées, la police champêtre, l'évaluation des dommages, le prix et la durée des baux, et les droits

²⁰⁰ Informe presentat per Guy-Jean-Baptiste Target, en nom del comitè de constitució i del comitè de recerques, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 2 de juny de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 41-42. (Veure en l'annex número 8 el projecte de decret)

sacrés de la propriété, et autres matières, sont également déclarés ennemis de la Constitution, et il est enjoint de les dénoncer : tous règlements semblables sont déclarés nuls et de nul effet.

Art. 3. Tous ceux qui se prévaudront d'aucuns prétendus décrets de l'Assemblée nationale, non revêtus des formes prescrites par la Constitution, et non publiés par les officiers qui sont chargés de cette fonction, sont déclarés ennemis de la Constitution, de la nation et du roi ; il est enjoint de les dénoncer, et ils seront punis comme perturbateurs du repos public, aux termes de l'article premier du décret du 23 février dernier. »²⁰¹

L'Assemblée Nacional Constituent el 2 de juny de 1790 no havia definit encara què era un crim de « lèse-nation », malgrat haver decretat el 23 de juliol de 1789 que ella mateixa perseguiria aquests crims, haver creat un comitè de recerques per a localitzar-ne els autors, haver establert un tribunal provisional per a jutjar-los i haver adoptat el compromís de fixar en la nova Constitució quin tribunal seria finalment el responsable de jutjar-los.

El comitè de recerques va aprofitar-se, molt probablement, d'aquest projecte de decret per tal de definir una mica més què era un crim de « lèse-nation » així com també, per a desarmar els possibles autors d'un desordre i per animar a la gent a denunciar els possibles enemics. I això, perquè necessitava de les denúncies per tal de perseguir amb èxit els enemics de la nació, de la llei i del rei. El comitè de recerques sense les denúncies fetes per la gent difícilment podia saber qui eren els que incitaven el poble a revoltar-se, qui els que redactaven mesures contràries a les adoptades per l'Assemblée Nacional Constituent i qui els que abanderaven falsos decrets.

El decret del 27 de novembre de 1790

El 27 de novembre de 1790 l'Assemblée Nacional Constituent va acceptar, després d'intenses discussions, un projecte de decret pel qual es mencionava que els eclesiàstics, de voler continuar exercint el seu ministeri, havien de jurar fidelitat a la nació, a la llei i al rei. O, per ser més exactes, jurar que vetllarien amb cura dels fidels de la seva diòcesi o parròquia, que serien fidels a la nació, a la llei i al rei i que mantindrien amb totes les seves forces la Constitució decretada pel cos legislatiu i acceptada pel rei²⁰².

L'Assemblée Nacional Constituent va acceptar semblant projecte de decret després de que Voidel, president del comitè de recerques i en nom d'aquest comitè, del comitè de rapports, del comitè eclesiàstic i del comitè d'alienació dels béns nacionals, li presentés un elaborat

²⁰¹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 41-42.

²⁰² L'article primer del projecte de decret adoptat per l'Assemblée Nacional Constituent el dia 27 de novembre de 1790 establia el següent: « Art. 1er. Les évêques, les ci-devant archevêques et les curés conservés en fonction, seront tenus, s'ils ne l'ont pas fait, de prêter le serment auquel ils sont assujettis par l'article 39 du décret du 24 juillet dernier, et réglé par les articles 21 et 38 de celui du 12 du même mois, concernant la constitution civile du clergé : en conséquence, ils jureront, en vertu de ce décret, de veiller avec soin sur les fidèles du diocèse ou de la paroisse qui leur est confiée, d'être fidèles à la nation, à la loi et au roi, et de maintenir de tout leur pouvoir la Constitution décrétée par l'Assemblée nationale et acceptée par le roi ; savoir : ceux qui sont actuellement dans leurs diocèses ou leurs cures, dans la huitaine ; ceux qui sont absents, mais qui sont en France, dans un mois ; et ceux qui sont en pays étrangers dans deux mois, le tout à compter de la publication du présent décret. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 80.

informe sobre la no acceptació per part d'alguns bisbes de la Constitució civil del clergat aprovada pel cos legislatiu el dia 12 de juliol de 1790 i acceptada pel monarca el 24 d'agost d'aquell mateix any²⁰³.

Segons Voidel alguns bisbes es resistien a acceptar la Constitució civil del clergat, mentre que alguns sectors de l'Església, principalment alguns capítols, es negaven a prescindir de les seves possessions. Segons Voidel aquests al·legaven, entre altres coses, que la Constitució civil del clergat era un atac a l'ordre jeràrquic establert per Jesucrist, a la disciplina general de l'Església i als seus béns.

Però Voidel comentava també a l'Assemblea Nacional Constituent que aquells eclesiàstics que havien acceptat el decret del 12 de juliol de 1790 exigien la justícia del cos legislatiu i el desplegament de la venjança de les lleis sobre aquells que es negaven a acceptar el decret adoptat per l'Assemblea.

« Ils accusent la lenteur de votre justice —va dir Voidel referint-se als eclesiàstics que acceptaven la Constitució civil del clergat— ils appellent à grands cris la vengeance des lois sur la tête des coupables ; ils vous disent qu'il faut des exemples, et que si vous voulez maintenir la Constitution, vous devez, par une loi sévère, forcer les factieux à rentrer dans l'ordre, et les rebelles à l'obéissance. »²⁰⁴

Aleshores, tenint en compte que els eclesiàstics que acceptaven la Constitució civil del clergat demanaven mesures severes que forcessin els eclesiàstics reticents a sotmetre's al decret del 12 de juliol de 1790, Voidel va presentar un projecte de decret pel qual demanava dues coses: la primera, que els eclesiàstics de voler continuar exercint el seu ministeri juressin fidelitat a la nació, a la llei i al rei; la segona, que els alcaldes denunciessin els bisbes que no fessin el jurament al procurador general síndic del departament i els capellans que s'hi resistissin al procurador síndic del districte²⁰⁵.

El projecte de decret presentat per Voidel contemplava també alguns càstigs per a tots aquells que es neguessin a fer el jurament de fidelitat. Per exemple, els eclesiàstics que es neguessin a jurar fidelitat a la nació, a la llei i al rei perdrien els seus càrrecs i serien reemplaçats per eclesiàstics juramentats. A més a més, perdrien també les seves pensions, la possibilitat d'ocupar un càrrec públic i els seus drets de ciutadà francès, i de voler continuar en el seu ministeri, sense fer el jurament de fidelitat, serien perseguits com a perturbadors de l'ordre públic²⁰⁶.

²⁰³ Informe presentat per Jean-Georges-Charles Voidel, membre del comitè de recerques, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 26 de novembre de 1790 en nom del comitè de rapports, del comitè eclesiàstic, del comitè d'alienació dels béns nacionals i del comitè de recerques, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 3-8. J. MEILLOC, *Les serments pendant la Révolution*, publicat per les soins de l'abbé Uzureau, Paris, Librairie Victor Lecoffre, 1904, p. 49-50.

²⁰⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 6.

²⁰⁵ *Id.*, t. 21, p. 8.

²⁰⁶ L'article 7 del projecte de decret presentat per Voidel a l'Assemblea Nacional Constituent el 26 de novembre de 1790 establia el següent: « Art. 7. Dans le cas où les évêques, ci-devant archevêques et les curés manqueraient à leur serment, soit en refusant d'obéir aux décrets de l'Assemblée nationale,

El decret del 27 de novembre de 1790 adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent va acabar produint, arran de les seves disposicions, un cisma religiós entre eclesiàstics juramentats i eclesiàstics refractaris. I això perquè la qüestió del jurament de fidelitat era una qüestió enormement important. El mateix procés revolucionari s'havia inaugurat —per dir-ho d'alguna manera— amb un jurament de fidelitat, amb el jurament del joc de pilota del 20 de juny de 1789.

El 20 de juny de 1789 el rei havia volgut frenar el procés revolucionari i havia fet tancar la sala de reunions on el tercer estat, juntament amb un bon grapat de diputats de l'ordre del clergat, es reunia després d'haver-se proclamat Assemblea Nacional el 17 de juny de 1789. Els diputats, veient que el rei els havia tancat les portes, i coneixent les intencions que s'amagaven darrera d'aquest fet, es van reunir a la sala del Joc de pilota on el rei i molt principalment el comte d'Artois hi passaven jugant algunes de les seves estones, i en aquest indret, es van decidir a fer un jurament, un jurament solemne, pel qual es mantindrien units fins a fixar una constitució per a França²⁰⁷.

El jurament del joc de pilota va ser —tal vegada— un acte de desobediència al rei²⁰⁸, però també va ser, molt probablement, un acte pel qual va quedar més o menys clar quins diputats dels Estats Generals estaven a favor del procés revolucionari i quins no hi estaven del tot a favor o tenien les seves reticències. I això perquè els juraments de fidelitat vinculaven i vinculen a aquells que els feien, aquells que els fan.

És a dir, els juraments de fidelitat estableixen i estableixen dues categories o dos grups: aquells que fan el jurament i aquells que no el fan. Aquells que el fan es queden en un camp, en una categoria o en un grup. Aquells que no el fan es queden en un altre camp, categoria o grup. L'Assemblea Nacional Constituent necessitava saber, molt probablement, el 27 de novembre de 1790 qui estava en un camp i qui en un altre, qui era fidel a l'ORDRE que definia i qui no ho era.

acceptés ou sanctionnés par le roi, soit en formant ou excitant des oppositions à l'exécution desdits décrets de l'Assemblée nationale, acceptés ou sanctionnés par le roi, ils seront non seulement privés de leurs traitements ou pensions, mais encore déclarés déchus des droits de citoyens français, incapables d'aucune fonction publique. En conséquence, il sera pourvu à leur remplacement suivant les formes prescrites par le titre XI du décret du 12 juillet concernant la constitution civil du clergé, sauf plus grands peines, suivant l'exigence et la gravité des cas (...) ». Mentre que l'article 8 del mateix projecte de decret mencionava el que segueix : « Art. 8. Les ci-devant titulaires d'offices, titres ou bénéfices supprimés, qui exerceraient quelques-unes des fonctions qui y étaient attachées seront poursuivis comme perturbateurs du repos public, et punis par la privation de leurs traitements, et autre peines s'il y échet. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 8.

²⁰⁷ François-Alphonse AULARD, « Le serment du Jeu de Paume », *Études et leçons sur la Révolution française*, Paris, Félix Alcan éditeur, 1901, p. 55-70.

²⁰⁸ François-Alphonse Aulard va escriure que el jurament del joc de pilota, del 20 de juny de 1789, era un acte de desobediència: « Le serment du 20 juin est un acte de désobéissance formelle au roi, — désobéissance pour le présent, puisque le roi avait défendu aux députés de se réunir, — désobéissance pour l'avenir, puisqu'ils déclaraient que rien ne pourrait les empêcher de continuer leurs délibérations. », François-Alphonse AULARD, « Le serment du Jeu de Paume », *Études et leçons sur la Révolution française, op. cit.*, p. 68.

De fet, de no ser així, de no tenir els juraments de fidelitat la capacitat de vincular i de definir dos camps, no s'entendria massa bé perquè el 20 de juny de 1789 Bailly, aleshores president de l'Assemblea Nacional, juntament amb dos secretaris, va cridar per ordre alfabètic de batllies, senescalies, províncies i ciutats a tots els diputats dels Estats Generals perquè fessin el seu jurament²⁰⁹. Probablement, Bailly buscava saber amb aquest fet qui era favorable al procés revolucionari i qui tenia les seves reticències.

El jurament de fidelitat exigít als eclesiàstics el 27 de novembre de 1790 havia d'operar, molt probablement, de manera semblant al jurament fet en la sala del Joc de pilota el 20 de juny de 1789. Havia de deixar clar quins eclesiàstics estaven a favor del procés revolucionari i quins hi estaven en contra o bé tenien algunes reticències²¹⁰. De fet, entre 1789 i 1791 l'Assemblea Nacional Constituent, d'alguna manera iniciada i constituïda a partir d'un jurament, va exigir juraments de fidelitat a tots aquells que havien de treballar per a establir l'ORDRE que ella definia.

En fi, l'Assemblea Nacional Constituent arran de tots els juraments de fidelitat que va exigir de 1789 a 1791 devia tenir especialment interès en saber qui estava a favor de l'ORDRE que definia i qui hi estava en contra, és a dir, qui jurava fidelitat a la nació, a la llei i al rei i qui no ho feia. I també devia tenir especial interès en saber qui estava en un camp i qui en un altre el comitè de recerques que es dedicava a descobrir aquells no estaven massa a favor amb el procés revolucionari. Potser, per aquest fet, va trobar-se al darrera del projecte de decret del 27 de novembre de 1790.

De fet, el decret del 27 de novembre de 1790 no només va servir a l'Assemblea Nacional Constituent i al seu comitè de recerques per a discernir quins eclesiàstics eren reticents al procés revolucionari; el decret del 27 de novembre de 1790 va permetre al cos legislatiu i al seu comitè de rapports de saber amb quins eclesiàstics podien comptar per a fer valdre el procés revolucionari. I això perquè aquest decret va provocar un cisma religiós, una fractura entre eclesiàstics juramentats i eclesiàstics refractaris. Un cisma entre eclesiàstics que acataven tots els decrets de l'Assemblea i eclesiàstics que no acataven tots els decrets d'aquesta. Un cisma entre aquells que podien exercir la seva influència a favor del procés revolucionari i aquells que podien exercir-la en contra d'algunes de les directives marcades pel cos legislatiu²¹¹.

Els eclesiàstics tenien a les seves mans un poder molt important: la seva influència. Els eclesiàstics podien influir als seus fidels, podien fer-los acceptar millor o pitjor el procés revolucionari, millor o pitjor l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent, les seves

²⁰⁹ Id., p. 66.

²¹⁰ Timothy Tackett menciona que el jurament va obligar als eclesiàstics a posicionar-se a favor o en contra de la nova Constitució. Timothy TACKETT, *La Révolution, l'Église, la France*, Paris, Les éditions du Cerf, 1986, p. 22.

²¹¹ Serge Bianchi parla de sisme religiós arran del jurament de fidelitat a partir del mes de novembre de 1790. Serge BIANCHI, « Constitution civil du clergé », *Dictionnaire historique de la Révolution française*, op. cit., p. 281. Per altra banda, Pierre Bliard parla de guerra. Opina que el decret del 27 de novembre de 1790 va ser una declaració de guerra, Pierre BLIARD, *Jureurs et Insermentés (1790-1794) d'après les dossiers du tribunal révolutionnaire*, Paris, Émile-Paul éditeur, 1910, p. 5.

decisions i els seus decrets. Els eclesiàstics podien jugar un paper important en el procés revolucionari i el cos legislatiu ho sabia, com ho sabia també, el seu comitè de rapports, o millor dit el president d'aquest comitè, Henri-Jean-Baptiste Grégoire, que va demanar en alguna ocasió que els eclesiàstics difonguessin els decrets de l'Assemblea per tal d'apaivagar alguns desordres així com també per evitar-ne de nous²¹². Des de temps immemorials, els eclesiàstics difonien —si volien és clar i no s'oposaven al poder executiu per alguna raó en concret— les directives del govern als seus fidels²¹³.

Tant per l'Assemblea Nacional Constituent com pel comitè de rapports la difusió dels decrets que s'adoptaven per part del poder legislatiu era una qüestió molt important. I això perquè l'ORDRE definit per l'Assemblea només s'establia si els decrets es coneixien i es respectaven arreu.

Aleshores, amb l'adopció del projecte de decret del 27 de novembre de 1790, el comitè de rapports que havia participat en la seva redacció podia saber, com també l'Assemblea Nacional Constituent, amb quins eclesiàstics podia comptar per a difondre els decrets que s'adoptaven per part del cos legislatiu. I això perquè en alguns projectes de decret adoptats per l'Assemblea es decretava que els eclesiàstics havien de llegir en el púlpit els decrets adoptats per l'Assemblea²¹⁴ i perquè una minoria d'eclesiàstics refusava ja llegir els decrets adoptats per l'Assemblea²¹⁵.

Resumint, els eclesiàstics no deixaven de ser a finals del segle XVIII els pastors d'un gran ramat i l'Assemblea Nacional Constituent si volia que el ramat passés pel camí que ella traçava — abans el camí era definit pel rei— havia d'aconseguir que els pastors fossin fidels a les seves directives. I d'aquí, molt probablement, el projecte de decret del 27 de novembre de 1790, pensat per aquells que es dedicaven a buscar els pastors més reticents a obeir les indicacions de l'Assemblea —el comitè de recerques—i a reconduir els ramats que mal conduïts s'allunyaven del bon camí —el comitè de rapports—.

En fi, el decret del 27 de novembre de 1790 va permetre a l'Assemblea Nacional Constituent saber quins eclesiàstics recolzaven les seves directives i quins s'hi resistien. I és que no tots els eclesiàstics recolzaven el procés revolucionari. De fet, la primera ruptura que havien tingut en el seu si s'havia produït ja el 19 de juny de 1789 quan una part dels diputats de l'ordre del clergat s'havia unit al tercer estat, autoproclamat Assemblea Nacional, per tal de verificar en comú els seus poders. Aleshores, l'alt clergat ja havia protestat davant del rei com també ho

²¹² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 536.

²¹³ Maria Betlem CASTELLÀ i PUJOLS, «Quan la pau de Basilea amainà les plomes airades dels eclesiàstics catalans», *Recerques. Actes del II Congrés de Recerques: Enfrontaments civils: Postguerres i reconstruccions*, Lleida, 2002, p. 300-316.

²¹⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 15, p. 386 i t. 16, p. 42. Serveixi d'exemple, el decret del 10 d'agost de 1789 : « Que les curés des villes et des campagnes feront lecture du présent arrêté à leurs paroissiens réunis dans l'église, et qu'ils emploieront, avec tout le zèle dont ils ont constamment donné des preuves, l'influence de leur ministère, pour rétablir la paix et la tranquillité publique, et pour ramener tous les citoyens à l'ordre et à l'obéissance qu'ils doivent aux autorités légitimes. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 378-379. (Aquest decret del 10 d'agost de 1789 es troba reproduït en l'annex número 6)

²¹⁵ Timothy TACKETT, *La Révolution, l'Église, la France, op. cit.*, p. 38.

havien fet els diputats de la noblesa que no acceptaven la iniciativa del tercer estat d'autoproclamar-se Assemblée Nacional²¹⁶.

El jurament cívic

El 27 de novembre de 1790 els diputats de l'Assemblée Nacional Constituent no van exigir als eclesiàstics res d'extraordinari. El jurament de fidelitat que van exigir-los-hi, se l'havien exigit ells mateixos el 4 de febrer de 1790²¹⁷ i de fet, no era la primera vegada que ells mateixos s'autoconvidaven a fer aquest tipus de jurament. El 17 de juny de 1789 en el moment en que van constituir-se en Assemblée Nacional van exigir-se ja un primer jurament²¹⁸, el 20 de juny de 1789 van fer el jurament del joc de pilota i el 27 d'abril de 1790 van decidir que aquells d'entre ells que ocupessin càrrecs de responsabilitat dins de la pròpia Assemblée —com ara, el càrrec de president — jurarien el càrrec renovant el jurament. Però no el jurament de fidelitat a la nació, a la llei i al rei, sinó el jurament de que no havien pres mai ni prendrien mai part de cap acte, protesta o declaració en contra dels decrets de l'Assemblée nacional, acceptats o sancionats pel rei²¹⁹. En fi, fer juraments de fidelitat no era per a res quelcom d'extraordinari a finals del segle XVIII. El rei rebia també juraments de fidelitat, i també en feia, i les tropes i els bisbes, per exemple, estaven avesats a fer-los²²⁰.

De fet, els eclesiàstics no van ser dels primers a ser obligats a fer el jurament cívic. El 10 d'agost de 1789 l'Assemblée Nacional Constituent va obligar als militars i a les guàrdies nacionals a fer jurament de fidelitat²²¹ i el 28 de febrer de 1790 els va obligar a renovar-lo cada

²¹⁶ François-Alphonse AULARD, « Le serment du Jeu de Paume », *Études et leçons sur la Révolution française, op. cit.*, p. 55-56.

²¹⁷ El 4 de febrer de 1790 els diputats de l'Assemblée Nacional Constituent es van exigir a ells mateixos el següent jurament: « Je jure d'être fidèle à la nation, à la loi et au Roi, et de maintenir de tout mon pouvoir la Constitution décrétée par l'Assemblée nationale et acceptée par le roi. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 431.

²¹⁸ El 17 de juny de 1789 els diputats de l'Assemblée Nacional es van exigir el següent jurament: « Nous jurons et promettons de remplir avec zèle et fidélité les fonctions dont nous sommes chargés », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 128.

²¹⁹ El jurament que els diputats van haver de fer a partir del 27 d'abril de 1790 en el moment d'ocupar un càrrec dins de la pròpia Assemblée va ser el següent: « L'Assemblée nationale décrète que désormais tout membre entrant en exercice des fonctions qui lui auront été confiées par elle, renouvellera le serment prêté le 4 février dernier, et jurera qu'il n'a jamais pris et ne prendra jamais part à aucuns actes, protestations ou déclarations contre les décrets de l'Assemblée nationale, acceptés ou sanctionnés par le roi, ou tendant à affaiblir le respect et la confiance qui leur sont dus. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 15, p. 296.

²²⁰ Timothy TACKETT, *La Révolution, l'Église, la France, op. cit.*, p. 33.

²²¹ El decret del 10 d'agost de 1789 establia el següent: « Que toutes ces milices nationales prêteront serment entre les mains de leur commandant, de bien et fidèlement servir le maintien de la paix, pour la défense des citoyens, et contre les perturbateurs du repos public ; et que toutes les troupes, savoir, les officiers de tout grade et soldats, prêteront serment à la nation et au Roi, chef de la nation, avec la solennité la plus auguste ; que les soldats jureront, en présence du régiment entier sous les armes, de ne jamais abandonner leurs drapeaux, d'être fidèles à la nation, au Roi et à la loi, et de se conformer aux règles de la discipline militaire ; que les officiers jureront, à la tête de leurs [troupes], en présence des officiers municipaux, de rester fidèles à la nation, au Roi et à la loi, et de ne jamais employer ceux qui seront sous leurs ordre contre les citoyens, si ce n'est sur la réquisition des officiers civils ou municipaux, laquelle réquisition sera toujours leu aux troupes assemblées ; (...) », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 378-379.

14 de juliol²²². A més a més, mesos més tard, l'Assemblea es va posar a discutir el contingut del jurament que havien de fer aquests el dia de la festa de la federació, és a dir, el 14 de juliol de 1790²²³. En fi, el 26 d'octubre de 1790 els diputats de l'Assemblea van establir novament que les guàrdies nacionals havien de manifestar el seu compromís amb la nació, la llei i el rei²²⁴ i el 22 de juny de 1791, l'endemà de la fugida del rei, van tornar a exigir als militars de renovar el seu jurament de fidelitat. Aquest cop però un pèl modificat arran de la fugida del rei i de les conseqüències que aquesta acció podia comportar.

« Je jure d'employer les armes remises en mes mains à la défense de la patrie et à maintenir — van haver de jurar els oficials i els soldats a partir del 22 de juny de 1791— contre tous ses ennemis du dedans et du dehors, la Constitution décrétée par l'Assemblée nationale. Je jure de mourir, plutôt que de souffrir l'invasion du territoire française par des troupes étrangères, de n'obéir qu'aux ordres qui seront donnés, en conséquence des décrets de l'Assemblée nationale »²²⁵.

Tanmateix, les guàrdies nacionals i les tropes no van ser les úniques institucions, organitzacions o cossos que van haver de fer el jurament cívic. Els diputats de l'Assemblea

²²² El 28 de febrer de 1790 es va decretar el següent: « Chaque année, le 14 juillet, il sera prêté individuellement dans les lieux où les troupes seront en garnison, en présence des officiers municipaux, des citoyens rassemblés et de la troupe entière sous les armes, le serment qui suit : savoir, par les officiers de rester fidèles à la Nation, à la loi, au Roi et à la Constitution décrétée par l'Assemblée nationale, et acceptée par le roi ; de prêter la main forte requise par le corps administratifs et les officiers civils ou municipaux, et de n'employer jamais ceux qui sont sous leurs ordres contre aucun citoyen, si ce n'est que sur cette réquisition, laquelle sera toujours lue aux troupes assemblée ; et par les soldats, entre les mains de leurs officiers, d'être fidèles à la nation, à la loi, au roi et à la Constitution, de n'abandonner jamais leurs drapeaux et d'observer exactement les règles de la discipline militaire. Les formules de ces serments seront lues à haute voix par le commandant, qui jurera le premier, et recevra le serment que chaque officier, et ensuite chaque soldat, prononcera en levant la main, et disant : *Je le jure.* », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 742.

²²³ El jurament que les tropes i les guàrdies nacionals van haver de fer el 14 de juliol de 1790 va ser el següent: « L'Assemblée nationale décrète que les députés des gardes nationales et autres troupes qui viendront à Paris, pour la cérémonie de la fédération générale, indiquée au 14 de ce mois, y prêteront le serment qui suit : nous jurons de rester à jamais fidèles à la nation, à la loi et au roi ; de maintenir de tout notre pouvoir la Constitution décrétée par l'Assemblée nationale et acceptée par le roi ; de protéger, conformément aux lois, la sûreté des personnes et des propriétés, la libre circulation des grains et subsistances dans l'intérieur du royaume, et la perception des contributions publiques, sous quelque formes qu'elle existent ; de demeurer unis à tous les Français par les liens indissolubles de la fraternité. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 696.

²²⁴ El 7 de gener de 1790 Guy-Jean-Baptiste Target va proposar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Jusqu'à l'époque où l'Assemblée nationale aura déterminé, par ses décrets, l'organisation définitive des milices et des gardes nationales, les citoyens qui remplissent actuellement les fonctions d'officiers ou des soldats dans les gardes nationales, même ceux qui se sont formés sous la dénomination de volontaires, prêteront par provision, et aussitôt après que les municipalités seront établies, entre les mains du maire et des officiers municipaux en présence de la commune assemblée, le serment d'être fidèles à la nation, à la loi et au roi ; de maintenir de tout leur pouvoir, sur la réquisition des corps administratifs et municipaux, la constitution du royaume, et de prêter pareillement, sur les mêmes réquisitions, main-forte à l'exécution des ordonnances de justice, et à celles des décrets de l'Assemblée nationale acceptés ou sanctionnés par le roi. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 114.

²²⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 410.

Nacional Constituent van exigir aquest jurament a tots els oficials municipals del regne el 14 de desembre de 1789²²⁶ i també a tots els professors de les escoles, fossin o no fossin religiosos el 22 de març de 1791²²⁷. I això perquè aquests darrers tenien a les seves mans els futurs homes del dia de demà. I també van exigir el jurament cívic als cònsols, ambaixadors i personal del govern destinat fora de França. El dia 1 de juliol de 1790 una diputació de la secció de la Biblioteca s'havia personat al cos legislatiu per a demanar que el personal que treballava a l'exterior fos obligat a fer el jurament de fidelitat a la nació, a la llei i al rei²²⁸. L'Assemblea va acollir la proposta, la va adreçar al comitè de constitució i mesos més tard, el 26 d'octubre de 1790 els consols, els ambaixadors i el personal del govern destinat a fora de França van ser obligats a fer el jurament²²⁹.

Val a dir però que no sempre l'Assemblea Nacional Constituent va haver d'exigir juraments de fidelitat. La comuna de París va trobar-se sempre disposada a jurar fidelitat a la nació, a la llei i al rei. Probablement, perquè Bailly que havia estat nomenat diputat pels Estats Generals i havia oficiat el jurament del Joc de pilota el 20 de juny de 1789 era l'alcalde i perquè no deixava de trobar-se aquesta ciutat íntimament vinculada a l'Assemblea i al procés revolucionari. En aquest sentit, el 9 de febrer de 1790 només cinc dies després que els diputats del cos legislatiu fessin el seu jurament cívic, l'alcalde de París ja va comentar a l'Assemblea

²²⁶ El decret del 14 de desembre de 1789 sobre l'organització dels ajuntaments establia el següent jurament: « Art. 48. Avant d'entrer en exercice, le maire et les autres membres du corps municipal, le procureur de la commune et son substitut, s'il y en a un, prêteront le serment de maintenir, de tout leur pouvoir, la constitution du *royaume*, d'être *fidèles* à la *nation* à la *loi* et au *Roi*, et de *bien remplir leurs fonctions*. Ce serment sera prêté, à la prochaine élection, devant la commune, et devant le corps municipal aux élections suivantes. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 566.

²²⁷ L'article 3 del decret del 22 de març de 1791 establia el següent: « Nul agrégé et en général nul individu ne sera appelé à exercer, et nul professeur ne pourra continuer aucune fonction ou remplir aucune place dans les établissements appartenant à l'instruction publique, dans tout le royaume, qu'auparavant il n'ait prêté le serment civique, et, s'il est ecclésiastique, le serment des fonctionnaires publiques ecclésiastiques. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 281

²²⁸ La proposta de la secció de la Biblioteca va ser la següent: « 1 à ces que tous les ambassadeurs, envoyés, consuls, résidents, ministres, et tous autres employés près des cours étrangères, soient tenus d'envoyer d'ici au 14 juillet, par écrit et signé, leur serment civique ; 2º que personne à l'avenir ne puisse être employé dans ces sortes de places, s'il n'a justifié d'avoir prêté le serment civique ; 3º Que tous les Français absent du royaume soient tenus de se présenter dans un délai fixe, chez l'ambassadeur, ou tout autre chargé de fonctions publiques, pour y prêter leur serment. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 16, p. 602.

²²⁹ Els primers articles del decret del 26 d'octubre de 1790 deien el següent: « Art. 1er. Tous les ministres plénipotentiaires, ambassadeurs, envoyés, consuls, vice-consuls, gérants et résidents auprès des puissances étrangères, leurs secrétaires, commis et employés français prêteront le serment civique, en feront parvenir à l'Assemblée nationale ou la législature suivant un extrait par eux signé et scellé du sceau de leur chancellerie ou secrétariat, savoir : « ceux qui sont en Europe, dans un moi, à compter du jour de la notification du présent décret ; ceux qui sont dans les échelles de Barbarie et du Levant, dans trois mois ; ceux qui sont dans les colonies de l'Amérique, dans cinq mois ; ceux qui sont dans les différentes contrées des Indes, dans 14 mois, et tous à compter de l'époque susdite. Art. 2. Le serment qu'ils prêteront sera conçu en ces termes : Je jure d'être fidèle à la nation, à la loi et au roi ; de maintenir de tout mon pouvoir, dans l'exercice des fonctions qui me sont confiées, la Constitution décrétée par l'Assemblée nationale et acceptée par le roi, et de protéger auprès de... ses ministres et agents, les Français domiciliés sur leurs terres. Art. 3. Ce serment sera désormais prêté par tous les agents du pouvoir exécutif, hors du royaume, dans les mains des officiers municipaux du lieu de leur départ. (...) » *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 45.

que la comuna s'havia ja sotmès al jurament i que les guàrdies nacionals ho ferien en una missa solemne a Notre-Dame²³⁰.

Finalment, per si algú es preguntava el perquè del jurament de fidelitat a la nació, a la llei i al rei, la resposta la va donar d'Edmond-Louis-Alexis Dubois de Crancé a l'Assemblea Nacional Constituent el 28 de febrer de 1790.

« Vous avez juré d'être fidèles à la nation —va dir, Dubois de Crancé— parce que c'est dans la nation que réside la souveraineté ; à la loi, parce que la loi est vraiment le souverain d'un peuple libre ; au roi, parce que le roi, soumis à la loi et chargé de faire exécuter, est le chef suprême de la nation. »²³¹

El jurament cívic i el comitè de recerques

El comitè de recerques va ser el comitè més implicat en la redacció del projecte de decret del 27 de novembre de 1790. I això perquè Voidel, membre d'aquest comitè, va ser el responsable de presentar l'informe a l'Assemblea Nacional Constituent i perquè el comitè de recerques va estar estretament vinculat a la qüestió del jurament cívic. Goupil de Préfel, membre d'aquest comitè havia proposat aquest jurament a l'Assemblea el 4 de febrer de 1790. A més a més, Pierre-Touissant Durand de Maillanne, membre del comitè eclesiàstic, havia posat de manifest la participació del comitè de recerques en la redacció d'aquest projecte de decret en una obra que havia escrit i que portava per títol *Histoire apologétique du comité ecclésiastique de l'Assemblée nationale*²³², i en els mesos que van seguir a l'acceptació d'aquest projecte de decret per part del cos legislatiu, el comitè de recerques s'havia encarregat de vetllar sobre els juraments que alguns eclesiàstics feien, per a dir si eren vàlids o no²³³, així com també de demanar la publicació de les llistes dels eclesiàstics que havien fet el jurament, com la publicació de les llistes dels eclesiàstics que no l'havien fet²³⁴.

El comitè de recerques es va trobar probablement al darrera d'aquest projecte de decret perquè no només permetia posar en evidència aquells que estaven a favor dels decrets de l'Assemblea Nacional Constituent i aquells que no hi estaven del tot a favor, sinó perquè permetia poder castigar d'alguna manera aquells que evidenciaven algunes reticències sobre els decrets adoptats, així com també, aquells que els acceptaven en un començament i els podien traïr posteriorment. O dit d'altra manera, perquè permetia poder fer recaure sobre aquests la venjança de les lleis o la justícia, la única garantia per al manteniment de l'ordre públic.

Si un individu jurava fidelitat a la nació, a la llei i al rei i trencava posteriorment el seu jurament, podia ser castigat per aquest fet. Podia ser castigat per anar en contra de la nació,

²³⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 535.

²³¹ *Id.*, t. 11, p. 739.

²³² Jérôme TISSOT-DUPONT, « Le comité ecclésiastique de l'Assemblée nationale Constituante (1789-1791) de *L'Histoire Apologétique* par Durand de Maillanne à la recherche moderne », *Revue d'histoire de l'Église de France*, 2004, t. 90, p. 450.

²³³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 582.

²³⁴ *Id.*, t. 24, p. 52.

de la llei i del rei. És a dir, un jurament de fidelitat trencat podia ser també —per què no?— un crim de « lèse-nation ».

De fet, així ho va considerar l'Assemblea Nacional Constituent el dia 26 d'octubre de 1790 que va decretar culpables de crims de « lèse-nation » els ministres, els ambaixadors i els cònsols, entre d'altres agents del govern a l'exterior, que es resistissin a fer el jurament cívic o que no el respectessin un cop fet.

« Art. 4. L'Assemblée nationale déclare coupables de crime de lèse-nation tous les ministres plénipotentiaires, ambassadeurs, envoyés, consuls, vice-consuls, gérants et résidants auprès des puissances étrangères, qui refuseraient de prêter ce serment, ou qui, après l'avoir prêté, seraient infidèles ou négligents à l'observer. »²³⁵

De fet, els juraments que es feien abans d'iniciar-se el procés revolucionari i pels quals es jurava fidelitat a Déu, en el moment en que l'individu el trencava, se'l considerava un blasfem²³⁶.

El comitè de recerques s'encarregava de perseguir els crims de « lèse-nation » tot i que aquests no estaven especialment definits. De manera que, exigir juraments de fidelitats, podia permetre al comitè de recerques aconseguir atrapar més fàcilment els enemics de la nació, aquells que s'oposaven a l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent, aquells que no acceptaven del tot els decrets d'aquesta.

²³⁵ Id., t. 20, p. 45.

²³⁶ Timothy TACKETT, *La Révolution, l'Église, la France*, op. cit., p. 33.

10.) *El comitè de recerques: un comitè important*

El comitè de recerques va ser un comitè molt important per al manteniment de l'ordre públic, o millor dit, per aconseguir que l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent s'imposés. El comitè de recerques tenia la competència de buscar per adreçar a la justícia els enemics de la nació, de la pàtria, del poble o de França, o dit d'altra manera a tots aquells que atemptaven o volien atemptar contra l'ORDRE definit pel cos legislatiu. El comitè de recerques era el comitè que podia venjar, amb la llei a la mà, el poble, així com també, el comitè que podia evitar la seva venjança.

El comitè de recerques era el comitè que espantava als enemics de l'ORDRE que l'Assemblea Nacional Constituent definia. El comitè més criticat pels diputats asseguts a la dreta del president del cos legislatiu, i a la vegada, el comitè més desitjat per aquests. El comitè al qual li retien buscar complots imaginaris i el comitè al qual s'adreçaven quan se sentien amenaçats per un complot de l'òrbita de l'"esquerra". El comitè que criticaven pels seus arrestos i per les seves peticions de llibertat, el comitè al qual es dirigien per arrestar i alliberar aquells que volien.

El comitè de recerques era un comitè odiat i desitjat a la vegada i això, molt probablement, perquè tenia a les seves mans, o sota la seva influència, dues competències molt importants que abans havia tingut el rei per tal de vetllar que l'ORDRE per ell definit s'acomplís: la policia i la justícia.

Per una banda, el comitè de recerques procedia a buscar i a detenir aquells que se'ls suposava culpables d'alguna cosa, com si de la mateixa policia es tractés, per l'altra, estudiava les proves i les informacions recollides sobre els detinguts, per procedir a alliberar-los o a mantenir-los a la presó, com si es tractés d'un tribunal. Per aquest fet, se'l considerava dins de la pròpia Assemblea Nacional Constituent un tribunal. L'altre tribunal dels crims de « lèse-nation ». Aquells crims que, no definits pel cos legislatiu, perseguia. Aquells crims que va intentar definir en els seus decrets. Aquells crims que va analitzar algunes vegades al costat del comitè de rapports.

El comitè de recerques va ser el comitè que va acabar acaparant a *grosso modo* les competències que els intendants de justícia, policia i finances tenien sota els Borbons abans d'iniciar-se el procés revolucionari. O dit d'altra manera, el comitè que va deixar sentir la seva influència sobre aquells dominis necessaris per tal de vetllar sobre l'ordre públic: la justícia, la policia, les opinions i les subsistències.

El comitè de recerques va vetllar sobre les opinions que podien anar en contra de l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent. Va vetllar sobre aquelles que es trobaven més a l'esquerra de les consensuades pel cos legislatiu i sobre aquelles que es trobaven més a la dreta. I arran d'això els ciutadans francesos ho van tenir difícil per a pronunciar-se en contra dels decrets de l'Assemblea, en contra de l'ORDRE definit per aquesta. Per exemple, Marat va ser espiat i els discursos dels bisbes no simpatitzants del tot amb el procés revolucionari van ser analitzats. I el poble de voler-se queixar ho va tenir complicat. Si es revoltava era reprimit per la llei marcial i d'escriure una petició o una queixa, si trobava algú que li escrivís, podia

veure's davant del comitè de recerques, acusat d'atacar els projectes de decret de l'Assemblea i de cometre un crim de « lèse-nation » per escriure escrits incendiaris i per tenir opinions sedicioses.

De fet, el comitè de recerques tenia fins i tot una mà en allò que més afectava al poble: les subsistències. Era el comitè encarregat de perseguir aquells que s'oposaven a la lliure circulació del gra i a aquells que volien exportar-lo a l'estranger. Per tant, era el comitè que més durament perseguia aquells que cercaven aturar els combois de gra per a requisar-lo i taxar-lo. Era el comitè que més probablement vetllava perquè una segona guerra de les farines no es produís.

A part, el comitè de recerques era el comitè que millors contactes tenia amb la policia de París, amb el comitè de recerques d'aquesta ciutat, amb el seu alcalde i amb les Societats dels Amics de la Constitució que s'encarregaven de vigilar a tots aquells que podien atemptar contra l'ORDRE definit pel cos legislatiu. Era el comitè que més acceptava rebre cartes obertes, cartes anònimes i denúncies. El comitè que més animava a denunciar. El comitè que volia que tothom participés en la persecució dels enemics del procés revolucionari. El comitè que volia veure els tribunals del regne obrint instruccions per crims de « lèse-nation », el comitè que volia veure a la gent denunciant i als alcaldes perseguint a tots aquells que no juraven fidelitat a la nació, a la llei i al rei.

De fet, el comitè de recerques va ser el comitè dels juraments cívics. El comitè que va proposar als diputats de l'Assemblea Nacional Constituent de jurar fidelitat a la nació, a la llei i al rei²³⁷. El comitè que va forçar als eclesiàstics a fer aquest jurament. El comitè que va provocar el cisma de 1791. El cisma entre eclesiàstics juramentats i eclesiàstics refractaris. Entre eclesiàstics a favor d'acceptar els decrets i les directives de l'Assemblea i eclesiàstics reticents a acceptar-les.

El comitè de recerques va ser el comitè que va buscar definir els que estaven a favor del procés revolucionari i els que hi estaven en contra, el que va regular sense fer-ho massa explícitament el crim de « lèse-nation » i el comitè que va reivindicar sovint a l'Assemblea Nacional Constituent la creació d'un tribunal per a jutjar els enemics que perseguia, perquè la finalitat última de tot, dels seus mètodes criticables, dels seus espies, de les seves accions poc clares, de la seva tendència a acceptar cartes obertes, dels seus contactes, dels seus silencis, de les seves correspondències confidencials, dels seus secrets, era que els enemics de la nació, de França, del poble o de la pàtria acabessin sent adreçats a la justícia perquè l'ordre públic només es garantia si la justícia tenia lloc.

²³⁷ Per ser exactes va ser Guillaume-François-Charles Goupil de Préfelin, membre del comitè de recerques, qui va proposar de fer el jurament cívic el 4 de febrer de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 431.

11.) *La mà dreta del comitè de rapports*

El comitè de recerques va ser la mà dreta del comitè de rapports. El seu complement perfecte des de juliol de 1789 fins a juliol de 1791 quan va deixar de ser el que era per passar a ser una secció dins del propi comitè de rapports.

Un complement perfecte

El comitè de rapports es va dedicar de juliol de 1789 a setembre de 1791 a ajustar els desajustaments que es donaven a França; el comitè de recerques es va dedicar en canvi a localitzar de juliol de 1789 a juliol de 1791 aquells que desajustaven o volien desajustar l'ORDRE pensat pel cos legislatiu.

Per altra banda, el comitè de rapports adoptava mesures per apaivagar i per prevenir els desordres que es donaven; el comitè de recerques adoptava en canvi mesures per a localitzar i fer desistir aquells que atemptaven o volien atemptar contra l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent.

El comitè de rapports es comunicava amb tots els comitès, amb els ministres i amb les administracions del regne per tal de sufocar els desordres que es donaven; el comitè de recerques es comunicava, en canvi, amb la policia de París, amb el comitè de recerques d'aquesta ciutat, amb el seu alcalde i amb la majoria de Societats dels Amics de la Constitució per a localitzar aquells que desajustaven o volien desajustar l'ORDRE establert pel cos legislatiu.

Mentre el comitè de rapports pensava mesures per apaivagar els desordres i restaurar la tranquil·litat pública (la llei marcial o enviar comissaris civils arreu) el comitè de recerques pensava mesures per tal de localitzar i adreçar els culpables dels desajustaments a la justícia. Cercava definir el crim de « lèse-nation » que no estava definit i establir un tribunal per a jutjar aquesta tipologia de crims.

El comitè de rapports per a fer la seva feina rebia les cartes de les administracions i les actes de les seves deliberacions; el comitè de recerques, per fer la seva feina, rebia, en canvi, les denúncies de la gent. Per aquest fet, mentre el comitè de rapports sostenia els seus informes a partir d'informacions més o menys rigoroses (les actes de les deliberacions de les administracions), el comitè de recerques sostenia els seus informes a partir d'informacions que pecaven de poca serietat, com ara: les denúncies de la gent, les cartes obertes o les cartes anònimes. En aquest sentit cal dir també, que mentre el comitè de rapports rebia nombroses cartes obertes per part del « Bureau des renvois », el comitè de recerques rebia nombroses cartes que no eren ni obertes ni llegides per aquest despatx, de manera que rebia nombroses cartes confidencials.

Nogensmenys malgrat algunes diferències que els feien a la vegada complementaris, el comitè de rapports i el comitè de recerques tenien combats semblants. Els dos volien prevenir els desajustaments i els dos cercaven la col·laboració de la justícia. Els dos procuraven agilitzar per ells mateixos tots els afers i comunicar només allò més gros al cos legislatiu. Els dos treballaven pel manteniment de l'ordre públic i els dos sabien que aquest només es garantia si la justícia

tenia lloc. Per aquest fet, els dos adreçaven individus als tribunals per a ser jutjats i els dos volien la participació de la justícia en la localització dels autors dels desordres i en el càstig d'aquests. Perquè si la justícia es feia present, disminuïen les ganes d'atemptar contra l'ORDRE que l'Assemblea Nacional Constituent definia, disminuïen els desajustaments i evidentment el nombre d'enemics a combatre.

El comitè de rapports al corrent del comitè de recerques

El comitè de rapports va estar molt al corrent dels treballs del comitè de recerques i això per dues raons. Primera raó: perquè li passava molta informació que rebia, moltes de les cartes que es localitzen avui dia en les caixes del comitè de recerques havien estat adreçades en primer lloc al comitè de rapports; i segona raó: perquè el comitè de rapports deixava en evidència en els seus informes que estava al corrent de les operacions del comitè de recerques.

El 30 d'octubre de 1790 Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, va donar compte a l'Assemblea Nacional Constituent d'un informe relatiu als desordres donats a Belfort. En aquest informe, Muguet de Nanthou va posar de relleu que sabia perfectament alguns dels moviments del comitè de recerques, ja que aquest comitè el tenia informat d'algunes de les seves operacions.

« Des membres du comité des recherches —va dir Muguet de Nanthou— m'ont assuré que depuis deux mois ce comité, instruit des dispositions de M. de la Tour, en avait prévenu le ministre de la guerre, et l'avait prié d'éloigner M. de la Tour d'un corps où sa présence, dans les circonstances, pouvait être dangereuse ; l'avis a été négligé, et les événements du 21 octobre ont eu lieu à Belfort. »²³⁸

El 21 de desembre de 1790, per seguir amb els exemples, Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, va recordar a l'Assemblea Nacional Constituent un informe presentat pel comitè de recerques, i això perquè segons Muguet de Nanthou hi havia coincidències entre els desordres que s'havien donat a Perpinyà i aquells que s'havien donat a Lió i convenia no trencar els fils d'una possible conjuració.

« Je ne vous parlerai point des rapports qui paraissent exister entre les troubles qui ont eu lieu à Perpignan, et ceux qu'on voulait exciter à Lyon —va dir, Muguet de Nanthou— je ne vous rappellerai point qu'un des motifs qui engageaient les conjurés de Lyon à presser l'exécution de leur dessein, était, que bientôt on devait éclater dans Perpignan. Vous n'avez point oublié le compte que votre comité des recherches vous en a rendu dans la séance de samedi dernier. Je ne vous présenterai point la nécessité où vous êtes de ne pas laisser rompre, par la suite de ceux qui sont accusés, les fils de cette conjuration. Ces motifs pourraient trouver des contradicteurs dans cette Assemblée ; mais je dois vous présenter la principale considération qui a déterminé l'avis de votre comité. »²³⁹

²³⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 137.

²³⁹ *Id.*, t. 21, p. 621.

Per altra banda, per dos informes fets pel comitè de rapports, un en data del 20 de gener de 1791²⁴⁰ i l'altra en data del 31 de maig de 1791²⁴¹, sabem que el comitè de rapports estava al corrent d'allò que rebia el comitè de recerques als seus despatxos. I això perquè el comitè de rapports així ho mencionava en els informes que presentava a l'Assemblea Nacional Constituent.

Els encàrrecs del comitè de rapports al comitè de recerques

El comitè de rapports no només va passar informacions al comitè de recerques o va trobar-se al corrent dels seus treballs o de les informacions que rebia, el comitè de rapports va encarregar al comitè de recerques alguns treballs. La majoria de vegades per a fer-li localitzar els responsables dels desajustaments que s'havien produït.

El 22 d'octubre de 1789 Jacques-Joseph Defermon des Chapelières, en nom del comitè de rapports, va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent que el comitè de recerques localitzés els autors dels desordres que s'havien produït a Rouen²⁴². Per altra banda, el 4 de maig de 1790 Jean-Antoine Huot de Goncourt, en nom del comitè de rapports, va presentar al cos legislatiu un informe sobre els desordres que havien tingut lloc a Toulouse els dies 18, 19 i 20 d'abril de 1790. En aquest informe, Huot de Goncourt proposava al cos legislatiu d'adreçar totes les informacions relatives als autors d'aquests desordres al comitè de recerques per tal que aquest comitè en donés compte a l'Assemblea²⁴³. Finalment, per acabar amb els exemples, el 17 de juliol de 1790, Jean-Baptiste-Charles Chabroud, va proposar a l'Assemblea

²⁴⁰ El 20 de gener de 1791 Charles-Louis-Victor príncep de Broglie va presentar un informe a l'Assemblea Nacional Constituent pel qual deixava constància de saber algunes de les informacions que rebia el comitè de recerques: « Messieurs, c'est au nom du comité des rapports et de toute la députation d'Alsace, que je suis chargé de vous rappeler sommairement quelques événements qui ont occasionné une fermentation dangereuse dans les départements du Haut et du Bas-Rhin, et de vous proposer des mesures propres à rétablir le calme dans ce pays. Vous n'ignorez pas que dans le département du Bas-Rhin, et surtout à Colmar, il s'est fait des enrôlements pour l'Autriche, et que des émigrations considérables ont eu lieu. Le bruit répandu que ces enrôlements étaient destinés à une contre-revolution, a excité à une grande fermentation. Les chapitres et l'évêque ne cessaient de répandre des écrits incendiaires, tendant à irriter les protestants contre les catholiques, et ces derniers contre les premiers. Vous avez renvoyé plusieurs de ces protestations et lettres pastorales de M. de Rohan au comité de recherches. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 22, p. 352.

²⁴¹ El 31 de maig de 1791 Jean-Baptiste Salle va presentar un altre informe a l'Assemblea Nacional Constituent pel qual novament deixava en evidència que el comitè de rapports coneixia algunes de les informacions que rebia el comitè de recerques: « Je vous observerai d'abord que les torts reprochés au département du Bas-Rhin, relatifs à la vente des biens nationaux et à l'élection de l'évêque, sont déjà suffisamment constatés par un précédent rapport : les secrétariats de vos comités des recherches et de rapports sont remplis des plaintes du district et de la municipalité de Strasbourg, constamment entravés par ce directoire, soit par de fausses interprétations des lois, soit par des disputes sur leur compétence. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 26, p. 675.

²⁴² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 476.

²⁴³ El projecte de decret presentat a l'Assemblea Nacional Constituent per Jean-Antoine Huot de Goncourt el 4 de maig de 1790 establia el següent: « En ce qui concerne les manœuvres, troubles et voies du fait qui ont précédé, accompagné, suivi et pourraient suivre lesdits événements, l'Assemblée nationale a renvoyé le tout à son comité des recherches, pour lui en être rendu compte. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 15, p. 386.

d'encarregar al seu comitè de recerques de localitzar informacions sobre els autors dels desordres que s'havien donat a la ciutat de Lió²⁴⁴.

Un tàndem perfecte

El comitè de rapports i el comitè de recerques no només van complementar-se perfectament per a garantir l'ordre públic —el comitè de rapports gestionant els desajustaments i el comitè de recerques localitzant aquells que desajustaven o volien desajustar l'ORDRE definit pel cos legislatiu— sinó que van recolzar-se mútuament davant de l'Assemblea Nacional Constituent. És a dir, es van recolzar alguns projectes de decret i algunes demandes, de manera que, algunes vegades eren els membres del comitè de rapports els que sortien a la defensa d'una proposta del comitè de recerques, i a vegades, els membres del comitè de recerques els que sortien a la defensa d'una del comitè de rapports.

El 30 de setembre de 1789, per exemple, el comitè de recerques va recolzar les conclusions del comitè de rapports sobre l'afer Marienbourg²⁴⁵. El 2 de juny de 1790 Grégoire, ex-president del comitè de rapports, va recolzar un projecte de decret presentat pel comitè de constitució acompanyat pel comitè de recerques mitjançant el qual aquests comitès volien apaivagar els desordres que s'havien produït en els departaments del Cher, de la Nièvre, de l'Allier i de la Corrèze²⁴⁶. Finalment, el 30 d'octubre de 1790, per acabar amb els exemples, Voidel, membre del comitè de recerques, va recolzar un informe presentat per Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, en nom del comitè militar i del comitè de rapports relatiu als desordres de Belfort²⁴⁷.

Un personal en comú

El comitè de rapports no només va passar al comitè de recerques algunes de les cartes que rebia o coneixia dels afers que gestionava, o li encarregava en els seus informes alguns treballs; el comitè de rapports va passar al comitè de recerques el seu personal, i això perquè exceptuant la primera renovació que va donar-se al comitè de recerques, en totes les altres renovacions que va haver-hi, com a mínim un diputat dels que entraven havia format part del comitè de rapports, de manera que, sempre hi havia al comitè de recerques un diputat al

²⁴⁴ L'article primer del projecte de decret presentat per Jean-Baptiste-Charles Chabroud a l'Assemblea Nacional Constituent el 17 de juliol de 1790 establia el següent: « Art. 1er Les procès-verbaux, contenant nomination et délibérations des prétendus commissaires des trente-deux sections de la ville de Lyon, des 9 et 10 de ce mois, sont et demeurent nuls et comme non-avenus, ainsi que tout ce qui a suivi ; et cependant l'Assemblée nationale ordonne que les pièces relatives à cette affaire seront remises à son comité des recherches qu'elle charge de prendre tous les renseignements nécessaires contre les auteurs des troubles dont il s'agit, notamment contre les particuliers qui ont fait les fonctions du président et de secrétaires dans l'Assemblée desdits prétendus commissaires, afin qu'il soit procédé contre eux selon la rigueur des lois. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 17, p. 165.

²⁴⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 223.

²⁴⁶ *Id.*, t. 16, p. 41.

²⁴⁷ *Id.*, t. 20, p. 139.

corrent de com funcionava el comitè de rapports i al corrent dels afers que el comitè de rapports havia gestionat²⁴⁸.

Així, al tercer comitè de recerques que hi va haver a l'Assemblea Nacional Constituent, el del 20 d'octubre de 1789 al 24 de novembre de 1789, hi va haver un membre del comitè de rapports: Jean-Louis-Claude Emmerly, que havia entrat al comitè de rapports el dia 5 d'octubre de 1789.

Al quart comitè de recerques, el del 24 de novembre de 1789 al 24 de desembre de 1789, hi va haver un altre membre del comitè de rapports: Sylvain Yvernault que havia estat membre del comitè de rapports del 30 de juliol de 1789 al 5 d'octubre de 1789.

Al cinquè comitè de recerques, el del 24 de desembre de 1789 al 26 d'abril de 1790, hi van haver quatre membre del comitè de rapports: Charles-Jean-Marie Alquier, membre del comitè de rapports del 30 de juliol de 1789 al 18 de novembre de 1789, Jean-François Gaultier de Biauzat, membre del comitè de rapports del 5 d'octubre de 1789 al 18 de novembre de 1789, Pierre-Mathieu Joubert, membre del comitè de rapports des del 18 de novembre de 1789 i Julien-François Palasne de Champeaux, membre del comitè de rapports del 5 d'octubre de 1789 al 18 de novembre de 1789.

Finalment al sisè comitè de recerques, el del 26 d'abril de 1790 al 18 de juliol de 1791, el darrer comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent, hi van haver cinc membres del comitè de rapports: Pierre-Marie-Athanase Babey, membre del comitè de rapports del 30 de juliol de 1789 al 5 d'octubre de 1789, Charles Cochon de l'Apparent, membre del comitè de rapports del 27 de gener de 1790 al 27 d'abril de 1790, Pierre-Nicolas-Haraneder Macaye, membre del comitè de rapports del 18 de novembre de 1789 al 27 de gener de 1790, Gui-Félix Pardieu, membre del comitè de rapports del 5 d'octubre de 1789 al 18 de novembre de 1789 i Jean-François-Pierre Poulain de Corbion que havia entrat al comitè de rapports el 22 de març de 1790. Per tant, al sisè comitè de recerques, el 41,67% dels diputats havien estat membres del comitè de rapports.

Per altra banda, el comitè de recerques no només va ser ocupat per membres del comitè de rapports; en les renovacions que van donar-se, alguns diputats que van entrar havien estat membres del mateix comitè de recerques, de manera que coneixien perfectament el seu funcionament.

Així al tercer comitè de recerques que va haver-hi a l'Assemblea Nacional Constituent, el del 20 d'octubre de 1789 al 24 de novembre de 1789, hi van haver-hi ja tres membres que havien estat membres del comitè de recerques: Jacques-Marie Glezen, membre del primer comitè de recerques, Jérôme Pétion de Villeneuve, membre del primer comitè de recerques i Jean-François Rewbell, membre també del primer comitè de recerques, del 30 de juliol de 1789 al 3 de setembre de 1789.

²⁴⁸ Veure l'annex número 2 d'aquesta tesi doctoral. Concretament, la taula de personal del comitè de rapports i la taula del personal del comitè de recerques.

Al quart comitè de recerques, el del 24 de novembre de 1789 al 24 de desembre de 1789, només hi va haver-hi un antic membre d'aquest comitè: Charles Turpin, membre del segon comitè de recerques, del 3 de setembre de 1789 al 20 d'octubre de 1789. Per altra banda, al cinquè comitè de recerques, el del 24 de desembre de 1789 al 26 d'abril de 1790, hi van haver-hi ja quatre antics membres d'aquest comitè: Louis-Guilain Bouteville du Metz del tercer comitè de recerques, François-Nicolas-Léonard Buzot, del tercer comitè de recerques, Guillaume-François-Charles de Goupil de Prefelne, del tercer comitè de recerques, i Guillaume-Anne Salomon de la Saugerie, també del tercer comitè de recerques, el del 20 d'octubre de 1789 al 24 de novembre de 1789.

Finalment, al sisè comitè de recerques, el darrer que va haver-hi a l'Assemblea Nacional Constituent, el de 26 d'abril de 1790 al 18 de juliol de 1791, hi van haver-hi dos antics membres d'aquest comitè, concretament dos membres del cinquè comitè de recerques, de l'últim comitè de recerques que hi havia hagut, de manera que no es va respectar el principi que el comitè de recerques havia de ser renovat de dalt a baix en totes les ocasions. En aquest sentit, els diputats que van repetir i que no van ser renovats van ser: Pierre-Mathieu Joubert i Hugues-François Verchere de Reffye.

Val a dir però que el comitè de rapports no va ser l'únic a passar personal al comitè de recerques. El comitè de recerques va passar també personal al comitè de rapports. De fet, quatre membres que van estar al comitè de recerques de primer, van passar després al comitè de rapports: Jean-Louis Henry de Longuève, Pierre-Joseph Lachèze-Muriel, Charles Turpin i Pierre-Jacques Vieillard.

En fi, dels 62 diputats que el comitè de recerques va tenir de juliol de 1789 al juliol de 1791, 15 van estar vinculats en un moment o altre al comitè de rapports, és a dir, el 24,19% del total de diputats que va tenir. I això arran, molt probablement, dels contactes que aquests dos comitès mantenien per tal de protegir l'ORDRE que l'Assemblea Nacional Constituent definia en els seus debats parlamentaris.

Tanmateix, el fet que 11 diputats del comitè de rapports passessin al comitè de recerques, explica probablement la necessitat del comitè de rapports de no veure interromputs tots els seus contactes amb el comitè de recerques un cop aquest es renovava. I això perquè el comitè de rapports que, no es renovava mai del tot, només una meitat, probablement necessitava del comitè de recerques per a localitzar els autors dels desordres que havia de sufocar i no podia esperar a que el nou comitè de recerques que havia de reemplaçar el vell aprengué de nou tot el que es gestionava i es coïa tant en el comitè de recerques com en el comitè de rapports i es posés al dia de tots els afers.

Per altra banda, dels 62 diputats que va tenir el comitè de recerques, 10 van ser membres del comitè de recerques dues vegades, i això molt probablement perquè no convenia renovar del tot el comitè de recerques. És a dir, deixar-lo a les mans de gent que no coneixia el seu funcionament o que no estaven al corrent dels casos que s'hi gestionaven. Tanmateix, els problemes que les renovacions podien provocar al comitè de recerques van acabar-se el 26 d'abril de 1790 quan aquest comitè ja no es va renovar més i va quedar a mans dels diputats de l' « esquerra-feuillant ».

Finalment, el comitè de rapports i el comitè de recerques formaven un tàndem tan perfecte per a gestionar l'ordre públic que probablement per aquest fet, no només es van passar informacions, es van recolzar mútuament, van redactar conjuntament alguns dels informes més importants que van llegir-se a l'Assemblea Nacional Constituent, sinó que van vincular el seu personal. I tot això per aconseguir un sol objectiu: que l'ORDRE definit per l'Assemblea es respectés i que la justícia es fes sentir.

VUITÈ CAPÍTOL: LA FUGIDA DEL REI I EL PODER DELS COMITÈS

1.) *El rei se'n va*

El 20 de juny de 1791, quan la nit ja s'havia desplegat, Lluís XVI i Maria Antonieta, més els seus dos fills, la germana del rei, Madame Elisabeth, una mainadera i Madame de Tourzel, la responsable del delfí, el marquès d'Agoult, el confident de la família, més tres nobles disfressats per protegir-los, van escapar-se de la vigilància orquestrada per La Fayette sobre les Tulleries per a dirigir-se a Montmédy¹.

Lluís XVI, el rei, buscava escapar-se de l'Assemblea Nacional Constituent, de la França de la Revolució, posar de manifest els seus desacords amb el procés revolucionari i posar fi, a poder ser, al vaivé polític que França vivia d'ençà del 23 de juny de 1789, quan no havia pogut dissoldre la reunió dels tres ordres i havia acabat acceptant la reunió d'aquests en Assemblea Nacional.

El 20 de juny de 1791, Lluís XVI marxava doncs de les Tulleries, després d'haver-ho meditat mesos i mesos, després de tenir preparada la seva fugida des de feia un temps. No sense abans, però, deixar una carta escrita, llarga i meditada, explicant la seva decisió, el perquè de la seva fugida².

La Déclaration du roi adressée à tous les Français

El 20 de juny de 1791 Lluís XVI va escapar-se de les Tulleries perquè no veia per enlloc renéixer l'ORDRE i la felicitat que esperava, i no creia tampoc que els mitjans emprats per l'Assemblea Nacional Constituent el fessin renéixer ni tampoc la seva presència a París al costat del cos legislatiu.

Per a Lluís XVI, sota l'Assemblea Nacional Constituent la reialesa havia estat destruïda, els poders havien estat menyspreats, les propietats havien estat violades, la seguretat de les persones havia estat posada en perill, els crims no havien estat castigats i l'anarquia s'havia alçat per damunt de les lleis.

En definitiva, Lluís XVI no veia per enlloc l'ORDRE que anhelava, ni tampoc la tranquil·litat pública que desitjava, i a més a més, la Constitució, segons ell, no li donava cap possibilitat de poder reconduir la situació. Per aquest fet, va decidir anar-se'n i escriure una carta on explicava punt per punt tots els greuges que havia patit, no només ell, com a rei, sinó també la reialesa.

« Tant que le roi a pu espérer voir renaître l'ordre et le bonheur du royaume par les moyens employés par l'Assemblée nationale —va escriure Lluís XVI— et par sa résidence auprès de

¹ Timothy TACKETT, *Le roi s'enfuit. Varennes et l'origine de la Terreur*, Paris, La Découverte, 2004, p. 73.

² La carta que va adreçar Lluís XVI als francesos el 20 de juny de 1791 es pot consultar en els Arxius Parlamentaris. *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 378-383.

cette Assemblée dans la capitale du royaume, aucun sacrifice personnel ne lui a coûté ; il n'aurait pas même argué de la nullité dont le défaut absolu de liberté entache toutes les démarches qu'il a faites depuis le mois d'octobre 1789, si cet espoir eût été rempli : mais aujourd'hui que la seule récompense de tant de sacrifices est de voir la destruction de la royauté, de voir tous les pouvoirs méconnus, les propriétés violées, la sûreté des personnes mise partout en danger, les crimes rester impunis, et une anarchie complète s'établir au-dessus des lois, sans que l'apparence d'autorité que lui donne la nouvelle Constitution soit suffisante pour réparer un seul des maux qui affligent le royaume : le roi, après avoir solennellement protesté contre tous les actes émanés de lui pendant sa captivité, croit devoir mettre sous les yeux des Français et de tout l'univers le tableau de sa conduite, et celui du gouvernement qui s'est établi dans le royaume. »³

Una carta, un esquema en quatre parts

La carta que Lluís XVI va deixar escrita el dia que va fugir no va ser una carta redactada un dia per l'altre. La redacció d'aquesta carta va portar a Lluís XVI entre quatre i cinc mesos de feina i més d'una consulta als seus ministres i finalment, al seu germà, el comte de Provença, que va marxar de França el mateix dia que ell, el 20 de juny de 1791⁴.

La carta que Lluís XVI va escriure i que va ser llegida a l'Assemblea Nacional Constituent l'endemà de la seva fugida es podria dividir en quatre parts ben clares: una primera, per explicar els atacs al poder reial, una segona, per explicar les competències que havia perdut, una tercera per mencionar qui tenia a les seves mans les competències que li havien estat preses, és a dir, a mans de qui estava la direcció del país, i una quarta per recobrar la confiança dels francesos.

³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 378.

⁴ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 810.

2.) Primera part de la carta del 20 de juny de 1791

Es podria dir que la primera part de la carta escrita per Lluís XVI va consistir precisament en mencionar els atacs que havia patit el poder reial. Així com també, els sacrificis no valorats que havia fet el rei i la mala publicitat que havia rebut.

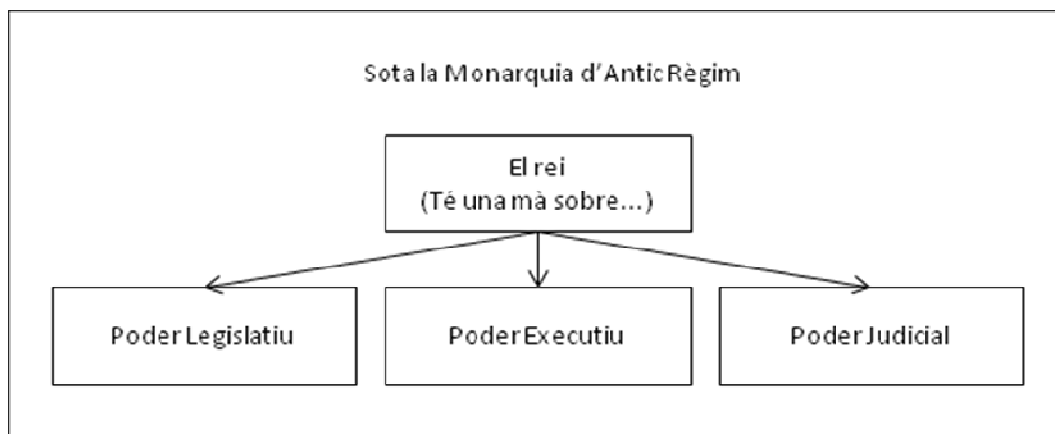
En realitat, Lluís XVI pretenia mostrar com el poder reial havia estat atacat per part de l'Assemblea Nacional Constituent així com també, la disponibilitat que havia mostrat per treballar al costat d'aquest cos legislatiu i els esforços que havia fet per al manteniment de la tranquil·litat pública.

La reialesa destruïda

El 20 de juny de 1791 Lluís XVI va escriure quelcom de molt interessant. Va escriure que la reialesa havia estat destruïda⁵. I això perquè efectivament l'Assemblea Nacional Constituent no havia destruït (o atacat) la monarquia sinó la reialesa, el poder reial, la dignitat reial, la sobirania reial.

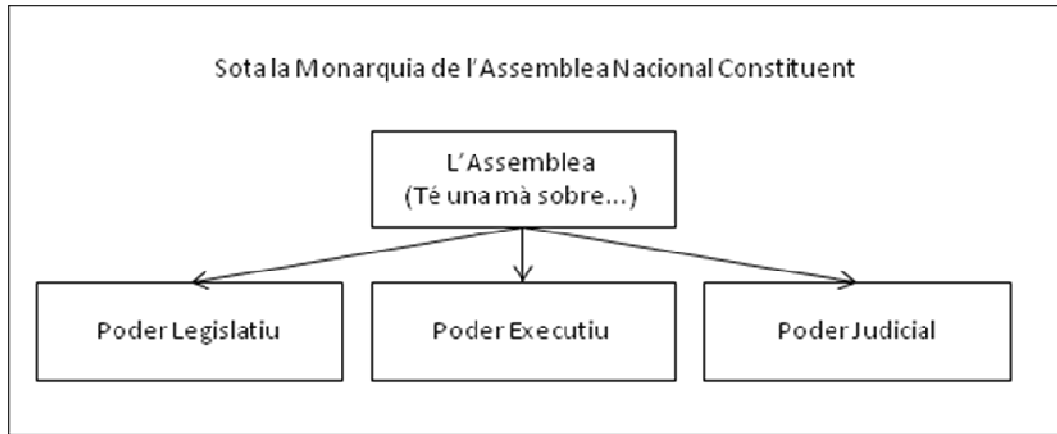
Sota l'Antic règim la monarquia francesa tenia al seu si tres poders: el poder legislatiu, el poder executiu i el poder judicial, i el rei tenia la batuta del director de l'orquestra sobre aquests tres poders. El rei pensava l'ORDRE que volia (poder legislatiu), treballava per a la seva gestió (poder executiu) i s'encarregava de mantenir-lo a través de la justícia (poder judicial) i de la policia (poder executiu). Amb el procés revolucionari, les coses van canviar; la monarquia va continuar tenint al seu si els mateixos tres poders: el poder legislatiu, el poder executiu i el poder judicial, però la batuta del director de l'orquestra sobre aquests tres poders no va trobar-se a mans del rei, sinó que va trobar-se a mans de l'Assemblea Nacional Constituent, i per ser més exactes, a mans dels seus comitès, molt concretament, a mans del comitè de rapports i del comitè de recerques, creats pel juliol de 1789 per assegurar el manteniment de l'ordre públic. (Veure l'esquema número 1 i l'esquema número 2)

Esquema número 1

⁵ Archives Parlementaires, op. cit., t. 27, p. 378.

Esquema número 2

Per tant, amb el procés revolucionari, la monarquia no havia estat destruïda, l'únic que s'havia destruït era el poder reial. I Lluís XVI ho va posar de manifest en el moment en que va decidir fugir de les Tulleries el 20 de juny de 1791.

Tanmateix, amb el procés revolucionari, el poder reial no tenia perquè ser destruït. En principi, el poder legislatiu estava a mans de l'Assemblea Nacional Constituent, el poder executiu a mans del rei i el poder judicial era un poder independent de l'Assemblea i del rei. Però, la realitat va ser tota una altra, i els comitès de l'Assemblea, concretament el comitè de rapports i el comitè de recerques, van intervenir fortament en el poder executiu i en el poder judicial, i van acaparar la influència que sobre aquests poders podia tenir el rei com a cap suprem de l'administració general del regne i com a responsable del manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública.

Els sacrificis del rei

A la carta que Lluís XVI va escriure el 20 de juny de 1791, no va estar-se de parlar del sacrifici més gran que havia fet sota l'Assemblea Nacional Constituent per tal de mantenir la tranquil·litat pública: viure al palau de les Tulleries, a París, al costat de l'Assemblea i sota la vigilància de les guàrdies nacionals⁶. I això quan els seus antecessors havien marxat justament de París per no trobar-se ni sota la pressió d'aquesta ciutat ni veure's atrapat pels moviments populars que podien donar-s'hi.

De fet, Lluís XVI no havia decidit per ell mateix deixar Versalles per adreçar-se a les Tulleries, ni tan sols ho havia pogut deliberar o discutir massa amb l'Assemblea Nacional Constituent. El poble de París l'havia forçat a marxar el 6 d'octubre de 1789 i això perquè aquest darrer estava indignat. Volia l'aprovació de la Declaració de drets de l'home i del ciutadà i no veia bé que durant el banquet que el rei havia ofert, juntament amb Maria Antonieta, al regiment de Flandre, s'hagués trepitjat l'escarapel·la nacional, perquè això era justament allò que creia,

⁶ *Archives Parlementaires, op. cit., t. 27, p. 378.*

que l'escarapel·la nacional havia estat trepitjada mentre els reis havien estat vivament aclamats durant el banquet⁷.

Pel rei, doncs, les Tulleries eren més aviat una presó. El rei no se sentia lliure enmig de París ni tampoc a palau. Les Tulleries no estaven custodiades únicament per les guàrdies suïsses, sinó també per les guàrdies nacionals que depenien de Marie-Joseph-Paul-Yves-Roch-Gilbert marquès de La Fayette i de l'ajuntament de París⁸, amb Jean-Sylvain Bailly al capdavant, de qui el rei prou sabia els seus vincles amb l'Assemblea Nacional Constituent i com no amb el famós jurament del joc de pilota, del 20 de juny de 1789, pel qual els diputats dels tres ordres reunits en Assemblea Nacional havien decidit de no dissoldre'ls fins a donar una Constitució per a França.

En fi, pel rei les Tulleries eren una presó, massa a prop del carrer Saint Honoré, massa a prop de la « Salle au Manège » on s'havia instal·lat l'Assemblea Nacional Constituent, massa a prop del Club dels Jacobins⁹. Les Tulleries eren, pel rei, un fort sacrifici que feia pel manteniment de la tranquil·litat pública. Un fort sacrifici que la reialesa destruïda feia pel bé de tothom, per a la felicitat de tots.

Una dolenta publicitat

El 20 de juny de 1791 Lluís XVI no només va posar en relleu que la reialesa havia estat destruïda o el sacrifici més gran que havia fet per al manteniment de la tranquil·litat pública, sinó que també va posar de manifest que hi havia una dolenta publicitat contra ell i contra l'autoritat reial.

« Mais, plus le roi a fait de sacrifices pour le bonheur de ses peuples —va dir, Lluís XVI— plus les factieux ont travaillé pour en faire méconnaître le prix, et présenter la royauté sous les couleurs les plus fausses et les plus odieuses »¹⁰.

La publicitat negativa que va denunciar Lluís XVI en la seva carta del 20 de juny de 1791 en contra de la reialesa —certa— va propiciar molt probablement que la batuta del director de l'orquestra quedés a mans de l'Assemblea Nacional Constituent, i òbviament dels seus comitès. I això perquè una publicitat negativa en contra de la reialesa va acabar propiciant de ben segur un millor contacte entre el poble, la nació o els francesos per una banda i el cos legislatiu per l'altra.

⁷ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 718.

⁸ Sobre aquest sentiment d'empresonament a palau, Lluís XVI va escriure el següent: « C'est aux soldats de ce même régiment, devenus troupe soldée par la ville de Paris, et aux gardes nationaux volontaires de cette même ville, que la garde du roi a été confiée. Ces troupes sont entièrement sous les ordres de la municipalité de Paris, dont le commandant général relève. Le roi, garde ainsi, s'est vu par là prisonnier dans ses propres Etats ; car comment peut-on appeler autrement l'état d'un roi qui ne commande que pour les choses de parade à sa garde, qui ne nomme à aucune des places, et qui est obligé de se voir entouré de plusieurs personnes dont il connaît les mauvaises intentions pour lui et pour sa famille ? », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 378.

⁹ Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791*, Paris, Gallimard, 2005, p. 56.

¹⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 379.

El rei i l'Assemblea i no l'Assemblea i el rei

Si bé el rei tenia raó en alguns dels arguments que va deixar escrits en la seva carta adreçada als francesos el 20 de juny de 1791, no tenia raó en tots els arguments que va esgrimir. El rei va provar d'accentuar les seves bones disposicions amb l'Assemblea Nacional Constituent, tot dient, per exemple, que després del mes d'octubre de 1789 havia volgut que l'Assemblea se li adreces per tal de prosseguir a París amb els treballs que fins aleshores s'havien portat a terme a Versalles.

« Fidèle au système de sacrifices que Sa Majesté s'était fait pour procurer la tranquillité publique —va escriure Lluís XVI— elle crut, dès le lendemain de son arrivée à Paris, devoir rassurer les provinces sur son séjour dans la capitale, et inviter l'Assemblée nationale à se rapprocher de lui, en venant continuer ses travaux dans la même ville »¹¹.

No es pot afirmar que el rei mentís sobre aquest aspecte, però des dels inicis del procés revolucionari, amb la convocatòria dels Estats Generals, el rei s'havia preocupat poc d'acostar-se al Tercer Estat o de deixar que el Tercer Estat se li acostés. És més, havia acceptat algunes mesures i alguns comentaris que el menystenien. Per exemple, havia acceptat que els diputats del Tercer Estat portessin un vestit extremadament simple en comparació amb el vestit que havien de dur els diputats dels dos altres ordres¹², que el capellà que va oficiar la primera missa en la convocatòria dels Estats Generals presentés de la següent manera el respecte de cada un dels tres ordres: « les hommages du clergé, les respects de la noblesse et les très humbles et supplications du tiers état »¹³ o que el Tercer Estat s'assegués al fons de la sala i quedés separat dels altres dos ordres per una petita balustrada¹⁴.

Per altra banda, Lluís XVI havia arribat a comentar que no tenia necessitat d'ells (del Tercer Estat) —segons, paraules de Jacques Necker— i que només els havia convocat perquè els estimava bé¹⁵, i en més d'una ocasió, s'havia negat a rebre'ls¹⁶. No tenia especial interès en parlar amb ells. I de fet, arran d'això, s'ha arribat a dir que probablement la tragèdia central del regne va ser precisament aquesta manca de comunicació entre el rei i el Tercer Estat. La falta de comunicació va produir la incomprensió i això va causar l'enfonsament de l'autoritat reial¹⁷.

La carta que va escriure Lluís XVI el 20 de juny de 1791 a part de posar en evidència —fos veritat o no— que havia volgut que l'Assemblea Nacional Constituent se li acostés, va posar en relleu que el rei entenia que era l'Assemblea qui havia d'acostar-se al rei, i no el rei a l'Assemblea.

¹¹ Id., p. 378.

¹² Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 650.

¹³ Id., p. 651.

¹⁴ Id., p. 653.

¹⁵ Id., p. 655.

¹⁶ Id., p. 657.

¹⁷ Jean-Christian Petitfils respecte aquesta teoria ha escrit el següent: « L'absence de communication entre le souverain et les élus du tiers entraîne une totale incompréhension. Ce fut, comme l'a bien vu John Hardman, la « tragédie centrale » du règne, qui conduisit à l'effondrement de l'autorité royale et fit croire à la duplicité du roi. », Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 657.

I aquest joc aparent de paraules, tancava en ell mateix tota una concepció de poder. Per a Lluís XVI no era ell qui devia acostar-se a l'Assemblea Nacional Constituent, era l'Assemblea qui devia acostar-se a ell. I això, no s'entenia de la mateixa manera dins de la pròpia Assemblea que estimant-se representant de la nació, ja que la nació era la sobirana i no el rei, entenia que era el rei qui havia d'acostar-se a ella i no al revés.

3.) *Segona part de la carta del 20 de juny de 1791*

El 20 de juny de 1791 Lluís XVI no va limitar-se a dir que la reialesa havia estat destruïda, ni tampoc a queixar-se de la seva captivitat a París o de la mala publicitat que rebia, ni a recalcar que havia convidat a l'Assemblea Nacional Constituent a acostar-se-l'hi després de l'octubre de 1789. Lluís XVI va aprofitar la carta que va escriure per a denunciar públicament als francesos cada una de les competències que havia perdut. Sense exagerar-ne cap, sense menystenir-ne cap.

El rei no fa les lleis

La primera competència que Lluís XVI havia perdut i que va denunciar va ser la seva no participació en la formació de les lleis. I aquesta competència que havia perdut i que va denunciar en primer lloc era enormement important. Mitjançant aquesta es definia l'ORDRE que havia de regir el regne. L'Assemblea Nacional Constituent l'havia acaparat per ella mateixa i al rei li havia deixat teòricament el dret de vetar algunes lleis durant tres legislatures. I això, sempre i quan aquestes lleis no fossin constitucionals, les lleis constitucionals no estaven sotmeses al dret de ser vetades per part del rei.

Sota l'Assemblea Nacional Constituent, Lluís XVI es va trobar doncs exclòs d'un dels poders més importants que havia tingut. El poder de definir l'ORDRE que havia de regir el seu reialme. Per aquest fet, ho va denunciar clarament en la seva carta. De primer, va comentar que els quaderns de queixes demanaven que la confecció de les lleis es fes de concert amb el rei, i després, va mencionar que el dret de suspendre les lleis durant tres legislatures era una pura il·lusió.

Alguns dels esdeveniments que s'havien donat sota l'Assemblea Nacional Constituent mostraven prou bé com Lluís XVI no podia negar-se a sancionar certs decrets. De fet, els fets del 5 i 6 d'octubre de 1789 l'havien forçat a adoptar la Declaració de drets de l'home i del ciutadà i per l'agost de 1790 l'Assemblea l'havia pressionat per adoptar la Constitució Civil del Clergat.

Resumint, Lluís XVI va escriure el següent : « Lorsque les états généraux, s'étant donné le nom d'Assemblée nationale, ont commencé à s'occuper de la Constitution du royaume, qu'on se rappelle les mémoires que les factieux ont eu l'adresse de faire venir de plusieurs provinces et les mouvements de Paris pour faire manquer les députés à une des principales clauses portées dans tous les cahiers, qui portaient *que la confection des lois se ferait de concert avec le roi*. Au mépris de cette clause, l'Assemblée a mis le roi tout à fait hors de la Constitution, en lui refusant le droit d'accorder ou de refuser sa sanction aux articles qu'elle regarde comme constitutionnels, en se réservant le droit de ranger dans cette classe ceux qu'elle juge à propos, et en restreignant sur ceux réputés purement législatifs la prérogative royale à un droit de suspension jusqu'à la troisième législature ; droit purement illusoire, comme tant d'exemples ne le prouvent que trop. »¹⁸

¹⁸ *Archives Parlementaires, op. cit., t. 27, p. 379.*

El rei no exerceix la justícia

Lluís XVI no només va mencionar que havia perdut poder participar en la elaboració de les lleis¹⁹ sinó que també va deixar caure que havia perdut la capacitat de jutjar el seu poble, la competència més important que un rei podia tenir, segons les paraules de Jean Bodin que havia escrit segles abans: « La vrai science du prince est de juger son peuple »²⁰. I això perquè Lluís XVI en parlar de la justícia va mencionar que el seu paper només requeria sobre aspectes formals.

Per ser exactes, Lluís XVI va mencionar que respecte la justícia només li quedava el poder de nomenar els comissaris del rei, que només tenien la prerrogativa de mantenir les formes i tenien menys competències que els antics procuradors generals²¹, així com també que havia perdut un dels privilegis més importants que anaven vinculats a la reialesa: atorgar gràcies i commutar les penes.

« Un des derniers décrets de l'Assemblée —va escriure Lluís XVI— vient de priver le roi d'une des plus belles prérogatives attachées partout à la royauté : celle de faire grâce et de commuer les peines. Quelque parfaites que soient les lois, il est impossible qu'elles prévoient tous les cas ; et ce sera alors les jurés qui auront véritablement le droit de faire grâce, en appliquant suivant leur volonté le sens de la loi, quoique les apparences paraissent contraires. Combien d'ailleurs cette disposition ne diminue-t-elle pas la majesté royale aux yeux des peuples, étant accoutumés depuis si longtemps à recourir au roi dans leurs besoins et dans leurs peines, et à voir en lui le père commun qui pouvait soulager leurs afflictions ! »²²

Per altra banda, tot i que Lluís XVI no es va entretenir massa a mencionar el molt important que era la competència de la justícia en la seva carta del 20 de juny de 1791, prou en devia saber la seva importància. Sobretot, perquè del bon exercici d'aquesta en depenia el manteniment de l'ORDRE.

El rei no administra

La tercera competència que Lluís XVI va perdre i que va mencionar en la seva carta escrita el 20 de juny de 1791 va ser: l'administració interior. I això perquè era la última competència que li

¹⁹ El 20 de juny de 1791 respecte el fet que no podia participar en la formació de les lleis, Lluís XVI va escriure el següent: « *La justice*. Le roi n'aucune participation à la confection des lois ; il a le simple droit d'empêcher jusqu'à la troisième législature, sur les objets qui ne sont pas réputés constitutionnels, et celui de prier l'Assemblée nationale de s'occuper de tels ou tels objets, sans avoir le droit d'en faire la proposition formelle. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 379.

²⁰ Agnès BABOT, Agnès BOUCAUD-MAÎTRE et Philippe DELAIGUE, *Dictionnaire d'histoire du droit et des institutions publiques (476-1875), op. cit.*, p. 339.

²¹ Lluís XVI respecte la justícia va comentar el següent: « La justice se rend au nom du roi, les provisions des juges sont expédiées par lui ; mais ce n'est qu'une affaire de forme, et le roi a seulement la nomination des commissaires du roi, places nouvellement créées, qui n'ont qu'une partie des attributions des anciens procureurs généraux, et sont seulement destinés à faire maintenir l'exécution des formes. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 379.

²² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 379.

faltava per mencionar de totes les competències importants que podien existir en la organització d'un Estat.

Lluís XVI sabia perfectament què hi havia en joc sota la Revolució francesa. I en joc hi havia ni més ni menys que la definició d'un ORDRE, la gestió d'aquest ORDRE i el manteniment d'aquest ORDRE. Per aconseguir-ho, per aconseguir definir, gestionar i mantenir un ORDRE, tres competències eren imprescindibles: controlar el poder legislatiu, controlar el poder executiu i controlar el poder judicial. I Lluís XVI, que anteriorment tenia a les seves mans aquestes competències, les va perdre totes tres, fins i tot el poder executiu que suposadament li competia.

De fet, Lluís XVI va perdre l'administració del regne perquè els ajuntaments, els districtes i els departaments van preferir adreçar-se a l'Assemblea Nacional Constituent abans que a ell. I amb aquestes van propiciar que el manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública —dues de les competències més importants de tot poder executiu— acabessin a mans de l'Assemblea i no del rei.

A més a més, el rei va perdre l'administració del regne, o dit d'altra manera, la seva influència sobre l'aparell administratiu del regne, perquè va ser el poble qui va acabar escollint per la via de l'elecció a tot el personal que havia de gestionar aquest aparell i aquest personal només es va comunicar amb ell —és a dir, amb el rei— per tal de fer executar els decrets o les ordres particulars per ell emeses.

« L'administration intérieure —va escriure Lluís XVI— elle est tout entière dans les mains des départements, des districts et des municipalités, ressorts trop multipliés qui nuisent au mouvement de la machine et souvent peuvent se croiser. Tous ces corps sont élus par le peuple, et ne ressortissent du gouvernement, d'après les décrets, que pour leur exécution ou pour ceux des ordres particuliers qui en sont la suite. »²³

Per altra banda, Lluís XVI va perdre l'administració del regne perquè com ell mateix insinuava no coordinava res, ni tan sols el manteniment de la tranquil·litat pública que s'havia deixat a mans dels ajuntaments, per tal de no donar-li a ell la possibilitat de coordinar al seu gust les tropes per tal de posar fi als desordres que es donaven. El rei sentia com els ajuntaments tenien unes competències que ell no tenia, com faltava algú per a coordinar l'administració, i com els ajuntaments no empraven, per por, algunes de les competències que tenien per posar fi als desordres, cas per exemple, de la llei marcial i de la competència de cridar les tropes per a reprimir els aldarulls²⁴.

« Depuis leur établissement —va escriure Lluís XVI referint-se als nous ajuntaments— on a vu plusieurs exemples que, quelque bonne volonté qu'ils eussent pour maintenir le bon ordre, ils

²³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 379.

²⁴ Veure l'apartat número 9 que porta per títol: « Propostes : Llei marcial » del capítol 6 d'aquesta tesi doctoral.

n'ont pas osé se servir des moyens que la loi leur donnait, par la crainte du peuple poussé par d'autres instigations ».²⁵

El rei no controla els exèrcits

El rei no només es va queixar del desprestigi intencionat que patia la reialesa i de les competències perdudes en relació al manteniment de l'ordre i del tranquil·litat pública, el rei també va posar en evidència que la seva capacitat de decisió sobre els exèrcits havia quedat disminuïda. I això, per una senzilla raó, els comitès de l'Assemblea Nacional Constituent intervenien també en aquest camp.

Sobre aquest fet Lluís XVI va comentar el següent: « La disposition des forces militaires est, par les décrets, dans la main du roi. Il a été déclaré chef suprême de l'armée et de la marine ; mais tout le travail de formation de ceux deux armes a été fait par les comités de l'Assemblée, sans la participation du roi. »²⁶

El rei no ho va mencionar explícitament però l'afer de Nancy devia pesar de manera important sobre les reflexions que va fer entorn a la pèrdua de poder sobre els seus exèrcits. I això perquè al cap de poc d'haver-se donat la repressió sobre els soldats per part del general François-Claude Bouillé, un dels responsables majors de la fugida del rei, l'Assemblea va decidir que s'aturaven les recerques sobre els fets que s'havien donat a Nancy, deixava en llibertat els soldats arrestats i posava a disposició del comitè militar la decisió final sobre què fer amb els regiments que hi havia en la guarnició²⁷.

Davant d'aquest fet, els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent havien protestat enormement, i havien volgut acordar al rei la possibilitat de decidir sobre els regiments, però l'Assemblea havia preferit que fos el comitè militar i no el rei qui s'encarregués d'aquesta tasca²⁸.

Per altra banda, Lluís XVI no es va queixar només d'això. Lluís XVI va mencionar amb to de queixa quelcom que li tocava de ben prop i que el febrer de 1790 havia estat motiu d'un debat ben punyent: Qui cridava les tropes per tal de mobilitzar-les en el moment d'apaivagar un desordre?

El debat sobre aquesta qüestió havia estat ardent perquè pels diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent era el rei qui havia de cridar les tropes per tal

²⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 379.

²⁶ *Id.*, t. 27, p. 379-380.

²⁷ Informe presentat per Charles-Alexis-Pierre-Brûlart de Genlis comte de Sillery, membre del comitè de recerques, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 6 de desembre de 1790 en nom del comitè militar, del comitè de rapports i del comitè de recerques, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 271-319.

²⁸ Les intenses discussions que van donar-se a l'Assemblea Nacional Constituent els dies 6 i 7 de desembre de 1790 entorn a la repressió de la insurrecció de Nancy poden seguir-se en el subapartat : « Els autors dels desordres » de l'apartat número 3: « A la recerca dels "enemics" » del capítol 7 d'aquesta tesi doctoral.

de mobilitzar-les, mentre que per la majoria de diputats de l'Assemblea, el rei només havia de mobilitzar-les en cas de sol·licitar-ho els ajuntaments²⁹.

La referència a aquesta qüestió, Lluís XVI la va abordar de la següent manera: « Les clubs et les corps administratifs se mêlent des détails intérieurs des troupes, qui doivent être absolument étrangers, même à ces derniers, qui n'ont que le droit de requérir la force publique lorsqu'ils pensent qu'il y a lieu à l'employer. »³⁰

Realment, el poder del rei sobre els exèrcits era escàs. I Lluís XVI ho va posar de manifest en la seva carta. Les nominacions depenien de la voluntat dels clubs, les reorganitzacions del comitè militar i la mobilització de les tropes dels ajuntaments. Aleshores, ¿Quin paper jugava el rei com a responsable dels exèrcits? Probablement cap. Malgrat la constitució el fes responsable d'aquests.

El rei perd pes en política exterior

Lluís XVI no només va comentar en la seva carta que va deixar escrita el 20 de juny de 1791 que havia perdut competències en matèria de política interior, també va comentar que havia perdut competències en matèria de política exterior. I això perquè l'Assemblea Nacional Constituent havia creat el comitè diplomàtic que s'encarregava de revisar tots els pactes i negociacions que França mantenia amb la resta de potències estrangeres i perquè qüestionava les nominacions del personal que el rei feia per a les places dels funcionaris francesos en les corts estrangeres.

« La nomination aux places des ministres dans les cours étrangères a été réservée au roi —va escriure Lluís XVI— ainsi que la conduite des négociations ; mais la liberté du roi, pour ces choix, est tout aussi nulle que pour ceux des officiers de l'armée ; on en a vu l'exemple à la dernière nomination. La révision et la confirmation des traités, que s'est réservées l'Assemblée nationale, et la nomination d'un comité diplomatique détruisent absolument la seconde disposition. »³¹

Per altra banda, tot i que Lluís XVI, no es va entretenir massa a mencionar en la seva carta totes les intervencions de l'Assemblea Nacional Constituent sobre la política exterior, prou devia conèixer bé totes les pressions que aquesta feia sobre el personal francès treballant a l'exterior. I això perquè el 26 d'octubre de 1790 l'Assemblea va decidir que els còsols, els ambaixadors i el personal del govern destinat a fora de França havien de fer jurament de fidelitat a la nació, a la llei i al rei, i va declarar culpables de crim de « lèse-nation » a tots aquells que no fessin el jurament³².

²⁹ Veure l'apartat número 9 que porta per títol: « Propostes : Llei marcial » del capítol 6 d'aquesta tesi doctoral.

³⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 380.

³¹ *Id.*, t. 27, p. 380.

³² *Id.*, t. 20, p. 45.

El rei perd el control de les finances

Lluís XVI, per acabar amb el reguitzell de competències que havia perdut, no va estar-se de fer algunes reflexions sobre les finances del regne i el poc control que tenia sobre aquestes³³. I això perquè l'Assemblea Nacional Constituent exercia també la seva influència sobre aquest àmbit. De fet, les finances havien provocat d'alguna manera la convocatòria dels Estats Generals i la convocatòria dels Estats Generals la pèrdua al final de les competències del rei sobre el poder legislatiu, el poder executiu i el poder judicial.

³³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 380-381.

4.) *Tercera part de la carta del 20 de juny de 1791*

En la carta que Lluís XVI va deixar escrita el 20 de juny de 1791 no només va posar en evidència que la reialesa havia estat atacada o el reguitzell de competències que havia perdut, Lluís XVI va ser capaç d'assenyalar perfectament i sense equivocar-se qui gestionava les competències que l'Assemblea Nacional Constituent li havia acaparat: els comitès i la Societat dels Amics de la Constitució.

El poder dels comitès

Lluís XVI amb poques línies va posar de relleu qui tenia la batuta del director de l'orquestra. És a dir, qui gestionava i mantenia l'ORDRE que l'Assemblea Nacional Constituent definia. Dit d'altra manera, qui acaparava totes aquelles competències importants que des de temps immemorials li havien pertanyut.

Lluís XVI de manera breu però precisa va posar de manifest que eren els comitès de l'Assemblea Nacional Constituent els que tenien a les seves mans la batuta del director de l'orquestra.

« 1° L'Assemblée, par le moyen de ses comités —va escriure Lluís XVI— excède à tout moment les bornes qu'elle s'est prescrites ; elle s'occupe d'affaires qui tiennent uniquement à l'administration intérieure du royaume, et à celle de la justice et cumule ainsi tous les pouvoirs ; elle exerce même, par son comité des recherches, un véritable despotisme, plus barbare et plus insupportable qu'aucun de ceux dont l'histoire ait jamais fait mention. »³⁴

Lluís XVI no va mencionar explícitament el comitè de rapports, però es evident que Lluís XVI en coneixia la seva importància. I això perquè era el comitè encarregat de gestionar tots els desordres que es donaven, i el comitè que mantenia correspondència amb tota l'administració interior del regne per tal de gestionar l'ordre públic. De fet, quan el comitè de rapports va ser creat, va ser creat per a rebre la informació relativa a l'administració i a la policia, i això en el moment de dir-se, ja va generar forta polèmica entre els diputats del costat dret del president de l'Assemblea Nacional Constituent i els diputats del costat esquerra d'aquest³⁵. En principi, i segons la divisió de poders, la informació relativa a l'administració i a la policia no havia de ser rebuda pel poder legislatiu sinó pel poder executiu. O dit d'altra manera, no havia de ser rebuda per l'Assemblea sinó pel rei. I això perquè del control d'aquesta informació en depenia el control del poder executiu. Qui controlava aquesta informació acabava treballant pel manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública.

Sí en canvi, va mencionar Lluís XVI el comitè de recerques. L'altre comitè important de l'Assemblea Nacional Constituent. El comitè que formava un tàndem perfecte amb el comitè de rapports per tal de mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública. El comitè que conduïa a

³⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 381.

³⁵ Veure l'apartat número 3 « L'Assemblea enfront dels desordres » del primer capítol d'aquesta tesi doctoral.

l'Assemblea, segons l'opinió de Lluís XVI, a exercir un despotisme barbar i insuportable mai vist fins aleshores.

Lluís XVI massa bé devia conèixer les activitats del comitè de recerques. Unes activitats que en altres temps ell mateix havia molt probablement dirigit per tal d'assegurar l'ORDRE que ell mateix definia. De fet, allò que devia molestar a Lluís XVI del comitè de recerques —d'aquí que el denunciés— devia ser molt probablement la vigilància d'aquest comitè sobre tots aquells que s'oposaven a l'ORDRE definit per l'Assemblea, i per tant, sobre tots aquells que estaven a favor d'atorgar-li de nou les seves antigues competències o d'alliberar-lo del control del cos legislatiu.

La Societat dels Amics de la Constitució

Lluís XVI no només va posar en evidència que els comitès gestionaven la majoria de competències que havia perdut, sinó que també va posar de manifest, i sense equivocar-se, la rellevància de la Societat dels Amics de la Constitució. Lluís XVI sabia bé de la importància d'aquesta societat, i no només perquè França semblava atrapada per la seva influència, sinó perquè l'Assemblea Nacional Constituent també n'estava atrapada. I Lluís XVI ho va posar de manifest en la seva carta.

« 2° Il s'est établi, dans presque toutes les villes, et même dans plusieurs bourgs et villages du royaume, des associations connues sous le nom des amis de la Constitution ; contre la teneur des décrets, elles n'en souffrent aucunes autres qui ne soient pas affiliées avec elles ; ce qui forme une immense corporation, plus dangereuse qu'aucune de celles qui existaient auparavant. Sans y être autorisées, mais même au mépris de toutes les parties du gouvernement, correspondent entre elles sur tous les objets, font et reçoivent des dénonciations, affichent des arrêtés, et ont pris une telle prépondérance, que tous les corps administratifs et judiciaires, sans en excepter l'Assemblée nationale elle-même, obéissent presque toujours à leurs ordres. »³⁶

Lluís XVI no va mencionar explícitament que els comitès que tot ho controlaven estiguessin dominats pels jacobins, però probablement ho sabia, perquè els dos comitès que acaparaven les competències més importants —el comitè de rapports i el comitè de recerques— i que, a més a més, estaven permanentment en contacte amb els ministres, van estar la major part del temps, controlats per jacobins³⁷.

A més a més, aquests comitès mantenien correspondència amb les moltes Societats dels Amics de la Constitució que hi havia arreu de França i quan en algun indret aquestes es trobaven implicades en algun conflicte, aquests dos comitès sortien a la seva defensa. I el rei, al corrent del que passava, prou devia saber-ho³⁸.

³⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 381

³⁷ Sobre la presència de jacobins en els comitès de rapports i de recerques, veure el capítol 5 d'aquesta tesi doctoral i l'annex número 2.

³⁸ El comitè de rapports va presentar l'any 1790 dos informes a l'Assemblea Nacional Constituent pels quals sortia a la defensa d'unes Societats d'Amics de la Constitució que s'havien vist implicades en alguns conflictes. Informe presentat per Jean-Baptiste Salle a l'Assemblea el dia 14 de novembre de

5.) *Quarta part de la carta del 20 de juny de 1791*

Lluís XVI no va acabar la seva carta sense posar en evidència allò que feia que la definició, la gestió i el manteniment de l'ORDRE o bé estigués a mans del rei o bé a mans de l'Assemblea Nacional Constituent. Lluís XVI no va acabar la seva carta sense parlar de la confiança, del valor de la confiança. I això perquè sense la presència d'aquest valor entre els que governaven i els que eren governants cap forma de govern era possible. De fet, per a Lluís XVI de no haver-hi confiança entre l'administració i els administrats cap govern podia funcionar. Lluís XVI ho sabia i així ho va deixar escrit en la seva carta del 20 de juny de 1791.

« Enfin, par les décrets —va escriure Lluís XVI— le roi a été déclaré chef suprême de l'administration du royaume ; d'autres décrets subséquents ont réglé l'organisation du ministère, de manière que le roi, que cela doit regarder plus directement, ne peut pourtant y rien changer sans de nouvelles décisions de l'Assemblée. Le système des chefs du parti dominant a été si bien suivi, de jeter une telle méfiance sur tous les agents du gouvernement, qu'il devient presque impossible aujourd'hui de remplir les places de l'administration. Tout gouvernement ne peut pas marcher ni subsister sans une confiance réciproque entre les administrateurs et les administrés ; et les derniers règlements proposés à l'Assemblée nationale sur les peines à infliger aux ministres ou agents du pouvoir exécutif, qui seraient prévaricateurs, ou seraient jugés avoir dépassé les limites de leur puissance, doivent faire naître toutes sortes d'inquiétude (ces dispositions pénales s'étendent même jusqu'aux subalternes, ce qui détruit toute subordination, les inférieurs ne devant jamais juger les ordres des supérieurs qui sont responsables de ce qu'ils commandent). Ces règlements, par la multiplicité des précautions et des genres de délits qui y sont indiqués, ne tendent qu'à inspirer de la méfiance. Au lieu de la confiance qui serait si nécessaire. »³⁹

Un elogi a la confiança

Lluís XVI coneixia bé el valor de la confiança i també com aquest valor podia ser malmès mitjançant una publicitat negativa. És a dir, com certs elements podien destruir la confiança entre els que governaven i els que eren governats. En aquest sentit, i al llarg de tota la carta, Lluís XVI va dedicar-se a posar de manifest una cosa: com es maldava sota el procés revolucionari per a desprestigiar l'autoritat reial de cara a malmetre la confiança que el poble podia tenir amb el seu rei.

D'aquí s'escau, per tant, que Lluís XVI evoqués sovint la responsabilitat dels clubs i de la Societat dels Amics de la Constitució alhora de desprestigiar-lo, així com també la responsabilitat dels diaris i dels pamflets.

« L'esprit des clubs domine et envahit tout —va dir Lluís XVI— les mille journaux et pamphlets calomnieux et incendiaires, qui se répandent journellement, ne sont que leurs échos, et

1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 423, i Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou a l'Assemblea el dia 21 de desembre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 21, p. 620.

³⁹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 381.

préparent les esprits de la manière dont ils veulent les conduire. [...] On voit par l'esprit qui règne dans les clubs, et la manière dont ils s'emparent des nouvelles assemblées primaires, ce qu'on doit attendre d'eux ; et s'ils laissent apercevoir quelques dispositions à revenir sur quelque chose, c'est pour détruire les restes de la royauté, et établir un gouvernement métaphysique et philosophique, impossible dans son exécution. »⁴⁰

Seguint amb aquesta lògica, Lluís XVI no va estar-se tampoc de denunciar que aquells que li tenien estima eren perseguits, mentre que aquells que parlaven en contra d'ell, de la reialesa o de la religió, eren aplaudits.

« Dans plusieurs provinces —va assenyalar Lluís XVI— ceux qui paraissaient attachés au roi ou à sa couronne ont été persécutés ; plusieurs même ont perdu la vie, sans qu'il ait été possible au roi de faire punir les assassins, ou même d'en témoigner de la sensibilité. Dans le jardin même des Tuileries, tous les députés qui ont parlé contre la royauté ou contre la religion (car les factieux, dans la rage, n'ont pas plus respecté l'autel que le trône), ont reçu les honneurs du triomphe, pendant que ceux qui pensent différemment, y sont à tout moment insultés, et que leur vie même est continuellement menacée. »⁴¹

Finalment, Lluís XVI, convençut de la importància de la confiança —és a dir, de la idea que per a tenir de nou a les seves mans la definició, la gestió i el manteniment de l'ORDRE li calia recobrar la confiança del seu poble— va acabar la seva carta, fent, ni més ni menys, que una crida a la confiança, una crida cap al poble francès perquè tornés a confiar amb ell, amb el seu rei.

« Français, et vous surtout Parisiens —va escriure Lluís XVI— vous habitants d'une ville que les ancêtres de Sa Majesté se plaisaient à appeler la bonne ville de Paris, méfiez-vous des suggestions et des mensonges de vos faux amis ; revenez à votre roi ; il sera toujours votre père, votre meilleur ami. Quel plaisir n'aura-t-il pas à oublier toutes ses injures personnelles, et de se revoir au milieu de vous, lorsqu'une Constitution, qu'il aura acceptée librement, fera que notre sainte religion sera respectée, que le gouvernement sera établi sur un pied stable et utile par son action, que les biens et l'état de chacun ne seront plus troublés, que les lois ne seront plus enfreintes impunément, et qu'enfin la liberté sera posée sur des bases fermes et inébranlables. »⁴²

⁴⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 383.

⁴¹ *Id.*, t. 27, p. 382.

⁴² *Id.*, t. 27, p. 383.

6.) *El rei i l'ordre públic*

Quan Lluís XVI va marxar de les Tulleries ho va fer per poder imposar l'ORDRE que desitjava. Volia reunir al seu voltant les tropes i els súbdits que encara li eren fidels i aconseguir que el poble se li acostés de nou, així com també, demanar ajut als aliats en el cas de no aconseguir, per ell mateix, restaurar l'ordre i la tranquil·litat pública que precisava convenients per a regir el seu reialme⁴³.

De fet, es podria assenyalar —seguint els arguments de Joël Félix— que quan Lluís XVI va marxar de les Tulleries ho va fer per aconseguir establir unes noves relacions entre ell i l'Assemblea, entre el poder executiu i el poder legislatiu⁴⁴, i això perquè des dels inicis del procés revolucionari havia quedat exclòs de la definició, de la gestió i del manteniment de l'ORDRE que regia el seu reialme.

L'Assemblea Nacional Constituent li havia pres la batuta del director de l'orquestra des dels inicis mateixos d'aquest procés, entre els mesos de juny i juliol de 1789, i això malgrat els enormes esforços que havia fet des d'un bon començament per mantenir-la entre les seves mans.

El 20 de juny de 1791 quan Lluís XVI va marxar de les Tulleries ho va fer per aconseguir de nou la batuta del director de l'orquestra. La batuta que uns quants comitès de l'Assemblea i els jacobins principalment tenien a les seves mans.

Juny / Juliol 1789 : el combat

Lluís XVI no va entregar fàcilment les seves competències a l'Assemblea Nacional Constituent i als seus comitès. Des del mes de juny de 1789 va provar de posar fi a totes aquelles accions que pretenien prendre-les-hi o posar en qüestió la manera en que s'havia procedit sempre a convocar els Estats Generals.

De fet, des dels primers dies de maig de 1789 va provar de guardar les seves distàncies amb el Tercer Estat i no va mostrar cap mena d'interès en comunicar-se amb ell⁴⁵. I això perquè volia sortir airós de la crisi financera, acontentant més o menys a tothom, però sense reformar el sistema polític i social francès⁴⁶.

Nogensmenys el 20 de juny de 1789 a Lluís XVI se li van complicar les coses. Va fer tancar la sala de reunions de la recent autoproclamada Assemblea Nacional com a resposta a la decisió

⁴³ Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, Paris, Éditions Payot, 2006, p. 535-536.

⁴⁴ Joël Félix ha escrit el següent: « On ne peut d'ailleurs préciser ce que le roi plaçait sous le vocable de rétablissement de l'ordre. Se persuader comme certains historiens, en citant le journal de Fersen ou la correspondance de la reine, que Louis XVI envisageait de gouverner avec une Assemblée n'est guère utile. La question essentielle ne résidait pas tant dans l'exercice d'une Assemblée —il existait une depuis 1789 — mais dans les relations entre les pouvoirs exécutif et législatif, ce qui forçait de reconsidérer l'œuvre de la Révolution. », Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 542.

⁴⁵ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI*, op. cit., p. 657.

⁴⁶ Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 455.

d'alguns membres del clergat d'adherir-se al Tercer Estat⁴⁷, i aquesta va respondre-li amb un jurament solemne pel qual va prometre no desunir-se fins haver donat una Constitució per a França i haver regenerat l'ordre públic.

El jurament que van fer els diputats de la jove Assemblea Nacional va ser el següent: « L'Assemblée nationale, considérant qu'appelée à fixer la constitution du royaume, opérer la régénération de l'ordre public et maintenir les vrais principes de la monarchie, rien ne peut empêcher qu'elle ne continue ses délibérations, dans quelque lieu qu'elle soit forcée de s'établir, et qu'enfin partout où ses membres sont réunis, là est l'Assemblée nationale : Arrête que tous les membres de cette Assemblée prêteront à l'instant serment solennel de ne jamais se séparer et de se rassembler partout où les circonstances l'exigeront, jusqu'à ce que la constitution du royaume soit établie et affermie sur des fondements solides, et que, ledit serment étant prêté, tous les membres, et chacun d'eux en particulier, confirmeront par leurs signatures cette résolution inébranlable. »⁴⁸

Davant d'aquest jurament, la primera amenaça a les competències de Lluís XVI va quedar servida. I això perquè els diputats del Tercer Estat més els diputats del clergat van jurar no dissoldre's fins a regenerar l'ordre públic, és a dir, no dissoldre's fins a definir —i fer prevaldre— un nou ORDRE. De fet, davant del jurament del joc de pilota, es pot arribar a dir que Lluís XVI va sortir ben escaldat de la seva pròpia decisió de tancar la sala de reunions de l'Assemblea Nacional. Tancant-la no va evitar la reunió dels tres ordres i va acabar perdent el poder legislatiu⁴⁹.

El 23 de juny de 1789 però, el rei va reprendre la seva ofensiva. Va afirmar que era ell qui definia l'ORDRE que regia el seu reialme tot dient el següent: « Si, par une fatalité loin de ma pensée, vous m'abandonniez dans une si belle entreprise, seul je ferais le bien de mes peuples ; seul je me considérerais comme leur véritable représentant. »⁵⁰ i va deixar clar que el poder legislatiu estava a les seves mans : « Réfléchissez, Messieurs, qu'aucun de vos projets, qu'aucune de vos dispositions ne peuvent avoir force de loi sans mon approbation spéciale. Ainsi, je suis le garant naturel de vos droits respectifs, et tous les ordres de l'Etat peuvent se reposer sur mon équitable impartialité. »⁵¹.

L'ofensiva de Lluís XVI però no es va aturar amb aquestes dues afirmacions. Lluís XVI va acabar el seu discurs tot convidant els diputats a reunir-se per separat, és a dir, recomanant la dissolució de l'Assemblea Nacional. I aleshores, la resposta a aquesta ofensiva no es va fer esperar. Els diputats li van respondre que només la força de les baionetes podria separar-los i ell, en no voler emprar aquesta força o en no veure's capaç d'emprar-la, va acabar perdent el

⁴⁷ Id., p. 466.

⁴⁸ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 664.

⁴⁹ Jean-Christian Petitfils ha escrit el següent : « Forte de cet état, elle avait arraché au roi le pouvoir législatif. Cette fois, elle s'arrogeait le pouvoir constituant, donc le droit d'écrire une nouvelle constitution, limitant et réglant les prérogatives du monarque. Le consentement de celui-ci n'était pas nécessaire, puisque désormais c'étaient les élus qui, à sa place, incarnaient la Nation », Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 665.

⁵⁰ Id., p. 670.

⁵¹ Id., p. 670.

control de la situació, i això perquè no li va quedar altre opció que acceptar que els tres ordres s'havien reunit en Assemblea Nacional per a definir un nou ORDRE i redactar una Constitució per a França.

El 23 de juny de 1789 Lluís XVI va veure per tant a passar de les seves mans a les de l'Assemblea Nacional el poder legislatiu. I va començar a observar com el procés revolucionari començava a fer-se amb les seves competències. Tanmateix, no va quedar-se de braços creuats observant aquest traspàs de prerrogatives i dues mesures va adoptar per tal de reprendre de nou la definició de l'ORDRE: la mobilització de les tropes, concentrant-les entorn de París i de Versalles, i la reorganització d'un nou ministeri a partir de la destitució de Jacques Necker.

El 22 de juny de 1789 Lluís XVI va començar a donar ordres per a mobilitzar les tropes vers París, i això un dia abans d'adreçar-se als diputats dels Estats Generals per a comunicar-los-hi que ell definia l'ORDRE del seu reialme, que ell feia les lleis i que cada ordre havia de deliberar per separat. Lluís XVI tenia per mà apaivagar els desordres que es donaven i molt probablement, mobilitzant les tropes, pretenia mostrar que no estava disposat a que se li resistís més encara la situació i això perquè amb el jurament del joc de pilota, les coses se li havien posat realment difícils.

Va ser però a partir del 23 de juny de 1789 que Lluís XVI va començar a desplegar les seves estratègies militars. Pel 25 de juny va prohibir els atropaments a Versalles i va ordenar que fossin reprimits si tenien lloc, i gairebé al mateix temps, va escriure al mariscal Victor-François Broglie per a donar-li el comandament general de les tropes. Per altra banda, el 26 de juny va mobilitzar sis regiments del Nord i de l'Est de França, tres de cavalleria i tres d'infanteria, per a col·locar-los a prop de les residències reials per si havia d'escapar-se juntament amb la seva família, i l'1 de juliol va mobilitzar més tropes a prop de Versalles⁵². En total, Lluís XVI va mobilitzar sis regiments d'infanteria francesa, nou regiments d'infanteria estrangera, cinc regiments de cavalleria francesa, dos regiments de cavalleria francesa i dos batallons d'artilleria⁵³, i tot això perquè considerava que calia prevenir els desordres que podien donar-se a París així com també, protegir les deliberacions de l'Assemblea Nacional⁵⁴. Finalment, el 10 de juliol Broglie va enviar instruccions precises per moure tropes entorn de París i organitzar un pla de defensa sobre aquesta ciutat⁵⁵.

Mentre tot això succeïa, els parisencs van començar a inquietar-se i el 8 de juliol de 1789 l'Assemblea Nacional ja va demanar al rei d'allunyar les tropes de París, però aquest s'hi va negar⁵⁶. El manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública estava encara a les seves mans i

⁵² Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 480.

⁵³ Georges CARROT, *Révolution et maintien de l'ordre 1789-1799*, op. cit., p. 54.

⁵⁴ Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 484.

⁵⁵ Id., p. 484.

⁵⁶ Segons Joël Félix, Lluís XVI es va negar a retirar les tropes perquè no volia que els desordres que havien tingut lloc el 23 de juny de 1789 es produïssin de nou. Pel que sembla, Lluís XVI va defensar la seva negativa a retirar-les amb les següents paraules: « Personne n'ignore les désordres et les scènes scandaleuses qui se sont passés [...] sous mes yeux [...]. Il est nécessaire que je fasse usage des moyens qui sont en ma puissance pour remettre et maintenir l'ordre dans la capitale et dans les environs. C'est

ell decidia què feia i què no feia amb els exèrcits que, malgrat alguna que altra insubordinació, se li devien completament.

El rei doncs es va negar a retirar les tropes dels voltants de París i les conseqüències d'aquesta negativa no es van fer esperar. El 14 de juliol de 1789 va tenir lloc i el rei va sortir novament escaldat de les seves ofensives. Mobilitzant les tropes havia volgut protegir-se i recuperar molt probablement la definició de l'ORDRE, però amb l'èxit de l'assalt de la Bastilla per part dels parisencs, es va veure forçat a acceptar de nou l'Assemblea Nacional ja autoproclamada Assemblea Nacional Constituent.

Per altra banda, paral·lelament al moviment de tropes, Lluís XVI va preparar una altra ofensiva per aconseguir recuperar les seves competències. Lluís XVI va reorganitzar el seu govern. És a dir, el poder executiu. Convençut que darrera del fracàs del 23 de juny de 1789 hi havia el duc d'Orléans i Necker va destituir a aquest segon i va reorganitzar un nou ministeri. Un ministeri que alguns —cas per exemple de Jean-Christan Petitfils— han titllat de combat⁵⁷. Un ministeri fort per tal de fer front als esdeveniments. Per tal de reprendre en mà el poder executiu, per tal de no deixar que la jove Assemblea Nacional es fes amb el poder legislatiu i amb el control dels esdeveniments que un darrer a altre tenien lloc després de la convocatòria dels Estats Generals.

Lluís XVI per a reorganitzar el nou ministeri no només es va desempallegar de Necker sinó també de Armand-Marc de Montmorin Saint-Hérem i de François-Emmanuel-Guignard de Saint-Priest, amics del primer. I pel nou ministeri que va formar va comptar amb Louis-Auguste Le Tonnelier de Breteuil, com a cap del consell reial de finances, amb Broglie, al capdavant de la guerra, amb Joseph-François Foullon com a conseller d'Estat⁵⁸, amb el duc de la Vauguyon com a ministre d'afers exteriors i amb Arnaud de Laporte com a ministre de la marina, en destitució de César-Henri de La Luzerne que havia dimitit⁵⁹.

Tanmateix, amb l'assalt de la Bastilla, aquest nou ministeri li va valdre de ben poc, ja que pressionat pels parisencs i per l'Assemblea Nacional Constituent es va veure forçat a cridar novament a Necker i posar-lo al capdavant del govern.

Agost 1789 / Febrer 1790: l'aparent conciliació

A partir de l'assalt de la Bastilla, com a resposta al moviment de tropes de Lluís XVI —ja haguessin estat aquestes mogudes pel rei per protegir-se dels esdeveniments o per reprimir els parisencs—⁶⁰ el rei va jugar el joc de l'aparent conciliació. És a dir, jo faig confiança a

un de mes principaux devoirs de veiller à la sûreté publique. », Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 480.

⁵⁷ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI*, op. cit., p. 679.

⁵⁸ Segons Michel Biard, Joseph-François Foullon va refusar la plaça oferta per Lluís XVI. Michel BIARD, *Les lilliputiens de la centralisation. Des intendants aux préfets: les hésitations d'un « modèle français »*, op. cit., p. 133.

⁵⁹ Id., p. 679.

⁶⁰ Jean-Christan Petitfils dubta que el rei volgués reprimir els parisencs concentrant les tropes entorn de París: « Aucun document —mémoire, lettre ou billet adressés au roi- ne permet d'accréditer cette thèse. Plusieurs indices font au contraire douter de ses intentions malignes. D'abord, les ordres données aux

l'Assemblea Nacional Constituent i aquesta em fa confiança a mi. Probablement, per aturar el traspàs de competències que s'estava produint entre ell i el cos legislatiu.

En aquest sentit, jugant a aquest joc —el de l'aparent conciliació— Lluís XVI va cridar novament a Necker. Va dissoldre el seu ministeri de combat i va organitzar un nou ministeri a gust de l'Assemblea Nacional Constituent. Montmorin, Saint Priest i La Luzerne van ocupar de nou places al govern, al costat de Jérôme Champion de Cicé, de Jean-Frédéric de La Tour du Pin, de Jean-Jacques Le Franc de la Pompignan i de Charles-Juste Beauvau, tots homes ben vistos per l'Assemblea⁶¹.

Tanmateix, d'ençà del 14 de juliol de 1789, i malgrat els canvis que Lluís XVI va fer als seus ministeris, el traspàs de competències del rei al cos legislatiu no es va aturar. I això perquè el rei no només va perdre el poder de definir l'ORDRE que havia de regir el seu reialme, sinó també el manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública.

De fet, a partir de l'assalt de la Bastilla, Versalles va començar a perdre els seus habitants més il·lustres. L'emigració de les grans famílies va començar. El rei animava als seus pròxims a fer les maletes. El comte d'Artois, germà petit del rei, i el seu amic el comte de Vaudreuil, la família Polignac amb els seus fills, el secretari de la reina, l'abat Vermond i alguns homes del ministeri fort de Lluís XVI —conegut com el ministeri de les cent hores— van dir adéu a

commandants des différentes unités ainsi qu'au maréchal de Broglie : il ne s'agissait nullement de prendre l'offensive, ni même de s'y préparer. Le roi, inquiet de l'anarchie galopante qui se répandit à Paris depuis l'affaire Réveillon, tenait avant tout à prévenir les troubles, à endiguer les fureurs populaires, à protéger du pillage les marchés et les convois de farine. Les instructions prescrites à Besenval, commandant des troupes à Paris, étaient de « donner les ordres les plus précis et les plus modérés aux officiers [...], pour qu'ils ne soient que protecteurs, et éviter avec le plus grand soin de se compromettre et d'engager aucun combat avec le peuple, à moins qu'on ne se portât à mettre le feu ou à commettre des excès ou pillages qui menaçassent la sûreté des citoyens. », Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 680. Per altra banda, Joël Félix pensa que no cal descartar del tot la possibilitat de que el rei volgués emprar la força per a recuperar el control e la situació : « Une chose est encore certaine : depuis la guerre des Farines, en 1775, la réaction du roi face aux troubles avait toujours été identique : ne pas chercher à provoquer l'incident mais repousser la force par la force si cela devenait nécessaire, faire enfin sévèrement condamner les chefs des émeutes. C'est ainsi que les ordres donnés au mois d'août et septembre 1788, après la chute de Brienne et de Lamoignon, pour réprimer les débordements dans la capitale, puis au mois d'avril 1789 lors de l'incendie de la manufacture Réveillon, causèrent la mort de plusieurs émeutiers que la troupe repoussa par des coups de fusil. Il est donc un peu trop bienveillant de présenter Louis XVI comme un roi dont le cœur était trop sensible pour songer à verser le sang du moindre des Français. Peut-on vraiment affirmer que Louis XVI n'aurait jamais fait usage de la force s'il avait été placé dans une position telle qu'un recours raisonné à la violence lui aurait assuré la certitude d'emporter le combat ? », Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique, op. cit.*, p. 478. Finalment, Georges Carrot és de l'opinió que Lluís XVI va concentrar les tropes esperant que inspiessin la por necessària per a dissoldre qualsevol revolta: « De quoi s'agissait-il ? Quels étaient les objectifs de ceux qui conseillaient le roi ? Aucun document n'existe sur ce point. Il ne semble pas qu'un plan sérieux d'action ait été établi. Peut-être estimait-on que l'appareil de la force serait suffisant pour appuyer une mesure de « paternelle rigueur » menée contre les députés, dans l'esprit et la forme de celles que la royauté avaient conduites pendant tout le XVIIIe siècle avec succès contre les parlementaires. Toutes les instructions données par Broglie démontrent qu'il n'envisageait pas de s'opposer à l'émeute. Il pensait que celle-ci s'éteindrait d'elle-même devant une volonté royale bien affirmée et la menace d'une intervention militaire qui ne pouvait être que décisive », Georges CARROT, *Révolution et maintien de l'ordre 1789-1799, op. cit.*, p. 56.

⁶¹ Id., p. 703.

Versalles tres dies després del 14 de juliol⁶². I mica en mica, l'antic esplendor de Versalles es va anar apagant, mentre a París, el secretari de l'Assemblea Nacional Constituent, Trophime-Gérard Lally-Tolendal llegia una proclama per tal de restaurar la calma i convèncer a tothom de la bona entesa entre el rei i l'Assemblea⁶³.

La calma volguda però no va arribar. El 22 de juliol de 1789 un nombrós grup de parisencs van executar a Jean-François Foullon que havia estat nomenat per Lluís XVI en el seu ministeri de les cent hores com a conseller d'Estat, i hores més tard, a l'intendent de París, Louis-Bénigne-François Berthier de Sauvigny, gendre del primer, que tenia sota el seu control el manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública a París.

A finals de juliol de 1789 el poder executiu començava a ser atacat, i els intendents de França i els subdelegats van començar a abandonar els seus càrrecs⁶⁴. I amb aquestes, l'Assemblea Nacional Constituent va començar a pensar mesures per tal de posar fi als desordres i a ocupar-se del manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública. Una competència que pertanyia al rei, però adreçant-se la nació a ella, per la confiança que li mereixia, i ella desconfiant del rei —malgrat la proclama llegida per Lally-Tolendal— va acabar apropiant-se d'aquesta prerrogativa.

El 28 de juliol de 1789, l'Assemblea Nacional Constituent va crear dos comitès per a mantenir l'ordre públic. El comitè de rapports i el comitè de recerques, el primer per a gestionar l'ordre públic, el segon per a localitzar els enemics del procés revolucionari —els culpables d'un crim de « lèse-nation »— i fer-los castigar. I això perquè, a partir del 28 de juliol de 1789, el crim de « lèse-majesté » va donar pas al crim de « lèse-nation ». La sobirania ja no estava a mans del rei sinó a mans de la nació.

Així doncs, el 22 de juliol de 1789, amb l'execució de Foullon i de Berthier de Sauvigny el rei va perdre el manteniment de l'ordre públic. I pocs dies més tard, el manteniment de la tranquil·litat pública.

L'Assemblea Nacional Constituent va decretar el 10 d'agost de 1789 una primera llei marcial mitjançant la qual donava als ajuntaments la potestat de reprimir els desordres que es donaven. Els demanava de vetllar pel manteniment de la tranquil·litat pública i els atorgava la potestat de requisar per apaivagar els desordres, les milícies nacionals, la gendarmeria i les tropes⁶⁵. Amb l'acceptació d'aquest decret, l'Assemblea sostreia al rei bona part de la

⁶² Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 492.

⁶³ *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 8, p. 240.

⁶⁴ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI*, op. cit., p. 700.

⁶⁵ Alguns articles del decret del 10 d'agost de 1789 deien el següent : « Que toutes les municipalités du royaume, tant dans les villes que dans les campagnes, veilleront au maintien de la tranquillité publique ; et que, sur le simple réquisition, les milices nationales, ainsi que les maréchaussées, seront assistées des troupes, à l'effet de poursuivre et d'arrêter les perturbateurs du repos public, de quelque état qu'ils puissent être » ; « Que tous les attroupements séditieux, soit dans les villes, soit dans les campagnes, même sous prétexte de chasse, seront incontinent dissipés par les milices nationales, les maréchaussées et les troupes, sur la simple réquisition des municipalités » ; « Que les officiers jureront, à la tête de leurs [troupes], en présence des officiers municipaux, de rester fidèles à la nation, au Roi et à la loi, et de ne jamais employer ceux qui seront sous leurs ordre contre les citoyens, si ce n'est sur la réquisition des

competència del manteniment de la tranquil·litat pública per tal d'evitar molt probablement noves estratègies militars de la seva part i nous moviments de tropes que podien acabar amb la repressió del procés revolucionari.

Davant de les ofensives de l'Assemblea Nacional Constituent, Lluís XVI no es va quedar aturat i jugant al joc de l'aparent conciliació va començar a demanar al cos legislatiu algunes de les competències més importants que havia tingut, com ara el manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública.

En aquest sentit, el 4 d'octubre de 1789 Lluís XVI va fer la primera temptativa per a recuperar les seves competències, en el moment en que l'Assemblea Nacional Constituent se li va adreçar per a demanar-li l'acceptació de la Declaració dels drets de l'home i del ciutadà i els dinou primers articles de la nova Constitució.

« Dans l'ordre actuel des choses —va comentar, Lluís XVI— je ne puis protéger efficacement ni le recouvrement des impositions légales, ni la libre circulation des subsistances, ni la sûreté individuelle des citoyens. Je veux cependant remplir ces devoirs essentiels de la royauté. Le bonheur de mes sujets, la tranquillité publique et le maintien de l'ordre social en dépendent ; ainsi je demande que nous levions en commun tous les obstacles qui pourraient contrarier une fin si désirable et si nécessaire. »⁶⁶

Lluís XVI però no va tenir massa sort amb la seva petició. El poder executiu no li va ser concedit —és a dir, el manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública— i a més a més, l'endemà mateix de la proposta, un nombrós grup de parisencs el van forçar no només a acceptar la Declaració dels drets de l'home i del ciutadà, sinó a traslladar-se a París i a abandonar Versalles. En fi, quatre mesos després d'aquesta petició, Lluís XVI va adreçar-se de nou a l'Assemblea Nacional Constituent per a demanar-li el mateix, és a dir, el poder executiu a les seves mans.

« Messieurs, la gravité des circonstances où se trouve la France —va comentar Lluís XVI a l'Assemblea Nacional Constituent el 4 de febrer de 1790— m'attire au milieu de vous. Le relâchement progressif de tous les liens de l'ordre et de la subordination, la suspension ou l'inactivité de la justice, les mécontentements qui naissent des privations particulières, les oppositions, les haines malheureuses qui sont la suite inévitable des longues dissensions, la situation critique des finances et les incertitudes sur la fortune publique, enfin, l'agitation générale des esprits, tout semble se réunir pour entretenir l'inquiétude des véritables amis de la prospérité et du bonheur du royaume »⁶⁷

Lluís XVI, presentant semblant quadre calamitosos de la situació de França, pretenia recuperar el poder executiu. No sense abans però, assenyalar un balanç del tot positiu dels treballs que

officiers civils ou municipaux, laquelle réquisition sera toujours lue aux troupes assemblées », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 378-379. Veure en l'annex número 8 el projecte de decret del 10 d'agost de 1789.

⁶⁶ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 714.

⁶⁷ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 429.

havia portat a terme per a la felicitat de França, i això, malgrat no tenir a les seves mans tots els mitjans de l'autoritat.

« Les horreurs de la disette que la France avait à redouter l'année dernière —va dir Lluís XVI— ont été éloignées par des soins multipliés et des approvisionnements immenses. Le désordre que l'état ancien des finances, le discrédit, l'excessive rareté du numéraire et le dépérissement graduel des revenus devaient naturellement amener ; ce désordre, au moins dans son éclat et dans ses excès, a été jusqu'à présent écarté. J'ai adouci partout, et principalement dans la capitale, les dangereuses conséquences du défaut de travail ; et nonobstant l'affaiblissement de tous les moyens d'autorité, j'ai maintenu le royaume, non pas, il s'en faut bien, dans le calme que j'eusse désiré, mais dans un état de tranquillité suffisante pour recevoir le bienfait d'une liberté sage et bien ordonnée. »⁶⁸

El cert és que Lluís XVI, de primer, pretenia guanyar-se la simpatia de l'Assemblea Nacional Constituent abans de demanar-li quelcom que aquesta gestionava i que es negava a lliurar-li perquè desconfiava d'ell. I per aquesta raó, molt probablement, no va escatimar en paraules per mostrar-se proper a la voluntat de l'Assemblea, tot dient que defendria la llibertat constitucional i que prepararia el seu fill per fer-li acceptar el nou ORDRE que s'estava definint al cos legislatiu.

« Je défendrai donc —va comentar Lluís XVI a l'Assemblea Nacional Constituent— je maintiendrai la liberté constitutionnelle, dont le vœu général, d'accord avec le mien, a consacré les principes. Je ferai davantage ; et de concert avec la Reine, qui partage tous mes sentiments, je préparerai de bonne heure l'esprit et le cœur de mon fils au nouvel ordre de choses que les circonstances ont amené. »⁶⁹

Acabada aquesta intervenció, però, Lluís XVI ja va començar a deixar clar què volia i perquè s'havia adreçat a l'Assemblea Nacional Constituent. Li va demanar que li lliurés el poder executiu. Per a ser més exactes, que el reforçés, i això perquè aquest poder —tot i no dir-ho Lluís XVI— estava per una banda a mans de dos comitès de l'Assemblea, el comitè de rapports i el comitè de recerques, i per l'altra, a mans de tots els ajuntaments francesos que tenien l'obligació de vetllar pel manteniment de la tranquil·litat pública i requisar les tropes quan així ho consideraven oportú.

És clar que, Lluís XVI, coneixent com coneixia tot l'entrellat i què hi havia en joc a cada moment, així com també, les desconfiances que existien entre ell i l'Assemblea Nacional Constituent, mai desaparegudes, va anar una mica més enllà de demanar el poder executiu, i va demanar a l'Assemblea, allò que inevitablement li havia d'acordar de primer, si pretenia acordar-li aquesta en algun moment el poder executiu: la confiança. Lluís XVI va demanar a l'Assemblea que li fes confiança, perquè sense aquest valor, sabia massa bé que no li traspassaria el poder executiu.

Finalment, Lluís XVI va recordar a l'Assemblea Nacional Constituent que cap ORDRE podia existir sense un poder executiu fort, així com també que no era convenient que hi hagués

⁶⁸ Id., t. 11, p. 429.

⁶⁹ Id., t. 11, p. 430.

confusió de poders, perquè quan hi havia confusió de poders, sovint la cosa generava en perilloses tiranies. Lluís XVI, amb semblants arguments, prou devia saber que el poder executiu existia dins del poder legislatiu.

« Je ne dois point le mettre en doute —va dir Lluís XVI a l'Assemblea Nacional Constituent— en achevant votre ouvrage, vous vous occuperez sûrement avec sagesse et avec ardeur de l'affermissement du pouvoir exécutif, cette condition sans laquelle il ne saurait exister aucun ordre durable au-dedans ni aucune considération au dehors. Nulle défiance ne peut raisonnablement vous rester ; ainsi il est de votre devoir, comme citoyens et comme fidèles représentants de la nation, d'assurer au bien de l'Etat et à la liberté publique cette stabilité qui ne peut dériver que d'une autorité active et tutélaire. Vous aurez sûrement présent à l'esprit que, sans une telle autorité, toutes les parties de votre système de Constitution resteraient à la fois sans lien et sans correspondance ; et en vous occupant de la liberté que vous aimez et que j'aime aussi, vous ne perdrez pas de vue que le désordre en administration, en amenant la confusion des pouvoirs, dégénère souvent par d'aveugles violences dans la plus dangereuse, et la plus alarmante de toutes les tyrannies. »⁷⁰

Tanmateix, com que Lluís XVI coneixia bé com funcionava l'art de la diplomàcia, no va acabar el seu discurs assenyalant que la confusió de poders podia conduir a una tirania. Evidentment, i per fer més digerible la seva proposta, Lluís XVI no va estar-se de recordar que ell no demanava el poder executiu per a ell sinó per a la felicitat de França, tot deixant caure de passada que a l'Assemblea Nacional Constituent li convenia no deixar-se endur per les impressions que els seus arguments podien provocar-li i tenir en compte només allò que li convenia al regne de França.

« Ainsi, non pas pour moi, Messieurs —va comentar Lluís XVI al cos legislatiu— qui ne compte point ce qui m'est personnel près des lois et des institutions qui doivent régler le destin de l'empire, mais pour le bonheur même de notre patrie, pour sa prospérité, pour sa puissance, je vous invite à vous affranchir de toutes les impressions du moment, qui pourraient vous détourner de considérer dans son ensemble ce qu'exige un royaume tel que la France, et par sa vaste étendue, et par son immense population, et par ses relations inévitables au dehors. »⁷¹.

De fet, Lluís XVI que encara continuava pensant mesos després de l'assalt de la Bastilla que l'Assemblea Nacional Constituent s'havia d'acostar a ell, i no ell a l'Assemblea, li va demanar de nou que se li acostés per tal de posar fi als desordres, així com també, que aclarís el poble sobre els seus veritables interessos.

« Par quelle fatalité, lorsque le calme commençait à renaître, de nouvelles inquiétudes se sont-elles répandues dans les provinces ! —va dir Lluís XVI a l'Assemblea Nacional Constituent— par quelle fatalité s'y livre-t-on a de nouveaux excès ! Joignez-vous à moi pour les arrêter, et empêchons de tous nos efforts que des violences criminelles ne viennent souiller ces jours où le bonheur de la nation se prépare. Vous qui pouvez influer par tant de moyens sur la

⁷⁰ Id., t. 11, p. 430.

⁷¹ Id., t. 11, p. 430.

confiance publique, éclairez sur les véritables intérêts le peuple qu'on égare, ce bon peuple qui m'est si cher, et dont on m'assure que je suis aimé, quand on veut me consoler de mes peines. »⁷².

I amb això, ja va acabar el seu discurs, no sense demanar quelcom que sota la Convenció Nacional els diputats asseguts als bancs més alts de l'Assemblea van demanar sovint: Unitat. Unitat d'acció per tal de consolidar un ORDRE⁷³.

« Ne professons tous, à compter de ce jour —va mencionar Lluís XVI— ne professons tous, je vous en donne l'exemple, qu'une seule opinion, qu'un seul intérêt, qu'une seule volonté, l'attachement à la Constitution nouvelle, et le désir ardent de la paix, du bonheur et de la prospérité de la France. »⁷⁴

Març 1790 / Juny 1791: la conspiració

El 4 de febrer de 1790 Lluís XVI no va aconseguir el que volia, malgrat la majoria de diputats van aplaudir el seu discurs. L'extrema esquerra de l'Assemblea Nacional Constituent no va fiar-se de les seves paraules i l'extrema dreta no les va estimar massa⁷⁵. El cert és que, pocs dies després d'aquest discurs, dues noves lleis marcial van ser adoptades després de vives discussions, i en el text d'aquestes dues lleis marcial, ja va quedar clar que l'Assemblea Nacional Constituent no pensava donar al rei el poder executiu, ni les competències necessàries per al manteniment de la tranquil·litat pública. L'Assemblea preferia que els ajuntaments s'encarreguessin de restaurar la tranquil·litat pública quan aquesta es perdia, i no atorgar al rei la capacitat de coordinar tots els ajuntaments i mobilitzar totes les tropes per apaivagar els desordres que podien donar-se⁷⁶.

Lluís XVI va comprendre molt probablement aleshores, que a les bones, bones, l'Assemblea Nacional Constituent no li donaria el poder executiu. D'aquí, pot explicar-se molt probablement, que comencés a valorar amb més força el fet d'escapar-se de París, així com també, de pactar d'amagat amb alguns diputats perquè defensessin els poders reials en els debats parlamentaris⁷⁷.

A l'abril de 1790 Lluís XVI va aconseguir que Honoré-Gabriel-Riquetti, comte de Mirabeau, defensés d'amagat de tothom —és a dir, dissimuladament— a l'Assemblea Nacional

⁷² Id., t. 11, p. 430.

⁷³ Maria Betlem CASTELLÀ i PUJOLS, *Legisladors a cavall, intermediaris en campanya i forjadors d'un somni: comissaris i representants en missió en el sud-est francès (1793-1795)*, Diploma d'Estudis Avançats, sota la direcció de Lluís Roura i Aulinas, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 2004, 523 p.

⁷⁴ *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 11, p. 431.

⁷⁵ Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 513.

⁷⁶ Veure el capítol número 6 d'aquesta tesi doctoral. Concretament l'apartat número 9 que porta per títol: "Propostes: Llei marcial".

⁷⁷ Jean-Christian Petitfils sobre el perquè de la fugida del rei el 20 de juny de 1791 ha escrit el següent: « Louis XVI, malgré tous les ménagements dont il avait usé, voyait bien qu'il n'avait aucune prise sur les événements et qu'en restant à Paris il ne parviendrait jamais à ramener l'ordre. Il avait perdu toute marge de manœuvre. L'Assemblée ne lui reviendrait jamais », Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI*, op. cit., p. 777.

Constituent els interessos de la reialesa, així com també, que comunicés a la reina l'estratègia a seguir i notes i reflexions polítiques sobre els afers que es discutien dia a dia al cos legislatiu⁷⁸. Mirabeau va ser escollit pel rei perquè des de les jornades d'octubre promovia a l'Assemblea una constitució monàrquica on el poder executiu treballava de costat amb el poder legislatiu⁷⁹.

Al llarg de 1790 Lluís XVI no es va donar per vençut en els seus intents per recuperar el poder executiu, i probablement per aquest fet, va jugar-se-la amb Mirabeau. Tanmateix, quan l'Assemblea Nacional Constituent va disculpar la insurrecció de Nancy el mes de desembre de 1790 —i això quan el rei havia aplaudit l'actuació de Bouillé— i va atorgar al comitè militar la reorganització dels regiments i no al rei, Lluís XVI va comprendre ja que no li quedava altre opció que marxar de París si volia recuperar la definició, la gestió i el manteniment de l'ORDRE que havia de regir França.

Així doncs, a finals de desembre de 1790, Lluís XVI va començar a preparar una doble conspiració. Per una banda, va voler desestabilitzar l'Assemblea Nacional Constituent i per l'altra, va començar a preparar la seva fugida. Per portar a terme tot això, va comptar amb tres homes claus: Mirabeau, Montmorin, que no havia estat destituït com a ministre el mes de novembre, i Bouillé.

Mirabeau va voler organitzar una xarxa nacional d'agents per tal de manipular l'opinió pública⁸⁰, així com també, inundar l'Assemblea Nacional Constituent d'adreces, provinents de diferents departaments, demanant la dissolució de l'Assemblea i la convocatòria d'una nova legislatura, un cop Bouillé hagués assegurat la fugida del rei i de la seva família cap a Compiègne o Fontainebleau. Mirabeau volia una nova Assemblea composta de diputats propers a revisar la Constitució per tal de reforçar el poder executiu⁸¹.

Per altra banda, mentre Mirabeau tramava tot això, Montmorin es va posar amb contacte amb aquest primer per tal de desacreditar a l'Assemblea Nacional Constituent. I això per desig de Lluís XVI que volia veure l'Assemblea desacreditada en el moment de la seva fugida. D'aquesta manera podia sostenir que marxava arran del descrèdit del cos legislatiu⁸². Amb semblant conspiració, Lluís XVI buscava ni més ni menys que la pèrdua de confiança de la nació amb l'Assemblea.

Finalment, mentre tot això es tramava, és a dir, el descrèdit de l'Assemblea Nacional Constituent, Lluís XVI va començar a organitzar la seva fugida al costat de Bouillé i a enviar diners a l'estranger per tal de pagar les tropes que havien de protegir-lo en el moment de marxar⁸³. Però, per l'abril de 1791, Lluís XVI va patir un nou entrebanc en el seu desig de recuperar les seves competències. El 2 d'abril va morir Mirabeau provocant la consternació de tot el país, malgrat, els clubs i els diaris patriòtics sospitaven des de feia mesos del seu doble

⁷⁸ Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 523.

⁷⁹ Id., p. 523.

⁸⁰ Id., p. 537.

⁸¹ Id., p. 540.

⁸² Id., p. 538.

⁸³ Id., p. 540.

joc i Antoine-Pierre-Joseph-Marie Barnave i els germans Lameth, Charles-Malo-François i Alexandre-Théodore Victor, havien tallat les seves relacions amb ell pel mes de maig de 1790⁸⁴. Pel que sembla, els contactes de Mirabeau amb el rei s'havien iniciat ja pels volts de l'octubre de 1789⁸⁵.

La resta és coneguda per tothom. La nit del 20 de juny de 1791 de la mà de Fersen, amic o amant de Maria Antonieta, Lluís XVI va abandonar les Tulleries juntament amb la seva família direcció: Montmédy, amb l'objectiu de recobrar la batuta del director de l'orquestra que havia començat a perdre el 23 de juny de 1789.

⁸⁴ El 2 de març de 1791 Alexandre Lameth va denunciar la vinculació de Mirabeau amb els aristòcrates en el Club dels Jacobins. Gérard MAINTENANT, *Les Jacobins*, Presses Universitaires de France, Paris, 1984, p. 20.

⁸⁵ Marcel DORIGNY, « Mirabeau Gabriel Honoré Riqueti, comte de, dit Mirabeau l'Aîné », *Dictionnaire historique de la Révolution française, op. cit.*, p. 751.

7.) *La clara visió d'un rei*

Lluís XVI no va ser només un rei apassionat pels rellotges i la cacera, o un rei indecís que depenia de la reina⁸⁶ o un rei inicialment amb dificultats per assegurar la seva descendència, i molt sovint depressiu⁸⁷. Lluís XVI, per alguns discursos que va fer i per la carta que va deixar escrita el 20 de juny de 1791, va demostrar ser un rei que sabia prou bé què hi havia en joc i què no en aquella Revolució que li havia esclatat en el seu reialme, com un polvorí, el 14 de juliol de 1789.

De fet, Jérôme Pétion que era un jacobí radical, amic de Jacques-Isidore-Maximilien Robespierre, i que va anar-lo a buscar a Versalles després de la seva fugida, va dir el següent de Lluís XVI: « Ceux qui ne le connaissent pas, seraient tentés de prendre cette timidité pour de la stupidité, mais on se tromperait ; il est très rare qu'il lui échappe une chose déplacée et je ne lui ai pas entendu dire une sottise »⁸⁸. I Jeanne-Marie-Phlipon Roland, més coneguda com Madame Roland, va comentar el següent del seu monarca : « Ce n'était ni l'imbécile abruti qu'on exposait au mépris du peuple, ni l'honnête homme bon et sensible que préconisaient ses amis »⁸⁹.

L'autoritat reial

Lluís XVI sabia bé que l'Assemblea Nacional Constituent havia debilitat l'autoritat reial, que li havia pres la batuta del director de l'orquestra i que el poder executiu no estava a les seves mans.

Lluís XVI ho sabia bé i ho va deixar escrit quan va marxar, quan va fugir, però també ho va deixar escrit en altres ocasions. Cas, per exemple, de la carta que va adreçar a Carles V per a comentar-li que no acceptava cap dels actes contraris a l'autoritat reial que havia adoptat després del 15 de juliol de 1789, quan va posar punt i final als seus combats directes per recuperar les seves competències.

« Je me dois à moi-même —va escriure Lluís XVI— je dois à mes enfants, je dois à ma famille et à toute ma maison de ne pouvoir laisser avilir entre mes mains la dignité royale qu'une longue suite de siècles a confirmée dans ma dynastie [...] J'ai choisi Votre Majesté, comme chef de la seconde branche, pour déposer en vos mains la protestation solennelle que j'éleve contre tous les actes contraires à l'autorité royale qui m'ont été arrachés par la force depuis le 15 juillet de

⁸⁶ Sobre la dependència de Lluís XVI respecte a Maria Antonieta, Timothy Tackett ha escrit el següent: « Il finit par écouter de plus en plus Marie-Antoinette à qui il demandait toutes sortes de conseils. En 1788, il avait commencé à l'inviter à certaines réunions du Conseil. Même lorsqu'elle n'était pas présente, il quittait parfois la salle au milieu d'une discussion pour connaître son avis – au grand étonnement de ses ministres. Et, à la différence du roi, l'incertitude et l'indécision n'étaient pas le fort de la reine. Elle n'avait jamais douté un seul instant que les réformes proposées par les ministres « patriotes » et libéraux étaient totalement contraires à toutes ses convictions. », Timothy TACKETT, *Le roi s'enfuit. Varennes et l'origine de la Terreur*, op. cit., p. 62.

⁸⁷ Jean-Christian Petitfils ha escrit el següent sobre el caràcter depressiu de Lluís XVI: « Le roi, profondément dépressif, ne gouvernait plus que par intermittence, entêté dans son mutisme habituel », Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI*, op. cit., p. 657.

⁸⁸ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI*, op. cit., p. 802.

⁸⁹ Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 565.

cette année, et, en même temps, pour accomplir les promesses que j'ai faites par mes déclarations du 23 juin précédent. »⁹⁰

I de fet, no només Lluís XVI sabia que l'Assemblea Nacional Constituent li havia debilitat l'autoritat reial. Maria Antonieta que percebia prou bé les coses, també ho sabia, i així li ho va comentar al seu germà el 22 d'octubre de 1790 davant del fet que Lluís XVI començava a barallar la possibilitat d'escapar-se: « Au fond, le roi sent lui-même l'opportunité de s'opposer aux envahissements de l'Assemblée, qui ne tend à rien moins qu'à anihiler complètement le pouvoir royal ». ⁹¹

La pèrdua de competències

Lluís XVI va percebre també sota l'Assemblea Nacional Constituent com una a una les competències més importants que havia tingut a les seves mans se li escapaven. És a dir, la definició d'un ORDRE, la seva gestió i el seu manteniment.

Així doncs, el 23 de juny de 1789 va veure passar de les seves mans a les mans de l'Assemblea Nacional Constituent el poder legislatiu, el 28 de juliol de 1789 va veure passar de les seves mans a les mans del comitè de rapports la gestió de l'ordre públic i de les seves mans a les mans del comitè de recerques, els contactes amb la policia i la persecució dels crims de « lèse-nation » —s'havia passat del crim de « lèse-majesté » al crim de « lèse-nation »— i el 10 d'agost de 1789 va veure passar de les seves mans a les mans dels ajuntaments el manteniment de la tranquil·litat pública.

Lluís XVI va veure, per tant, amb tot aquest traspàs de competències, el debilitament de l'autoritat reial, però també la pèrdua del poder executiu. D'un poder executiu que en principi i segons la doctrina de la divisió de poders, li pertanyia. Tanmateix, l'Assemblea Nacional Constituent preferia tenir-lo a les seves mans. Va acordar al comitè de rapports la competència de gestionar els desordres i als ajuntaments la competència de mantenir la tranquil·litat pública, i va negar-se reiteradament a donar al rei aquestes competències, sobretot, la coordinació de l'apaivagament dels desordres que va ser confiada als ajuntaments per diferents lleis marcial⁹².

⁹⁰ Id., p. 735.

⁹¹ Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 529.

⁹² Decret del 10 d'agost de 1789, llei marcial del 9 de febrer de 1790 i llei marcial del 26 de febrer de 1790. Veure en l'annex número 8 d'aquesta tesi doctoral el decret del 10 d'agost de 1789, el decret del 9 de febrer de 1790 i el decret del 26 de febrer de 1790. Per altra banda, respecte la desconfiança de l'Assemblea Nacional Constituent a donar-li al rei la competència d'apaivagar els desordres, Georges Carrot n'ha dit el següent: « L'Assemblée nationale ténait ses pouvoirs à la fois d'une sédition militaire et de la faiblesse du pouvoir royal. Mais le roi, disposait encore d'assez nombreuses troupes restées dans le devoir. Les députés pouvaient-ils lui demander de les faire intervenir pour rétablir l'ordre ? C'eut été risquer de sa part une reprise en mains à la quelle songeaient déjà certains tenants de l'ordre ancien. Pour ne pas aventurer dans une épreuve de force les premiers résultats de la révolution politique, la majorité préféra aller de l'avant, tout en cherchant à canaliser au profit de la révolution bourgeoise la force immense de cette insurrection paysanne. », Georges CARROT, *Révolution et maintien de l'ordre, 1789-1799*, op. cit., p. 82.

De fet, la desconfiança de l'Assemblea Nacional Constituent vers el rei era tan gran, que en el moment en que aquesta va necessitar que algú coordinés de més a prop els apaivagaments dels desordres, va preferir enviar comissaris civils a l'indret dels aldarulls abans que donar al rei la capacitat de fer-ho. Això sí, l'Assemblea va acceptar que el rei nomenés els comissaris civils, però els informes d'aquests, per extreure'n conclusions, van passar al comitè de rapports que va ser sempre sota el cos legislatiu el màxim responsable de la gestió de l'ordre públic. (Veure la taula número 1)⁹³

Taula núm. 1

PODER	COMPETÈNCIES		RESPONSABLE
Legislatiu	Definició de l'ORDRE		Assemblea
Executiu	Gestió de l'ORDRE		Administració (Departaments / Districtes / Ajuntaments)
	Manteniment de l'ordre públic (i de la tranquil·litat pública)	Gestió de l'ordre públic	Comitè de Rapports ↓ Administració (Departaments / Districtes / Ajuntaments)
		Manteniment de la tranquil·litat pública	Ajuntaments / Policia ↑ (sota la vigilància del comitè de rapports i dels departaments i dels districtes)
		Vigilància de l'ordre públic	Comitè de Recerques / Policia
Judicial	Garantia de l'ORDRE (i de l'ordre públic)	Crims de « lèse-nation » ↑ (sota la vigilància del comitè de recerques i del comitè de rapports)	Tribunal de Châtelet / Tribunal d'Orléans
		Altres crims i delictes	Altres Tribunals

⁹³ L'objectiu d'aquesta taula és mostrar com el poder legislatiu (color lila) va acabar acaparant competències que pertanyien tan al poder executiu com al poder judicial. Així com també, mostrar com el poder executiu no controlava algunes de les competències que li pertanyien, i la influència del comitè de rapports i del comitè de recerques.

El rei treballa per recobrar les seves competències

De juny de 1789 a juny de 1791, Lluís XVI no va deixar de treballar per a recuperar les competències que una darrera l'altra, l'Assemblea Nacional Constituent li va anar prenent. De primer, va actuar a la ofensiva, després, va jugar el paper de la conciliació, i finalment quan ja veure que no recuperava ni la definició de l'ORDRE, ni la seva gestió ni el seu manteniment, i molt més en concret, el manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública, jugant el paper de rei constitucional, va començar a conspirar. Per una banda, cercant desprestigiar a l'Assemblea, per l'altra, preparant la seva fugida.

Tanmateix, la seva estratègia per a recuperar les seves competències, no va acabar amb aquestes polítiques. Lluís XVI va reorganitzar també el seu govern per fer-lo més eficaç. I va fusionar per exemple, el Consell d'Estat, amb el Consell reial de finances i amb el Consell de Dépêches⁹⁴. Aquest darrer, molt important, perquè era el Consell que controlava totes les correspondències del rei. És a dir, tota la informació entrant i sortint dels gabinets del monarca.

Per tant, Lluís XVI davant d'un cos legislatiu que li prenia les competències, va mirar de fer-se eficient per tal de recuperar-les, organitzant de la millor manera possible els gabinets del seu govern.

El rei juga amb la única competència que li queda

L'única competència important que li va quedar a Lluís XVI, i amb la qual va jugar mentre va poder per tal de frenar els projectes de l'Assemblea Nacional Constituent, va ser la de sancionar els decrets i difondre'ls. És clar que, jugant amb aquesta competència i no sancionant de bona hora la Declaració dels drets de l'home i del ciutadà, va ser traslladat a les Tulleries el 6 d'octubre de 1789. I això perquè uns quants centenars de dones, algunes a cavall, el van anar a buscar a Versalles amb la protesta de no haver sancionat la declaració i amb el disgust a sobre pel banquet que havia ofert al regiment de Flandre. Els rumors deien que els soldats havien trepitjat l'escarapel·la nacional mentre cridaven entusiasmats: Visca el rei, visca la reina.

Tanmateix, malgrat el seu trasllat a les Tulleries, l'endemà d'un dia de pluja que no va acabar amb els ànims dels centenars de dones que el van anar a buscar, Lluís XVI no va deixar de jugar amb aquesta competència, i el comitè de rapports va protestar nombroses vegades per aquest fet. Els responsables d'aquest comitè opinaven que els desordres tenien lloc perquè els decrets de l'Assemblea no eren coneguts i en no difondre's, falsos decrets circulaven en el seu lloc⁹⁵.

El comitè de rapports prou va provar d'agilitzar-ne la difusió implicant els capellans. Volia que aquests llegissin els decrets al púlpit, però amb el cisma religiós que es va donar pels volts de novembre de 1790, l'Assemblea Nacional Constituent ja va poder constatar que no podia

⁹⁴ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 703.

⁹⁵ Veure l'apartat número 10 : « Propostes : La importància dels decrets », del capítol 6 d'aquesta tesi doctoral.

comptar massa amb el sector eclesiàstic per a difondre els seus decrets. I això perquè les jerarquies estaven més que en contra amb algunes decisions de l'Assemblea, com ara, amb el jurament exigít als eclesiàstics arran de la Constitució Civil del Clergat. Constitució que el rei havia tardat prou en sancionar.

Amb aquestes, els comissaris van ser aviat l'alternativa de l'Assemblea Nacional Constituent per a fer difondre els seus decrets⁹⁶, davant d'un rei que no va estar-se de fer servir les poques competències que li quedaven per frenar els projectes del cos legislatiu. L'Assemblea li havia pres la potestat de fer les lleis, i Lluís XVI, per dir-ho d'alguna manera es "venjava" d'aquesta retardant-ne la sanció dels seus decrets. Pel que sembla, el seu Garde des Sceaux els examinava bé perquè no hi hagués cap problema de forma i poguessin ser aviat difosos pel bé de la nació⁹⁷.

El rei coneix bé els diputats influents de l'Assemblea

Lluís XVI no només era conscient de les competències que perdia i de tot allò que estava en joc en aquella Revolució que li havia esclatat com un polvorí al seu reialme, Lluís XVI coneixia bé qui tenia pes al cos legislatiu, qui dominava els debats parlamentaris, qui encenia les passions amb els seus discursos.

Quan Lluís XVI es va proposar que algú havia de sostenir la causa de l'autoritat reial a l'Assemblea Nacional Constituent va pensar amb Mirabeau, que tenia tant de pes en aquesta Assemblea, que després de mort el van enterrar al Panteó per fer-li arribar tots els honors sota el lema: « Aux grands hommes, la patrie reconnaissante ». Amb aquestes, Mirabeau va ser el primer a rebre els honors del panteó, és clar que també, va ser el primer en sortir-ne, perquè un cop es va saber que havia conspirat, la Convenció Nacional va decidir de fer-lo sortir de tal lloc sagrat⁹⁸.

En fi, Lluís XVI coneixia bé els homes que tenien pes sota l'Assemblea Nacional Constituent i sabia perfectament a qui devia adreçar-se si volia aconseguir quelcom del cos legislatiu. I això perquè després de la mort de Mirabeau el 2 d'abril de 1791, Montmorin, el seu ministre, va trucar les portes del Triumvirat —Barnave, Alexandre Lameth i Adrien-Jean-François Duport— el 23 d'abril d'aquell mateix any⁹⁹. Només, vint-i-un dies després del decés de Mirabeau. Montmorin prou devia saber el pes que tenia aquest a l'Assemblea. I això perquè va adreçar-s'hi perquè defensessin les competències del rei i li retornessin a aquest el poder executiu que justament tenien a les seves mans¹⁰⁰.

El Triumvirat es va comprometre a retornar a Lluís XVI la seva dignitat i els seus poders, així com també, a afluixar la corda sobre el jurament imposat als eclesiàstics, i el rei es va

⁹⁶ Veure l'apartat número 11: « Propostes : Els comissaris », del capítol 6 d'aquesta tesi doctoral.

⁹⁷ Veure l'apartat número 5 : « Uns aliats difícils : els ministres » del capítol 6 d'aquesta tesi doctoral.

⁹⁸ Marcel DORIGNY, « Mirabeau Gabriel Honoré Riqueti, comte de, dit Mirabeau l'Aîné », *Dictionnaire historique de la Révolution française, op. cit.*, p. 751.

⁹⁹ Mona OZOUF, *Varenes, La mort de la royauté, 21 juin 1791, op. cit.*, p. 147.

¹⁰⁰ Id., p. 147.

comprometre amb el Triumvirat a fer acceptar a les Corts estrangeres la Constitució¹⁰¹. I això mentre ell continuava preparant la seva fugida.

En conclusió, Lluís XVI que sabia bé sota quins aires es movia el procés revolucionari, i això perquè alhora de conspirar va dirigir-se més vers els diputats de l'esquerra de l'Assemblea Nacional Constituent que vers els diputats de la dreta d'aquesta. Aquests eren minoritaris, l'extrema dreta no li ho posava massa fàcil¹⁰² i els diputats de l'esquerra solien ser, sobre la nació, un pèl més influents que els diputats de la dreta.

El rei coneix bé qui gestiona les seves competències

Lluís XVI coneixia bé qui gestionava bona part de les seves competències: els comitès de l'Assemblea Nacional Constituent. Per aquest fet, els va denunciar en la carta que va deixar escrita quan va marxar. És clar que, Lluís XVI també coneixia la mar de bé lo molt important que era el comitè de recerques, i això perquè aquest comitè, era el comitè que més difícil li ho posava per a poder conspirar.

El comitè de recerques s'encarregava del manteniment de l'ordre públic i, per dir-ho d'alguna manera, vigilava amb atenció tots aquells que estaven massa a favor del rei, així com també, tots aquells que estaven massa a favor dels diputats de l'extrema esquerra del president de l'Assemblea Nacional Constituent. Al rei, el fet que el comitè de recerques es dedicés a vigilar l'extrema esquerra no devia preocupar-li massa, però el fet que vigilés amb atenció a aquells que li eren fidels, ja li devia molestar un pèl més. De fet, és molt possible que a Lluís XVI no li agradés massa que el comitè de recerques es dedicés a vigilar els eclesiàstics refractaris que mostraven les seves simpaties per l'Antic règim, ni tampoc que es dedicés a rebre cartes obertes i cartes xifrades de tots aquells que, emigrats o no, sentien deferència cap a ell, ni tampoc que espiés les tropes que estaven a prop de les fronteres o les converses dels diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea, o el palau de les Tulleries. De fet, posats a imaginar, és molt possible que a Lluís XVI no li agradés massa que el comitè de recerques ordenés arrestos i fes interrogatoris, o enviés al tribunal de Chatêlet o al tribunal d'Orléans a tots aquells que s'oposaven d'alguna manera als projectes de l'Assemblea, projectes que ell mateix poc estimava¹⁰³.

De fet, és molt possible que a Lluís XVI no li agradés tot això perquè va denunciar explícitament el comitè de recerques en el moment en que va fugir. Potser alguns dels treballs que feia el comitè de recerques eren massa semblants a aquells que ell havia fet anteriorment per a mantenir l'ORDRE que ell tot sol definia.

En fi, Lluís XVI no només coneixia bé el poder dels comitès, i això perquè els seus ministres es van trobar sempre sota la mirada atenta d'aquests, així com també, totes les administracions del regne, sinó que Lluís XVI coneixia bé el rol de la Societat dels Amics de la Constitució. I això perquè va ser l'única societat o club que explícitament va denunciar en la seva carta del 20 de juny de 1791. Prou devia saber que controlaven els dos comitès més importants que hi havia

¹⁰¹ Id., p. 147.

¹⁰² Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 744-745.

¹⁰³ Veure el capítol número 4 i el capítol número 7 d'aquesta tesi doctoral.

sota l'Assemblea Nacional Constituent, el comitè de rapports i el comitè de recerques. De no saber-ho, per a què denunciar aquesta societat amb tan convenciment tot dient que influïa fins i tot al cos legislatiu?

Lluís XVI sabia bé la importància de la Societat dels Amics de la Constitució i com aquesta animava l'esperit revolucionari. L'esperit que calia aturar si volia recuperar la batuta del director de l'orquestra. Esperit que calia eliminar i desacreditar si volia recuperar la confiança de la nació.

Per altra banda, Lluís XVI no va ser l'únic que va denunciar el poder dels comitès; la seva dona, Maria Antonieta, també ho va fer a finals del mes de juliol de 1790. De fet, es va queixar del rol creixent que aquests tenien sobre l'Assemblea Nacional Constituent i del paper important que jugava el comitè diplomàtic¹⁰⁴.

Finalment, val a dir que els reis no van ser els únics que van denunciar el poder dels comitès. Els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent no van parar de fer-ho durant tota la legislatura. De fet, aquests van procedir de manera bastant semblant al rei, o millor dit, el rei va procedir de manera bastant semblant a ells, i això perquè van denunciar sempre el poder dels comitès i molt més explícitament el poder del comitè de recerques¹⁰⁵. És més, durant tota la legislatura van demanar-ne la seva supressió, exceptuant-ne però les vegades en que van poder gestionar-lo, perquè tot ha de ser dit, quan els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea van poder fer-se amb aquest comitè, aleshores no en van demanar la seva supressió¹⁰⁶.

El rei vol les competències per a ell tot sol

Lluís XVI anhelava tant recuperar l'autoritat reial que fins i tot dubtava de pactar amb els emigrats i amb les potències estrangeres per tal d'aconseguir-la. I això perquè no volia veure's subordinat ni als emigrats, i concretament al comte d'Artois, el seu germà petit, que sempre havia volgut influir-lo, ni a les potències estrangeres¹⁰⁷. Lluís XVI volia recuperar l'autoritat reial i no compartir-la, no pactar-la amb ningú. La volia per a ell perquè anhelava definir un ORDRE, gestionar-lo i mantenir-lo.

¹⁰⁴ Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique, op. cit.*, p. 531.

¹⁰⁵ Veure el subapartat : « Els contra informes » de l'apartat número 6 : « Els grans desajustaments » del capítol 6 d'aquesta tesi doctoral. I veure també, l'apartat número 3: « Les critiques a les recerques dels "enemics" » del capítol 7 d'aquesta tesi doctoral.

¹⁰⁶ Veure el capítol número 5 i el subapartat: « Els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea » de l'apartat número 4: « Les critiques a les recerques dels "enemics" » del capítol número 7 d'aquesta tesi doctoral.

¹⁰⁷ Jean-Christian Petitfils en relació al fet que Lluís XVI dubtava de pactar amb l'emigració i amb les potències estrangeres, ha escrit el següent: « Comme il l'avouait à Fersen, il redoutait en effet une action concertée des émigrés et des puissances européennes qui l'aurait placé « dans une trop grande dépendance de ceux qui seuls auraient le mérite d'avoir tout fait ». Lorsque Fersen et Louis de Bouillé examinèrent la route à emprunter pour gagner Montmédy, il fit savoir qu'en aucun cas il ne prendrait celle passant par les Flandres autrichiennes, Chimay et les terres de l'empereur. », Jean-Christian Petitfils, *Louis XVI, op. cit.*, p. 815.

De fet, el rei no volia anar a Coblenza, volia que Coblenza anés a ell¹⁰⁸. I no només això, no li agradaven massa les maniobres que els emigrats feien, liderats, la majoria de vegades, pel seu germà petit. En aquest sentit, cal dir que Lluís XVI es mostrarà, fins i tot, en desacord amb la Declaració de Pillnitz, signada per Leopold II i pel rei de Prússia, sota la influència del comte d'Artois, el 27 d'agost de 1791¹⁰⁹. I això perquè aquests amenaçaven els revolucionaris francesos, just en el moment que Lluís XVI es disposava a acceptar la Constitució, després d'haver fracassat en el seu viatge de fugida¹¹⁰.

« Vous ne sauriez croire combien cette marche m'a peiné —va escriure Lluís XVI sobre la Declaració de Pillnitz— Je l'étais déjà bien d'avoir vu le comte d'Artois aller à cette conférence de Pillnitz sans mon consentement. [...]. Ainsi vous allez me montrer à la Nation acceptant d'une main et sollicitant les puissances étrangères à l'autre. Quel homme vertueux peut estimer une pareille conduite ? Et croyez-vous me servir en m'ôtant l'estime des gens de bien ? J'espère que vous reviendrez à des idées plus sages.... »¹¹¹

El rei sap que la Revolució és una guerra d'opinions

Lluís XVI sabia perfectament que la Revolució que li havia esclatat com un polvorí en el seu reialme era una guerra d'opinions, de principis¹¹². Una lluita entre dues maneres d'entendre el món, de pensar-lo, de concebre'l.

Lluís XVI ho entenia d'aquesta manera, però també, ho entenia de manera semblant, la seva dona, Maria Antonieta, que va escriure l'1 de maig de 1790 al seu germà per a comentar-li el següent: « C'est une guerre d'opinions, et elle est loin encore d'être finie. Il n'y a en vérité que la justice de notre cause et le sentiment intime de notre conscience qui puissent nous soutenir. »¹¹³

Una lluita entre dues maneres d'entendre el món o entre dos models d'ORDRE diferents. El cert és que per als monarques, la Revolució que havia esclatat, era una guerra d'opinions, de principis, o com deia, amb altres paraules, la germana del rei, Madame Elisabeth, una guerra civil entre dos partits.

« Tu crains la guerre civile —va escriure la germana del rei— mois je t'avoue que je la regarde comme nécessaire [...] Je crois qu'elle existe [...]. Car toutes les fois qu'un royaume est divisé en deux partis [...] [il est] impossible de ne pas appeler cela une guerre civile [...]. Jamais l'anarchie ne pourra finir sans cela ; et je crois que plus on retardera, plus il y aura de sang répandu. Voilà mon principe. Il peut être faux ; cependant, si j'étais roi, il serait mon guide, et peut-être éviterait-il de grands malheurs. Mais, comme Dieu merci, ce n'est pas moi qui

¹⁰⁸ Id., p. 808.

¹⁰⁹ Annie CRÉPIN, « Pillnitz (Déclaration de) », *Dictionnaire historique de la Révolution française*, op. cit., p. 844.

¹¹⁰ Id., p. 833.

¹¹¹ Jean-Christian Petitfils, *Louis XVI*, op. cit., p. 833.

¹¹² Segons Joël Félix, Lluís XVI li va comentar a La Fayette el 25 de juny de 1791 que la Revolució era una guerra de principis que oposava partits. Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 553.

¹¹³ Id., p. 509.

gouverne, je me contente, tout en approuvant les projets de mon frère, de lui dire sans cesse qu'il ne saurait être trop prudent et qu'il ne faut rien hasarder. »¹¹⁴

El rei coneix bé el rol de la confiança

Lluís XVI sabia bé que, si volia definir de nou l'ORDRE que havia de regir el seu reialme, gestionar-lo i mantenir-lo, havia de recuperar la confiança de la nació. De fet, l'Assemblea Nacional Constituent li havia pres les competències que li havia pres perquè gaudia de la confiança de la nació. És més, de no gaudir l'Assemblea d'aquesta confiança, probablement no s'hauria consolidat mai malgrat fer el seu jurament del joc de pilota i afirmar que només la força de les baionetes la dissoldria.

La confiança de la nació amb ella, el fet de que la nació s'adrecés a ella i no al rei, el fet de que preferís comunicar-se amb ella i no amb el rei, va provocar que les competències més importants passessin del rei a l'Assemblea. I això perquè la nació en adreçar-se a ella li passava tota la informació, i l'Assemblea en negar-se a passar-la al rei, i en mirar de gestionar-la, va començar a controlar àmbits del poder executiu. I un cop va començar a controlar aquests àmbits, com el manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública, ja mai més va voler desfer-se d'aquests, i va passar a tenir a les seves mans parcel·les del poder executiu i parcel·les del poder judicial.

En aquest sentit, Lluís XVI que sabia bé tot això va provar de recuperar sota l'Assemblea Nacional Constituent tant la confiança de la nació com la confiança de l'Assemblea que es negava a donar-li les competències que li corresponien com a responsable del poder executiu perquè no hi confiava.

És clar que, Lluís XVI va fer quelcom més que mirar de recuperar la confiança de la nació i de l'Assemblea Nacional Constituent. Lluís XVI va mirar de minar la confiança que la nació tenia amb l'Assemblea, i va treballar juntament amb Mirabeau i Montmorin per tal de desacreditar-la. I no només això; Lluís XVI va provar també de desacreditar els jacobins perquè sabia massa bé el rol que jugaven i la influència que tenien dins del cos legislatiu¹¹⁵. Per tant, no deixa de ser curiós veure a Lluís XVI queixar-se en la seva carta del 20 de juny de 1791 de la campanya de desprestigi a la qual es veia immers. Sobretot, quan ell mateix pagava i conspirava per a desacreditar la Societat dels Amics de la Constitució, amb l'únic objectiu de recuperar la batuta del director de l'orquestra.

El rei coneix bé la importància de la nació

Lluís XVI no només sabia bé que havia de recuperar la confiança de la nació, sinó que sabia bé que havia de consolidar-se com l'únic representant d'aquesta si volia legitimar-se i fer-se de nou amb la definició de l'ORDRE, la seva gestió i el seu manteniment. Per aquest fet, no només va reclamar la confiança de la nació i de l'Assemblea Nacional Constituent, sinó que entre juliol

¹¹⁴ Id., p. 518-519.

¹¹⁵ Id., p. 538.

de 1789 i juny de 1791 va declarar algunes vegades que ell feia un amb la nació: « Eh bien ! C'est moi qui ne suis qu'un avec ma Nation ! »¹¹⁶.

Lluís XVI sabia massa bé que l'Assemblea Nacional Constituent es feia forta perquè semblava ésser la única que representava a la nació i ell va provar també de fer-se amb aquesta representació, i de fet, els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea, van provar sempre de convèncer a tothom que el rei emanava també de la nació, de la mateixa manera que ho feia l'Assemblea¹¹⁷.

De fet, i segons la Constitució que va decretar-se el 3 de setembre de 1791, els representants de la Constitució francesa eren l'Assemblea i el rei. L'article 2 del títol tercer: « Des pouvoirs publics » establí el següent : « La nation, de qui seule émanent tous les pouvoirs, ne peut les exercer que par délégation. La Constitution française est représentative ; les représentants sont le Corps législatif et le roi »¹¹⁸.

Per tant, pels comentaris de Lluís XVI, pels discursos que va fer i per la carta que va deixar escrita el 20 de juny de 1791, Lluís XVI devia saber bé que si volia de nou recobrar la batuta del director de l'orquestra li calien dues coses enmig del procés revolucionari: aconseguir la confiança de la nació i assegurar que ell feia un amb aquesta. Només així podria aconseguir desbancar l'Assemblea Nacional Constituent i la seva autoritat.

¹¹⁶ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 691.

¹¹⁷ *Id.*, p. 710.

¹¹⁸ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 32, p. 525.

8.) *La unió del comitè de rapports i del comitè de recerques*

Lluís XVI no va equivocar-se en cap moment quan va assenyalar en la seva carta del 20 de juny de 1791 que els comitès de l'Assemblea Nacional Constituent tenien un poder enorme. I no es va equivocar en cap moment quan va afirmar aquesta idea, perquè just l'endemà mateix de la seva fugida, l'Assemblea va decidir per fer front a la crisi que podia derivar-se d'aquesta decisió reial, fusionar dos comitès: el comitè de rapports i el comitè de recerques. El comitè que tenia a les seves mans la gestió de l'ordre públic: el comitè de rapports, i el comitè que tenia a les seves mans la vigilància de l'ordre públic: el comitè de recerques. És a dir, l'Assemblea va decidir unir els dos comitès que tenien entre les seves mans unes de les competències més importants del poder executiu: el manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública.

La unió del tàndem perfecte

El 21 de juny de 1791, al matí, quan l'Assemblea Nacional Constituent va saber que Lluís XVI juntament amb la seva família havia fugit, Charles Lameth va proposar al cos legislatiu d'incrementar entre sis i dotze membres el comitè de recerques, i això perquè, segons aquest diputat, s'havia comès un crim de « lèse-nation » i calia saber qui es trobava darrera d'aquest crim.

« Messieurs —va dir, Charles Lameth— il s'est commis un grand forfait, un crime de lèse-nation au premier chef, s'il en fut jamais. C'est pourquoi je demande que vous adjoigniez 6 ou 12 membres au comité des recherches qui, dans un moment plus calme, aura mille et mille recherches à faire pour savoir quels moyens on a employés, quelles personnes sont les auteurs ou les complices de ce crime. »¹¹⁹

En referència a aquesta proposta, l'Assemblea Nacional Constituent no va decidir res al respecte i els diputats van continuar deliberant sobre quines mesures havien d'adoptar enfront de la fugida del rei. Tanmateix, passades unes hores, el president de l'Assemblea, aquell dia, Alexandre-François-Marie de Beauharnais, que havia estat membre del comitè de rapports del 27 de gener al 27 d'abril de 1790, va comentar al cos legislatiu que no s'havia decidit res encara sobre la proposta feta per Charles Lameth sobre el fet d'incrementar el número de diputats del comitè de recerques. I aleshores, va succeir el següent: Louis-Guislain Boutteville-Dumetz, que havia estat membre del comitè de recerques dues vegades, del 20 d'octubre al 24 de novembre de 1789 i del 24 de desembre d'aquell mateix any al 26 d'abril de 1790, va proposar a l'Assemblea d'adjuntar el comitè de rapports al comitè de recerques. I aquesta va acceptar-ho d'immediat¹²⁰.

Amb aquestes, al cap d'una estona, i després que Claude-Ambroise Regnier—membre del comitè de rapports des del 7 de juliol de 1790— com a secretari de l'Assemblea Nacional Constituent, llegís la carta que Lluís XVI va deixar escrita, els presidents del comitè de rapports i del comitè de recerques, van adreçar una carta a l'Assemblea per assegurar-li que

¹¹⁹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 363-364.

¹²⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 372.

s'encarregarien de la situació. I això, molt probablement, perquè tenien a les seves mans el manteniment de l'ordre públic. Aquella competència tan important que mai l'Assemblea havia volgut acordar al rei per manca de confiança.

« Monsieur le Président —deia la carta que van escriure els dos presidents dels dos comitès reunits— Nous avons l'honneur de prévenir l'Assemblée nationale que ses comités des rapports et des recherches, réunis constamment, en exécution de son décret, ont concerté avec le département les mesures les plus étendues et les plus efficaces pour assurer, surtout pendant la nuit, le calme et la tranquillité de Paris, la sûreté des citoyens et leurs propriétés. Les comités ne se sépareront pas, et seront à toute heure prêts à recevoir les ordres de l'Assemblée, et à lui proposer les dispositions les plus convenables. Nous sommes, avec respect, Monsieur le Président, les présidents des comités réunis. Charles Voidel, président des recherches, Charles-Claude Delacour, président du comité des rapports, Paris, 21 juin 1791. »¹²¹

El 21 de juny de 1791 per tant, la unió del tàndem perfecte va tenir lloc. I això perquè l'Assemblea Nacional Constituent necessitava assegurar l'ordre públic, i aquest ordre públic s'assegurava des de feia temps a través dels seus comitès, del comitè de rapports i del comitè de recerques.

L'acció conjunta del tàndem perfecte

El comitè de rapports juntament amb el comitè de recerques, van encarregar-se des de l'endemà mateix de la fugida del rei d'assegurar l'ordre públic, i un cop, localitzat el rei, de determinar què havia passat, és a dir, de saber perquè el rei havia fugit i qui l'havia ajudat a fer-ho.

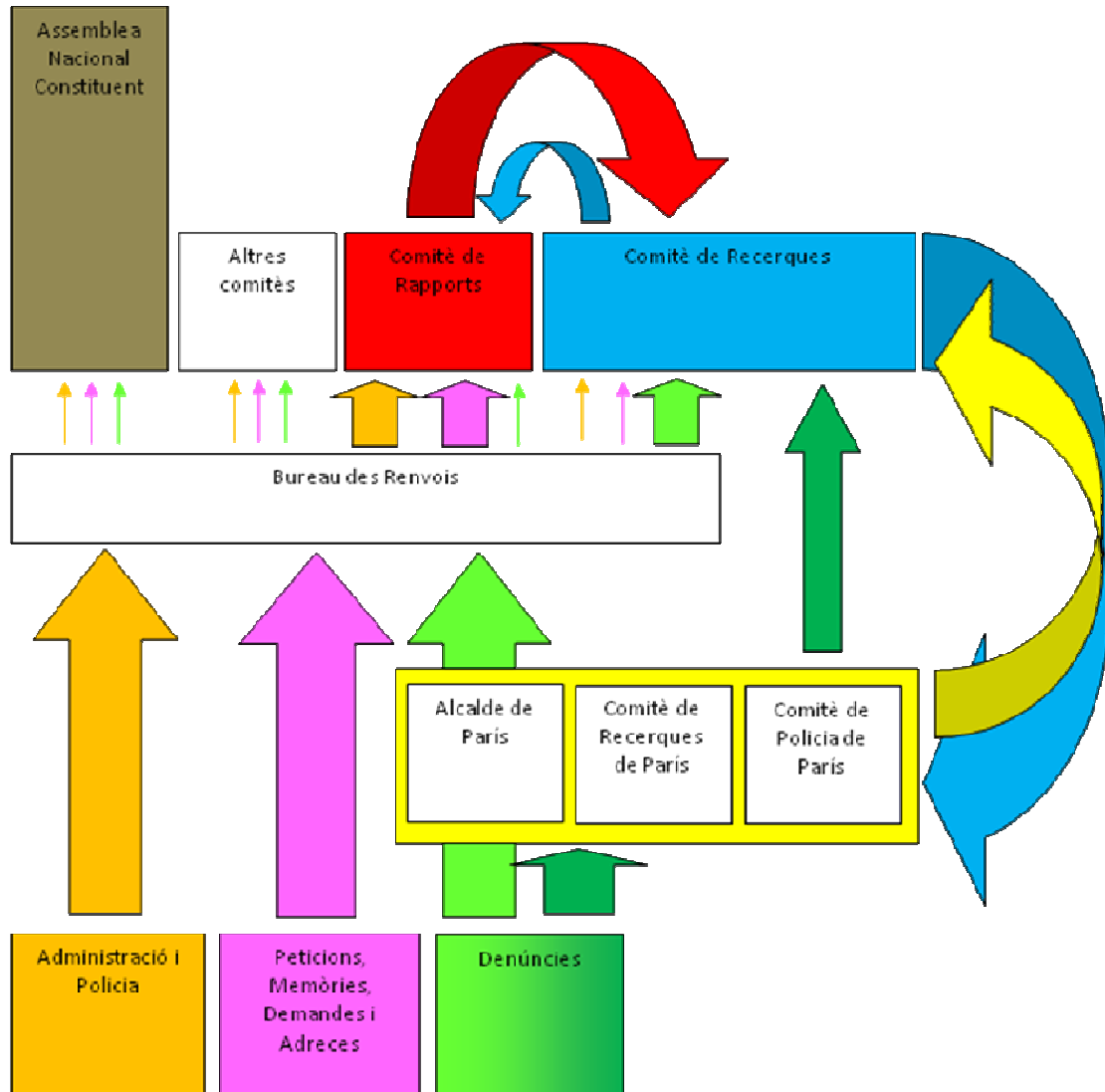
L'Assemblea Nacional Constituent va permetre que aquests dos comitès es fessin amb el control de la situació perquè aquests dos comitès tenien realment a les seves mans, des de juliol de 1789, el manteniment de l'ordre públic i el control de la informació més important que arribava a l'Assemblea. El comitè de rapports rebia tota la informació relativa a l'administració i a la policia, informació que, en principi, hauria hagut de rebre el rei, així com també, les peticions, les memòries, les demandes i les adreces de la nació. Per altra banda, el comitè de recerques rebia les denúncies que la nació feia al cos legislatiu, la majoria d'informacions importants que l'alcalde de París adreçava a l'Assemblea i bona part de les informacions que controlaven el comitè de recerques de París i el comitè policial d'aquesta ciutat.

L'Assemblea Nacional Constituent, a més a més, sabia que aquests dos comitès formaven un tàndem perfecte. I això perquè la major part dels informes importants que van ser llegits a l'Assemblea, van ser redactats per aquests dos comitès entre 1790 i 1791. Dos comitès que creats el mateix dia, el 28 de juliol de 1789, es van complementar sempre perfectament. Mentre el comitè de rapports gestionava els desordres, el comitè de recerques en buscava els autors. Mentre el comitè de rapports gestionava l'ordre públic, el comitè de recerques el

¹²¹ *Archives Parlementaires, op. cit., t. 27, p. 395.*

vetllava, tot donant ordres al comitè de recerques de París i a la policia d'aquesta ciutat. (Veure l'esquema número 1)¹²²

Esquema núm. 1

A partir del 21 de juny de 1791 aquests dos comitès, el comitè de rapports i el comitè de recerques, sempre en contacte per al manteniment de l'ordre públic, van començar a rebre conjuntament la informació més important que arribava a l'Assemblea Nacional Constituent, així com també, a gestionar els afers conjuntament per tal de poder assegurar l'ordre i la tranquil·litat pública.

¹²² Mitjançant aquest esquema volem mostrar a on anava adreçada la correspondència relativa a l'administració i a la policia, a on les peticions, les memòries, les demandes i les adreces i a on les denúncies. I també volem mostrar el traspàs d'informació entre el comitè de rapports i el comitè de recerques, i entre el comitè de recerques i la municipalitat de París, per ser més exactes, entre aquest comitè i l'alcalde de París, el comitè de recerques de París i el comitè de policia d'aquesta ciutat.

La importància del comitè de rapports dins del tàndem perfecte

Tot i que la proposta de Boutteville-Dumetz establia que el comitè de rapports s'havia d'unir al comitè de recerques, el tàndem perfecte no es va moure mai sota la coordinada: el comitè de recerques i el comitè de rapports, sinó més aviat, sota la coordinada, el comitè de rapports i el comitè de recerques. I això perquè el comitè de rapports era el comitè encarregat de gestionar l'ordre públic, i el comitè que tenia a les seves mans la batuta del director de l'orquestra. Més que res perquè aquest comitè controlava la major part de la informació que arribava a l'Assemblea Nacional Constituent així com també la informació més important o rellevant que hi arribava.

De fet, perquè el comitè de rapports era realment el comitè, probablement, el més important de l'Assemblea Nacional Constituent, que aquest comitè va ser l'encarregat de presentar tots els informes que —algunes vegades, conjuntament amb el comitè de recerques— va elaborar per donar compte a l'Assemblea de la fugida del rei¹²³. I no només això, perquè probablement era el comitè el més important de l'Assemblea, que va ser l'encarregat d'elaborar l'informe final sobre la fugida del rei.

En realitat, va ser François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, el mateix que va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent tots els informes relatius a la fugida del rei, qui va fer a l'Assemblea la proposta de reunir al comitè de rapports per a l'informe final sobre la fugida del monarca, els comitès següents: el comitè de constitució, el comitè de militar i el comitè de legislació criminal¹²⁴.

Amb aquestes, és evident que, de no haver fet Muguët de Nanthou la seva proposta, l'informe final sobre la fugida del rei, l'informe que va provocar la ruptura de la Societat dels Amics de la Constitució, la matança del Camp de Mart i la persecució de l'esquerra política, hauria estat fet només pel comitè de rapports que, en el seu moment, ja havia presentat l'informe sobre els fets que havien tingut lloc a Versalles entre el 5 i 6 d'octubre de 1789¹²⁵. Fets que Lluís XVI no va estar-se de denunciar en la seva carta del 20 de juny de 1791, tot dient que els crims que

¹²³ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 24 de juny de 1791, en nom del comitè de recerques i del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 483; informe presentat per Muguët de Nanthou a l'Assemblea el dia 25 de juny de 1791, en nom del comitè de rapports i del comitè de recerques, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 521; informe presentat per Muguët de Nanthou a l'Assemblea el dia 1 de juliol de 1791 en nom del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 617; segon informe presentat per Muguët de Nanthou a l'Assemblea el dia 1 de juliol de 1791 en nom del comitè de rapports, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 617; informe presentat per Muguët de Nanthou a l'Assemblea el dia 13 de juliol de 1791, en nom del comitè de rapports, del comitè de recerques, del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de revisió i del comitè de jurisprudència criminal, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 231.

¹²⁴ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 1 de juliol de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 617-618.

¹²⁵ Informe presentat per Jean-Baptiste-Charles Chabroud, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 1 d'octubre de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 19, p. 338.

aleshores s'havien comès no havien estat castigats. Segons ell, feia dos anys que la impunitat els tapava¹²⁶.

De fet, el comitè de rapports era tan important dins de l'Assemblea Nacional Constituent que, en el moment d'organitzar-se la missió del 22 de juny de 1791 per tal d'enviar als departaments de frontera comissaris perquè adoptessin les mesures necessàries per a la seguretat de l'estat, bona part dels comissaris que van enviar-se, és a dir, bona part dels diputats de l'Assemblea que van marxar en missió, eren membres o havien estat membres del comitè de rapports, i alguns, del comitè de recerques¹²⁷. És a dir, la gestió de l'ordre públic passava gairebé completament pel comitè de rapports que va unir-se al comitè de recerques el 21 de juny de 1791 per voluntat del cos legislatiu.

El comitè de rapports i els sis informes sobre la fugida del rei

El 24 de juny de 1791 un dia abans que Lluís XVI arribés a París, Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, va presentar en nom del seu comitè i del comitè de recerques, un informe mitjançant el qual donava compte per a quin indret del palau de les Tulleries havia fugit el rei i la seva família, així com també, un projecte de decret pel qual s'establí que només serien interrogats aquells individus que tenien contactes amb la família reial i no tots aquells que treballaven al palau de les Tulleries. Muguet de Nanthou proposava aquest projecte de decret perquè inicialment s'havia decidit d'interrogar a tothom vinculat al palau de les Tulleries i això suposava pel departament de París procedir a fer més de dos mil interrogatoris¹²⁸.

L'endemà mateix d'haver llegit un primer informe fet en nom dels dos comitès, Muguet de Nanthou en va presentar un altre a l'Assemblea Nacional Constituent. Aquest cop, per a comunicar-li la conveniència de deixar tancats a la presó uns oficials que, arrestats per la municipalitat de Verdun, es devien al general Bouillé i podien trobar-se implicats en la fugida del monarca¹²⁹.

¹²⁶ Lluís XVI va dedicar una bona part de la carta del 20 de juny de 1791 a parlar dels fets del 6 d'octubre de 1789: « Au mois d'octobre de la même année, le roi, prévenu depuis longtemps des mouvements que les factieux cherchaient à exciter dans la journée du 5, fut averti assez à temps pour pouvoir se retirer où il l'eût voulu ; mais il craignit qu'on ne se servît de cette démarche pour allumer la guerre civile, et il aima mieux se sacrifier personnellement, et, ce qui n'était plus déchirant pour son cœur, mettre en danger la vie des personnes qui lui sont les plus chères. Tout le monde sait les événements de la nuit du 6 octobre, et l'impunité qui les couvre depuis près de deux ans. Dieu seul a empêché l'exécution des plus grands crimes, et a détourné de la nation française une tache qui aurait été ineffaçable. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 378.

¹²⁷ Veure el subapartat: « Els comissaris del rei » de l'apartat número 11: « Propostes: Els comissaris » del capítol 6 d'aquesta tesi doctoral.

¹²⁸ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 24 de juny de 1791, en nom dels comitès de rapports i de recerques, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 483.

¹²⁹ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 25 de juny de 1791, en nom dels comitès de rapports i de recerques, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 521-522.

Passats uns dies, l'1 de juliol de 1791, Muguet de Nanthou es va presentar de nou a l'Assemblea Nacional Constituent, aquest cop, només en nom del seu comitè, el comitè de rapports, per a demanar-li de retirar els segells sobre la caixa de la llista civil, i això perquè havent-se ordenat segellar tots els papers que hi havia al palau de les Tulleries s'havia segellat també la caixa de la llista civil, impossibilitant d'aquesta manera poder pagar alguns deutes i els sous d'aquells que cobraven a través d'aquesta caixa, com ara: les guàrdies suïsses¹³⁰.

Muguet de Nanthou però, va presentar l'1 de juliol de 1791, un altre informe a l'Assemblea Nacional Constituent. Un altre informe per tal de demanar-li, en nom del comitè de rapports, que adjuntés els comitès de constitució, militar i de legislació criminal, al comitè de rapports i de recerques. I això perquè per a la redacció de l'informe final sobre la fugida del rei, el comitè de rapports, estimava convenient de rebre els coneixements d'uns quants membres més de l'Assemblea.

« Messieurs, le comité des rapports m'a chargé du rapport de l'affaire de l'évasion du roi —va dir, Muguet de Nanthou a l'Assemblea Nacional Constituent— et je suis chargé de vous présenter qu'elle leur a paru d'une telle importance qu'ils ont cru de leur devoir de vous demander l'adjonction de 3 comités, savoir : les comités de Constitution, militaire et de législation criminelle. Nous avons cru devoir, dans cette circonstance, nous environner des lumières des membres de cette Assemblée, afin de pouvoir vous présenter un résultat satisfaisant. »¹³¹

Acceptada per part de l'Assemblea Nacional Constituent la proposta de Muguet de Nanthou de reunir al comitè de rapports i de recerques els comitès de constitució, militar i de legislació criminal, Muguet de Nanthou va presentar a l'Assemblea el seu darrer informe per aquell dia.

En aquest darrer informe que va presentar, Muguet de Nanthou a l'Assemblea Nacional Constituent, aquest li proposava de mantenir a la presó per un temps més, als oficials que havien estat tancats per a la seva possible implicació en la fugida del rei, així com també, de mantenir tancats a tots aquells que ho estaven, en alguns departaments, per implicació en la fugida¹³².

¹³⁰ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 1 de juliol de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 617.

¹³¹ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 1 de juliol de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 617-618.

¹³² El projecte de decret que va presentar François-Félix-Hyacinthe Muguet de Nanthou a l'Assemblea Nacional Constituent, en nom del comitè de rapports, el dia 1 de juliol de 1791 sobre els empresonaments que s'havien donat en alguns departaments francesos, arran de la fugida del rei va ser el següent: « L'Assemblée nationale, après avoir ouï son comité des rapports, décrète : 1° Que les sieurs Mandel, lieutenant-colonel du ci-devant régiment Royal-Allemand, Marassin et Blondel, l'un capitaine, l'autre sous-lieutenant au même régiment, seront retenus en état d'arrestation en l'abbaye de Saint-Germain, à Paris, jusqu'à ce qu'il en soit autrement ordonné ; 2° que les personnes qui, dans divers départements, sont, ou pourront être arrêtées pour le fait de l'évasion du roi, y resteront en état d'arrestation, et y seront interrogées par les juges des lieux, qui prendront toutes informations, pour les

Finalment, el 13 de juliol de 1791 Muguët de Nanthou va presentar en nom del seu comitè i del comitè de recerques, del comitè de constitució, del comitè militar, del comitè de revisió, del comitè de legislació criminal i del comitè diplomàtic, l'informe final sobre la fugida del rei. Un informe mitjançant el qual es disculpava al rei de la seva fugida i es culpava al general Bouillé i als seus homes de tota l'operació¹³³.

Amb semblant decret, els diputats dels comitès de rapports, de recerques, constitució, militar, revisió i legislació criminal, van apostar pel manteniment de Lluís XVI en les seves funcions, a pesar de saber que el rei havia fugit per no acceptar les regles del joc que l'Assemblea Nacional Constituent li havia imposat des del 23 de juny de 1789. Les reaccions a aquesta aposta no es van fer esperar. La Societat dels Amics de la Constitució es va escindir i la matança del Camp de Mart va tenir lloc.

interrogatoires qui seront prêtés et les informations qui seront prises, être envoyés à l'Assemblée nationale. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 618.

¹³³ Informe presentat per François-Félix-Hyacinthe Muguët de Nanthou a l'Assemblea el dia 13 de juliol de 1791, en nom del comitè de rapports, del comitè de recerques, del comitè militar, del comitè diplomàtic, del comitè de revisió i del comitè de jurisprudència criminal, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 231.

9.) *El decret del 15 de juliol de 1791*

El 13 de juliol de 1791 per tal de mantenir l'ORDRE que l'Assemblea Nacional Constituent havia definit mitjançant els seus decrets i una Constitució, per tal de no instaurar a França ni un nou rei —els dos germans de Lluís XVI havien emigrat i el duc d'Orléans no agradava¹³⁴, ni una regència, ni una República, el comitè de rapports acompanyat pel comitè de recerques, el comitè de la constitució, el comitè militar, el comitè diplomàtic, el comitè de revisió i el comitè de legislació criminal, va presentar un informe al cos legislatiu exculpant el rei de la seva fugida i el 15 de juliol de 1791 l'Assemblea va acceptar-lo¹³⁵.

El decret del 15 de juliol de 1791

El projecte de decret que Muguet de Nanthou va presentar el 13 de juliol de 1791 i que l'Assemblea Nacional Constituent va acceptar dos dies després, exculpava al rei de la seva fugida tot dient que Lluís XVI havia marxat de París perquè seduït pel general Bouillé s'imaginava envoltat de grans perills.

« Depuis longtemps, le sieur Bouillé pressait le roi de s'éloigner de Paris, —va comentar Muguet de Nanthou a l'Assemblea Nacional Constituent— où il lui créait des dangers imaginaires ; il l'investissait de terreurs et d'inquiétudes, et il lui promettait, au milieu des départements dans lesquels il commandait la force armée, une paix et une liberté dont il affectait de croire qu'il était privé : longtemps le roi résiste ; enfin il cède, et dès ce moment tout est préparé pour le départ. »¹³⁶

Amb semblants arguments, Muguet de Nanthou pretenia fer oblidar tant la decisió del rei de fugir —i el fet que ho havia fet— com la declaració que havia deixat escrita el 20 de juny de 1791¹³⁷, i mitjançant la qual, Lluís XVI havia posat en evidència la pèrdua de l'autoritat reial sota l'Assemblea Nacional Constituent, així com també, el traspàs de competències de les seves mans a l'Assemblea i la publicitat negativa que rebia per part del cos legislatiu per tal de fer-li perdre la confiança de la nació.

A més a més, Muguet de Nanthou —més els set comitès que el van ajudar a redactar el projecte de decret—responsabilitzant a Bouillé de la fugida del rei, aconseguia donar certa credibilitat a la tesi de “el rei ha estat seduït”, i això per una senzilla raó; Bouillé havia escrit el 26 de juny de 1791 a l'Assemblea Nacional Constituent per autoinculpar-se de la fugida del monarca. És a dir, per assenyalar el següent: « J'ai tout arrangé, tout réglé, tout ordonné, c'est contre moi seul que doit être dirigée votre fureur sanguinaire. »¹³⁸

Bouillé, però, va anar fins i tot una mica més enllà d'autoinculpar-se i va amenaçar a l'Assemblea de Nacional Constituent de no deixar pedra sobre pedra a París en el cas que

¹³⁴ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 818-819.

¹³⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 335-336.

¹³⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 232.

¹³⁷ Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791, op. cit.*, p. 208 i 211.

¹³⁸ *Id.*, p. 206.

aquesta toqués un sol cabell del rei o de la reina¹³⁹. I amb aquestes, els comitès no ho van tenir gens difícil per a responsabilitzar-lo de la fugida del monarca i per acusar-lo com a únic responsable de l'episodi.

De fet, el projecte de decret que van adoptar i que va acabar provocant l'escissió de la Societat dels Amics de la Constitució i la matança del Camp de Mart el 17 de juliol de 1791, deia el següent:

« L'Assemblée nationale, après avoir entendu ses comités militaire et diplomatique, de Constitution, de révision, de jurisprudence criminelle, des recherches et des rapports, attendu qu'il résulte des pièces dont le rapport lui a été fait, que le sieur Bouillé, général de l'armée française sur la Meuse, la Sarre et la Moselle, a conçu le projet de renverser la Constitution ; qu'à cet effet il a cherché à se faire un parti dans le royaume, sollicite et exécute des ordres non contresignes, attire le roi et sa famille dans une ville de son commandement, disposé des détachements sur son passage, fait marcher des troupes vers Montmédy, prépare un camp près cette ville, tenté de corrompre les soldats, les a engagés à la désertion pour se réunir à lui, sollicité les puissances voisines à une invasion sur le territoire français décrète : 1° qu'il y a lieu à accusation contre sieur de Bouillé, ses complices et adhérents, et que son procès lui sera fait et parfait devant la haute cour nationale provisoire séant à Orléans ; qu'à cet effet les pièces qui ont été adressées à l'Assemblée seront envoyées à l'officier faisant, auprès de ce tribunal, les fonctions d'accusateur public. »¹⁴⁰

Seguint amb la lògica dels molts informes que el comitè de rapports havia elaborat juntament amb el comitè de recerques, Bouillé va ser acusat i enviat al Tribunal de l'Alta Cort Nacional, culpable d'haver volgut acabar amb la Constitució, culpable, molt probablement, d'un crim de « lèse-nation ». Tanmateix, com que Bouillé va fugir, primer a Rússia i després a Suècia, per organitzar un exèrcit contrarevolucionari, l'Assemblea Nacional Constituent no va poder veure'l jutjat pel tribunal de l'Alta Cort Nacional. I aquest, després dels fracassos que va patir el 1792, al costat de l'exèrcit de Louis-Joseph de Bourdon, príncep de Condé, va exiliar-se a Anglaterra a on va morir l'any 1800¹⁴¹.

Les reaccions al decret del 15 de juliol de 1791

Les reaccions al decret del 15 de juliol de 1791 no es van fer esperar. I això perquè en el mateix moment en que va saber-se que el rei havia fugit, la indignació col·lectiva ja s'havia posat al capdamunt. Els sans-culottes havien demanat l'abdicació del rei, Robespierre havia acusat a l'Assemblea Nacional Constituent de traïr els interessos de la nació i Georges-Jacques Danton havia acusat a La Fayette del que havia passat. Mentrestant, Barnave, Lameth i Duport havien cridat a la unió de tots per a salvar els treballs de l'Assemblea, tot descartant la tesi del "segrest" i imposant a aquella altra de "el rei ha estat seduït"¹⁴². Des del 23 d'abril de 1791, aquests tres diputats treballaven de concert amb el rei. Havien pactat de reforçar-li els seus

¹³⁹ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 818-819.

¹⁴⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 335.

¹⁴¹ Jean-Paul BERTAUD, « Bouillé François Claude, marquis de », *Dictionnaire historique de la Révolution française, op. cit.*, p. 141.

¹⁴² Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 797.

poders a canvi de fer acceptar per les potències estrangeres la Constitució que estaven elaborant.

De fet, aquesta tesi “el rei ha estat seduït”, va ser la tesi oficial durant les primeres setmanes, i la tesi que Muguet de Nanthou va assenyalar en el seu informe. Tanmateix, al cap d’un temps, va donar pas a una altre tesi, que provava de ser una mica més convincent però que no acabava de ser massa creïble: el rei havia decidit d’emprendre un viatge per a conèixer els sentiments i les esperances dels francesos¹⁴³.

En fi, per molt que l’Assemblea Nacional Constituent, el Triumvirat, Muguet de Nanthou, el comitè de rapports i el comitè de recerques, més cinc comitès més, van provar de fer prevaldre la tesi de “el rei ha estat seduït”, i en alguns moments, la tesi de “el rei volia procurar-se informació sobre els sentiments i les esperances del seu poble i per això va marxar”, la premsa francesa no va deixar-se enganyar fàcilment sobre els veritables motius de la fugida del rei; és a dir, el rei no acceptava les regles del joc marcades per l’Assemblea, ni la pèrdua de les seves competències. I en aquest sentit, irònicament va deixar caure: « L’Assemblée nationale croit-elle qu’ elle ferait revenir le soleil sur notre hémisphère en déclarant à minuit qu’il est dix heures du matin » ? »¹⁴⁴

L’Assemblea Nacional Constituent no ho tenia gens fàcil. La seva tesi no era gaire fàcil d’assumir, però intentava defensar-la perquè temia la pèrdua de l’ordre i la tranquil·litat pública. De fet, segons Claude-Antoine-Gabriel duc de Choiseul-Stainville, tots els partits, a l’excepció dels republicans, havien quedat consternats amb la fugida del rei i temien per l’ordre i la tranquil·litat pública¹⁴⁵.

Tanmateix, malgrat la por de molts, a la pèrdua de l’ordre i de la tranquil·litat pública, una reacció forta va fer-se sentir davant del projecte de decret adoptat per l’Assemblea Nacional Constituent el 15 de juliol de 1791 i presentat per Muguet de Nanthou, en nom del comitè de rapports i de sis altres comitès, al cos legislatiu el 13 de juliol de 1791. Milers de manifestants van declarar que no acceptaven el projecte de decret adoptat per l’Assemblea. És més, van declarar que només l’acceptarien si un referèndum l’acceptava, tot deslegitimant amb aquestes l’autoritat del cos legislatiu¹⁴⁶. I això perquè demanar un referèndum sobre un decret aprovat per l’Assemblea implicava deslegitimar la capacitat d’aquesta per adoptar decrets i legislar.

El club dels Feuillants

El 16 de juliol de 1791 centenars de manifestants van adreçar-se al Club dels Jacobins amb la intenció que els membres d’aquest club s’adherissin a una petició que havien escrit per tal d’exigir la República i rebutjar l’Assemblea Nacional Constituent. I la resposta a aquesta invitació no es va fer esperar.

¹⁴³ Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791, op. cit.*, p. 9.

¹⁴⁴ *Id.*, p. 154.

¹⁴⁵ *Id.*, p. 149.

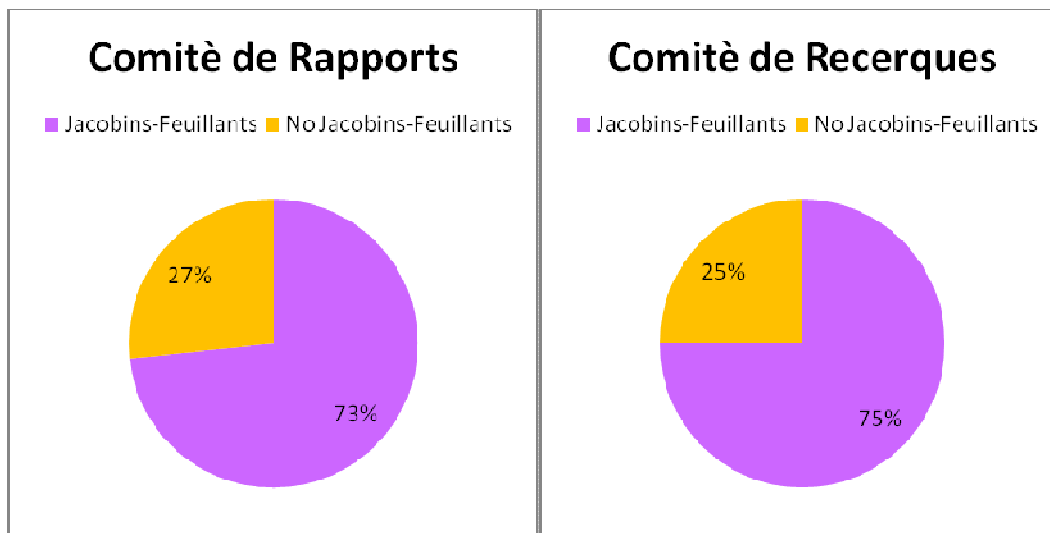
¹⁴⁶ Timothy TACKETT, *Le roi s’enfuit. Varennes et l’origine de la Terreur, op. cit.*, p. 174.

La majoria de membres del Club dels jacobins van decidir marxar del Club i instal·lar-se en un altre lloc. I això, molt probablement, perquè havien sigut ells —els que van marxar— els responsables de redactar l'informe del 13 de juliol de 1791 i els responsables també del projecte de decret adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent el 15 de juliol de 1791. Molts dels jacobins que van abandonar la Societat mare formaven part del comitè de rapports i també del comitè de recerques¹⁴⁷.

Muguet de Nanthou, per exemple, responsable d'elaborar tots els informes que es van fer sobre la fugida del rei, i membre del comitè de rapports, va abandonar la Societat mare per adreçar-se a la casa dels Feuillants. I com ell, François-Paul-Nicolas Anthoine i Jean-Baptiste Salle, que eren membres del comitè de rapports, i secretaris de la Societat mare, van abandonar aquesta societat per fundar la nova. De fet, van ser aquests dos els que van fer les llistes dels membres que composaven la nova Societat¹⁴⁸.

Per a ser més exactes, dels trenta membres que composaven el comitè de rapports en el moment en que va fugir el rei, vint-i-dos van fundar la nova Societat, és a dir, el 73,33% del total de membres d'aquest comitè, mentre que, dels dotze membres que composaven el comitè de recerques, nou van fundar la nova Societat, és a dir, 75% del total de membres d'aquest comitè. (Veure la gràfica número 1)

Gràfica núm. 1

¹⁴⁷ Veure l'apartat número 4 que porta per títol: « L'esquerra-feuillant » del capítol 5 d'aquesta tesi doctoral.

¹⁴⁸ « Acte de séparation de la Société des Amis de la Constitution séante aux Feuillants d'avec celle des Jacobins, daté du 16 juillet 1791, et commençant par ces mots : Les membres de l'Assemblée nationale... (...) », *op. cit.*, p. 1.

En fi, davant de la pressió dels manifestants per a signar una petició que anava en contra del decret que molts d'ells havien adoptat —perquè eren membres del comitè de rapports i del comitè de recerques, i probablement d'algun que altre comitè implicat en l'informe— van decidir abandonar la Societat dels Amics de la Constitució. I això perquè els manifestants els estaven posant en entredit, al igual que alguns membres de la Societat partidaris de redactar una petició per a queixar-se del decret.

Amb aquestes, Robespierre i Pétion no van abandonar la Societat mare, però tampoc van adherir-se a la petició dels manifestants¹⁴⁹. No eren partidaris ni d'una República ni tampoc de repudiar l'Assemblea Nacional Constituent. Més aviat, eren partidaris de respectar el decret. Per aquest fet, no van liderar la redacció de la petició per tal de protestar pel decret adoptat pel cos legislatiu.

La ruptura, però, de la Societat dels Amics de la Constitució va confirmar-se definitivament dos dies després. El 18 de juliol de 1791. Després de la matança del Camp de Mart. Aleshores, les postures entre les dues societats ja van quedar del tot definides. Mentre els jacobins de la Societat mare van continuar desconfiant del rei, els jacobins de la nova Societat van començar a pensar que calia donar-li al rei el poder executiu que havia reclamat des de juliol de 1789¹⁵⁰ i van començar a lamentar-se de no haver-li donat anteriorment¹⁵¹, és a dir, de no haver-li donat la confiança necessària per a coordinar el poder executiu.

En realitat, els jacobins de la nova Societat dels Amics de la Constitució, els jacobins que van exculpar el rei de la seva fugida, els que van voler fer creure que el rei havia estat seduït per a mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública, sabien molt bé tres coses: la primera, que una bona part de les competències del poder executiu les havien tingut ells mateixos a les seves mans, controlant els comitès de l'Assemblea Nacional Constituent, i molt més concretament, el comitè de rapports i el comitè de recerques; la segona, que Lluís XVI tenia raó quan els denunciava, quan mencionava la seva influència, quan posava de manifest que els comitès tenien la batuta del director de l'orquestra sobre tots els afers i la influència de la Societat dels Amics de la Constitució sobre l'Assemblea; la tercera, que eren ells els responsables d'haver-li pres al rei el poder executiu i d'haver-li deixat la seva autoritat reial i les seves competències en un no res.

De fet, sabien tant i tant bé tot això que Jacques Guillaume Thouret va provar d'explicar aquest fet, el fet d'haver-li pres al rei la seva autoritat reial i el control del poder executiu, amb les següents paraules: « Quand après un long despotisme une nation s'éveille et se reconstitue, son principal ennemi dans cette situation est alors le pouvoir exécutif, parce que c'est lui qui corrompt, c'est lui qui a opprimé, et c'est contre lui, non pour l'anéantir mais pour le contenir à l'avenir dans des justes bornes, que la Révolution a lieu et que le travail de la régénération se

¹⁴⁹ Timothy TACKETT, *Le roi s'enfuit. Varennes et l'origine de la Terreur*, op. cit., p. 174.

¹⁵⁰ Respecte això, Timothy Tackett ha escrit el següent: « Mais alors que les Feuillants essayaient d'introduire des changements dans la Constitution, en renforçant le pouvoir du roi et en limitant la démocratie, Pétion, Robespierre et le groupe jacobins s'y opposèrent systématiquement. », Timothy TACKETT, *Le roi s'enfuit. Varennes et l'origine de la Terreur*, op. cit., p. 244.

¹⁵¹ Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791*, op. cit., p. 304

fait. En revanche, les deux puissances doivent nécessairement se réconcilier quand sonne l'heure de la Constitution. »¹⁵²

Qui ho sap, però potser, el decret presentat per Muguet de Nanthou exculpant el rei de la seva fugida el 13 de juliol de 1791, en nom del comitè de rapports, i de sis comitès més, i adoptat per l'Assemblea Nacional Constituent el 15 de juliol de 1791, era una mena de « Mea culpa » que els comitès feien per auto-exculpar-se del fet que per haver deixat al rei sense el poder executiu, aquest havia fugit.

Perquè de fet, el poder executiu no havia vist mai a perdre la seva força sota l'Assemblea Nacional Constituent; el que passa és que aquest poder executiu no estava a mans del rei, o totalment a mans del rei, sinó que estava a mans del cos legislatiu, i molt més en concret, dels comitès de l'Assemblea, i molt més exactament, a mans del comitè de rapports i del comitè de recerques. El que passa és que desconfiant els comitès dels ministres i del rei, els comitès l'havien acaparat a les seves mans. De fet, el 30 d'octubre de 1790, Muguet de Nanthou havia posat ja això en relleu en el moment de presentar a l'Assemblea un informe en nom del comitè de rapports.

« Vos comités ont pensé aussi que par l'arrestation des deux chefs du régiment de Royal-Liégeois, la présence de M. de Ternan, colonel de ce corps, et qui en méritait la confiance, y devenait indispensable, —va dir Muguet de Nanthou a l'Assemblea Nacional Constituent arran dels desordres de Belfort— et que le roi devait être également prié de donner des ordres à cet officier, pour qu'il ait à s'y rendre incessamment. Je m'attends bien qu'on va faire ici cette objection si souvent répétée, que nous usurpons sur les fonctions du pouvoir exécutif; eh bien, Messieurs, sans discuter la question de savoir si ce n'est pas un devoir, et un devoir rigoureux pour l'Assemblée que d'avertir le roi de ce qu'elle croit utile à la chose publique, je dirai, oui: nous exerçons une fonction administrative, et c'est un malheur pour l'Assemblée nationale. Mais la faute en est au ministre; des membres du comité des recherches m'ont assuré que depuis deux mois ce comité, instruit des dispositions de M. de la Tour, en avait prévenu le ministre de la guerre, et l'avait prié d'éloigner M. de la Tour d'un corps ou sa présence, dans les circonstances, pouvait être dangereuse; l'avis a été négligé, et les événements du 21 octobre ont eu lieu à Belfort. »¹⁵³

Amb aquestes paraules: « oui: nous exerçons une fonction administrative, et c'est un malheur pour l'Assemblée nationale. Mais la faute en est au ministre », Muguet de Nanthou posava en evidència el mateix que Lluís XVI va posar en evidència en la seva carta del 20 de juny de 1791. Els comitès s'encarregaven d'afers que no li competien, o com Lluís XVI deia, en la seva carta : « L'Assemblée, par le moyen de ses comités excède à tout moment les bornes qu'elle s'est prescrites ; elle s'occupe d'affaires qui tiennent uniquement à l'administration intérieure du royaume, et à celle de la justice et cumule ainsi tous les pouvoirs ; elle exerce même, par son

¹⁵² Id., p. 304.

¹⁵³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 137-138.

comité des recherches, un véritable despotisme, plus barbare et plus insupportable qu'aucun de ceux dont l'histoire ait jamais fait mention. »¹⁵⁴

Enfront de tot això, d'aquesta gran evidència —el poder executiu estava bàsicament a mans de l'Assemblea Nacional Constituent— no resulta estrany que Muguet de Nanthou, membre del comitè de rapports, i responsable d'elaborar tots els informes sobre la fugida del rei, acabés buscant fer prevaldre en el seu informe del 13 de juliol de 1791 la tesi: el rei ha estat seduït, i més si creia que de no acceptar-se aquesta tesi el manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública no tindrien lloc. I això perquè Muguet de Nanthou treballava des del 7 de juliol de 1790 en el comitè de rapports, s'encarregava de la gestió de l'ordre públic i era després de Pierre-Jacques Vieillard, el membre del comitè de rapports que més informes en nom d'aquest comitè havia presentat a l'Assemblea. Vieillard n'havia presentat 21 des del 27 d'abril de 1790 i ell n'havia presentat 16 des del 7 de juliol de 1790¹⁵⁵.

Finalment, un cop Muguet de Nanthou, més els seus companys en el comitè de rapports i en el comitè de recerques, més els seus companys jacobins partidaris del decret que va presentar el 13 de juliol de 1789, van fer adoptar el decret per l'Assemblea Nacional Constituent, no van tolerar que ningú el posés en entredit. Es van escindir dels jacobins que els qüestionaven i van liderar el manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública, tot intentant retornar-li al rei el poder executiu.

L'Assemblea Nacional Constituent no accepta les crítiques al decret

L'Assemblea Nacional Constituent no va acceptar cap mena de reacció al decret que havia adoptat el 15 de juliol de 1791. I això perquè des de sempre no havia acceptat cap mena d'oposició als seus decrets. És més, havia vetllat sempre i s'havia preocupat sempre per a la seva difusió i la seva aplicació. I això per una senzilla raó molt important: l'ORDRE que definia en depenia¹⁵⁶.

De fet, l'Assemblea Nacional Constituent, mitjançant el seu comitè de recerques, vetllava des de juliol de 1789, sobre totes aquelles opinions, que emeses o no per escrit, es trobaven o bé molt més a la dreta o bé molt més a l'esquerra d'aquelles que ella sostenia en els seus debats parlamentaris.

Per tant, quan l'oposició al decret del 15 de juliol de 1791 va donar-se, l'Assemblea Nacional Constituent va actuar de la mateixa manera que actuava des de feia temps. O dit d'altra manera, quan l'oposició al decret del 15 de juliol de 1791 va donar-se, els comitès de l'Assemblea encarregats del manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública —el comitè de rapports i el comitè de recerques— van actuar de la mateixa manera que actuaven des de feia temps, és a dir, mirant d'apaivagar qualsevol oposició, mirant d'ajustar qualsevol desajustament.

¹⁵⁴ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 381.

¹⁵⁵ Veure l'annex número 5 d'aquesta tesi doctoral.

¹⁵⁶ Veure l'apartat número 10 que porta per títol: « Propostes : La importància dels decrets » del capítol 6 d'aquesta tesi doctoral.

L'única cosa que va canviar però, a partir del 15 de juliol de 1791, va ser que el comitè de rapports i el comitè de recerques van haver de vigilar amb molta més atenció a « l'esquerra política » o « l'extrema esquerra política » que a la « dreta política » o « l'extrema dreta política ». I això, després d'haver-se passat els darrers mesos, vigilant a tots aquells que es negaven a fer el jurament de fidelitat a la nació, a la llei i al rei, controlant els emigrats, observant els moviments de frontera, i ajustant tots els desajustaments que tenien lloc, tant arran del jurament cívic imposat als eclesiàstics el 27 de novembre de 1790, com arran de la contrarevolució que començava a deixar-se sentir tant al sud-est francès com als departaments del nord-est.

De fet, per primera vegada, d'ençà de l'inici del procés revolucionari, « l'esquerra política » o « l'extrema esquerra política » —si així es pot dir— posava de veres en dubte l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent. Exigia una República i no acceptava l'autoritat del cos legislatiu, i això perquè reclamava un referèndum després d'haver escoltat les conclusions del comitè de rapports, acompanyat per sis comitès més, el 13 de juliol de 1791, i després d'haver vist aprovat un decret exculpan el rei de la seva fugida el 15 de juliol de 1791 amb l'argument de “el rei ha estat seduït”. Fins aleshores, els més reticents a acceptar l'ORDRE definit per l'Assemblea havien estat aquells que es podrien considerar dins de la « dreta política » o de « l'extrema dreta política ».

Per tant, a partir del 15 de juliol de 1791, l'actitud de l'Assemblea Nacional Constituent sobre els nous “enemics” de l'ORDRE va ser clara: combatre'ls. I això perquè atemptaven contra el gran jurament cívic que ella mateixa s'havia imposat i que ella mateixa imposava sempre que podia: fidelitat a la nació, a la llei i al rei, o dit d'altra manera, fidelitat a la nació, al cos legislatiu i a Lluís XVI¹⁵⁷.

La matança del Camp de Mart

Tot i que darrera de la matança del Camp de Mart semblaria haver-hi dos grans personatges: Bailly i La Fayette, es podria dir també que darrera de la matança del Camp de Mart hi havia un gran nom: Assemblea Nacional Constituent. I això perquè la matança del Camp de Mart va tenir lloc justament per la negativa de l'Assemblea a escoltar, valorar, discutir i tenir en compte els punts de vista dels seus « commettants », així com també, per la decisió d'aquesta de proclamar la llei marcial.

El fet és que Michel-Louis-Étienne, comte Regnault de Saint-Jean d'Angély que havia estat membre del primer comitè de rapports, tenia clar què calia fer davant d'un nombrós grup de gent, que reunida al Camp de Mart, es disposava a firmar una petició per tal de demanar la fi de la monarquia: calia proclamar la llei marcial¹⁵⁸. I això perquè s'havien donat alguns incidents

¹⁵⁷ Veure l'apartat número 9 que porta per títol: « Propostes » del capítol 7 d'aquesta tesi doctoral.

¹⁵⁸ Michel-Louis-Etienne comte Regnault de Saint-Jean d'Angély va comentar-li el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « J'ai aussi entendu dire à beaucoup de personnes que deux citoyens avaient en effet été pendus au Champ-de-Mars pour avoir seulement engagé à l'exécution de la loi ; mais, quelle que soit la cause de ce crime, il est certain que c'en est un ; que rien n'a pu autoriser une atrocité de ce genre. Je dis que, dans un moment d'effervescence tel que celui-ci, il est important d'assurer de la vérité des faits, afin qu'après les avoir bien connus on puisse prendre des mesures sévères et rigoureuses pour

i alguns individus havien perdut la vida. L'Assemblea que, com sempre no estimava massa els desordres, no va quedar-se indiferent a la proposta de Regnault i va adreçar-se a Bailly per a demanar-li que posés en vigència: « les mesures les plus sûres et les plus vigoureuses pour arrêter les désordres et en connaître les auteurs. »¹⁵⁹

Les conseqüències d'aquesta decisió són conegudes per tothom. Bailly va proclamar la llei marcial, les guàrdies nacionals es van apropar al Camp de Mart, la confusió es va fer present, les tres apel·lacions a retirar-se no es van fer i les guàrdies nacionals van disparar. El resultat: desenes de ciutadans morts per haver provat de fer prevaldre, mitjançant el dret de petició, les seves opinions. Opinions partidàries de posar fi a la monarquia, opinions partidàries de convocar un nou poder constituent, opinions partidàries d'organitzar un nou poder executiu¹⁶⁰.

En realitat, des de la fugida del rei, nombrosos ciutadans provaven de fer-se sentir. I això molt abans que l'Assemblea Nacional Constituent adoptés el projecte de decret de Muguet de Nanthou el dia 15 de juliol de 1791.

Així, per exemple, el 12 de juliol de 1791, representants del Club dels Cordeliers van anar personalment a la casa de Charles-Malo-François Lameth —germà d'Alexandre Lameth, membre del Triumvirat— per aconseguir que aquest llegís a l'Assemblea Nacional Constituent una petició que havien escrit¹⁶¹. De primer no el van localitzar, i després, quan ja ho van fer, aquest es va negar a llegir-la a l'Assemblea. Aleshores, la indignació del Club dels Cordeliers no es va fer esperar i aquest va decidir d'adreçar-se a la nació, per tal de convocar noves eleccions, constituir una nova autoritat executiva i reemplaçar l'Assemblea per un altre cos legislatiu, format per diputats escollits mitjançant el sufragi universal¹⁶². L'estabilitat de l'Assemblea va començar a veure's amenaçada.

Tanmateix, no va ser fins el 15 de juliol de 1791 que la ruptura entre una part de la nació i l'Assemblea Nacional Constituent ja va donar-se. I això perquè l'Assemblea va passar a l'ordre del dia davant d'una petició que reclamava un referèndum i va adoptar el projecte de decret presentat per Muguet de Nanthou el 13 de juliol de 1791, amb un intent de fer prevaler la seva autoritat així com també, la seva tesi: el rei ha estat seduït. En fi, la petició que va provocar la indignació dels diputats, d'una part dels diputats, portant-los a passar a l'ordre del dia, va ser la següent:

réprimer les attentats dont nous sommes menacés, et je demande en conséquence que M. le maire de Paris et M. le président de l'Assemblée soient autorisés à s'informer de ces circonstances, pour ensuite être pris par l'Assemblée nationale les moyens qu'elle avisera. Il est temps qu'on déploie la sévérité de la loi, (...) déclare que, dussé-je être victime comme les citoyens qui viennent de périr, je demanderai la proclamation de la loi martiale ! (*Applaudissements de la majorité de l'Assemblée ; murmures à l'extrême gauche.*) », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 380.

¹⁵⁹ Timothy TACKETT, *Le roi s'enfuit. Varennes et l'origine de la Terreur, op. cit.*, p. 177-178.

¹⁶⁰ *Id.*, p. 177.

¹⁶¹ *Id.*, p. 142-143.

¹⁶² Veure en l'annex número 8 d'aquesta tesi doctoral l'adreça que va escriure el Club dels Cordeliers sota el títol: « À la nation », Albert MATHIEZ, *Le Club des Cordeliers pendant la crise de Varennes et le Massacre du Champ de Mars*, Genève, Slatkine-Megariotis-Reprints, 1975, p. 96-98.

« Messieurs, c'est pour leur donner une Constitution que les Français ont nommé des représentants, et non pour établir sur le trône un chef parjure à ses serments les plus sacrés, un chef qui a manifesté les intentions les plus destructives du grand œuvre auquel ils ont tous concouru. Justement alarmés des dangereuses dispositions qui vous sont présentées par vos comités, nous venons déposer dans votre sein notre juste crainte, et vous demander au nom de la patrie, au nom de cette sainte liberté qu'elle a conquise, de travailler promptement à la dissiper. Lorsque les Romains, le premier peuple libre, voyaient la patrie en danger, et qu'il s'agissait de stipuler les intérêts de tous, ils se rassemblaient comme peuple ; les sénateurs venaient prendre dans leurs assemblées l'esprit des délibérations qu'ils dictaient, et jamais le Sénat ne prononçait seul sur des objets aussi importants. Les citoyens présents viennent donc avec le caractère des Romains, avec le caractère de la liberté, qu'ils conserveront jusqu'à la mort, demander aux représentants de la nation de ne rien statuer en définitif sur la sort de Louis XVI avant que le vœu des communes de France se soit manifesté, avant que la voix de la masse du peuple se soit fait entendre. Prenez l'engagement de recevoir le vœu des citoyens pour prononcer sur un objet qui intéresse la nation entière, et sur lequel les pouvoirs que vous avez reçus d'elle ne s'étendent point. Craignez de couronner vous-mêmes cette patrie à toutes les horreurs d'une guerre civile ; songez enfin que vous ne pouvez ni ne devez préjuger rien sur une question de cette nature, et que tout décret qui ne se renfermerait pas dans les bornes qui vous sont prescrites serait frappé de nullité, et aurait en même temps le caractère le plus attentatoire aux droits du peuple. »¹⁶³

Certament, l'Assemblea Nacional Constituent es va indignar davant de semblant petició, però els peticionaris també. I això perquè l'Assemblea no va voler tenir en compte les seves opinions. De fet, l'Assemblea no les va voler tenir mai en compte, ni aquell dia ni dos dies després quan els peticionaris van decidir adreçar-se al Camp de Mart per a signar individualment una nova petició.

¹⁶³ *Archives Parlementaires, op. cit., t. 28, p. 312.*

10.) *El rei a mans dels comitès i dels jacobins*

Lluís XVI va denunciar el poder dels comitès i dels jacobins en la carta que va deixar escrita el 20 de juny de 1791. I Lluís XVI no va equivocar-se gens quan va assenyalar el poder d'aquestos. I això, perquè van ser precisament els comitès de l'Assemblea Nacional Constituent i els jacobins —de la nova Societat dels Amics de la Constitució, els jacobins-feuillants— els que van prendre les regnes del reialme quan ell va fugir, i els que més tard, van valorar la seva fugida i van decidir-lo exculpar-lo del que havia fet, tot argumentant que havia estat seduït pel general Bouillé.

En realitat, els comitès i els jacobins-feuillants prou devien saber bé que una bona part de les denúncies que Lluís XVI havia fet a la seva carta eren certes, i que la Constitució de 1791, li deia allò que podia ser però que realment no era. En aquest sentit, l'abat Raynal, el maig de 1791, havia recriminat als diputats de l'Assemblea Nacional Constituent de forçar al rei a « combattre une Constitution qui lui montre sans cesse ce qu'il n'est pas et ce qu'il pourrait être »¹⁶⁴

De fet, quan Lluís XVI va tornar a les Tulleries després d'haver estat atrapat a Varennes, després d'un llarg viatge de retorn, va veure com els comitès de l'Assemblea Nacional Constituent —alguns d'ells, dominats pels jacobins-feuillants— i més en concret el comitè de recerques, comitè que havia denunciat explícitament, s'encarregaven de dilucidar el perquè de la seva fugida, així com també, d'interrogar a tots aquells que l'havien pogut ajudar a preparar la seva evasió.

En fi, Lluís XVI s'havia escapat perquè no tenia el control de res, perquè segons ell el tenien els comitès i els jacobins, i ironies del destí —o no— va haver de veure's jutjat justament per aquells que havia denunciat a la seva carta del 20 de juny de 1791, aquells que li havien pres les seves competències, aquells que treballaven pel manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública, aquells que tenien a les seves mans la batuta que ell volia, la batuta del director de l'orquestra, la batuta per la qual havia decidit d'escapar-se per tal de poder-la recuperar.

Dels comitès

Lluís XVI, en arribar de nou a les Tulleries, va poder constatar novament l'enorme poder dels comitès, i sobretot l'enorme poder del comitè de rapports i del comitè de recerques, i això per tres raons: la primera, el comitè de rapports havia estat fusionat amb el comitè de recerques per a prendre les mesures necessàries pel manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública l'endemà mateix d'haver fugit; la segona, aquests dos comitès havien rebut l'encàrrec de recollir totes les informacions necessàries sobre el perquè de la seva fugida i els implicats en aquesta; i la tercera i última, el comitè de rapports era el màxim responsable de fer l'informe de la seva evasió.

¹⁶⁴ Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791, op. cit.*, p. 65.

Ironies del destí —o no— Lluís XVI va haver de veure, a partir del 25 de juny de 1791, com aquells dos comitès que acaparaven a les seves mans, les competències que més anhelava, eren els responsables de mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública del seu reialme —tal i com havien fet sempre— els responsables d'interrogar a tothom sobre el perquè de la seva fugida i els alts responsables de fer l'informe final sobre qui es trobava implicat en la seva evasió i el perquè d'aquesta. Un "perquè" que estava més que clar: ell havia marxat perquè no tenia a les seves mans el poder executiu¹⁶⁵, o com ell deia per les dificultats que tenia en administrar i executar. El poder executiu estava més aviat a mans del comitè de rapports i del comitè de recerques.

De fet, Lluís XVI tenia el poder de segellar i promulgar les actes del cos legislatiu i era l'alt responsable de l'administració general del regne, així com també, l'alt responsable dels exèrcits terrestres i navals. I no només això; a les seves mans tenia la competència de vetllar pel manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública, així com també, per la seguretat exterior del regne.

En teoria aquests eren els seus poders i les seves competències, però des de feia temps, Lluís XVI podia observar com l'Assemblea Nacional Constituent, empesa pel seu comitè de rapports, intervenia en qüestions relatives a l'administració interior. L'Assemblea anul·lava i suspenia algunes actes de les administracions del regne, suspenia si ho considerava algunes administracions, i acceptava o invalidava, en cas de problemes, algunes eleccions que s'havien produït (Veure la taula número 2)¹⁶⁶

El rei però no només observava com l'Assemblea Nacional Constituent empesa pel comitè de rapports es feia amb competències que li pertocaven a ell com a cap de l'administració general de regne, sinó també, com aquesta gestionava el manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública a través d'aquest comitè, interferint així en una altra de les altres competències que li pertanyien.

El comitè de rapports rebia la correspondència relativa a l'administració i a la policia que li pertocava al rei de rebre, així com també, les peticions, les memòries, les demandes i les adreces dels « commettants ». I arran d'això, aquest comitè estava en contacte amb tota l'administració del regne i treballava per ajustar tots els desajustaments que es donaven, tot pensant les mesures més adients per ajustar-los, com sol·licitant de l'Assemblea Nacional Constituent algunes mesures importants, com ara: els decrets per al manteniment de la tranquil·litat pública (les lleis marcial), enviar comissaris allí on hi havia desordres per tal de restaurar la tranquil·litat pública, o pregar a l'Assemblea d'adreçar-se al rei per a convidar-lo a

¹⁶⁵ Mona Ozouf ha escrit el següent sobre els comentaris que va fer Lluís XVI per explicar els motius de la seva fugida: « Quant à Louis XVI, il s'est contenté d'affaiblir la portée de son mémoire. Les motifs de son voyage ? Les menaces outrageantes reçues lors du faux départ pour Saint-Cloud. Le but ? Montmédy, encore et toujours, en raison de ses fortifications, et afin de pouvoir « s'opposer à toute invasion », déclaration qui sera accueillie par des rires dans une Assemblée sarcastique. Ses objections de fond ? Non contre la Constitution elle-même, mais contre les difficultés de l'administration et de l'exécution. », Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791*, op. cit., p. 205.

¹⁶⁶ Els textos escrits en francès d'aquesta taula els hem extret de la Constitució que va decretar l'Assemblea Nacional Constituent el dia 3 de setembre de 1791, *Archives Parlementaires*, op. cit., t. 32, p. 525-542.

moure les seves tropes. Per altra banda, el comitè de rapports cercava també la col·laboració dels tribunals amb el manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública. I això perquè sense un bon funcionament de la justícia, l'ordre i la tranquil·litat pública no podien garantir-se. (Veure la taula número 3)¹⁶⁷.

En certa manera, el rei observava com l'administració del regne estava sota la vigilància del comitè de rapports. I això pel contacte de les administracions, i més en concret dels ajuntaments amb aquest comitè. Els ajuntaments tenien a les seves mans parcel·les importants del poder executiu. Aquests eren els responsables de restaurar la tranquil·litat pública quan es perdia, i els que tenien a les seves mans, les guàrdies nacionals i la decisió final de cridar les tropes, i quan tenien problemes solien adreçar-se o bé al comitè de rapports, si ja sabien com funcionaven les coses, o bé a l'Assemblea Nacional Constituent que acabava reenviant-los a aquest comitè. I això perquè el comitè de rapports era el responsable de pensar les mesures convenients per a resoldre els conflictes que es donaven a França. A més a més, els ajuntaments es veien obligats a fer cas al comitè de rapports, i això perquè de no fer-ho podien ser renyats públicament. El comitè de rapports podia denunciar-los davant de l'Assemblea.

Però el rei, no només veia com l'Assemblea Nacional Constituent interferia en les seves competències a través del comitè de rapports. El rei observava clarament com el comitè de recerques s'encarregava d'unes competències que li havien pertocat des de sempre: vetllar per l'ordre i la tranquil·litat pública. Ser un ull vigilant. El comitè de recerques acaparava les denúncies, mantenia contactes especialment estrets amb la policia de París i comptava amb l'ajuda de les Societats dels Amics de la Constitució per a vetllar per a l'ordre i la tranquil·litat pública. A més a més, perseguia a tots aquells que volien o pretenien desajustar l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent, ORDRE que evidentment ell no acceptava, i s'encarregava de perseguir tots aquells crims que podien considerar-se de « lèse-nation ». I això, perquè sota l'Assemblea s'havia passat del crim de « lèse-majesté » al crim de « lèse-nation ».

Per tant, Lluís XVI no només havia vist la seva autoritat reial disminuïda, sinó que havia perdut la sobirania, i el crim més important que podia donar-se sota el seu regne ja no era el crim de « lèse-majesté », és a dir, un atemptat a la seva persona, sinó el crim de « lèse-nation », un atemptat a la nació. A més a més, el comitè de recerques a part de perseguir els culpables d'aquest nou crim, estava en contacte amb el tribunal que solia jutjar els crims de « lèse-nation ». En un començament, amb el Tribunal de Chatêlet i més tard, amb el Tribunal de l'Alta Cort d'Orléans.

En fi, el comitè de recerques, per les competències que tenia i que acaparava (control de les subsistències, i de les opinions i dels escrits), més contactes amb la policia i amb els tribunals, era gairebé la imatge renovada dels intendants de justícia, policia i finances, que sota la monarquia de Lluís XVI vetllaven pel manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública. I molt

¹⁶⁷ Aquesta taula l'hem fet a partir de les informacions que aportem en el capítol número sis d'aquesta tesi doctoral.

probablement, per aquest fet, el comitè de recerques era tan poc estimat per Lluís XVI. (Veure la taula número 4)¹⁶⁸.

Finalment, per a Lluís XVI no devia ser cap mena de sorpresa trobar-se a mans del comitè de rapports i de recerques, i veure's jutjat d'alguna manera, per aquests dos comitès, acompanyats això, per cinc comitès més. I no devia resultar-li sorprenent perquè aquests dos comitès no només empenyien a l'Assemblea Nacional Constituent a intervenir en competències que pertanyien al poder executiu, sinó que també l'empenyien a intervenir en competències que pertanyien al poder judicial. I això perquè feia temps que l'Assemblea, adoptant alguns informes del comitè de rapports i del comitè de recerques, decidia qui podia ser alliberat i qui no podia ser-ho, o qui havia de ser arrestat i qui no ho havia de ser-ho. És clar que, Lluís XVI devia saber prou bé que els comitès de rapports i de recerques no només empenyien a l'Assemblea a intervenir en el poder judicial; Lluís XVI devia saber prou bé que el comitè de recerques decidia per ell mateix, sense consultar a l'Assemblea, arrestar i posar en llibertat a aquells que considerava. I això, perquè tot i que l'Assemblea no va autoritzar mai el comitè de recerques a fer aquestes accions, se sabia perfectament que les feia. (Veure la taula número 5)¹⁶⁹.

El comitè de recerques

De retorn a les Tulleries, Lluís XVI no només va poder constatar l'enorme poder dels comitès, sinó també l'enorme poder del comitè de recerques que havia ben denunciat en la seva carta del 20 de juny de 1791 tot titllant-lo de despòtic. I això, perquè en arribar de nou a París, es va trobar a mans d'aquest comitè, o dit d'altra manera, de nou sota la seva vigilància. I és que, des de juliol de 1789 tant ell, com els seus i el seu entorn, es trobaven sota la vigilància d'aquest comitè.

En realitat, Lluís XVI s'havia pogut escapar gairebé de miracle de les Tulleries la nit del 20 de juny de 1791. I això perquè el comitè de recerques ja havia estat avisat dies abans d'una possible fugida de la família reial i ja s'havia posat en contacte amb l'alcalde de París, Bailly, i amb el comandant de les guàrdies nacionals, La Fayette, per tal de vigilar molt més efectivament el palau de les Tulleries.

De fet, el 21 de juny de 1791, Jean-Georges-Charles Voidel, membre del comitè de recerques, va comentar a l'Assemblea Nacional Constituent tot allò que sabia sobre la fugida del rei. I això, perquè un diputat va mencionar a l'Assemblea que alguns membres del comitè de recerques ja havien estat informat dels plans de fugida de la família reial uns dies abans del 20 de juny de 1791.

« Jeudi dernier, pendant la séance du soir —va comentar Voidel al cos legislatiu— une personne que je ne connais pas, un citoyen sans uniforme, mais qui m'a inspiré de la confiance par la manière dont il est présenté et dont il m'a parlé, m'a dit tenir d'une autre personne,

¹⁶⁸ Aquesta taula l'hem fet a partir de les informacions que aportem en el capítol set d'aquest tesi doctoral.

¹⁶⁹ Aquesta taula l'hem fet a partir de les informacions que aportem en els capítols sis i set d'aquesta tesi doctoral.

également digne de la confiance, que la reine devait partir avec madame sa fille, pendant la nuit, du mercredi au jeudi. Je vous avoue que je ne donnai pas beaucoup de confiance à cet avis ; mais, comme il ne fallait rien négliger, j'en conférai avec le comité des recherches, qui chargea M. de Lapparent d'en informer la municipalité et M. le commandant général, afin qu'on redoublât de vigilance et qu'en nous donnant avis d'heure en heure, de tout ce qu'on découvrirait, le comité pût agir, soit par lui-même, soit en demandant à l'Assemblée les dispositions nécessaires pour éviter cette fuite. »¹⁷⁰

De fet, Voidel no va ser l'únic que va mencionar tot el que sabia sobre la fugida del rei abans que aquesta es produís. Bailly, l'alcalde de París, també ho va fer, i Charles Cochon de Lapparent, membre del comitè de recerques al igual que Voidel, també va comentar-li tot el que sabia.

« Je n'ai eu personnellement connaissance du fait que par une déclaration de M. Soustelle, membre de cette Assemblée, qui me dit, avant-hier au soir, qu'on lui avait assuré que la reine devait se sauver —va dir Cochon de Lapparent al cos legislatiu—; qu'elle faisait faire des habits de sœur grise et que Mme Royale devait partir avec elle. Hier matin, il m'ajoute que Mme de Fréminville, femme de chambre de Mme Royale, devait partir dans l'après-dîner. Je retournai les trouver à 10 heures du soir et je restai avec eux jusqu'à 1 heure du matin. Tout nous paraissant tranquille et nous étant assurés qu'il n'y avait aucune espèce de mouvement au château, nous crûmes pouvoir nous retirer à cette heure. »¹⁷¹

Per tant, Lluís XVI, abans de marxar de les Tulleries, estava ja ben vigilat pel comitè de recerques que feia treballar sota les seves ordres, l'alcalde de París, Bailly, el comandant de les guàrdies nacionals, La Fayette, el comitè de recerques de la ciutat i la policia. I quan va tornar, no només es va trobar sota la seva vigilància, sinó també, sota la seva « justícia » per dir-ho d'alguna manera. El comitè de recerques va encarregar-se juntament amb el comitè de rapports d'analitzar tots els interrogatoris que s'estaven fent sobre la seva fugida, així com també, d'elaborar l'informe final sobre el perquè d'aquesta i quins individus s'hi trobaven implicats.

En fi, Lluís XVI va titllar de despòtic el comitè de recerques i ironies del destí —o no— tres ex-membres d'aquest comitè van ser els responsables d'escoltar els motius de la seva fugida: François-Denis Tronchet, Antoine Balthazar-Joseph André i Adrien-Jean-Duport¹⁷². I això perquè l'Assemblea Nacional Constituent —o millor dit, la majoria de l'Assemblea dominada pels jacobins-feuillants— va preferir adreçar els seus diputats al rei i a la reina per recollir les seves declaracions, abans d'adreçar els monarques o bé al Tribunal del barri de les Tulleries o bé al Tribunal de l'Alta Cort Nacional —tal i com volia, Robespierre, per exemple— que s'encarregava de jutjar els crims de « lèse-nation »¹⁷³. I qui diu adreçar els monarques als

¹⁷⁰ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 27, p. 372

¹⁷¹ *Id.*, t. 27, p. 372.

¹⁷² Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 819.

¹⁷³ Sobre el dilema de qui havia de rebre les declaracions del rei i de la reina, Mona Ozouf ha escrit el següent: « Le débat n'en rebondit pas moins : qui va recevoir les déclarations des époux royaux, et qui les réponses des personnes arrêtées ? Duport, en bonne logique, propose deux instances différentes : des commissaires de l'Assemblée entendraient le roi et la reine, manière d'éviter un acte judiciaire,

tribunals, diu adreçar els jutges d'aquests a les Tulleries per a recollir les explicacions dels monarques. Hauria resultat probablement impensable, en aquella època, adreçar els reis a un tribunal.

Els jacobins

Lluís XVI quan va tornar a les Tulleries no només es va veure a mans dels comitès i del comitè de recerques, sinó que també es va veure a mans dels jacobins. I això després d'haver-los denunciat el 20 de juny de 1791 i després d'haver pagat diners per tal de desacreditar-los¹⁷⁴. Lluís XVI, abans de pactar amb el Triumvirat després de la mort de Mirabeau, havia provat de desacreditar a tots aquells diputats que giraven entorn a Barnave, Duport i els germans Lameth.

De fet, Lluís XVI ja es va veure a mans dels jacobins a Varennes, quan dels tres diputats que el van anar a buscar, dos eren jacobins, és a dir, membres de la Societat dels Amics de la Constitució. I això, perquè l'Assemblea Nacional Constituent havia escollit per anar a buscar-lo a Varennes, a Barnave, jacobí moderat de la Societat dels Amics de la Constitució —després del 15 de juliol de 1791, un dels membres més importants del Club dels Feuillants— i diputat que Lluís XVI coneixia perfectament, amb ell havia pactat per a recuperar els seus poders després del 23 d'abril de 1791, a Pétion, jacobí i amic de Robespierre, i a Marie-Charles de Latour-Maubourg, amic de La Fayette. D'alguna manera, l'Assemblea havia mirat de deixar amb aquesta elecció més o menys representades totes les tendències importants del cos legislatiu¹⁷⁵.

Per altra banda, el rei no només es va veure confrontat als diputats jacobins durant el seu viatge de retorn, sinó que un cop a París, s'hi va veure del tot confrontat. La majoria de membres que composaven el comitè de rapports i el comitè de recerques eren jacobins, jacobins-feuillants, i dos dels tres comissaris que van anar a recollir les seves declaracions sobre la seva fugida —André i Duport— també ho eren.

Una crítica efectiva

Efectivament, Lluís XVI quan va arribar de nou a les Tulleries després del seu periple direcció Montmédy, es va trobar a mans dels comitès, del comitè de recerques i dels jacobins que tan havia criticat en la seva carta del 20 de juny de 1791. Tanmateix, la crítica va acabar tenint efectes positius de cara el monarca. Els comitès que van fer l'informe el van exculpar de la seva fugida, prou devien saber bé que tenia raó quan els denunciava per acaparar les seves

d'honorer la confiance que le pays a mise dans sa représentation, de manifester par ailleurs la dignité symétrique des deux pouvoirs ; en revanche, les compagnons, organisateurs ou comparses de l'équipée, devraient être traduits devant le tribunal d'arrondissements des Tuileries. Protestations immédiates : l'Assemblée, qui prétend « entendre » le roi et la reine, ne vient-elle pas, elle qui a marqué, en conservant les ministres, un recul respectueux devant l'exécutif, de s'arroger étrangement le pouvoir judiciaire ? Et pourquoi le tribunal d'arrondissement ? Ne serait-il pas plus pertinent de choisir le tribunal chargé de juger les crimes de lèse-nation ? (à qui Duport rétorque que ce serait préjuger de la nature d'un crime qu'il s'agit seulement de « déterminer »), Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791, op. cit.*, p. 203.

¹⁷⁴ Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique, op. cit.*, p. 538.

¹⁷⁵ Timothy TACKETT, *Le roi s'enfuit. Varennes et l'origine de la Terreur, op. cit.*, p. 108.

competències, i el comitè de recerques va ser absorbit el 18 de juliol de 1791 pel comitè de rapports. D'alguna manera, l'Assemblea Nacional Constituent, la part d'aquesta que buscava una certa entesa amb el monarca, per no veure l'ordre i la tranquil·litat pública perduts, el va fer desaparèixer. I això, sense acabar de reconèixer mai del tot —malgrat els comitès amb el seu informe van fer una mena de « Mea culpa »— que havien acaparat i que acaparaven el poder executiu.

En aquest sentit, André, el mateix jacobí que va anar a buscar les declaracions del rei sobre la seva fugida va declarar que : « Il est faux dire qu'une Assemblée ivre d'elle-même a voulu s'emparer du pouvoir exécutif ; elle l'a au contraire laissé aux ministres qui lui sont extérieurs, fermement refusé de choisir en son sein un comité chargé, dans l'intervalle du pouvoir, de l'exécution des lois. »¹⁷⁶

André, molt probablement, no devia creure's ni ell mateix el que estava dient, i això perquè un cop el rei va fugir tot va continuar funcionant. I tot va continuar funcionant perquè el poder executiu no estava a mans del rei sinó a mans de l'Assemblea Nacional Constituent, concretament, a mans dels seus comitès, i molt especialment, a mans del seu comitè de rapports i del seu comitè de recerques : els dos comitès que des de juliol de 1789 treballaven pel manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública.

¹⁷⁶ Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791, op. cit.*, p. 202.

Taula núm. 2

Le Roi	
De l'exercice du pouvoir exécutif	
Le roi est le chef suprême de l'administration générale du royaume : le soin de veiller au maintien de l'ordre et de la tranquillité publique lui est confié. Le roi est le chef suprême de l'armée de terre et de l'armée navale. Au roi est délégué le soin de veiller à la sûreté extérieure du royaume, d'en maintenir les droits et les possessions.	
De la promulgation des lois	
El rei	L'Assemblea Nacional Constituent
Le pouvoir exécutif est chargé de faire sceller les lois du sceau de l'État et les faire promulguer. Il est chargé également de faire promulguer et exécuter les actes du Corps législatif qui n'ont pas besoin de la sanction du roi.	El poder de segellar i promulgar les actes del cos legislatiu va estar sempre a mans del rei, però quan va marxar el 20 de juny de 1791 l'Assemblea va decidir que les actes no sancionades per ell tindrien força de llei.
De l'administration intérieure	
El rei	El comitè de rapports de l'Assemblea Nacional Constituent
Le roi a le droit d'annuler les actes des administrateurs du département contraires aux lois et aux ordres qu'il aura adressés. Il peut, dans les cas d'une désobéissance persévérante, ou s'ils compromettent par leurs actes la sûreté ou la tranquillité publique, les suspendre de leurs fonctions.	L'Assemblea Nacional Constituent, adoptant les propositions del comitè de rapports, anul·larà decrets i « arrêtés » de les administracions del regne, i suspendrà també els administradors de les seves funcions si comprometen la seguretat o la tranquillitat pública.
Le roi peut, lorsque les administrateurs de département n'auront pas usé du pouvoir qui leur est délégué dans l'article ci-dessus, annuler directement les actes des sous-administrateurs, et les suspendre dans les mêmes cas.	
Toutes les fois que le roi aura prononcé ou confirmé la suspension des administrateurs ou sous-administrateurs, il en instruira le Corps législatif. Celui-ci pourra ou lever la suspension, ou la confirmer, ou même dissoudre l'administration coupable, et s'il y a lieu, renvoyer tous les administrateurs ou quelques-uns d'eux aux tribunaux criminels, ou porter contre eux le décret d'accusation.	L'Assemblea Nacional Constituent, adoptant també les propositions del comitè de rapports, anul·larà o validarà totes les eleccions que es puguin fer per ocupar un càrrec.

Taula núm. 3

Le Roi	
Du maintien de l'ordre et de la tranquillité publique	
El rei	El comitè de rapports de l'Assemblea Nacional Constituent
El rei es queda al marge de la gestió de l'ordre públic, i per tant, al marge també del manteniment de la tranquil·litat pública.	Gestiona l'ordre públic i de passada la tranquil·litat pública.
El rei es queda al marge de rebre una informació que li pertoca, necessària per a mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública.	Rep tota la informació relacionada amb l'administració i la policia, més les peticions, les memòries, les demandes i les adreces.
El rei, al marge de la informació sobre els desajustaments que es donen en el seu reialme, no té massa marge de maniobra per ajustar-los.	Manté contacte amb tota l'administració del regne i ajusta tots els desajustaments. Pensa i proposa solucions per a resoldre tots els conflictes que es donen. Quan els conflictes són massa importants, consulta a l'Assemblea Nacional Constituent.
El rei, en no poder mobilitzar les tropes si no li ho demanen, no pot apaivagar els desordres per a restaurar la tranquil·litat pública.	Suggereix a l'Assemblea Nacional Constituent quan el rei ha d'enviar les tropes. Suggereix als ajuntaments d'emprar tots els mitjans possibles per a restaurar la tranquil·litat pública. Vol que siguin els ajuntaments els que restaurin la tranquil·litat pública.
Abans d'iniciar-se el procés revolucionari	Després d'iniciar-se el procés revolucionari
El rei tenia el seu Garde des Sceaux per ocupar-se de la gestió de l'ordre i de la tranquil·litat pública. O dit d'altra manera, per presentar alguns discursos relatius als desajustaments que es donaven en el seu reialme. El Garde des Sceaux vetllava perquè els tribunals funcionessin i s'ocupava de la llibreria. És a dir, del dret de censurar les obres que li semblaven poder perjudicar l'ORDRE definit pel rei.	L'Assemblea Nacional Constituent té el seu comitè de rapports per ocupar-se de la gestió de l'ordre i de la tranquil·litat pública. El comitè de rapports vetlla perquè els tribunals funcionin i s'ocupa també d'elaborar alguns informes sobre opinions i escrits que poden anar en contra de l'ORDRE definit per l'Assemblea.

Taula núm. 4

Le Roi	
Du maintien de l'ordre et de la tranquillité publique	
Abans d'iniciar-se el procés revolucionari	Després d'iniciar-se el procés revolucionari
El rei	El comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent
El rei vetllava per l'ordre públic i de passada per la tranquil·litat pública	El comitè de recerques vetlla per l'ordre públic i de passada per la tranquil·litat pública.
El rei rebia molt probablement tota la informació que volia emprant tota mena de mètodes per aconseguir-la.	El comitè de recerques rep denúncies, informació que li arriba perquè no es respecta el secret de la correspondència, i informació proporcionada per espies.
El rei rebia molt probablement molta informació provinent dels seus intendants de justícia, policia i finances i dels seus lloctinents de policia.	El comitè de recerques rep la informació que li proporciona, molt principalment, la policia de París, el comitè de recerques de París, la municipalitat de París i les Societats dels Amics de la Constitució.
El rei perseguia aquells individus que havien desajustat o volien desajustar l'ORDRE que ell definia.	El comitè de recerques persegueix aquells individus que han desajustat o volen desajustar l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent.
El rei tenia una arma: el crim de « lèse-majesté » per protegir l'ORDRE que ell definia.	L'Assemblea Nacional Constituent té una arma: el crim de « lèse-nation » per a protegir l'ORDRE que ella defineix. El comitè de recerques s'encarrega de perseguir els culpables d'aquest crim.
El rei per a protegir l'ORDRE que definia intervenia en el poder judicial i en el poder policial.	L'Assemblea Nacional Constituent per a protegir l'ORDRE que defineix intervé en el poder judicial i en el poder policial. El comitè de recerques manté contactes amb el Tribunal de Chatélet i després amb el Tribunal de l'Alta Cort Nacional (poder judicial), i amb la policia (poder policial)
El rei tenia els intendants de justícia, policia i finances.	L'Assemblea Nacional Constituent no té intendants de justícia, policia i finances, però té el comitè de recerques.
Els intendants havien de vetllar pel bon	

Le Roi	
Du maintien de l'ordre et de la tranquillité publique	
Abans d'iniciar-se el procés revolucionari	Després d'iniciar-se el procés revolucionari
El rei	El comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent
funcionament de la justícia, vigilar les reunions il·lícites, les sedicions i tot allò que podia atemptar contra l'ORDRE establert pel rei, fer executar les « lettres cachet », controlar la policia de la llibreria per tal d'atrapar tots els papers sediciosos i encarregar-se de vetllar els mercats i el seu aprovisionament.	El comitè de recerques es preocupa pel bon funcionament de la justícia, vigila les reunions de ciutadans, els clubs i les converses que li poden semblar atemptatòries a l'ORDRE establert per l'Assemblea, vigila els escrits que se situen o bé molt més a l'esquerra o bé molt més a la dreta de les mantingudes per l'Assemblea, i s'encarrega de les subsistències.

Taula núm. 5

Le Roi		
Du maintien de l'ordre et de la tranquillité publique		
Abans d'iniciar-se el procés revolucionari	Després d'iniciar-se el procés revolucionari	
El rei	L'Assemblea Nacional Constituent	
	Comitè de Rapports	Comitè de Recerques
Abans d'iniciar-se el procés revolucionari el rei tenia les competències que sobre el poder judicial i el poder policial tindran el comitè de rapports i el comitè de recerques. És a dir, el rei ordenava arrestos i deixava en llibertat a qui volia, i acordava ell mateix gràcies a alguns individus empresonats.	El comitè de rapports li proposa a l'Assemblea d'arrestar alguns individus així com també de posar-los en llibertat.	El comitè de recerques li proposa a l'Assemblea d'arrestar alguns individus així com també de posar-los en llibertat.
		El comitè de recerques arresta aquells individus que creu un perill per l'ORDRE definit per l'Assemblea i allibera a aquells individus que considera que no són cap mena de perill per l'ORDRE. I això sense demanar-li a l'Assemblea cap mena d'autorització.
		El comitè de recerques demana gràcia al Garde des Sceaux / Ministre de la Justícia per alguns condemnats.
	A partir del 28 de maig de 1791 el comitè de rapports s'encarrega de decidir en els seus despatxos què és i què no és un crim de « lèse-nation ».	A partir del 28 de maig de 1791 el comitè de rapports s'encarrega de decidir en els seus despatxos què és i què no és un crim de « lèse-nation ».

11.) *Ordre, Ordre i Ordre*

Des de la fugida del rei, el 20 de juny de 1791, els jacobins, o millor dit, els jacobins-feuillants, els jacobins de l'entorn de Barnave, Lameth i Duport i els jacobins de l'entorn dels comitès que treballaven pel manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública, es van posar a treballar intensament per a mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública a França, i això perquè sense ordre ni tranquil·litat pública, l'ORDRE que definien en els seus debats parlamentaris no s'imposava. I evidentment ells volien imposar-lo, sobretot, després d'haver pactat alguns d'ells amb el rei d'esquena a l'Assemblea Nacional Constituent, cas del Triumvirat, d'haver coordinat les operacions d'alguns dels comitès més importants que hi havia al cos legislatiu (comitè de rapports i comitè de recerques), després d'haver exigit juraments cívics a la majoria de funcionaris del regne, i a tots els eclesiàstics, perquè ningú s'oposés a la Constitució, als decrets que sortien del cos legislatiu, i d'haver obligat als presidents de l'Assemblea a fer un jurament solemne pel qual havien de jurar que no havien adoptat mai ni adoptarien cap acte, protesta o declaració que anés en contra dels decrets de l'Assemblea¹⁷⁷. I això últim perquè el 27 d'abril de 1790 François-Henri Virieu, que era líder destacat de la dreta del cos legislatiu va ser nomenat president de l'Assemblea, i Charles-François Bouche, líder destacat de l'esquerra feuillant, i que coneixia bé a Virieu perquè havien treballat plegats en el primer comitè de recerques, buscava molt probablement assegurar-se de les intencions del primer que no havia tingut cap mena de problema en ocupar un càrrec en el comitè de recerques després d'haver-lo titllat de retrat viu de la inquisició.

En fi, els jacobins-feuillants, els jacobins de la nova Societat dels Amics de la Constitució, els jacobins que ocupaven càrrecs en els comitès més importants de l'Assemblea Nacional Constituent van fer tots els possibles per imposar després de la fugida del rei, del decret del 15 de juliol de 1791 i de la matança del Camp de Mart el 17 de juliol de 1791, tot el possible per imposar la seva consigna: Ordre, ordre i ordre.

Més contactes amb Bailly i La Fayette

Per a mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública, no només els vincles entre el comitè de rapports i el comitè de recerques es van fer més forts, de fet, l'Assemblea Nacional Constituent els va fusionar el 21 de juny de 1791, sinó que també, els vincles entre aquests dos comitès i l'alcalde de París i el comandant de les guàrdies nacionals, La Fayette, es van fer encara molt més forts.

Bailly va trobar-se en tot moment a les ordres de l'Assemblea Nacional Constituent i dels seus dos comitès, el comitè de rapports i el comitè de recerques, i La Fayette també. De fet, els

¹⁷⁷ Aquest jurament tan interessant que va ser proposat per Charles-François Bouche, jacobí-feuillant, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 27 d'abril de 1790 estipulava el següent: « L'Assemblée nationale décrète que désormais tout membre entrant dans l'exercice des fonctions qui lui auront été confiées par elle, renouvellera le serment prêté le 4 février dernier, et jugera qu'il n'a jamais pris et ne prendra jamais part à aucuns actes, protestations ou déclarations contre les décrets de l'Assemblée nationale, acceptés ou sanctionnés par le roi, ou tendant à affaiblir le respect et la confiance qui leur sont dus. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 15, p. 296.

Fayettistes, partidaris des de feia temps de reforçar els poders de Lluís XVI¹⁷⁸, es van unir a la gent de l'entorn de Triumvirat i a la gent de l'entorn dels comitès de rapports i de recerques, reunits en la nova Societat dels Amics de la Constitució, per tal de poder garantir l'ordre i la tranquil·litat pública¹⁷⁹.

Davant d'això, el club dels Cordeliers i alguns patriotes no van tenir empatx de criticar, després de la fugida del rei, a l'Assemblea Nacional Constituent, a Bailly i a La Fayette¹⁸⁰. I això perquè observaven com aquests no acceptaven cap opinió contrària a la seva i com estaven units per a fer oblidar l'episodi de Varennes, o com deia Madame Roland: « on ne travaille qu'à tout calmer, on ne veut que du sommeil »¹⁸¹. És més, observaven com la municipalitat de París no dubtava en seguir les ordres de l'Assemblea i en apaivagar tots els moviments de protesta que podien donar-se.

De fet, observaven com la Municipalitat de París continuava en la seva línia. És a dir, apaivagant tota mena de desordres i de protestes. I això, perquè d'ençà de 1791, la municipalitat i les seves guàrdies nacionals, dirigides per La Fayette, treballaven per a sufocar qualsevol manifestació obrera, qualsevol aldarull que hi havia entorn dels mercats, qualsevol insurrecció en contra d'algun eclesiàstic o noble acusat d'instigar complots o de preparar la guerra civil¹⁸².

La fugida del rei, el 20 de juny de 1791, per tant, va provocar la unió dels comitès que treballaven pel manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública amb Bailly i La Fayette —o millor dit, un reforç d'aquesta unió— però també, la unió del Club dels Cordeliers i dels patriotes en contra d'aquests i de la seva voluntat d'imposar els seus punts de vista, sense tenir en compte, aquells dels seus « commettants ».

Per altra banda, aquestes dues unions van acabar provocant desenllaços del tot terribles. Els patriotes, units al Club dels Cordeliers, van veure rius de sang només pel fet de voler fer-se escoltar i Bailly que, va complir en tot moment les ordres de l'Assemblea Nacional Constituent i que fins i tot el dia abans de la matança del Camp de Mart va ser renyat per aquest cos legislatiu per no posar fi als desordres, acusat de tancar els ulls davant dels aldarulls¹⁸³, va ser executat temps més tard, el 12 de novembre de 1793, com a responsable d'haver apaivagat la

¹⁷⁸ Joël Félix ha escrit el següent sobre els esforços de l'entorn de La Fayette per a donar-li al rei els seus poders: « Il serait fastidieux de dresser la liste de tous les combats politiques que La Fayette et ses partisans livrèrent au cours de l'année 1790 dans l'Assemblée pour que le roi soit désigné dans la Constitution comme le chef suprême de la justice, avec le droit de faire grâce, le chef suprême de l'armée et de la marine, qu'il ait le droit de conduire la politique étrangère et de désigner les diplomates, de nommer et de renvoyer les ministres, d'être le chef de l'administration intérieure du royaume, l'ordonnateur des dépenses et enfin le dispensateur des grâces. », Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 522.

¹⁷⁹ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI*, op. cit., p. 820.

¹⁸⁰ Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique*, op. cit., p. 548-549, Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI*, op. cit., p. 820 i Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791*, op. cit., p. 162.

¹⁸¹ Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791*, op. cit., p. 162.

¹⁸² Timothy TACKETT, *Le roi s'enfuit. Varennes et l'origine de la Terreur*, op. cit., p. 123.

¹⁸³ Id., p. 175.

veu del poble el 17 de juliol de 1791, i sense poder convèncer al tribunal revolucionari que no havia fet altre cosa que obeir a l'Assemblea¹⁸⁴.

En fi, el reforçament d'aquesta unió entre els comitès de l'Assemblea Nacional Constituent, Bailly i La Fayette, devia ser tan i tan evident que en el moment de retornar Lluís XVI a les Tulleries el 25 de juny de 1791, a la pregunta que La Fayette li va fer: « Votre Majesté a-t-elle quelque ordre à me donner ? », Lluís XVI va respondre: « Il me semble, en partant de son gros rire, que je suis plus à vos ordres que vous ne l'êtes aux miens ! »¹⁸⁵

Més contactes amb les Societats dels Amics de la Constitució

El comitè de rapports i el comitè de recerques no només van reforçar la seva unió amb l'alcalde de París o amb La Fayette a partir del 21 de juny de 1791, sinó que també van reforçar els seus contactes amb les Societats dels Amics de la Constitució. De fet, en el moment de la escissió d'aquesta societat el 16 de juliol de 1791, la majoria de Societats van quedar-se vinculades a la nova societat, i això molt probablement, pels contactes que aquestes mantenien amb els membres del comitè de rapports i del comitè de recerques i perquè els membres de la nova societat van endur-se amb ells, tot el despatx, és a dir, tota la correspondència.

Per ser exactes, setanta-dues societats de província van unir-se a la nova Societat dels Amics de la Constitució, la dels Feuillants, mentre que només quinze van continuar vinculades a l'antiga societat¹⁸⁶.

Per altra banda, després de la fugida del rei, algunes societats van crear els seus propis comitès de vigilància i van enviar totes les seves observacions al comitè de recerques, participant d'aquesta manera, amb el manteniment de l'ORDRE i de la tranquil·litat pública, i amb els treballs dels comitès del cos legislatiu.

Més contactes amb la policia de París

El comitè de rapports i el comitè de recerques no només van intensificar els seus contactes amb l'alcalde de París, amb La Fayette, comandant de les guàrdies nacionals, o amb les Societats dels Amics de la Constitució, sinó que també van reforçar els seus contactes amb la policia de la capital.

De fet, després de la fugida del rei, el comitè de rapports i el comitè de recerques es van encarregar de supervisar els interrogatoris que la policia de París havia de dur a terme, així com també, d'assenyalar qui havia de ser arrestat i qui no, i qui, en cas de ser arrestat, podia ser o no alliberat¹⁸⁷. I la policia seguint les seves ordres, va procedir a arrestar a la gent, a interrogar-la, a alliberar-la, si així es considerava, i a adreçar les actes d'aquests interrogatoris a aquells que els hi pertocava analitzar-les.

¹⁸⁴ François GENDRON, « Bailly Jean Sylvain », *Dictionnaire historique de la Révolution française*, op. cit., p. 67-68.

¹⁸⁵ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI*, op. cit., p. 804.

¹⁸⁶ Id., p. 820.

¹⁸⁷ Momcilo MARKOVIC, *Répression et ordre public à Paris, 1789-1793*, op. cit., p. 140.

De fet, després de la fugida del rei, el 21 de juny de 1791, el comitè de rapports i el comitè de recerques havien ordenat a la policia de París de detenir qualsevol persona que els hi semblava sospitosa o perillosa¹⁸⁸.

La policia de París tant va treballar a les ordres del comitè de rapports i del comitè de recerques per aclarir la fugida del rei, com després, del 17 de juliol de 1791, per aclarir els fets de la matança del Camp de Mart. És més, tan va treballar per a localitzar els responsables de la fugida del rei com els responsables de la matança del Camp de Mart. Uns responsables que evidentment no eren ni l'Assemblea Nacional Constituent que havia donat l'ordre, ni Bailly que, a les ordres de l'Assemblea, havia proclamat la llei marcial ni La Fayette que era el comandant de les guàrdies nacionals. Els responsables eren uns altres: eren els demòcrates, els patriotes, els membres del Club dels Cordeliers, eren Danton, Jean-Paul Marat, Camille-Benoist Desmoulins, i tants d'altres que van protestar pel decret del 15 de juliol de 1791 i per l'actitud de l'Assemblea de voler disculpar al rei de la seva fugida.

El comitè de recerques de París: una excepció

El comitè de rapports i el comitè de recerques lògicament van reforçar també els seus vincles amb el comitè de recerques de París en el moment de la fugida del rei. I això perquè que aquest comitè solia treballar a les ordres del comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent i des de sempre al costat de la policia de París per a localitzar els autors dels desordres o dels possibles complots que podien donar-se.

Així doncs, el comitè de recerques de París va participar en les activitats que el comitè de recerques de l'Assemblea Nacional Constituent, al costat del comitè de rapports va organitzar per a localitzar a tots aquells que havien participat en la fugida del rei, però no va participar massa en els treballs que aquests dos comitès van organitzar a partir de la matança del Camp de Mart el 17 de juliol de 1791.

El comitè de recerques de París s'havia passat més d'un any i mig perseguint a tots aquells que posaven en perill l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent, vigilant a tots aquells que es manifestaven o molt més a la dreta o molt més a l'esquerra de les opinions majoritàriament sostingudes en el cos legislatiu, però el comitè de recerques de París no semblava massa disposat a perseguir a partir del 17 de juliol de 1791 aquells que probablement considerava que tenien raó: és a dir, els demòcrates, els Cordeliers, aquella esquerra que sense trobar-se massa a l'esquerra de l'esquerra de l'Assemblea, no veia bé el decret del 15 de juliol de 1791.

En realitat, el comitè de recerques de París no semblava massa disposat a perseguir els demòcrates, els patriotes i els Cordeliers perquè aquest comitè es va començar a eclipsar a partir del 17 de juliol de 1791¹⁸⁹ i perquè Jacques-Pierre Brissot, que formava part d'aquest comitè, juntament amb Pierre-Louis Agier, Pierre-Louis Lacretelle, Alexandre-César Perron, Nicolas Oudart i Jean-Philippe Garran de Coulon, va començar a criticar la repressió que s'estava fent sobre l'"esquerra", i molt concretament, tots els mitjans que s'estaven emprant

¹⁸⁸ Id., p. 144.

¹⁸⁹ Id., p. 156.

per perseguir a l'“esquerra”. Mitjans que s'havien emprat des de sempre per tal de mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública¹⁹⁰. És clar que, aquests mitjans s'havien emprat més per perseguir a gent de la “dreta” i a gent de l'“extrema esquerra”, com Marat, que gent de l'“esquerra” com Danton o Camille Desmoulins, per exemple, que arran de la matança del Camp de Mart van haver de fugir de París i amagar-se.

En fi, difícil devia ser per a Brissot —i probablement per la resta de membres del comitè de recerques de París— coordinar les mesures decidides pel comitè de rapports i el comitè de recerques a partir del 17 de juliol de 1791, si considerava que la matança del Camp de Mart havia estat una trampa. És a dir, quelcom de planejat per oposar el poble a les guàrdies nacionals i massacrar-lo. I és que, pel que sembla, Brissot, respecte la matança del Camp de Mart havia comentat el següent: « Il fallait le mettre [le peuple], aux prises avec la garde nationale [...] On profite d'un rassemblement paisible de citoyens qui signaient une pétition au Champ-de-Mars, on les peint comme un amas de brigands aux yeux de la garde nationale ; on répand le bruit que La Fayette est blessé ; on enflamme les esprits, et le drapeau rouge est déployé sans nécessité, et le sang coule sans que la loi ait parlé. »¹⁹¹

Les mesures per a mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública

El comitè de rapports i el comitè de recerques no només van reforçar els llaços que mantenien amb tots aquells amb qui des de juliol de 1789 treballaven pel manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública, sinó que també van reforçar i van continuar mantenint amb vigor les mesures que havien emprat sempre per tal de garantir l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent.

La bandera vermella de la llei marcial va continuar penjada a l'ajuntament de París dies després de la matança del Camp de Mart¹⁹² i les primeres mesures per apaivagar qualsevol opinió contrària a aquelles emeses per l'Assemblea Nacional Constituent es van deixar sentir ja des del mateix 17 de juliol de 1791.

De fet, va ser Regnault de Saint Jean d'Angély, el mateix que va demanar l'aplicació de la llei marcial per apaivagar els desordres que suposadament tenien lloc al Camp de Mart, qui va demanar que fossin considerats culpables d'un crim de « lèse-nation » aquells individus que per escrit s'havien oposat a la voluntat emesa per l'Assemblea Nacional Constituent. I això per a restablir la tranquil·litat pública, regular un crim que no s'havia regulat encara i castigar de passada a tots aquells que havien empès als parisencs a protestar contra el decret del 15 de juliol de 1791.

¹⁹⁰ Mona Ozouf ens explica així les crítiques de Jacques-Pierre Brissot a les mesures adoptades per al manteniment de l'ordre públic després del 17 de juliol de 1791: « De ce qu'il nomme une « terreur », Brissot, orfèvre en la matière puisqu'il avait présidé aux activités du Comité des recherches de la Commune de Paris, donne une description indignée : « L'asile des maisons est violé, le secret des lettres et trahi, les domestiques sont convertis en espions ; sur des délations vagues et ridicules les lettres de cachet se multiplient, les cachots regorgent de victimes innocentes. » », Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791, op. cit.*, p. 290.

¹⁹¹ Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791, op. cit.*, p. 283.

¹⁹² Timothy TACKETT, *Le roi s'enfuit. Varennes et l'origine de la Terreur, op. cit.*, p. 239.

« Messieurs, vous avez ordonné hier au département, à la municipalité, aux ministres, de prendre toutes les mesures pour assurer la tranquillité publique —va dir Regnault de Saint Jean d'Angély al cos legislatiu—; vous avez ordonné aux accusateurs publics de sévir contre ceux qui pourraient la troubler de quelque manière que ce fût. Il est un délit qui se reproduit trop souvent depuis quelque temps, et qui, plus que tout autre, a peut-être concouru aux troubles et aux violences dont nous avons été presque les témoins : c'est celui des hommes qui en séduisent et en trompent d'autres pour s'opposer à la volonté générale ; c'est celui des hommes qui provoquent l'opposition à la loi, qui contractent l'engagement de ne pas l'exécuter avant même qu'elle soit rendue ! Vous n'avez pas encore rangé ce délit dans le nombre de ceux qui doivent être punis, et je crois que tout homme qui s'oppose à la volonté générale, manifestée par les autorités constituées, est coupable d'un crime de lèse-nation, et je crois que votre devoir est de le déclarer. »¹⁹³

L'Assemblea Nacional Constituent va acceptat la proposta de Regnault de Saint Jean d'Angély i l'endemà mateix va adoptar un projecte de decret mitjançant el qual tots aquells que havien pogut incitar a desobeir la llei, per escrit o oralment, serien castigats per la llei per tenir opinions sedicioses i pertorbadores de la pau pública. Amb aquest projecte de decret, l'Assemblea no només recollia la proposta de Regnault sinó també una altra proposta que temps abans s'havia fet, per part del comitè de rapports, del comitè de recerques i del comitè militar, i no s'havia adoptat.

Aquesta proposta que no s'havia adoptat havia estat plantejada a l'Assemblea Nacional Constituent el 19 de març de 1791, i mitjançant aquesta es pretenia poder castigar les opinions i els escrits dels eclesiàstics que podien excitar el poble a revoltar-se contra la llei¹⁹⁴. Aquesta proposta no s'havia adoptat perquè Robespierre s'hi havia mostrat fermament en contra. Robespierre considerava que aquesta mesura atacava la llibertat. Per a Robespierre: « On ne peut exciter la rigueur contre personne pour des discours, on ne peut infliger aucune peine pour des écrits. »¹⁹⁵

El 18 de juliol de 1791, en canvi, en plena onada de repressió per assegurar l'ORDRE que l'Assemblea Nacional Constituent definia, la proposta de Regnault de Saint Jean d'Angély va ser adoptada enmig de grans aplaudiments i l'Assemblea va mostrar-se partidària de castigar totes aquelles opinions escrites o orals que podien fer-se sentir en contra dels decrets i les lleis que adoptava.

En aquest sentit, l'article primer del projecte de decret del 18 de juliol de 1791 que donava pas a una onada de caça i captura sobre els suposadament responsables de la matança del Camp de Mart, deia el següent:

¹⁹³ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 380.

¹⁹⁴ La proposta feta el 19 de març de 1791 per a castigar les opinions dels eclesiàstics a l'Assemblea Nacional Constituent per part de Charles-Jean-Marie Alquier, en nom del comitè de rapports, del comitè de recerques i del comitè militar va se la següent: « Art. 6. Les comités de Constitution, de jurisprudence criminelle et ecclésiastique présenteront sous trois jours leurs vues sur les peines à infliger aux ecclésiastiques fonctionnaires publics qui, par leurs discours ou leur écrits, excitent le peuple à la révolte contre la loi », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 213.

¹⁹⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 24, p. 214.

« Toutes les personnes qui auront provoqué le meurtre, le pillage, l'incendie, et conseillé formellement la désobéissance à la loi, soit par des placards ou affiches, soit par des écrits publiés ou colportés, soit par des discours tenus dans des lieux ou assemblées publiques, seront regardées comme séditeuses ou perturbatrices de la paix publique; et, en conséquence, les officiers de police seront tenus de les faire arrêter sur-le-champ, et de les remettre aux tribunaux, pour être punies suivant la loi. »¹⁹⁶

Nogensmenys, no totes les mesures que li van proposar a l'Assemblea Nacional Constituent per a mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública van ser adoptades per aquesta. El 22 de juliol de 1791 Salle, el secretari de la Societat dels Amics de la Constitució que s'havia encarregat de fer les llistes dels membres fundadors de la nova Societat dels Amics de la Constitució assegurada en els Feuillants, i membre destacat del comitè de rapports, va presentar un informe a l'Assemblea, en nom del seu comitè i del comitè de recerques, mitjançant el qual demanava la creació d'un tribunal extraordinari per a jutjar els delictes que s'havien comès d'ençà del 15 de juliol de 1791, moment en que l'Assemblea havia adoptat el decret d'exculpació de Lluís XVI.

Aquesta proposta que alguns van criticar d'assassinat, no va ser finalment adoptada. Uns quants diputats de l'Assemblea Nacional Constituent van defensar d'enviar els acusats al tribunal del sisè barri i l'Assemblea ho va acabar acceptant, tot refusant de crear un tribunal extraordinari per a perseguir els delictes que suposadament s'havien comès a partir del 15 de juliol de 1791¹⁹⁷.

Per altra banda, mentre l'Assemblea Nacional Constituent discutia aquestes propostes, ordenava tancar algunes editorials, alguns clubs polítics i imposava una certa censura sobre la premsa¹⁹⁸ i els jacobins-feuillants provaven de silenciar les crítiques que Bailly i La Fayette rebien per part de la premsa¹⁹⁹, el comitè de rapports i el comitè de recerques continuaven treballant exhaustivament als seus despatxos pel manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública, concentrant-se principalment, després del 17 de juliol de 1791, amb els fets que havien ocorregut al Camp de Mart.

De fet, segons Albert Mathiez, el comitè de rapports i el comitè de recerques van tramir un pla d'acció la nit mateixa del 17 de juliol de 1791. I aquest pla d'acció, segons aquest historiador, consistia ni més ni menys que en el següent: « Le massacre serait mis sur le compte des factieux, des étrangers, des rebelles qui avaient attroupe le peuple au Champ de Mars, sous le prétexte de signer une pétition incendiaire. Les victimes seraient les malheureux gardes nationaux, soldats de la loi, réduits à faire usage de leurs armes pour défendre leur vie, les

¹⁹⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 404.

¹⁹⁷ El 23 de juliol de 1791 l'Assemblea Nacional Constituent va acceptar el següent: « L'Assemblée nationale décrète: 1º que l'accusateur public du tribunal du 6e arrondissement sera mandé pour rendre compte des diligences qu'il a dû faire à l'occasion des délits des 15, 16, 17 du présent mois; 2º que les juges du tribunal du 6e arrondissement sont autorisés à se faire aider, soit pour l'instruction, soit pour le jugement du procès commencé ou à commencer relativement auxdits délits, tan par les suppléants de leur tribunal, que par des hommes de loi, qu'ils pourront appeler en tel nombre qu'ils jugeront nécessaire. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 536.

¹⁹⁸ Timothy TACKETT, *Le roi s'enfuit. Varennes et l'origine de la Terreur, op. cit.*, p. 240.

¹⁹⁹ Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791, op. cit.*, p. 354.

coupables les journalistes qui avaient semé l'esprit de rébellion, les meneurs des clubs qui avaient séduit les sans-culottes, les assassins, les pétitionnaires qui avaient jeté de pierres à la troupe. En généralisant ainsi la répression, on avait chance de faire tomber dans le filet tous les chefs du parti démocrate. »²⁰⁰

El fet és que, a partir del 17 de juliol de 1791, el comitè de rapports i el comitè de recerques van donar ordres a la policia de París per procedir a arrestar a tots aquells que li podien semblar sospitosos, i això per poder analitzar, més tard, tots els interrogatoris que es derivaven d'aquestes detencions i valorar els fets ocorreguts, amb la intenció final, evidentment, de fer imperar la justícia, l'única garantia de l'ORDRE. Amb aquestes, més de dues-centes persones van acabar tancades a la presó. La majoria d'elles per haver insultat les guàrdies nacionals o per haver-los hi llançat pedres²⁰¹. I algunes d'elles, tancades, pel que sembla, sense saber-ne el perquè.

Aquestes ordres de procedir a detenir aquells que havien incitat a desobeir el decret del 15 de juliol de 1791, amb la conseqüència final de la matança del Camp de Mart, van provocar també que gent de molt renom, grans oradors i periodistes, acabessin fugint de París per amagar-se o per agafar el camí de l'exili. Marat, per exemple, va exiliar-se, mentre Danton, Camille Desmoulins i Fréron van amagar-se, després que Alexandre Lameth els advertís del perill que corrien²⁰².

Per altra banda, mentre la policia de París feia la seva feina, és a dir, procedia a arrestar a aquells que li semblaven sospitosos i els interrogava, el comitè de rapports i el comitè de recerques continuaven fent les mateixes feines de sempre. Com ara, rebre les denúncies, enviar espies per escoltar les converses que podien donar-se en bars i llocs públics, per tal de saber si s'atacava a l'Assemblea Nacional Constituent, o fer inspeccionar alguns llocs, a la recerca tant de proves com de sospitosos²⁰³. I de fet, mentre el comitè de rapports i el comitè de recerques continuaven posant en pràctica les mateixes mesures de sempre, els alcaldes dels ajuntaments i les Societats dels Amics de la Constitució, esteses arreu de França, per assegurar l'ordre i la tranquil·litat pública, van continuar posant en pràctica també les mateixes mesures de sempre²⁰⁴. Les Societats dels Amics de la Constitució, aliades a la Societat assegurada en els Feuillants, van denunciar aquells que van observar sospitosos, mentre que els alcaldes, van denunciar, van detenir, van obrir cartes privades i van anar a la recerca d'armes i de municions.

²⁰⁰ Albert MATHIEZ, « Le massacre et le procès du champ de mars (17 juillet – 13 septembre 1791) », *Annales Révolutionnaires*, Paris, 1910, tome troisième, p. 25.

²⁰¹ Timothy TACKETT, *Le roi s'enfuit. Varennes et l'origine de la Terreur*, op. cit., p. 240.

²⁰² Albert MATHIEZ, « Le massacre et le procès du champ de mars (17 juillet – 13 septembre 1791) », *Annales Révolutionnaires*, op. cit., p. 5-6.

²⁰³ Timothy TACKETT, *Le roi s'enfuit. Varennes et l'origine de la Terreur*, op. cit., p. 240.

²⁰⁴ Mona OZOUF, *Varennes, La mort de la royauté, 21 juin 1791*, op. cit., p. 290.

12.) *La supressió del comitè de Recerques*

El 18 de juliol de 1791, l'endemà mateix de la matança del Camp de Mart, André va adreçar-se a l'Assemblea Nacional Constituent per a demanar-li que fusionés del tot el comitè de recerques amb el comitè de rapports. És a dir, que aquests dos comitès units el 21 de juny de 1791 acabessin formant un sol comitè. I André va justificar aquesta mesura tot dient que el comitè de recerques era poc nombrós i que alguns dels seus membres havien abandonat el comitè.

« Vous savez, Messieurs, que le comité des recherches, chargé de l'investigation de tous les désordres qui ont été commis est très peu nombreux —va comentar André a l'Assemblea Nacional Constituent— plusieurs des membres qui en faisaient partie s'en étant retirés. Vous savez également que le comité des rapports s'y était réuni pour s'occuper conjointement avec lui de l'examen des divers objets relatifs aux fonctions qui leur étaient confiées. Je demande que cette réunion soit définitive et que les deux comités n'en forment désormais plus qu'un seul »²⁰⁵.

Davant d'aquesta proposta, l'Assemblea Nacional Constituent va donar el seu vist-i-plau, i el comitè de recerques i el comitè de rapports van quedar no només units sinó fusionats en un sol comitè.

Tanmateix, aquesta fusió no va donar pas el sorgiment d'un comitè anomenat: comitè de rapports i de recerques. André, al cap d'una estona d'haver presentat la seva proposta a l'Assemblea Nacional Constituent, va demanar que els dos comitès fusionats en un rebessin el nom de: comitè de rapports.

« Comme ces deux comités n'en font plus qu'un maintenant, —va dir André a l'Assemblea Nacional Constituent— je demande que désormais ils ne soient plus désignés que sous le nom de comité des rapports »²⁰⁶.

L'Assemblea Nacional Constituent no va posar cap mena d'objecció a la proposta d'André i el comitè de rapports i de recerques va passar a anomenar-se: comitè de rapports, i amb aquestes el comitè de recerques va passar a la història, com una secció més del comitè de rapports.

D'alguna manera, el 18 de juliol de 1791, l'Assemblea Nacional Constituent, adoptant les dues propostes d'André, va acabar decidint l'abolició del comitè de recerques. Després d'haver estat criticat pel rei en la seva carta de fugida i després d'haver estat criticat des del mateix moment en que va discutir-se la seva creació pels diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea.

²⁰⁵ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 396.

²⁰⁶ *Id.*, t. 28, p. 398.

Les critiques de Lluís XVI al comitè de recerques

Lluís XVI no va estar-se de denunciar en la seva carta del 20 de juny de 1791 el poder despòtic del comitè de recerques. I això, perquè, segons ell, l'Assemblea Nacional Constituent a través d'aquest comitè exercia: « un véritable despotisme, plus barbare et plus insupportable qu'aucun de ceux dont l'histoire ait jamais fait mention »²⁰⁷.

Lluís XVI va denunciar molt probablement el comitè de recerques perquè tant ell, com el seu entorn i els seus partidaris eren constantment vigilats per aquest comitè. Per aquest comitè que cercava protegir l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent de qualsevol possible complot o desordre.

Lluís XVI, per exemple, havia aconseguit marxar de les Tulleries, però sabia que estaven vigilades per aquest comitè, com sabia molt probablement també, que el Duc de la Vauguyon, un dels seus ministres de les cent hores, havia estat investigat pel mateix comitè²⁰⁸, que el secretari de la reina, Augeard, també havia estat vigilat pel mateix, que els emigrats que li eren partidaris veien les seves cartes obertes, també pel comitè de recerques, cas de la Marquesa de Raigecourt que així li ho explicava al seu marit²⁰⁹, que els capellans que enyoraven l'antic règim eren forçats a fer un jurament que havia estat proposat ni més ni menys que per aquest comitè, així com també que aquells que havien volgut alliberar-lo de l'Assemblea Nacional Constituent havien estat denunciats per aquest comitè i un executat com a conspirador, cas del marquès Favras.

En realitat, Lluís XVI podia denunciar al comitè de recerques perquè es trobava assetjat, per dir-ho d'alguna manera, per aquest i per la vigilància que exercia per a garantir l'ORDRE definit per l'Assemblea Nacional Constituent, però, evidentment, no podia denunciar-lo pels mètodes que emprava, i això perquè, com a monarca, prou sabia bé que ell també interceptava cartes²¹⁰, tenia espies i que, en altres temps, havia enviat a la presó aquells que li semblava, alguns mitjançant les « lettres cachet ». A més a més, prou devia saber bé, que sota l'Imperi dels Borbons, els culpables de crim de « lèse-majesté » no solien sobreviure massa temps, així com també, que la mort que se'ls donava no era precisament dolça. L'any 1757 un tal Robert Francis Damiens acusat de regicida va ser desmembrat per sis cavalls, després d'haver-lo ferit,

²⁰⁷ Id., t. 27, p. 381.

²⁰⁸ Id., t. 8, p. 357.

²⁰⁹ Pierre CAILLET, *Les Français en 1789. D'après les papiers du Comité des Recherches de l'Assemblée Constituante (1789-1791)*, op. cit., p. 184.

²¹⁰ Per Jean-Christian Petitfils sabem que Lluís XVI va rebre cartes interceptades per part d'aquells que l'estimaven bé: « Sur cette entrefaite, M. le cardinal de La Rochefoucauld, accompagné de M. l'archevêque de Paris ont paru à leur tour ; chargés du pathétique, ils se sont en entrant précipités aux genoux de sa Majesté, en le conjurant par saint Louis et par la pitié de ses augustes ancêtres de défendre la religion cruellement attaquée par la philosophie, qui compte parmi ses partisans presque tous les membres du tiers [...] ; et, pour le prouver, ils ont mis sous les yeux du roi plusieurs lettres écrites par les nommés Boissy d'Anglas, Rabaut de Saint-Etienne, et autres, dont ils se sont procurés les missives, je ne sais comment [...] ». Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI*, op. cit., p. 668.

haver-li cremat les mans, haver-li tallat la carn amb unes tenalles i haver-li omplert les ferides de cera i plom fosos²¹¹.

Les crítiques de la dreta al comitè de recerques

Els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent no només havien criticat l'enorme poder del comitè de recerques tot dient que era un tribunal inquisitorial, així com també, els mètodes que emprava, tot assenyalant que eren propis de governs despòtics, sinó que també havien demanat moltes vegades la seva supressió, i això malgrat l'interès que havien mostrat sempre aquests diputats en ocupar-lo, és a dir, per fer-se amb les seves competències.

El 21 de novembre de 1789 els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van demanar la dissolució del comitè de recerques, d'un comitè de recerques que de dotze membres que tenia, nou eren jacobins-feuillants —és a dir, jacobins que després del 16 de juliol de 1791 constituïran la nova Societat dels Amics de la Constitució—. El primer a demanar-ne la seva dissolució va ser Amable-Gilbert Dufraisse-Duchey, seguit de Adrien-Cyprien Duquesnoy que va recolzar-lo, tot dient que calia suprimir-lo un cop els casos que aquest comitè portava entre les seves mans estiguessin resolts.

« Je m'oppose à la continuation des pouvoirs du comité —va dir, Dufraisse-Duchey al cos legislatiu— On nous parle sans cesse de conspiration sans nous donner la moindre preuve. Ce mot vague semble n'être qu'un moyen pour maintenir en fonctions ceux qui veulent égarer le peuple. »²¹²

L'Assemblea Nacional Constituent no va dissoldre el seu comitè de recerques i el 2 d'octubre de 1790 els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea van demanar de nou la seva dissolució. Aquest cop va ser Jean-Louis-Charles François, comte de Marsanne de Fontjuliane, qui va fer la proposta, enmig d'una crítica a l'informe que Jean-Baptiste-Charles Chabroud, membre del comitè de rapports, va fer sobre els fets que van ocórrer a Versalles el 5 i 6 d'octubre de 1789.

« Si les auteurs des attentats horribles du 6 octobre échappent à la vengeance des lois, comme nous le présage le rapport de M. Chabroud —va comentar Marsanne a l'Assemblea Nacional Constituent— à quoi de bon conserver plus longtemps des comités inutiles, tels que les comités des recherches de l'Assemblée nationale et de la ville de Paris ? Je fais la motion que ces derniers soient supprimés et qu'ils soient remplacés immédiatement par une haute cour nationale. Ces comités sont directement contraires à la liberté qui est la base de notre Constitution. »²¹³

²¹¹ Jean-Clément MARTIN, *Violence et Révolution. Essai sur la naissance d'un mythe national*, Paris, Éditions du Seuil, 2006, p. 16 i Daniel DAYAN, *La terreur spectacle : terrorisme et télévision*, Bruxelles, De Boeck Université, 2006, p. 249.

²¹² *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 169.

²¹³ *Id.*, t. 19, p. 393-394.

L'Assemblea Nacional Constituent no va dissoldre tampoc aquell dia, 2 d'octubre de 1790, el seu comitè de recerques i el 16 de gener de 1791, Pierre-Nicolas-Haraneder Macaye, que formava part del comitè de recerques des del 26 d'abril de 1790, va presentar al cos legislatiu la seva dimissió d'aquest comitè, tot al·legant el seu caràcter inquisitorial i tot suggerint la seva supressió.

« Je vous prie de faire agréer à l'Assemblée nationale la démission de ma place de membre du comité des recherches —va dir Macaye al cos legislatiu— le pouvoir inquisitorial que ce comité a été dans le cas d'exercer a si généralement déplu, qu'il ne saurait être profitable à la chose publique. En supposant que son institution ait pu être nécessaire dans des temps de trouble et de confusion où tous les tribunaux de justice étaient paralysés, sa suppression n'en deviendrait pas moins indispensable, dans ce moment plus calme, sans doute, où les nouveaux tribunaux viennent d'être mis en activité. »²¹⁴

Malgrat la contundent valoració feta per Macaye del comitè de recerques a l'Assemblea Nacional Constituent, aquesta no va dissoldre'l i el 15 de febrer de 1791, Louis marquès de Foucault de Lardimalie, que havia estat membre del quart comitè de recerques, del 24 de novembre al 24 de desembre de 1789 i que el 25 d'octubre de 1790 ja havia posat de manifest les seves ganes de veure'l suprimit²¹⁵, va demanar de nou la seva supressió.

« À présent que les tribunaux sont établis, —va comentar Foucault de Lardimalie al cos legislatiu— je me joindrai à M. de Macaye pour demander la suppression de tous les comités des recherches du royaume »²¹⁶.

L'Assemblea Nacional Constituent va fer de nou cas omís a la petició dels seus diputats asseguts a la dreta del president del cos legislatiu. I això, molt probablement perquè, Guillaume-François-Charles Goupil de Préfelin, que havia estat membre del tercer comitè de recerques (del 20 d'octubre al 24 de novembre de 1789) i del cinquè comitè de recerques (del 24 de desembre de 1789 al 26 d'abril de 1790), va demanar passar a l'ordre del dia després de mencionar que mai havia estat tan necessari el comitè de recerques a la cosa pública com en aquell moment²¹⁷.

Les propostes de dissoldre el comitè de recerques no van tenir sota l'Assemblea Nacional Constituent cap mena d'èxit, com tampoc va tenir-la una proposta que va ser llançada el 31 d'octubre de 1790, per Barthélemy-Joseph de Villeneuve de Bargemont, de renovar-lo cada

²¹⁴ Id., t. 22, p. 289. Veure en l'annex número 8 la carta de renúncia de Pierre-Nicolas-Haraneder Macaye.

²¹⁵ Respecte el comitè de recerques, el 25 d'octubre de 1790, Louis marquès de Foucault de Lardimalie, va comentar el següent a l'Assemblea Nacional Constituent: « Je suis autorisé, plus que qui ce soit, à vous engager à prendre en considération les arrestations des comités des recherches nationaux. Un homme très respectable et très respecté, puisque c'est un général de l'armée... (*On demande a passer à l'ordre du jour*). Il faut aujourd'hui rendre la liberté aux personnes injustement accusées. (*Il s'élève des murmures*) Puisque nous ne pouvons parvenir à détruire le comité des recherches, je demande qu'on augmente ses droits, et qu'à celui de faire arrêter, on ajoute celui d'absoudre. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 20, p. 37

²¹⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 23, p. 198.

²¹⁷ Id., t. 23, p. 198.

mes. En principi, hauria d'haver estat renovat cada trenta dies, però el comitè de recerques, com també el comitè de rapports, no va ser gaire sovint renovat mensualment. De fet, d'ençà del 24 d'abril de 1790 que no havia estat renovat. De manera que, d'ençà d'aquella data, el comitè de recerques estava a mans dels jacobins feuillants, i això perquè de dotze membre que tenia el comitè, nou eren jacobins.

« Il faut nécessairement arrêter le cours d'aussi grands maux —va dir Villeneuve de Bergemont a l'Assemblea Nacional Constituent— en ordonnant que tous les mois les membres des comités de recherches seront de nouveau élus jusqu'au temps où les circonstances permettront d'abolir entièrement ces abominables tribunaux d'inquisition, qui violent jusqu'au secret des lettres. »²¹⁸

Els diputats asseguts a la dreta de l'Assemblea Nacional Constituent no van aconseguir mai la dissolució del comitè de recerques. D'un comitè que volien controlar però que molt probablement no estimaven perquè se sentien amenaçats per ell. En aquest sentit, cal dir que Pierre-Victor Malouet va ser vinculat el 21 de novembre de 1789 per Jacques-Marie Glezen, membre del comitè de recerques, a un complot suposadament tramat per Augeard, el secretari de la reina²¹⁹.

Per altra banda, a part de sentir-se amenaçats, els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent estimaven que aquest comitè acaparava parcel·les del poder executiu. Un poder que havia d'estar a mans del rei i no d'aquest comitè. Un poder que a mans del comitè de recerques —i a mans d'altres comitès— deixava el rei com un titella. És a dir, com un simple executor de les ordres que li donava l'Assemblea, impulsada pels seus comitès. En aquest sentit, cal destacar el discurs de François-Dominique de Reynaud, cavaller de Montlosier el 6 de novembre de 1790, per posar en evidència, l'enorme importància dels comitès de recerques, tant del comitè de recerques de l'Assemblea com del comitè de recerques de la municipalitat de París.

« On dit que les municipalités et les corps administratifs ne sont point des agents du pouvoir exécutif —va comentar Montlosier al cos legislatiu— Voilà, sans doute, une singulière découverte; certes, il est bien extraordinaire que les municipalités, à qui vous avez confié la plus grande partie de la force publique, ne soient plus, au jugement de certaines personnes, les mandataires du pouvoir exécutif. Cette doctrine est sans doute merveilleuse; elle aura besoin cependant de quelques efforts pour s'établir parmi nous. Quelle merveille, en effet, de voir que les différents comités des recherches ont toutes les municipalités du royaume à leurs ordres pour faire arrêter des citoyens, pour troubler partout la liberté civile et la sécurité domestique. Quelle merveille de voir M. de la Fayette faire arrêter, de son propre mouvement, un membre de cette Assemblée, et que tandis que les municipalités sont dans l'ordre du pouvoir exécutif pour les décrets des comités des recherches ou pour ceux de M. de La Fayette, elles ne le soient plus pour ceux de l'Assemblée. »²²⁰

²¹⁸ Id., t. 20, p. 182.

²¹⁹ Id., t. 10, p. 169.

²²⁰ Id., t. 20, p. 297.

Per altra banda, si bé és cert que els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van voler suprimir el comitè de recerques, també ho és que aquests es van mostrar sempre partidaris de no abolir mai del tot els treballs que el comitè de recerques feia a propòsit de les subsistències. Fins i tot, Macaye que va demanar-ne la seva supressió va comentar que la secció de subsistències del comitè de recerques podia traspassar-se al comitè de rapports.

« Je me permets d'observer à l'Assemblée —va comentar Macaye als diputats del cos legislatiu— qu'elle ferait un acte vraiment constitutionnel et conforme aux principes de la liberté, en supprimant ce comité qui pourrait être supplée par celui des rapports, quant à la partie utile des subsistances, unique but de son établissement. »²²¹

El fet és que els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent van criticar sempre al comitè de recerques tots aquells informes que tenien a veure amb possibles complots, però no van criticar-li mai els seus informes relatius als desordres que es donaven arran de la lliure circulació del gra. I això perquè aquests diputats en matèria econòmica devien seguir les consignes majoritàries de l'Assemblea: llibertat i propietat, o dit d'altra manera, lliure circulació del gra.

L'Assemblea Nacional Constituent de 1789 a 1791 havia deixat ben clares les seves consignes, i de fet, les havia deixat ja ben clares per l'agost de 1789 quan va adoptar quatre decrets enormement importants : el decret del 4 d'agost "abolint" l'Antic règim, el decret del 10 d'agost sobre el restabliment de la tranquil·litat pública (la primera llei marcial), la declaració dels drets de l'home i del ciutadà del 26 d'agost i el decret sobre la lliure circulació del gra del 29 d'agost, o millor dit, el decret que establia com un crim de « lèse-nation » tota oposició a la lliure circulació del gra. (Veure la taula número 6)

Taula núm. 6

4 d'agost de 1789	10 d'agost de 1789	26 d'agost de 1789	29 d'agost de 1789
Abolició de l'Antic Règim	Decret sobre el restabliment de la tranquil·litat pública	Declaració de drets de l'home i del ciutadà	Decret sobre la lliure circulació del gra. I crim de « lèse-nation » a aquells que s'oposin al decret.

La majoria de diputats de l'Assemblea Nacional Constituent semblaven ben avinguts pel que fa a les consignes: llibertat i propietat, o dit d'altra manera, lliure circulació del gra. I això perquè, per exemple, els decrets que tenien com objectiu castigar els obstacles a la lliure circulació del

²²¹ Id., t. 22, p. 289.

gra van adoptar-se sense massa problema²²², mentre que els quatre projectes de decret que van presentar a l'Assemblea Pierre Hébrard de Fau i Pierre-Ignace Regnaud d'Epercy, per tal de frenar l'exportació d'aquest a l'estranger, no van ser adoptats²²³.

De la mateixa manera, a l'Assemblea Nacional Constituent no es donava compte per igual de tots els assassinats que tenien lloc en el reialme. Aquells que tenien per víctima algun propietari o algú de renom solien ser explicats sovint, mentre que aquells on les víctimes formaven part de la categoria "poble" no eren tan mencionats. De la mateixa manera, aquells que tenien per víctimes algun que altre propietari o algú de renom eren amb més detall explicats a l'Assemblea²²⁴ que aquells altres que tenien per víctimes ciutadans que entraven en la categoria "poble" i que havien caigut a mans dels propietaris, cas per exemple, dels ciutadans del Maçonnais: 200 van morir en una represàlia orquestrada pels propietaris de la zona i 32 van ser ajusticiats per aquests, i l'Assemblea només va rebre compte detallat d'aquests fets el 22 de març de 1791. Mesos abans, el 19 de setembre de 1789, només havia rebut un extracte breu del que havia passat²²⁵.

En fi, els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea Nacional Constituent criticaven al comitè de recerques molt més per les seves intromissions en competències de la policia (poder executiu) i de la justícia (poder judicial) que pel que fa als seus treballs entorn de les subsistències. I això perquè ja devien veure bé que el comitè de recerques procedís a

²²² Decret relatiu a la lliure circulació del gra del 29 d'agost de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 8, p. 511 i Decret sobre la lliure circulació del gra del 18 de setembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 41.

²²³ Informe presentat per Pierre Hébrard de Fau a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 4 de desembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 365, informe presentat per Hébrard a l'Assemblea el dia 10 de desembre de 1789, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 10, p. 499, informe presentat per Pierre-Ignace Regnaud d'Epercy a l'Assemblea el dia 14 de gener de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 185, informe presentat per Regnaud d'Epercy a l'Assemblea el dia 21 de gener de 1790, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 11, p. 277.

²²⁴ El 6 de maig de 1790 Jean-Antoine Huot de Goncourt va presentar el següent informe a l'Assemblea Nacional Constituent: « L'Assemblée a ordonné à son comité des rapports de lui rendre compte de l'assassinat commis à Viteaux en Bourgogne. C'est avec répugnance qu'il vous trace le tableau d'un forfait à côté des traits de générosité dont les Français ont donné des exemples si touchants. Votre comité ne vous entretiendra pas dans le détail des motifs qui ont pu porter le peuple à cette atrocité. Pour moi, je ne sais pas raconter le crime, permettez-moi donc d'employer l'organe du juge de Viteaux, je circonscrirai mon rapport dans la lecture de son procès-verbal : *Extrait du procès-verbal*. «Ce 28 avril, sont comparus par-devant nous les nommés... par lesquels nous avons appris que M. de Fitz-Jean de Sainte Colombe, avait été chassé de l'assemblée primaire réunie au couvent des Minimes, en la ville de Viteaux ; qu'obligé de fuir, il s'était retiré dans une maison, d'où les paysans l'ont arraché avec violence, après l'avoir frappé de plusieurs coup de bâton. Qu'ils l'ont traîné dans les rues, et de là sur une place publique, nommée la place du Four ; qu'ils lui ont enfoncé du fumier dans la bouche et un bâton dans les oreilles ; et qu'enfin il est expiré, avant midi, après un martyre de trois heures », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 15, p. 412.

²²⁵ El 19 de setembre de 1789, Louis-Jean-Henri Darnaudat va presentar el següent informe a l'Assemblea Nacional Constituent : « M. Darnaudat, membre du comité de rapports, a rendu compte de quelques plaintes, desquelles il semblait résulter que les officiers municipaux de Mâcon et le comité établi dans cette ville s'étaient érigés en tribunal, et avaient prononcé et fait exécuter des condamnations à mort contre différents particuliers prévenus de pillage et d'incendie. », *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 9, p. 41.

conèixer i a detenir per a castigar-los a tots aquells que atemptaven contra les persones i les propietats, així com també, contra la lliure circulació del gra.

La desaparició / L'absorció del comitè de recerques

En el moment en que el comitè de recerques va quedar annexonat al comitè de rapports, o dit d'altra manera, en el moment en que el comitè de rapports va ser annexonat al comitè de recerques, el comitè de recerques va acabar desapareixent, o dit d'altra manera, va acabar sent absorbit pel comitè de rapports. I això perquè, segons un informe fet el 28 d'agost de 1791 a l'Assemblea Nacional Constituent pels inspectors de les secretàries dels comitès i dels despatxos (Bureaux), el comitè de rapports havia vist incrementada la seva feina arran de reunir-se-li el comitè de recerques.

« La réunion du comité des recherches —van comentar els inspectors al cos legislatiu— qui était chargé spécialement de prendre des informations sur tout ce qui pouvait intéresser la tranquillité générale du royaume et concerner la libre circulation des subsistances et la fabrication des faux assignats, occasionne une augmentation de travail qui doit durer nécessairement encore quelque temps. »²²⁶

A més a més, el comitè de rapports no només havia vist incrementada la seva feina arran de reunir-se-li el comitè de recerques, sinó que havia vist augmentada també la seva plantilla de secretaris-commis. En un principi, el comitè de rapports en tenia sis però amb l'absorció del comitè de recerques en va passar a tenir set. Un dels secretaris-commis del comitè de recerques va passar al comitè de rapports. Aquest, anomenat Richard, s'havia encarregat sota el comitè de recerques de les subsistències i dels diferents desordres que es donaven en el reialme, i quan va passar al comitè de rapports va ser l'encarregat de gestionar els afers secrets d'aquest comitè²²⁷.

Per altra banda, si bé és cert que l'absorció del comitè de recerques per part del comitè de rapports va tenir lloc el 18 de juliol de 1791, també és cert que el comitè de recerques va deixar de rebre cartes, per part del Bureau des Renvois a partir del 14 de juliol de 1791²²⁸. Quatre dies abans que André demanés, per una banda, la unió en un sol comitè del comitè de rapports i del comitè de recerques, i per l'altra, que el comitè de rapports i de recerques passés a anomenar-se comitè de rapports.

El 18 de juliol de 1791, doncs, el comitè de recerques va ser absorbit pel comitè de rapports i a partir d'aquesta data, aquest comitè va començar a encarregar-se d'alguns afers que havien estat anteriorment gestionats pel comitè de recerques, com ara l'informe sobre Bonne-Savardin, acusat d'haver conspirat contra l'estat, o l'informe sobre el senyor Thévenot i el matrimoni Lacombe, acusats de voler alçar els tallers de la caritat de París en contra de les guàrdies nacionals i de la Societat dels Amics de la Constitució. Pel que fa al primer informe, el

²²⁶ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 30, p. 18.

²²⁷ *Id.*, t. 30, p. 18.

²²⁸ Veure en l'annex número 1 d'aquesta tesi doctoral la taula corresponent al mes de juliol de 1791. En aquesta taula es podrà observar com el comitè de recerques deixa de rebre cartes a partir del 14 de juliol de 1791.

de Bonne-Savardin, el comitè de rapports va proposar a l'Assemblea Nacional Constituent d'adreçar els acusats al tribunal de l'Alta Cort Nacional, com a culpables d'un crim de « lèse-nation »²²⁹, mentre que, en referència al segon informe, el del senyor Thévenot i el matrimoni Lacombe, va proposar-li de deixar en llibertat els acusats, en considerar que no havien incorregut en un crim de « lèse-nation »²³⁰.

Nogensmenys, a partir del 18 de juliol de 1791, el comitè de rapports va encarregar-se també dels informes que tenien a veure amb les subsistències, i això perquè el comitè de recerques s'encarregava d'aquestes²³¹. I a partir del 20 de juliol, va encarregar-se també d'adreçar-se a la gent i de contestar les cartes que rebia només en nom seu, i no en nom seu i en nom del comitè de recerques²³².

Per altra banda, malgrat absorbir el comitè de rapports al comitè de recerques, aquest primer va continuar fent el mateix que havia fet fins aleshores. Va continuar treballant pel manteniment de l'ordre i de la tranquil·litat pública, va continuar gestionant els crims de « lèse-nation », és a dir, va continuar mencionant a l'Assemblea Nacional Constituent quins casos li semblaven un crim de « lèse-nation » i quins casos no li semblaven un crim de « lèse-nation »²³³, i va continuar enviant comissaris allí a on hi havia desordres, cas per exemple, dels desordres que van donar-se a la Vendée entorn el mes de juliol de 1791.

Les missions per apaivagar els desordres no es van acabar en el moment en que el rei va fugir, ni amb la gran missió del 22 de juny de 1791, un cop aquest va retornar a París, el comitè de rapports va continuar amb les mateixes dinàmiques de sempre per a mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública. En aquest sentit, l'Assemblea Nacional Constituent va adoptar el següent article el 16 de juliol de 1791:

« Il sera envoyé incessamment dans le département de la Vendée deux commissaires civils, qui prendront tous les éclaircissements qu'ils pourront se procurer sur les causes des troubles, et se concerteront avec les corps administratifs sur les moyens de rétablir l'ordre et d'assurer la tranquillité publique ; lesdits commissaires seront autorisés à requérir, toutes les fois qu'ils le jugeront convenable, les secours des gardes nationales et des troupes de ligne, tant dans le département de la Vendée que dans les départements voisins »²³⁴.

²²⁹ *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 598.

²³⁰ *Id.*, t. 30, p. 79.

²³¹ Informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 23 de juliol de 1791 sobre els esdeveniments ocorreguts a Caux, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 548-551.

²³² Veure en els Arxius Nacionals els registres D*XL59 i D*XL60 de la sub-serie « DXL Comité des Pétitions, Dépêches et Correspondances », de la sèrie D « Missions des représentants du peuple et comités des Assemblées ».

²³³ Informe presentat per Pierre-Jacques Vieillard, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 20 d'agost de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 598 i Informe presentat per Claude-Antoine Leleu de la Ville aux Bois, en nom del comitè de rapports, a l'Assemblea Nacional Constituent el dia 27 d'agost de 1791, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 29, p. 761.

²³⁴ Informe presentat per Jean-François Goupilleau, en nom del comitè de rapports i de recerques, el dia 16 de juliol de 1791 a l'Assemblea Nacional Constituent, *Archives Parlementaires, op. cit.*, t. 28, p. 378-379.

El cert és que el comitè de recerques li va ser annexionat però el comitè de rapports no va perdre mai la seva autoritat i això perquè fins i tot el ministre de la justícia se li adreçava per a demanar-li la seva opinió. El comitè de rapports havia liderat des d'un començament la gestió dels desordres i en aquest sentit va continuar fent-ho. El que passa és que el comitè de recerques va ser absorbit per ell, i amb aquestes els afers del comitè de recerques li van passar a les seves mans, així com també els contactes amb l'alcalde de París, amb La Fayette i amb la policia de la ciutat.

El 27 d'agost de 1791, Claude-Antoine Leleu de la Ville-aux-Bois, membre del comitè de rapports, va deixar ben de manifest en un informe que va presentar a l'Assemblea Nacional Constituent que el comitè al qual pertanyia era l'encarregat de mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública del reialme de França, així com també, el comitè que concertava les mesures amb els altres comitès, amb els ministres, amb l'alcalde de París i amb el comandant general de les guàrdies nacionals. És a dir, va deixar ben de manifest que el comitè de rapports era el comitè que tenia a les seves mans —com sempre, havia tingut— la batuta del director de l'orquestra.

« Messieurs, le comité des rapports, instruit, par des avis de différentes parties du royaume, que la tranquillité générale était menacée —va comentar Leleu de la Ville-aux-Bois al cos legislatiu— a dû spécialement s'occuper de cet objet, et il a eu la satisfaction de voir que les mesures qu'il avait concertées avec vos comités diplomatique et militaire, les ministres, le maire de Paris et le commandant général de la garde nationale parisienne, avaient déjoué les projets des ennemis de la Révolution, qui avaient été dénoncés devoir éclater cette semaine.»²³⁵

¿Per què va desaparèixer el comitè de recerques? o ¿Per què va ser absorbit pel comitè de rapports?

Dues explicacions poden donar-se al fet que el 18 de juliol de 1791 l'Assemblea Nacional Constituent preferís unir el comitè de recerques al comitè de rapports, al·legant que tenia pocs membres, enlloc de procedir a renovar-lo.

La primera explicació a l'absorció del comitè del comitè de recerques per part del comitè de rapports és la següent: els jacobins-feuillants potser temien que de renovar aquest comitè, caigués a mans de l'« esquerra » de l'Assemblea Nacional Constituent. A mans, dels jacobins de la vella Societat dels Amics de la Constitució, a mans d'una « esquerra » que, molt evidentment, no treballaria per a localitzar per a castigar aquells que havien animat al poble, o millor dit, als ciutadans francesos, als parisencs sobretot, a protestar contra el decret del 15 de juliol de 1791.

Segona explicació: els jacobins-feuillants abolint el comitè de recerques en el moment de fusionar-lo completament amb el comitè de rapports, li estaven fent al rei una mena de regal. I això perquè el rei havia denunciat aquest comitè en la carta que va escriure el 20 de juny de 1791. De fet, amb la desaparició del comitè de recerques, els jacobins-feuillants li estarien fent

²³⁵ *Archives Parlementaires, op. cit., t. 29, p. 762.*

al rei el segon regal, perquè el primer, va ser el decret del 15 de juliol de 1791, exculpant-lo de la seva fugida.

Amb tants regals per part dels jacobins-feuillants al rei, sembla evident que a mitjans de juliol de 1791 aquests volien salvar la Constitució que havien definit en els seus debats parlamentaris, és a dir, l'ORDRE que havien concebut.

En fi, no deixa de resultar curiós que en el moment en que més necessitat hi havia del comitè de recerques, l'Assemblea Nacional Constituent preferís fusionar-lo al comitè de rapports abans de renovar-lo.

13.) *La impossible sortida*

Tot i els esforços que els jacobins-feuillants van fer per assegurar l'ordre i la tranquil·litat pública després del 20 de juny de 1791 i molt especialment, després del 15 de juliol de 1791, i tot i els regals que aquests li van fer a Lluís XVI (el decret del 15 de juliol de 1791 i l'"abolició" del comitè de recerques) el rei no va quedar satisfet amb la política dels jacobins-feuillants. I Lluís XVI no va quedar satisfet amb aquesta política, perquè, la Constitució de 1791 que van adoptar el 3 de setembre de 1791 no acabava de donar-li totes les competències que anhelava.

La Constitució de 1791

Lluís XVI, davant de la Constitució de 1791, no va estar-se de dir que li hauria agradat molt més si hagués pogut observar més energia pel que feia a l'administració i al poder executiu. Més concretament, va dir el següent: « Je manquerais cependant à la vérité si je disais que j'ai aperçu dans les moyens d'exécution et d'administration toute l'énergie qui serait nécessaire pour imprimer le mouvement et pour conserver l'unité dans toute les parties d'un si vaste empire, mais, puisque les opinions sont aujourd'hui divisées sur ces objets, je consens que l'expérience seule en demeure juge. »²³⁶

Per altra banda, Lluís XVI no era l'únic en observar que la Constitució de 1791 no li atorgava els poders que anhelava. Maria Antonieta, la seva dona, també ho observava; segons ella, els jacobins-feuillants no havien reforçat l'autoritat reial del monarca. És més, en una carta que va escriure a Barnave el 25 d'agost de 1791, manifestava el següent: « Ces Messieurs disent que la Constitution est très monarchique ; j'avoue que j'ai besoin d'être éclairé sur ce point et de savoir en quoi ils la trouvent telle. »²³⁷

En fi, malgrat Lluís XVI no apreciava massa la Constitució de 1791, la va acceptar, tot esperant que els problemes que se'n podien derivar de la seva execució acabessin modificant-la posteriorment.

« Voici ce que je pense —va escriure, Lluís XVI— je ne regarde pas cette Constitution comme un chef-d'œuvre, à beaucoup près ; je crois qu'il y a de très grands défauts ; et que si j'avais eu la liberté d'y faire des observations, on y aurait fait des réformes avantageuses. Mais aujourd'hui il n'est plus temps ; je l'ai jurée telle qu'elle est ; je veux et je dois être très strictement fidèle à mon serment, d'autant plus que je crois que l'exécution la plus exacte de la Constitution, est le moyen le plus sûr qu'il y ait de la faire bien connaître à la Nation, et de lui faire apercevoir les changements qu'il convient d'y faire. Je n'ai ni ne puis avoir d'autre plan que celui-là ; je ne m'en écarterai certainement pas ; et je désire que mes ministres s'y conforment. »²³⁸

²³⁶ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 826.

²³⁷ Joël FÉLIX, *Louis XVI et Marie Antoinette. Un couple en politique, op. cit.*, p. 559.

²³⁸ *Id.*, p. 564.

L'esperit públic

Lluís XVI va acceptar la Constitució de 1791 perquè sabia al capdavant de tot que si l'esperit públic no canviava, ell no podia recuperar les regnes del seu reialme. Lluís XVI sabia moltes coses. Sabia que li calia la confiança de la nació per tal de poder reconquerir les competències perdudes, sabia també que havia d'identificar-se amb la nació, i sabia també, que una nació no podia governar-se en contra dels seus costums, en contra d'aquella que volia i anhelava. I Lluís XVI sabia tot això perquè va deixar escrit el següent comentari: « [...] La Nation aime la Constitution [...] Le bas peuple voit que l'on compte avec lui, le bourgeois ne voit rien au-dessus ; l'amour-propre est satisfait ; cette nouvelle jouissance a fait oublier toutes les autres. [...]. On ne gouverne jamais une Nation contre ses habitudes ; cette maxime est aussi vraie à Constantinople que dans une république [...] »²³⁹

De fet, Lluís XVI era tan conscient que de no canviar l'esperit públic de la gent, ell no tenia res a fer, que ell mateix apreciava que per la força no podia oposar-se al procés revolucionari. Lluís XVI observava que no li tocava altra sortida que acceptar la Constitució, a l'espera que els mals que aquesta acabés produint, acabessin canviant l'esperit públic de la gent, i posteriorment, la Constitució.

« Je sens toutes les difficultés de gouverner ainsi une grande nation —va escriure, Lluís XVI— je dirai même que j'en sens l'impossibilité ; mais l'obstacle que j'y aurais mit aurait porté la guerre que je voulais éviter et aurait empêché le peuple de bien juger cette Constitution, parce qu'il n'y aurait vu que mon opposition constante. En adoptant ses idées, en les suivant de bonne foi, il connaîtra la cause de ses malheurs ; l'esprit public changera, et puisque sans ce changement on ne pouvait espérer que des convulsions nouvelles, je marchais mieux vers un meilleur ordre de choses par mon acceptation que par mon refus. »²⁴⁰

Lluís XVI ho tenia clar, com tantes i tantes altres coses, si l'esperit públic no canviava, el seu refús a la Constitució només generava més convulsions. I Lluís XVI volia recuperar la batuta del director de l'orquestra però, molt probablement, no llançant a França a una guerra civil per tal d'aconseguir-la.

²³⁹ Jean-Christian PETITFILS, *Louis XVI, op. cit.*, p. 832.

²⁴⁰ *Id.*, p. 833

INDEX

REVOLUCIÓ, PODER I INFORMACIÓ

El control de la informació a les Assemblees parlamentàries durant la Revolució francesa (1789-1795)

VOL. 1

Portada	
Dedicatòria	p. 1
Agraïments	p. 2
Beques	p. 5
<i>Empezar por el principio</i>	p. 6
Introducció	p. 7

Primera part

L'Assemblea Nacional Constituent (1789-1791)

PRIMER CAPÍTOL: ELS DESORDRES I EL COMITÈ DE RAPPORTS

1.) La natura dels desordres	p. 10
• Misèria	p. 10
• Por	p. 10
• Desconfiança / Venjança	p. 11
2.) L'Assemblea al corrent dels desordres	p. 12
• La correspondència	p. 12
• Les diputacions	p. 12

3.) L'Assemblea enfront dels desordres	p. 14
• Les primeres mesures	p. 14
• De les primeres mesures a les mesures generals	p. 15
• De les mesures generals a la gestió dels desordres	p. 18
• De la gestió dels desordres a la creació del comitè de rapports	p. 21

SEGON CAPÍTOL: EL COMITÈ DE RAPPORTS

1.) Quina informació rep?	p. 23
• Les diputacions	p. 23
• Les diputacions de París	p. 24
• Les diputacions i l'Assemblea Nacional Constituent	p. 26
• Les diputacions i el comitè de rapports	p. 28
2.) Quanta informació rep?	p. 30
• Els afers registrats	p. 30
• Els afers no registrats	p. 30
• Quantitat i qualitat	p. 31
3.) Competències que s'incrementen	p. 33
• Informar	p. 33
• Proposar mesures	p. 33
• Reenviar els dossiers	p. 34
• Procurar-se informació	p. 35
• <i>Il n'y a pas lieu à délibérer !</i>	p. 37
• Donar l'opinió	p. 37
• Solucionar els afers	p. 39
4.) Com gestiona la informació que rep?	p. 40

TERCER CAPÍTOL : LA POR AL COMLOT I EL COMITÈ DE RECERQUES

1.) Respectar o no respectar el secret de la correspondència	p. 46
• Obrir les cartes	p. 46
• De l'obertura de les cartes a la creació d'un dipòsit	p. 46
• La inviolabilitat de les cartes	p. 47

2.) La por al complot aristocràtic	p. 49
• El comte d'Artois	p. 49
3.) L'Assemblea enfront dels complots	p. 51
• De la creació d'un dipòsit a la creació d'un comitè	p. 51
• Respostes en contra la creació del comitè	p. 53
• La creació del comitè de recerques	p. 54

QUART CAPÍTOL : EL COMITÈ DE RECERQUES

1.) De rebre informació a procurar-se-la	p. 56
• Rebre informació	p. 56
• Procurar-se informació	p. 56
2.) De qui va procurar-se informació ?	p. 58
3.) Quanta informació rep ?	p. 60
• Els afers registrats	p. 60
• Els afers no registrats	p. 65
• Afers registrats / Afers no enregistrats	p. 67
4.) Competències que s'incrementen	P. 69
• Recercar les proves	p. 69
• Analitzar els sumaris	p. 69
• Analitzar les peticions dels presoners	p. 70
• Proposar mesures	p. 70
• Arrestar / Alliberar	p. 72
5.) D'on prové la informació ?	p. 76
• Denúncies	p. 76
• Obertura de la correspondència	p. 77
• Espies	p. 78
6.) Els informadors : uns aliats perfectes	p. 80
• El comitè de recerques de París	p. 80
• L'alcalde de París	p. 81
• El comitè de policia de la ciutat de París	p. 82
• Les societats dels Amics de la Constitució	p. 83

CINQUÈ CAPÍTOL : EL PERSONAL DEL COMITÈ DE RAPPORTS I DEL COMITÈ DE RECERQUES

1.)	El personal del comitè de rapports	p. 85
	• La tendència política	p. 85
	• La Societat dels Amics de la Constitució	p. 86
	• Els membres del comitè de rapports	p. 87
2.)	El personal del comitè de recerques	p. 89
	• La tendència política	p. 89
	• La societat dels Amics de la Constitució	p. 90
	• Els membres del comitè de recerques	p. 92
3.)	Les renovacions	p. 94
4.)	L'esquerra-feuillant	p. 97

SISÈ CAPÍTOL: LA GESTIÓ DE L'ORDRE PÚBLIC I EL COMITÈ DE RAPPORTS

1.)	El comitè de rapports	p. 101
2.)	Els petits desajustaments	p. 103
3.)	El director de l'orquestra	p. 107
4.)	Uns aliats fàcils: els comitès	p. 110
	• El comitè de recerques	p. 110
	• El comitè de subsistències	p. 112
	• El comitè eclesiàstic	p. 115
	• El comitè militar	p. 118
	• El comitè diplomàtic	p. 121
	• El comitè de constitució	p. 123
5.)	Uns aliats difícils: Els ministres	p. 125
	• El Garde des Sceaux	p. 126
	• Jérôme Champion de Cicé	p. 129
	• El comitè de rapports	p. 130

6.) Els grans desajustaments	p. 135
• Els informes	p. 136
• Els grans desajustaments	p. 141
• Els contra informes	p. 147
• La importància dels informes	p. 152
7.) Les propostes / Les interferències	p. 154
• Interferir en el poder judicial i en el poder executiu	p. 154
• Arrestar / Alliberar	p. 156
• Anul·lar decisions de les administracions	p. 158
• Destituir les autoritats administratives	p. 161
• Enviar tropes	p. 163
8.) El comitè de rapports: un gran poder	p. 165
• El decret del 28 de maig de 1791	p. 168
9.) Propostes: Llei marcial	p. 171
• El decret del 10 d'agost de 1789	p. 171
• El decret del 21 d'octubre de 1789	p. 174
• El decret del 9 de febrer de 1790	p. 176
• El decret del 23 de febrer de 1790	p. 179
• El comitè de rapports i les lleis marcial	p. 185
10.) La importància dels decrets	p. 187
• Els decrets i els desordres	p. 188
• Els decrets, els desordres i els eclesiàstics	p. 191
• Els decrets, els desordres i els comissaris	p. 192
11.) Propostes: Els comissaris	p. 194
• Els comissaris del rei	p. 196
• Les missions	p. 199
• Els objectius de les missions	p. 203
• Competències dels comissaris civils	p. 204
• Més competències dels comissaris civils	p. 205
• Poder dels comissaris	p. 208
• Resistències als comissaris civils	p. 210
• El destí de les informacions dels comissaris	p. 210
• Els comissaris civils a la base dels decrets del cos legislatiu	p. 212
• Els comissaris civils i el comitè de rapports	p. 214

SETÈ CAPÍTOL: LA VIGILÀNCIA DE L'ORDRE PÚBLIC I EL COMITÈ DE RECERQUES

1.) El comitè de recerques	p. 216
2.) La vigilància de l'ordre públic	p. 217
3.) A la recerca dels “enemics”	p. 219
• Els autors dels possibles complots	p. 219
• Aquells que atemptaven contra la lliure circulació del gra i afavorien l'exportació d'aquest vers l'estranger	p. 222
• Els autors dels desordres	p. 225
• Aquells que tenien opinions o més a la dreta o més a l'esquerra de les consensuades per l'Assemblea Nacional Constituent	p. 228
4.) Les crítiques a les recerques dels “enemics”	p. 234
• Més silencis que paraules	p. 234
• Les crítiques	p. 234
• Assumir les crítiques	p. 239
• D'on venen les crítiques?	p. 240
• Els diputats asseguts a la dreta del president de l'Assemblea	p. 241
• Els atacs personals	p. 243
5.) Propostes / Interferències	p. 246
• Interferir en el poder judicial i en el poder executiu	p. 246
• Arrestar / Alliberar davant de l'Assemblea	p. 252
• Arrestar / Alliberar a l'esquena de l'Assemblea	p. 253
• Demanar gràcia pels condemnats	p. 255
6.) Venjança	p. 256
• La venjança i l'Assemblea Nacional Constituent	p. 257
7.) Crim de « lèse-nation »	p. 260
• ¿Què era un crim de « lèse-nation » ?	p. 261
• ¿Quan es va definir aquest crim tan important?	p. 264
8.) El tribunal de Châtelet / El tribunal d'Orléans	p. 267
• Les propostes del 21 d'octubre de 1789	p. 267
• El tribunal de Châtelet	p. 268
• Cap tribunal per a jutjar els crims de « lèse-nation »	p. 272
• El tribunal provisional d'Orléans	p. 274
• L'Alta Cort Nacional a Orléans	p. 276

9.) Propostes	p. 278
• El decret del 2 de juny de 1790	p. 278
• El decret del 27 de novembre de 1790	p. 279
• El jurament cívic	p. 284
• El jurament cívic i el comitè de recerques	p. 287
10.) El comitè de recerques: un comitè important	p. 289
11.) La mà dreta del comitè de rapports	p. 291
• Un complement perfecte	p. 291
• El comitè de rapports al corrent del comitè de recerques	p. 292
• Els encàrrecs del comitè de rapports al comitè de recerques	p. 293
• Un tàndem perfecte	p. 294
• Un personal en comú	p. 294

VUITÈ CAPÍTOL: LA FUGIDA DEL REI I EL PODER DELS COMITÈS

1.) El rei se'n va	p. 298
• La déclaration du roi adressée à tous les Français	p. 298
• Una carta, un esquema en quatre parts	p. 299
2.) Primera part de la carta del 20 de juny de 1791	p. 300
• La reialesa destruïda	p. 300
• Els sacrificis del rei	p. 301
• Una dolenta publicitat	p. 302
• El rei i l'Assemblea i no l'Assemblea i el rei	p. 303
3.) Segona part de la carta del 20 de juny de 1791	p. 305
• El rei no fa les lleis	p. 305
• El rei no exerceix la justícia	p. 306
• El rei no administra	p. 306
• El rei no controla els exèrcits	p. 308
• El rei perd pes en la política exterior	p. 309
• El rei perd el control de les finances	p. 310
4.) Tercera part de la carta del 20 de juny de 1791	p. 311
• El poder dels comitès	p. 311
• La Societat dels Amics de la Constitució	p. 312
5.) Quarta part de la carta del 20 de juny de 1791	p. 313
• Un elogi a la confiança	p. 313

6.) El rei i l'ordre públic	p. 315
• Juny / Juliol 1789 : el combat	p. 315
• Agost 1789 / Febrer 1790 : l'aparent conciliació	p. 318
• Març 1790 / Juny 1791 : la conspiració	p. 324
7.) La clara visió d'un rei	p. 327
• L'autoritat reial	p. 327
• La pèrdua de competències	p. 328
• El rei treballa per recobrar les seves competències	p. 330
• El rei juga amb la única competència que li queda	p. 330
• El rei coneix bé els diputats influents de l'Assemblea	p. 331
• El rei coneix bé qui gestiona les seves competències	p. 332
• El rei vol les competències per a ell tot sol	p. 333
• El rei sap que la Revolució és una guerra d'opinions	p. 334
• El rei coneix bé el rol de la confiança	p. 335
• El rei coneix bé la importància de la nació	p. 337
8.) La unió del comitè de rapports i del comitè de recerques	p. 337
• La unió del tàndem perfecte	p. 337
• L'acció conjunta del tàndem perfecte	p. 338
• La importància del comitè de rapports dins del tàndem perfecte	p. 340
• El comitè de rapports i els sis informes sobre la fugida del rei	p. 341
9.) El decret del 15 de juliol de 1791	p. 344
• El decret del 15 de juliol de 1791	p. 344
• Les reaccions al decret del 15 de juliol de 1791	p. 345
• El club dels Feuillants	p. 346
• L'Assemblea Nacional Constituent no accepta les crítiques al decret	p. 350
• La matança del Camp de Mart	p. 351
10.) El rei a mans dels comitès i dels jacobins	p. 354
• Dels comitès	p. 354
• El comitè de recerques	p. 357
• Els jacobins	p. 359
• Una crítica efectiva	p. 359
11.) Ordre, Ordre i Ordre	p. 366
• Més contactes amb Bailly i La Fayette	p. 366
• Més contactes amb les Societats dels Amics de la Constitució	p. 368
• Més contactes amb la policia de París	p. 368
• El comitè de recerques de París : una excepció	p. 369
• Les mesures per a mantenir l'ordre i la tranquil·litat pública	p. 370

12.) La supressió del comitè de recerques	p. 374
• Les crítiques de Lluís XVI al comitè de recerques	p. 375
• Les crítiques de la dreta al comitè de recerques	p. 376
• La desaparició / L'absorció del comitè de recerques	p. 381
• ¿Per què va desaparèixer el comitè de recerques? o ¿Per què va ser absorbit pel comitè de rapports?	p. 384
13.) La impossible sortida	p. 385
• La Constitució de 1791	p. 385
• L'esperit públic	p. 386